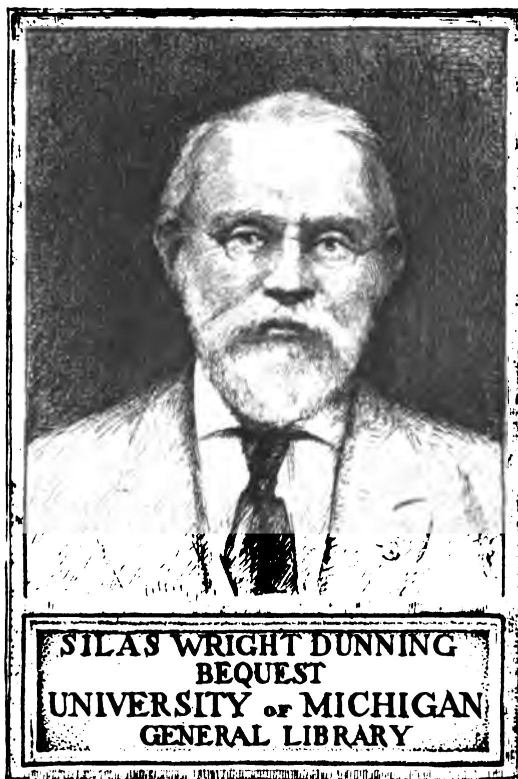
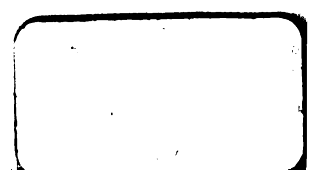

EDITIONUM COLLEGII HISTORICI ACADEMIAE LITERARUM CRACOVIENSIS Nr. 11.

ACTA HISTORICA
RES GESTAS POLONIAE ILLUSTRANTIA.

TOMUS I.

Continet:

EPISTOLARUM LIBROS ANDREAE ZEBRZYDOWSKI
1546–1553.

WYDAWNICTW KOMISYI HISTORYCZNÉJ AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI W KRAKOWIE Nr. 11.

AKTA HISTORYCZNE
DO OBJAŚNIENIA RZECZY POLSKICH SŁUŻĄCE.

TOM I.

Zawiera:

KORESPONDENCYJĘ ANDRZEJA ZEBZYDOWSKIEGO
z lat 1546–1553.

W KRAKOWIE,
DRUKIEM WŁ. L. ANCZYCA i SPÓŁKI
1878.

EDITIONUM COLLEGII HISTORICI ACADEMIAE LITERARUM CRACOVIENSIS
Nr. 11.

ACTA HISTORICA
RES GESTAS POLONIAE ILLUSTRANTIA
AB ANNO 1507 USQUE AD ANNUM 1795.

TOMUS I:

Andreae de Venciborco Zebrzydowski, Episcopi Vladislaviensis et Cracoviensis, Epistolarum libros a. 1546 — 1553 continens.

CRACOVIAE,
Typis Vlad. Lud. Anczyc et Comp.
1878.

WYDAWNICTW KOMISYI HISTORYCZNÉJ AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI W KRAKOWIE
Nr. 11.

ANDRZEJA NA WIĘCBORKU ZEBRZYDOWSKIEGO

Biskupa włocławskiego i krakowskiego

KORESPONDENCYJA

z lat 1546—1553

z przydaniem

Synodów r. 1547 i 1551, jako też innych dokumentów współczesnych

wydana przez

Dra Władysława Wisłockiego.

Wydanie Akademii Umiejętności w Krakowie z funduszu pozostałego po ś. p. Norbercie Bredkreiczu.

W KRAKOWIE,
w drukarni Władysława L. Anczyca i Spółki.
1878.

LECTURIS SALUTEM!

In secunda editionum serie, quas Collegium historicum Academiae literarum Cracoviensis parare constituit, huic collectioni Epistolarum Andreae Zebrzydowski, Episcopi Vladislaviensis et Cracoviensis, primum adsignavimus locum.

Quae series „Actorum historicorum res gestas Poloniae illustrantium“ nomen habebit; arcto quidem vinculo cum Monumentis medii aevi conjuncta, aliis tamen et amplioribus terminis circumscribetur atque ea continebit, quae ad temporis spatium inde ab initio regni Sigismundi I e gente Jagellonica usque ad annum 1795, quo Polonia tertium divisa est, spectant. Excipientur sane rerum gestarum scriptores, quorum libris edendis propria collectio, quae „Scriptores rerum Polonicarum“ inscribitur, dedicata est; alia vero, quae ad res gestas illorum temporum illustrandas aliquid conferre possint, ut Acta, Diplomata, clarorum virorum Epistolae, Relationes Nunciorum Poloniae aut externarum gentium, Diaria concionum et bellorum, haec omnia in his voluminibus colligentur et edentur. Quo in consilio exsequendo id semper curabimus, ut unoquoque volumine plura simul comprehendantur, quae vel ad virum aliquem insignem et praestantem pertineant, aut longius temporis spatium illustrent. Ita quidem libri, qui proxime edentur, Epistolas Stanislai Hosii Cardinalis, Episcopi Varmiensis, et res gestas Joannis III Sobieski continebunt.

Certam atque descriptam viam sequi non poterimus; utcunque occasio offeretur ad unam eandemque particulam historiae plura colligendi, arripiemus eam et quae prompta parataque erunt, publici faciemus juris. Ita quidem quum novissime accidisset, ut Ill. Dr. W. Wisłocki vastum codicem Epistolarum Andreae Zebrzydowski, quae Hosio perperam tribuebantur, inveniret, illas Epistolas in hoc primo volumine edere constituimus. Multa in iis inveniuntur, quae et extremos annos regni Sigismundi I primosque Sigismundi Augusti, et statum Ecclesiae et reformationis, quae dicitur, progressus, illustrant.

Sumptum quidem ad hoc primum volumen edendum suggessit Academiae literarum Societas, quae de pecunia, quam Ill. vir p. m. Norbertus Bredkreicz reliquit et ad literarum studia promovenda destinavit, distribuenda statuit et decernit. Hujus liberalitati egregiae tria milia marcarum debemus, quam pecuniam Ill. Comes Lipski attulit nobis et solvit. Quae vero desiderabantur, ea ex Collegii historici arca sumpta et addita sunt.

Pro illa munificentia, quae in libro hoc edendo magnopere nos adjuvit, nomine sociorum Collegii historici gratias maximas agimus.

Dr. J. Szujski.

Coll. hist. Acad. lit. Praes.

ażną rolę w pierwszych latach panowania Zygmunta Augusta odegrał Andrzéj na Więcborku Zebrzydowski, od wiosny r. 1551 biskup krakowski, przedtém zaś kolejno biskup kamieniecki, chełmski i w latach 1546—1551 włocławski: głośny jego zatarg w październiku r. 1551 z Konradem Krupką, posądzonym przez niego o sprzyjanie herezyi, prześladowanie potém i morzenie przez niego głodem księży dla téj saméj przyczyny, jako téż wydane pod jego nazwiskiem pisma w obronie religii katolickiéj, zapewniły mu na zawsze niezatarte wspomnienie w dziejach narodu polskiego. Jakoż Jezuita Niesiecki, a za nim inni pisarze, nie mogą słów dobrać na odznaczenie jego gorliwości religijnéj: „Prezydując lat dziesięć na biskupstwie krakowskiém — powiada n. p. o nim Niesiecki w swoim Herbarzu — poszedł on po koronę prac swoich za kościołem katolickim podjętych w r. 1560, wieku swego 64; bodajby był miał podobnych sobie więcéj infułatów polskich, nigdyby była ojczyzna takich koło wiary dyssensyi i zawodów nie znała“!

Innego jednakowoż zdania o Zebrzydowskim byli współcześni, tak katolicy jak akatolicy, uważając go raczéj za zwykłego symonistę i mocno podejrzanego w wierze. Znane jest powszechnie podanie, przytoczone o nim w Dziejach korony polskiéj przez Górnickiego, który przez lat kilka był jego dworzaninem: „Ty, ty! któryś biskupstwo kupił“, zawołać nań miała obrażona Bona, na co jéj biskup odparł: „iż przedajne było“. Toż i Lubieniecki w Historyi reformacyi wspomina o nim, że się dał słyszeć jednego razu ze zdaniem: „Wierzcie sobie, w co chcecie, mnie wszystko jedno, byleście dziesięciny płacili“! A jak niekorzystnie przedstawia go w swoich listach, drukowanych częściowo w IVtym tomie Zbioru pamiętników Niemcewicza (str. 38 i 41) i w Łukaszewicza Dziejach kościołów wyznania helweckiego w dawnéj Małéj Polsce (str. 46), ówczesny kanonik krakowski, Sta-

nisław Górski, tyle zasłużony zbieracz Tomicyjanów. Podług niego prymas Gamrat, gdy Zebrzydowski był jeszcze biskupem kamienieckim, nazywał go po prostu „bestyją“, sam zaś Górski miał go zrazu za „człeka niezdatnego, łgarza i kwaśnego“, później zaś nie szczędził mu, a razem z nim i innym biskupom ówczesnym, nawet gorszych epitetów, jak „raptor“, „mercator“ i t. p. Tém smutniejsza, że zdanie Górskiego o Zebrzydowskim podzielała cała kapituła krakowska, nazywając go w dokumencie z maja r. 1551, którego początek ogłosił prof. dr. J. Szujski w Iszym tomie Scriptores rerum Polonicarum (str. 94), człowiekiem „nullius religionis ac fidei“. Ale i Stolica apostolska nie dawała sobie oczu mydlić urządzanym ostentacyjnie przez biskupa zatargom z Gdańszczanami, Krupką i innymi herezyjarchami, i nie miała dobrego wyobrażenia o jego przekonaniach religijnych, jak to świadczy list jéj do Lippomaniego z dnia 23 grudnia r. 1555, umieszczony w IIgim tomie Monumentów Theinera (str. 588), w którym nuncyjuszowi swemu poleca, ażeby sekretnie zbadał, ile jest prawdy na czynionych biskupowi krakowskiemu ciężkich co do wiary zarzutach.

Żałować też wśród takich okoliczności należy zaprawdę, że nie dochował się do naszych czasów napisany przez wspomnianego właśnie Stanisława Górskiego żywot biskupa Zebrzydowskiego, o którym w liście do Hozyjusza z dnia 12 marca 1562 r. tak się sam wyraża: „Zebrydovius quantum depraedatus est subditos Ecclesiae, quam horrenda patravit, puto, non incognitum est vel ex fama Dominationi V., quae fortasse aliquando plenius ex vita ejus a me conscripta cognoscet“.

Napisany żywot pozostał widocznie tylko w rękopisie, a gdzieby się obecnie znajdować mógł, nie jest wiadomo. Stratę też tę, w każdym razie nieodżałowaną, niech obecnie wynagrodzi inny rękopis biblijoteki Jagiellońskiéj z końca XVIgo wieku o 731 stronicach in fol., mieszczących w sobie razem 815 listów Andrzeja Zebrzydowskiego, począwszy od 27 maja r. 1546, t. j. od czasu, gdy obejmował biskupstwo włocławskie, do dnia 2 sierpnia r. 1553, które opracowane i wedle potrzeby objaśnione przechodzą niniejszém na użytek publiczny.

Dotychczas uchodził rękopis ten, niemający osobnego oryginalnego zatytułowania i oznaczony obecnie w zbiorze rękopisów biblijoteki Jagiellońskiéj Nrem porządkowym 65, dawniéj zaś znakiem biblijotecznym DD IV 43, za „zbiór listów kardynała Hozyjusza, po większéj części drukiem już ogłoszonych“, jak go nawet zapisał na kartce katalogowéj św. p. biblijotekarz J. S. Bandtkie: „Hosii Stanisl. Epistolae, autographo Thadaei Czacki testimonio plerumque typis mandatae“. Istotnie téż znajduje się na pierwszéj karcie próżnéj rękopisu na początku następująca własnoręczna zapiska Czackiego: „Stanislai Hossii (sic!) Episcopi Varmiensis, R. E. Cardinalis, Epistolae ad varios in ecclesiasticis et saecularibus negotiis. Fere omnes Epistolae sunt typis mandatae, sed hoc exemplar, ut arbitror, est manu unius ex domesticis scriptoribus Stanislai Rescii erat (sic!) transcriptum. Originalia seu autographa monasterium Andrejoviense, cui ut Abbas commen-

datarius Rescius praefuit, servabat. Defunctus Abbas Niegolewski nomine coenobii in monumentum propensi animi mihi dare dignatus est. Sic volentibus fatis maxima pars tempore belli 1794 igni victima fuit. Haec ergo sic jubente Cl. Dre Przybylscio, bibliothecae publicae Academiae Cracoviensis Praeside, explanavi, 1802 die 24 Aprilis. T. Czacki".

Że zapiska ta jest z gruntu mylną, a rękopis zawiera owszem niedrukowane dotychczas listy biskupa Andrzeja Zebrzydowskiego z lat 1546—1553, między którymi nawet kilka do St. Hozyjusza, dowodzić tego z mojéj strony niema żadnego powodu; przemawia za tém prawie każdy z 815 znajdujących się w nim listów, które w niniejszém wydaniu policzbowane, idą w tym samym porządku i w ten sam sposób podzielone na księgi. Bandtkie téż niepotrzebnie przywiązał taką wagę do położonéj przez Czackiego widocznie tylko w pospiechu zapiski, o czém już błąd w niéj pisarski „Hossii" i niewłaściwe powtórzenie „erat" dostatecznie świadczą, i co samo już naprowadza na przypuszczenie, że powyższą zapiskę chciał on raczéj położyć na innym jakimś rękopisie, który istotnie nabyć mógł w Jędrzejowie i który w rzeczy saméj zawierać mógł to, co powyższa zapiska powiada: „Exempla Epistolarum Cardinalis Hosii, collecta per Stanislaum Rescium, ejusdem Cardinalis Secretarium".

Bądź jak bądź jednak, nie może ulegać żadnéj wątpliwości, że rękopis nasz pochodzić może tylko z daru Czackiego, i dopiero od początku w. XIXgo znajduje się w zbiorze rękopisów biblijoteki Jagiellońskiéj; raz dlatego, że dawniejsze „Repertorium manuskryptów" biblijotecznych, spisane r. 1777 przy pomocy Jana Śniadeckiego przez drów Michała Mrugaczewskiego i Józefa Putanowicza, rękopisu podobnéj treści nie zna, pod znakiem zaś DD IV 43 ma zanotowane: „Collectio Epistolarum Magnatum Poloniae et Erasmi Roterodami", powtóre zaś, że znak DD IV 43 położony jest na naszym rękopisie dopiero ręką z czasów urzędowania J. S. Bandtkiego, a nie wcześniejszą. Skąd wszakże rękopis 65 mógł się dostać do rąk Czackiego, na to rzucają światło liczne bardzo w biblijotece Jagiellońskiéj Hosiana, które na samym początku naszego stulecia przeszły we Frauenburgu na własność jego, i z których znaczną część złożył w biblijotece Jagiellońskiéj w ręce Jacka Przybylskiego, drugą zaś połowę powierzył biblijotece książąt Czartoryskich, gdzie się dotychczas znajdują. Przy téj téż sposobności, widocznie razem z temi Hosianami, zostawił biblijotece także rękopis 65, który mógł był otrzymać nie w Jędrzejowie, lecz w Prusiech, w Warmii lub gdzieś w tamtych stronach, gdyż na okładce rękopisu pergaminowéj wewnątrz zachowała się do dziś dnia inną starą ręką z początku XVIIIgo w. położona zapiska: „Ex libris Simonis Josephi Schvengell Melsaccensis, post fata p. m. ND. Simonis Molleri ab ejusdem consorte ex Corbsdorf liberaliter donatus". Komu donatus, czy bibliojotece we Frauenburgu? nie jest powiedziane, ale rodziny katolickie Schwengelów i Mollerów mieszkały dawniéj w Warmii, a ich członkowie zajmują w dziejach literatury tamtejszéj wcale po-

czesne stanowisko jako gorliwi i zasłużeni miłośnicy nauk i przeszłości nie tylko miejscowéj, o czém dr. Hipler w Literaturgeschichte Ermlands (str. 174—176, 179, 214, 220 i 222) obszerniéj z zasłużoném uznaniem wspomina. Jeden n. p. z Mollerów, Sebastyjan, był w połowie XVIIgo w. kanonikiem w Gutstadzie pod Heilsbergiem, i zostawił w rękopisie Chronicon Prussiae et Poloniae; Piotr Schwengel zaś ułożył w r. 1624 pierwszy Śpiewnik niemiecki, inny natomiast potomek z jego rodziny był przy końcu XVIIgo w. burmistrzem w tamtejszym Mehlsacku (Melsaccensis!), którego syn znowu, Jerzy Schwengel, wychowanek szkół jezuickich, zmarł r. 1766 mnichem w Kartuzach pod Gdańskiem, zostawiwszy w rękopisie obszerną, ośmiotomową Historyją tego opactwa, oprócz tego zaś aż w dwunastu tomach Historyją zakonu Kartuzyjanów w ogólności, i wiele innych jeszcze prac pomniejszych.

Na dawniejsze wszakże od tych rękopisu naszego losy rzucić już chyba może, ale w każdym razie nie dosyć jeszcze wyraźne światło, sposób jego odpisania i źródło, z którego i gdzie odpisany został. Sądząc podług pisma i znaków wodnych w papierze, pochodzi on z końca w. XVIgo, ale kopista nie położył na nim nigdzie, ani na początku ani na końcu, swego nazwiska. Wprawdzie na drugiéj karcie próżnéj na początku znajduje się jeszcze jedna zapiska, podobnym bardzo choć nie tym samym charakterem położona: „Ex libris Alberti Białobrzeski, S. R. Mtatis Secretarii"; ale wypływa z niéj tylko tyle, że już przed warmińskimi Schwengelami i Mollerami jakiś nieznany dzisiaj bliżéj Albert Białobrzeski, tytułujący się sekretarzem Jego król. Mości, był czasowym rękopisu właścicielem, choć nie odpisywaczem, bo ten nie nazwał się nigdzie po imieniu. Z odpisu zaś samego, jak się przedstawia w rękopisie 65, wypływają dwa niewątpliwe pewniki:

1. Kopista musiał być bądź co bądź Polakiem, użył bowiem w pisaniu imion własnych bardzo często liter polskich *á*, *ą*, *ę*, *ć*, *ł*, *ń*, *ś*, pisząc n. p., stosownie do używanéj wówczas ortografii polskiéj: K*á*rsnicki, *Ł*ą*n*cki, D*ę*bnicki, O*ć*ieski, P*ć*ieninski, P*ł*ocensis, Soko*ł*owo, Kamie*ń*ski, Strze*ń*sko, Ja*ś*inski, Ko*ść*ielec i tym podobnie;

2. zaś uskutecznił odpis nie z autografów czyli listów Zebrzydowskiego własnoręcznych, lecz z oryginalnego kopijaryjusza, który miał pod ręką, i ktory mieścił w sobie w chronologicznym porządku odpisy prawie wszystkich listów, wysłanych w swoim czasie przez biskupa do najrozmaitszych osób w sprawach prywatnych i publicznych. Z téj téż przyczyny kopija w rękopisie naszym, jako odpis z odpisu, nie jest dosyć poprawną, szpecą ją miejscami opuszczenia całych zdań i wyrazów pojedynczych, lub też przekręcenia w nazwiskach osób i miejscowości, ma tu i ówdzie listy, nawet ważniejsze, jak z późniejszych wzmianek wnosić się godzi, poopuszczane, a co gorsza, całe setki listów, znajdujących się w pierwszéj połowie rękopisu, nie są datowane, choć w oryginale datę nosić musiały. Jeden téż z takich listów opuszczonych, pisany wspólnie do biskupów Jana Dantyszka, Tidemana Giese i Stanisława Kostki ze Stangenbergu, wojewody po-

morskiego, przechowany dotychczas w oryginale w biblijotece książąt Czartoryskich, na który się Zebrzydowski późniéj kilka razy powołuje, wtrąciłem do niniejszego wydania pod liczbą porządkową 79*b*. Poszukiwania jednak za innymi pozostały bezskuteczne, powiodło mi się jeszcze tylko odszukać oryginały listów 154, także w biblijotece książąt Czartoryskich, i 467, ogłoszonego drukiem w IIgim tomie Theinera Monumentów. Zresztą kopijaryjusz oryginalny, który odpisywacz miał pod ręką, musiał już nawet w kilku miejscach być uszkodzony; inna bowiem ręka współczesna, która rękopis nasz tu i ówdzie poprawiła, zanotowała n. p. po nadzwyczaj ciekawym liście Zebrzydowskiego do Hozyjusza, z porządku 544, który w rękopisie niema właściwego zakończenia: „Desunt cetera".

Jakim zaś sposobem dostał się oryginalny kopijaryjusz do rąk odpisywacza? Otrzymał on go prawdopodobnie od samego Nideckiego lub téż po nim.

Znany jest powszechnie, chociaż nie całkiem dostatecznie stósunek tego niepospolitego latynisty z drugiéj połowy w. XVIgo, uczonego wydawcy i komentatora wielu pism Cycerona, do biskupa Zebrzydowskiego: Andrzéj Patrycy Nidecki, pospolicie zwany tylko od swego imienia chrzestnego Andrzejem Patrykiem lub Patrycym („Andreas Patricius"), przy końcu życia biskup wendejski czyli inflancki († r. 1586), był za młodu dworzaninem i sekretarzem Zebrzydowskiego. Jednomyślnie prawie twierdzą nasi pisarze, że otrzymał on ten urząd na dworze biskupim dopiero za powrotem swoim z Włoch w r. 1556, dokąd na naukę jeździł. Tak jednakowoż nie jest, znajdujemy go bowiem na dworze Zebrzydowskiego już w lutym r. 1548, czytającego biskupowi „literas Italicas" od Lismanina (cf. list 354), w miesiącu zaś lipcu t. r. nazywa go już Zebrzydowski „Notarius meus", którym się „a multo jam tempore libentissime" posługuje (cf. 389). Odtąd téż coraz częstsze są w listach naszych o Nideckim czyli Andrzeju Patrycym wzmianki, w których go biskup różnie tytułuje: „meus scriba", „meus Notarius", w sierpniu n. p. 1549 r. „meus Secretarius" (cf. 454), po kilkakroć nawet z pochlebnym dodatkiem: „inter multos charissimus", lub „omnium manu sua charissimus". Musiał on nawet dla nauki swojéj i biegłości w łacinie przypaść bardzo do gustu i być bardzo na rękę Zebrzydowskiemu, bo od czasu gdy został nominatem krakowskim, t. j. od końca grudnia r. 1550, wszystkie już listy w jego imieniu pisał Nidecki, jak to z nagłówków w naszym rękopisie przed listami 561 i 618 wypływa: „Andreae Patricii Andreae Zebrzidovii, designati Cracoviensis Episcopi nomine, Epistolarum liber primus" i „Andreae Patricii Andreae Zebrzidovii, Cracoviensis Episcopi nomine, Epistolarum liber primus". Nie bez tego jednak naturalnie, żeby i wiele listów przed Nrem 561, t. j. z czasu, gdy Zebrzydowski był jeszcze biskupem włocławskim, nie było pióra Nideckiego; nasz biskup bowiem, po ojcu właściciel fortuny rozległéj i jako wysoki dostojnik kościelny posiadacz bogatych bardzo dóbr stołowych, utrzymywał na swoim dworze, jak na możnego pana

przystało, znaczny bardzo zastęp dworzan, i rzadko téż kiedy pisywał sam listy, polecając je owszem układać swoim sekretarzom, lub w najgorszym razie, jak się często wyraża, dyktował im („dictavit") takowe.

Szczegóły te, wykłuwające się dopiero teraz na jaw z rękopisu 65, są nie tylko do zaokrąglenia życiorysu Nideckiego, plebejusza czy tam mieszczanina z rodu, nader cennym przyczynkiem, lecz i na sam zbiór zawartych w rękopisie listów, zwłaszcza na drugą ich połowę, rzucają wyraźniejsze o wiele światło, które właśnie dlatego, że pisał je imieniem Zebrzydowskiego głośny swego czasu latynista, nabierają tém większéj wartości. Nidecki w ogólności, co się tak z tych listów pokazuje, jak nie mniéj z dodatków, które po nich od Nru 816 począwszy załączam, zajmował wybitne bardzo stanowisko na dworze wysokiego dostojnika kościelnego, zrósł się był z nim po prostu i wdrożył całkowicie w najrozmaitsze jego sprawy i stosunki, jako jego „charissimus", rad że go potężny biskup ramieniem swojém wspiera i proteguje. O ile zaś ten stosunek był w rzeczy saméj ścisły, dowodzi najlepiéj już ta okoliczność, że wszystkie n. p. pisemka, uważane dotychczas za prace samego Zebrzydowskiego, jak jego Oratio de haeresi tollenda z r. 1550, wydana potém po raz drugi przez Jana Ponętowskiego, jego Krótka odpowiedź z r. 1556, List pasterski z t. r., i Oratio postrema z r. 1557 (cf. 837, 846 i 866), można teraz na śmiało uważać raczéj za prace utalentowanego i biegłego w piórze jego sekretarza, gdyż sam biskup był tylko widocznie sprawcą ich moralnym, właściwym zaś autorem, który je podług myśli możnego biskupa pisał i kosztem jego i pod jego imieniem na światło dzienne wydawał, był Andrzéj Patrycy Nidecki.

To samo stanowisko na dworze Zebrzydowskiego, jako jego sekretarz i „charissimus", zajmował on i nadal, tak po roku 1553, w którym się korespondencyja biskupa w naszym rękopisie przerywa, jak i późniéj, przed powtórnym wyjazdem swoim do Włoch i powrocie stamtąd w r. 1559, czyli innemi słowy aż do śmierci Zebrzydowskiego w maju r. 1560, redagując i wydając i w tym czasie pod imieniem swego protektora i za jego wolą nie tylko różne dzieła i dziełka, ale pisując także z jego polecenia i według otrzymanych wskazówek listy w przeróżnych sprawach do najrozmaitszych osób i korporacyi. Listów téż tych, jak tego zwyczaj ówczesny wymagał, i jak to czynili także poprzednicy jego i chwilowi zastępcy na urzędzie sekretarskim, pozostawiał sobie odpisy w kopijaryjuszu, którego z czasem mogło się zebrać aż kilka tomów, i które widocznie, uważając je jako swoję pracę i jako drogą po dobrodzieju swoim pamiątkę, zachował potém po śmierci Zebrzydowskiego przy sobie.

Oryginalny więc kopijaryjusz pozostał niechybnie w r. 1560 przy Nideckim i dzielił już odtąd losy nowego swego właściciela, znowu aż do jego śmierci, która nastąpiła niedługo po zamianowaniu go biskupem inflanckim i po rozpoczętéj zaledwie przez niego wizycie tego biskupstwa, 6 lutego r. 1586 w Wolmarze.

W tym téż czasie lub wkrótce potém, sądząc po piśmie i znakach wodnych w papierze, uskuteczniony został z tego kopijaryjusza, a w szczególności z tomu, zawierającego listy z lat 1546—1553, odpis nasz, i to przez Polaka i prawdopodobnie przez któregoś z bliskich lub sekretarzy zmarłego przedwcześnie biskupa inflanckiego. Co się zaś stać mogło z innymi tomami kopijaryjusza, a nawet z tym tomem, czy się jeszcze przypadkowo nie kryją gdzie po Nideckim w północnych stronach dawnéj Polski, nie jest zgoła wiadomo. Dalsze jednakowoż losy naszego odpisu dają się już łatwo z powyższego zaokrąglić: był on zrazu, przy końcu w. XVIgo lub na początku XVIIgo w czasowém posiadaniu jakiegoś Alberta Białobrzeskiego, przeszedł potém na własność warmińskich rodzin Schwengelów i Mollerów, i dostał się następnie od nich biblijotece we Frauenburgu (?) lub któréj innéj w Prusiech lub Warmii, aż go wreszcie na początku naszego stulecia nabył Tadeusz Czacki, i w r. 1802 razem z licznemi Hosianami w biblijotece Jagiellońskiéj ulokował, gdzie się do dziś dnia znajduje, opatrzony początkowo znakiem DD IV 43, obecnie zaś pod Nrem porządkowym 65.

Tyle zatém pewnego i prawdopodobnego o rękopisie, stanowiącym główny i właściwy materyjał niniejszego wydawnictwa; pozostaje mi jeszcze dorzucić słów kilka o samém wydaniu:

Listów Zebrzydowskiego jest w tym rękopisie, jak się powiedziało, razem 815, i tyle téż weszło ich do niniejszego wydania, zmodernizowanych co do ortografii, o ile na to właściwości pisarskie nieznanego kopisty pozwoliły, opatrzonych przytém liczbą bieżącą, i podzielonych w ten sam sposób na księgi z czasów jego biskupstwa włocławskiego, kilku miesięcy, gdy był nominatem krakowskim, i biskupstwa jego krakowskiego do 2 sierpnia r. 1553; wtrącony między nich został tylko list 79*b* według oryginału, przechowanego w zbiorach biblijoteki książąt Czartoryskich. Objaśnienia otrzymał zresztą list każdy o tyle, o ile tego, jak się zdawało, potrzeba wymagała, lub o ile przy naszych dosyć skromnych materyjałach źródłowych do lat 1546—1553 objaśnić je można było. W szczególności zaś otrzymał list każdy bez względu na to, czy miał w rękopisie datę lub nie, oznaczenie u góry pochylonym drukiem miejsca, skąd, i dnia i miesiąca, jeżeli to możliwém było, jako téż roku, kiedy był pisany. Co do ostatniego nie rodziły się wprawdzie znaczniejsze wątpliwości, gdyż zaraz po pierwszém przeczytaniu rękopisu okazało się, że listy idą w nim bądź co bądź bezwarunkowo chronologicznie; ale przy oznaczeniu miejsca, dnia i miesiąca, zwłaszcza przy pierwszych 537 listach, z których zaledwie kilka jest wyraźnie datowanych, nasuwały się bardzo często niezwykłe trudności. Należało wszystko w takim razie oznaczyć głównie z saméj treści listu i rzuconych w nim wzmianek luźnych, a gdy znany materyjał historyczny do tego czasu nie dopisywał, u bałamutnego zaś Orzechowskiego i przepełnionego bajeczkami współczesnemi Górnickiego właściwych danych doszukać się nie można było, nie pozo-

stało nic innego, jak oglądnąć się za innemi pomocami i źródłami. Dostarczyły ich téż w licznych wypadkach oprócz rękopisów pomniejszych, nazwanych bliżéj przy każdéj sposobności, głównie: udzielone mi łaskawie do przejrzenia i zużytkowania Akta kapituły krakowskiéj z lat 1546—1553, Teki Naruszewicza w biblijotece książąt Czartoryskich z tych samych lat, jak nie mniéj uskutecznione przez prof. dra Wincentego Zakrzewskiego nader cenne Wypisy z Metryki koronnéj do końca panowania Zygmunta Starego i czasów Zygmunta Augusta, wydrukowane już częściowo przez dra Szujskiego w Iszym tomie Scriptores rerum Polonicarum. Nieocenioną przysługę wyświadczył mi w téj mierze także ks. kanonik Z. Ch., nadesławszy mi ze starego rękopisu „Daty i miejsca urzędowych czynności Zebrzydowskiego, biskupa kujawskiego, wyjęte z Księgi jego aktów, Ner 22". Dat téż tych i wskazówek wypadło mi w bardzo wielu razach, niemając innego oparcia, trzymać się ściśle i odsyłać tylko w przypiskach do „Księgi aktów Zebrzydowskiego, 22", dlaczego téż w tém miejscu pozwalam sobie załączyć otrzymany wypis w całości. Według téj Księgi aktów znajdował się biskup włocławski:

A. D. 1546	21	Maji	Cracoviae	(„eodem die R. Dnus Episcopus Vladislaviensis e Cracovia discessit").
„	2	Junii	in Wolborz	
„	4	„	„	
„	1	Julii	Vladislaviae	
„	6	„	„	
„	7	„	„	
„	25	Augusti	„	
„	10	Octobris	in Stolzenberg	
„	13	„	„	
„	14	„	„	
„	18	„	in Sobków	
„	19	„	„	
„	20	„	„	
„	21	„	„	
„	22	„	„	
„	15	Novembris	in Racziąnsz	(= w Raciążku między Toruniem i Włocławkiem).
„	21	„	„	
„	18	Decembris	„	
A. D. 1547	11	Februarii	Volboriae	
„	19	Martii	Cracoviae	
„	24	„	„	
„	9	Junii	in Wolborz	
„	5	Octobris	Nieschukovi	(= w Niesułkowie).
A. D. 1548	1	Februarii	Volboriae	
„	9	Aprilis	Vladislaviae	

A. D. 1548	7	Novembris	Piotrcoviae	
„	20	„	„	
„	3	Decembris	„	
A. D. 1549	23	Januarii	„	
„	29	„	„	
„	8	Februarii	Volboriae	
„	13	„	„	
„	14	„	„	
„	16	„	„	
„	26	„	Cracoviae	(seu alias in Kleparz apud S. Florianum in cimiterio).
„	24	Julii	Volboriae	
„	26	„	„	
„	10	Novembris	in Łagów	
„	20	„	Volboriae	
„	20	Decembris	„	
A. D. 1550	22	Martis (sabbato Sitientes)	Vladislaviae	
„	5	Aprilis	„	
„	16	„	in Radziejów	
„	18	„	Vladislaviae	
„	13	Junii	„	
„	30	„	„	
„	2	Julii	„	
„	12	Julii	Piotrcoviae	
„	22	„	„	
„	23	„	„	
„	19	Augusti	Vladislaviae	
„	15	Septembris	in Stolzenberg	
„	17	„	„	
„	19	„	„	
„	22	„	„	
„	24	„	„	
„	26	„	„	
„	1	Octobris	„	
„	3	„	„	
„	5	„	„	
„	8	„	„	
„	9	„	„	
„	10	„	„	
„	13	„	„	
„	17	„	„	
„	22	„	„	
„	27	„	in Sobków	
„	13	Decembris	Cracoviae	
A. D. 1551	2	Aprilis	Vladislaviae	

Czy jednakowoż mimo to wszystko, nawet przy tych nadzwyczajnych pomocach, czerpiąc przeważnie prawie z niedrukowanych dotąd źródeł, powiodło mi się oznaczyć wszędzie odpowiednio datę każdego listu, nie myślę sam rozstrzygać, ani téż upierać się przy tém, żeby każde oznaczenie z osobna było prawdziwe i nie zakrawało raczéj na chybione przypuszczenie; przyznaję owszem chętnie, że w wielu razach, pomimo że ostatecznie datę listowi dopisałem, niemam sam pewności, żeby w rzeczy saméj list ten z tego a nie innego miejsca i z tego a nie późniejszego lub wcześniejszego nieco dnia i miesiąca pochodził. Dopisane téż daty są więc na każdy wypadek tylko mniéj więcéj prawdopodobne, i za takie tylko, o ile naturalnie są przeze mnie dodane i nie znajdują się także przy końcu samego listu, prosiłbym je uważać.

Na inną natomiast okoliczność należało mi jeszcze przy wydaniu niniejszém niemniejszą zwrócić uwagę. Rękopis 65 biblijoteki Jagiellońskiéj obejmuje, jak się już wspomniało, tylko listy Zebrzydowskiego z lat 1546—1553, t. j. tylko korespondencyją z czasów jego biskupstwa włocławskiego i zaledwie pierwszych dwóch krakowskiego. Dalszych lat, aż do śmierci jego w maju r. 1560, i z lat dawniejszych, gdy po ukończeniu nauk w Uniwersytecie Jagiellońskim i po odbytéj podróży za granicę, mianowicie zaś do Bazylei i Paryża w towarzystwie mentora swego, poety Leonarda Coxusa, był zrazu jeszcze tylko dziekanem łęczyckim i kanonikiem krakowskim i płockim, potém zaś biskupem kamienieckim i chełmskim, rękopis 65 nie zawiera, i zaledwie tylko w przypuszczeniu naprowadza na domysły, gdzieby jeszcze tak oryginalnych kopijaryjuszów korespondencyi Zebrzydowskiego, jak i możliwych ich odpisów szukać należało. Wobec tego nie pozostało mi téż nic innego, jak oglądnąć się w inne strony, i postarać się o możliwe zaokrąglenie materyjału źródłowego do tak wybitnéj w swoim czasie postaci Andrzeja Zebrzydowskiego na innéj drodze. Tym téż sposobem powstały dodatki, załączone przy końcu pod napisem „Appendix“, począwszy od Nru 816—877. Oprócz kilkunastu listów z różnych lat od Erazma Roterdamczyka, Veranciusa, Manutiusa i kardynała Putaeusa, przedrukowanych wprawdzie ze zbioru ich korespondencyi, ale przez naszych pisarzy prawie nigdy niecytowanych i polskiemu światu naukowemu jakby nieznanych, złożyły się na te uzupełnienia różne wypisy z Akt kapitulnych krakowskich, z Tek Naruszewicza i innych rękopisów biblijoteki książąt Czartoryskich, jako téż wyciągi z innych źródeł ówczesnych, z Akt grodzkich krakowskich i Igo tomu rękopisu 175 biblijoteki Jagiellońskiéj. Głównego zaś i najważniejszego materyjału dostarczyły: Liber Archivi Ecclesiae cathedralis Cracoviensis, pisany współcześnie, jak nie mniéj rękopis biblijoteki Jagiellońskiéj 2716, zawierający Acta i Decreta synodów łęczyckiego z r. 1547 i piotrkowskiego z r. 1551. Obydwa synody przypadają właśnie na czas, objęty korespondencyją Zebrzydowskiego, rzucają pod wielu względami pożądane na listy jego światło, dają się nimi

nawzajem objaśnić, zawierają przytém bardzo wiele cennych szczegółów do epoki ówczesnéj, nie były zresztą jeszcze nigdy w całości drukiem ogłoszone, i już dlatego samego nie powinny sobie, jak mi się zdaje, na nieprzychylne zasłużyć przyjęcie.

Materyjał wreszcie zawarty w niniejszéj korespondencyi i w aktach dodatkowych przechyla szalę co do sądu o Zebrzydowskim, tak sprzecznego między zdaniem o nim u współczesnych a potomnymi, niezawodnie na stronę tych, którzy go potępiali, którzy niewierząc w szczerość jego ostrych przeciw nowatorom religijnym wystąpień, nie mogli mu darować zgorszenia, jakie życiem i przykładem swoim wywoływał. Podstaw do takiego potępienia, i to bezwzględnego, dostarcza zbiór listów jego aż nadto, żeby je tu szczegółowo wyłuszczać trzeba było, na obronę zaś jego daje się z nich chyba ta jedna łagodząca poniekąd okoliczność przytoczyć, że i inni biskupi ówcześni, z małym bardzo wyjątkiem, nie byli lepsi od niego, choć żaden z nich nie dorównywał mu ani dostatkami, ani nauką, ani sprytem i obrotnością.

Wszakże wyjaśnienie krytyczne, kto ma słuszność, czy współcześni, którzy Zebrzydowskiego potępiali, czy potomni, co go prawie pod niebiosa podnoszą, wyświecenie, jakim rzeczywiście był człowiekiem i księciem kościoła, nie wystarczyłoby na usprawiedliwienie kosztownéj edycyi jego korespondencyi przez Komisyją historyczną akademicką. Nie jako materyjał więc do bijografii jednego biskupa, ale jako charakterystyczną illustracyją do dziejów religijnych, kościelnych, politycznych i moralnych środka XVIgo w., do poznania ludzi wybitnych ostatnich Zygmunta I i pierwszych lat Zygmunta Augusta, do usposobienia dworu i kół dworskich, do stosunku naprężonego, jaki między upadłym episkopatem a stokroć lepszém duchowieństwem kapitulném i parochijalném istniał, do tém lepszego ocenienia zasług tych, którzy kościół i episkopat w Polsce dźwignęli i do dawnéj przywrócili świetności, do wyświecenia tysiąca rysów obyczajowych i cywilizacyjnych tego czasu, wydanie korespondencyi Andrzeja Zebrzydowskiego wydało się pożądaném i koniecznem. Koniecznem jest poznać z bliska tę atmosferę, pozbawioną w życiu moralném wszelkich zasad, przejętą błyskotkami wybujałego nadto i niezdrowego już humanizmu, zbytkiem i wytwornością, atmosferę, w któréj czuć „Il principe“ i „Mandragorę“ Machiavella, skłonną w polityce do despotycznych zachceń i służby absolutyzmowi, skłonną też podniecać stosy dla różnowierców w imię egoistycznego społecznego konserwatyzmu, a w gruncie pozbawioną wiary i religii: aby zrozumieć niesłychanie u nas szybki pożar reformacyi, nadewszystko zaś, ażeby zrozumieć całą moralną wartość tych, co w własnym kościele z tak wielkiém złém walczyć musieli, co temu złemu odważnie stawili czoło, używali przeciw niemu środków stanowczych, i tym sposobem w wieku Zebrzydowskich i Uchańskich wywołali Hozyjuszów, Kromerów i Karnkowskich. Potrzeba jasnego i dosadnego oznaczenia stopnia, jaki złe osiągnęło, aby właściwe dać miejsce

i ocenienie objawom dodatnim, potrzeba zaś szczególniéj do dziejów w. XVIgo, który więcéj prawie, jak którykolwiek inny, zamazany został utartymi komunałami, rozszerzonymi przez historyjografiją, nieopartą na podstawie źródłowéj.

Komisyja téż historyczna Akademii, zajęta przygotowaniem do druku Korespondencyi Hozyjusza, musiała przeto ze skwapliwością jąć się materyjału, rzucającego na czasy, w których Hozyjusz rozpoczynał swój zawód kościelny, tak silne światło, połączonego przytém w całość z tém wszystkiém, co dostępne archiwalne źródła do wewnętrznych dziejów kościoła w Polsce a mianowicie dyjecezyi krakowskiéj dostarczyć mogły. Jak dalece zaś te właśnie strony historyi są u nas prawdziwą terra incognita, o tém świadczy już ta okoliczność, że gdy dzieje reformacyi w Polsce nie jednego już u nas znalazły pracownika i nie jedno wywołały dzieło, we wszystkich najmniéj stosunkowo znaną i wyjaśnioną stroną są wypadki w samymże kościele katolickim zaszłe, i koleje, jakie kościół przechodził u nas pod wpływem burzy religijnéj.

Tyle na usprawiedliwienie niniejszéj publikacyi, tyle téż ze strony wydawcy. Na zakończenie jednak niech mi jeszcze wolno będzie złożyć podziękowanie wszystkim, co mi tak w czasie przygotowywania korespondencyi niniejszéj do druku, jak podczas samego druku, nie odmawiali rad swoich i gotowości do pomocy naukowéj. W szczególności zaś przyjąć raczą szczere dzięki: ks. Julijan Bukowski, dr. Zygmunt Celichowski w Kórniku, ks. kanonik Z. Ch., zarząd Archiwum kapitulnego krakowskiego, zarząd Biblijoteki książąt Czartoryskich, prof. filologii klasycznéj p. Maxymilijan Iskrzycki, b. dyrektor Archiwum grodzkiego krakowskiego p. Łuszczyński, kolega w urzędzie Żegota Pauli, dr. Franciszek Piekosiński, dr. Władysław Seredyński, i profesorowie dr. Józef Szujski i dr. Wincenty Zakrzewski.

Kraków, w październiku r. 1878.

Dr. W. W.

Series Epistolarum et Actorum.

Andreae Zebrzydowski, Episcopi Vladislaviensis,

Epistolarum liber I.

Epistolarum liber IV.

Epistolarum liber V.

Epistolarum liber VI.

Epistolarum liber VII.

Epistolarum liber VIII.

Epistolarum liber IX.

Epistolarum liber X.

Epistolarum liber XI.

Epistolarum liber XII.

Epistolarum liber XIII.

Epistolarum liber XIV.

Epistolarum liber XV.

Epistolarum liber XVI.

Andreae Patricii Nidecki Andreae Zebrzidovii, designati Cracoviensis Episcopi nomine,

Epistolarum liber I.

Andreae Patricii Andreae Zebrzydowski, Cracoviensis Episcopi nomine,

Epistolarum liber I.

Appendix.

ANDREAE ZEBRZYDOWSKI

EPISCOPI VLADISLAVIENSIS

Epistolarum Liber primus[1].

---

1. Erasmo[2], Abbati Clarae Tumbae.

Volboriae, 27 Maji 1546.

Equos, quos a R. Dtione V. utendos acceperam, remitto gratiasque, quas maxime possum, habeo, non ob impensam, qua me liberavit, sed ob egregiam ipsius erga me voluntatem, cujus hac etiam ratione non tenue dedit argumentum. Sed gratiam, praeterquam quod habeo, etiam ut modis omnibus referam, curabo, quantum potero, diligenter. Domum[3] meam ut quisquam, praeter R. Dtionem V. inhabitet, nollem, ac propterea vehementer rogo, si aut hoc contigerit, ut alius eam quispiam occupet, aut aliquid ejusmodi, quod quidem me scire oportere R. Dtio V. judicabit, mihi significet. In Prussiam si est itura, rem mihi faciet gratissimam, si ad praedia mea, Volboriam[4] aut Vladislaviam[5], diverterit, ac deinde ad alia etiam, quae sese in eo itinere pleraque offerent. Interea bene valeat, et me ut solet, amet. XXVII Maji MDXLVI, Volborii.

2. Samueli[6], Episcopo Cracoviensi.

Volboriae, 28 Maji 1546.

Persequitur jus suum cum civibus quibusdam Cracoviensibus Stanislaus Lancz, civis et ipse Cracoviensis, et ut intelligo, causam habet justissimam. Quod quanquam ipsum per se satis erat ad commendationem apud R. Dtionem V., praesertim quae justis causis deesse nunquam solet: addo hoc tamen, fretus R. Dtionis V. in me benevolentia, ut justam hanc istius civis causam diligentius etiam propterea

---

[1] W rękopisie jest w têm miejscu tylko napis: „Liber Imus". [2] Vitelio (Ciołek).
[3] Cf. 23. [4] Wolborz, miasto biskupów kujawskich, położone o 2 mile od Piotrkowa.
[5] Włocławek, główna siedziba biskupów kujawskich. [6] Maciejowski.

tueatur, quod is ipse civis obsequium mihi suum saepe comprobarit. Hoc ego et vehementer rogo et referre per occasionem studebo. Commendo me ipsum etiam R. Dtioni V., quam bene valere cupio. Volborii, XXVIII Maji MDXLVI.

3. Petro Cmitae, Palatino Cracoviensi, Comiti Visnicensi.

Volboriae, 28 Maji 1546.

Stanislaus Lancz, civis Cracoviensis, qui mihi et fide est et obsequiis suis egregie commendatus, litigat in judicio cum civibus Cracoviensibus quibusdam. Is quoniam litium suarum justam, ut intelligo, causam habet, dignus mihi visus est, cujus negotium Mtiae V. commendaretur. Quanquam enim sciam Ill. Mtiam V. causas justas ultro etiam absque ullius commendatione defendere solere: existimo tamen, ejus civis causam hoc esse diligentius defensuram, quo majore me benevolentia complectitur. Quod ut diu sana et felix faciat, vehementer opto. Datum Volborii, XXVIII Maji.

4. Nicolao [1], Archiepiscopo Gnesnensi.

Volboriae, exeunte Majo 1546.

Nolui deesse meum testimonium apud R. Dtionem V. Stanislao Crodnero, qui isthuc proficiscitur; scio enim, hominis quoque diligentiam in rebus Dtionis V. R. Romae non defuisse. Quaeso, demonstret, ut apud se obsequium illius nec ingratum esset nec injucundum. Bene valeat. Volborii.

5. Joanni Wirzikowski, Canonico Plocensi.

Volboriae, ex. Majo 1546.

Contulisse me aliquando in Ftatem V. beneficium, adeo me non poenitet, ut etiam vehementer gaudeam; spero enim, non immemorem, nec ingratam fore. Id quodsi ita esse voluit unquam demonstrare, nunc profecto initio istius Episcopatus mei significare commode poterit: quum et multa quotidie ultra impensas priores expendere me oportet, et fructuum novorum nulla adhuc fiat perceptio. Qua profecto necessitate adactus, si messem mihi futuram in agris Canonicatus tui Plocensis retinuero, non erit, opinor, quod tibi aut mirandum aut ferendum minus videatur. Scis, nos inter nos ita de Canonicatu egisse, quum illum tibi traderem, ut dum plane Vladislaviensem Episcopatum non possideo, fructibus mihi Canonicatus tui uti liceat. Nunc autem, ut videt V. Ftas, praeter nominationem et ingressum, in Vladislaviensi Episcopatu [2] nihil habeo. De quibus rebus omnibus conferet cum V. Ftate Vitus Drozijnski, Canonicus Varsaviensis, cui a me commissa sunt omnia [3]. Volborii.

---

[1] Dzierzgowski. [2] Biskupem włocławskim był Zebrzydowski od początku maja r. 1546, nominatem zaś włocławskim został jeszcze w jesieni r. 1545; między obecnymi bowiem na posiedzeniu kapituły krakowskiéj die Veneris 6 Novembris 1545, nazwany już jest „Andreas Zebrzydowski, Chelmensis et nominatus Vladislaviensis". Acta actorum Capituli cathedralis Ecclesiae Cracoviensis, rkp. kapituły krakowskiéj. W tym samym czasie, w jesieni r. 1545, otrzymał Jan Biliński przyrzeczenie na biskupstwo płockie, które także Zebrzydowski u Bony „targował". Niemcewicz, Zbiór pamiętników o dawnéj Polsce, IV 57. [3] Cf. 31.

6. Melchiori Radziminski, Canonico Plocensi.

Volboriae, ex. Majo 1546.

Cura atque studium Episcopatus istius, cui me Deus praefecit, non minus pecunia, quam consilio atque prudentia opus habet; ego autem ex fructibus et vectigalibus nondum quicquam capio. Ftatem V. rogo aliquoties centum mutuum, dum ex Episcopatu aliquid obvenit. Ultra id tempus non patiar, Ftatem V. pecuniam exspectare. Nihil dubito, quin quum ego pro Ftate V. tantum semper fecerim, quantum maxime potui, ipsa vicissim mea causa tantum sit factura, quantum poterit; poterit autem, ut scio, abunde. Regia Majestas Episcopatum Plocensem indigenae destinavit [1], sed virum quaerit, qui commode tantam dignitatem sustinere possit. Qua in re equidem, quum sententia mea forte quaereretur, non defui, sicut debui, virtuti et probitati Ftati V., neque sane deero, quatenus opus erit. Quemadmodum luculentius testari poterit Vitus Drozynski, Canonicus Varsaviensis, familiaris meus, cui in ea re plenam fidem adhibeat Ftas V. Chyrographum de pecunia nunc misissem, sed quantum sit V. Ftas datura, divinare non potui. Drozynski ea omnia coram faciet, neque patietur, ut Ftas V. in incertum pecuniam dedisse videatur. Quae bene valeat. Datum Volborii.

7. Stanislao Lasco, Palatino Siradiensi.

Volboriae, ineunte Junio 1546.

Gratum esse adventum meum Mtiae V. gaudeo, agoque illi hoc nomine et habeo gratias. Quod mihi obviam non prodierit [2], nihil queror; pluris enim apud me est vita atque salus Mtiae V., quam levia ista et vulgaria officia, quae tamen, uti mihi persuadeo, etiam in me extitissent, nisi tristissimus iste casus, qui magno mihi dolori est, intervenisset. Sed ego confido majoribus argumentis, et magis necessariis temporibus Mtiam V. ostensuram, quantam honoris mei rationem habeat. De meo adventu certiorem illam facere, non putavi oportere. Nam quum ex Dobrochowski et Radlicza didicissem, puerum Mtiae V. et fuisse tunc Cracoviae, quum ego jam discessurus essem [3], mox deinde Cracovia profectum fuisse, cogitabam, hac ratione Mtiam V. de meo adventu certiorem posse fieri. Quodsi aut puer ipse ad me venisset, aut ego hoc de illo rescivissem, nunquam commisissem, quin id aut per literas Mtiae V., aut per Cubicularium meum significatum fuisset: non quod hoc genus officiorum ab ea efflagitem obviam prodeundi, quanquam illius sane conspectus semper sit mihi multo jucundissimus, sed ne quid in meo officio desiderari videatur. De bello etiamsi nihil certo significare Mtiae V. possum, spero tamen, nullum hoc anno fore: quandoquidem cum Turcico Legato ita transactum sit [4], ut facile intelligatur, foedus hoc et amicitiam initam integram esse perman-

[1] Biskupstwo płockie, które Zebrzydowski w październiku r. 1545 targował, było w tym czasie, po śmierci Jana Bilińskiego († 18 maja 1546), znowu opróżnione.

[2] St. Łaski przebywał wtenczas prawdopodobnie w rodzinnym Łasku, niedaleko Wolborza.

[3] Zebrzydowski wyjechał z Krakowa dnia 21 maja 1546. Księga jego aktów, 22.

[4] Poseł Solimana bawił w Krakowie w ostatnich dniach kwietnia i na początku maja r. 1546, domagając się ukarania „złoczyńców z Polski, którzy w październiku r. 1545 napadli i spalili Oczaków“; obawy o wojnę z Turkiem były płonne. Teki Naruszewicza r. 1546: LXIII 10-12, 17, 21; Ant. Verancii Epistolae in Monumentis Hungariae historicis, Scriptores IX 186 sqq.

suram. De commissione illa literas Mtatis Regiae exspectare oportebit. Commendo me amori Mtiae V., quam melius valere cupio.

8. Bonae, Reginae Poloniae.

Volboriae, in. Junio 1546.

Non suarum magis rerum causa, quam mearum, Cracoviam proficiscitur Venerabilis Stanislaus Slomowski, frater meus, quare ego item non ipsius tantum sed mea etiam commendo S. Mtati V., idque ita, ut majore cura mojorique studio commendare non possim. Ego propediem Vladislaviam in dioecesim meam proficiscor, sine hoc autem homine profectio mea et minus celeritatis haberet et dignitatis minus. Quamobrem rogo S. Mtatem V., ita ut illum tueatur, uti ad nos quamprimum redeat voti compos. Dabimus uterque operam, ut pro eo beneficio S. Mtas V. summam nostram erga se fidem et observantiam cognoscat. Datum.

9. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Volboriae, in. Junio 1546.

Studium meum in R. Ptatem V. vetus est et non paucis notum, quod vicissim quam charum illi fuerit, plurimi testes esse possunt, et ego ipse profecto, tantum abest, ut negem, ut etiam magnae id mihi laudi ducam. Itaque quem ingenui animi esse ferunt, cui multum debeas, eidem plurimum velle debere, rogo, ut Venerabilem hunc Stanislaum Slomowski, fratrem meum, benigne audiat, resque meas et ipsius prudentia autoritateque sua juvet, quae et multis saepe et mihi saepissime usui fuit et honori. Debeo, ut dixi, hoc nomine etiam atque etiam R. Dtioni V. Datum.

10. Valentino Dembinski, Referendario.

Volboriae, in. Junio 1546.

Venerabilis Stanislaus Slomowski, Canonicus Gnesnensis, Secretarius et frater meus, habet quaedam et mea et sua etiam apud Serenissimum Regem ardua negotia. Ea, ut ego conjicio, G. Dtio V. potest tam facile et tam cito expedire, quam qui maxime. Itaque eum illi diligenter commendo rogoque, ita juvet hominem, ut rebus bene confectis citissime ad nos redire queat, qui Vladislaviam properamus. Conabor hoc modis omnibus G. Dtioni V. referre. Quae bene valeat. Volborii.

11. Joanni Comiti in Tenczin, Palatino Sendomiriensi.

Volboriae, in. Junio 1546.

Stanislaus iste Carmanowski, servitor meus, reus olim capitis, composuerat rem penitus cum amicis interfecti. Sed quia nunc veretur nonnihil, ne post hanc recentem de homicidiis legem latam capitis denuo accersatur, quum sciret, quanto me amore V. Mtia complecteretur, a me petiit, ut partes meas pro se apud Mtiam V. interponerem. Si quid huic famulo meo periculi immineret, a Mtia V. valde peto, eum ut autoritate sua ita tegat, ut res tota in futura Comitia rejici possit. Est enim haec caedes multo patrata ante, quam recens hoc de homicidio decretum promulgatum esset. Gratum me sibi vicissim Mtia V. experietur, quae ut bene valeat, vehementer opto. Datum.

12. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Volboriae, in. Junio 1546.

Cum Nicolao Klopocki, Capitaneo Lovicensi, magna mihi olim intercessit conjunctio; semper enim mihi et vir honestus, et omnium bonorum studiosus est visus. Is ob interfectum ad arcem suam [1] Georgium Zaleski, ad judicium Serenissimae Majestatis Regiae capitis accersitur. Ego quantum intelligo, et crimen ipsum, quod infertur, indignum hoc homine, et formam judicii parum usitatam parumque congruentem video. Nam et ita vixit, ut nulla unquam ejusmodi criminis suspicio in vita ipsius haeserit, et si etiam ita vixisset, ut cadere haec in illum posset, locus tamen judicii, qui est extra hominis territorium, minus legitime esse videtur constitutus. Intelligere poterit R. Ptas V. ex hoc Nicolao Kozarski, qui istas attulit, quam longe absit ille ab hoc crimine; sed tamen, quoniam illi ab accusatore impingitur, illud a R. Ptate V. pro summo meo in eam studio rogo, efficiat, ut crimen objectum apud judices in suo territorio eluat, in ceterisque deinde rebus ita eum R. Ptas V. commendatum habeat, ut intelligat, commendationis meae, etiam absentis, rationem apud R. Ptatem V. haberi. Datum.

13. Thomae Sobocki, Regni Cancellario.

Volboriae, in. Junio 1546.

Non pristina tantum et vetus consuetudo, qua olim cum Nicolao Klopocki sum usus, verum etiam causae ipsius aequitas non obscura, me movit, ut illam Mtiae V. commendarem. Interfectus est, et id casu magis, quam de industria, apud arcem Lovicensem, ubi Capitaneum ipse agit, Georgius Zaleski. Nunc Klopocki ex territorio suo ad judicium Majestatis S. R. capitis accersitur. Crimen hoc falso objici homini, ex hoc Cozarski Mtia V. intelliget; sed etiam si verissime objiciatur, iniquum esse tamen videtur, eum ex territorio suo judicii causa evocari. Proinde Mtia V., rogo, efficiat, ut non prius alio evocetur, quam in territorio suo apud judices legitimos respondeat. Cuperem enim, hominem apud Mtiam V. commendatissimum haberi. Quam bene valere cupio. Datum.

14. Nicolao Michalowski [2].

Volboriae, 8 Junii 1546.

Nihil tale profecto a te exspectabam, quale in literis tuis reperio; etenim hae gratiae, quas mihi per literas habes, non huic tantum exiguo officio, quod a me tibi praestitum memoras, sed maximis etiam beneficiis satisfacerent. Vitae tuae institutum nuper laudavi [3], nunc etiam ita approbo, ut illud fateri non dubitem, me ipsum etiam, si Deo ita visum esset, id genus vitae libentius secuturum fuisse, quam in quod vocatus sum. Sed Deo vocanti obtemperandum erat. De me ita tibi persuadeas, velim, si mihi, quibus egebis, significaveris, nihil te frustra significaturum; faciam enim, quidquid me pro te facere voles. Cuperem amplius tuo

---

[1] Łowicz nad Bzurą, miasto arcybiskupów gnieźnieńskich, gdzie władzę najwyższą jako udzielni książęta piastowali. [2] Cisterciensi? [3] Clarae Tumbae? w przejeździe.

colloquio frui; quare, si commodum est, fac, ad me cum R. Dno Abbate [1] in ferias Pentecostes [2] venias, quae certe animi remissio, vel illi tibi rei proderit, ut deinde ad tua studia alacrior redeas et vegetior. Vale in Domino, ad quem pro me intercede. Datum VIII Junii, Volborii.

15. Bonae, Reginae Poloniae.

Volboriae, mense Junio 1546.

Fidei meae esse putavi, ut ea, quae de successore Episcopatus Plocensis vel ipse cogito, vel ab aliis magnis et prudentibus viris audio, ad S. Mtatem V. deferrem. Cujus enim provinciae V. S. Mtas peculiari quodam modo Domina est [3], ei quis potissimum ex omnibus praeficiatur Episcopus, multum video S. Mtati V. interesse, hoc maxime tempore, quum hominum animi, nisi Praefectorum autoritate in officio contineantur, in omne nefas ruituri esse videantur. Equidem quum multa semper in Praefectis omnibus aetas requisierit, tamen mihi nostrum hoc seculum tria haec requirere inprimis videtur: genus primum, deinde autoritatem, postremo studium in Rempublicam et fidem in eos Principes, qui summa rerum potiuntur. Nam obscuritas generis invisa nobilitati est, quae potentiae quoque suae radices ita alte egisse jam videtur, ut in demandandis officiis atque praefecturis, nisi suae gentis atque nationis, nobilitatem non agnoscat. Porro vilitate et contemptione nihil potest esse magistratui nocentius; qui autem Praefectus Rempublicam negligit, aut Principem deserit, hujus praefectura quantum a tyrannide absit, non intelligo. Quibus de rebus nuper dum ex re atque tempore disputamus cum quibusdam non postremae autoritatis, uno ore omnes Nicolaum Kobylnicki, Praepositum Varsaviensem, nominant, dignumque judicant, cui Plocensis Episcopatus munus comittatur. Nam et apud suos nota nobilitate est, quae illi autoritatem facile conciliet, et ea fide atque studio in S. Mtatem V., quam quum multi sciant, tamen vix quisquam me melius, qui cum eo conjunctissime semper sum versatus, jam inde et ab eo tempore, quo communibus studiis dedimus operam [4]. Ut jam, si ceteri dignum eum hoc tanto munere existimant, ego esse dignissimum merito et possim et debeam profiteri. Non urgeo pro illo Mtatem V., urgeat virtus ipsius atque dignitas, urgeat haec magnorum virorum de illo opinio, urgeant res atque commoda Mtatis V. Sed si urgeo minus, rogo tamen, intelligo enim, quantum ea res sit Mtati V. profutura. Etenim, quanquam ille in hac privata vita aliquantum esse moribus praeceps videatur, tamen, si eum magistratum adeptus fuerit, non dubito, quin mores dignitati pares sit assumpturus, studium autem et diligentiam suam Reipublicae et S. Mtati V. testatiorem facturus. Ego, quam jure optimo S. Mtatem V. a S. Rege amari intelligo, tam facile fore credo, ut in designando eo Episcopatu voluntas etiam et sententia Mtatis V. non temere

---

[1] Erasmo Vitelio? [2] 13 Junii 1546. [3] Do Bony należało tytułem oprawy całe prawie Mazowsze. [4] Obydwaj, Zebrzydowski i Kobylnicki, byli uczniami Uniwersytetu krakowskiego, piérwszy od jesieni r. 1517: „Andreas Alberti Zebrzydowsky de Wyenczbork dioecesis Gneznensis solvit totum“, drugi od początku r. 1519: „Nicolaus Erasmi de Cobilniky dioecesis Plocensis IX Februarii (1519) 2 grossos solvit“. Metrica studiosorum Universitatis Cracoviensis, II 71 i 79, rękopis bibl. Jag. Ner 259.

praetermittatur, quam suam voluntatem, ut iis aut ejusmodi rationibus S. Mtatis V. moderetur et gubernet, ab illa etiam atque etiam peto. Quae diu bene sana et felix valeat. Datum.

16. Sigismundo, Regi Poloniae.

Volboriae, m. Junio 1546.

Aut officii certe est mei, aut ab officio non magnopere alienum, de successore in Episcopatum Plocensem non tam mea, quam multorum Senatorum referre S. Mtati V. sententiam; semper enim ejus Reipublicae nostrae rationes ita tulerunt, ut in Episcopis magnum rerum atque negotiorum Mtatis V. momentum positum esse videretur. Itaque de Plocensi sic statuunt homines, post studium in Rempublicam fidem vero erga S. Mtatem V., non minimam generis atque familiae rationem hoc tempore haberi oportere, ejus inquam familiae, quae non modo clara sit et nobilis, sed etiam iis nota atque chara, qui dioecesim et incolunt et attingunt. Qualem inter ceteros esse Nicolaum Kobylnicki, ferunt, Praepositum Varsaviensem, S. Mtatis V. Secretarium, in quo omnes citra controversiam agnoscunt haec omnia, pluraque etiam agnoscerent, nisi praecipiti quadam celeritate plerasque virtutes suas obruisset. Sed hac ingratus ipse, ut dicunt, idem vel ejiciet, vel emolliet, hominemque ad omnia Reipublicae et Mtatis V. negotia reddet idoneum. Novit V. Mtas mores hominum, novit ingenia, scit, cui quid committat. Sed tamen de quo viro tam praeclara est tot Senatorum opinio, eum Mtati V. non possum non commendare. Cetera relinquo judicio et clementiae V. Mtatis, quam Deus nobis diu incolumen conservet. Datum.

17. Bonae Reginae.

Volboriae, m. Junio 1546.

Unumne an plures Principi commendes, dummodo dignos commendes, parum arbitror interesse. Commendavi nuper Nicolaum Kobylnicki, Varsaviensem Praepositum, S. Mtati V., sed ita, si quemadmodum ad me Jacobus Pontificius [1] attulit, inter Masovienses solos Episcopus Plocensis quaerendus sit. Sed haec a virili et summa Mtatis V. prudentia arbitror esse aliena, ut magis natio atque genus aestimetur, quam dignitas uniuscujusque, sive ille Polonus sit, seu Ruthenus, seu etiam, sicut dicimus, Masoviensis. Et sane eadem est natio quoque omnium, qui se subditos VV. Mtatum profitentur. Quamobrem quum ipsa una sit et eadem, velle ob illam homines facere differentes, si cujuspiam alius est, non est V. Mtatis S., feminae ex omni aetate prudentissimae. Dignitatem igitur intueamur. Dignus est, sicut nuper scripsi, Kobylnicki scilicet, non minus Gandkowski, Archidiaconus, et Zelenski [2], Canonicus Cracoviensis, quorum quanta sit prudentia, quanta in rebus gerendis dexteritas, quanta fides in SS. Mtates VV., cogitari facilius, quam dici potest, et profecto apud V. Mtatem, quae ambos novit, dici nihil attinet. Hoc dico tantummodo, si id munus eaque provincia alterutrius humeris imponatur, suum VV. Mtates honorem et gloriam conservaturas, suam Senatum autoritatem

---

[1] Jacobus Pontificius, Dr. Medicinae, „plebejus", Canonicus Plocensis et Cracoviensis. Acta act. Capituli cath. Eccl. Crac. [2] Zieliński.

retenturum, suam Rempublicam salutem recuperaturam, et quod proprium est V. Mtati, sua in illo Ducatu [1] negotia magna esse incrementa acceptura. S. Mtas V. felix valeat.

18. Capitulo Vladislaviensi.

Volboriae, m. Junio 1546.

Etsi sane quovis etiam nuncio intelligere facile potuissem, vos magnopere ex hac mea dignitate, quam Deo Optimo Maximo acceptam fero, gaudere: vestra tamen tam insignis gaudii significatio gratissima mihi fuit, praecipue quod per eos Internuncios est facta, qui id muneris egregie sunt functi. In quo quum vestro vos officio deesse noluistis, dabo et ego operam, ut meum in vos amorem, meam benevolentiam, planissime, quum se occasio dederit, agnoscatis. Quidquid enim ad vos conservandos, tuendos, ornandos pertinebit, ita agam, ut intelligatis, me neque boni Pastoris, neque bonevolentissimi hominis officio defuisse. Datum.

19. Bonae Reginae.

Volboriae, m. Junio 1546.

Quaesivi confestim ex Cybulski, lectis V. Mtatis literis, quid is de Bialensis Ecclesiae vectigali et tributo Dno Cracoviensi Episcopo retulisset. Nihil, inquit, aliud, quam audivisse se ante annos aliquot ex Reverendo baccalaureo, Thesauri quondam Notario, nunc vita functo, quum diceret, se de ejus Ecclesiae proventibus quingentos florenos capere. Sed, addit Cybulski, audivisse se hoc tantum, non re ipsa comperisse. Nam quod V. Mtas mihi ipsi de ejus sacerdotii fructibus nunquam praefectum a me procuratorem fuisse [2]. Sed tamen ne quid in me V. Mtas desideret, Adam Curecus, Praepositus Curzeloviensis, meus Capellanus, Bialensium olim praediorum Procurator, inita secum omni, quae nobis inde misit, ratione universa, non omnino trecentorum summam florenorum aeqavisse, respondit. His aderant Dnus Dzialynski, Capitaneus Brodzinensis, et Boguski, Iudex Ravensis. Quoniam autem eo Dnus Dzialynski proficiscitur, ex eo plura, quae hic in eam rem audivit, V. Mtas cognoscere poterit, per quem ipsum has quoque literas dare malui, quam eum nuncium exspectare, quem alioqui isthuc sum missurus. Datum.

20. Bonae Reginae.

Volboriae, 21 Junii 1546.

Pharmacopola hic meus [3], per quem has ad S. Mtatem V. dedi, qua fide quoque studio fuerit in obsequiis R. Dni Archiepiscopi, vita functi [4], notissimum est omnibus, qui cum Archiepiscopo frequentes erant, qui ipsi etiam S. Mtati V. abunde referre poterunt. Ego certe ex meis rebus, quas fideliter is et diligenter tractat, sedulum fuisse, intelligo. Sed magnam hanc ejus diligentiam nulla sunt, quod Mtas etiam V. S. probe novit, post obitum Principis proemia subsecuta, imo vero ne illa quidem persoluta pharmaca, quae is ad ipsius usum ex aliorum tabernis capiebat. Existimat, id quod est, S. Mtatem V. sibi in eo magno adjumento

---

[1] Masoviensi. [2] Sic! [3] Thomas. [4] Petri de Gamratis, † 27 Augusti 1545.

esse posse, in qua totam spem habet constitutam; quumque sibi etiam persuasisset, precibus ac postulatis meis apud eam locum esse, petiit, ut pro eo per literas partes meas interponerem. Id quod profecto facio non invitus, vel quod ejus erga me obsequia, quibus valetudo mea, in dies ob aetatem ac curas infirmior, eget magnopere, id jure propemodum suo exposcant, vel quod id illius, licet jam hac vita functi, liberalissimi viri, non parum interesse videatur, ad gloriam illam integre conservandam, quam vivus sibi pepererat, quamque ille S. Mtati V. ex animo et favebat et augebat. Sciunt omnes, eam esse S. Mtatis V. constantiam, ut si quem vivum benevolentia complectitur, eum etiam defunctum honore prosequatur et pietate; neque enim ullus unquam fuit, cujus mors benevolentiam et amorem S. Mtatis V. terminaret ac clauderet. Itaque si S. Mtas V., quod et sua et illius etiam vita functi, et mea et istius maxime pharmacopolae interest, fecerit, non solum rem sua clementia, defuncti illius viri gloria, meis etiam precibus dignam fecerit, sed et vehementer piam, et imprimis christianam, idque eo magis, si moram longam intervenire non patiatur. Bene valeat et diu regnet.

21. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Volboriae, 21 Junii 1546.

Thomae istius pharmacopolae, qui meas ad R. Dtionem V. perferet literas, et ego nunc utor opera, et olim usus est Rmus Archiepiscopus idemque in Cracoviensi Episcopatu R. Dtionis V. praedecessor [1]; post cujus mortem, tantum abest, ut is obsequiorum suorum fructum aliquem tulerit, ut pro pharmacis etiam, quae in ejus usus aliunde desumebat, circiter centum florenos debeat. Commendo eum diligentissime R. Dtioni V., quam scio illum adjuvare, et pro autoritate posse, et velle etiam pro sua in me benevolentia. Quod si praeterea tempus ei in longum protrahi non patietur, magno me ab ea beneficio adfectum arbitrabor; nam quod ille citius rem ex sententia conficiet, hoc maturius ad valetudinem meam curandam praesto erit, quae utique cum aetate simul ingravescente ingravescit. Datum.

22. Capitulo Cracoviensi.

Volboriae, 21 Junii 1546.

Ob fidelissima hominis obsequia, quibus et ego nunc utor, et olim Rmus Archiepiscopus est usus, non possum vobis Thomam pharmacopolam non commendare. Quid ex vobis is cupiat, intelligere satis potestis, qui illud cognitum habetis, nihil eum hactenus pro obsequiis R. Archiepiscopo exhibitis accepisse, imo vero praeterea et florenos pene centum debere pro iis rebus, quas aliunde in usum ejus accipiebat. Vos si ei satisfieri curabitis, et rem se dignam, hoc est piam, facietis, et mihi vehementer gratam, praesertim si moras tolletis. Domum meam atque praedium Canonicatus [2], sicuti legibus ordinis vestri est cautum, et commisi jam quidem abiens Dno Abbati Clarae Tumbae et Dno Zielinski, fratribus, et nunc hoc ipsum clarius ago atque firmius his literis, quas conceptis verbis scribi jussi, quae ego omnia rata etiam vos habituros existimo et confido. XXI Junii.

---

[1] Arcybiskup gnieźnieński Gamrat był zarazem biskupem krakowskim. [2] Cf. 23.

23. Mathiae Zielinski, Canonico Cracoviensi.

Volboriae, 21 Junii 1546.

Allatum est ad me, quosdam isthic ex Capitulo Cracoviensi Canonicos causas contra me non quaerere, sed vi exprimere, quasi ego abiens nulli ex eorum Collegio domum atque pagum, sicut Constitutiones eorum praescibunt, commiserim [1]. Ego vero, tametsi satis memini, utraque me Ftatis V. et Dni Abbatis Clarae Tumbae administrationi commisisse, tamen ut via iis praecludatur machinandi ea, quae contra me machinantur, mitto isthuc literas, quibus vos denuo claris et apertis verbis Procuratores eorum bonorum instituo, tantamque rerum omnium facio potestatem, quantam habet is, qui habet omnium, nisi quae forte usibus Domini obesse viderentur. Has vos, quum volueritis, Capitulo proponetis. Ceterum scripsi superioribus diebus Majestati Reginali literas [2], quibus peto, ut Ftatis V. ratio in designando Episcopo Plocensi habeatur, remque ipsam ita tracto, ut Mtas Sua intelligat, existimationem mihi et dignitatem Ftatis V. charissimam esse, et profecto omnibus esse debere. Quod ideo Ftati V. significavi, ut de meo in sese amore magis atque magis confirmetur. Volborii.

24. Bartholomaeo Gąndkowski et Petro Porembio, Canonicis Cracoviensibus.

Volboriae, exeunte Junio 1546.

Cui officio hactenus Honorabilis Mathias in bonis Societatis vestrae Pabijanice [3] praefuit, illud nos nunc vacuum esse intelleximus. Is vero Nobilis Albertus Radzątkowski, homo antiqua virtute ac fide, quum id officium honestissimis ambiat rationibus, petiit, se meis literis VV. Ftatibus commendari, existimans, quae a me

---

[1] Zebrzydowski zostawszy w r. 1543 biskupem kamienieckim, nie chciał się zrzéc kanonii krakowskiéj i należącéj do niéj kamienicy kapitulnéj („domo capitulari, Cracoviae in platea Canonicali in acie versus Ecclesiam s. Mariae Magdalenae sita“) i wsi Łosośkowic („villa praestimoniali Łososkowice“ w wojew. i pow. krakowskim), lecz zatrzymał je w posiadaniu dalszém, choć Statut kapituły krakowskiéj wręcz się temu sprzeciwiał. Stało się to widocznie na mocy zezwolenia papieża Pawła III, którego o tę łaskę dla nominata kamienieckiego upraszał Zygmunt Stary, pod pozorem jakoby biskupstwo kamienieckie nie przynosiło żadnych dochodów. Theiner, Monumenta Poloniae, II 542. Gdy jednak w r. 1544 posunął się Zebrzydowski na biskupstwo chełmskie, nie chciał i tym razem zrzéc się kanonii krakowskiéj, ale znowu pod innym pozorem, że niby wiele wyłożył na odnowienie kamienicy i budynków we wsi, domagał się od kapituły, ażeby mu teraz posiadanie tak kamienicy jak Łosośkowic przyznała „usque ad mortem“. Sprawa oparła się aż o Rzym; za pośrednictwem wszakże Gamrata na posiedzeniu die Veneris XXIV Aprilis 1545, zawarła kapituła z Zebrzydowskim ugodę téj treści, że biskup zatrzyma kamienicę „usque ad mortem“, ale Łosośkowice zwróci na św. Michał r. 1546. Ugoda nie była szczérą, i gdy w listopadzie r. 1545 został Zebrzydowski nominatem kujawskim i zrzekł się dobrowolnie kanonii krakowskiéj, zawezwała go kapituła, żeby mimo owéj umowy z kwietnia r. 1545 zrzekł się także kamienicy i wsi Łosośkowic, a kanonia mogła być, razem z należącymi do niéj dochodami, oddaną komu innemu. Zebrzydowski oświadczył na to w styczniu r. 1546, że tego nie uczyni, kamienicę zatrzyma do śmierci, a Łosośkowice odda dopiéro na św. Michał. Kapituła oglądała się teraz za innymi środkami prawnymi, ażeby go zmusić przynajmniéj do wcześniejszego zrzeczenia się Łosośkowic. Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac., a. 1545 et 1546.

[2] Cf. 17.

[3] Wieś kapituły krak. w wojew. kaliskiém, obw. sieradzkim pow. szadkowskim.

profecta esset commendatio, eam si cujusquam alterius apud VV. Ftates plurimi fore et maximi. Equidem si mea commendatione hunc virum administrandis bonis vestris praefeceritis confirmaveritisque in sua illum de me opinione, polliceor fore, ut vos ejus rei nunquam poeniteat. Nam et homini probo atque in ejusmodi rebus versato sustentandi sese uberiorem aliquam materiam praebebitis, et bonis simul ipsis atque Societatis vestrae usibus vehementer consuletis, et apud me hoc non minimi beneficii loco reponetis. In summa et laudem vobis inde comparabitis, et bonis illis non mediocre addetis incrementum. Bene vos valere et me amare cupio. Volborii.

25. Joanni Drevicio, Scholastico Lanciciensi.

Volboriae, ex. Junio 1546.

Magnopere cuperem, ut mihi Ftas V. de iis decimis, quas in territorio Volboriensi habet, commodare velit ita, ut a me pro his pecuniam condicto tempore accipiat, non quanta alias dari fuit solita, sed quantam is daret, qui eas hoc tempore aut jam emit, aut empturus esset. Quamobrem quum id Ftatem V. facere pro veteri illa et mutua nostra benevolentia deceat maxime, facile adducor, ut credam, me sine magna molestia iis decimis potiri posse, praesertim quum videat Ftas V., legibus ipsis atque Constitutionibus Regni niti mea postulata, quae ejusmodi sunt, ut quas decimas quantiquidem alienissimo homini V. Ftas venditura esset, eas mihi fundi Domino vendat tantidem. Quam profecto legum vim et rationem nollem in me per quemcunque violatum iri. Haec non scriberem, fretus praesertim amore Ftatis V., nisi me huc Procurator ipsius Tarnowski incivilitate sua perpulisset, qui, dum eum de iis rebus aut per nuncios aut per literas commonefacio, et nuncios meos simul subterfugit et literas. Sed ego Ftatem V. ita credo facturam, ut et legibus ipsis, et benevolentiae nostrae, et nostris etiam postulatis satisfiat. Quam bene valere cupio. Volborii.

26. Stanislao Dąmbrowski, Praeposito Volboriensi.

Volboriae, ex. Junio 1546.

Quoniam eam pecuniam, quam ego Stanislao Crodnero ad quasdam in Italia res comparandas dederam in usum R. Dni Archiepiscopi [1], a Crodnero acceptam V. Ftas erogavit, peto atque plane volo, ut ea mihi per Ftatem tuam restituatur. Neque enim est causa, quamobrem ego de hac pecunia alium appellem, quam eam ipsam Ftas tua accepit a Crodnero. Sed si ex ea pecunia, quae est Cracoviensis R. Archiepiscopi [2], hoc aes curari V. Ftas dabit operam, id quod quidem facillimum erit, si se eam pecuniam a Dno Miskowski, Regiae Majestatis aulico, Romae accepisse dixerit, futurum est, ut fidem apud me suam liberet, et rem mihi praeterea gratam faciat, praesertim si mihi Vladislaviam transmittat. Volborii.

27. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Zichlini, ex. Junio 1546.

Doluit mihi atque dolet etiam vehementer, tantam mihi a Makowski, R. Dtionis V. famulo, contumeliam irrogatam hodie fuisse. Qui quum me in agro

[1] Nicolai Dzierzgowski. [2] Petri de Gamratis.

Sobotensi [1] reperisset, Sichlinum [2] euntem, dum equum, nescio quem, a me flagitat, illis me modis tractavit, quo solent illos, qui magni atque turpissimi facinoris publice rei habentur. Literas ille quidem nomine mihi R. Dtionis V. exhibuit; sed ego neque literas ab illa missas tales, neque tantam contumeliam in me ipsius voluntate compositam existimo. Audivit Smierzynski, qui est ex aulicis R. Dtionis V., multorum et nobilium de hoc equo testimonia, Marcinowski, Bukowski, Skaszewski, Lelowski, Sokolowski, qui hunc equum nulli donatum, sed malevalentem Bodisencini [3] relictum ac pro desperato habitum fuisse confitentur. Hic Siemierzynski [4] reliqua de meo sensu referre V. Dtioni R. poterit, quae ego veritus, ne me doloris vis atque acerbitas ad id impellat, quod a voluntate mea et studio in R. Dtionem V. esse alienum videretur, praetermitto. Quaeso autem, ne id impune auferre hunc permittat, qui dignitatis nostrae oblitus, ea a nobis pro suis repetere non dubitavit, quae sua non esse tot homines, tot Principes, ipsaeque adeo Majestates SS. non ignorant. Sed et illorum quoque audaciam tandem reprimat, qui honorem nomenque nostrum, et verbis et scriptis in aula R. Ptatis V. lacerare nihil reformidant, cujus ego dignitatem nihilominus ubique tueor, quam ipsius meam. Atque equidem hoc etiam tempore, nisi ipsius tantam habuissem rationem, quantam soleo, continere me non potuissem, quin hunc Makowski illis exciperem modis, quibus nefaria temeritas atque perdita audacia sua merebatur. Credo, haec R. Dtionem V. non levius, quam oportet quamque decet, aestimaturam. Cui me etiam atque etiam commendo.

28. Sigismundo Augusto, Regi Poloniae Juniori.

Vladislaviae, ineunte Julio 1546.

Dabo operam primo quoque tempore, ut quam pecuniam Romano Pontifici debebam, et quam ille V. Mtąti donavit, ea ad Generosum Nicolaum Lutomirski, teloneorum Cracoviensium Praefectum, sicut jubet, V. Mtati deferatur. Ea est enim S. Mtatis V. mea fides, meum studium, mea observantia, ut non hoc solum, quod alioquin Romano Pontifici dandum erat, Mtati V. S. ex animo concedam, sed universas etiam res atque fortunas, vitam denique ipsam meam pro S. Mtate V., si quando id necesse esset, profundere sim paratissimus. Et profecto aequum est, ut quum tantopere S. Mtas V. Rempublicam nostram amet, ornet, tueatur, augeat, nos etiam vicissim obsequentissimos sibi esse in omnibus experiatur et cognoscat. Cujus ego me clementiae diligentissime et humilime commendo. Wladislaviae [5].

29. Joanni Corciboco, Decano Gnesnensi.

Vladislaviae, mense Julio 1546.

Stanislaus Kroczewski, famulus meus, qui has ad Ftatem V. perferet, petiit me, ut pro Alberto, patre suo, partes meas apud Ftatem V. interponerem, ne

---

[1] Sobota w wojew. łęczyckiém, w połowie drogi między Wolborzem a Włocławkiem.
[2] Żychlin na północ od Soboty.
[3] Prawdopodobnie zamiast „Bozencini" lub „Bodzencini" (Bodzentyn) nad Psarką w wojew. sandomierskiém. [4] Sic!
[5] Podług Księgi aktów Zebrzydowskiego, 22, był biskup już dnia 1 lipca r. 1546 obecny we Włocławku.

quid molestiae in colligenda ex praedio suo hornotina decima, qua cum olim frater suus, qui eodem sacerdotio fuit praeditus, libere uti et gratis permittebat, pateretur. Itaque Ftatem V. rogo, donet hoc mihi, ut is Albertus Kroczewski ita hoc anno ea decima utatur, quemadmodum est tum usus, quum fratrem germanum superstitem et ei sacerdotio Praefectum habuit. De anno autem proximo et deinceps sequentibus, ita cum eo componat, ut et aequitatis ratio, et meae istius intercessionis, habita fuisse videatur. Bene valere Ftatem V. cupio. Vladislaviae.

30. Stanislao Obiezierski, Posnaniensi Canonico.

Vladislaviae, m. Julio 1546.

Ecclesiam Vysocensem obtinuimus apud Venerabilem Joannem Zdzarowski, Cancellarium nostrum, qui ei hactenus praeerat, conferreque vellemus Petro Posnaniensi, nostro Medico. Quamobrem quum jus ipsum praesentandi, ut intelligimus, ad Ftatem V. spectat, gratissimum nobis erit, si his praesentationum literis, quas isthuc mittimus, et chyrographo suo subscribet, et suum etiam sigillum jubebit applicari. Quod nos ei per occasionem referre non negligemus. Vladislaviae.

31. Joanni Wyrzikowski, Canonico Płocensi.

Vladislaviae, m. Julio 1546.

Quod Ftas V. jure mecum vult experiri de proventibus Guminensibus [1], id ego profecto ita libenter admitto, ut nullius jurisperiti viri boni et aequi sententiam subterfugiam. Itaque dum causa finem sortitur, mitto Venerabilem Vitum Drozynski, qui in demessarum vecturam frugum diligenter inspiciat, et quid opus facto fuerit, me de omnibus adamussim edoceat. Vladislaviae.

32. Petro Słuzewski, Palatino Calissiensi.

Vladislaviae, m. Julio 1546.

Intellexi, Georgium Ritterem, civem Toruniensem, in fortunis et vita vexari ab Alberto Czanoga, cive suo, eaque de re judicium inter ipsos Mtiae V. a Regia Majestate commissum esse. Habet is Ritter molitorium et quasdam alias possessiones in Ecclesiae nostrae ditione, quo fit, ut ipsius causa nonnihil me velle oporteat. Primum itaque Mtiam V. rogo, velit hunc vi atque autoritate commissionis istius ita securum reddere, ut nihil periculi et saluti et bonis suis extimescat. Deinde, ut causam ipsam atque judicium mihi relinquat integrum, qui Ecclesiae ei praesum, cujus se Georgius subditum profitetur. Nam et Mtas ipsa Regia, si vere apud eam causa exposita fuisset, nunquam commisisset, ut Ecclesiae subditum alius quispiam, quam Ecclesiae Praefectus judicare videatur, quemadmodum copiosius ea de re Generosus Dnus Nicolaus [2], Raciązensis Capitaneus, frater meus, cum Mtia V. conferet, cui plenam fidem habebit. Datum.

---

[1] Gumino, wieś parafijalna w Płockiém, własność kapituły katedralnéj płockiéj, którą Zebrzydowski już od 25 lat posiadał; złożywszy bowiem dnia 8 maja r. 1531 kapitule płockiéj listy (literas provisionis) Andrzeja Krzyckiego, ówczesnego biskupa płockiego, obrany został dnia tego kanonikiem płockim z przydaniem mu prebendy fundi Gumino. C. Walewskiego Wypisy z Akt kapitulnych płockich, rkp. Akademii umiej., str. 52. [2] Zebrzydowski.

33. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Vladislaviae, m. Julio 1546.

Venit ad me Stanislaus Dambrowski, Ecclesiae meae Canonicus, cum literis et mandatis Ptatis V. R., interque ceterea expostulavit mecum ipsius nomine, quod Makowski minus honeste, quam par erat, tractaverim. Vellem, causam querendi habuisset Makowski R. Dne, sicut ego causam habui, miris modis tractandi hominem; sed magna haec mea et singularis fuit patientia, quum hominem, qui me indignissimis modis excepit, impune abire permiserim. At si ille mihi literis R. Dtionis V. caruisset, vicisset profecto importunitate patientiam meam. Pluribus verbis ea de re ad Ptatem V. R. scripsi, tamen quum recenti adhuc dolore laborarem, inde intelligere potuit, culpamne ego ullam admisi, qui homini tam importuno causa Ptatis V. R. pepercerim, an ille potius, qui literis ipsius confisus, haec in me committere tanta nihil est veritus. Sed haec hactenus. De Synodi tempore et nostris ad Concilium [1] Oratoribus, quanquam sciam Ptati V. R. constitutum esse, tamen quid mihi etiam videatur, dicam. Convenire nos ad Synodum ante Regni Comitia non arbitror expedire. Hominum popularium et solutorum adversus nos consilia hac ratione provocaremus, qui ex nobis tributum, vectigal, pensionem peterent et requirerent; quam quo nos minus dare possemus peracta jam Synodo, hoc acerbius illi a nobis exigerent. Sed peractis Regni Comitiis, constituet R. Ptas V. et locum et tempus Synodi, quod quidem eo facilius erit, quum praesentes habebit omnes Episcopos, de quorum sententia, quod melius videbitur, statuetur, in Synodo autem quos potissimum Oratores ad Concilium mittamus, videbimus. Ita neque Synodum ante Comitia haberi, neque Oratores ante Synodum mitti, existimarem, oportere. Nam quod de mittendis Oratoribus attinet, magnam nos oportet ei rei dare operam, ne qua turpis vel Ptati V. R. vel nobis etiam Episcopis, vel toti denique Regno nota inuratur. Etenim si antehac unquam Concilia sunt habita de rebus arduis et gravibus negotiis, hoc certe Concilium tale est, ut magnitudine rerum et pondere nulli cedat. Quamobrem si olim ad Concilia viri, Episcopi, ipsi etiam Archiepiscopi se conferebant, nunc profecto, ubi de fidei summa, Ecclesiae libertate, animarum salute, Dei cultu, res agitur, quid faciendum sit, videmus. Nunquam ita Ecclesia Dei labefactari, nunquam ita concuti videbatur, ut hoc tempore et labefactatur et concutitur. Quo magis ad eam defendendam et conservandam totos conatus nostros adjungere debemus, cujus nobis rei unicum in Legatis momentum video esse constitutum. Restant duo, ad quae brevissime respondeo: Primum gaudeo, Romae meam pecuniam R. Ptati V. servivisse, gaudeo, id illi etiam gratum accidisse; de qua tametsi mihi Crodnerus, tantum enim Dambrowski appellandus erat [2], tamen quoniam R. Ptas V. se, ut intelligo, interponit, mitto isthuc Stanislaum Crodnerum, cui curetur pecunia, quam ut Nicolao Lutomirski, Telonario Cracoviensi, quamprimum numerem, scripsit ad me Serenissimus Rex Junior [3]. Quod mihi autem paratissimum officium voluntatemque promptam R. Ptas V. per hunc Dambrowski detulit, mirum in modum sum laetatus. Etenim secundum SS. Mtates ipsas nullus hominum est, in cujus ego amore libentius conquiescam. Quamobrem si ita est, quod omnino credo, polliceor hisque literis meis fidem

---

[1] Tridentinum. [2] Sic! [3] Sigismundus Augustus.

do, me semper voluntati Ptatis V. R. morem gesturum, planeque eum futurum, qui filii loco V. R. Dtionis esse videatur, cujus jussu si fortunas unquam, si me ipsum meosque effudero, beatum me esse plane profitebor. Quam nostram conjunctionem Deus Ecclesiae suae bene vertat, qui Ptatem V. R. sanam et incolumem nobis servet diutissime. Vladislaviae.

34. Sigismundo, Regi Poloniae.

Vladislaviae, m. Julio 1546.

Putat sua Georgius Kretkowski, Palatinides Brestensis, interesse, si ad eos patronos, quos Praedecensis Capitaneatus [1] causa habere se apud V. Mtatem mihi dixit, me quoque adjunxerit. Ego S. Rex, qui hujus viri cum studium erga me, tum fidem in V. Mtatem habeo exploratam, magnopere oro S. Mtatem V., ut quid commodo suo faciat, Capitaneatum hunc, quem ille propediem vacuum fore sperat, in ipsum conferat. Clara est apud suos hominis familia, fides autem et observantia in S. Mtatem V. clarior hoc nomine etiam atque etiam est futura. Deus nobis S. V. Mtatem incolumem et felicem conservet. Datum.

35. Bonae Reginae.

Vladislaviae, m. Julio 1546.

Peto Georgio Kretkowski Praedecensem Capitaneatum a Regia Majestate, vel quod spectata mihi atque cognita est virtus et fides hominis, vel quod idem negotium cum a Palatino Posnaniensi [2] tum a plerisque aliis commendatum esse S. Regi intellexi. Si eodem V. Mtatis autoritas accesserit, video, illi omnia fore planiora, quod ille ipse quoque videt et judicat. Suscipiat, quaeso, V. Mtas causam hominis, habebit illum perpetuo et plane suum. Quae felicissime valeat. Datum.

36. Andreae Comiti in Gorka, Castellano Posnaniensi.

Vladislaviae, m. Julio 1546.

Nolui proficiscentem isthuc Venerabilem Stanislaum Smolowski [3], fratrem et Secretarium meum, absque meis ad Ill. Mtiam V. literis dimittere. Ea est enim mea in illam observantia, id studium, ut nihil detrectem omnino in rebus ipsius, quod quidem operam ac diligentiam meam desideret; si quid autem unquam ejusmodi fecero, quod aut commodo aut ornamento Mtiae V. esse possit, magnam meam esse felicitatem existimem. Interea illud a Mtia V. etiam atque etiam peto, ut si quid Smolowski in causa sua autoritate Mtiae V. eguerit, adesse illi velit. Hoc praeterquam, quod ego magni beneficii loco ducam, universi etiam homines tantam Ill. Mtiae V. aequitatem celebrabunt, quantum in hac Smolowski causa inesse, cum plerique omnes existiment, tum Serenissimus quoque Rex ipse intelligit. Bene valere Ill. Mtiam V. et me amare cupio. Vladislaviae.

---

[1] Przedeckie starostwo, w wojew. brzesko-kujawskiém.
[2] Janussio Latalski.
[3] Słomowski.

37. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Vladislaviae, m. Julio 1546.

Intellexi, delatum me esse ad Ptatem V. R., quasi pro Concionatore officiali illi Volboriensi, vita functo, convicium fecissem. Ego id vero, tantum abest, ut fecerim, ut etiam saepissime orationes ejus extulerim. Unum illud excipio, quod quum de Pastoris in Ecclesia Dei officio verba faceret, in quam hujus temporis Antistites ita inveheretur, ut illud dicere non dubitaret, nullos esse, quibus vere Pastorum nomen possit competere, quod per ostium nulli in Ecclesiam per.....[1] multi, omnes cuniculis actis ingrediantur. Tamen equidem nil respondi, sed postea in familiari sermone apud Custodem dixi, eam concionem in Synodo potius aliqua apud Ecclesiae proceres, quam tunc apud vulgus ignarum haberi debuisse. Praeterea nil plane memini; pro concione me autem illum interpellasse, plane commentitium est. Quae esset jam haec enim mea stupiditas, aut quae magis animi intemperies, iis verbis in hominum corona inflammari, quibus, quod protrita sint et vulgaria, privato in loco nemo incalescat. Quod reliquum est, Ptatem V. R. rogo, velit Ecclesiae illi, pro suo in eam amore, officiali aliquo, viro probo et docto, providere, qui et moribus praesit et doctrina praeluceat. Credo, Ptatem V. R. non aliter esse facturam. Datum.

38. Bonae Reginae.

Vladislaviae, m. Julio 1546.

Mitto isthuc famulum meum, Stanislaum Crodnerum, cum ea pecunia, quae a me Serenissimo Principi nostro Juniori debetur ex Romani Pontificis donatione. Huic tradidi etiam has literas S. Mtati V. deferendas, quas equidem testes esse volui summae fidei meae ac studii in Mtates VV. SS. Meminisse autem V. S. Mtatem arbitror, qua se confidentia superioribus Comitiis Stanislaus Splawski cum Bartholomaeo [2] fratre quibusdam Nunciis opposuerint, qui ut V. S. Mtati immutarentur imminuerenturque antipherna, totius equestris ordinis voluntatem esse affirmabant. Nunc fratri et Splawski Sredensem Conventum minitantur. Vigilatur utrinque, sed nostris res melius succedit. Comparant enim multos, qui sese hanc antiphernorum immutationemve an minutionem Nunciis non demandasse, constanter in Sredensis Conventus corona fatebuntur, quorum ego etiam plerisque adauxi animum. Intelligo enim, eam rem et Reipublicae interesse, et inprimis S. Mtati V., ut intelligat Nobilitas, multa consimilia aut fuisse jam, aut esse deinceps posse, quae Nuncii suo sensu, ut levissime dicam, non fratrum mandato, ad Regem et Senatum referunt. Eorum autem laboris tantum abest, ut me poeniteat, ut vehementer optem, tales mihi saepissime occasiones dari, quibus mea in Mtates VV. fides possit elucescere. Sed malo, cetera S. Mtatem V. ex Dno Cikowski, gentili meo [3], intelligere, quam literas iis infarcire, quae ad praedicandum tantum studium meum in Mtatem V. conquisita esse videri possint. Commendo me totum atque trado S. Mtati V., quam quietissime regnare cupio. Vladislaviae.

---

[1] Miejsce próżne na jeden wyraz. [2] Zebrzydowski.

[3] Cikowscy pieczętowali się herbem Radwan: „idą z Zebrzydowskich, ale od dóbr Cikowa tego imienia nabyli", powiada o nich Niesiecki.

Dum haec S. Mtati V. scriberem, intellexi de obitu Dni Miskowski [1], Castellani Sandecensis. Quare S. Mtatem V. humillime oro, ut in ea vacatione rationem habere dignetur fidelissimorum servitiorum Nicolai Cikowski. Est is ex meis gentilibus fidemque in Mtatem V. et integritatem tantam gerit, quanta semper fuit gentis atque familiae nostrae propria. Incitant hominem ad eam Castellaniam petendam cum cetera, tum illud etiam, quod pater ipsius [2], vir optimus et sanctissimus, illa aliquando functus fuerit. Est enim hoc nobilibus ingeniis quasi a natura insitum, ut ad paternam gloriam et titulos semper aspirent, et tum demum se solidam hereditatem crevisse existiment, si non in fortunas modo et possessiones, sed in dignitates etiam paternas successisse videantur. Duos eodem beneficio S. Mtas sibi devinciet, et veluti duos parietes de eadem fidelia dealbabit: illum, qui servit, me, qui peto, utriusque medius fidius erga se fidem et studia mirifice exacuet. Velim autem, S. Mtas V. existimet, eam rem tantae esse curae mihi, quantae esset, quum mea res ipsius ageretur.

39. Sigismundo Regi.

Vladislaviae, m. Julio 1546.

Allatum est ad nos nuper certis quibusdam rumoribus de morte Magnifici Dni Laurentii Miskowski, Castellani Sandecensis, quem ego hominem hinc migravisse feliciter ad superos confido. Et quanquam existimem, S. Mtatem V. pro suo Sancto et Regio judicio hoc officium, quod decessione ejus vacuum est factum, prudentissime collaturam, tamen quia et soleo et debeo Mtati V. S. viros prudentes et fideles ipsius servitores commendare vehementer, S. Mtatem V. etiam atque etiam oro, velit in conferenda ea dignitate rationem habere Nicolai Cikowski, qui praeterquam quod sanguine est mihi junctus, obsequiis etiam suis testatus est fidem in S. Mtatem V. plane, ut si olim eam dignitatem honestissime pater administravit, nunc filius non minus posse videatur. Nolo plura, ne quidem Sanctae prudentiae et maturo Mtatis V. S. judicio diffidere videar. Unum hoc addo, si S. Mtas V. hoc beneficium in eum conferre dignabitur, calcar ei veluti addet ad currendum alacrius atque velocius ad sua obsequia, quibus ille tamen et alacriter semper institit et velocissime. Egoque hoc nomine plura S. Mtati V. debebo, quamvis et praeter id plurima debeo. Commendo me iterum humillime S. Mtati V., cui a Domino Deo felicem sanitatem atque dies longos precor. Datum.

40. Nicolao Lutomirski, Telonario Cracoviensi.

Vladislaviae, m. Julio 1546.

Mitto isthuc Crodnerum, famulum meum, qui ad rationem septingentorum quadraginta aureorum, quos S. Principi Juniori debeo, dabit trecentos quadraginta et aliquot numos Dtioni V., quos a nominibus meis ibi exiget. Nam quum audissem, obsideri nunc vias a praedonibus, non putavi aliquid pecuniae committi oportere huic famulo, qui praedonum vim sustinere solus non posset. Curabo tamen, ut quamprimum copia mihi alicujus aut mercatoris, aut nobilis data fuerit, cui tuto ea pecunia committi possit, mittam hoc, quod erit reliquum Dtioni V.

[1] Laurentii. [2] Nicolaus Cikowski, Castellanus Sandecensis, † a. 1540.

Ab ea tamen pecunia, quae nunc dabitur, faciet Dtio V. hunc famulum chirographo suo solutum et quietum. Quae bene valeat. Datum.

41. Francisco Lismanino, Commissario Franciscanorum.

Vladislaviae, m. Julio 1546.

Quod postquam sum Cracovia egressus, nullas ad te dederim literas, propterea factum putabis, quod nolui literas ad te vacuas, absque ullo amoris mei pignore, mittere, sperabamque, me, ubi Vladislaviam venissem, facile efficere potuisse, ut Ftas V. de mea benevolentia non verbis tantum, sed etiam re ipsa certior esse possit. Sed quoniam nisi prius collapsa restituam ac instaurem deperdita, aegre quicquam in ea re effecero, volui his literis testatum facere, constantem me et esse et fore semper in amore tuo. Quod quia nunc, ut volui, comprobare non possum, dabo operam, ut id suo tempore etiam cum fenore sarciam. Datum.

42. Mathiae Zielinski, Canonico Cracoviensi.

Vladislaviae, m. Julio 1546.

Quum mitterem isthuc Stanislaum [1], meum famulum, nolui eum vacuum meis literis ad Ftatem V. abire, quibus eam certiorem facerem, res mihi omnes suas magnae curae ut fuisse semper, ita esse etiam, nihilque hactenus ex mea in illam benevolentiam [2]: quemadmodum copiosius referet is ipse meus famulus, cui fidem in omnibus Ftas V. habebit. Quam rogo etiam, ut si quid sit aut in Capitulo [3], aut ubivis, quod quidem me scire oporteat, significare mihi non gravetur. De nomine nihil est, quod illam male habeat; propediem a me curabitur. Interea bene valeat et me amet. Datum.

Epistolarum Liber secundus.

43. Sigismundo, Regi Poloniae [4].

Vladislaviae, ineunte Augusto 1546.

Si quisquam est S. Mtatis V. subditorum, eorum praecipue, qui in Senatum allecti sunt, cui ex animo doleat praeberi, nescio, quas occasiones potentissimo isti Turcarum Imperatori, aliisque etiam S. Mtatis V. foederatis dissuendae amicitiae atque foederis, eo potissimum tempore, quo foederum nobis summus est usus:

---

[1] Crodnerum. [2] Sic! [3] Cracoviensi.

[4] Wojewoda wołoski Piotr uwięził przysłanego do siebie „z rozkazania sejmu“ posła polskiego Wilamowskiego, („Generosum Jacobum Wilamowski, Capitaneum Boleslaviensem“), i zażądał zadosyćuczynienia za zabicie w ziemi włodzimierskiéj wracającego z Moskwy poselstwa wołoskiego, mimo że miało salvum conductum od Zygmunta I i Zygmunta Augusta.

ego certe S. Rex eum me esse fateor, qui aegerrime fero, disturbari ea seditiosorum quorundam hominum facinoribus. Vix dum satis restinctus est ignis Oczacoviensis [1], quum ecce veluti camino oleum est additum, haec Valachii Nuncii caedes et interitus tam immanis, ut non immerito Waiwodam, barbarum licet hominem, permoverit. Sed non mirum est, causis manentibus effecta subsequi. Ardent multorum animi cupiditate mala, alitur cupiditas impunitatis spe: quid restat aliud, si haec vigent, quam ut cervicibus jam nostris ipsi caveamus. Totam rationem, qua S. Mtas V. Valachum absolvit, de caede suorum conquerentem, et intelligo, et quantum sententiam quoque meam requirit, vehementer approbo, ita ut mihi non hoc tantum brevi et repentino tempore, sed longa etiam et deliberatissima cogitatione melior reperiri non potuisse videatur. Ceterum per servitorem praeterea Dni Wilamowski, ejus, qui a Valacho detentus est, ita agendum existimarem, ut copiosius et revera intelligat Valachus, rem non modo consilio et voluntate S. Mtatis V. non esse perpetratem, sed summo etiam cum dolore illius et animi acerbitate auditam. Polliceatur se Mtas V. S. animadversuram severe in Duces Visnovecenses, si de eis factum constiterit [2]; sin minus, daturam operam, ut autor tanti sceleris et reperiatur simul et puniatur, inspectante eo etiam, si quem huc forte de suis Valachus miserit. Nihil sibi majori esse curae, scribat, quam ne quid sit, quod ille sibi restitutum esse non dicat, idque ita, ut si cito ex eorum fortunis id dependi non possit, qui malum perpetrarunt, ex ipsius Mtatis V. aerario universa curentur. Exemplo illi esse debere Turcarum Caesarem, cui S. Mtas V. per suum Legatum damna exustae Oczakow et injurias curari quoque jussit nuper. Faciat modo, ut totum potius negotium Mtati V. remittat, quam detentione Legati nostri ipse ulciscatur. Nam quod Jordanei et Borsobohaty [3] nominis meminit, eam rem suum in judicio cursum habere, Mtas V. scribat, causam esse non posse, ut Nuncius S. Mtatis V. detineatur; quanquam et ob hanc caedem, si satis amicitiae S. Mtatis V. et mutuis foederibus confisum fuisset, cur detineretur, non erat. Haec fortassis et hominem commonebunt, et Legatum liberabunt. Sitne autem aliquid de hac Legati detentione S. Mtati V. infimum, conventu agendo locus et tempus commonstrabunt. Mihi sic videtur, ut si jam tum Wilamowski dimissus fuerit, dicatur, S. quidem Mtati V. molestam fuisse eam Legati detentionem, ab eo praesertim, qui ipsius foederatus est, et qui ob communem christianam religionem melius sperare de S. Mtate V. debebat; nunc tamen illi condonari, quod dolore

---

Teki Naruszewicza r. 1546, LXIII 116: Petrus, Vojevoda Valachiae, Sigismundo I, Regi Poloniae. Król obawiał się, żeby żądań wojewody nie poparł Soliman turecki, i chcąc sprawę całą w pokojowy sposób załagodzić, zażądał dnia 19 lipca od syna Zygmunta Augusta dokładnego sprawozdania o całém tém wydarzeniu, od senatorów zaś królestwa udzielenia sobie rady, co w tym wypadku uczynić należy. Teki Naruszewicza r. 1546, LXIII 45 i 46: Sigismundus I, Rex Poloniae, Sigismundo Augusto, Regi Juniori, filio suo, dd. Cracoviae XIX Julii 1546, i Consiliariis Regni Sigismundus I, Rex Poloniae, dd. Cracoviae XIX Julii 1546. Na list ostatni odpowiada właśnie Zebrzydowski. [1] Cf. 7.

[2] O zabicie posłów wołoskich posądzał wojewoda: „urzędników kniezia Michajelowicza a księdza Dimitra Iwanowicza, książąt Wiśniowieckich". Teki Naruszewicza, l. c.

[3] Na pana Jordana, „bo mi siła u niego ostało i na kupca Iwaszkę Borzobohatego" uskarżał się przy téj sposobności Piotr, że mu dużo pieniędzy za „woły" i inne pobrane rzeczy są winni. Król polecił téż w liście powyższym synowi, ażeby rozkazał wszystkich: „tum eos, quos caedis Legatorum insimulat Valachus, tum Borsoboati, sistere se in arce Camenecensi" (w Kamieńcu podolskim).

adactus, ex recenti suorum interitu id fecisse videatur. Sin minus dici poterit, eam rem quanquam satis gravem et S. Mtate V. indignam, ita illi remitti tamen, si Legatum ipsius primo quoque tempore liberet. Quod si fiet, nihil est, quod S. Mtatem V. angat, unde ea, quae erepta sunt, restitui possint. Etenim si ii caedem commiserunt, quos nominat, facillimum est remedium, quod bona eorum, quae sunt in provincia S. Mtatis V., tanta sint, ut ex iis facile omnia sarciri possint; sin alii et quidem ii, qui proventus nullos, possessiones nullas in S. Mtatis V. ditione habeant, ego tamen, potius quam id onus S. Mtatis V. Thesauro imponam, faciendum nobis putarem, ut pro sua quisque parte ita contribuat, ut exsolvi universum possit. Scio enim, quam gravia sint et quam multa, quae Thesaurus S. Mtatis V. oporteat sustinere. Sed de iis rebus omnibus S. Mtas V. ex praesentium reliquorumque Senatorum consilio illud constituet, quod et Valacho satisfaciat, et ex dignitate ipsius Mtatis V. esse possit, et Reipublicae nostrae non perquam grave videatur. Datum.

44. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Vladislaviae, mense Augusto 1546.

Accepi R. Dtionis V. literas a Regio Cubiculario, ex quibus eam intellexi erga me sui esse similem, pristina benevolentia nihilo immutata. Gratissimae hae jucundissimaeque mihi sunt visae. Confirmarunt enim de gratia R. Dtionis V. spem meam, quae mihi ut sit perpetua, etiam atque etiam rogo. Me certe R. Dtio V. eum habebit, quem voluerit, hoc est ad ea paratissimum omnia, quae usui ipsi esse atque dignitati cognovero. Gedanum me propediem recipio: deflexisse ejus urbis religio a nostra dicitur. Quid ergo? Revocabimus, quod poterimus, non vi neque caede, sed persuasionibus et spiritu lenitatis. Ad hoc meum studium magnus cumulus accesserit literis Regiae Majestatis, quibus et mihi aliquid illic committat, et civibus mandet, ut me iis honoribus prosequantur, quibus et suum Episcopum deberent et Senatorem Mtatis Suae. Eas a R. Dtione V. peto et quaeso. Afferet Crodnerus meus, qui est cum Hosio. Mihi si aliquid R. Ptas V. Gedani aut Thorunii commiserit, faciam, ut nihil in me desideret. Ceterum, quoniam de succesore Episcopatus Plocensis nova quaedam et miranda apud nos feruntur [1], oro quam maxime R. Ptatem V., Regiam ut Mtatem hortetur, ut ejusmodi Episcopum designet, qui et Reipublicae hoc perturbatissimo tempore auxilio, et Suae Mtati ac Senatorio ordini ornamento, et surgenti Serenissimo Principi Juniori consilio aliquando esse possit. Delectus profecto in ejusmodi rebus nationis aut gentis tollendus est, nec tam de lingua quam animo cogitandum. Me R. Dtioni V. totum do, dico, addico. Datum.

45. Sigismundo Regi.

Vladislaviae, m. Augusto 1546.

Multa cum ceteris ex causis, tum ob vicinitatem et commune munus Senatorium debeo Magnifico Junivladislaviensi Palatino [2]. Is affectus est nuper convicio

---

[1] Żaden z kandydatów proponowanych przez Zebrzydowskiego na biskupstwo płockie nie otrzymał się, Zygmunt wybrał kanonika płockiego, Andrzeja Noskowskiego. Pismo królewskie do papieża Pawła III, z prośbą o konfirmacyją Noskowskiego, datowane jest: Cracoviae, XXIV Augusti 1546. Theiner, Monumenta Poloniae, II 555.

[2] Joanni Kościelecki.

in literis citationis, quae ita perscriptae erant, ut contumeliam et Palatini et ordinis redolerent. Doleo hominis, doleo vicem ordinis; Mtatem autem V. oro, ut hanc ejusmodi temeritatem et nostri contemptionem aliquando tandem vindicet, ut omnino intelligatur, et quanta sit Senatoris majestas atque autoritas, et haec ista pene publica maledicentia, quam sit S. Mtati V. invisa. Cui a Deo Optimo Maximo felicitatem diutinam precor, cuique me totum humillime commendo. Datum.

46. Petro Kmitae, Palatino Cracoviensi.

Vladislaviae, m. Augusto 1546.

Conturbavit me non leviter ea infamia, qua Magnificus Dnus Junivladislaviensis Palatinus in iis literis aspersus est, quibus ad Mtiae V. Ill. judicium evocatur. Equidem ita existimo, nos qui ejusdem corporis in Senatu membra sumus, inprimis decere, ut casus alterius nostros esse putemus, neque patiamur, quod possumus malevolorum hominum animos in eo exultare, si quam nostro ordini irrogent infamiam. Et certe, quod id a Mtia V. Ill. peto, neque dico amplius; exploratissimum enim habeo apud eam aequitati, et confido, meis etiam precibus locum fore. Quae bene valeat. Datum.

47. Stanislao Lasco, Palatino Siradiensi.

Vladislaviae, exeunte Augusto 1546.

Dolet mihi et quidem vehementer, has simultates inter Rmum Posnaniensem Episcopum [1] et Mtiam V. exoriri, quibus profecto omni, qua possem, ratione libenter occurrerem, si injuriarum initia, si progressum, si statum haberem exploratum. Unum restat, quod quidem homini moderato commode praescribi potest, legibus ut agatur. Quarum quum V. Mtiam sciam esse non ignaram, tum de ipsius quoque animi moderatione singulari planissime mihi persuadeo. Quae duo Mtia V. si sequatur, et ipsa officio suo optime functa fuerit, et R. Episcopus non amplius requiret. De equis non minus libenter etiam facerem, sed profecto, ut nunc omnium est rerum in villis penuria, fame magis quam avena pascerentur. Avenam et emo nunc quidem, et quoniam quod in horrea convehitur, vix dimidiis conserendis agris sufficiet, emere etiam oportebit. Postea, quum Dei benignitate res domestica erit lautior, non committam, ut aliquid ejusmodi Mtiae V. a me negatum esse videri possit. Quam ego profecto et amo plurimum et magnifacio, quando me ab ea et amari scio et magnifieri. Datum.

48. Mathiae Zielinski et Joanni Przeborowski, Canonicis Cracoviensibus.

Vladislaviae, ex. Augusto 1546.

De loco Comitiorum celebrandorum tametsi nihil adhuc plane certi habeamus, existimo tamen, ob infirmam Principis nostri et senilem valetudinem Cracoviae futura. Itaque Ftates VV. rogo pro nostra mutua conjunctione, velit mihi alteruter

---

[1] Benedictum Izdbieński. Nieprzyjaźń między Łaskim i biskupem Izdbieńskim trwała już od dłuższego czasu. Malinowski, St. Łaskiego Prace, str. XCVII i n.

illarum per Comitiorum dies saltem de domo sua commodare, meamque [1] interea inhabitare, quam ego uni quidem Ftatum VV. satis amplam fore existimo, mihi vero video esse perexiguam. Haec ego inter alia Ftatum VV. in me officia et numerabo et rependam. Ceterum, quia audio, nonnullos ex Secretariis, quorum egò quosdam nominatim etiam referre possim, ludos de me in conviviis suis facere, nolui Ftates VV. latere, posse me facile hos eorum jocos jocis retundere; quippe qui in eorum ordine existens, meritis meis et omnibus bonis artibus ea sum adeptus, quae quum et magna sint et clarissima, ab istis tamen in derisum vertuntur, neque sum passus, in iis me rebus, quae honestis studiis parantur, quenquam praevertere. Sed mea haec et mihi sufficiat, etiam aliorum res et fortunas sermonibus insectari. Commendo me amori Ftatum VV., quas bene valere opto. Datum.

49. Nicolao Łącki, Iudici terrae Calissiensis.

Vladislaviae, ex. Augusto 1546.

Venerabilis Joannes Corczbok, Gnesnensis Ecclesiae Decanus, quem ego et ob sanguinis propinquitatem, et integritatem atque prudentiam suam unice diligo, cujusque res omnes non minore curae habeo, quam meas ipsius, habere se apud judicium Dtionis V. cum Dno Abbate [2] Lendensi [3] nonnihil negotii, mihi exposuit, quae quum quidem persequi oporteret proximis istis judiciorum diebus, secundum constitutum vadimonium. Verum ego Dtionem V. rogo, velit hoc pro mutua nostra conjunctione facere, ut quocunque modo poterit, honesto tamen, vadimonium hoc seu terminum, ut vocant, differat in sequentes judiciorum dies. Eget enim res nostra familiaris, cujus ille curam cum Capitaneatu Vladislaviensi mea hortatione suscepit, non mediocriter eo homine, praesertim, quod si nobis Gedani existentibus abesse eum oporteret, magnum nobis ea res adferret et intempestinum incommodum. Ille autem veretur quoque, ne ob absentiam suam a judicio causa aliquid incommodi patiatur. Dtio V. in ea re non minus me laborare existimet, quam si mea ipsius ageretur. Itaque si postulatis meis satisfecerit, omnibus hoc illi officils rependere curabo. Quae bene valeat. Datum.

50. Stanislao Lasco, Palatino Siradiensi.

Vladislaviae, ineunte Septembri 1546.

Decima aut undecima mensis ejus Gedanum me recipio, quo tametsi sine ullis accersitis copiis, cum meo tantum comitatu, proficiscendum esse constitui, tamen quia Mtiae V. praesentiam magnae mihi et voluptati et ornamento fore perspicio, rogo, velit sese mihi pro mutua nostra benevolentia comitem adjungere. Id tamen ita velim, faciat, ut neque negotia sua interturbet, neque sumptus ad eam rem ullos faciat. Equorum et curruum numerus is sit, qui esse poterit citra impensam; namque mea omnia Mtiae V. erunt et parata et exposita, cujus ego praeter desideratam praesentiam, requiro nihil. Eam si certo mihi pollicita fuerit, faciam, ut remorationem esse itineris non existimem, si duos aut tres dies insuper exspectaro. Cetera, quae iste Cubicularius nomine meo illi referet, meo id jussu fieri credat. Bene valeat, et me redamet. Datum.

---

[1] Cf. 23. [2] Henrico. [3] Ląd łać. Lenda nad Wartą w wojew. kaliskiém, opactwo Cystersów.

51. Vito Drozinski, Canonico Varsaviensi [1].

Vladislaviae, in. Septembri 1546.

Excusationes, quibus mecum Ftas V. utitur, quod Guminensibus rebus non interfuit, video esse conquisitas, didici enim, Ftatem tuam ad hoc negotium diligenter et in tempore accersitam fuisse. Res est jam confecta, sed non ut oportuit. Pecorum numerus, ut alia omittam, non tantum non est adauctus, verum etiam diminutus, ex certo illo et descripto numero. Ftatem tuam nonnulla in Drozyno [2] abegisse constat; reliqua etiam dicuntur esse mactata. Itaque primum a Ftate tua requiro, ut certum illum pecorum numerum mihi constituat; deinde vero quid fetus accedere potuerit, ubi consideraverimus, partiemur hoc, quidquid accesserit inter nos, quemadmodum olim conveneramus. Pecunia, quae restat, solvenda est, restant autem, non uti Ftas tua scribit, quinquaginta sex, sed centum floreni, hos mihi quamprimum Ftas tua mittet; de pecoribusque etiam ita faciet, uti scribo, alioqui res meas jure et legibus repetere cogerer. Ubi Gedano Deo volente bene rediero, conveniet me Ftas tua, ubi maxime oportunum existimabit. Bene valeat. Datum.

52. Joanni Verdeno, Proconsuli Gedanensi.

Vladislaviae, in. Septembri 1546.

Volebam jam pridem, perfunctus meo in Vladislaviensi Ecclesia officio, vestram etiam Gedanensem [3] invisere, ut vel ego ex vestro Charissimorum filiorum conspectu, vel vos ex mea etiam praesentia mutuam laetitiam caperemus. Sed nescio, quomodo non plane solidum gaudium fore existimabam, quamdiu Dtionem V. abesse intelligebam. Ob quam rem non minori dolore conficiebar, quam si dimidium mei abfuturum fuisset. Itaque ut primum reducem eam audivi, vehementer gavisus sum, misique illi has literas, ex quibus de mea erga se voluntate certior esse possit. Proficisci me jam isthuc sciat, et majore quidem voluptate, quam putaram tunc, quum Dtio V. adhuc abesse ad nos afferebatur. Agam in Sobcove [4] tam dui, dum per Dtionem V. significatum mihi fuerit tempus, quo maxime opportunum me sit ingredi. Etenim sine consilio ipsius nihil hic agere constitui. Cuperem autem, quod quidem sine incommodo illius fiat, hospitio Dtionis V. uti, quam ego ita diligo atque amo, ut nunquam non desiderem ejus praesentiam; quae etiam potissima causa est, cur, quum alioqui hospitium non sit defuturum, ipsius percupiam, quod mihi ab ea haud negatum iri spero. Ego me et privatim apud Dtionem V., et publice apud omnes ita geram, ut adventus iste meus nemini molestus videatur: non transiliam septa charitatis et benevolentiae meae in illam civitatem. In summa nihil agam, quod Dtioni V. non videatur expedire, quod quidem omnibus nomine meo Dtio V. polliceri potest. Quae bene valeat, et me amet. Vladislaviae.

---

[1] W rkp. „Cracoviensi“, poprawione inną ręką współczesną na „Varsaviensi“. [2] Drożyń?
[3] Gdańsk z archidyjakonatem pomorskim zostawał wówczas pod zarządem biskupów włocławskich. [4] Sobków lub Subkowy, niem. Subkau, wieś biskupów włocławskich na Pomorzu gdańskiém w dekanacie tczewskim (Dirschau).

53. Thomae Sobotio, Cancellario.

Vladislaviae, in. Septembri 1546.

Redditae mihi sunt literae Mtiae V., quae quanquam mihi charissimae extiterunt, tamen multo chariores fuissent, si quemadmodum et negotii ipsius magnitudo, et familiae ejus claritas exposcebat, aliquanto ante eam rem amicis, in quorum profecto numero ego me etiam libenter profiteor, significavissent. Accepi eas pridie, quam Vladislavia discederem, Gedanum profecturus, ubi et officio meo satisfaciendum erit, et illae etiam possessiones invisendae, quae bonam in se rerum mearum partem complectuntur. Iter ita est jam adornatum, ut neque mutare illud, neque differre liceat. Quae profecto res facit, ut non mediocriter doleam, quod et Mtiae V. et fratris ipsius voluntati morem gerere non possum. Quod reliquum est, nuptiis ipsis bene ominor, quas vobis omnibus perpetuae voluptati fore cupio atque opto. Parenti suae ex me salutem, fratri autem [1] benevolentiam nunciabit Mtia V., quam ipsam etiam bene valere cupio. Datum.

54. Sigismundo Augusto, Regi Poloniae Juniori.

Graudenti, mense Septembri 1546.

Defunctus vita est non multo ante Magnificus Joannes Sokolowski, Pomeraniae Palatinus, qui Graudenti [2] Capitaneatum gessit, quo ego nunc, Gedanum proficiscens, diverti. Arx est, ut pleraeque in Prussia omnes et situ ipso firma et moenibus effecta firmior; firmissimam autem Praefectus efficiet. Huic quem potissimum V. S. Mtas instituat, etiam atque etiam illi videndum est. Magnum momentum est in utramque partem in arcibus Prutenicis: fidelem Capitaneum requirunt et diligentem oeconomum, illo, quod firmae sint, hoc, quod ruinam et vastitatem propediem minari incipient, opus habent. Ego S. Rex utrumque video in Michaële Dzialynski, vel propter gentem atque nationem hominis Polonam, vel propter singularem ipsius industriam et navitatem, quae vicini etiam ipsius in illo agnoscunt libenter et fatentur. Qui arcem hanc nuperrime administravit, socer etiam [3] fuit hominis: ut jam haec arx illi et virtutibus revera, et successione quodammodo deberi videatur. Rogo pro homine, sed tamen in eo neque precum jam mearum, neque virtutum hominis rationem haberi volo. Sat scio, si Reipublicae tantum et sui rationem V. S. Mtas habere voluerit, hunc virum sua gratia non praeterierit [4]. Quae nobis felix imperet atque incolumis. Datum Graudenti.

55. Consulibus Gedanensibus.

Pelplini, m. Septembri 1546.

Nolui hoc tempus, quod mihi ante Comitiorum dies datur, ita vacuum praetermittere, ut perfunctus meo in Vladislaviensi Ecclesia officio atque munere, non me ad vos, desideratissimos filios meos, conferrem. Speravi enim, nisi vos nunc

---

[1] Briccio Sobocki, Castellano Gostiniensi?

[2] Grudziądz nad Wisłą.

[3] Córka Jana Sokołowskiego, Anna, była matką Michała Działyńskiego.

[4] Podług Froelicha, Geschichte des Graudenzer Kreises, I 104 — 105, nastąpił po Janie Sokołowskim (1516 — 1540) w Grudziądzu: Pioter a Wojanow Wojanowski (1548 — 1569).

invisero, futurum postea, ut vel nuptiis Serenissimi Principis nostri Junioris [1], vel gravi aliqua et insigni legatione ab eo officio retrahar, cujus mihi nunc obeundi facultatem tempus ipsum quasi subministrat. Videre vos vehementer cupio, ut vel ipse, qui Pastorem gero, vos cognoscam, et vos, qui mihi ovium Charissimarum loco estis, me praesente fruamini, fiatque id, quod Christus vult in Evangelio, ut cognoscam oves meas et cognoscar a meis. Cras me in Sobcove constituam, illic, ubi duos aut tres dies egero, ad vos me conferam, quod quidem ad diem XXII aut XXIII ejus mensis futurum est. Nihil agam aliud, quam ut meam in vos charitatem explicem; rebus novandis nullis me immiscebo. Dtiones VV. si me aut citius aut serius venire volent, de eo me per literas facient certiorem, interimque hospitiis ejusmodi providebunt, quae et mihi et illis sint ornamento, nostroque comitatui usui atque commodo. Conabor hoc Dtionibus VV. omni remetiri officiorum genere, quas in Christo bene valere cupio. Datum.

56. Joanni Verdeno.

Pelplini, m. Septembri 1546.

Accepi literas Mtiae V. ut prudentes, ita summae humanitatis et benevolentiae plenas, mihique ob id ita gratas, ut si ad singula ex desiderio meo respondere debeam, literae in aliquod ingens volumen sint exiturae. Illud Mtiae V. ad summam significo, charissimam mihi esse illam, ejusque res omnes magnae mihi curae et esse jam et fore semper, ita ut nihil, quod quidem ad se pertineat, frustra a me sit exspectatura. Non respondebo solum, sed vincam etiam officiis meis cogitationes illius. Heri Poplinum [2] veni, hicque hodie commorabor, cras me deinde in Sobcove conferam, quo ut Mtia V. veniat meoque prandio perendie intersit, rogo etiam atque etiam. Quod si minus per negotia quaepiam ardua poterit, literis mihi tantum significet ea, quae ad hoc iter institutum pertinebunt, ceteraque si erunt, quae me scire oportere judicabit. Ego ut antea scripsi etiam, nil sum acturus, quod ad meam cum ista civitate ineundam et stabiliendam amicitiam non pertineat, quodque me Mtia V. agere voluerit. Bene et diu valeat, meque Senatui Populoque Gedanensi vestro commendet. Datum.

57. Ben. Kikepusch, Officiali Gedanensi.

Sobcovis [3], 20 Septembris 1546.

Venio Gedanum vigesima tertia die ejus mensis. Quod quidem ideo Ftati V. significo, ut sciat, quo die supplicationes decernat, clerumque mihi obviam prodire, ut fit, jubeat. Quam valere cupio. Datum.

58. Hadriano, Abbati Olivensi. [4]

Sobcovis, 20 Septembris 1546.

Gedanum ingredi constitui XXIII ejus mensis die. Quamobrem Ftatem V. hortor, ut eo die Gedanum se conferat, mihique cum fratribus suis et reliquis

[1] Po śmierci Elżbiety austryjackiéj, pierwszéj żony Zygmunta Augusta, zmarłéj w Wilnie 15 czerwca r. 1545, układano się o ożenienie młodego króla z Małgorzatą francuską.
[2] Pelplin w wojew. pomorskiém, opactwo Cystersów.
[3] Jadąc z Pelplina do Sobkowa, wstąpił biskup w tym czasie do Malborga. Cf. 120.
[4] Oliwa w wojew. pomorskiém o milę od Gdańska, opactwo Cystersów.

clericis obviam exeat. Id et officium ejus flagitat, et nobis non ingratum est futurum. Ceterum quia subditi nostri Stolzenbergenses [1] silvis carent, rogo, sinat eos in silva sua nonnihil arborum interim excindere, quod quidem nobis usui esse possit ad equorum mediastina. Credo, hoc mihi non esset negatura. Bene valeat. Datum.

59. Jodoco [2], Abbati Peplinensi.

Sobcovis, 20 Septembris 1546.

Incidi nuper, quum essem cum Venerabili Andrea Duchnicki in Bibliotheca vestra, in librum Epistolarum Aeneae Sylvii [3]. Hunc quoniam perlibenter viderem, R. Dtionem V. rogo, velit eum apud me tantisper esse, dum perlego. Restituam iterum, et magnam habeo gratiam. Situs est is liber in eo scamno, quod est apud parietem foribus adversum. Bene valeat R. Dtio V. Datum.

60. Georgio Schefka, Proconsuli Gedanensi.

Sobcovis, 20 Septembris 1546.

Hactenus quod nihil scripserim ad S. P. V., causa fuit, quod de facie eam non noram; sed quum saepissime ex multis, et praecipue Dominico Kamieński, Canonico et Capitaneo meo, audirem de summa ipsius probitate atque prudentia, factum est, ut eam non diligere solum, sed etiam amare inceperim, priusquam sim eo minus allocutus [4]. Est enim ea virtutis vis atque potestas, ut in quibus resederit, ac sibi veluti domicilium constituerit, hos et amemus, plerumque ignotos, et suspiciamus cum quadam veneratione. Quamobrem velim, sibi deinceps S. P. V. ita de me persuadeat, ut existimet, meam sibi benevolentiam esse paratissimam, ut quidquid eam velle intellexero, in eo perfungar charissimi hominis officio. Quod superest, nihil aeque cupio, quam ut eam quam ocissime videam, et haec initia amicitiae atque conjunctionis in omnem nostram vitam confirmem. Constituere me apud vos decrevi XXIII ejus mensis, ut aliquid voluptatis ex vestro et urbis aspectu capiam, vobiscumque benevolentiam contraham. Si quid erit, quod me ad eam rem juvare possit, nihil dubito, quin me S. P. V. certiorem sit factura, illudque etiam effectura, ut ad plenam atque solidam laetitiam accedat is honor atque ea dignitas, quae et Episcopum deceat, et Senatorii ordinis hominem: ne quid per simultatem, ne quid per contemptionem fiat, in quo non tam male me haberet, quod ego ipse sim laesus, quam quod ejus dignitatis, qua me Summus ipse Deus insignivit, nulla habita fuisse ratio videretur. Quod si, absit omen, sit eventurum, profecto aut inhiberem prorsus cursum hunc itineris mei, aut non alio quam in Stolcenberg, pagum meum, me conferrem. Itaque quid mihi in utramvis partem faciendum putabit, S. P. V. si significaverit mihi, hoc apud me beneficii loco reponet. Cujus ego et promiscue apud omnes et separatim apud S. R. Mtatem, atque in ipso etiam Senatu memorem me, quoties se occasio obtulerit, testabor. Datum.

---

[1] Stolzenberg wieś biskupów włocławskich pod samym Gdańskiem.
[2] Kron. [3] Pontificis Pii II. [4] Sic!

61. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Sobcovis, 20 Septembris 1546.

. Scripsit ad nos Praefectus villae Lososcovice, frugum atque feni aliquot acervos, et quidquid praeterea rerum nostrarum reperiri potuit, esse auctoritate atque aresto Ptatis V. R. a Venerabili Capitulo retentum atque illigatum: quam rem tuli, ut debui, graviter. Fieri enim in me ea, quae fieri per leges, nisi in homines sine domo, sine possessione, sine fide non possunt, valde molestum et mirandum videbatur, praesertim quum praeter marcas septem, census nomine, nil Capitulo debeam [1], possessiones autem, ut levissime dicam, eae utique sunt nobis, quibus hoc nomen non difficulter exolui possit. Sed et consensum ad ea atque autoritatem R. Ptatis V. accessisse, non potui non vehementer mirari, de qua quoniam in illam multa mea, multa meorum studia et obsequia extiterunt, ita existimabam, ut crederem, prius mihi haec ab illa significatum iri, quam consensu suo rata haberi: sicut profecto, si res ad ipsam potius, quam ad ejus Cancellariae Praefectos delata fuisset, factum fortassis fuisset. Ego longius absum Cracovia, quam ut jus nunc cum illis persequi possim. Sed tamen, nisi mea libere dimittant, faciam, ut haec ex bonis eorum, quae Episcopatui nostro proxime adjacent, sarciantur. Ut eo deveniatur, non existimo, Dtionem V. R. pro sua prudentia esse permissuram. Sufficit fortassis, ordinem nostrum a solutis et popularibus hominibus opprimi atque labefactari; quod si etiam mutuis inter se odiis, simultatibus, inimicitiis pugnabimus, verendum est, ne factionibus nostris atque dissidiis interitum ordini nostro atque perniciem accersamus. Ego, si legitime ab eis fuero appellatus, dabo operam, ut a me sibi satisfactum dicant. Commendo me, ut soleo, R. Ptati V., quam ego unice et colui semper, et quoad vivam, observabo. Datum.

62. Bonae Reginae.

Gedani, 28 Septembris 1546.

Immortales S. Mtati V. ago et habeo gratias, quod eam tanta mei mearumque rerum cura teneri non pigeat, quantae quomodo ego respondeam, quum non invenio, studium, observantiam et fidem meam in illam in dies magis atque magis accendo. Accepi literas, quibus se Mtas V. Gedanensis successus mei cognoscendi cupidam esse significat. Id literis uberius persequi, me delectat quidem, sed et parum convenit, et S. Mtas V. omnia a Cubiculario Regiae Mtatis, qui recte in

[1] Kapituła krakowska, w porozumieniu z biskupem Maciejowskim, uchwaliła na posiedzeniu die Veneris III Septembris 1546, zagrabić w Łosośkowicach, których posiadanie kończyło się Zebrzydowskiemu z upływem tego miesiąca, zboże, siano i inny dobytek, a to „occasione debitorum", mianowicie „XXVI marcarum"; na posiedzeniach zaś die Jovis VII Octobris i die Veneris XXII Octobris uchwałę tę, mimo żalów Zebrzydowskiego w tym i kilku następujących listach, w całości utrzymać postanowiła, a to „ratione et in recompensam damnorum, injuriarum et deteriorum conditionum, in eisdem bonis Capitularibus Lososkowice per ipsum Dnum Episcopum admissarum", i z tym dodatkiem, „quod nedum istae viginti sex marcae, verum etiam duplicata aut triplicata ejusmodi summa nequaquam sufficere posset ad restaurandum et compensandum omnia damna et deteriorationes, in dicta villa per R. Episcopum Vladislaviensem admissas et illatas". Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac.

tempus inciderat, intelligere optime poterit. Exceptus sum, ut breviter dicam, honorificientissime, ita ut honorificentius neque quisquam meorum aequalium possit, neque ego optare ausim, hactenusque etiam in maximo sum apud eos amore et observatione. Quae ego mihi a Summo ipso Deo evenisse, rationeque Mtatum VV. impensa fuisse, et credo et laetor summopere. Novorum nihil est aliud, quam quod in gratiam Ducum Germaniae, ut videtur, confingitur, id quod referre etiam Cubicularius poterit. De trecentis florenis, neque illos ab Archidiacono [1], sed a Dno Thesaurario recepi, neque unquam Regiam esse pecuniam, sed ipsius Dni Thesaurarii credidi, sicuti id Mtati quoque V. significaveram tum, quum me de eo nomine coram appellaret, ubi ego quanquam receperam, me missurum, quumprimum in dioecesim meam venirem [2], tamen, quum hactenus et ex fructibus Episcopatus nihil acceperim, et multa praeterea de meo insumpserim, mittere non potui; sed mittam, ubi primum Vladislaviam rediero. Hoc pauxilum morae ne quid S. Mtatem V. offendat, humillime oro, cujus me gratiae more solito commendo diligentissime. Datum.

63. Andreae Czarnkowski, Scholastico Cracoviensi.

Gedani, 28 Septembris 1546.

Quia Ftatem V. semper amavi, cumque ea familiariter in prosperis conversatus sum, volui illam adversarum etiam rerum, quae mihi acciderunt, participem facere. Novit Ftas V., si quisquam alius, qua sim indignitate a Colegio atque societate Canonicorum vestrorum affectus, quum meas res in villa Lososcovice retinere autoritate et aresto R. Dni Episcopi petierunt atque retinuerunt, iisque modis in me sunt usi, quibus in illos solitum est, qui propter miseriam et calamitatem nusquam gentium quidquid habent. Haec quia gravia sunt quanquam me indigna, Ftas V. aestimare potest facile. Et quoniam ipsi, quod censum non exoluerim, quodque mea negligentia tecta atque aedificia nonnulla passus sim imbribus et situ corrumpi, ea se causa id fecisse asseverant: Ftatem V. rogo, pro mutua nostra et veteri benevolentia censum illius bis septem marcas meo nomine solvat et in pago, si quid damni sit in aedificiis negligentia nostra commissum, reparari jubeat. Pecuniam Joannes, villae Praefectus, restituet, ubi fruges vendiderit, operam vero atque diligentiam ego ipse labore meo et omni officio compensabo, sicubi res postulaverit. Nolo enim, ut nostro merito de nobis quispiam male aut mereatur aut sentiat. Bene valeat. Datum.

64. Bartholomaeo Gąndkowski, Archidiacono Cracoviensi.

Gedani, 28 Septembris 1546.

Literae Ftatis V., quibus me de rebus tantopere necessariis certiorem fecit, perjucundae mihi fuerunt. Non solum enim mihi, qua esset Ftas V. in me benevolentia, indicio fuerunt, sed etiam ad res nostras componendas, vel expediendas potius consilium praestiterunt. Itaque illi, ut debeo, magnas ago gratias. Ceterum quanquam petii per literas R. Dnum Scholasticum [3], ut is in transigendo hoc

[1] Bartholomaeo Gądkowski? [2] Sic! [3] Andream Czarnkowski, cf. 63.

negotio meas vices gereret, et rem totam cum Capitulo componeret, quia tamen fieri potest, ut is non possit, certa aliqua ratione praepeditus, Ftatem V. rogo, ut si quid Dnus Scholasticus moraretur, vices ejus vel meas potius ita suppleat, ut et census exoluatur et aedificia, si qua sunt incuria nostra labefactata, restaurentur. Scribo ego Joanni, villae Praefecto, ut frugibus venditis Ftati V. pro impensis satisfaciat, ipse vero praeterea etiam Ftati V. libenter debebo. Quam bene valere cupio. Datum.

65. Joanni Croczewski, Aulico Reginae.

Gedani, 28 Septembris 1546.

Propter eam, quam in te gero, charitatem atque benevolentiam, volo tibi id, quod ex me S. Mtas Reginalis requirit, significare, ut, quam frequens es apud eam, possis, si audire voluerit, nomine meo referre,, quae me ipsum apud eam praedicare, superbum atque insolens videretur. Res ita habet [1]. Quo die Gedanum ingressus eram, universus populus festum quendam sibi diem instituit, quem in spectando consumeret, et ut oculos citius pasceret atque diutius, extra urbem est procul egressus: sic ipse suum desiderium testari voluit. Sed de vulgo nil mirum, qui spectaculis istiusmodi teneri saepissime solet. Senatus ipse, ut quo sit erga me animo, aperte significaret, ante portas urbis duas aut tres horas me exspectavit, obviamque misit gravissimum virum, Joannem a Verden, cum equitibus armatis quinquaginta. Advenientem verbis amantissimis et honorifice excepit, in aedes deduxit, nihil deinde totos sex dies passus est deesse, quod ad nos egregie tractandos pertineret. Ad extremum, quum ad mare me evocasset, et nulla humanitatis, nulla amoris signa praeteriit, quae non mihi impenderit, ita ut facile cognoverim, charum me universis fuisse. Aderat his omnibus Cubicularius iste Mtatis Regiae, is omnium horum vivus esse testis poterit. Ego haec tibi non ob aliud significanda duxi, quam quia quod initio dixi, te unum ex multis familiariter diligo, teque puto facillime haec Suae Mtati expositurum, ubi voluerit. Bene valeat.

66. Stanislao Hosio, Canonico Cracoviensi.

Gedani, 28 Septembris 1546.

Quoniam Ftatem V. magna cura et cogitatione teneri scio de ecclesiasticarum rerum successibus, et quoniam ea Praeceptore prius, mox deinde familiari sum usus, volui illi et initia et progressus et exitus earum rerum perscribere, quae cum Gedanensibus tractavi. A quo itinere quanquam erant, qui me retraherent, tamen quia officium atque munus injunctum flagitare videbatur, persuaderi mihi passus non fui, cujus nunc rei profecto fructus uberrimos capio. Etenim ita omnia se dederunt, ut nisi venissem, non potuissem nisi perpetuo et magnopere dolere. In itinere adhuc dum essem, praemisi nuncium cum literis ad Consules, quibus ita humaniter atque amice responderunt, ut gustum quendam facile ceperim, qua mei exspectatione tenerentur. Ad urbem venienti obviam miserunt gravissimos ex suo ordine viros, Joannem Verdenum cum suo collega [2], quibus circiter quinquaginta armatos equites addiderunt, ipsis interea cum multis hominum millibus ante

[1] Sic! [2] Georgio Schefka.

urbis portas exspectantibus. In urbis porta oratione benevolenti salutarunt, in hospitium, quod mihi Dnus Joannes a Verden concesserat, deduxerunt, convivio exceperunt apparatissimo. Denique totos istos sex dies, quos apud eos egi, omnem commeatum, me profecto renuente, ministrari jusserunt. Ad mare quum essem, honorifice tractaverunt, in summa, omnia ab illis benevolentiae indicia sum expertus. Et quia paulo ante, quam venirem, Pancratius Concionator e vivis excesserat[1], subegi in locum defuncti, Consulibus primum refragantibus nonnihil, hominem et habitu et doctrina religiosum[2]; deinde quia proventus sacrorum nonnulla ex parte diminuti erant per eorum heredes, qui sacra primi posuerunt, ita egi, ut sui cuique et integri proventus redderentur. Heri sacrum peregi, omnibus adhibitis Pontificum caeremoniis, ibique sum concionatus, quam rem, tametsi timidissimo animo sum agressus, vel quod eloquentia ac doctrina parum valeam, vel quod tunc primum ejus provinciae periculum faciebam, tamen confisus Illi, qui se suis legatis et animum et linguam subministraturum promisit, accessi, et vidi omnium, qui aderant, aderat autem ingens multitudo, et oculos in me intentos et arrectas aures. Dixerimne dignum aliquid, nescio, referant ii, qui audiverunt, vel hic iste, qui interfuit, Regius Cubicularius. Existimo ego, illos in officio permansuros, idque Deum in dies precor. Habet Ftas V. rem expositam, quemadmodum literis tam brevibus exponi potuit; amplius si quid volet, ex eo Cubiculario discet. Ego haec scribo, ut Ftas V. vel tanquam Praeceptor de discipulo[3] gaudeat, vel tanquam familiaris familiari congratuletur. Cupio, illam optime valere et mei amantem vivere, quando ego illam unice propemodum diligo atque amo. Gedani.

67. Jodoco, Abbati Poplinensi.

Gedani, 28 Septembris 1546.

Asseres, ut audio, negavit factori nostro Sobcoviensi V. Ftas, de quibus cum ea conveneramus; atqui nos nihil minus sperabamus. Quaero itaque ex Ftate V., cur ex equitio in alios, quam in me ex asseribus maluit liberalis videri? Cur ea, quae sunt monasterii, facilius majora dare minoribus, quam majoribus minora existimavit? Sed haec inde fortassis eveniunt, quod ad equitia nobis connivere visum fuit, existimantibus, Ftatem V. hanc nostram erga se charitatem benevolentia sua esse secuturam. Rogo adhuc, ut eos asseres tradi factori, quum venerit, jubeat sine pecunia. Nos, quum redierimus, omnia curabimus Ftati V. Quae bene valeat in Domino. Datum.

68. Georgio Schefka, Proconsuli Gedanensi.

Carthusii[4], exeunte Septembri 1546.

Quod V. Dtioni non valedixerim, quum aliis de causis doleo, tamen quod erant, quae nos inter nos agere fuit operae precium. Audio, quasdam inter VV.

---

[1] Pancratius Klemme, † 21 Septembris 1546. Schnaase, Geschichte der evangelischen Kirche Danzigs, str. 26. [2] Dionysium, monachum ordinis Praedicatorum.

[3] Zwykły komplement i nic więcéj. Hozyjus o lat 8 młodszy od Zebrzydowskiego nie mógł być jego nauczycielem; zapisał się był zresztą w poczet uczniów Uniwersytetu krakowskiego dopiéro przy końcu września r. 1519: „Stanislaus Udalrici (Caligula alias Hosius) de Cracovia dioecesis ejusdem 29 Augusti (1519) solvit totum". Metrica stud. Univ. Crac., II 83, rkp. bibl. Jag. Ner 259. [4] Klasztor Kartuzów w Kartuzach, łać. Carthusium lub Paradisus s. Mariae, niem. Karthaus, o 4 mile na zachód od Gdańska.

States vel esse vel videri factiones, dum non idem justum, honestum, utile, non idem iniquum, turpe, inutile omnibus ex aequo videtur. Quo fit, ut vehementer metuendum sit, ne vestram aliquando bonorum sententiam vis atque pertinacia improborum evertat, evertat urbem, evertat Rempublicam. Redibo itaque Stolzenbergum, ut de iis rebus cum V. State conferam, ad quas si nolet, alterum etiam adhibere poterit, qui eandem cum ipsa de Republica sententiam teneat. Dionysium monachum vidimus, audivimus, probavimus: doctus est, modestus est, religiosus est. Quid vis amplius? Itaque perstamus in vetere sententia, ut succedat Pancratio. Adversantur quidam, sed quo jure, non video. Legem proferunt, qua ostendunt, electionem suam esse; sed non vident, absente Episcopo haec dici, absente etiam intelligi debere. Nunc sum praesens. Quid fiet? Quisquene me invito, quem volet, Concionatorem instituet? non arbitror. Vi geretur res. Non contendam, sed idem tamen non consentiam. In eo si me Stas V. juverit, et Regiae se Mtati et bonis omnibus commendabit, me etiam plurimum sibi devincet. Ut omnia levissime peragantur, cupio Deumque summe precor, cujus clementiae vos universos Senatum Populumque commendo. Datum.

69. Virginibus in Zarnowiec [1].

Carthusii, ineunte Octobri 1546.

Intelleximus, vestrum hoc coenobium magnopere nobis praesentibus indigere. Quamobrem posteaquam nos in eam dioecesim contulimus, et magnam jam ejus partem lustravimus, noluimus etiam coenobio vestro deesse, quin isthic de religione vestra, deque rebus aliis vestris consulamus. Vestrum erit, ita nos exspectare, ne quid sit, quod nobis advenientibus deesse videatur. Valete in Domino et pro nobis orate. Datum.

70. Martino Veihero.

In Pomerania, in. Octobri 1546.

Accepimus tuas literas, quibus non minus negotium subditae tuae nobis commendasti, quam tuam ipsius et tuorum fratrum erga nos voluntatem. De muliere, incubuimus in eam rem diligenter, ut cognita atque examinata causa jus diceremus. Cognovimus autem, neque hanc mulierem, neque quenquam hominum aliquid juris in hoc molitorium habere, quod omni ratione est nostrum, et in quo, si quid ipsa etiam habuisset maternae hereditatis, de ea jam sibi sit satisfactum, sicuti forum hoc usitatum Chabroniense [2] pronunciavit. Tuum ad nos adventum, quocunque is die ceciderit, gratum nobis fore, tibi propterea persuadere debes, vel quod literarum te studiis egregie instructum intelligo, vel quod mei studiosum atque observantem video. Itaque si veneris, dabo operam, ut in tuo adversum me animo confirmeris; sin minus, eum me tamen erga te fore non dubites, cui nil erit grave, tui tuorumque causa facere. Bene vale. Datum.

---

[1] Klasztor Panien Cysterek w województwie pomorskiém. [2] Sic!

Epistolarum Liber tertius.

71. Consulibus Gedanensibus.

Stolzenbergi [1], *11 Octobris 1546.*

Quanquam illud plane scio, non me teneri reddenda meorum factorum ratione cuiquam alteri, praeterquam Summo ipsi Deo et meo Serenissimo Principi, qui eo me munere insignitum voluit, tamen quia nollem quenquam sinistri aliquid de me suspicari ac praesertim States VV., quas ego in illa, qua me nuper prosecutae sunt, benevolentia, perseverare ad extremum usque cuperem, scire omnes volo, me in hac apud Carthusienses monachos et moniales Zarnovienses actione, qua, ut audio, nonnulli ex ordine vestro offenduntur, nullius nisi honesti et aequi, et monasteriorum commodi rationem habuisse, nihil hinc meae gloriae, nihil usibus meis vendicasse, sed omnia ad Dei cultum et monasteriorum retulisse utilitatem, idque omne et ipso officio meo stimulante, et S. R. Mtatis sive jussu sive consensione egisse. Spero, ubi Statibus VV. rationem, ut est facta, coram exposuero, quod quidem feria hac secunda [2] fieri poterit, non tantum non vituperaturas, sed summopere etiam approbaturas esse. Quarum ego me amori commendo. Datum.

72. Joanni a Verden.

Stolzenbergi, 11 Octobris 1546.

Intellexi, consilium hoc meum, quod apud Carthusianos et in Zarnowiec sum executus, non omnino Mtiae V. probari. Itaque quoniam ejus rei causam nonnisi in eum transfero, qui primus malevolentia quasi quibusdam furiis stimulatus, ea aliter in populum dispersit, quam acta fuerunt, faciendum mihi existimo, ut quando ad vos propius accessero, quod quidem perendie [3] est futurum, rem totam ex me Mtia V. vere intelligat. Fore enim, confido, ut Mtia V. summe eam sit approbatura. Nunc autem Mtiam V. rogo, ut quod amici est officium, donec ex me rem ipsam audiat, ita existimet, ut putet, hic me summam Dei gloriae, magnam honestatis atque aequitatis, plurimam utilitatis eorum, de quibus agebatur, nullam mei ipsius rationem habuisse; vel judicium suum tantisper suspendat, dum ego illi omnia coram expono. Illud unum volui Mtiam V. non latere, libentissime me visurum esse, si saepe illuc [4] proficiscatur, cui ego omnia ad voluntatem non tantum illic exhiberi jussi, sed in meis etiam propriis possessionibus cuperem omnia benevolentis officia praestare, pro singulari meo in illum amore. Bene valeat. Datum.

---

[1] Podług Księgi aktów Zebrzydowskiego, 22, bawił biskup w Stolzenbergu w dniach 11—14 Octobris 1546. [2] = w poniedziałek 11 października 1546 r.

[3] 13 Octobris. [4] Ad monasterium Carthusiense.

73. Georgio Schefka, Proconsuli Gedanensi.

Stolzenbergi, 11 Octobris 1546.

Ex Senatorio vestro ordine esse quosdam, ferunt, quibus illud non satis probetur, quod cum Carthusiensibus et Virginibus Zarnoviensibus per me est actum, quae res non tam mihi displicet, quam placet ista, quod Statem V. pro summa sua probitate atque prudentia proque singulari in me amore, eam rem bene et prudenter actam judicare intellexi. Perstet rogo Mtia V., in qua cepit sententia, neque enim ejus illam, ubi ego rem coram omnibus exposuero, aliquid subpudebit, imo vero pertinebit plurimum et ad ineundam Serenissimi Regis gratiam, et ad nostram amicitiam confirmandam; daboque operam, ut id ita esse brevi Mtia V. intelligat. Ceterum quia didici, Mtiam V. venationibus ad monasterium Carthusiense studere solitam fuisse, volo, ut non hoc tantum illi sit liberum, sed illud etiam, ut in ipso coenobio omnia agat pro sua voluntate atque imperio. Meis hoc famulis et injunxi praesens, et postea saepissime per literas imperabo, ut a Mtia V. ita dependeant, ut nihil sit, quod contra ejus voluntatem actum fuisse videatur. Mtia V. hortetur, jubeat, imperet, quidquid volet, fiat necesse est, quandoquidem et illa me diligit, et ego fraterne illam atque unice propemodum amo. Datum.

74. Cuidam Episcopo Pomeraniae.

Sobcovis [1], *18 Octobris 1546.*

Literas ab ignota quidem pene Dtione V. R. accepi, mihi tamen profecto gratissimas, vel quod Dtio V. R. vicinitatis mihi jure est conjuncta, vel quod ex ipsis literis summum illius in me amorem summamque benevolentiam intellexi. Quamobrem volo, ita sibi de me persuadeat, ut si quid me in hoc Regno nostro posse rebus aut sui ipsius aut suorum prodesse, existimaverit, id omne me facturum certissime confidat. Nihil praetermittam, quo sustentari et confirmari amicitia mutua nostra possit. Quo fit, ut facile in eam spem adducar, Dtionem V. R. in sua vicissim dioecesi et Ducatu Pomeraniae, nobis opera atque autoritate sua non esse defuturam, si quid ejusmodi usu venerit, quod operam illius atque autoritatem requirat, idque ut faciat, eam vehementer rogo. Qui mihi ab illa est commendatus, satis, nisi fallor, intellexit, quid apud Dtionem V. R. commendatio possit, nisi forensi strepitu et summa juris contentione terminari. Itaque dedi in id operam, ut ad ineundam concordiam animos inducerem, effectumque est, ut trium arbitrorum et magistratus Gedanensis sententiis sese utrinque permiserint. Nam ego rem ob subitum recessum meum aggredi nolui. Existimo tamen et certe confido, quem illi viri rei exitium repererint atque definierint, Dtioni V. R. placiturum, cui benevolentiam meam paratissimam in omnibus offero. Datum.

---

[1] Podług Księgi aktów Zebrzydowskiego, 22, znajdował się biskup już „18 Octobris 1546 in Sobkow"; wyjazd jego ze Stolzenbergu pod Gdańskiem nastąpił zresztą, jak się z listu niniejszego pokazuje, nagle.

75. Benedicto, Episcopo Posnaniensi.

Sobcovis, mense Octobri 1546.

Etiamsi pro his ad R. Dtionem V. literis rogatus non fuissem, non potuissem tamen pro singulari meo in illam studio atque amore, eas non dare. Cuperem enim modis ita omnibus omnique ratione testari, charissimam mihi esse hanc ejus dignitatem, quae ut perpetuo sit ornamento atque saluti tum illi ipsi, tum gregi commisso, faxit Optimus Deus. Faciet autem ille, si R. etiam Ptas V. dederit operam, ut quemadmodum facit, dignitati serviat autoritatemque, ubi est opus, tueatur, ut ille animus, qui in ea, dum adhuc Canonicum [1] gessisset, excelsus atque vigens erat, cum dignitate simul auctus fuisse videatur, et tot vincat gradibus, quot honor iste atque ea dignitas priorem superat dignitatem. Ego vero ut hoc de illa firmissime apud me persuasum habeo, ita illud etiam, ut quum nihil est opus, severa autoritate remittat, et quasi se vinci patiatur. Sed quid aggredior? doceo, a quo magis discere conveniret. Verum quum me non aliud quam vis amoris huc perpulerit, facile me veniam apud R. Ptatem V. habiturum credo. Ceterum petiit a me Venerabilis Dnus Joannes Rydzinski, frater meus et Ecclesiae Ptatis V. R. Scholasticus, ut meis hoc precibus apud R. Ptatem V. consequatur, ut illi consensu ipsius Laurentium Pawlowski, hominem magna probitate et virtute, morumque incredibili svavitate praeditum, adjutorem sui istius sacerdotii, quod in Ecclesia Ptatis V. R. habet, facere liberum esse possit. Quia vero rem honestam et aequam video, nolo in ea petenda nimium procax esse, ne quid aequitati R. Ptatis V. difidere videar. Unum hoc dico, si id per me impetrari apud se patietur, me primum debitorem est habitura, illas deinde duas familias, Rydzinski et Pawlowski, obligatiores reddet ad magis sibi atque magis serviendum. De rebus meis poterit uberrime ex hoc Luca Rydzinski, fratre et famulo meo, si velit, discere, de iis praesertim, quas nunc in Pomerania et Gedani gessi, quas in longum esset singulas perscribere, si literis perscripsissem. Hoc dico tantum, ita mihi cuncta prospere cecidisse apud exteram et profecto morosam nationem [2], ut non magis prospere optarim in media nostra et urbana Polonia. Quod restat, Dtio V. R. omnia sibi de me polliceatur amici benevolentissimi officia, quam valere feliciter et me magis et magis amare cupio. Datum.

76. Andreae Comiti a Gorka, Castellano Posnaniensi.

Sobcovis, m. Octobri 1546.

Pro solito meo studio atque observantia in M. Dtionem V. committere nolui, quin proficiscenti isthuc Lucae Rydzinski, fratri et famulo meo, literas ad Ill. Mtiam V. darem, quibus intelligire possit, hoc esse meum in illam studium, ut alacritate atque propensione in ejus obsequia non facile cuivis sim cessurus. Habet me certe Ill. Mtia V. ita sibi promptum atque paratum, quoties aliquid jusserit, ut quanquam ab illa absim longius, non minus tamen praesentem habeam voluntatem inserviendi, quam si proxime illi assedissem. Illud tantummodo, ut quam

---

[1] Gnesnensem, Posnaniensem et Cracoviensem. [2] Pruthenicam.

ex Dno Cizwicki ejus erga me intellexi voluntatem, in illa persistat, rogo etiam atque etiam. Joannem Rydzynski, fratrem meum et Ecclesiae Posnaniensis Scholasticum, Romanenses [1] quidem evocare hanc in urbem nituntur, Crobiensis [2] Ecclesiae causa, neglecto atque contempto ordinario judicio. In eos, ut lege lata animadvertatur, a Regia Majestate V. Ill. Mtiae mandatum est, ego autem id ut faciat, obnixe rogo. Res agitur hominis et mei necessarii et viri optimi, pro quo non minus laboro, quam pro me ipso laborarem. De rebus meis, si quid Ill. Mtia V. volet, poterit ex hoc Luca Rydzynski certior fieri. Res est longior, quam ut literis comprehendi possit; illud tamen summatim scribo: ita mihi omnia feliciter successisse in hoc Pomeranico itinere, ut si essem in media Polonia, non optarim felicius. Bene valeat Mtia V., cui me unice ex animo commendo. Datum.

77. Georgio Sabino [3].

Sobcovis, m. Octobri 1546.

Si me hic adolescens, quem mihi nonnulli mirifice commendarunt, quemque ego ob magnam ingenii et morum svavitatem amare cepi, consultore tunc usus fuisset, cum adhuc [4], quo proficiscatur studiorum causa deliberaret, non facile illi alio, quam ad te iri jussissem, de cujus eruditione atque doctrina ingens est apud me atque constantissima opinio. Verum quum idem ipse sive sua sponte proposuisset, sive aliorum constituisset ductu atque consilio, non potui non approbare adolescentis sive ingenium, qui sibi id ipse ex omnibus elegit, sive felicitatem, qui in ejusmodi consultores incidisset, qui iter illi ad te capessendum putaverunt. Commendo hunc tibi diligenter atque maxime. Eris illi, ubi poteris, poteris autem in multis atque magnis rebus, consilio atque auxilio, nec apud te tantummodo ipsum commendatum habebis, sed aliis etiam tuis verbis commendatum reddes, praecipue vero ipsi Ill. Principi [5], quem ego profecto unum ex multis ita observo, ut nihil magis cuperem, quam mea aliquando in illum obsequia constare. Scio, has meas literas, si ad quosdam ex nostris hominibus devenirent, minus gratiae esse habituras, qui studia vestra ob hanc religionis quandam differentiam nonnihil suspecta habent. Sed ego, qui Deum Optimum semper, qua possum, oro, ut discrimen hoc aliquando tollat e medio, et unum sapere omnes faciat, dandas esse ad te putavi, qui mihi es ob humanitatis literas charissimus, quique eam civitatem incolis, in qua Ill. Princeps, quem ego, ut dixi, veneror, qui magna suae in studiosos liberalitatis indicia et edidit jam saepe, et edere adhuc non desistit. Vale. Datum.

78. Episcopis quibusdam in Pomerania.

Sobcovis, m. Octobri 1546.

Quaerunt ex me RR. Dtiones VV. in Carthusiensi et Zarnoviensi monasterio instituti mei rationem. Ego me aut lege aut necessitate teneri non video; sed si minus lege et necessitate teneor, sequar tamen naturae ingeniique mei ducem, et

---

[1] Romanów, wieś pod Krotoszynem.
[2] Krobia niem. Kröben, miasto biskupów poznańskich w wojew. poznańskiém.
[3] Rectori Universitatis Regiomontanae. [4] Regiomontum. [5] Alberto, Duci Prussiae.

res, sicut palam gessi, ita palam profitebor. Audiveruntne unquam RR. Dtiones VV., Andream Zebrzidovium esse Cujaviensem et hujus maritimae orae Episcopum? fortassis! Testatur enim eorum epistola. Quid? Episcopi munus quod sit, ecquid intelligunt? maxime omnium! Intelligunt enim suum quoque ipsae munus, et quidem hoc magis, quo majori ipsi praediti sunt doctrina atque prudentia. Jam dico brevissime, quod quaerunt, quid egerim in monasteriis. Quid? Nisi meum sum munus executus: labentem religionem erexi, fructibus monasterii providi. Nihil amplius. Nam quod isthic occupationis ac spoliorum insimulantur, non est mirum. Ab iis enim ea dicuntur, qui occupabant ipsi atque exspoliabant: quibus quum offa e faucibus erepta sit, quid agant miseri aliud, quam suam miseriam iis artibus leniant et ulciscantur. Secutus sum igitur in meo instituto officium primum, deinde Regiae Majestatis Mandatum, quod in literis extat apertis atque patentibus; Canonicorum etiam meorum consilium, et quod summum est, Ecclesiarum illarum commodum atque emolumentum. Injurius si cui sum visus, poterit me suo loco et tempore convenire; Dtiones VV. RR. nihil me officio egressum esse credant, quarum me amori diligenter commendo. Datum.

79. Consulibus Gedanensibus.

Sobcovis, m. Octobri 1546.

Etsi in tot ac tam variis negotiis vehementer sim occupatus, tamen pro meo in States VV. amore facere nolui, quin illarum votis atque postulatis obsequerer. Respondeo literis Dnorum Episcoporum [1], quam operam profecto atque laborem, quanquam intermittere statueram, quod et antea Statibus VV. etiam scripsi, non video me huc aliqua necessitate adigi; tamen quia id mihi ex animo States VV. consulere se scribunt, volui me consilio illarum accommodare. Eas literas ad States VV. mitto, quas reddi curabunt. Ceterum, quia ad nos perfertur, agitari consilia in civitate vestra inter fratres istos Carthusienses et quosdam vestrorum civium, quae nobis adversa esse atque contraria videantur, scire volo VV. States, libenter me hos, sive fratres sive cives, et apud Serenissimum Regem, quo se, ut audio, recipiunt, et ubivis locorum esse visurum, quos ego cotem esse putabo meae innocentiae. Sed vereor tantum, ne dum innocentiam meam adversus illorum calumnias tueor, aliquid simul efferre cogar, quod States VV. perturbet. Itaque si hanc inter nos recens initam benevolentiam States VV. veram, firmam atque perpetuam esse aeque cupiunt, atque ego, debebunt non solum haec consilia tractari non permittere, sed fratres etiam istos profugos ad suum monasterium redire, quantum in se est, jubere. De hac domuncula libenter Statibus VV., quoad potero, commodabo: impetrabo primum mandatum Regium, tum meum assensum praebebo, praeberique deinde a Venerabili Capitulo Ecclesiae meae Vladislaviensis curabo, ita tamen, ut qua States VV. pecunia hanc domum emerint, ea cedat deinceps in alios aeque pios usus. Velim autem, ut quam meam erga se States VV. vident benevolentiam, eandem ipsae quoque adversum nos aliquando imitentur. Bene valeant in Domino, cui eas assidue commendo.

---

[1] Pomeranie, cf. 78.

79 b. Joanni Dantisco Varmiensi, et Tidemanno Giese Culmensi, Episcopis, Stanislao Costka a Stangenberg, Palatino Pomeraniae [1].

Sobcovis, 21 Octobris 1546.

Quid egerim et qua ratione sim usus in hac apud Carthusiense et Zarnoviense monasterium institutione, Dtiones VV. ex me per literas requirunt. Ego vero etsi videam, non me teneri ullius facti mei ratione reddenda cuique alteri, praeterquam Deo Optimo et Serenissimo Principi nostro communi, ubi id ex me flagitaverit, tamen quia natura sum benevolus atque tractabilis, et cupio, res gestas meas omnibus esse, quoad fieri potest, conspicuas: haec Dtionibus VV. pro mutua amicitiae conservatione significo. Pastorem me Dominus constituit concrediditque ovile suum, quemadmodum RR. Dtionibus VV., in quo ita quemlibet nostrum jussit esse sollicitum, ut suo quisque non alieno gregi prospiciat, et ejus tantummodo curam gerat, cujus rationem est redditurus. Itaque quum reperissem, in hac ovilis mei parte religionem ita collapsam, ut sine lachrymis narrari non possit, officio meo episcopali sum functus, religionem jam collapsam erigere sum adgressus. Accessit ad officium hoc Serenissimi Regis nostri, Supremi omnium in dominiis suis Ecclesiarum patroni, Mandatum [2], literis apertis atque patentibus, quo serio Episcopis Vladislaviensibus injungitur, ut his monasteriis recte et tempori prospiciant, ne in aliquid mali eorum negligentia relabantur, quod quidem Mandatum est etiamnum apostolica autoritate confirmatum. His ego rebus fretus, ita egi in monasteriis: Procuratores quosdam primum, qui nescio, cujus erant jurisdictione constituti, movi; compereram enim, hinc possessiones monasteriorum esse distractas, argenti vim non parvam ex templis elatam, in monasterium debita maxima invecta. In quorum loca ex meis quosdam sublegi, Ecclesiisque illis servire jussi, neque ipse, ut ad Dtiones VV. est allatum, occupavi, sed ne quisquam deinceps occupet, viam praeclusi, neque spoliatorem, ut isti asserunt, egi, sed ita cavi, ne quis sit, qui spoliare possit. Deinde quia vidi, ob personarum regularium defectum cultum Divinum non potuisse exacte persolvi, addidi meos sacerdotes, qui illos in habendis concionibus et sacramentis ministrandis juverent, quae duo illis prorsus cum magno totius populi dolore intermissa fuerunt. Qui enim fieri potuit, ut tres fratres (tres enim ego, non decem Carthusiis reperi), horumque unus fere decrepitus, haec officia in tam variis locis obire potuerint? Secutus sum in his rebus consilium primum Canonicorum Ecclesiae meae, deinde illarum Ecclesiarum commodum, meum vero ita prorsus neglexi, ut ultra ea, quae in itineribus tam magnis consumpsi, meis etiam nunc eos impensis sustineam. His si . . . . . [3] injurius

[1] Listu 79 *b* niema w rękopisie naszym. Załączam go w tém miejscu podług autografu, znajdującego się w rękopisie biblijoteki ks. Czartoryskich pod Nrem 247 in fol. na k. 413. Cały list pisany własną ręką Zebrzydowskiego, ma adres: „Rmis in Christo Patribus et Magnificis Dnis Dnis, Joanni Varmiensi et Tidemanno Culmensi, Episcopis, Stanislao Costka a Stangenberg, Palatino Pomeraniae, Dnis amicis Charissimis etc.". Zaczyna się: „Rmi in Christo Patres et Magnifici Dni Dni, amici in Dno Charissimi ac Honorandi. Salutem et mutuam benevolentiam. Quid egerim . . .". Kończy się zaś: „Rmarum et Magnificarum Dtionum VV. amicus, Andreas Zebrzidowski de Wienczbork, Dei gratia Episcopus Vladislaviensis et Pomeraniae".

[2] Cf. 80. [3] Miejsce wydarte na jeden wyraz: „. . . . . ui".

sum visus, poterit me loco et tempore suo convenire; Dtiones VV. nihil me hic officio meo egressum fuisse credant, quarum me amori diligenter commendo. Datum ex Sobcove, XXI Octobris A. D. MDXLVI.

80. Sigismundo Regi.

Sobcovis, m. Octobri 1546.

Intelligebam, dum essem adhuc in Ecclesia mea Vladislaviensi, dioecesim Pomeraniae mea praesentia magnopere indigere. Quamobrem dedi operam, ut peractis iis rebus, quae mihi ex officio incumbebant in Vladislaviensi Ecclesia, eo me conferrem. Gedani quum essem, multa cum quiete composui, quae ad Dei cultum pertinere sunt visa, in quibus et dignitati S. Mtatis V., et meo etiam officio atque muneri, et illius civitatis commodo satisfactum est. Praedicatorem [1] hominem religiosum institui, qui nihil doceat, quod ab Ecclesia Dei sit alienum; census sacerdotiorum, magna jam ex parte diminutos, ad suos possessores redire jussi; in summa, de religione ita egi, sicut in capitibus Edicti, quod Gedani [2] fecerat S. Mtas V., continebatur. His ita ibi confectis, ulterius perrexi, et quum reperissem, Carthusiense coenobium et cultui Divino nimium detraxisse, et a paucis inhabitari fratribus, et quod mirum est, in summa fratrum paucitate et possessionum abundantia multum contraxisse aeris alieni: inquisivi ejusdem rei causam diligenter, deprehendique, id omne accidere ex quibusdam Gedanensibus, qui se Procuratores eorum bonorum faciebant, quum nec auctoritatem cujusquam agnoscerent, et monasteria fuerint depraedati. Itaque quum me hic officium meum et quid facerem doceret, et ut facerem admoneret, hinc ut libentius atque animosius facerem, autoritas et gratia Mtatis V. animaret, quae quidem plenissime perscripta est iis literis, quas hoc nomine olim S. Mtas V. R. Dno Archiepiscopo [3] dederat: primum omnium hos Procuratores destitui, meosque duos famulos, nobiles et probos viros, in locum eorum suffeci, quorum alter his possessionibus provideat, quae absunt longius, alter vero de alimentis fratribus et vestitu in coenobio prospiciat. Addidi sacerdotes duos, qui illos in obeundis sacris precibus atque hymnis adjuvent. Videre videor S. Rex summam me in eo Dei gloriae, magnam honestatis atque aequitatis, plurimam charitatis illorum et honestatis rationem habuisse, de quibus agebatur; mei vero ipsius aut meorum fructuum oblitum me prorsus fuisse, affirmare ausim. Etenim hos, quos illic reliqui famulos, ita institui, ut intelligerent, non

---

[1] Dionysium monachum. [2] A. 1526. Dogiel, Codex diplomaticus, IV 247—252; Acta Tomiciana, VIII 76—83.

[3] Nicolao Dzierzgowski. Zebrzydowski ma tu na myśli prawdopodobnie przywiléj Zygmunta I, dd. Piotrcoviae feria 2 post dominicam Invocavit (3 marca) a. 1544, w którym król na prośbę Mikołaja Dzierzgowskiego, naówczas biskupa włocławskiego, zatwierdził przywiléj, dany biskupom kujawskim przez Władysława Jagiełłę, dd. Lanciciae feria 5 post festum s. Petri ad vincula a. d. 1418. Przywiléj pierwotny Władysława Jagiełły z dnia 4 sierpnia 1418 znajduje się w Kodexie Rzyszczewskiego i Muczkowskiego, II 390—391, potwierdzenie zaś jego przez Zygmunta I, na którém między innymi podpisany jest także jako świadek „Andreas Zebrzydowski, Camenecensis Episcopus“, znachodzi się w Tekach Naruszewicza r. 1544: LXI 172. Po otrzymaniu téż tego zatwierdzenia zwiedzał Dzierzgowski około 10 maja 1544 r., w towarzystwie ówczesnego biskupa płockiego, Samuela Maciejowskiego, należące do biskupstwa włocławskiego Pomorze i Gdańsk. Schnaase, Geschichte der evang. Kirche Danzigs, str. 24.

meis me rebus illos praeficere, sed monasterii et fratrum, quorum res ut diligenter tractent, ut cum fide, serio injunxi. Haec de Carthusianis. Lemborgi, in Pomeraniae Ducis oppido [1], Regum vero Poloniae hereditate, quid agerem in magno populi tumultu et eo fremitu, cui nihil praeter manus et saxa deerant, non reperiebam aliud, quam ut templi conspecta ruina, et ejectum videns cum imaginibus altaris sacramentum, eos admonerem, curent ad viam redire, fidemque suam ac religionem ad S. Mtatis V., Principis hereditarii, regulam componere. Et quum ejusmodi verba in templo facerem (res enim tota in transitu tantummodo est acta), factum est, ut multi ex me petierint, ut pro meo Episcopi officio eam de illis curam gererem, qua possint sine mora ad primam vivendi rationem reduci. Ceterum in Zarnoviense monasterium quum veni, qui Virginum conventus est, quoniam vidi, rem totam nihil Carthusiensi esse dissimilem, incubui in eum diligentius, ita ut et cultui Divino et monialium, quarum duas tantum reperi, possessionibus melius consultum esse videretur. Habuit illud monasterium, quemadmodum et Carthusiense, Procuratores cives Gedanenses, quorum illa summa cura erat, ut monasterium pereat, res ipsorum et stent et floreant: obstrinxerunt sibi magno aere alieno monasterium, ut ejus res atque possessiones justo veluti titulo occuparent. Cujus rei tanta jam erant initia, ut interitus propediem certus et manifesta ruina coenobii exspectaretur. Hic ego nihil non egi, ut istos etiam a procurandi officio absolverem, et magnis profecto viribus effeci, ut absolverentur, meos sublegi, quorum fidei et integritatis experimentum saepissime cepi. Movit me ultra ea, quae superius S. Mtati V. exposui, illud etiam, quod comperi, inde ex templo elati fuisse de nocte argenti ad quinquies mille. Movit me ipsarum etiam Virginum fletus atque lachrymae, orantium me atque obtestantium, ut eas ex istis luporum faucibus eriperem, et qua possem, rebus earum consulerem. Sed quia fieri non potest, ut omnibus omnia placeant, sunt quidem, ut certis quibusdam rumoribus ad nos est allatum, ex Consiliariis terrarum Prussiae, quibus ut singula pene S. Mtatis V. hominumque nostrae nationis facta displicent, ita hoc etiam institutum meum bilem movet, dum haec ista coenobia suorum liberalitate majorum et erecta fuisse et ditata jactant, tantumque abesse, ut aliquid hic S. Mtatis V. nostraque Pastoris et Episcopi intersit, ut omnia non alio quam ad illos revolvi oporteat. Itaque eos ad S. Mtatem V. missuros eam ob rem existimo, illudque acturos, ut ea, quae per me rata sunt facta, irrita per S. Mtatem V. reddantur. Verum ego S. Rex, illud a S. Mtate V. summis atque humillibus precibus oro, ne quid fidei cuiquam adhibeat, qui eam rem secus narret, quam est per me Mtati V. S. relata, tantisper saltem, dum ego me Mtati V. S. praesentem offerram, et omnia fusius exponam. Intelliget, rectum esse omne atque honestum, quidquid hac in re perfectum est. Neque enim meo ipsius consilio sum usus, sed adhibui etiam aliquot pios et eruditos viros, ex meis Canonicis aliquot, item ex illorum monasteriorum vicinis, quorum de omnibus sententias requisivi, ita ut facillime credam, S. Mtatem V. non esse improbaturam, ubi intellexerit. Interea hic Laurentius Kierski, Secretarius meus, S. Mtatem V. fusius de hoc negotio docere poterit, cui ut in omnibus fidem habeat, quae meo illi nomine referet, supplex oro. Datum.

---

[1] Lemborg, Lamborg lub Lauenburg, w połowie drogi między Kartuzami i Żarnowcem, gdzie się biskup mógł znajdować w piérwszych dniach t. m.

81. Bonae, Reginae Poloniae.

Sobcovis, m. Octobri 1546.

Gedanensem successum meum S. Mtati V. perscripseram, et retulit copiosius Joannes Kroczewski, Secretarius illius [1]. Nunc alia quaedam, quae in Pomerania gessi, perscribenda duxi, illa praesertim, de quibus ne secus ab aliis narrentur, periculum esse videtur. Est monasterium Carthusiense ad Gedanum, villis quidem et possessionibus satis dives, ceterum monachis ita vacuum, ut cultus Dei et sacra in templo rite peragi non possint: tres erant enim tantummodo, horumque unus senex jam decrepitus. Hi bonorum suorum administrationem civibus quibusdam Gedanensibus commiserant, qui ipsorum simplicitate abusi, rem suam sub hoc Procuratorum titulo agebant: invexerunt in monasterium plurimum aeris alieni, quo nomine possessiones monasterii occupare nitebantur. Huc ego quum advenissem, vidi certissimam atque proximam ruinam monasterio impendere: templum Dei cultu esse vacuum, possessiones sine fide a Procuratoribus tractari, aes alienum in tanta fratrum paucitate et possessionum abundantia augere atque invalescere. Itaque officio meo admonitus, confirmatusque literis, quas S. Mtas R. de his monasteriis providendis R. Dno Archiepiscopo, tunc Vladislaviensi Episcopo [2], et ejus successoribus dederat, ita egi de monasterio: Duos primum sacerdotes addidi, qui monachis in obeundis sacris adjumento esse possint, deinde Procuratores illos officio movi, meosque duos famulos institui, qui monasterio serviant; alter quidem, ut possessionibus, quae longius absunt, prospiciat, alter vero, ut cum illis sit assiduus, quibus victum subministret et vestes. His ita cum quiete compositis discessi, in Zarnowiecque perveni, quod monasterium, si modo monachorum esset non monialium, a Carthusiensi differret nihil, praeterquam quod perfidis Procuratoribus fortassis superet, per quos ego noctu fuisse exportata argenti ad quinque millia deprehendi. Itaque similem interitum metueus, imo jam quasi praesentem intuens, lachrymis etiam praeterea ipsarum Virginum commotus, meos etiam famulos in Procuratores sublegi. Monialium autem numerum, quarum duas tantum reperi, quia augere non potui, reliquas admonui tantum, darent operam, numero ut augeantur. Vellem, S. Mtas V. credat, nullius meae utilitatis causa haec me fecisse, sed Dei gloriae tantum ipsorumque monasteriorum commodis servivisse. Inveniuntur tamen quidam ex Consiliariis terrarum Prussiae, qui sicut ab his edocti sunt, quos ab officio Procuratorum absolvi, rem actam vituperant, vituperaturosque se esse apud VV. Mtates minantur. Fidem iis hominibus ne habeat, et ne quid item rebus gestis meis adversum apud Mtatem R. impetrari V. Mtas patiatur, supplex quaeso. Adero ipse, Deo bene favente, propediem, et quae gessi, juste, studiose, clementerque me gessisse ostendam, pro aequitate, pro Ecclesiae commodo, pro Reipublicae totius Mtatumque VV. laude et existimatione. Nihil esse datum aut cupiditati, aut praecipiti consilio, aut juri summo, inde videri potest, quod quum alia quoque essent monasteria, quae eodem remedio opus haberent, tamen levissima admonitione contentus, manus abstinui. Cetera aut tempori aut Deo reliqui. Longum esset, singula literis exponere; Laurentius hic Kierski, Secretarius meus, poterit omnia pluribus verbis explicare, hunc S. Mtas V. audiet, et me, si opus

[1] Cf. 62 et 65. [2] Nicolao Dzierzgowski, cf. 80.

erit, tueri dignabitur pro sua in me gratia atque clementia, cui me humillime commendo. Datum.

82. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Sobcovis, m. Octobri 1546.

Quum rediissem ex Pomerania intellexissemque, varias esse apud vos de quibusdam gestis rebus meis opiniones, volui id omne R. Ptati V. perscribere, ut quum, quemadmodum res sit gesta, acceperit, non patiatur, sibi aliter narrari atque persuaderi. Veneram in quoddam monasterium Carthusiense Gedano proximum, quod quum prostratum plane ac in solitudinem redactum viderem, pro meo Episcopi officio, proque mandato S. Regis, quod adhuc R. Dno Archiepiscopo, in dioecesi [1] praesidente, factum fuit, Apostolicaque auctoritate [2] confirmatum, in curam meam atque administrationem suscepi. Procuratores primum, nescio quos, vel spoliatores magis officio destitui, qui monasterium ipsum in magna possessionum copia fratrumque paucitate, ingenti aere alieno involvebant, possessionesque deinde vel ipsi sub creditorum titulo occupare nitebantur, vel ab aliis distrahi sunt passi. His succedere jussi quosdam ex meis, quibus rem Ecclesiae ac monasterii fideliter tractare, possessiones tueri, fratribus de vestibus et commeatu prospicere mandavi. Deinde, quia tres tantum monachos repereram, qui sacerdotum officiis, idque rarissime neque satis adamussim, fungebantur, meos sacerdotes addidi, qui illos in omnibus juvare possint. Hanc eandem rationem in alio itidem Virginum monasterio, quod in Zarnowiec est, sum secutus, in quo ultro ea, quae apud Carthusiense per Procuratores priores gerebantur, hoc etiam accessit, quod deprehendi, ex eo templo argenti noctu elati ad quinque millia valoris fuisse. Poterit hanc rem totam Venerabilis Laurentius Kierski, Secretarius meus, Dtioni V. R. copiosius referre, omnibus enim praesens interfuit. Nunc ego nihil dico aliud, quam omnia me in Dei laudem et illarum Ecclesiarum commodum retulisse, nihilque mihi vendicavisse. Olim, ubi Deo bene favente conveniremus, omnia uberius Dtioni V. R. exponam, quam, ne quid me absente huic instituto meo contrarium apud S. Regem impetrari patiatur, pro ipsius in Dei Ecclesiam amore proque mea in ipsam observantia, oro quam maxime. Etenim, si quid ejusmodi acciderit, non tam ego causa cecidisse, quam religio nostra videbitur, neque tam monachi victores erunt, quam Gedanenses quidam, privati homines, et nonnulli Prussiae Consiliarii, ex nescio qua religionis et fidei factione. Neque enim haec monachorum aut voluntate aut consiliis agentur, si qua agentur, sed omne ex iis promanabit, quos nominavi. Commendo me, quantum possum, R. Dtioni V., quam valere felicem cupio. Datum.

83. Thomae Sobotio, Cancellario.

Sobcovis, m. Octobri 1546.

Quia Mtiam V. et dilexi semper familiariter et nunc etiam fraterne amo, duxi illi quasdam res meas communicandas esse. In Pomerania quum essem, reperi ultra alia duo monasteria: alterum fratrum Carthusiensium, monialium in Zarnowiec alterum, quorum possessiones atque fortunae ita erant a suis Procuratoribus vel

[1] Vladislaviensi, cf. 80. [2] Pauli III? cf. 94.

proditoribus magis direptae atque dissipatae, ut monasteriis nihil superesset, nisi gravis illa et extrema pernicies atque ruina. Erant hi quidem cives Gedanenses, sed quomodo ad eam procurationem pervenissent, aut a quo essent instituti, nemo erat, qui sciret. Cura his unica erat, posthabitis usibus monasteriis sese collocupletare, villas sibi monasteriorum vendicare, hoc titulo atque ea ratione, quod multum aeris dicerent sibi a monasteriis deberi; nec satis erat tantis nominibus monasteriorum obstringere, nisi etiam e templo Virginum noctu extulissent argenti, ut comperimus, ad quinque millia. In hac igitur rerum penuria, fratrum etiam et Virginum miram quandam vidimus paucitatem, nam Carthusiis tres tantum fratres, in Zarnowiec duas tantum Virgines. Hic qui cultus Dei, qui horarum cantus, quae conciones, quae sacramentorum administratio fuerit, dicere non possum sine lachrymis, nec est operae pretium. Quis enim non videat, tam exiguum numerum his rebus sufficere non potuisse. Itaque quum intelligerem, universas in dioecesi mea Ecclesias ad me pertinere, praecipue vero haec monasteria, quorum ut privatam quandam curam haberem, S. mihi Mtas R. iis literis, quas hoc nomine ad praedecessorem meum, R. Dnum Archiepiscopum, et omnes successores dederat, quasque Romani autoritas Pontificis confirmavit, injunxit, faciendum mihi putavi, ut ob hunc Procuratorum dolum malum, quo monasteria circumveniebant, ipsos primum destituerem, aliosque instituerem ex iis, quorum fidem domesticis in rebus cognovi. Deinde, ut ordinatione nostra non rei tantum familiari consultum, sed etiam cultui Divino servitium fuisse videatur, Carthusiensibus sacerdotes addidi; Virginum autem numerum quia augere ipse tum non potui, admonui Virgines, dent operam, sororibus religionem suam locupletare. Res tota, nisi mihi admodum blandior, honesta est, aequa est, utilis est atque commoda, non mihi quidem, nam nihil inde quaero, sed Ecclesiis illis primum, deinde universae religioni nostrae, quae templorum prophanationem vehementer abominatur, et bonorum ecclesiasticorum direptionem detestatur serio, gravissimis propositis poenis atque suppliciis. Explicabit rem hanc uberius Mtiae V. Venerabilis Laurentius Kierski, Secretarius meus, qui praesens, quum gereretur, aderat, huic Mtia V. credere non dubitabit. Quod equidem, ut fiat, propterea rogo, quod intelligo, quosdam ex Prussia ab his, quos officio destitui, stimulatos, apud S. Mtatem R. hoc nomine contra me esse acturos aliquidque ab ea petituros, quod institutionem meam vel abroget prorsus, vel illi deroget. Sed quoniam cognovi, Mtiam V. et justis causis patrocinari libenter, et mihi ex animo bene velle, credo, id illam omni ratione atque modo aversuram, neque permissuram, non dico jam dignitatem meam, sed religionem nostram atque S. Regis autoritatem, qua ego haec tanta adgressus sum, ludibrio haberi, tantisper saltem, dum ego ipse ad causam tuendam adsum. Reponam hoc inter ea officia, quae a Mtia V. gratissima mihi olim acciderunt, quaeque jam pridem statui mihi esse rependenda perpetuo omnibus benevolentis amici officiis. Quod restat, cupio Mtiam V. optime valere. Datum.

84. Stanislao Hosio, Canonico Cracoviensi.

Sobcovis, m. Octobri 1546.

Etsi intelligebam, Ftatem V. vel ex S. Regis vel ex R. Dni sui [1] literis certiorem posse fieri de meis quibusdam rebus, volui tamen illi earum tantummodo capita

[1] Samuelis Maciejowski, Episcopi Cracoviensis.

meis literis indicare. Movi loco Procuratores quosdam apud Carthusienses monachos et moniales Zarnovienses, qui monasteriis magno erant oneri atque detrimento, proque illis alios ex meis institui. Nunc illi, quum sua se spe spoliandi frustraturos esse vident, movent omnia, coelum terrae miscent, si qua possint institutionem hanc meam irritam reddere, et ad priora sua redire spolia. Ftatem V. rogo, ut si quos homines venire illuc contigerit, adversumque me aliquid moliri, enervet, quantum posset, atque dissipet hos illorum Ecclesiae ac religioni conatus nocentissimos, tantisper saltem, dum ego praesens causam tueri possum, causam dico meam, causam S. Regis, cujus eam mandato sum aggressus, causam Reipublicae et omnium piorum, quibus nulla major atque capitalior vis atque injuria inferri potest, quam si bona et possessiones ecclesiasticae a prophanis, iisque haereticis hominibus, diripiantur et lacerentur, tantoque magis, si id simulate fiat et dolo malo. Quemadmodum fit ab istis, qui pati se posse negant bonorum ab Ecclesia alienationem, cum nec ego ab Ecclesia alienarim, nec ipsi in hac veluti ecclesiastica possessione non sint direpturi atque occupaturi. Ftas V. pro sua in Dei Ecclesia propensione atque in me amore, his rebus omni labore, studio, cura, obviam, quaeso, eat, nec patiatur, aliquid ejusmodi in publicum exire, quod possit honestam, aequam multisque commodam institutionem meam infringere atque labefactari. Mitto isthuc Venerabilem Laurentium Kierski, qui poterit mei istius facti rationes exponere atque defendere; is est enim, qui omnia, quum gererentur, vidit et audivit. Huic Dtio V. fidem habebit et me diliget, qua etiam poterit, tuebitur. Datum.

85. Joanni a Verden, Capitaneo Novensi [1].

Sobcovis, m. Octobri 1546.

Suscepi hunc Italum palam in Dtionis V. aedibus, quum nihil de illo sinistrae suspicionis audirem, ut linguae Italicae usum, quem pene amisi, recuperarem. Susceptum non mecum in ulteriorem Pomeraniam abduxi, Gedani reliqui. Inde etiam Sobcovium rediens, non mecum accepi, sed multo post cum Augustino Sculteto venire jussi. Interea conspectum hominum isque adeo non vitabat, ut plus omnino, quam vellem quamque necesse esset, discurreret. Nunc quaeri tantopere hominem et tanquam rapi ad supplicium, qui paulo ante in omnium oculis impune versabatur, sum vehementer admiratus. Prensus est meorum auxilio famulorum injussu meo, sed prensus tamen: crimen homini nullum objicitur. Itaque quum, ut liberum dimitterem, multi apud me contenderent, libero hominem, sed ita, ut apud Dtionis V. famulos receperim, eum non esse fugitivum. Quaero ab homine, ecquid cui debeat, ecquid unquam mali designarit. Nil Gedani, inquit, Vilnam tantum, orto inter se et quendam dissidio, reliquisse [2], praeterea nihil sibi esse conscium. Interfuit omnibus Dnus Petrus Vojanowski [3], qui id se etiam tantum scire, praeterea nihil de illo respondit. Exspectavit homo diem integrum, dum quid contra se a V. Dtione afferatur; allatum est nihil. Nam de scaphae quidem exaedificatione, quod erat in literis Dtionis V., ita respondit, ut diceret, nunquam serio hoc se nomine a Dtione V. conventum fuisse; quin quum diceret, robora parata esse, Dtio V. orationem suam neglexisse et rejecisse. De mandato porro

[1] Nowe nad Wisłą, niem. Neuenburg w wojew. pomorskiém. [2] Sic!
[3] Graudentensis Capitaneus?

Regio, sicut voluit Dtio V., silui apud homines. Ego Dtionem V. diligo, Regiam Majestatem colo, sed quoniam reperire non possum rei rationem, qua sine res tanta suscipi non potest, quaeso, Regium mandatum mihi atque illi ostendi jubeat, ut cur acceptum hominem deseram, tueri me possim. Alioqui, quomodo cum dignitate mea esse possit, non intelligo. Datum.

86. Benedicto, Episcopo Posnaniensi.

In Pomerania, exeunte Octobri 1546.

Quum adhuc mecum esset Bukowski, qui nunc est cum Dtione V. R., acceperat mutuum octoginta florenos ab affine meo, Nicolao Przypkowski ex territorio Cracoviensi; sponsores constituit: Casparem [1] fratrem meum, Zdzarowski Cancellarium, et Palczowski Marschalcum. Tempus exoluendi nominis ante ferias Michaelis [2] constituit. Nunc quum tempus praeterierit, nomen autem exolutum non sit, misit Przypkowski nuncium magnis itineribus, qui sponsores apud me appellet. Fassi sunt, quod erant, sed se vanis Bukowski promissis, quum semper lusos esse, tum eo tempore maxime, quum ab aula mea amoveretur. Scribent ipsi verbis pluribus, ut existimo, ad R. Dtionem V. Quia tamen a me literas flagitarunt, R. Dtionem V. rogo, jus eis de hoc famulo suo ut dicat, eumque ut plane imperio suo adigat ad ejus nominis solutionem. Confido autem, R. Dtionem V. ita esse hic acturam, sicut in suis ipsa rebus unquam a me agi vellet atque cuperet. Nuncius Przypkowski hic [3] exspectabit, dum is Cubicularius meus redeat, qui ne citra pecuniam redeat, a R. Dtione V. peto et quaeso. Quae bene valeat. Datum.

87. Sigismundo, Regi Poloniae.

Ad Tucholam, ineunte Novembri 1546.

Qua sim indignitate adfectus, qui Polonus sum, qui Senator, qui Episcopus, Tuchola [4] quum transirem, deferre ad S. Mtatem V. mei esse arbitror officii; est enim injuria non privata mea, sed communis nominis ordinisque mei. Ingredi in arcem volui, non tanquam in aliena Republica curiosus, sed tanquam in sua diligens, eramque non nisi aliquot familiaribus et Cubiculariis comitatus. Negatus ingressus est ad portam jam existenti. At vero cui ex minoribus Polonis non negabitur, qui mihi negatus est? ex aequalibus autem meis cur non etiam aeque ac mihi negetur? Ipsa autem negandi assuefactio, vereor, ne tantam aliquando vim acquirat, ut omnibus, ipsique adeo V. Mtati, arces esse in Prussia negatae videantur. Ego Cemam [5], arcis hujus Praefectum, jam pridem in V. Mtatis aula charum habeo, id tamen existimo, Pruthenorum servitia, quae Mtati V. impenderunt, alia quapiam ratione, quam Pruthenicarum arcium praefecturis, quas arces majores nostri non sine multo sanguine et sudore sunt adepti, sarciri debere. Non vacare res visa est nuper suspicione mala, dum Prussos in suorum castrorum praefecturis, pro se tantum laborantes, nostram nationem depellentes vidimus, quid nunc putandum est, quum depulsos a praefectura Polonos etiam ab ingressu depellere nituntur.

---

[1] Zebrzydowski. [2] Dnia 29 września r. 1546. [3] Sobcovis?
[4] Tuchola niem. Tauchel lub Tuchel, nad rzéką Brdą w wojew. pomorskiém.
[5] Fabianum? Niesiecki.

Ego haec omnia judicio, me ipsum autem gratiae et clementiae V. Mtatis commendo, pro cujus incolumitate Deum Optimum in dies precor. Datum.

88. Bonae, Reginae Poloniae.

Ad Tucholam, in. Novembri 1546.

Ne rerum Pruthenicarum rudis prorsus atque ignarus ad SS. Mtates VV. reverterer, circumspiciebam omnia, quae circumspici in Prussia aut poterant aut debebant; sed Tucholae fefelit me ratio instituti mei. Nam quum ad arcem visendam accederem, nonnullis familiaribus et Cubiculariis paucis comitatus, intromissus omnino non fui. Equidem eam rem, quia et mihi molestam et Mtatibus VV. atque Senatorio ordine indignam, et nationi Polonae infamem esse vidi, non solum graviter tuli, quod id evenerit, praeterita enim corrigi nullo dolore possunt, sed fero etiamnum, quod intelligo, magnam inde perniciem toti Regno imminere: de quo quum accuratius considero, vereor profecto, ne res ipsa, quam imminere video, vincat opinionem meam. Ego dum Cemam, arcis ejus Praefectum, plurimum amo, cum quo in aula Mtatum VV. olim vixi, sed cuperem tamen atque consulerem, ut Mtates VV. servitiorum sibi a Prussis praestitorum aliam quandam rationem habeant, quam Pruthenicorum castrorum praefecturis compensandi. Nam si quid hominum mores perspicere potui, nescio, quid hic monstri alitur, quod nihil aeque optant, nihil tam in votis habent, quam ut iis arcibus nemo praeficiatur, qui non ex illorum gente esse videatur. Cujus quidem rei in me faciunt periculum; cogitant nempe, ut occupatis monasteriis, arces occupent et ea agant deinceps, quae illis quidem occupatis castris erunt facilia, nobis autem perquam turpia. Quae quum S. Mtas V. intelligit, ut prudentia etiam sua ab hoc Regno, pro suo in illud amore, avertat, humiliter oro. Cujus me gratiae atque clementiae unice commendo. Datum.

89. Benedicto, Episcopo Posnaniensi.

In Pomerania, in. Novembri 1546.

Quum accepissem literas R. Dtionis V., mihi gratissimas ac perjucundas, amorisque et benevolentiae erga me plenas, cupiissemque ad eas quamprimum respondere, obtulit se mihi Albertus Skaszowski, Thesaurarii mei germanus et familiaris Dtionis V. R. Quamobrem praetermittere nolui, quin per illum ad eas responderem. Movit me enim, plusquam dici potest, ea benevolentiae significatio, qua mihi R. Dtio V. in literarum calce declaravit, quamque ego obviis, ut ajunt, ulnis excepi: pro qua nisi illi summas habeam atque agam gratias, haud video, qua alia ratione satisfacere hac in re mihi ipsi possim. Ego vero libenter et habeo gratiam et illud adjungo atque in me recipio, me nunquam honori, existimationi, dignitati, commodo R. Dtionis V., studio meo atque opera defuturum, curaturumque etiam, ut hanc meam in R. Dtionem V. benevolentiam universa familia nostra subsequatur. Quod superest, hunc Albertum Skassewski [1] studiose atque diligenter R. Dtioni V. commendo, cujus mores atque ingenium tametsi non usque adeo perspexerim: quia tamen fratre illius a primo in hunc Episcopatum ingressu meo in rebus ma-

---

[1] Sic!

gnis atque arduis negotiis sum usus, cognovique tantam in eo fidem, integritatem, diligentiam, quantam quis in homine studioso atque diligenti cogitare potest, existimo, illum fratris sui virtutes in rebus Dtionis V. R. facile imitaturum. Itaque ut illi apud Dtionem V. R. et commendatio mea et fratris sui virtus tantisper prosit, dum ipse sua se fide et integritate commendet, plurimum rogo. Datum.

Epistolarum Liber quartus.

---

90. Sigismundo, Regi Poloniae.

In Raciąż [1], *mense Novembri 1546.*

Nisi tam esset menti meae impressa fides in Rempublicam, et nisi tam animo infixum haberem studium in S. Mtatem V. et observantiam voluntatis ejus, hoc omni, qua possum ratione, studio, conatu agerem, ne Comitia [2] agerentur; grave est enim homini cordato et fideli, praesertim S. Mtatis V. subdito, videre, indignis illam modis tractari, etiam ab hominibus, plerumque loco atque conditione obscuris, quemadmodum saepissime in superioribus Comitiis, cum magno nostro et omnium bonorum dolore, vidimus. Sed ex duobus malis minus eligendum est. Non leve est scelus, Principem indignitate affici, cui Deus ipse secundum se primas in honore et obedientia partes dedit; sed illud multo et majus et gravius.....[3] Rempublicam in summo discrimine versari, permittere illam non de fortunis tantum, sed de vita quasi ipsa periclitari. Quo fit, ut Reipublicae ipsius causa, cui fidem meam obstrinxi, Comitia esse, censeam, indicenda, maxime, quum eodem S. etiam ipsa Mtas V., cui studium meum perpetuo dicavi, otii quietisque suae oblita, propendeat, sicut ex ejus literis intellexi. Ac de loco quidem facile est dicere sententiam, illi praecipue, cui aetas et valetudo Mtatis V. S. non sit ignota. Etenim si quod Constitutionibus Regni sancitum est, Petricoviae quis haberi oportere existimet, ne is vehementer Principis sui saluti atque incolumitati infensus esse videretur, qua una non exigua pars continetur salutis Reipublicae. Itaque Cracoviae ea haberi placeret, vel propter afflictam S. Mtatis V. valetudinem, vel etiamsi valetudo rectissima atque tutissima esse videatur, propter aetatem certe, quae ipsa per se

---

[1] W Raciążu czyli Raciążku, mieście biskupów kujawskich nad Wisłą, między Włocławkiem a Toruniem, bawił Zebrzydowski dnia 15 i 21 listopada i 18 grudnia r. 1546. Księga jego aktów, 22.

[2] Mylnie utrzymują niektórzy pisarze (T. Morawski), że „r. 1546 odbył się sejm w Krakowie, który od św. Katarzyny (25 listopada) przeciągnął się aż do następującego roku"; sejmu w jesieni r. t. nie było wcale. Wiadomość ta powstała prawdopodobnie na podstawie listów królewskich: Sigismundus Rex Consiliariis Regni majoribus, Nobilitati i Capitaneis, dd. Cracoviae feria 3 post festum Nativitatis Virginis Mariae (14 września) a. d. 1546, w których król w rzeczy samej zwołuje „ad diem divae Catharinae sacrum Cracoviae Comitia majora". Teki Naruszewicza r. 1546: LXIII 137, 169, 170 i 176. Listy te jednakowoż nie są wykończone, i widocznie nie zostały nawet rozesłane; w każdym z nich n. p. jest pozostawiona próżna luka na dzień i miejsce, kiedy i gdzie miały się odbyć sejmiki partykularne i generalne.

[3] Miejsce próżne na jeden wyraz: „est".

gravis inprimis est morbus. Quem vero ad diem indicere ea oporteat, etiamsi de eo consulere serius fortassis alicui videatur, propterea quod quo tempore superioribus annis indici atque celebrari consueverunt, id citius sit nobis, quam literae indicentes, adventurum. Ego tamen ejus semper eram opinionis, ut vel ad Michaëlis ferias, vel ad dies Quadragesimae rectissime celebrari posse, existimaverim; nam liberalia, ut dicuntur, ita sunt Libero quam Minervae aptiora, quae olim Comitiis dabantur. Itaque ad Quadragesimae diem duodecimam, quam dominicam Reminiscere [1] vulgo vocant, rectissime nunc indici posse existimarem, ut actis quisquam domi suae, aut ubi tandem visum fuerit, liberalibus, Cracoviam duodecim dierum itinere venire possit. Pecuniam in Nuncios unde petere oporteat, quanquam facilius Mtati V. S. consulere possunt, qui ad latus sunt ejus, quique cognitas atque perspectas habent Thesauri illius atque omnium vectigalium rationes, quam ego, cui hic in quodam veluti angulo esse obtigit: tamen ut voluntati S. Mtatis V. mos geratur, dicam, quod sentio. Thesauro S. Mtatis V. si quis id oneris imponendum esse existimaret, peregrinari is mihi in nostra Republica videretur. Etenim ut has impensas novas atque insolitas, quas hoc anno S. Mtas V. fecit, silentio praeteream: vidi olim atque didici, quando in aula ejus versarer, quanta sint et quam gravia, quae Thesaurum illius sustinere oportet, quae profecto multo sunt et plura et majora, quam quis exterorum existimet, immo quam Thesaurus ipse sustinere pene possit. Privatum verò quempiam hominem, aut Collegium aliquod singulare ad eas res astringere, quae res totius sunt Reipublicae, neque aequum est, neque consulere ego ausim, propterea quod videam, haec tanta aegre a quoque praestari posse. Sed pro exili ingenio meo illud consulerem, et quum constet, Nuncios non V. Mtatis causa, sed illorum ipsorum commodi ad Comitia accersi, ex ipsis etiam illis eadem haec pecunia quaeratur, quae insumitur. Finium tuendorum causa plerumque haberi solent Comitia. Hic consilio Mtatis V., si leges audiat, non est opus; evocare enim illi equites quum libet, licet. Sed quum consilia exquirit, facit id pro paterna sua in nos gratia atque clementia, hoc quaerens atque desiderans, ut contribuantur potius militi mercenario, quam ut res tantum jacturae faciant, si repente fuerint homines et quasi insperato ad arma evocati. Itaque si contributio fuerit communi omnium Nunciorum suffragio approbata atque instituta, ex hoc suo Thesauro S. Mtas V. impensas in Nuncios factas sarciat. Sin minus, putarem ego, S. Mtati V. licere hoc nomine cum istis agere, ut quoniam non sua illos causa S. Mtas V., sed illorum atque Reipublicae accerserit, hique nihil, quod ad illos et Rempublicam faciat, constituerint, frustraque pecuniam S. Mtatis V. consumpserint, hoc saltem S. Mtati V. contribuant, quod in ipsos ex illius Thesauro expensum est. Sic enim futurum existimarem, ut neque ludos amplius facerent, et studiosiores redderentur ad consulendum suis pariter et Reipublicae rationibus, quum viderent, aliter se expensarum damnatum iri. Haec mihi ratio S. Rex non nunc primum est nata, sed tum adhuc inchoata, quum inter minores versarer. Sed metuendum fuit, ne potentia alterius meam opprimeret sententiam, quae quanquam non admodum sit fortassis inepta, ita tamen illam ratam haberi volo, quemadmodum et S. Mtatis V. primum, aliorumque deinde meliori consilio visum fuerit. Datum.

---

[1] 6 Martii 1547. Sejm odbył się téż w rzeczy saméj, jak to z dalszych listów Zebrzydowskiego wypływa, dopiéro na Reminiscere 1547 w Krakowie.

91. Bonae Reginae.

In Raciąż, m. Novembri 1546.

Quod mihi in sententia Comitiorum literis suis S. Mtas V. praeierit, perjucundum mihi fuit. Etsi enim per me ipse non facile quoque sensissem aliud, praesertim quod duo prima capita attinet, tamen et me ipsius voluntatem suffragio meo subsequi, et illam veluti ducem cursus atque itineris mei, qua me duce in mediis etiam Scyllis atque Charibdibus tutum fore confiderem, fuit aequissimum. Itaque Cracoviae Comitia ad diem Quadragesimae duodecimum censui indicenda. Nam de loco quis est, cui modo aetas S. Regis non sit ignota, quae et ipsa morbus est et morbis infinitis obnoxia, qui aliud sentiat? Tempus autem neque proximius praescribi, propter vel festorum dierum religionem, vel Bachanalium intemperiem, potuit, neque ulterius propter Reipublicae res tam arduas differi debuit, quae sane Respublica nisi hoc tempore tam graviter laboraret, placeret Comitia prorsus intermitti ob eas indignitates, quibus tum R. Mtas plerumque afficitur. De sumptu in Nuncios, quod erat in deliberatione tertium, ita respondi, ut intelligatur, neque Mtatem R. eo teneri, et ex iis potissimum peti debere, quorum fiat gratia. Jam quum constet, Nobilitatis et Nunciorum causa fieri, nemini dubium esse posse, unde sit petendus. Persequor id verbis fortasse pluribus in literis, sed summa tamen omnium eo redit, ut quandoquidem Rex, quo voluerit tempore, evocare equites ad bellum possit, quae res ipsis dura esse et acerba videretur, quod Comitia potius indicat, quam ad arma vocet, id equitum potissimum causa fieri intelligatur, ut in militem potius mercenarium aliquid contribuant, quam suis ipsi cervicibus cogantur belli vim atque impressionem sustinere, cum familiaris rei atque domesticae jactura incredibili. Quo ex tributo sumptus quoque in Nuncios sarcirentur; quod si tributum autem constitutum nullum fuerit, ab iis pecunia repetatur, in quos erogata fuerit. Sed haec copiosius omnia in literis. Extrema pagella epistolae S. Mtatis V. pupugit me aenigmate, cui dissolvendo .....[1] requiro. Neque enim, quantum memini, aut unquam feci aut cogitavi, ut verbis magis S. Mtati V. inservirem. Scio, illi me ipsum olim dedisse me atque dicavisse. Hactenus si res verbis acta est, quum tempus non aliud postularet, sicuti debuit, acta est; nunc si verbis minus, re magis opus erit, dabo operam, ne rebus ipsis inops esse videar in serviendo V. Mtati; sed aenigma me tamen pungit. Quaeso, ut V. illud S. Mtas mihi edisserat. Ceterum, delatum me isthic esse, audio, quasi Gedanenses in Romanae Sedis contemptionem confirmassem, Concionatoremque Luteranum instituissem. Scire velim S. Mtatem V., non tantum me haec non fecisse, sed magnos etiam labores pertulisse, dum eis post Pancratium, Concionatorem demortuum [2], alium instituo [3], qui mihi omni ratione a Luteranismo dissentire est visus. Habere se quendam alium dixerunt, sed quia eum nobis hactenus, sicut fuit constitutum, non exhibent, scribo ad eos, nostrum jam ut prorsus audiant. Nam reliquos, quos habent, hos me invito conciones agere, Deum atque ipsos sum testatus; S. Mtatem V. rogo, ne eos isthic aliquid impetrare patiatur, quod vel Carthusiensi vel huic Gedanensi constitutioni meae adversum esse videatur. Ego Deo propitio veniens, omnibus de rebus Mtatem V. S. docebo. Interea me illi in gratiam do atque commendo. Datum.

[1] Miejsce próżne na jeden wyraz. [2] Klemme, cf. 66. [3] Dionysium monachum.

92. Sigismundo, Regi Poloniae.

In Raciąż, m. Novembri 1546.

Allatum esse ad Mtatem V. S. audio, me Gedani Luteranismum approbasse Luteranumque Concionatorem instituisse. Nullum unquam S. Rex dogma approbavi, quod ab Ecclesia Sancta sit alienum, Praedicatorem, tantum abest, ut Luteranum instituerim, ut difficiles etiam perpessus sim propterea labores, quod hominem dederim habitu [1], doctrina, vita Luteranismo contrarium. Obnixe S. Mtatem V. oro, ne quid secus narrantibus fidei habeat; ego coram et facta mea fusius exponam et cetera referam, quae ipsius S. Mtatis V. intererunt. Nunc nolo quenquam in odium illius adducere, quam felicissime atque tranquillissime vivere opto. Datum.

Scripsi Mtati V., unde Nunciis petendam pecuniam existimem. Quum Deo fortunante in Comitia venero, aliam quandam rationem, quam Gedani existens deprehendi, referam, quae pertinebit fortassis non ad eam tantum, quae fit in Nuncios, impensam faciendam, sed ad alia etiam aerarii onera sublevanda.

93. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

In Raciąż, m. Novembri 1546.

Quia ad plurimas illas et veteres suae benevolentiae significationes aliquid semper Dtio V. R. adjungit, quo amorem in me cumulatum testetur atque palam faciat, ingentes ago illi atque habeo gratias. Et quia referre etiam vellem, si possem, rogo, aliquid mihi ejusmodi committat, in quo opera, studio atque labore meo par esse possim illius erga me voluntati. Legi ejus literas, quibus ad ejus quidem negotii transactionem, quod mihi cum Venerabili Ecclesiae illius Capitulo est, operam mihi suam amice pollicetur. Ego R. Dne nihil magis optarim, quam ejusmodi mihi in causis arbitrum semper dari, qui et pro prudentia sua sciat, et pro aequitate atque in me benevolentia velit, jura mea noscere atque cognita tueri. Assentior, et nisi ad ipsa mihi R. Dtio V. ultro detulisset, rogassem, ut eam rem arbitrio suo transigat atque definiat, in qua si me quid cui debere cognoverit quamcumque fidem pro me dederit, eam me praestaturum hac ista epistola esse polliceor. Et profecto uti det, si opus erit, ab illa vehementer etiam atque etiam peto et quaeso. Non debeo autem propterea apud R. Dtionem V. minus gratiosus videri, quod me isthic quidam pro Luterano ejusque factionis patrono traducant; ego enim quam puer fidem didici, in ea et vir persto et permanebo senex. Patronus autem usque adeo non fui, qui se Romanae Ecclesiae adversarios profitentur, ut nunc etiam Gedani labores magnos pertulerim, dum Concionatorem religione, vita, doctrina talem instituo, qualis mihi cum Ecclesia Romana sentire est visus; sed labores meos non jacto R. Dtioni V., quanti fuerint, potest existimare, quae ipsa quoque eorum hominum importunitatem non ita multo ante experta fuit [2]. Causam de Carthusiensi et Zarnovicensi monasterio, ut olim per Dnum Kierski Dtioni V. R. commendavi [3], ita nunc etiam commendo. Sed quid dico causam, me ipsum Dtioni V. R. commendatum esse cupio. Datum.

---

[1] Dionysius był Dominikanem. [2] A. 1544, cf. 80. [3] Cf. 82.

94. Thomae Sobocki, Cancellario.

In Raciąż, m. Novembri 1546.

Lectis Mtiae V. literis, intellexi summam illius, hoc est pristinam erga me benevolentiam atque charitatem, pro qua non mediocres illi habeo gratias, referreque studebo, quum primum se occasio obtulerit, et ut se cito offerat, summe cupio. Quid Regiae Majestati responderim, hic nihil attinet scribere; ex ipsis enim literis [1] sententiam meam cognoscet. Quomodo me autem de objecto Luteranismo purgem, earum literarum volui exemplum apud Mtiam V. exstare, quod cum istis una accipiet, propterea ut me tueri contra homines malevolos et sciat et velit. Posse enim non dubito, pro sua summa apud Serenissimos Principes autoritate; et hanc rem ergo et de monasteriis illam, quam non ita pridem per Kierski meis literis commendavi, Mtiae V. commendo rogoque, det omnem operam, ut sentiam hic eam, sicuti saepe alias mihi profuisse. Confirmatione mihi opus esset a Sede Apostolica earum literarum, quas S. Rex Episcopis Vladislaviensibus de providendis in Pomerania coenobiis olim dedit. Haec ut facilius obtineatur atque citius, literas mihi Mtia V. Regias ad SS. Dnum N. [2] et Cardinalem [3], Regni Protectorem, expediat, quibus id, quod volo, quamprimum consequamur. Conferet his de rebus omnibus Kierski cum Mtia V., cui ego haec universa, quibus maxime potero officiis, lubens reponam. Interea illam valere meque amare cupio. Datum.

95. Stanislao Hosio, Canonico Cracoviensi.

In Raciąż, m. Novembri 1546.

Grata esse Ftati V. ea officia, quae Gedani mihi sunt impensa, placereque meum in annunciando Evangelio studium, non possum non laetari; quam rem enim ipsa approbat, eam approbent omnes, necesse est, quibus vita atque doctrina illius commendata est. Ego ultra laetitiam, quam inde cepi, calcar mihi etiam quoddam additum esse sentio ad saepe summendam ejusmodi provinciam. Quid mihi homines malevoli apud Serenissimos Principes et R. Dnum Episcopum impingant, et ante jam fortassis Ftati V. constitit, et nunc ex his, quas ad ipsum R. Dnum [4] mitto, constare poterit; cuperem, ut sibi primum Ftas V. diversum de me persuadeat, deinde quod sibi ipsa persuaserit, id aliis etiam conetur persuadere. Luterum me praedicasse! Luteranum Praedicatorem nunquam institui, imo fortiter me magno ausu ingentique labore opposui, ne Luteranus institueretur. Ut olim cum causa monasteriorum Carthusiensis et Zarnovicensis Ftati V. commendavi, ita nunc quoque rogo, ne patiatur, quenquam hac in re plus fidei apud Principes ipsos primum et R. Dnum, deinde apud alios etiam amicos et familiares suos habere, quam me ipsum. Confido enim planeque mihi persuadeo, ubi eorum factorum rationem praesens exposuero, bene me et prudenter iis studiis usum esse ostensurum, quibus sum jam inde ab adolescentia a Ftate V. imbutus atque institutus [5]. Gui ex animo omnia felicia precor. Datum.

---

[1] Cf. 92. [2] Paulum III. [3] Alexandrum Farnesium.
[4] Samuelem Maciejowski, cf. 93. [5] Komplement i nic więcéj, cf. 66.

96. Nicolao Luthomirski.

In Raciąż, m. Novembri 1546.

Miror, quod mecum Dtio V. tam graviter agat de hoc residuo, quod S. Mtati Juniori debeo, quum ego tamen olim Dtioni V. per literas promiserim [1], me quamprimum tuto et commode possem, missurum esse, qui S. Mtati Suae non hoc tantum exiguum pecuniae, quod debeo, sed quidquid ea apud me habere vellet, lubens concederem. Habeo quidem quae mittatur, sed quia per quem tuto possit, non invenio et jacturam metuo, asservo, vel dum se quis offerat, cui secure committi possit, vel dum ipse ad Comitia, quae jam sunt proxima, me confero. Scio, S. Mtatem Suam non tam egere, ut hoc pauxilo pecuniae interea temporis carere non possit. Bene valeat.

97. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

In Raciąż, exeunte Novembri 1546.

Hactenus quod illis literis, quas mihi a R. Ptate V. Venerabilis Dnus Paczynski in Sobcove reddidit, nihil rescripserim, feci propterea, quod hunc ipsum Dnum Paczynski nunc primum se ad R. Ptatem V. conferre intellexi. Quam graviter autem tulerim, evocatum illum ad me ex aula Ptatis V. R. fuisse tam magnis itineribus, ille ipse testis esse poterit. Quidquid est factum, Cancellarii [2] culpa factum est, me inscio; ego enim omnia potius judicio R. Ptatis V. relinquerem, quam vel minimum ab ea servitorem evocarem ad meum ipsius judicium. Nudius tertius [3] petii per literas a R. Ptate V., ut haec facta mea, quae in Pomeraniae coenobiis gessi, Serenissimo Regi commendet; ea quae fuerunt, ex ipso Dno Paczynski intelliget. Ego non amplius dico, quem finem me tantummodo imposuisse illis initiis, quae ex R. Ptate V. profecta fuerunt [4]; Dno Paczynski fidem habebit, et causam ipsam per literas apud S. Mtatem Regiam tuebitur R. Ptas V., cui ego id omne obsequiis meis referre conabor.

98. Duobus Canonicis Vladislaviensibus.

In Raciąż, ex. Novembri 1546.

Quod vobis est judicium comissum de aestimandis impensis Venerabilis Paczynski in causa cum Venerabili Officiali [5], illud a vobis ita differri volumus atque mandamus, ut nihil prius definiatis, quam fueritis a nobis edocti, quid sequamini. Bene vos valere cupio. Datum.

99. Gabrieli Zgersio, Concionatori Bidgostiensi [6].

In Raciąż, ex. Novembri 1546.

Egi cum Magnificis Dnis de Kośćielec, hi mihi facile pro sua in me benevolentia concesserunt, ut si modo veliis, ad nos te transferre possis. Itaque ut me-

---

[1] Cf. 40. [2] Joannis Zdzarowski. [3] = przedwczoraj; listu tego niema w naszym zbiorze.
[4] A. 1544, cf. 80. [5] Joanni Wysocki. [6] Bydgoszcz niem. Bromberg nad Brdą w wojew. inowłocławskiém, w połowie drogi między Tucholą i Raciążkiem.

cum convenisti, fac, te pares. Quanquam enim de tua doctrina ipse judicare adhuc plane non potui; tamen quia et de fama, quae de te celebris spargitur, et de facie, quae de te honesta omnia pollicetur, placere mihi cepisti [1], constitui pro te in octo dierum spatio equos atque currum mittere, ut res tuas interea liberius expedire possis. Quod si nihil tam intricati habes, ut ad expediendum tempore egeas, da operam, ut conducto curru ad me cum isto Cubiculario venias. Ego, quidquid in curru expenderis, tibi restitui jubebo, teque charissimum habebo atque ita providebo, ut et fortunas apud me auxisse, et celebrius nomen acquisivisse videaris. Non utar tua opera, praeterquam in concionibus et in studiis domesticis, iis quidem, quae tua sunt, hoc est theologicae professionis. Vale in Christo.

100. Francisco Lismanino, Commissario Fratrum Conventualium.

In Raciąż, ineunte Decembri 1546.

Famulum Dtionis V. R. vidi libenter, et literas legi diligenter, quae utraque incommodissimis itineribus missa fuerunt, ut facile intelligerem, quam ad me venire ipsa desideret, amavique hunc suum in me amorem. Adventus illius tam charus mihi atque jucundus extitisset, ut patris atque fratris germani mei jucundior esse non possit; quanquam quum de itineris atque viae hoc tempore incommodo venit in mentem, minus graviter fero, illam in loco quievisse. Doleo autem, quod illam etiam de meo in Volboriam adventu plane certam reddere non possum, res enim pendet ex literis SS. Mtatum, quas in dies exspecto. Illud dicere non dubito, me in quindecim, aut ut maxime in viginti dierum spatio, isthic futurum. Quod tempus quidem, si Dtio V. R. in his terris, citra rerum suarum incommodum, potest conterere, videbo illam in Volboria libenter et fraterne amplectar; sin minus, quod utique credo, de mea tamen benevolentia nihil addubitet. Etenim si non mihi hic dabitur cum illa loquendi copia, curabo sedulo, ut id omne Cracoviae compensatum esse uberrime videatur. Quam quidem ob rem ne cui per hos Comitiorum dies in suis aedibus [2] hospitium concedat, vehementer rogo. Ipse enim fortassis, si idem istud R. Dtioni V. videbitur, illuc divertam, ut ex recenti familiaritate atque assiduo convictu vetus illa nostra familiaritas et pristinus convictus rediisse videatur, utque ego, qua sim in Dtionem V. R. benevolentia, et cumulatius et facilius testari possim, sarciamque, quidquid toto hoc tempore neglectum fuit, non tamen mea culpa, sed rebus ipsis nostris non aliter ferentibus, de qua re etiam Dtioni V. R. scripsimus. Mitto nunc illi duo salmones, ut dum ipse adsum aliudque mutua nostra benevolentia dignius offero, nostri meminerit, et Sacrae Reginali Majestati [3] magis atque magis commendet. Ex hoc literarum exemplo, quod cum his Dtio V. R. accipiet, intelligere poterit, quid in Pomerania egerim, quod quidem eo pertinebit, ut rem ipsam sua etiam apud S. R. Mtatem sententia comprobet et autoritate tueatur, quin et alibi, si opus foret. Plura poterit Venerabilis Dnus Kierski, Secretarius meus, his de rebus dicere Dtioni V. R.,

---

[1] Bydgostiae? w przejeździe z Tucholi do Raciążka na początku t. m.
[2] U OO. Franciszkanów i Panien Franciszkanek w Krakowie.
[3] Lismanin był spowiednikiem Bony.

quae ut illum audiat atque illi credat, rogo etiam atque etiam. Quod superest, cupio, Dtionem V. R. bene valere et me amare; ego quam illam amem, et cito testabor et perlubens. Hospitio illius etiamsi usus non fuero, non aliter tamen in illam meus hic prope singularis amor exstabit, quam si sim usus. Datum.

101. Bonae, Reginae Poloniae.

In Raciąż, in. Decembri 1546.

Quum scirem, Cubicularios quas literas a Senatoribus accipiunt, eas in Cancellaria reddere solere, ac metuerem, ne haec, quae sum scripturus, casu aliquo ad quas nollem manus devenirent, exspectare parumper volui, dum se quis commodior obtulisset; quod ni fieret, meum tunc e vestigio misissem. Sed obtulit se commodum R. Pater Commissarius [1], quo dari melior, vel propter meam in eum benevolentiam, vel propter suum in me amorem fidemque in S. Mtatem V., nemo potuit. Cuperem, neque id abs re fortassis, ut iis omnibus Legatis, quos suo nomine ad territoriorum Conventus missura est R. Mtas, mandetur, ut quum equites ipsos hortati de more fuerint, Nuncios ut futuris Comitiis designent viros graves, suorum oblitos, Reipublicae studiosos commodorum, addant illud quoque, ejus etiam in designando rationem ut habeant, ne qui designati fuerint, indignitate atque molestiis importunis Mtatem R. afficiant. Ad extremum autem quaerant ex equitibus, an, quae res sunt superioribus Comitiis [2] cum Mtatis Suae indignitate tentatae, jussu aut arbitrio totius ordinis illius sumptae fuerint. Intelligetur hinc fortassis, esse quam plurima, quae Nuncii non voluntate neque arbitrio Nobilitatis soleant sumere, sed aut suo ipsorum commodo aut gratia, odiove alicujus adducti atque inflammati. Datum.

102. Andreae Comiti in Gorka, Castellano Posnaniensi.

In Raciąż, mense Decembri 1546.

Nunquam praetermitto, quin quoties isthuc quispiam ex meis proficiscitur, meas ad Ill. Mtiam V. afferat, quod quidem quum facio, ita facio lubens, ut vix quicque lubentius; vellem enim inprimis, omni modo atque ratione testatissimam facere meam in Ill. Mtiam V. observantiam. Nunc adeo quum proficisceretur isthuc Sebastianus Palencki, nepos ex sorore [3] meus, ac causam se mihi apud Ill. Mtiam V. habere dixisset cum Philippo Palenczki, fratre patruele, volui et illum ipsum et causam ejus Ill. Mtiae V. commendare. Causam quidem quod justam esse apud me persuasum habeo, hominem vero, qui quum et adolescens adhuc et meus nepos, et ad quotidiana obsequia mihi sit necessarius, opus habet mea apud Ill. Mtiam V. commendatione. Itaque ut illum vel ipsius in causa aequitas, vel mea etiam commendatio, vel utrumque ita juvet, ut cito ad me et ex animo confectis rebus redeat, rogo plurimum Ill. Mtiam V., quae ut me favore illo atque gratia complectatur, quam mihi per quosdam suos significavit, vehementer cupio. Me si ad obsequia aliquando sua accomodaverit, rem mihi faciet perquam jucundam. Datum.

---

[1] Lismaninus. [2] A. 1545/6.
[3] Catharina Zebrzydowska. Paprocki, Niesiecki.

103. Joanni Cocalewski, Capitaneo Snenensi [1].

In Raciąž, m. Decembri 1546.

Dicet causam suam Ftati V. Sebastianus hic Palenczki, nepos ex sorore meus, quam causam habet cum subditis R. Dni Archiepiscopi [2] de excisis roboribus. Eam ubi Ftas V. intellexerit, aequitatem ipsius sequatur declarabitque simul, quanti me faciat, quum me pro quopiam apud illam interpono; ego enim quoque lubens omnibus tuis declaravero, quanta tua gratia tenear atque benevolentia. Vale.

104. Bonae, Reginae Poloniae,

In Raciąž, m. Decembri 1546.

Quid committendum esse existimem iis Legatis, quos Mtas R. ad Conventus territoriorum est misura, ex iis literis intelliget V. Mtas, quas dedi Dno Commissario [3]. Nunc de impensa in Nuncios terrarum in mentem venit mihi, ut S. Mtas R. in Conventibus istis territoriorum de victu se et commeatu prospecturam ipsis polliceatur, ubi convenerint; postquam autem venerint, primo ipso Comitiorum die ad Senatum referat, unde petendam putent eam pecuniam, qua Nunciis commeatus suppeditetur: se tot sumptibus exhaustam sufficere non posse. Commovebit homines, si non res ipsa, certe temporis articulus, ratio et modus rei, ut inquiratur, qui profecto hoc etiam citius atque facilius invenietur, quum alter alterius sententias audiemus. Gradatim autem venietur, quo maxime est opus, ad constituendum tributum defensioni Reipublicae. Haec de Republica; ad mea etiam venio. Vellem hoc primum ex istis intelligere, qui meam hanc in monasteriis Pomeraniae ordinationem accusant; audio enim, esse quosdam ex Episcopis, qua ratione id faciant, ut quum ego in illorum jurisdictionem non inquiram, neque illorum Ecclesiis prospiciam, ipsi de meis sibi rebus judicium vendicent, seque in meam jurisdictionem ingerant, quum et Deus ipse et S. Mtas R. hac officiorum atque munerum inter multos partitione sua quemque agere velit ab alienis abstinere. Nam quod Privilegia quaedam Prussiae jactant, facile videre est, nulla esse ejusmodi posse, quae jurisdictionem ecclesiasticam evertant et labefactent. Quod si sint, me illis tantundem uti debere, quantum illi utuntur, consentaneum est, qui et Pomeraniae sum Episcopus et ea ratione Prussiae Consiliarius. Nam quum Pomerania in media sit Prussia, et Episcopatus Pomeraniae, qui proprium olim habuerat Episcopum, nunc communi Principum Polonorum et Prussorum consensu, Vladislaviensi adjunctus sit, facile videre est, me et Episcopum Pomeraniae esse et Consiliarium terrarum Prussiae. Sed video, quid agant. Nolunt nempe me inter se tam assidue versari, quam cepi, idque sua vehementer interesse existimant, callidi homines et versuti, qui id modis omnibus agunt, ut omnes nostrae nationis Praefectos de sua Provincia exterminent, qua re quid moliantur, ego scio et quisque intelligit. Quod quum ita sit factum, profecto meum ratum haberi non tam mea et Episcopatus Vladislaviensis interest, quam Regni ipsius et Sacrarum Mtatum V. totiusque inprimis nominis Polonici. Idque ut Mtas V. apud Regiam Mtatem agat

---

[1] Żnin łac. Znena lub Snena, miasto arcybiskupów gnieźnieńskich w wojew. gnieźnieńskiém.
[2] Nicolai Dzierzgowski. [3] Lismanino, cf. 101.

atque efficiat, etiam atque etiam vehementer oro. Non enim jam obscure agunt, aut clam se nobis opponunt, sed uti, quum haec scriberem, ad nos allatum est, aperto Marte rem gerunt. Solverunt enim omnes monasteriorum subditos ab ea obedientia, qua Praefectis meis tenebantur, et quem in sua civitate monachum fugitivum [1] habent, huic parere, huic census jubent numerare. Monasterium vivit, dum horrea non plane exinaniuntur: ubi exinanita fuerint, vastitas et solitudo monasterii consequetur, quod cupiunt Gedanenses. Me certe, qui jussu R. Mtatis ad Comitia proficiscor, ut Sua Mtas interea autoritate sua tueatur, aequum est; nisi Comitia obstarent, ipse illuc redirem, atque Ecclesiis meis succurrerem. Mtati profecto V. hoc nomine magis et magis debebo, quam diu et feliciter regnare cupio. Datum.

105. Sigismundo, Regi Poloniae.

In Raciąż, m. Decembri 1546.

Scribunt ii, quos monasterio Carthusiensi praefeci, excusso sibi imperio in subjectos homines census quoque interverti per cives Gedanenses, utrumque autem fugitivo cuidam monacho, quem retinent in sua ipsi civitate, vendicari atque attribui. Quae res quum neque Gedanensibus conveniat, neque mihi atque monasterio non gravis esse atque injuria non possit, S. Mtatem V. supplex oro, ut quandoquidem mihi ipsius mandato propediem ad Comitia [2] proficiscendum sit, me autoritate sua ab iis tueatur, mandetque, ne se in Ecclesiarum mearum jurisdictionem intromittant, monasterium possessionibus suis libere uti permittant, monachum autem vel restituant monasterio, vel in civitate ne retineant; si quid est autem, quod illis debeam, apud V. Mtatem me conveniant. Ego mercimonia illorum atque contractus minime impedio; ego in Ecclesiam ac dioecesim alienam non inquiro quidem. Quid est, cur sibi omnes de rebus atque Ecclesiis meis judicium sumant atque vendicent? Nam quod Privilegia quaedam jactant, non video ulla in jurisdictionem ecclesiasticam quicquam posse. Quod si possunt, et Consiliariis terrarum Prussiae sunt concessa, non magis ipsis, quam mihi convenient, qui quum sim Pomeraniae ex media Prussia Episcopus, etiam Prussiae sum Consiliarius. Sed est, cur me etiam Consiliarium non agnoscant; intelexerunt enim homines callidi, omnia mea consilia ad dignitatem S. Mtatis V. intulisse, quae illis profecto si non contempta, certe invisa est. Existimant enim, suas se cogitationes me praesente neque tuto posse suscipere, neque commode exequi. Equidem si hoc, quod eos apud Mtatem V. velle audio, consequentur, non tantum meam ipsius autoritatem deinceps contemnent, sed vix quisquam erit, qui eos in officio possit continere, quum videbunt, haec se tam iniqua obtinuisse, quae non precibus dicent aut rationibus esse obtenta, sed vi, minis atque imperio. S. Mtas V. si aliter de ea re existimat, non satis adhuc intellexit, quid haec capita inter sese volvant et moliantur. Me ipsum et causam meam S. Mtati V. commendo, cui placidissimos dies a Domino Deo precor.

---

[1] Mathiam Anglicum?

[2] Sejm zebrał się w Krakowie dopiéro na początku marca r. 1547, jak Zebrzydowski radził, cf. 90, i jak to z dalszych jego listów wypływa.

106. Thomae Sobocki, Cancellario Regni.

In Raciąż, m. Decembri 1546.

Quid novi acciderit mihi a Gedanensibus in causa monasteriorum Pomeraniae, et quid a S. Mtate R. obtinere velim, ex literis Suae Mtatis intelliget Mtia V., quarum literarum ad eam exemplum mitto. Post S. Reginalem Mtatem totam ejus rei spem meam in diligentia Mtiae V. et amore erga me posui atque locavi, quae ne me spes frustretur, non tantum jam mea causa, sed Regni ipsius atque nationis nostrae, peto et quaeso. Quid enim sibi isti homines contra nos licere non arbitrabuntur, si viderint, haec se injusta atque indigna pro voluntate confecisse, aut quomodo de ingeniis nostris judicabunt versutia et calliditate sua. Ego quanquam Mtiam V. semper dilexerim, tamen postea unice mihi illam et singulari quodam modo amandam esse ducam, daboque operam, ut ejus amoris indicia apud eam exstare possint, quam bene valere cupio.

107. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

In Raciąż, m. Decembri 1546.

Mitto isthuc servitorem meum in magnis et arduis negotiis, quae R. Ptas V. ex hoc literarum ad Serenissimum Regem exemplo [1] cognoscet. Rogo autem illam, ut pro sua in me gratia causam meam juvet, et efficiat S. Mtatis R. autoritate, Gedanensibus id, quod faciunt, prohibeatur. Omnia haec R. Ptati V. obsequiis meis perpetuo rependere studebo, cui me, quam possum humillime, causamque meam diligentissime commendo.

108. Consulibus Gedanensibus.

In Raciąż, m. Decembri 1546.

Quos Carthusiensi monasterio praefecimus, per literas nobis significaverunt, se vestra aut quorundam civium vestrorum opera impediri, quominus officium suum exequantur, nam et census monasterii inhibitos, et vetitam omnem ex subditis obedientiam esse sibi a vobis dicunt, retinerique adhuc in civitate vestra fugitivum illum Procuratorem [2], cui et obedientiam praestari et numerari census jubeatis. Quam rem equidem graviter, ut debuimus, audivimus; etenim et nostra nos jurisdictione eo pacto depelli, et monasteria ipsa in summum discrimen adduci, valde molestum nobis est, atque etiam hoc molestius, quod a vobis id accidit, quorum hic nihil interest, et de quibus nos melius sperabamus, freti illa priore vestra erga nos humanitate et nostra in vos benevolentia. Vidimus olim, quum de Concionatoris electione ageretur, jurisdictionem hanc nostram a vobis impugnari [3], et doluimus; nunc quum et in eadem re et in hac Carthusiensi causa idem agatis, vehementius multo dolemus, non nostram vicem quidem (nam nos jurisdictionem nostram et monasteria ipsa jure primum, deinde gratia atque autoritate Serenissimi Regis tuebimur, et si vis inferetur, vi obsistemus), sed vestram magis, qui nos benevolentiae nostrae jura transgredi cogitis, et duros nos esse

---

[1] Cf. 105. [2] Mathiam Anglicum. [3] Cf. 66.

omnino vultis. Itaque sicut videmus, descendere nos tandem invitos eo oportebit, ut vim jurisdictionis nostrae atque censurarum ecclesiasticarum experiamini. Deinde vero, si tum etiam patientiam meam et benignitatem irritare non desieritis, cogar S. Regi, Principi nostro, et Regni etiam Senatoribus, vestram hanc pertinaciam exponere, ac me, qua postremo potero, ratione tueri. Sed tamen hic vos et pro Pastorum officio hortor, et pro mea benevolentia paterne rogo, ut fugitivum hunc Procuratorem monasterio restituatis, civibus autem vestris, nominatim vero Mathiae, qui olim in eo monasterio Procuratorem gessit, prohibeatis, ne amplius meam jurisdictionem violet, neve Procuratores a me institutos in officio perturbet. Fiet profecto, ut hae nostrae, si quae sunt, irae, amoris reintegratio sit: amabo vos, ut coepi, idque multo lubentius faciam, quam ea, ad quae, si secus feceritis, descendere cogeremus. Bene valere vos cupio.

109. Senatui Gedanensi.

In Raciąż, m. Decembri 1546.

Adam, quem Capellanum Carthusiis institui, quum vos de censu earum domorum appellaret, de quibus vos exacturos mihi receperatis, hoc se a vobis responsum pro censu tulisse scribit: Durante appellatione nihil esse innovandum. Ego, de qua appellatione dicatis, nescio; neque enim me vobiscum, neque cum monachis istis litigare memini, quae sit vero sine lite appellatio, non satis intelligo. Litis autem quae causa esset, quum monasteria, ut levissime dicam, meliori nunc sint conditione, quam tum, quum per quosdam cives vestros recta essent. Ecquis unquam litigavit cum eo, qui praestitit beneficium, eo quod praestiterit? Itaque melius multo feceritis, si quemadmodum promisistis, census exactos meis famulis reddatis. Quibus si fortassis minus creditis, mitto ad vos Venerabilem Dnum Dominicum Kamieński, Episcopatus nostri Pomeraniae Vladarium, cui eos numerari jubeatis. Is eos in monasterii usus erogabit; alioqui, si huic etiam per hanc appellationem numerati non fuerint, ego profecto ita appellabo, ut appellationis meae istius signa exstent. Bonaventuram neque video, neque audio. At hunc ad me mitti examinandum oportuit, aut ad meos in hac causa Commissarios, sic erat inter nos constitutum. Dionysius [1] a concionibus depellitur, quem et ego institui, et vos, nisi Bonaventuram obtulissetis a meque confirmatum haberetis, approbastis; blasphematoribus ea tradita est provincia, contra quam et Deus ipse velit, et Serenissimus Rex instituit, et vos ipsi jurastis, et meum Episcopi officium flagitat. Quamobrem nisi huic Christophoro et alteri, qui est ad Joannis [2], conciones inhibueritis, ego autoritate episcopali mea inhibebo, quam si negligi videro, rem ad S. Regem deferam, et ad extrema me quaeque parabo. Reliqua vobiscum conferet meo nomine Dnus Dominicus Kamieński, hunc audietis et illi credetis. Datum.

110. Consulibus Toruniensibus.

In Raciąż, m. Decembri 1546.

Quae ad nos tam longa epistola perferri voluistis, accepimus, idque ita, ut penitus abjecerimus opinionem illam, quam de Dtionibus VV. apud nos non cives

[1] Monachus. [2] Ecclesiam.

quidem vestri, sed tamen ex vestra civitate homines excitare sunt conati. Persuaderi enim nobis facile passi sumus, aliam esse erga nos vestram benevolentiam, quam quae his artibus nobiscum uti velit. Ceterum, ut quemadmodum est mihi satisfactum, ita amicis etiam interfecti et reliquis hominibus satisfiat, rogo etiam atque etiam, ne quid operae, laboris, curae intermittatis, quod ad deprehendendum homicidam pertinere videatur: ejusmodi enim facinora occultari quidem ad tempus possunt, occulta esse perpetuo non possunt. Marschalco nostro [1] casus suus magno est dolori, is quanquam persuasionibus nostris assiduis mitior fieri videtur, silere tamen omnino se non posse dicit, nisi in percussorem animadversum esse a Dtionibus VV. viderit. De mea autem benevolentia erga Dtiones VV. ita judicate, ut qualem me civibus vestris privatim exhibui, talem civitati vestrae perpetuo fore non dubitetis, idque et apud Serenissimum Regem nostrum et in ipso Senatu lubens declarabo; credo enim, Dtiones VV. in ea erga nos voluntate permansuras, ut si qui ex nostris isthuc veniunt, intelligant atque sentiant, me a Dtionibus VV. amari. Cetera hic vester famulus narrabit, cui fidem habebitis et ipsi valetis.

111. Bonae Reginae.

In Raciąż, m. Decembri 1546.

Fidem et obsequens studium meum offero S. Mtati V., quod profecto ita illi est addictum atque devotum, ut non hos tantum trecentos florenos, quos debeo, reddere, sed universa mea ad levissimum S. Mtatis V. nutum dare, profundere, perdere sim paratissimus. Quod hos trecentum hactenus non reddiderim, feci, vel quia existimabam, S. Mtatem V. hoc tantillo pecuniae nunc egere minus, vel quod ex redditibus Episcopatus mei per id tempus adferebatur nihil. Sed hoc levius; illud si Cracoviae scivissem, quod nunc ex literis Kierski, servitoris mei, quem isthic habeo, intelligo, non movissem pedem Cracovia, ni prius S. Mtati V. satisfactum a me fuisset. Itaque tametsi mecum ipse in Comitia afferre constitueram, ut primum tamen eas Kierski literas legi, misi isthuc duos ex meis, Andream Morawiec, Episcopatus mei Oeconomum, et Stanislaum Crodnerum, Notarium, qui S. Mtati V. obsequia mea offerant et pecuniam reddant, quam ego profecto aliunde quam ex Pomeranicis monasteriis, ut adversarii dicunt, tuli. Nam illinc quum omnia Gedanenses jam extulerint, ego tantum abest, ut auferre aliquid potuerim, ut cogar etiam de meo illis prospicere. Causam adversariorum qui non satis novit, tueri potest, ego quia bene mihi sum conscius, causam meam cum a Deo probari credo, tum S. Mtati V. et omnibus bonis viris placere, nihil dubito. Commendo deditissimam voluntatem meam S. Mtati V., quae ut me gratia sua solita complecti pergat, humilis oro.

112. Thomae Sobocki, Cancellario.

In Raciąż, m. Decembri 1546.

Pro amore meo in Mtiam V. magno atque singulari nolui hunc Andream Morawiec sine literis ad illam dimittere. Peto autem, ut rebus meis faveat, de quibus superioribus diebus [2] scribere illi solitus eram, et omnino omnibus, si quae

---

[1] Palczowski. [2] Cf. 106.

ex Prussia veluti ex quadam Africa nova emerserint. Etenim quae mea est in Mtiam V. benevolentia, omnia ab illa amici officia exspecto, quae ego ita referam, ut Mtia V. nihil amplius in me desideret. Id, quod is ipse Moraviec copiosius dicet, cui Mtia V. credet, et me diliget et bene valebit.

113. Joanni Kroczewski.

In Raciąž, m. Decembri 1546.

Venit isthuc in Kroczew [1] meo jussu Andreas Morawiec cum hac Majestatis Reginalis pecunia. Itaque ut te semper diligentem et fidelem in rebus meis cognovi, ita nunc etiam et deinceps semper talem, fac, cognoscam. Huic famulo meo Morawiec credes, et ubi opus erit, aderis, me diliges, quoniam et ego te amplector.

114. Petro Kmitae, Palatino Cracoviensi.

In Raciąž, m. Decembri 1546.

Quo sim erga Ill. Mtiam V. studio, Andreae Morawiec, Internuncii mei, verbis intelliget. Interim autem ab illa peto, hospitia ut meis comitibus per Comitiorum dies jubeat pro officio suo designari; pro gratia autem illud addat, ut ad domum meam [2] quam proxime designata esse videantur. In designando non est, quis ad domum meam respectet; praeter enim duo hypocausta, sicut scit V. Mtia, nihil est in ea tertium. Bene valere Mtiam V. Ill. opto.

115. Consulibus Thorunensibus.

In Raciąž, m. Decembri 1546.

Stanislaus [3], Capellanus noster, qui meas reddidit, negari sibi nonnihil pecuniae a cive vestra Anna Clementis apud nos exposuit, quo nomine vitari quoque ab ea sedulo judicium Dtionum VV. dixit, se porro propter has artes mulieris nimium insumpsisse et laboris et pecuniae asseruit. Quamobrem ego et pro homine sacerdote et pro dilecto nobis familiari, Dtiones VV. rogo, ut causam ejus primum diligenter cognoscatis, deinde eam mulierem ad satisfaciendum illi autoritate vestra compellatis, ne quid simplex inficiatio, praesertim mulieris, obesse possit commodo et fortunis viri, praecipue sacerdotis, imo ne vanitas technarum aequitatem rei subvertat. Curabo id Dtionibus VV. similibus officiis reponere, sicuti saepissime in vicinia usu venire potest.

116. Consulibus Gedanensibus.

In Raciąž, m. Decembri 1546.

Quo majore Dtiones VV. complector, hoc magis doleo, scripta illis mea permolesta perque acerba visa fuisse; cupio enim, Dtionibus VV. omnia, non solum ex me ipso sed ex omnibus etiam hominibus, ad animi sententiam evenire. Verum, ut hoc etiam fatear, quanquam nil in meis literis ejusmodi erat, quod a pa-

---

[1] Prawdopodobnie wieś Kroczewo w Płockiém koło Zakroczymia.
[2] Cf. 23. [3] Występski.

terno in filios animo alienum esse videretur, tamen non potui non maxime gaudere, quum intellexissem, gravissime Dtiones VV. ferre levissimam quamcunque significationem immutatae erga se voluntatis meae. Quod mihi enim majus aut certius indicium dari potuit amoris erga me vestri, quam quum video, Dtiones VV. monitionibus paternis meis tantopere permoveri, ut ad nutum etiam expavescant? Vulgo ajunt, contractam frontem amici duriorem amico videri vulneribus ab inimico profectis. Itaque quum legissem mearum literarum exemplum [1] ac deinde epistolam Dtionum VV., qui rigidas sibi meas literas videri scribunt, multis audientibus dixi, hanc rem esse unam, quae non me solum in coepta benevolentia mea erga vos confirmet, sed quae apud omnes produci possit testis mutuae nostrae conjunctionis. Ego nihil aliud egi, quam pro officio monui, imo paterne rogavi; Dtiones VV. pro sua in me, ut ita dicam, observantia, monitiones et preces meas fulmen quoddam verborum esse existimaverunt. Monui autem atque petii non aliud, quam ut sese in officio primum erga Deum continerent, deinde ad regulam Edicti Regii [2], postremo vero ne quid muneri meo atque jurisdictioni derogarent, quae mihi iis duobus capitibus labefactari videbatur. Primum, quod Concionatores neque effrenes coërcerent, neque meos reciperent, neque alios offerent, quorum a me et doctrina examinetur et confirmetur munus; deinde, quod meum in monasteriis ordinem interturbarent, census exigerent, monachum fugitivum in urbe retinerent, simultatem inter nos et discordiam seminantem. Haec et nunc Dtionibus VV. in memoriam redigo, et olim monui atque rogavi. Et quanquam id illas facturas esse sua sponte non dubitarem, tamen quia non optimi rumores ad nos afferebantur, miseram Serenissimo Regi supplicatum, ut Dtionibus VV. suam de hac ordinatione mea in monasteriis voluntatem significaret. Allatae mihi sunt Literae, quas Dtionibus VV. mitto, rogoque etiamnum, ut muneri atque officio nostro ita faveant, quemadmodum in literis ipsis expressum invenient; invenient autem et ordinationem hanc meam ordinari, et Ecclesiarum atque monasteriorum regimen mihi uni attribui. Id ut faciant, etiam atque etiam rogo, vel propter literarum Principis autoritatem [3], vel amoris ac benevolentiae mutuae nostrae causa, quam ego alam, augebo, conservabo, donec Dtiones VV. patientur, nec dubito, quin perpetuo patiantur pro sua summa integritate atque constantia. Datum.

117. Capitulo Vladislaviensi.

In Raciąż, m. Decembri 1546.

Mitto isthuc Adrianum Skaszewski, Thesaurarium meum, in gravibus et arduis negotiis ad Ftates VV.; is omnia diligenter nomine meo exponet, ipsae modo Ftates VV. fidem non minorem illi, quam mihi ipsi habebunt. Pecuniam, quam mutui nomine peto, quam primum curari jubebunt; hanc enim nunc jam sine summo rerum mearum periculo carere non possum, ita me res violenta et insperata invasit. Ego jam olim apud publicum Notarium octingentorum florenorum nomen Ftatibus VV. sum professus, et nunc his literis meis promitto. Si quid in vos incommodi propterea ingruerit, id omne me esse suscepturum in meque

---

[1] Cf. 108 et 109. [2] Cf. 80.

[3] Mandatu królewskiego do Gańszczan, o którym w tém miejscu Zebrzydowski wspomina, i na który niżéj często się powołuje, nie powiodło mi się nigdzie odszukać.

derivaturum; dabo autem etiam operam, ut ad Epiphaniae ferias [1], si id oportuerit, aliquam ejus summae partem, vel integram etiam, si aliter fieri non possit, Ftatibus VV. restituam atque rependam. De negotio autem, quod nobis in commune a Palatino Posnaniensi [2] exhibetur, mature prius Ftates VV. deliberent, ac deinde confestim duos ad me ex suo Collegio mittant, qui Juris equestris cognitionem praeseferant, et sententiam mihi Ftatum VV. adamussim exponant. Citationis epistola calumniis est plena, horum enim omnium ne cogitavi quidem quidquam. Tributum dari bis jam jussi, ejus rei Nobiles de more et Praeconem testes habeo; sed neutrum successit. Nunc neque tributum acceptum est, neque Nobilium et Praeconis nostri testimonium in librum missum. Intelligo, id fieri, ut mulcta citationis jure mihi irrogari videatur, quam ad rem opus est consilio Ftatum VV., quod citissime ad nos perferri cupimus cum equestribus ipsis legibus una. Ftates VV. bene valeant.

118. Joanni Virzikowski, Canonico Plocensi.

In Raciąż, m. Decembri 1546.

Quum eo Ftatem V. beneficio [3] afficerem, quod in Ecclesia Plocensi et amplum est et honorificum, ejus eram spei de illa, cujus omnes esse solent de his, quos unquam beneficio affecerunt. Exspectabam enim gratias primum perpetuas, deinde amorem in omnes illos, qui, quum ibi [4] essem, studium mihi atque operam gnaviter praestiterunt; postremo ea quoque, quae a me illic constituta essent, rata Ftatem tuam habituram credidi. Nunc quia inversa omnia experior, non possum hanc rem non ferre graviter atque moleste; non tantum enim ulla mihi ipsi habetur gratia, sed illis etiam injuria infertur, quos ego semper et gratia mea fovi, et omnium hominum favoribus juvari cuperem. Famulo meo a fratre tuo vulnera sunt ei [5] illata, quibus ad mortem propemodum adactus fuit, cujus ipsius fratris quoque tui jussu ager est ademptus. Ita qui mei studiosissimi semper fuerunt, tuum, qui meo es factus beneficio eorum Dominus, odium perpetuo sustinent capitale. Quae profecto quam sine magna animi commotione memorare non possum, Ftati tuae significo, nisi et famulo meo satisfiat et hujus fratri restituatur ager, daturum me operam, ut captato consilio inventaque (quod jam pene habeo) ratione ab ingrato tollam beneficium, et in te malo locatum, bene collocem in fratrem aut famulum. Martino etiam ipsi permittam, ut quemadmodum obsequiis suis quam plurimos devinctos habet, injuriam suam suis etiam modis suoque arbitrio ulciscatur. De Advocatia Ftas tua nil constituat, imo in illam ne ingerat se quidem, quam ego et aere prope meo totam mercatus sum, et cujus etiam Privilegia penes me sunt; agam de illa et quod voluero et quando. Reliquum ejus pecuniae, quam mihi Ftas tua debet, ad ferias Michaëlis mittat, ut olim praesente Joanne Ostrovicki est pollicita. Pro pecoribus vero singulis, ut in conventis est, marcam etiam numeret, et simul mihi mittat. Vitus Drozynski, quae pecora illinc abegerat, Ftati tuae restituet, ipsa autem pro iis totidem nobis marcas pendet.

---

[1] 6 Januarii 1547. [2] Janussio Latalski. [3] Guminensi.
[4] In Ecclesia Plocensi. [5] Sic!

119. Marco Zukowski[1], Cantori Ecclesiae Vladislaviensis.

In Racią̇ż, m. Decembri 1546.

Quemadmodum et per Cancellarium meum [1], et ipse coram Ftatem V. olim petii, ut ad rem de plebanatu Novae civitatis [2] cum Vito Drozynski transigendam animum Ftas V. suum serio applicet, ita nunc etiam per hanc epistolam rogo, ne se amplius in eodem negotio difficilem praebeat. Exposuit mihi atque narravit is ipse Vitus Drozinski conditiones varias, quibus id, quod petit, a Ftati V. consequi vellet; eas ego omnes cognovi esse non contemnendas, quasdam vero etiam expetendas. Scio autem ego quoque, quid nonnulli adversus Ftatem V. moliantur hujus sacerdotii causa, qui conantur exspectationis literas cum autoritate commendationis ejus Ecclesiae impetrare. Quamobrem sic judico, praestare, ut Ftas V. potius in aliquem id beneficii collocet, quam ut ea nolente postea in quempiam conferatur. Quod ad ipsum Drozinski attinet, securam faciet Ftatem V. de pensione fidemque suam firmabit, quibus rationibus volet V. Ftas. Ego autem ut non multa verbis pollicear, dabo enim operam, ut hanc rem bene se posuisse Ftas V. cognoscat, quam bene valere cupio.

120. Joanni de Sokołovo, Palatino Płocensi.

In Racią̇ż, m. Decembri 1546.

Quod per literas Mtia V. suas dolet, se tum Marienburgae [3] abfuisse, quum ego isthuc venissem, ac propterea male me exceptum fuisse existimat, agnosco veterem in me amorem illius. Ac profecto, quod ad eam rem attinet Magnifice Dne, exceptus ita eram, ut nihil mihi amplius defuerit, quam dulcissima atque charissima praesentia Mtiae V., qua nunquam non lubens fruerer; in ceteris rebus nihil desiderabatur. Contendi hactenus cum Gedanensibus et nonnullis Prussiae Consiliariis de quibusdam in Pomerania monasteriis pro jurisdictione mea, quam ipsi aut penitus abolere, aut labefactare conabantur certe quidem; illud enim agebant more suo, ut ne ego, qui lingua sum et natione Polonus, in ea Provincia aliquid possim, quae gentis est atque nationis illorum. Nunc hae Regiae literae, quarum exemplum Mtia V. cum his accipiet, finem rebus omnibus, quod credo, imponent. Eam controversiam, quia communem mihi cum Mtia V. putavi, idcirco illi significandam duxi; inciderat enim in hanc etiam contentionem sermo de Mtia V., quum belli quidam homines Gnevi arcem [4] sermonibus suis Mtiae V. eripiebant. Sed de his satis. Ego ad mutuam ineundam benevolentiam, vel ad confirmandam pertinere arbitrarer, ut et illi inter nos, vicissimque nos inter illos honoribus augeamur et dignitate. Dominum Grabinski, propinquum meum, Marienburgi Burgrabium, ut Mtia V. sua gratia complectatur, rogo etiam atque etiam: habet, quod ego scio, ei praefecturae, qua fungitur, nonnihil multatitiae attributum Regiae Mtatis Edicto atque sententia. Id ne eripiatur homini, Mtia V. illum juvare et pro autoritate isthic sua potest, et pro suo in me amore volet, credo, quod ego illi

---

[1] Zdzarowski. [2] Prawdopodobnie Nowe miasto nad Soną w wojew. mazowieckiém, cf. 125.
[3] W Malborgu, cf. 57. [4] Gniew niem. Meve nad Wisłą, w wojew. pomorskiém.

ut omnibus vicissim officiis reponam, dabo sedulo operam. Commendo me, ut semper soleo, amori Mtiae V., cui et rectissimam valetudinem et amplissimas fortunas ex animo faveo atque opto.

121. Joanni Verdeno.

In Raciąż, m. Decembri 1546.

Quid pecuniae et quantum a Dtione V. mutuo acceperim, facile memini ac libenter; sed quia a quibusdam aliis creditoribus appellatus eram, quibuscum non tam arcta mihi conjuntio intersit, simulque quia Dtioni V., homini re minime angusta, non putavi eo ipso incommodaturum, dedi his, qui tamen miserant, et hoc quod Dtioni V. exolvendi nominis causa daturus eram et multo plura. Quam excusationem hoc tempore apud Dtionem V. locum esse habituram, confido. Devehentur isthuc [1] venum fruges nostrae, statim post Paschae ferias [2]. His divenditis, reddam pecuniam, divendi autem jubebo, si ita videbitur, cuipiam necessariorum tuorum tam aequa mercede, ut in divendendis sine lucro esse non possit. De quibusdam rebus aliis conferet cum Dtione V. Dnus Kamieński, aut eo absente Augustinus Scultetus, noster Cubicularius; hos Dtio V. ut audiat et suam mihi operam deinde praestet, plurimum rogo.

122. Georgio Schefka, Proconsuli Gedanensi.

In Raciąż, m. Decembri 1546.

Ex Dominico Kamieński, Vladario, vel si is abfuerit, ex Augustino Sculteto, Stolzenbergensi [3] et Cubiculario meo, intelliget Dtio V., quid ab ea cupiam. Porro ne id mea causa renuat, ubi intellexerit, maximopere rogo. Quod superest, per has literas meas volo, esse eam autoritate mea firmatam ad ea omnia gerenda atque obeunda, quae ex illis Internunciis meis cognoscet. Bene valeat.

123. Adriano, Abbati Olivensi.

In Raciąż, m. Decembri 1546.

Moleste audivimus conquerentem Marćinowski, qui a nobis Zarnovicensi monasterio praefectus est, quod ex itinere in monasterio tuo neque commeatum habere potuit, neque locum. Ego autem existimabam, pluris me meosque servitores apud Ftatem V. esse debere, quam istos, nescio, hospites, quorum gratia nostro Marćinowski jus hospitii negatum fuit; idque si non jam alia ratione, certe propterea, quod nos universa Pomeraniae monasteria in deditionem nostram redegimus, sicque veluti domestici illis facti sumus. Quod certe conjunctionis genus ita voluit apud christianos valere Apostolus, ut illud dicere non dubitaret: Qui domesticorum curam non habet, pejorem esse infideli. Sed hoc nunc sic abeat. Deinceps autem officii illud sui esse scito Ftas V., ut meis omnibus, quos ultro citroque ire contingit, jus hospitii exhibeat, quo ego quanquam in ipsius famulos usque adeo non teneor, tamen praestare mihi minime esset jucundum. Haec cur ita scribam, ex Mandati Regii exemplo cognoscet V. Ftas, quanquam et ipsa sponte sua vim atque pondus autoritatis meae procul dubio agnoscit. Quae bene valeat. Datum.

---

[1] Gedanum. [2] 10 Aprilis 1547. [3] W rkp. przez pomyłkę „Sztokenbergensi".

124. Martino Teszen, Capitaneo Lamborgensi.

In Raciąż, m. Decembri 1546.

Praefecti monasterii Zarnovicensis nobis significaverunt, delatum ad se esse querelis subditorum, exigi a se Ill. Ducis Pomeraniae [1] nomine, cujus V. Mtia in hoc territorio vices gerit, tributa quaedam insolita. Equidem quum Ill. Dux ipse has possessiones de Serenissimi Regis nostri liberalitate acciperet, illud scio, bona eum universa ecclesiastica ea immunitate reliquisse, qua a S. Rege tenebantur. Quamobrem Mtiam V. rogo, tribuat hoc et aequitati et precibus meis, ne patiatur, subditos istos monasterii amplius insuetis istis oneribus urgeri, meque ipsum propterea ad S. Regem recurrere literasque ab eo ad Ill. Ducem petere. Si quid unquam in hoc Regno nostro Mtiae V. usu venerit, dabo operam, ut me non ingratum experiatur. Quae bene valeat.

125. Bonae Reginae.

In Raciąż, m. Decembri 1546.

Quoties ad agendas S. Mtati V. gratias accedo, verba mihi prorsus desunt, quibus id, ut par est utque ego vellem, praestare possim. Quis est enim ita aut verborum copia instructus, aut gravitate sententiarum adornatus, cujus eloquentia non obruatur tot beneficiis atque tantis S. Mtatis V., quae non satis esse putat me ipsum jam olim iis beneficiis affecisse, quorum ut meminisse semper me oportet, ita perpetuas pro iis habere gratias est necesse, nisi novis subinde et me ipsum cumulet et meos. Quod quanquam sane illa pro sua haud muliebri constantia faciat, ut cujus semel fidem erga se perspexit, quemque ornare semel est adgressa nunquam deinceps desistat: tamen non maximi hoc aestimare nemo potest, quo modo ab ipsa humanitate non penitus sit alienus. Accepi nunc literas Regis Serenissimi [2], quas ita vidi libenter, ut alterum Episcopatum huic isti similem, qu[illegible] amori meo penitus satisfacit, non possem libentius. Non solum enim in iis S. Mtas ordinationem in monasteriis a me factam approbare, sed jurisdictionem etiam meam in illas Pomeraniae Ecclesias confirmare est dignata: quo nomine tametsi Mtati Suae primum gratias habeo atque ago, tamen facere recte non possum, quin S. etiam Mtati V. agam atque habeam. Fieri enim fortassis potuisset, ut S. Mtas Sua, tot vocibus adversariorum sollicitata et obruta tandem clamoribus, diversum decerneret, nisi me S. Mtas V. jure quidem, sed tamen benigne etiam gratia sua juvisset atque defendisset. Ante has S. Mtatis R. jucundissimas acceperam S. Mtatis V. haud jucundas minus, quibus S. Mtas V. illud commendationi meae tribuit, ut facile per literas consentiret in resignationem, ut vocant, Ecclesiae Novae civitatis Vito Drozynski, familiari meo. Pro qua re quod non statim egi, ut debui, gratias, non feci, quod parvi reputarem beneficium, sed quod dum is Vitus abfuisset egoque nonnisi in cogitatione rerum istarum Pomeranicarum versarer, literas in scrinium abdidi, et dum aliis rebus scribam onero, quae me pressius urgebant, haec dictare sum oblitus. Nunc uterque nostrum S. Mtati V. habet gratias cum hoc fenore, quam is ipse Vitus Drozinski (si id assequetur, ut profecto assequetur,

---

[1] Barnimi. [2] Cf. 116.

res enim apud Ecclesiae meae Cantorem [1] agitur), libenter omnia vel faciet vel patietur, quae ad uberiorem gratiam S. Mtatis V. consectandam pertinebunt, et quidem cum tota sua, quae et numerosa est et non obscura familia. Egoque etiam cum meis omnibus nihil durum putabo, quod me pro S. Mtatis V. dignitate, laude atque gloria subire oporteat. Datum.

126. Thomae Sobocki, Cancellario.

In Raciąż, m. Decembri 1546.

Etsi nunquam me eorum officiorum poenituit, quae Mtiae V. olim praestiti, nunc tamen jucundius est mihi idipsum atque gratius, quum perspicio, cumulatissime ea mihi a Mtia V. referri ac reponi. Vix enim dici potest, quantopere me delectarunt Regiae hae Literae [2], quas accepi gratia Mtiae V. impetratas, et labore atque studio illius obtentas incredibili. Quamobrem in rebus suis deinceps Mtia V. non modo me eadem voluntate erga se, sed etiam vehementer adaucta cognoscet. Contendam enim diligentissime, ne officiis a Mtia V. superatus esse videar, quae profecto cogitatio ita erit apud me constans atque perpetua, ut si quid pro honore, dignitate, fortunis Mtiae V. agere me oportuerit, nisi perfecta re non conquiescam. Illud jam Mtiae V. scribere nihil est necesse, ut si quid adhuc ejusmodi emerserit, quod mihi sit incommodaturum, prudentia sua obruat et avertat. Hoc scribo tantum, ut Mtia V. amare me non desistat, quod eam tamen pro sua integritate libenter credo facturam.

127. Felici Relski, Vladislaviensi Canonico.

In Raciąż, m. Decembri 1546.

In negotio meo, quod est de confirmandis literis Regiae Majestatis, eo sum spe meliore, quod Ftatem tuam isthic [3] esse intellexi, eique id muneris a Dno Kierski demandatum esse didici. Quamobrem det Ftas tua operam, ut et huic spei meae satisfiat et Dni Kierski exspectationi: equidem si hae literae Regiae literis SS. Dni Nostri [4] confirmatae opera Ftatis tuae fuerint, non tantum ego illam ob id unice diligam, non ego tantum fraternis illi officiis rependam, sed universa in Ecclesia mea posteritas summopere id in ea approbabit, seque illi propterea debere libenter est existimatura. V. Ftatem et bene valere, et negotium meum diligenter curare cupio.

128. Consulibus Gedanensibus.

In Raciąż, m. Decembri 1546.

Quum ad Dtiones VV. literas jam Mandati S. Regis nostri misissem, famuli, quos Carthusiensi monasterio praefeceram, ad me redierunt, dicentes: pulsos se esse monasterio a civibus quibusdam vestris, duce Maczangelo [5]. Cui rei quanquam Dnus etiam Pomeraniae Palatinus [6] interfuerit, tamen, quum res a civibus vestris est gesta, Dtiones VV. Sacrarum Regiarum literarum vi atque autoritate requiro, ut Venerabili Dno Kamieński, mei istius Episcopatus Vladario, quem ad vos misi,

---

[1] Marcum Żukowski. [2] Cf. 116. [3] Romae. [4] Pauli III.
[5] Mathia Anglico? [6] Stanislaus Kostka.

monasterium restitui jubeatis civibusque vestris interdicatis, ne se aut illi ipsi, aut quos ille nomine suo isthuc miserit, in monasterii possessione opponant amplius, neve deinceps hac vi utantur in nostris admittendis, qua sunt usi hoc tempore in ejiciendis: quae res cum mihi meisque omnibus peracerbum inussit dolorem, tum ipsas etiam, ut puto, Dtiones VV. non parum commovit. Ibant isthuc ad recipiendam possessionem famuli nostri nudi et inermes: quos armare tametsi homini seditioso et tot clientelis, quot ego sum, stipato, non esset difficile, tamen ne quid tumultus in Regno mea causa excitetur, praesertim quum res sit non usque adeo desperata, inermes ibunt. His si possessio libere jussu Dtionum VV. credita fuerit, accipient; sin minus, ultro discedent, nec ullo motu opus erit ad eos abigendos. Sed ego credo, Dtiones VV. literas S. Mtatis R. suo esse loco habituras, benevolentiamque nostram mutuam conservaturas, officio denique suo satisfacturas. Et quod olim privatis meis literis tribuerunt Dtiones VV., et huic Maczangelo in jurisdictionem se meam ingerere prohibuerint, quod mihi pergratum acciderat, id nunc eas multo diligentius magisque serio facturas, visis S. Mtatis R. literis, magnopere confido. Cum Dno Palatino, Pomeraniae et locus dabitur et tempus de iis rebus colloquendi injuriamque hanc nostram, quae nihil tale nobis de illo meritis obtigit, exponendi. Dtiones VV. valeant felicissime.

Epistolarum Liber quintus.

---

129. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Vladislaviae, exeunte Decembri 1546.

Et propter pivatam illam, quae inter nos est, necessitudinem, et propter hoc commune in Dei Ecclesia officium nostrum, facere me oportuit, ut quae me res nuper invasit et acerbe afflixit, eam apud R. Dtionem V. exponerem; puto enim, hoc idem ad ipsam quoque pertinere. Reddidi V. R. Dtioni rationem aliquot epistolis mei instituti in Carthusiensi et Zarnovicensi, Pomeranicis monasteriis, quam, ut opinor, probavi etiam R. Dtioni V., probavi Regiae Majestati, probavi omnibus. Uni Dno Kostka, Pomeraniae Palatino, res probata non est, qui, quum ego rebus in Pomerania constitutis in Cujavias rediissem, irruit in monasteria vi atque manu armata, multisque jactis in me verbis partim contumeliosis, partim minacibus, clavibus etiam monasterii a Praefectis meis receptis, istos expulit, priores restituit, cum mea, cum mei ordinis, cum nominis et Reipublicae nostrae magna indignitate et infamia. Permoveri ea re R. Dtionem V. existimo, vel quod ea res sit violata, qua salva et integra incolumitas atque dignitas ordinis nostri continetur, vel quod non modo hic scelere pervulgato peccatum sit, sed peccatum etiam nefario et periculosissimo exemplo, quod malum ea contagione est, ut nisi initiis obsistas, in unam corporis saevire partem non satis existimet, sed per alias etiam vicinas remotas serpat et grassetur. Pro ecclesiasticae rei cura, quam penitus esse R. Dtioni V. infixam intelligo, proque mutua nostra conjunctione rogo etiam atque etiam, frangat hos animos adversariorum jurisdictionis nostrae autoritate sua, et interim

vel illud efficiat, ut literis S. Regis huic Palatino inhibeatur, ne se homo solutus et prophanus rebus Ecclesiae et jurisdictioni nostrae interponat, bonaque monasterii, quae occupavit, dimittat, nobis restituat, meosque deinceps in possessione ne perturbet. Si quid est, quod ex me velit, lege agat. Non ego tantum hoc nomine R. Dtioni V. debebo, quanquam ego sane plurimum debeo, sed debebit mea Ecclesia, debebunt omnia, quae hoc tempore misere affliguntur. Datum.

130. Paulo Stanomski [1], Canonico Crusvicensi.

Vladislaviae, ex. Decembri 1546.

De proventibus Ecclesiae parochialis in Chełmze [2], cui, ut intelleximus, multis annis Ftas tua praefuit, cuperemus intelligere ex ipsa Ftate tua, quam diligenter hortamur, ut se ad nos quam primum in eo curru, quem isthuc mittimus, recipiat; rem nobis apprime gratam factura. Datum.

131. Bonae Reginae.

Vladislaviae, ex. Decembri 1546.

Etsi injuria haec atque indignitas, qua sum a Dno Kostka, Palatino Pomeraniae, affectus, requirere videbatur, ut non per literas neque per Cubicularium, sed aut ipse per me, aut per graves legatos meos S. Mtati V. ea exponerem, tamen quia neque ipse propter proximos territoriorum Conventus [3] proficisci ad SS. Mtates VV. possum, neque tam repente legatos mittere, ut non sit metuendum, ne forte adversarius antevertat, facere me oportuit, ut rem totam in literas et hunc Cubicularium rejiciam, qui, si illi S. Mtas V. aures benignas et patientes tribuere dignabitur, rem universam non inepte, quod credo, explicabit. Ego non aliud scribo, quam eam rem gravem mihi inprimis et permolestam videri, non tam quidem, quod ego ipse sim laesus, quanquam et hoc mihi non grave esse non potest, quam quod his rebus et S. Mtatem V., quae mihi mandatitias literas a S. Mtate R. obtinuit, indigne tractatam esse, et S. Regis majestatem laesam esse atque imminutam intelligo, cujus literae istorum protervitate atque impudentia tanti esse non potuerunt, ut citra controversias, citra turbas ac tumultus fieret, quod jubebant, imo vero, ut vi illarum aliquid fieret. Credebam ego illis visis, omnia me, quae vellem, consecuturum esse et pace fruiturum, jamque animum meum, imo me ipsum totum servitio Reipublicae et Mtatum VV. dedicaram, foreque existimabam, ut Republica integra, salva, valente, Mtates etiam VV. libertate sua fruerentur et optata pace gauderent. Sed quum rem aliter cecidisse audivissem, dolui vehementer. Quo quidem dolore meo quidam perculsi ita fuerunt, ut injuriam hanc et indignitatem meam illis modis ulcisci conarentur, quibus ego sum ab ipso Palatino affectus, ac nisi impediissem et rem ad SS. Mtates VV. deferre statuissem, quod conabantur, perfecissent. Quos nuncios ad S. Mtatem V. brevi sum missurus, eos etsi mittere necessarium judico, tamen Reipublicae et Mtatum VV. causa nollem. Etenim si, ut constitui utque facere est necesse, Bartholomaeum [4] fratrem et duos ex Canonicis misero, video, quantum, non dico mihi, sed Reipublicae adeo et

---

[1] Sic! [2] Chełmża, niem. Kulmsee w wojew. chełmińskiém.
[3] In Radziejów exeunte Januario 1547, cf. 164. [4] Zebrzydowski.

Mtatibus VV. hoc tempore sit decessurum. Etenim et frater meus, qua est cum Nobilibus benevolentia conjunctus, et Canonici ipsi, quia hic affinitatem atque necessitudinem cum multis habent, magnum comitatui meo numerum adderent, quum ad hos territorium Conventus proficiscendum esset. Equidem, quales olim literas ad Gedanenses Mtas Regia dedit [1], tales si nunc quoque ad eum Pomeraniae Palatinum et universos, qui institutum nostrum in Zarnovicensi et Carthusiensi monasterio labefactant, dari V. Mtas mandaverit, magno me, magno Rempublicam, magno se ipsam beneficio atque commodo afficiet; posset enim his Cubicularius, si literas ejusmodi habuerit, ipsos legatos ex medio etiam itinere revocare ad meque reducere. Ego porro fidem meam in S. Mtatem V. atque diligentiam, et in iis rebus, in quibus me illa requirit, libenter praestabo, et in aliis etiam, quae forte occurrent, non invitus neque .inpigre testabor atque palam faciam. Interea S. Mtatem V. felicissime regnare cupio, et mihi adesse magnopere opto. Datum.

132. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Vladislaviae, ex. Decembri 1546.

Quum pulchre mihi de monasteriis securus esse viderer, confisus literis Serenissimi Regis, de quibus et R. Dtionis V. Cancellaria [2], ut ex illis literis intellexi, et Magnifici Dni Sobocki, non ignorabat, ecce tibi Dnus Kostka, Pomeraniae Palatinus, alias se quasdam literas ex tertia, nescio qua, Cancellaria habere dictitans, monasteria vi atque armis invadit, jurisdictionem meam infringit, meque ipsum tanta injuria atque indignitate afficit, quanta illi libuit, et quanta nulli ex infimis etiam ordinibus homini mea memoria est illata. Quamobrem R. Dtionem V. rogo, velit huic injuriae meae hoc diligentius consulere, quo magis non de mea ipsius indignitate, sed de universorum Episcoporum et tota ecclesiastica jurisdictione res agitur. Nam quod ex Cancellaria se quaedam Dnus Kostka habere jactat, persuadere mihi non possum, quippiam ejusmodi consilio aut voluntate R. Dtionis V. . . . . . [3] quod libertati ecclesiasticae primum, quam cordi est R. Dtionis V., deinde mihi ipsi, qui unice R. Dtionem V. colo atque observo, adversum videri possit. Felicem valere R. Dtionem V. cupio.

133. Thomae Sobotio, Regni Cancellario.

Vladislaviae, ex. Decembri 1546.

Quoniam ipse, his territoriorum Conventibus impeditus, venire isthuc non possum, constitui legatos, viros meos graves et maturos, ad SS. Mtates, Principes nostros, mittere; sed quia verebar, ne dum hos expedio, adversarius pervertat atque eo solo potior in causa sit, misi hunc Cubicularium propere, qui, si Mtia V. audire non gravabitur, non pessime explicabit, qua sim injuria atque indignitate a Dno Kostka, Pomeraniae Palatino, affectus, petetque deinde nomine meo a Mtia V., ut illi a S. Mtate R. literas ad ipsum Pomeraniae Palatinum, aut si qui sunt aut erunt alii, qui hanc ordinationem nostram in Carthusiensi et Zarnovicensi monasteriis labefactare vellent, expediat similes iis, quas nuper ad Gedanenses accepi-

[1] Cf. 116. [2] Biskup Maciejowski był wtenczas podkanclerzem koronnym.
[3] Miejsce próżne na dwa lub trzy wyrazy.

Porro Mtiam V., si et dilexi semper et amavi, amoremque hunc meum officiis etiam sum testatus, impensissime rogo, strenuam se in ea re praebeat, ut has literas ad Pomeraniae Palatinum et alias ab hoc Cubiculario meo accipiam, quum redierit. Sic enim legati ipsi, quos jam jam mitto, vel apud me retinerentur, vel ex medio etiam cursu revocarentur, et magno Reipublicae atque Mtatibus Suis usui esse possent, si mecum ad hos territoriorum Conventus proficiscantur; ego vero, nisi id Mtiae V. studio atque officiis meis rependere studeam, atque adeo rependam, vitam mihi ipsam acerbam existimarem. Non agam amplius tot promissis cum Mtia V., has jam literas testes esse volo, ea me esse in Mtiam V. voluntate, ut pro dignitate et fortunis illius nihil non sim acturus nihilque non perpessurus. Ea, quae in me Dnus Kostka perpetravit, existimo, illum impulsu cujuspiam [1] perpetrasse, qui moleste tulit, literas ad Gedanenses mandatitias ex Cancellaria Mtiae V. exivisse. Bene valeat et me, quod facit, amare non intermittat. Datum.

134. Sigismundo, Regi Poloniae.

Vladislaviae, ex. Decembri 1546.

Quo tempore accepi literas S. Mtatis V., quae et recens meum in monasteriis Pomeraniae institutum approbarunt et perpetuam in illa jurisdictionem confirmarunt, omnia jam tranquilla existimans et exspetans, accipio: Dnum Pomeraniae Palatinum monasteria vi atque manu armata invasisse, Praefectos meos pepulisse, et ignominia meque illosque affecisse, re mihi nullo antea nuncio, nullis literis significata, Res major est, quam ut vel literis comprehendi, vel per Cubicularium exponi possit; mitto itaque ex Capitulo Venerabiles fratres meos, qui rem ad S. Mtatem V. referant. Interim autem praeire jussi hunc Cubicularium, qui S. Mtati V. meis verbis supplicet, ut quales nuper literas in eadem prope re ad Gedanenses dedit [2], tales nunc ad ipsum Pomeraniae Palatinum ac ad plerosque omnes in universum, qui institutum meum in monasteriis convellunt, decernat Mtas V. Id quod equidem hac ratione facio, ut si eas Cubicularius obtinuerit, possit nuncios meos, quos jam jam mitto, ex medio etiam itinere revocare, quibus me uti hoc tempore praestaret in Reipublicae et Mtatis V. S. servitiis, quum ad territoriorum Conventus proficiscor. Posteaquam S. Rex in integrum restitutus fuero, gratia S. Mtatis V. et Deo fortunante in Comitia venero, dabo operam, ut tota ejus ordinationis meae ratio S. Mtati V. probetur, quod si minus effecero, cedam non invitus Mtatis V. jussu, non iis tantum monasteriis, sed ipso etiam Episcopatu meo. Me ipsum trado S. Mtati V., cui a Domino Deo omnia laeta, omnia felicia precor.

135. Sigismundo Regi.

Vladislaviae, ineunte Januario 1547.

Quanto sit dolori mihi quantoque Reipublicae incommodo, quantae indignitati S. Mtatis V. ea injuria, quae mihi a Dno Pomeraniae Palatino illata est, exponent ii Nuncii, quos, ut per Cubicularium nuper meum S. Mtati V. significavi, isthuc mitto, Andreas Duchnicki, Archidiaconus Pomeraniae, et Stanislaus

---

[1] Samuelis Maciejowski? [2] Cf. 116.

Dąmbrowski, Praepositus Volboriensis, juris utriusque Doctores Ecclesiaeque meae Canonici; poteruntque etiam de tota ordinationis meae in illis monasteriis Pomeraniae ratione S. Mtati V. copiose dicere, qui rebus omnibus, quum gererentur, interfuerunt. S. Mtas V. benigne illos audire et clementer dignabitur, meque et Ecclesiam meam virtute brachii sui Regii ita tueri, quemadmodum hi Internuncii meo nomine supplicabunt. Sic S. Mtatem V. sospitem servet Deus Optimus Maximus.

136. Bonae, Reginae Poloniae.

Vladislaviae, in. Januario 1547.

Andreas Duchnicki et Stanislaus Dąmbrowski, Canonici et Internuncii mei, qui isthuc veniunt, exponent vim ejus doloris mei, quem cepi ex illata mihi a Dno Kostka indignitate, et quo de nuper etiam per Cubicularium scripsi ad S. Mtatem V. [1]. Quaeso, talem se eis Mtas V. S. praestet, ut intelligant, me apud illam gratiosum esse; id ita fiet, si et benigne audiantur, et universis rebus suis, vel meis potius, praesidium esse apud S. Mtatem V. repositum experiantur. Deus ipse Summus S. Mtatem V. omnibus bonis accumulet.

137. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Vladislaviae, in. Januario 1547.

Narrabunt R. Ptati V. hi Nuncii et Canonici mei [2], qua me indignitate Dnus Kostka, Palatinus Pomeraniae, affecit, si tantum, quod apprime rogo, quodque illa solet, benignam se illis et placidam R. Ptas V. exhibuerit. Itaque quum quid ex R. Ptate V. nomine meo petierint, quaeso, intelligant, patere mihi omnibus in rebus favorem et praesidium R. Ptatis V., Ecclesiamque Dei ope ipsius benignissime juvari atque subsistere. Quam vivere atque valere felicissime in multos annos ex animo cupio.

138. Thomae Sobocki, Cancellario.

Vladislaviae, in. Januario 1547.

Et de benevolentia mea in Mtiam V. et de hoc tristissimo casu, qui mihi ex Pomeraniae Palatino evenit, abunde dicent hi Canonici [2], Nuncii mei, quod ut modis omnibus Mtia V. juvet, ita rogo, ut magis non possim. Optime valere Mtiam V. cupio.

139. Alexandro Farnesio, Cardinali.

Vladislaviae, in. Januario 1547.

Dederam proximis diebus Felici Relski, Ecclesiae meae Canonico, quum se isthuc [3] reciperet, id negotii, ut quibus literis S. Rex monasteria quaedam Pomeranica labefactatae et convulsae religionis direptarumque possessionum, in curam et autoritatem meam tradidit, eae isthic literae de more confirmentur [4]. Quod quum ita sit, R. Ptatem V. oro etiam atque etiam, ut operam istius Canonici mei fulciat atque juvet autoritate et gratia sua. Cujus ego beneficii memoriam, cum ipsam

[1] Cf. 131. [2] A. Duchnicki et St. Dąbrowski. [3] Romam. [4] A Sede Apostolica.

perpetuam observantia mea in R. Ptatem V. testabor, tum aliqua etiam re ejusmodi, quae in oculos occurrere possit, dummodo ex iis angulis, in quibus haec ista conqueri non possint, Cracoviam venero, quod quidem initio statim Quadragesimae [1] Comitiorum gratia est futurum. Interea R. Ptati V. ut omnia cadant feliciter, cupio atque opto.

140. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Vladislaviae, in. Januario 1547.

Non leve vulnus accepit jurisdictio tota ecclesiastica ex hac mea, qua me Palatinus Pomeraniae affecit, indignitate. Ea quae sit, quale porro libertati ecclesiasticae praejudicium fecerit, quamque Rempublicam oppresserit, et quantam mihi acerbitatem inusserit, exponent R. Ptati V. Andreas Duchnicki, Pomeraniae Archidiaconus, et Stanislaus Dąmbrowski, Volboriensis Praepositus, fratres mei. Quos dum ad Majestatem Regiam ablegabam, sistere se primo apud R. Ptatem V. jussi, ejusque opem pro Ecclesia implorare, expetere pro Republica consilium, gratiamque quaerere dubiis et afflictis rebus meis. Obtineri id a R. Ptate V. non modo hinc ipsius interest, quam publicam personam gerat, qui suprema omnibus Ecclesiis et Reipublicae praesideat, sed etiam privatim inde, quod quae is iste Palatinus labefactavit, ea ego perfeceram tantum, R. Dtio V. omnia inchoarat [2], et nisi ad haec sublimiora vocata fuisset, etiam ipsa perfecisset [3]. Quamobrem impensissime illam oro, ut re cum istis Canonicis meis communicata, illud facere atque praestare velit, quod Ecclesiae Dei salutare, Reipublicae utile, dolori meo accommodum, et R. Ptati V. decorum atque honorificum esse possit, quam incolumem vivere unice cupio.

141. Mathiae Łąncki, Cancellario [4].

Vladislaviae, in. Januario 1547.

Veniunt isthuc [5] Nuncii mei, Andreas Duchnicki, Pomeraniae Archidiaconus, et Stanislaus Dąmbrowski, Ecclesiae meae Canonicus, in gravibus negotiis, quae et R. Domino [6] exponent et Ftatem V. non celabunt. Quare, quum et Ecclesiae meae debeat et inter primos sit apud R. Dominum Ftas V., juvabit causam meam et Legatorum meorum orationem autoritate sua, ut quod et per literas et per Nuncios a R. Ptate Sua peto et quaeso, id opera etiam atque studio Ftatis V. consequamur. Sentiet me Ftas V. officii memorem atque gratum.

142. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Vladislaviae, in. Januario 1547.

Dno Dąmbrowski, ut cum venia Ptatis V. R. ea negotia conficere liceat, quae et recepit ipse et ego imposui, valde rogo; sine literis autem eos non dimittat, quibus Majestatem Regiam hortetur, ut libertatem ecclesiasticam nostram a prophanis tandem hominibus vindicet, et jurisdictionem meam nunc labefactatam tueatur.

---

[1] Środa popielcowa była t. r. 23 lutego. [2] Sic! [3] Cf. 80.
[4] Gnesnensis Ecclesiae. [5] Gnesnam. [6] Nicolao Dzierzgowski.

143. Sigismundo Augusto, Regi Poloniae [1].

Vladislaviae, in. Januario 1547.

In Pomerania, quae Prussiae pars est, dioecesi mea, gessi quaedam; isthic [2] autem apud S. Mtatem V., uti audio, prius quod male gesserim, quam quid gesserim, dicitur. Et ita quidem S. Rex, quod diem mihi adhuc hoc nomine ad V. Mtatem S. nemo dicat, sed tamen impellor duabus rationibus ad rem jam omnem Mtati V. S. exponendam. Altera, quod quam ex majoribus meis fidem et observantiam in S. Mtatem V., quasi hereditario accepi, ea id requirit, ne ulla mea facta, consilia, Mtati V. S. occulta aut incognita esse videantur. Accepi autem, ut hac interim commemorem, ex Cricio [3] potissimum et Tomicio [4], avunculis, quorum utrique primi S. Mtatem V., aetate tum adhuc tenera, Regem pronunciaverunt [5]; alter vero magnis ad eam itineribus profectus, cum luculentissima Oratione Regem salutavisset, Regnum atque omnes ipsius ordines illi devovit atque consecravit, illiusque imperium omnium nomine exspectavit [6]. Altera causa est, quod etiamsi in hoc genere instituti mei apud Mtatem V. S. rationes reticere vellem, adversariorum tamen facinora, quae in me, quae in Mtates VV., quae in Rempublicam, quae in Ecclesiam, quae in pacis et publicae tranquillitatis jura designarunt, reticere nec possum nec debeo. Nam ego quidem, quum in duo monasteria Pomeranica incidissem, Carthusiensi et Zarnovicensi, in quibus nec lex nec modus, nec ordo ullus erat, nulla non modo monasterii forma vera, sed ne ficta quidem aliqua species, in templis solitudo, in possessionibus vastitas: officii mei putavi aliquam inire ejusmodi rationem, qua monasteria si non plane, ad regulam et ad aliquem tollerabilem modum tamen conformarentur. Quid feci igitur? Solitudinem primum e templis pepuli, aucto Presbyterorum numero et mandatis datis de Virginum quoque et deinceps de Presbyterorum adaugendo. Procuratores bonorum, qui vastitatem in agros, in horrea, in monasteria inducebant, abdicavi, meos in eorum locum substitui, viros Nobiles et subditos S. Mtatis V.; nam ante qui erant, erant ex Gedanensibus. Haec summa est instituti mei, si modo meum vere dici potest, quod fuit a plerisque omnibus praecessoribus meis cogitatum, a Reverendissimis autem Luca [7] et Nicolao [8], qui hodie Archiepiscopum [9] gerit, etiam inchoatum, quorum si alter prius profectionem suam, quam ad eos instituerat, quam vitam peregisset, alter autem nisi eo, ubi nunc est, vocatus fuisset, nullo meo consilio, nullo labore monasteria opus habuissent. Non potuine haec facere? qui quum sim Vladislaviensis Episcopus jussu atque voluntate veterum et Sanctissimorum Regum Poloniae, Pomeranicas Ecclesias subjectas jam pridem habeo, qui facultatem etiam privatim eas res conficiendi a S. Mtatis V. parente per R. Dnum Archiepiscopum, quum is adhuc Vladislaviae praeesset [10], impetratam obtineo, quae qualis sit, ex ipsius exemplo, quod mitto, Mtas V. cognoscet. An vero non debui? qui omnia sacra, omnes caeremonias templis illis exulare comperi, qui populum verbo et sacramentorum fraudari, eos autem, qui sacra primi in illis locis

---

[1] Juniori. [2] Vilnae. [3] Andrea, Episcopo Premisliensi, Plocensi et Archiepiscopo Gnesnensi, † a. 1537. [4] Petro, Episcopo Premisliensi et Cracoviensi, † a. 1535.
[5] Anno 1529/1530. [6] Andreae Cricii Oratio in postulando ad Regnum Sigismundo II die Trium Regum 1530 habita. [7] Gorka, Episcopo Vladislaviensi, † a. 1542.
[8] Dzierzgowski, Episcopo Vladislaviensi. [9] Gnesnensem. [10] Cf. 80.

posuerunt, majores S. Mtatis V., votis atque optatis suis frustrari dolui, qui a Procuratoribus possessiones opprimi, templa argento noctu exinaniri, monasteria aere alieno involvi, oculis pene ipsis conspexi. An porro etiam aliter, quam feci, debui? qui S. Regis, patris Mtatis V., testimonium habeo [1], me recte et praeclare fecisse. Quanquam essent, qui ut scribit Sua Mtas, diversum de tota hac ratione apud Suam Mtatem dicerent; sed potuerim necne debuerim etiam, an minus parum quaesivit Kostka, Palatinus Pomeraniae, nec sibi magnopere curandum existimavit, approbaritne Rex, quod feci an secus? Sed vi atque armis monasteria aggressus, meos pepulit, ordinem constitutum dissipavit, Procuratores veteres restituit, cum quibus pristinam quoque in monasteria reduxit vastitatem, me prius et toto Polonico nomine affecto contumeliis, mandato se Regio fecisse dicit. Mihi quidem non fit verissimile, Regem religiosissimum dare mandata cuiquam religionis evertendae, justissimum, alterius opprimendi, sapientissimum, vi et armis decernendi. Sed tamen si quid ejusmodi habuit mandatorum, cur me ante de his non fecit certiorem? cur monasteria armis subacta quam libere dimissa accipere maluit? Ego enim VV. Mtatum jussu et mandato non iis tantum monasteriis, ex quibus praeter curam, laborem, impensas, nihil mihi accesserat, sed ipso etiam Episcopatu meo libenter cederem. Sed non monasteriis me solum proscribere, verum etiam me tum fortassis incutere voluit in Pomeraniam deinceps unquam revertendi. Sic est enim S. Rex, quum universum ipsum nomen Polonicum in Prussia sit odiosum, tamen eorum praecipue, qui inter ipsos cum autoritate versari possent. Quae res quid valeat et quo spectet, intelligit Mtas V. Est quod ego didici, Gedani in una illa civitate, unde Regum Poloniae vectigalibus tantum posset accedere, quantum redit ex universa prope Polonia; nolunt hoc animadverti a nostris, nolunt a VV. Mtatibus cognosci. Sed haec et multo plura ejusmodi coram mallem cum S. Mtate V., quam per literas agere. Nunc quem mitto isthuc Venerabilem Cancellarium meum [2], qui de mea illa indignitate et contemptione conqueratur, eum ut cum fide clementer V. S. Mtas audiat, supplex etiam atque etiam oro. Et quoniam ita feror animo in servitia V. Mtatis, ut nihil tam curae habeam, quam ut V. S. Mtas post felicia Clarissimi et Maximi viri, patris sui, fata, Regnum tranquillissimum et opulentissimum accipiat, pro hac singulari mea in illam observantia peto et quaeso, ne permittat nos inter nos ita contendere, ut nihil jure, omnia vi geri videantur. Nihil quenquam Mtas V. S. de suo vultu, de verbis, de nutu, sumere animi patiatur, quod ad aliquem in Republica ordinem evertendum pertinere videretur: charam cujusque sibi esse dignitatem ostendat, suo quenque jure teneri dulce sibi esse et jucundum fateatur, violentas impressiones, ordinum commistiones sibi vehementer displicere. Id quod quum omnes homines de V. sibi S. Mtate polliceantur, tamen ego mihi planissime persuadeo. Cetera dicet Cancellarius meus, quem V. S. Mtati mecum una in gratiam supplex commendo.

144. Mathiae Mancolino Praeposito Trocensi.

Vladislaviae, in. Januario 1547.

Mitto ad Regiam Majestatem [3] Venerabilem Cancellarium meum cum literis et mandatis; ut commode et opportune Mtatem Suam adeat, operam mihi in eo

[1] Cf. 116. [2] Joannem Zdzarowski. [3] Sigismundum II Augustum.

suam Ftas tua praestet, rogo. Quid habeam negotii, et ex ipso illo et ex literis, quas ut ipsa etiam Suae Mtati legat, oro, intelliget Ftas V., subsequetur autem et fulciet orationem illius et scripta mea sermone atque autoritate sua, causamque meam et me ipsum, qua poterit, poterit autem abunde, re intellecta defendet atque tuebitur. Res agitur de jurisdictione mea, quam si juvante Ftate V. retinuero, dabo operam, ut illi id repensum ita videatur, quemadmodum ipsa ex me aliquoties per literas postulavit. Literas ubi S. Mtati Suae legerit, secreto apud se adservet. Haec a Ftate V. fieri, et conjunctio ac necessitudo nostra requirit et benevolentia flagitat, quam ego profecto benevolentiam officiis meis brevi testatam faciam. Bene valeat.

145. Joanni Zborowski [1], Castellano Małogostensi [2].

Vladislaviae, in. Januario 1547.

Venit isthuc [3] Cancellarius meus in magnis meis et arduis negotiis, et quia Mtiam V. unice diligo, jussi eam illi meo nomine salutari, negotiaque ipsa mea apud eam exponere. Rogo autem, ut rebus ex illo bene cognitis, illum, ubi poterit, maxime adjuvet, et me ab adversariorum falsis vocibus tueatur. Omnia credet huic Cancellario meo, et me, ut coepit, amabit.

146. Joanni Lutomirski, Thesaurario Regis Junioris.

Vladislaviae, in. Januario 1547.

Ex meo Cancellario quid apud Regiam Mtatem velim, intelliget Dtio V., res est momenti magni, et quae opera atque gratia Dtionis V. opus habeat. Eam si nobis praestiterit, non ingratis hominibus praestiterit. Bene valeat et me amet.

147. Nicolao Radivilo, Marschalco Lithuaniae Supremo.

Vladislaviae, in. Januario 1547.

In negotiis meis gravissimis mitto ad Regiam Mtatem [4] Venerabilem Zdzarowski, Cancellarium meum. Et quoniam Mtiam V. propter summam illius in me benevolentiam unice diligo atque amo, hancque apud Mtatem Suam inter primos esse scio, facile credo, haec ipsa negotia mea ab illa adjutum iri, quemadmodum et illa, si quid mihi rerum suarum committeret, facile consequetur, quae vellet. Rem ipsam intelliget ex hoc Cancellario meo, cui fidem habebit et me diliget, quando se a me amari certo sibi persuadere potest Ill. Mtia V., cui omnia felicissima ex animo faveo.

148. Stanislao Italo, Regiae Majestatis Junioris Camerario.

Vladislaviae, in. Januario 1547.

Quia Dtio V. meritis atque virtutibus suis et locum non infimum et gratiam non vulgarem nacta est apud Mtatem Regiam, meque semper singulari quodam

---

[1] Starszy syn Jędrzeja, kasztelana wieluńskiego.
[2] Podług Niesieckiego, był w tym czasie kasztelanem małogoskim i ochmistrzem dworu Zygmunta Augusta, Piotr Zborowski, drugi syn Jędrzeja, kasztelana wieluńskiego.
[3] Vilnam. [4] Sigismundum II Augustum.

modo observavit et dilexit, volui et ego illam his literis per Venerabilem Cancellarium meum, quem isthuc in magnis negotiis mitto, invisere. Quam diligenter rogo, ut huic Cancellario meo aditum ad S. Mtatem Suam faciat, quem maxime opportunum judicaverit, negotiaque ipsa mea, re intellecta, juvet apud R. Mtatem. Hoc ego illi veris amici officiis per occasionem referam.

149. Sigismundo Regi.

Vladislaviae, in. Januario 1547.

Ad quem diem et quo in loco Comitia sint indicta, ex literis S. Mtatis V. accepi [1]. Nuncii ut graves et cordati viri eligantur, curabo, quantum in me erit, sedulo, neque permittam, ut me dolor hic meus, qui me profecto male habet, quemque S. Mtati V. per literas et nuncios meos exposui, alio auferat, quam Reipublicae necessitas, dignitas S. Mtatis V. et fides mea vocat et invitat. Mitigabitur enim dolor meus, quod summe oro et haud dubie credo, gratia atque autoritate S. Mtatis V. Quod pro Reipublicae salute agam, id faustum illi ac felix esse cupio; S. vero Mtati V. ut omnia prospere cedant, exopto. Cujus me gratiae atque clementiae humillime iterum commendo.

150. Bonae Reginae.

Vladislaviae, in. Januario 1547.

Cum literis una Regiae Mtatis de Comitiis redditae sunt mihi etiam a S. Mtate V. non sine significatione solitae clementiae, quae mihi semper secundum Deum extitit jucundissima. In eligendis ad Comitia generalia Nunciis, quemadmodum S. Mtas V. me hortatur, dabo omnem operam, ut huic dolori, qui me alioqui plurimis et justis de causis vehementer affligit, quemque S. Mtas V. ex binis meis literis et ipsis etiam nunciis intellexit, in negotiis et laboribus pro Republica et Mtatibus VV. obeundis, non prorsus succumbam. Confido enim, illi gratia Mtatum VV. ex mea sententia et pro rei aequitate consultum iri, quod ut fiat, S. Mtatem V. humillime etiam atque etiam peto et quaeso. Quam Dominus Deus in dies omni felicitate magis ac magis augeat. Datum.

151. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Vladislaviae, in. Januario 1547.

Literae mihi Dtionis V. R., quas a Regio Cubiculario accepi, jucundissimae fuerunt; luculenter enim testatae sunt summam erga me benevolentiam R. Dtionis V., quam mihi profecto ex animo atque opinione eripere quidam conabantur, qui ex Magnifici Dni Palatini Pomeraniae filio audivisse se dixerunt, ea omnia, quae is ipse Dnus Palatinus in me commisit, jussu atque consilio R. Dtionis V. gesta et patrata fuisse. Sed ego ut neque tum credidi, quum dicerentur, ita nunc his literis visis adduci non possum, ut id mihi de Dtione V. R. persuadeam, quod et Ecclesiae Dei plurimum incommodaret, et non satis denique responderet huic

---

[1] Listu królewskiego zwołującego sejm do Krakowa na Reminiscere 1547 nie powiodło mi się nigdzie odszukać; rozesłany on został prawdopodobnie w ostatnich dniach grudnia r. 1546.

erga me amori atque benevolentiae, quam mihi se amplius declaraturam promittit R. Dtio V. Qua in re ego lubens conquiesco, et me observantia mea omnique studio commendatum magis ac magis facere R. Dtioni V. non desistam. Quam Dominus Deus mihi atque adeo toti Ecclesiae diu servet incolumem.

152. Alberto Psarski, Officiali Gnesnensi.

Vladislaviae, in. Januario 1547.

Albertus Golczewski meus cum magno mihi dolore exposuit, cecidisse se in judicio Ftatis V. causa non justa solum, verum etiam manifesta: quod totum tametsi in ipsius Advocati sui fidem rejicit, tamen aegre se ferre etiam significat, quod id commissum sit judice Ftate V., cujus aequitate fretus ille, causam ipsam leviori praesidio muniverat. Is quum a me jam abeundi isthuc veniam peteret, ne quid rebus ipse suis deesse videretur, retinendus mihi est visus, vel quod obsequiis illius libenter nec incommode utor, vel quod existimo, has meas literas tantum pondus, vel majus etiam fortassis apud Ftatem V. habituras, quam illius ipsius praesentiam. Rogo itaque pro vetere illa nostra benevolentia, causam ipsius Ftas V. in integrum restituere, et adversariam in censuras pristinas reponere velit, quando quidem is, quem Golczewski causae patronum constituerat, nihil tale commissum ab illo habebat, quod ad liberandam hanc feminam censuris pertineret, nisi illa, quod debebat, restituisset primum. Hoc si apud Ftatem V. obtinuero, dabo operam, ut hoc illi pulchro sit et abunde relatum amicitiae officiis. Quod superest, cupio illam bene valere et huic causae pro aequitate bene velle. Datum.

153. Benedicto, Episcopo Posnaniensi.

Vladislaviae, in. Januario 1547.

Quia in Senatu amplissimum hunc locum, qui Dtioni V. R. jam pridem requirere et evocare videbatur, virtute, prudentia, gravitate sua jam tandem R. Dtio V. non possedit tantum, sed etiam adornavit, et quia in Dei Ecclesia honoris hunc gradum, qui summis illius dotibus debebatur, jure optimo est assecuta; postremo quia me ipsum atque familiam meam nunquam comprehendere amicitia, nunquam tueri officiis dubitavit, missurus ad illam eram quempiam ex meis non ineptum nuncium cum literis, qui indignitatem, qua a Pomeraniae Palatino ego, ecclesiastica jurisdictio, Regni libertas affecti sumus, R. Dtioni V. exponeret. Sed quum se commodum obtulisset hic Cancellarius illius, Ecclesiae meae Decanus[1], vir et summo ingenio et eloquentia non vulgari, per hunc, quam per ullum alium malui cum R. Dtione V. his de rebus agere. Nam ut me multa scribendi labore levavit, ita Dtionem V. R. copiose de omnibus docebit, quae acciderunt, exhibebitque nonnulla simul, quae res gestas meas palam comprobabunt, adversariorum autem temeritatem debebunt infirmare. Quod si ea leviora R. Dtioni V. videbuntur, ea in re praesertim, quae tota ex jurisdictione mea et Sedis Apostolicae concessione pendere debuit, reponenda erunt inter ea, quae ex superabundanti, ut dicunt, haberi solent. Etenim ego in gerendis ipsis rebus autoritate primum mea sum nixus, deinde concessionibus Sedis Apostolicae, quae quales sint, videbit R. Dtio V., ce-

[1] Laurentius Kierski.

tera omnia veluti additamenta esse putavi. Nunc illud consideret, quaeso, R. Dtio V., satisne R. Dnus Cracoviensis Episcopus professione, dignitate, officio, fide sua, rem dignam fecerit, qui his meis contraria munimenta ex Cancellaria sua Palatino ipsi miserit, et quem majores nostri Episcopi et universus ecclesiasticus ordo libertatum suarum custodem in eo Cancellariatus officio esse voluerunt, is se nunc praestitit ducem et autorem labefactandarum. Exerat se hic, quaeso, Senatorius ille R. Ptatis V. animus, ardens rei ecclesiasticae cura erumpat, prodeat in lucem summa illa in me ac familiam nostram benevolentia, consultat, quaeso, et opem ferat dolori huic meo, ut quid mihi faciendum sit, etiam ab ipsa R. Dtione V. non ignorem. Rmus profecto Archiepiscopus [1] et literas jam ad Mtates Suas his in rebus misit, et deinceps factum hoc meum omni ope tueri est pollicitus; Dtionem autem V. R. non alium se praebituram confido, quam heroicae illius virtutes requirunt et benevolentia nostra mutua exposcit. Me certe R. Dtio V. ut semper dignitati suae et fortunis omnibus favere intellexit, ita deinceps obsequentissimum in iis tuendis experietur, quemadmodum saepius jam per literas testatus sum. De negotio sui Cancellarii ita habeat. Quod possessionem Decanatus Kierski [2] acceperit, id me inscio accidisse, aberam enim Vladislavia; quod eam Cancellario nunc ipsi non restituerim, absentiam Kierski effecisse. Daturum tamen operam, ut quum is redierit munimentaque sua, quae ego nondum vidi, ostenderit, res inter illos, citra alterius praejudicium, componatur ita, ut plane intelligi possit, magnam me literarum R. Dtionis V. rationem, magnam virtutis et industriae Cancellarii ipsius habere, quem ego probitatis suae, obsequiorum suorum et familiaritatis olim nostrae causa non tantum beneficio ipso non exuere, sed ultro etiam ad illud invitare vellem. Commendo me diligenter Dtioni V. R., quam diu felicem valere cupio. Datum.

154. Joanni Varmiensi, et Tidemanno Culmensi, Episcopis.

Vladislaviae, 13 Januarii 1546.

Quinto Idus Januarias [3] accepi epistolam, quam ad me Dtiones VV. RR. septimo Idus Decembris [4] dederant, et eam quidem Cracoviam missam. Qua in re, ut non mirer tardius esse redditam, quam fieri alioqui potuit: illud non satis intelligo, cur illac potissimum iter ad me instituisset, omisso hoc, ut usitatiore et breviore, ita commodiore itinere. In ipsa epistola multa sunt, quibus responderi oportet, quae Stoicus fortasse quispiam, aut si quis in VV. RR. Dtionum amicitia minus ambitiosus videri vellet, contemnat, ego contemnere nec possum pro humanitate mea, nec volo, ne causam dedisse existimer, quominus benevolentia mutua inter nos constare videatur. Publicam fuisse vocem et communem omnium in illis terris [5] querelam de laesa sua libertate, Dtiones mihi VV. RR. significant, cui ut per eas obviam iri possit, nec ad Principes referri opus haberetur, intelligere se olim ex me voluisse scribunt, totius mei in monasteriis [6] instituti rationem. Ego de me jactatas eas voces fuisse nihil miror; famam enim effugere

[1] Gnesnensis, Nicolaus Dzierzgowski. [2] Laurentius. [3] 9 Januarii 1547.
[4] 7 Decembris 1546. [5] Prussiae. [6] Pomeranicis: Carthusiensi et Zarnovicensi.

quotusquisque potest in tam maledico seculo? Miror, si VV. RR. Dtiones veras fuisse sibi persuaserunt. Qua de re equidem ita habeant, si suam in dioecesi jurisdictionem exercere, si cultum ex Ecclesiis profligatum revocare, si populo Pastores restituere, si oppressos homines vindicare, si possessiones direptas sarcire, libertatem terrarum laedere est, ego, ego sum ille libertatis violator, perditus ac nefarius in Republica Senator, pestis atque exitium humanae societatis! Quid enim gessi aliud in monasteriis, quam quod erat jurisdictionis meae: Presbyteros constitui, qui Deum colerent et sacramenta distribuerent, Procuratores alios destitui, qui mala fide monasteriis servierunt, alios institui, quos e re monasterio fore providebam. Sed absit, ut quod autore Serenissimo Rege nostro, summo libertatis custode, tutore, alumno gessi, quodque Sedi ipsi Apostolicae, quam ut veritatis ita libertatis etiam et omnium virtutum columnam ac stabilimentum confitemur, abunde probavi, eo quis laedi, opprimi, labefactari cujusquam libertatem existimet. Quae dico literis, testibus demonstrare possum. Miror autem illud quoque alterum, cur, quum ego haec jam pridem totidem pene verbis VV. Dtionibus RR. exposuissem [1], quumque ipsae his cognitis rationem, ut scribunt, inire debuissent, ne res ad Principem deferretur, res sit tamen ipsa delata? Sed hoc non magis miror, quam gaudeo, interim illud RR. Dtiones VV. perpendant, quaeso. Si tum integra esse terrarum libertas visa est, quum monasteriis illi praeerant, qui praeerant homines, ut levissime dicam, a prophanis instituti, imo etiam vix a quoque instituti, cur nunc laesa putatur, quum hi succedunt, quos ecclesiasticus vir in bonis Ecclesiarum instituit, quos Episcopus atque loci ordinarius in sua dioecesi? Num quid libertati terrarum decedit, si Praefecti possessionum cujuspiam immutentur? Num ut eadem in terris perpetua libertas, ita iidem praediorum Praefecti perpetui esse debent? usque adeo, ut ne cum vita quidem ipsa praefectura exuatur? Corruitne statim terrarum libertas, extinctis Praefectis? minime hoc quidem! Quid est ergo, cur sibi homines libertatem violatam conquerantur? Usitatum hic illud proferri existimo de alienis et externis hominibus. Quaero, ecquid me Pomeraniae Episcopum agnoscant? ecquid Pomeranos ad Prussos pertinere existiment? Neutrum negabunt, aut si negabunt, alterum Palatini Pomeraniae inter Prussiae Consiliarios cooptatione, alterum Vladislaviensis Episcopatus cum Pomeraniae unione, evincemus. Si igitur sum in Pomerania Episcopus, quomodo non in Prussia Consiliarius? Jam si Prussica libertas Prussorum institutis atque rationibus non violatur, ne meis quidem institutis violata videri debet, qui non modo juris, sed etiam possessionum in his terris, tantum fere Deo gratia habemus, quantum quivis alius. Nunc autem, si quos male habet, Pomeraniae Episcopatum cum Vladislaviensi junctos esse, hi actum agunt, ut est in proverbio. Res enim ut nullum robur, nullamque autoritatem ex communi Principum Polonorum et Prussorum consensione haberet, sicut habet, tempore profecto ipso et vetustate ita est confirmata, ut revocare nunc illam in dubium, intempestivum atque vanum sit. Sed Polonos in Prussia praefecisti? Audio et fateor. Sed quid vetat, obsecro, ut Pruthenos in Polonia, ita Polonos in Prussia praefici? praesertim quum neque arcibus illos praefecerim sed monasteriis, neque alterius sed meae dioecesis. Num soli Prussi ullam vicinitatis rationem, quam magnam esse omnis credidit, barbaries se habere existimari [2] volunt? Absit haec cogitatio a mente hominum, omni doctrina

---

[1] Cf. 79 *b*. [2] Sic!

summoque usu praeditorum! Ergo instituti mei ratione terrarum Prussiae libertas usque adeo non laeditur, ut si ea convellatur aut oppugnetur, laedi potius libertas existimanda sit: quae mihi aeque cum aliis Consiliariis atque civibus ejus Provinciae communis est. Illud jam Dtionibus VV. RR., quibus ego majorem prudentiam et propter aetatem etiam experientiam tribuo, judicando relinquo, rectene fecerint, quod ordinationem meam in rebus Ecclesiarum subjecerint, ut scribunt, judicio et sententiae hominum prophanorum. Quin potius Metropolitani nostri? quin Synodi ipsius? quin Sedis Apostolicae aut si lentius mecum et magis christiane agere voluissent, quin potius me privatim ipsae, non inita cum Magnifico Dno Palatino, homine utique prophano, societate, monuerunt? si quid esse videbatur, quod monitis opus haberet? Non minus profecto gratae eae literae mihi fuissent, quam sunt istae, tametsi paulo vehementiores. Commissionem Regiam non est, quod mihi objiciant, quam neque quaesivi ego, neque summam aut primam rerum mearum autorem habui, neque ad unguem servavi. R. Dnus Archiepiscopus impetravit, ego autem uti illa tantum volui ad extinguenda odia hominum, et invidiam derivandam. Venio nunc ad reliquas epistolae VV. RR. Dtionum partes. Scribunt, se post scripta mea, quae, ut ipsae ajunt, non improbabilem gestorum speciem depingebant, rem deinceps bene explorare ac mederi tandem incommodis cum dignitate voluisse. Ego in iis rebus meas literas apud RR. Dtiones VV. gravissimi testimonii pondus habere debuisse existimo, neque enim rei speciem depingebant sed exprimebant rem ipsam, et quidem, ut ipsae scribunt, non improbabiliter. Nunc autem plus haberi aliorum verbis, quam scriptis meis fidei, a RR. praesertim Dtionibus VV. hominibus eadem mecum dignitate, excellentiore prudentia, opibus majoribus, non possum non molestissime accipere, qui et illud satis moleste acceperim, si tantumdem habitum fuisset. Sed hoc esto. Illud nescio, an explorare etiam res gestas meas Dtionibus VV. RR. jure conveniat; vereor enim, ne hoc sit falcem mittere in alienam messem, incommodis autem et quibus mederi et cum dignitate cujus voluerunt, non intelligo. Neque enim incommoda ulla video, neque dignitatem, aut suam eas tantum inspectasse credo, abjecta mea, neque meam non magnopere afflictam esse sentio, his illarum, nescio quibus, remediis. Contumeliarum deinde et crapularum quarundam literae ipsarum meminerunt. Ego, dum neque ipse cognovi, neque ullius bonae fidei testimonio didici, aliquem improbum esse, scelestum, perditum hominem, probos esse et bonos viros omnes existimo, et quanquam de illorum probitate nihil mihi nonnunquam constet, in hanc tantum malo partem peccare, ut bonos esse sentiam. De Dtionum VV. RR. egregia virtute multa mihi sunt argumento, prudentia primum, quae mihi ex rebus eorum gestis jam dudum perspecta est, deinde is honos atque dignitas, quo nonnisi virtuti, integritati, innocentiae patet introitus; postremo ea de Republica cura, quam literae illarum praeseferre videntur, quae, si in hoc facto minus necessaria videtur, hoc ego illorum sermoni tribuo, qui rem aliter, quam fuit, apud RR. Dtiones VV. retulerunt. Illud autem etiam quantum valet, quod a mea amicitia video illas non penitus esse alienas? Quamobrem contumeliis illas non tantum non affeci unquam, sed sine honoris praefatione nunquam nominavi, ut jam non mirari non possim, quid iis in mentem venerit, quum has mihi contumelias impegerunt. Unum illud excipio, quod quum Gedanenses Concionatorem [1] de mea

[1] Dionysium monachum.

manu suscipere noluissent, ac ejus rei causam dixissent, quod ab Episcopo Culmensi dioecesi pulsus esset, illeque deinde a me quaesitus, pulsum se respondisset, quia a Romana Ecclesia declinare, Martinum Luterum profiteri noluisset: dixi in postera sessione Gedanensibus, pulsum se esse dicere, non turpi aliquo crimine aut suspicione mala notatum, sed ob Romanam tamen religionem contemptum et odiosum. Haec neque acerba sunt, neque mea; quod enim mihi dictum fuit, id mihi esse dictum, dixi aliis, quod ipsum etiam neque confirmavi ipse, neque auxi. Haec sunt scilicet meae contumeliae; nam ex crapula in literas aliquid referri, ne quid dicatur quidem, intelligo. Hoc scio, cibi mihi et potus moderationem summopere semper placuisse, cujus natura crapulam omnem et temulentiam semper abhorruit. Ea si a quoque Dtionibus VV. RR. est attributa, nescio; ego neque mihi sum ejus conscius, neque me existimo hoc nomine a RR. Dtionibus VV. designari. Sed de his satis. Illud Dtiones VV. RR. etiam atque etiam cogitent, ne ex his initiis, quae in me ex Dtionibus VV. RR. profecta sunt, magnum deinde aliquod malum ingruat in Ecclesias illarum, idque opinione citius. Quid enim prohibebit eadem ratione istos in jurisdictionem Dtionum VV. RR. se ingerere, quum quod se in meam ingesserint, id ductu atque consilio illarum fecerint. Ego, ut jam isthic jurisdictione sim diminutus, cui tamen adhuc rei totis conatibus obsistam magna Senatorum et gravissimorum virorum ope atque praesidio, hic certe apud nos integram conservabo. Porro Dtiones VV. RR., si quemadmodum et ipsae fatentur, et ego comperi, multorum ac fere omnium obtrectationibus patent, ita jurisdictione sua semel diminui coeperint, verendum est, ne tota simul exuantur: audaciae et temeritati nisi radices praecideris, quominus in herba exeat, ac deinde fructus pariat, efficere non poteris. Huic ergo meo periculo tanto magis succurrere deberent Dtiones VV. RR., quanto magis res nobis est communis, atque etiam fortassis Dtionibus VV. RR. magis propria. Scio, haec omnia acutius a Dtionibus VV. RR. videri, sed tantum pro mea in illas benevolentia, et pro officio ac professione mea continere me non potui, quin indicarem: ne sit tandem aliquis, qui in interitu illarum rideat, quod Deus Optimus Maximus ab Ecclesia sua avertat, precor. Dtiones VV. RR. bene valere et me amare opto.

155. Joanni Dantisco, Episcopo Varmiensi [1].

Vladislaviae, 13 Januarii 1547.

Quia in literis, a R. Dtione V. et R. Dno Culmensi [2] missis, accepi schedam quandam privatim a Dtione V. R., duxi illi privatim etiam rescribere. Satis, nisi fallor, responsum est in literis, quas RR. Dtionibus VV. in commune misi, calumniis eorum, qui me haeresim et ingluviem Dtionibus VV. RR. objecisse insimulaverunt. Nam de ingluvie merum est figmentum, quod mihi ne in somnis quidem in mentem venit; de haeresi, quod dicitur, occasionem et ansam habet, veritatem non habet. Itaque minus jam miror, gynaecium quoque ipsis nobis alicunde objectum esse; vere enim illud ab Andrea Cricio, meo avunculo, R. autem V. Dtionis amico et familiari, scriptum est: Nemo unquam potuit linguas vitare malignas. Ego certe praeter eas, quarum in lavandis vestibus vita erat, illasque jam propter aetatem et labores suspicioni minime obnoxias, alias fuisse in comitatu meo

---

[1] Cf. Appendicem. [2] Tidemanno Giese, cf. 154.

feminas nescio, neque dicere plane possum. In tanta turba fortassis, quantam vidit Pomerania, latere ejusmodi quid potuit, quod suspicionem excitarit. Sed alios hoc tamen prius quam me deprehendise, mirandum esset, cui Deus et natura diligentiae et ipsius pene curiositatis tantum aspersit, ut propterea multi me dicant inferius descendere, quam dignitas ipsa mea atque ordo postulet. Quod Dtio V. R. cum ipso una Dno Episcopo Culmensi refellebat has calumnias, rem profecto dignam fecit. Hoc est enim vere, lucem esse in Domino, qui veritas est, discutere vanitatum et mendaciorum tenebras, neque pati, ut tenebrae lucem comprehendisse videantur. Quod ipsum si deinceps Dtiones VV. RR. fecerint, fiet, ut luceat lux illarum coram hominibus, non dico ad praedicandam simulatam hanc defensionem libertatum terrae, sed ad glorificandum Patrem illum aeternum nostrum, qui in coelis est. Qui nos idem sapere et sentire in se ipso faciat, et Dtionem V. incolumem servet, quam de mea in sese benevolentia melius esse persuasum cupio. Datum.

156. Martino Tesseno, Capitaneo Lemburgensi.

Vladislaviae, mense Januario 1547.

Proficiscenti isthuc Venerabili Dominico Kamieński, Vladario Episcopatus mei Pomeraniae et Capitaneo Sobcoviensi, exigendarum decimarum gratia, dedi has ad Mtiam V., quibus ab illa vehementer peto, ut laborem ipsius juvet et muniat autoritate sua, ut decimas, quae et jure Divino mihi debentur, et Regio mandato et ipsorum Nobilium promissis, quae ex his, quas mitto literis, Mtia V. intelliget, colligere plane possit. Ego Lemborgi quum essem [1] populumque mea Pastoris voce salutarem, cognovi, quantum exiguo tempore cognosci potuit, non ita esse ab religione alienos, quemadmodum dicebatur: unde in spem venio, eos id, quod religione tenentur, cum bona gratia et voluntate esse daturos, praesertim si, quod summe rogo, accesserit eodem autoritas Mtiae V., quae ipsa efficiet, ut non hoc tantum, quod hujus anni est proprium, sed etiam quod anteactis annis retentum fuit, persolvatur. Ego porro hoc officium Mtiae V. lubens rependero omnibus officiis, quae ex me aut sua aut suorum causa in hoc Regno nostro postulaverit: qua de re plura dicet Thomas Vyssocki, Notarius meus, quem Dno Vladario comitem esse hujus itineris volui. Mtia V. me amet, et Ill. Dno Duci [2] studium meum commendet, et bene valeat.

157. Joanni Ocieski, Castellano Zavichostensi [3].

Vladislaviae, m. Januario 1547.

Quum rediisset Cybulski, Cubicularius meus, multa mihi et copiose narravit de amore et officiis erga me Dtionis V. M., quae eo mihi gratiora sunt visa, quod et in rebus maximis cognita sunt et nulla vi extorta, sed ex mea illius in me benevolentia profecta fuerunt, et pro aequissima aequitate pugnaverunt. Quamobrem Mtia V. sibi de me persuadeat quaeso id, quod solet de quoquam ex maxime intimis suis; nihil enim ejusmodi esse poterit, in quo non vincam cogitationem exspectationemque illius. Illud etiam si opus fortassis non fuerat, tamen quin

[1] Cf. 80. [2] Pomeraniae, Barnimo. [3] Sic!

rogem, continere me non potui, ut deinceps in hac causa mea eum se praebere velit, quem nunc praebuit, hoc est fortissimum patronum et propugnatorem acerrimum. Hoc virtus illius Divina, hoc constantia singularis requirit, hoc vetus mea in illam benevolentia jure prope suo exposcere videtur, quam ego porro, quibus potero officiis, lubens testabor.

158. Andreae Duchnicki et Stanislao Dąbrowski, Internunciis.

Vladislaviae, m. Januario 1547.

Dolor meus effecerat, quin per Cybulski ad vos scriberem. Nunc illud a vobis etiam atque etiam peto et quaeso, nihil ut praetermittatis, quod ad legationis munus obeundum, quodque ad vestram in hoc genere ..... [1] testandam pertinere videatur: ut plane intelligi possit, me nihil ab officio aberrasse, adversarios vero calumniis non aequitate niti. Multa vobis, quae dicatis, praescribere nil est necesse; si ad ea, quae vidistis ipsi, prudentiam innatam adhibueritis, non est, quod amplius desideremus. Sed omnino conatum omnem vestrum intendatis, ut publice in Senatu conquerantur de hac nostra indignitate: plura a vobis dici possunt et cum majore fide, quam si mihi ipsi dicenda essent. Cum Dno Episcopo Cracoviensi expostuletis, non tam nostro, quam Ecclesiae nostrae nomine, putetne, decuisse hunc, quem universus ecclesiasticus ordo suarum libertatum custodem esse voluit, aliquid contra Ecclesiae libertatem aut constituere, aut Regio signo confirmare? Sed rem hanc ita agite, ne quid intelligere possit, me de his mandatitiis literis, quas contra me Regio nomine edidit, adhuc olfecisse: omne genus conviviorum apud illum vitabitis, ut intelligat, rem, quam fecit, vobis serio peracerbam videri. Ego etiam quum venero, non praetermittam, quin cum illo hoc nomine expostulem. Bene valete.

159. Alexandro Korczbok in Vierczkup.

Vladislaviae, m. Januario 1547.

Quum intellexissem, Ill. Ducem [2] tuum sermone malevolorum quorundam male esse de me persuasum, plurimum dolui. Pro hac enim, quam gessi semper et gero adhuc in Ill. Dtionem Suam observantiam, et cultu pene singulari, aliam me gratiam ab illa relaturum speravi. Adjungere se dignata est ad vanissimas illas querelas et insimulationis plenas Dnorum Consiliariorum Prussiae de ordinatione mea in monasteriis Carthusiensi et Zarnovicensi, dioecesis meae. Ego vero defendendus illi eram potius uti benevolentissimus Ill. Dtionis Suae et observantissimus Episcopus! Quamobrem quum Dtionem V. sanguinis propinquitate conjunctam habeam [3], illamque diligam et in aula Ill. Dtionis Suae esse sciam, rogo, quam possum maxime, ut me contra malevolorum primo accusationes tueatur, deinde de meo studio, cultu, observantia, Ill. Dtionem Suam certiorem etiam atque etiam

---

[1] Miejsce próżne na jeden lub dwa wyrazy. [2] Albertum Prussiae, cf. 189, 190.

[3] Alexander był prawdopodobnie rodzonym lub stryjecznym bratem dziekana gnieźnieńskiego Jana, który w listach naszych pisany jest raz „Corcibocus", drugi raz „Corczbok", „Corzboch" lub „Korczbok". Niesiecki i inni heraldycy piszą ich: „Korzbog" lub „Korzbok".

faciat. Delationes adversariorum nihil habent solidi: quidquid ego feci, id ex jurisdictionis meae autoritate profectum est, quae mihi in illam dioecesim integra et firma est. Haec si Dnorum Consiliariorum Privilegiis adversa videtur, adversa videri merito non debet, propterea quod quum sim Pomeraniae Episcopus, etiam Prussiae sum Consiliarius. Studium vero meum in Ill. Dtionem Suam illud est, ut majori fore usui non multo post Ill. Dtionem Suam profiteri non dubitem, quam horum fortassis esse possit, qui gratia nunc Ill. Dtionis Suae contra me abutuntur. Id, quod vel viva voce, vel ex his literis Ill. Dtioni Suae Dtio V. referat, rogo, petatque, ne jurisdictionem meam, Episcopi sibi obsequentissimi, violatam esse velit. Dabo operam, ut se hoc officium Dtio V. optime posuisse intelligat et sentiat. Datum.

Perquirat, rogo, diligenter, unde potissimum aut a quo inductus sim in hanc malam gratiam Ill. Dtionis Suae, idque mihi quam citissime significet.

160. Bonae, Reginae Poloniae.

Vladislaviae, m. Januario 1547.

Quandoquidem S. Mtas V. beneficia sua erga me facit in dies cumulatiora, dicam breviter, ne plus verbis promittam, quam praestem rebus: ita me effundam in servitia illius, ut si mortem in iis oppetiero, bene me oppetiisse existimem. Et quoniam qui semel benefaciendi iter est ingressus, eum pergere porro benefaciendo oportet: S. Mtatem V. rogo, ut consulat huic dolori meo, quo sum immerito ab Episcopo Cracoviensi affectus, qui huic Procancellariatus officio suo frena ita laxavit, ut non quemadmodum deberet, custodem se libertatum nostrarum praestet, sed hostem atque inimicum, quique conatus illos et labores majorum Episcoporum invertit, dum non modo se cuiquam pro libertate nostra non opponit, cujus rei gratia altera Cancellaria hominibus nostris obtenta est et reservata, sed etiam iis ducem se et autorem profitetur, qui illius labefactandae cupiditate flagrant. Scripsit ad me nuper, quum mihi Mandati illius literae apud Dnum Cancellarium [1] conficerentur, se esse earum literarum conscium, cupere modis omnibus, ut insolentia eorum reprimeretur, qui invadunt jurisdictionem nostram. Simul autem dabat quoque literas ad Pomeraniae Palatinum Regio nomine, quibus illi monasteria mea invadendi, in iisque rationes institutorum meorum violandi faxit potestatem, sicuti profecto invasit et violavit. Itaque jam neque illic, neque in tota Pomerania aliqua nostri aut dignitatis nostrae ratio habetur: pelluntur sacerdotes et ad me pleni querelarum veniunt. Sed quid agam? Hic Augustinus Scultetus noster [2], homo illius nationis, poterit plura S. Mtati V. referre, cui ut in negotio ipsius adesse velit, V. Mtatem humillime oro. Ego hic in istis Conventibus [3], ubi adero, per me ipsum, alioqui per amicos, id agam omni conatu diligenter, quod ex usu Reipublicae et ex dignitate atque sententia Mtatum VV. esse possit. Interea me supplicem atque fidelem servitorem S. Mtatis V. in gratiam do, dico, addico.

---

[1] Thomam Sobocki, cf. 116. [2] Stolzenbergensis.
[3] Particularibus in Radziejów, cf. 164.

161. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Vladislaviae, m. Januario 1547.

Missurus eram ad R. Ptatem V. Cubicularium meum cum literis, sed opportunitate Augustini istius Sculteti abuti nolui. Ac primum quidem magnas habeo gratias R. Ptati V., quae nuncios meos et libenter vidit, et ad Regem Serenissimum abeuntes illos literis suis gravissimis decoravit, quibus legatio illorum testimonio R. Dtionis V. apud Regem fulciretur. Quod certe etsi aliter facere pro officio suo R. Dtio V. non potuit, tamen mihi etiam perjucundum erat, ea fieri ab illa, quae et officio illius conveniunt, et serviunt necessitati nostrae. Illud sciat: omnia, quae in me, quae in Regni libertates, quae in ecclesiasticam jurisdictionem, quae in R. Ptatis V. autoritatem, quae adversum et illas priores literas, quas R. Ptas V. semper Pomeraniae monasteria apud Regiam Majestatem obtinuerat [1], et has, quas nuper Mtas Sua ad Gedanenses dedit [2], quae contra aequum, bonum, honestum Pomeraniae Palatinus designavit, ea omnia ortum sumpsisse ex R. Dno Episcopo Cracoviensi, qui quum esse custos deberet in eo Procancellariatus officio libertatum nostrarum, exponere eas coepit temeritati et insolentiae hominum prophanorum. Tradidit ipsi Palatino literas Regio nomine, voluntate minime Regia, quibus illi potestatem fecit ejiciendi vi et armis Praefectos nostros monasteriis, suos quos vellet instituendi, et omnia illic agendi pro arbitrio, quemadmodum ex hoc exemplo illarum R. Ptas V. cognoscet. Hanc ego indignitatem meam in Comitiis dissimulare non potero, et R. etiam Ptas V. autoritatem suam contemni pati non debebit. Me, si quid deliquisse Dnus Episcopus videbat, rem potius ad R. Ptatem V., ad Synodum deferre, quam cum prophanis conspiratione facta, libertates nostras convellere debuit. Interea tamen, si videtur, det, quaeso, ad illum literas, quibus hoc factum sibi omnino non probari significet; sin minus, intermittat, me tamen in ipsis Comitiis tuendum sibi existimet. Plura, quum Deus illam mihi in Colo [3] obtulerit; nunc me illi, ut soleo, in gratiam commendo. Datum.

162. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Vladislaviae, m. Januario 1547.

Etsi dolor hic meus, quo sum recens a R. Ptate V. adfectus, quidquam me ad illam scribere non permittebat, sed rationem potius inire jubebat, qua sibi quam maxime consuleretur: vicit tamen vetus illa observantia mea in R. Ptatem V., et has me ad illam dare coëgit. Ego quo magis mecum reputo, quid spectarint majores nostri Episcopi, ut in suo ordine perpetuo alteram ex duabus Regni Cancellariis retinerent, idemque quo recolo diligentius, quid meo illo in R. Dtionem V. studio singulari secutus sum, hoc gravius doleo, ea mihi a Dtione V. R. evenisse, quae evenerunt. Equidem arbitror, prudentes illos viros, majores nostros,

---

[1] Cf. 80. [2] Cf. 116.

[3] Koło nad Wartą w wojew. kaliskiém, miejsce sejmików generalnych, Conventus generales, dla województw wielkopolskich; tym razem miał się prawdopodobnie odbyć sejmik generalny w Kole około 13 lutego 1547.

libertatibus et praerogativis suis consulere voluisse, custode eo, qui ex eorum ordine Cancellariae praeesset. Mihi autem probe sum conscius, me meo studio non aliud quam gratiam V. R. Dtionis quaesivisse, ad quam hoc me faciliorem aditum habiturum existimabam, quod Tomicii, avunculi mei, beneficium tanti fore apud R. Dtionem V. putavi, ut in me nepotem aliqua etiam grati animi pars refunderetur. Id me hoc tempore quum fefellerit, cogitet, velim, ipsa R. Ptas V., quanto mihi dolori et sit et esse debeat. Traditae sunt ex Cancellaria Dtionis V. R. literae homini soluto et populari [1], adversum jurisdictionem meam in Ecclesias Pomeraniae, quae integra Episcopis Vladislaviensibus jam inde a sexcentis [2] annis permansit, adversum Regiae Mtatis vel voluntatem, quam literis suis R. adhuc Dno Archiepiscopo, Vladislaviensi Episcopo existente [3], declaravit, vel approbationem, quam recentibus etiam literis conscia R. Dtio V. ad Gedanenses consignavit. Huic factum est, quod alioqui factum non fuisset. Ejecti sunt Praefecti mei monasteriis, idque vi et armis, quod nisi rebelli, nisi seditioso homini et pacis communis hosti atque inimico, evenire non solet: quo ex facto confirmati sunt rursus animi omnium in veteri suo contra nostrum ordinem odio, quod nostris profecto persuasionibus vel prorsus exuerant, vel clam gerebant, mea autem in universum contempta est autoritas et jurisdictio, quam ego, quum ibi essem, sartam tectam reliqueram, sicuti Dno Hosio perscripseram. Ejectis monasterio Praefectis, ejiciuntur sacerdotes nostri civitatibus. Est mecum, quem propterea duco, Valerianus [4], meus Suffraganeus, qui Gedano, cujus Pastorem gerit, noctu excedere est coactus. Ac de ejectis Praefectis cetera quidem, quanquam peracerba sunt, minus doleo, illud non gravissime ferre non possum, quod res ita acta est, ut non prius mihi significaretur, quam vis inferretur. Nam si hoc rei aequitas et observantia mea in R. Ptatem V. efficere non potuit, quin hae literae ex ipsius Cancellaria traderentur, illud saltem R. Dtio V. vel Reipublicae tranquillitatis, vel promissorum suorum causa facere debuit, ut res ipsa ad me primum deferretur: effecissem ego, ut sine hoc tumultu et citra indignitatem tantam meam Praefecti monasteriis cederent. Sed jam in hoc genere quidquid accidit, quanquam fero, ut dixi gravissime, fero tamen, illi vero ferendo sufficere nequaquam possum, quod nostra ita est fracta jurisdictio, ut religio etiam ipsa prorsus corruisse videatur. Quod jam enim religionis vestigium superest, si sacerdotibus nostris civitatibus veluti interdicitur? Atqui olim ego illis non tantum jus civitatis liberum obtinueram, sed census etiam restitueram diminutos. Memini me, et saepe et verbis multis earum rerum rationem per literas R. Dtioni V. reddidisse, memini me, etiam illi probavisse, memini, ab ea mihi scriptum fuisse, temeritatem eorum ut reprimerem, qui institutum meum labefactare conarentur, suum ad ea consilium, suam gratiam et operam non esse defuturam. Nunc nescio, cur in diversum ita mutarit sententiam, ut officium Procancellarii suum, quod libertatem nostram etiam Regem contra tueri debuit, voluerit esse ministrum et veluti autorem ipsius labefactandae? Nam si querelis eorum movebatur, qui libertates sibi suarum terrarum violatas esse dicebant, non magis apud illam querelae istorum, quam tot meae literae ac tot nunciorum meorum testimonia valere debuerant? Quanquam etiam, si se modo ipsa in consilium adhibere voluisset, nullis meis neque literis neque nunciis opus ha-

[1] Stanislao Kostka, Palatino Pomeraniae. [2] Sic! [3] Nicolao Dzierzgowski, cf. 80.
[4] Monachus ordinis Praedicatorum.

buisset. Quis est enim, qui non intelligat, terrarum libertates aris tenus valere, in aras ipsas juris quicquam habere nec posse, nec debere? Sed de his suo loco fusius. Nunc nihil aliud, quam pro solita tantum observantia mea R. Ptatem V. rogo, ut quemadmodum autoritatem meam et jurisdictionem exposuit manibus et temeritati hominum prophanorum, illamque vehementer diminuit, ita nunc jam rationem ineat, qua possit ex manibus illorum revocari et in integrum restitui. Hoc Ecclesia Dei ipsius, hoc Respublica nostra, hoc officium R. Ptatis V., hoc meum in illam studium, a quo ego, nisi vi manifesta cogar, nunquam resiliam, requirit et exposcit. Bene valeat R. Ptas V.

163. Thomae Sobocki, Cancellario.

Vladislaviae, m. Januario 1547.

Nolebam amplius de his quicquam violentiis, indignitatibus, contemptionibus, rapinis, conviciis et sexcentis aliis injuriis ad Mtiam V. scribere, propterea, quod eandem semper cantilenam canere, vel planctum potius plangere videor: tamen quin pro summa Mtiae V. in rebus meis diligentia agam gratias, continere me non potui. Gravissima sunt omnia, quae sustineo, sed illud gravissimo gravius, quod ex R. Dno Cracoviensi adversum me prodiit, a quo hominem, si non observantia mea singularis, officium certe ipsius retrahere debuit. Quid attinebat enim, illos pios et sapientes viros, majores nostros Episcopos, tanta ope, tantis viribus niti ad obtinendum suo ordini perpetuis temporibus alteram Cancellariam, si Samuelis, Episcopi Cracoviensis et Procancellarii, officium non fuit, ecclesiasticam libertatem defendere potius quam labefactare? Exponam S. Mtati copiose, quid ille suis mandatiis literis effecerit in Pomerania, et ultra munimenta Ecclesiae meae multa et fortissima, quae ego ad ostendendam rei indignitatem cum omnium admiratione exhibebo: proferam etiam testes ipsos sacerdotes, qui quum sentirent, jurisdictionem illic nostram penitus esse eversam, excedere illis terris sunt coacti. Praesens cetera et quidem graviora. Hunc Augustinum Sultetum, meum, commendo in suis negotiis Mtiae V., quae bene valeat.

Epistolarum Liber sextus.

---

164. Sigismundo, Regi Poloniae.

Radziejów, exeunte Januario 1547.

Egimus hic in Radziejow [1] Conventum [2] mandato S. Mtatis V., in quo dedimus operam, ut cura, labor, diligentia nostra cum S. Mtatis V. voluntate pia, Sancta, vere Regia et paterna congruere videretur. Nam quum ex Dno Gorecki,

---

[1] Miejsce sejmiku partykularnego i wybierania posłów na sejm z województw inowrocławskiego i brzesko-kujawskiego; tym razem musiał się sejmik odbyć około 23 stycznia 1547 r., t. j. na 6 tygodni przed samym sejmem. [2] Particularem.

Internuncio, homine, qui cum multis rebus aliis, tum hoc tam strenue executae legationis munere magnum industriae, ingenii, magnum suavitatis et gravitatis simul de se judicium praebuit, abunde cognovissemus, quid a nobis Reipublicae causa curari illa velit, incubuimus diligenter, et universos huc Equites, quanquam etiam non renitentes duximus magis quam traximus, ut juxta arbitrium S. Mtatis V. Reipublicae serviant. Facile vero et sine ullo tumultu res confecta est adeo, ut vehementer mirarentur omnes, in tanta multitudine, quantam nunquam alias eo loci meminerunt, nihil ejusmodi fuisse obortum, quod pacem ac tranquillitatem impedierit. Electi Nuncii sunt ex Palatinatu Brestensi atque Junivladislaviensi bini atque bini [1], homines cordati, quos spero facile pro Republica ad Mtatis V. S. voluntatem accessuros. Data est iis potestas, nullis terminis neque limitibus circumscripta sed integra, consentiendi ad omnia, quae ex Republica esse viderint atque cognoverint; qua de re et de omnibus aliis referet S. Mtati V. hic ipse illius Internuncius. Ego me interea S. Mtati V. in gratiam humillime, ut soleo, commendo.

165. Bonae Reginae.

Radziejów, ex. Januario 1547.

Ago gratias S. Mtati V. et pro multis aliis beneficiis, et pro his praecipue, quae ex meis Internunciis [2] abunde intellexi, daboque operam primum, ut omni labore, cura, studio, industria, vita denique ipsa et sanguine meo, si opus fuerit, inserviam S. Mtati V., deinde ut calumniae adversariorum, quae magna jam ex parte detectae sunt per meos Internuncios, per me adamussim detegantur, ut S. Mtas V. fructum etiam inde beneficii sui capiat, quum viderit, ne adversarios quidem ipsos contra aequitatem meam mutire audere. Absolvimus Conventum in Radziejow cum quiete atque ex animo, in quo curatum est a nobis diligenter, ut quae pro Republica necesse erat fieri, ea fierent omnia ex sententia S. R. Mtatis. Facile autem omnes ductum consilii nostri secuti sunt, ut mirum fuerit in ea multitudine, qua in generali Colensi aut majori Posnaniensi Conventibus, qui celeberrimi semper habiti sunt, major esse non solet, nihil extitisse tumultus, nihil seditionis: qua de re dicet Dnus Gorecki, Nuncius Mtatis R., qui hic omnia cum fide, ingenio, dexteritate sua, cum dignitate sui et nostri Principis, gessit atque administravit, et qui qualis in rebus aliis esse possit, magnum hic specimen praebuit. Designati sunt Nuncii: Zakrzewski, Judex terrae Brestensis, Gregorius Kretkowski [3], Palatinides Rogozinensis [4], Andreas Kaczkowski, Gregorius Tulibowski, viri optimi et qui pro Republica non dubitabunt, se voluntati Principis adjungere. Potestas iis ea est facta, ut e Republica quidquid esse viderint, id sua illis consensione, quae quidem totius istius Nobilitatis vicem obtinebit, liceat approbare. Posnaniae qui designati sint, ex schedula inclusa, quomodo autem designati, ex me ipso, quum venero, accipiet S. Mtas V. Nunc mitto ipsi quoque exemplum literarum ad Dnum Episcopum Cracoviensem [5], a minus quidem ingenioso homine

---

[1] Cf. 165. [2] Andrea Duchnicki et St. Dąbrowski. [3] Nicolai, Palatini Brestensis filius.
[4] Raczéj „Brestensis". Podług Niesieckiego posiadali synowie wojewody brzesko-kujawskiego Mikołaja, starostwo: „rogozińskie" z przyległościami; będzie zresztą prawdopodobnie ten sam Kretkowski, co w listach 34 i 35 nazwany jest „Georgius". [5] Cf. 162.

scriptarum, tamen ut iis ne cum suo Hosio quidem sit, ut est opus, responsurus. Commendo me S. Mtati V. humillime, quam diu sanam vivere et felicem regnare cupio. Datum.

166. Petro Kmitae, Palatino Cracoviensi.

Radziejów, ex. Januario 1547.

Qui mihi semper de Mtia V. Ill. omnia sum recta et honesta pollicitus, persuasus de pietate illius in Dei Ecclesiam, deque favore in Ecclesiae ministros, inprimis vero de fide in Rempublicam et amore in me non vulgari, nihilo sum deceptus. Didici enim ex Ecclesiae meae Canonicis, Internunciis ad Majestatem Regiam [1], Mtiam V. strenuum se praebuisse causae meae defensorem. Quo nomine gratias ago illi ita magnas, ut majores non possim, officiis etiam si quando meis respondere vicissim potero, nihil praetermittam; habebit me enim eum, qualem unum ex ipsius intimis esse oporteret. Curabo, agam, inserviam fortunis, famulis, fratribus, vita postremo mea, si opus fuerit, Ill. Mtiae V. Ceterum, quia mitto isthuc Cubicularium meum [2] cum literis, quibus successum Conventus Radziejoviensis Regiis Mtatibus perscribo: petere quoque simul ex Mtia V. Ill. visum est, ut per generalia ipsa Comitia ejusmodi hospitia mihi meisque jubeat assignari, quae a domo mea [3] quam proxime abesse viderentur. Erunt mecum aliquanto plures solito propter hanc, quam cum Prussiae Consiliariis causam habeo; quamobrem diligentius etiam atque etiam rogo, ut tot sint designata ex officio Mtiae V. hospitia, quot capere universos non incommode possint. Pro qua re ego, sicut pro ceteris, libenter debebo Mtiae V., a cujus voluntate in rebus omnibus non me temere separabo, quamque isthic valere et me amare cupio. Datum.

167. Thomae Sobotio, Cancellario.

Radziejów, ex. Januario 1547.

Quae officia in me a Mtia V. extitisse intellexi ex Internunciis meis [1], pro iis ago nunc magnas gratias Mtiae V., majores autem habebo et referam, ubi se primum occasio obtulerit. Quod quidem propterea Mtiae V. significo, quod intellexerim, illam nonnihil propter sermones malevolorum quorundam de meo in se amore addubitare. Quid nunc aliud faciam, nescio, nisi ut posteaquam occasio deest, per quam cognosci meus in Mtiam V. prope singularis amor possit, verbis illam et scriptis consoler, et spe bona esse jubeam: quam quidem spem irritam esse nunquam omnino patiar, quoad ejus facere potero. Mitto Mtiae V. exemplum earum literarum, quas non ita pridem ad Dnum Episcopum Cracoviensem dederam; has ubi legerit, judicet, quaeso, num quid ejusmodi ex illa Cancellaria praesertim exire contra me debuit. In Comitiis Radziejoviensibus quid actum sit et quomodo res successerint, ex literis Dni Gorecki, qui hoc legationis munere egregie, ut uno verbo dicam, functus est, intelliget, quod credo, Mtia V., quae bene valeat et me amet. Datum.

---

[1] A. Duchnicki et St. Dąbrowski.
[2] Brandis. [3] Cf. 23.

168. Bonae Reginae.

Vladislaviae, ex. Januario 1547.

Quia brevi isthuc ad S. Mtatem V. venturus sum, nolui nunc illam multis occupare. Unum hoc S. Mtatem V. oro, ut quum intelligo, Kostkam [1] his diebus istic futurum et paulo post se inde recepturum, S. Mtas V. id efficiat, ne se Cracovia moveat, aut si fieri id non potest, ut ad Comitia omnino adsit. Ego enim, quem ipse cum aliis Pruthenis Consiliariis multorum scelerum insimulavit, quique in rebus gestis senatoriis meis apertus haberi volo, cuperem, ut ad eorum istas insimulationes in os illis et faciem responderem. Hoc si ille subterfugerit, debere illum mihi multa intelligam, et quin jure meo canonico cum illo experiar, non committam. Sed ne subterfugiat, Vestra quaeso S. Mtas efficiat, sic enim et Mtatibus VV. SS. et universo Senatui innocentia mea clarissime innotescet. Longum et felix valeat S. Mtas V. Datum.

169. Andreae Duchnicki et Stanislao Dąmbrowski, Internunciis.

Vladislaviae, ex. Januario 1547.

Quas vobis literas Brandis, Cubicularius noster, reddidit, ex iis Palatinum Pomeraniae Cracoviam se recipere intellexistis: quamobrem quum ita vigilet ille intuendo facinore suo, nos esse oscitantes in juris et aequi defensione haud convenit. Mittimus vobis ex consilio fratrum nostrorum [2] has monitionis literas, quas vos, captato a juris peritis bonae fidei consilio, et re cum Majestate Reginali ac Magnifico Cancellario [3] communicata, ita evulgabitis, quemadmodum censuerint illa re provisa una, ne earum literarum evulgatio impedimento sit, quominus ea, quorum gratia potissimum isthuc misi estis, apud R. Mtatem impetrentur. Quum res eo venerit, ut causa vobis praesente adversario sit agenda, praebete vos strenuos, et opponite rei aequitatem prudentiamque vestram temeritati atque audaciae adversariorum. Ac ne quid sane temere erremus, nisi vos quid melius habeatis, ita faciendum ego putarem, ut de literarum evulgatione ne tentetis quidem prius quicquam, quam a Mtate R., quod necesse est, obtentum sit; ubi obtentum fuerit, si ita expedire videritis, evulgandae erunt, ut non tantum possessiones, quas eripuit, restituat, sed etiam laesae dignitatis nostrae et labefactatae jurisdictionis poenas luat, utque a nobis commissi veniam petat. Ita rem exposcere S. Mtati Reginali dicetis, et ut in hanc sententiam agatis, quantum poteritis; quod si omnino refragabitur, rem totam intermittite, invitaque ea aut etiam inconsulta nihil facite. Valete.

170. Petro Miskowski, Canonico et Vicario Cracoviensi.

Vladislaviae, ex. Januario 1547.

Quia me a Ftate V. amari semper eram persuasus atque adeo etiam persuasus sum, non potui me continere, quin apud illam de hac injuria conquerar, qua

---

[1] Palatinum Pomeraniae. [2] Canonicorum Vladislaviensium. [3] Sobocki.

a Capitulo istius Ecclesiae Cracoviensis afficior. Res ipsa nota illi est; rogo igitur, ut quantum in illa est, abducat animos fratrum suorum ab injuriis meis. Ego, ubi isthuc venero, ostendam manifeste, non plus me illis, quam septem marcas debere. In quibus jam, si forte mihi parum ab eis fidei habetur, reliqua, quae semel pignoraverunt, detineant, fenum tantum mihi libere dimittant propter proxima Comitia, quo quum venero, reliquum, quod debeo, exolui jubebo. Datum.

171. Petro Porębmbski, Canonico et Officiali Cracoviensi.

Vladislaviae, ex. Januario 1547.

Semper ipse Ftatem V. amavi, semperque me ab illa diligi judicavi, quo factum est, ut nunc etiam liberius ab illa petam, ut sermone suo, quantum potest, leniat atque mitiget hostiles istas pene inimicitias in me, quas fratres sui, illius Ecclesiae Cracoviensis Canonici, ex societate palam praeseferunt, pignoratis universis rebus in villa praestimoniali, idque ob septem marcas tantummodo, sicut literis id quietationis abunde declarari poterit. Quamobrem interea, dum ego has dissolvo, retineant reliqua, fenum mihi tantum extradi jubeant, ne quid eam ob rem in Comitia adveniens, vehementer patiar. Quum isthuc venero, pecuniam, quam illis debeo, curabo et Ftati V. propterea gratias habebo [1].

172. Bonae Reginae.

Volboriae, mense Februario 1547.

Magnum mihi atque incredibilem dolorem inussit hic nuncius de obitu Magnifici Dni Cancellarii [2], quo et Mtates VV. fidelissimo servitore, et ego officiosissimo amico semper usus fui. Itaque eo me nunc jam privatum esse, non potui, ut homo sum, non maxime aegre ferre. Quia tamen res voluntate Divina, cui nos parere necesse est, communique naturae nostrae lege, cui subjecti omnes sumus, acta est, facio hoc, quod plerique omnes in hoc genere solemus: illis quidem, qui a nobis abierint, salutem et aeternum cum beatis consortium cupio atque opto; quas autem ille moriens fortunas et dignitates reliquit, eas iis procuro, qui supersunt, bene de VV. Mtatibus, optime meriti de Republica. In hoc genere propius Bartholomaeum [3] fratrem video, quod quidem necessitudini fortassis mutuae dandum est. Qui mihi frater tametsi in malam spem venisse visus erat de gratia S.

---

[1] Na wstawienie się téż kanoników Myszkowskiego i Porębskiego, na posiedzeniu kapituły krakowskiéj die Veneris XI Februarii 1547 zapadła uchwała: „Rdi Domini unanimibus vocibus suis concluserunt, quatinus arestum R Dni nostri (Samuelis Maciejowski) contra acervos frumentorum ex Lossoskowice capitulari in villam Krziszkowicze per R. Dnum Andream Zebrzidowski, Episcopum Vladislaviensem villaeque praedictae occupatorem, seu alias per ejus factores evectos et forsan divenditos, ad instantiam Capituli interpositum, in parte relaxetur, fenumque, quod ibidem in acervis integrum exstat acconditum, eidem R. Dno Cujaviensi, pro Comitiis huc Cracoviam venienti, libere dimittatur et extradatur, mutuae benevolentiae conservandae gratia. Agendum nihilominus cum eodem R. Episcopo Domini censuerunt, quo illa omnia, quae juste Venerabili Capitulo debent, refundi et exolui citra dilationes ullas faciat". Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac.

[2] Thomae Sobocki. Dzień śmierci kanclerza nie jest znany; sądząc podług listów Zebrzydowskiego, musiał Sobocki umrzeć przy końcu stycznia r. 1547.

[3] Zebrzydowski.

Mtatis V., dum pro Pisdrensi Capitaneatu laboraret, tamen quoniam propterea egregia esse fide in S. Mtatem V. nunquam destitit, si ad Ravensem Capitaneatum Mtatis V. praesidio pervenerit, reliquum si quid est, desperationis abjecturus videtur, et in ceptis erga Mtatem V. obsequiis alacrius porrecturus. Equidem quum arx ea [1] finitima sit Ducatui Masoviae, qui donationis nomine cessit S. Mtati V., egoque etiam cum universo pene Episcopatu meo illi Ducatui adjaceam, intelligo, quid Mtati V. possit ex hac mea et fratris conjuncta vicinia accedere. Pluribus agerem, nisi et gratiae S. Mtatis V. magis quam orationi meae confiderem, et nisi scirem, haec omnia, quae ego intelligo, acutius a S. Mtate V. cerni et videri. Hoc ab illa tantum peto et quaeso, ut ne has preces meas pro fratre magis putet esse, quam pro sua dignitate et commodis, quin potius pluris apud se illas jam aestimet, quam olim ea aestimavit, quae in Brzeście [2] illi per schedulas significare solebam, quum et aliorum consilia brevi mutatum iri, ut jam sunt, et mea diutius permansura, sicut adhuc permanent, praedicebam. Commendo me et fratrem ipsum meum in gratiam S. Mtatis V., quae si talis est, qualem ego mihi pro fide et servitiis meis polliceor atque persuadeo, qualemque nuper in rebus meis perspexi: credo, preces meas non inanes neque irritas futuras. Bene diu valeat S. Mtas V.

173. Andreae Szpot, Abbati Clarae Tumbae.

Volboriae, m. Februario 1547.

Quemadmodum ex obitu Dni Erasmi [3], praecessoris R. Dtionis V., non vulgaris omnium Episcoporum, et mei praecipue amici eram contristatus, ita de hac successione R. Dtionis V. et accesione dignitatis atque fortunarum illius magnam cepi voluptatem. Spero enim, me ab R. Dtione V., cum ob sui istius praecessoris recentem memoriam, tum ob vetera Cricii, avunculi mei, in se beneficia, non leviter amatum iri. Itaque et eum honorem R. Dtioni V. gratulor, et ut perpetuae illi sit voluptati opto, rogoque, ut, quoniam Cracoviam mihi in Comitia proficiscendum est, hospitio illius in Kaczijce [4], quo olim etiam uti consueveram, uti nunc mihi liceat, citra illius et molestiam et incommodum. Facerem ego sane, ut alio diverterem, et si hoc, quod peto, Dtioni V. molestum erit, faciam, ut divertar; sed quia si longius ultima pernoctatione abessem, adventus in urbem meus nonnisi serus esse possit: ideo hac in re R. Dtione V. uti volo, quae si non difficilem se mihi in eo praestiterit, gratum me et memorem semper experietur. Huic famulo meo, qui istas illi reddet, voluntatem ea de re suam significabit R. Dtio V., quae bene valeat.

174. Valentino Dembinski, Referendario.

Volboriae, m. Februario 1547.

Hactenus quod nihil Dtioni V. scripserim, nulla omnino superbia nulloque contemptu feci, sed quia se nil ejusmodi offerebat, quod scribere oporteret. Nunc

---

[1] Rawa mazowiecka. [2] In Brescia Cujaviensi.

[3] Vitelii, † 6 Decembris 1546. Andrzéj Spot występuje jako opat Cystersów w Mogile już na posiedzeniu kapituły krakowskiéj die Lunae XVIII Januarii 1547. Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac. Cf. Theiner, Monumenta Poloniae, II 556.

[4] Kacice, wieś Cystersów mogilskich w Krakowskiém.

autem quemadmodum mortem M. Dni Cancellarii [1], fatis quidem constitutam amicis autem suis et rebus istis meis immaturam doleo, ita Dtionem V. amice moneo, ut in hac vacatione Cancellariatus virtutum suarum curam habeat, quae tot sunt ac tantae, ut quibusvis in hoc Regno honoribus dignae sint. Me certe eum habebit Dtio V., qui si se ipsa non neglexerit, libenter hanc curam ejus adjuvabo. Bene valeat Dtio V. et me amet.

175. Canonicis Vladislaviensibus.

Volboriae, m. Februario 1547.

Significatum mihi Cracovia est ab amicis meis, ferri isthic rumores de conjecto in ecclesiasticas censuras Pomeraniae Palatino [2] ex autoritate mea, quam rem alii vehementer approbant, alii, ut fit, vituperant. Qui mihi tamen bene volunt, approbant magis quam improbant. Quamobrem quum dies, quae dicta illi est, advenerit, ille vero vadimonium deseruerit aut causas facti sui cum ratione non dederit, sicut profecto dare vix poterit, Christi nomine invocato, ad ulteriora, quae juris erunt, Ftates VV. procedant sacrisque illi interdicant, ne ludibrio autoritas mea habeatur, si, quae incepi, non perfecero. Comitia ubi advenerint, et ille si isthuc expurgandi sui gratia se contulerit, si quid ex me Regia Majestas requisierit ipseque etiam desideraverit, poterunt censurae ad tempus tolli illumque ad causam agendam admitti, in qua actione, si se mihi, ut opus est, purgaverit, fulmen censurarum penitus inhibebitur, sin minus, iterabitur illud quidem.

176. Joanni Comiti in Tęnczin, Palatino Sandomiriensi.

Volboriae, m. Februario 1547.

Plurimum atque ex animo doleo, quod quum Mtiam V. semper non secus quam patris loco habuerim, coluerim, observaverim, illiusque vicissim in me paternam pietatem cognoverim, per totum id tempus, quo frequentes nuncios et literas isthuc mittere solebam, non quicquam ad eum scripserim. Rumor sane in causa fuit, qui Mtiam V. Cracovia abesse in Russiaque degere nobis nunciabat. Itaque ut primum ex meis diversum cognovissem, quin ad Mtiam V. scriberem, et quod toto hoc tempore neglectum fuit, quoad possem, sarcirem, continere me non potui. Primum autem ab Ill. Mtia V. peto et quaeso, ut ne ex hoc scribendi officio hactenus intermisso, decessisse de meo aliquid in se studio arbitretur, sed si quid est, quo offendatur, rumori adscribat falso et iniquo; deinde, ut causam hanc, quae cum Pruthenis Consiliariis nomine quidem ipso mihi uni est, revera autem nobis omnibus et nationi toti nostrae, autoritate, gratia et eloquentia sua tueatur et defendat. Pluribus nunc eam verbis exponere nihil oportet, vel quia Ill. Mtia V. omnino ignota esse non potest, vel quia si ignota sit, praesens eam Ill. Mtiae V. sum expositurus. Interea unum illud dico, conari eos homines, et id unum noctes diesque cogitare, si qua possint, et arces ipsas Capitaneis nostris eripere, et Episcopis Polonis suam in Ecclesias illorum jurisdictionem, ut nemo sit ex nostra gente, qui inter illos honesto aliquo loco esse videatur, idque in iis terris proh! dolor, quas majores nostri vita, cervicibus, sanguine suo consecrarunt

[1] Sobocki. [2] Stanislao Kostka.

nobisque tradiderunt. Ea de re legatos suos et ad Serenissimum Regem Juniorem miserunt, et ad nos illos in Comitiis Regni habebimus atque etiam audiemus. Erepta mihi sunt ab iis in Pomerania duo monasteria [1], in quibus quum religionem ego extinctam et possessiones direptas viderem, sacerdotes locaveram et oeconomos bonae fidei constitueram. Itaque ipsi et Ecclesias religione vacare, et possessiones spoliari, quam jurisdictionem meam integram esse maluerunt. Plura, ut dixi, quum venero; nunc me Mtiae V. iterum ita commendo, ut intelligat atque credat, nihil me pro honore atque ornamentis illius detrectaturum. Quam valere ex animi sententia cupio.

177. Joanni Oćieski, Castellano Zavichostensi.

Volboriae, m. Februario 1547.

Quod Mtiae V. eam honoris accessionem [2] non sum gratulatus, nescio, an non studiose fecerim. Ego enim, qui illam ita egregiis atque raris dotibus insignitam video, ut omni in hoc Regno nostro dignitate omnibusque ornamentis atque fortunis digna habeatur, minoris nunc dignitatis gratulationem intermisi, eamque ad majora atque ampliora reservavi: quae, si Dominus Deus volet, sique Principes nostri Serenissimi eam, quam debent et solent, virtutis atque meritorum in Rempublicam rationem habebunt, nihil Mtiam V. morabuntur, qua in re ego illi etiam operam atque officia mea polliceor. Morte M. Dni Cancellarii, fratris [3] Mtiae V. et summi amici mei, cujus erga me officia non leniter in hac cum Pruthenis causa perspexeram, non minimum eram consternatus. Sed ut me collegi, illi quidem, quem Deus ex medio quasi honorum cursu ad se vocaverit, vitam, quam credidit, aeternam coelestemque sum comprecatus. Mtiam autem V. his literis hortari atque monere volui, ut, quoniam iis in rebus omnibus, quibus verae [3] comparantur, semper elaboravit, fidemque suam et diligentiam in Rempublicam abunde testata est, idque ita esse omnes homines cognoscunt et fatentur, virtutes etiam ipsa suas, quas alii suspiciunt, non admiretur ipsa quidem sed cognoscat tamen, illasque suis proemiis affici det operam, idque si jam non sua causa, at ipsarum saltem virtutum, quae aliter in Regnis non tantum non elucere, sed ne subsistere quidem possunt. Dictum sapienti sat esto. Quod superest, sibi Mtia V. omnia de me polliceatur amici officii, quae bene valeat.

178. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi [4].

Volboriae, m. Februario 1547.

Quemadmodum in omnibus me obsequentem praestare R. Ptati V. jam olim constitui, ita in hac causa de sartoris [3] ipsius libenter me eum praestiti, quem constitui; nam et praecessoris, quem tamen observes, acta conservare et prudentis viri res gestas ratas habere, aequissimum esse putavi, praesertim vero, si ab aequitate nihilo sint aliena. Feci, quod aequitas postulabat, quam dum in judicando

[1] Carthusiense et Zarnovicense. [2] Cf. 179. [3] Sic!

[4] W tym czasie mniéj więcéj, około 13 lutego 1547, musiał się odbyć prawdopodobnie wielkopolski sejmik generalny w Kole, na który jednak Zebrzydowski, mimo zapowiedzi w liście 161, nie pojechał. Podług Księgi jego aktów, 22, znajdował się on zresztą już „die 11 Februarii 1547 Volboriae".

sequor, nihil est a voluntate R. Ptatis V. aberratum. Domus, quae ab R. Ptate V. sartori concessa fuit, meo etiam est illi ipsi judicio attributa. Quamobrem ego, qui neque temere adversari, neque prudentior haberi R. Ptate V. volo, rogo plurimum, ut qualem me huic servitori suo praestiti, qualemque omnibus illius cognatis, affinibus, amicis, famulis, si quando usu eveniret, lubens praestarem, talem vicissim R. Ptatem V. ego ipse in me et omnes mei in sese experiantur. Ex meo ipsius dolore, quem morte M. Dni Cancellarii cepi, facile conjicio, qualis sit, et quantus omnium suorum atque adeo ipsius etiam R. Ptatis V. Qui enim vivens nihil laboris, nihil operae, nihil diligentiae in rebus amicorum praetermisit, is nunc summum omnibus sui desiderium moriens videtur reliquisse. Sed quia quidquid fit, non sine Dei nutu fit, capillusque etiam ipse medius fidius, nisi illo volente, cadere in terram non possit: debemus quidquid fit moderate, aequo animo et patienter ferre. R. Ptas V. illius apud se memoriam conservet, et nos, qui hic adhuc relicti cum ea sumus, gratia complectatur.

179. Stanislao Lasko, Palatino Siradiensi.

Volboriae, m. Februario 1547.

Quae mihi Mtia V. literis suis significavit, ea mihi fere omnia, antequam illius ad me literae venissent, venerant in mentem. Si quisquam est enim, qui Mtiae V. bene unquam voluit aut vult etiam, horum me omnium nescio, an non principem jure dixerim: ita Mtiam V. amo, ita de illius virtute, probitate, industria, constantia sentio, ut non singulis eam tantum honoribus, sed si omnes in unum conferri jure possint, omnibus illam, quae sunt in hac nostra Republica, dignam existimem. De Rava res est jam omnino neglecta, si verum est, quod dicitur. Ex Nicolao enim Koryćieński intellexi, conventum ab eo fuisse Cubicularium Regium in Opoczno [1], quia Regia autoritate in Ravensem Capitaneum instituturus est Joannem, Palatinidem Ravensem [2], eundemque curiae SS. Reginularum Magistrum; Burgrabii officium in arce Cracoviensi in Dnum Oćieski [3] collatum est. Nesulcovum [4] retinere non modo, ne fortunam oblatam aspernari videar, sed magnis etiam aliis causis retinere me oportet. Possessio est pagorum duodecim oppidique unius, proxima ceteris possessionibus et quidem hac commoditate insignis, quod in ipso meo Vladislaviensi itinere sit constituta. Equidem hujus me possessionis usum Sobotio [5] olim concessisse non omnino poenituit; erat enim mihi hominis gratia et voluntas ad multas res accomoda. Sed quoties me tamen eo conferebam, Vladislaviam ultro citroque proficiscens, commovebar nonnihil, ut verum fatear, quod in meis me possessionibus commeatum quasi mendicare oportuit. Quae res plane id effecerat, ut etiam viventi Sobotio in his Comitiis tamen, Nesulcovum aequis conditionibus acciperem, re aut aliis rationibus composita, aut fidem de Nesulcovo datam pecunia redimendo. Quod quum ita sit, Mtiam V. rogo, ne, quod ardua necessitate adactus facio, quapiam me alia de causa facere existimet. Retinenda mihi ipsi esse illa bona Mtia V. videt, quamobrem si hac parte voluntati illius morem gerere plane non possum, det, quaeso, mihi veniam. Quod Cancellariatum attinet, ea in re lubens ostendam, quantum dignitati Mtiae

---

[1] W wojew. sandomierskiém. [2] Joannem de Gulczewo. [3] Joannem, cf. 177.
[4] Niesułków pod Brzezinami w wojew. łęczyckiém. [5] Thomae.

V. faveam. Scribo jam nunc ad Mtatem Reginalem literas, in quibus ultra ea, quae sunt in literis Mtiae V. quaeque ego ipse per me facile video, alia quaedam recenseo, quae de Mtia V. amicum sentire necesse est, et quae alioquin invidissimus quisque non potest obscurare. Sed ne quid tamen ipsa sibi defuisse videatur, Cracoviam se, etiamsi paulo post incepta Comitia, recipiat, ubi ego quoque pro illa ita agam, ut fretus hac Principum gratia, quam mihi per literas deferunt, Mtiae V. sive Cancellariatum sive Procancellariatum [1] obtineam. De hac mea ad sese profectione habeat me, quaeso, excusatum; nam et ob hanc Dni Sobotii mortem res meas nonnihil intricatiores habeo, quam vellem, et S. me Regina per literas monuit, ut bene ante Comitia Cracoviae adsim. Quominus proficiscar, quaeso, id mihi, si fieri potest, concedat Mtia V., quae ut quam optime valeat, summe cupio.

180. Petro Opalinski, Castellano Gnesnensi.

Volboriae, m. Februario 1547.

Non ulla negligentia mea, neque oblivione amicitiae factum existimet M. Dtio V., quod ad illam per id tempus nil scripserim, sed quia illam non nisi cum medicis rem hoc tempore habuisse, ad nos adferrebatur. Nunc ubi illam Dei gratia convaluisse intellexi, has ad illam dictavi, ex quibus et incolumitatem mihi suam charissimam esse, et me in eodem erga se studio perseverare cognoscat. Id ita esse omni ratione, qua volet Mtia V., testabor, ubi isthuc venero. Qui dolor ad eam morte Dni Przeborowski [2] pervenit, is me etiam non minimum perculit; nam et amicum meum fuisse et studiosum Mtiae V. semper judicabam. Sed quod fata ferunt, feramus aequo animo, Mtiam V. longum adhuc valere felicem cupio, idque et mea ipsius causa et maxime Reipublicae nostrae.

181. Bonae Reginae.

Volboriae, m. Februario 1547.

Significatum mihi est ab iis, quos isthuc [3] ante me praemisi, prohiberi aedificationem coquinae ante aedes meas [4] in platea a R. Dno Cracoviensi [5], quare ego ad S. Mtatem V. confugio illudque significo. Nos, qui in Magna Polonia sumus Senatores, ut debemus Mtatum VV. dicto audientes esse, et ut studio atque amore Principis facimus, ut eo in Comitia proficiscamur, quo neque consuetum neque legibus sancitum est, libenterque hos sumptus negligimus, qui alioqui quam

---

[1] Podkanclerzem był dotychczas Samuel Maciejowski. [2] Stanislai, Canonici Cracoviensis, † 1 Februarii 1547. Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac. [3] Cracoviam. [4] Cf. 23.

[5] Samuele Maciejowski. Oparła się temu raczéj kapituła krakowska na posiedzeniu die Martis XV Februarii 1547: „Quoniam Rdi Domini capitulares unanimibus suffragiis suis decreverunt, hoc proximo vere fontanam in platea sua Canonicali pro usu ejusdem ante aedem Divae Mariae Magdalenae sumpto suo omnino erigendam et construendam esse: itaque ne Rmus Dominus Andreas Zebrzydowski, Episcopus Vladislaviensis, locum praefatum, pro ipsa fontana assignatum, aedificiis coquinae suae sub hac Conventione Regni occupet, constructionemque fontanae praepediat, ipsi Rdi Dni constructionem coquinae impediendam et prohibendam cupientes, ad Rmum Dnum nostrum, Episcopum Cracoviensem, Rdos Dnos Jacobum Uchański, Doctorem Hosium et Andream Przecławski deputaverunt, petituri, ut illius Dtio R. hocipsum negotium, si opus facit, Sacrae Regiae Majestati declarare, Capituloque suo, prout tenetur, opera, consilio et auxilio adesse dignaretur". Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac.

plurimos, ne Cracoviam in Comitia proficiscantur, deterrere solent, ita hos contemptus et indignitates pati neque debemus neque obligamur ab his, ad quos ipsa Comitia, non qui ad Comitia veniunt. Si alibi quam Cracoviae esset, posset his contemptibus obviam iri, tametsi et ibi contemni me non patiar; sed quia et domui meae minor est coquina, quam ut tot hominibus, quot Reipublicae hoc negotium apud me desiderat, sufficiat, et locus ipse, in quo aedificatio designata fuit, et in quo dimidia superioris anni parte coquina ipsa stetit, platea est liberae civitatis atque propriae Mtatum VV., ubi nemo est tam dejecta conditione, cui non stare, sedere, merces suas vendere liceat: plurimum oro Mtatem V. S., exponat hoc Serenissimo Conjugi suo et apud illum obtineat, ut Mtas Sua autoritate Sua Regia per M. Dnum Regni Marschalcum et Capitaneum Cracoviensem [1] potestatem mihi ejus coquinae exstruendae faciat, alioqui me venire isthuc non posse profiteor. Cupio, S. Mtatem V. felicem regnare.

182. Francisco Lismanino, Commissario.

Volboriae, m. Februario 1547.

Quo in loco anno proximo coquinam exstruxeram, et multis hominibus rem molestam et mihi ipsi etiam feceram, propterea quod et loco perangusto et sub ipsis quasi meis oculis constructa fuit. Quare quum nullam in fratrum [2] Dtionis V. Conventu habitationem consequi potui, quaeso, ut in sororum illius coenobio [3] felicior esse possim, ut mihi in coenobii curia proxime murum inter portam et templum aedificare culinam liceat, hoc illud est, quod ex Dtione V. R. summe peto. Quod si fortassis magna quapiam causa movetur, ne concedat, rogo, ut extra curiam in eo, quo mihi anno superiore concesserat loco, ex adverso hortuli illius et coemiterii construere permittat, locumque Dnus Kierski assignet, et si qua robora obstent, ea area sua deducere jubeat. Praeterea enim ubi exstruatur, invenire non possum. Dtioni V. R. libenter id officii referam, quam bene valere opto.

183. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Volboriae, 19 Februarii 1547.

Non sermonis inopia in tam fertili argumento fit, ut minus multis verbis V. R. Dtionis literis respondeam, sed mea ad vos quam ingredior profectione et significatione illa voluntatis R. Dtionis V., quam in calce literarum deprehendi; simul autem quod memini, quoque in superioribus meis [4] multa esse jacta semina, quibus ad istas R. Dtionis V. literas responderi possit, quas meas fortassis occupata R. Ptas V. accuratius ipsa legere non potuit, et is, cui legendas tradidit, universa animadvertere noluit. Ad tutelas tantum igitur respondebo. In monasteriis dioecesis suae patronos mihi et tutores adfert R. Dtio V. Ill. Dnos Palatinos et Castellanos. Quid hoc est, quaeso, aliud, quam ad imparem causam paribus argumentis uti? quod ego quidem facile Dtioni V. R. concedo, quae qua sint conditione mea monasteria, nunquam ipsa vidit, nunquam a quoque vere edocta est. Absunt bis

---

[1] Petrum Kmita. [2] Franciscanorum.

[3] W klasztorze Panien Franciszkanek u św. Andrzeja przy ulicy Grodzkiéj, dawniéj naprzeciw kościoła obecnie zaś placu św. Magdaleny. [4] Cf. 162.

per omnia, ut Graeci proverbio dicunt, mea monasteria a statu monasteriorum R. Dtionis V. In his integra est religio, neque labefactari tutoribus tam christianis proceribus potest: in meis religio ita convulsa est, ut vix jam ruinae ipsae superesse videantur, in quas quum etiamnum saeviant, qui per tutelas istas aliorum in monasteria illabuntur homines in Deum, in Sanctos, in Principes et magistratus blasphemi, apud quos nova quaedam religio locum habet, nostra nihil est execrabilius, haud procul abesse video, quum religio cum ipsis una vestigiis sublata esse monasteriis videbitur. Quod si jam cetera essent paria, par etiam illud esse et concederem et gauderem, ut monasteria praeter jurisdictionem meam, alios quosvis christianos Principes tutores habeant; saepe usurparem vetus illud: Doctor pace fruetur. Sed non esse, ostendam firmissimis testimoniis etiam eorum hominum, qui in illorum monasteriorum vicinia sunt; ostendam simul R. Dtioni V., casus adversos non tantum Episcopis Vladislaviensibus accidere, sed etiam olim Cracoviensibus accidisse, in iisque opera Vladislaviensium usos eos fuisse. Pulsum quondam a Duce Cracoviensi [1] Episcopum Cracoviensem [2] loco restituit Episcopus Vladislaviensis opera sua, commissione Sedis Apostolicae [3]. Dtionem V. R. rogo, qualem se ipsa per literas in jurisdictionis meae restitutionem fore pollicetur, talem re ipsa experiar. Quam sanam esse et incolumem cupio. Datum XIX Februarii MDXLVII, Volboriae.

184. Bonae Reginae.

Volboriae, 19 Februarii 1547.

Etsi propter meum celerem isthuc adventum multis cum S. Mtate V. agere nihil opus esse videbatur, tamen quum ultimarum ipsius literarum extrema clausula aegre ferre eam indicabat, quod illi de Niesulcow hactenus non responderim, ita habeat S. Mtas V. De hoc Niesulcow multa sunt, quae vere dici a me possint, sed crescerent literae in volumen: illud obiter, S. Mtatem V. illa priore donatione mea venisse in suspicionem malam apud non infimos homines, qui donationem meam emptionem Episcopatus esse interpretabantur, quam ego Mtati V. falsam infamiam quum verbis semper refellerem, tamen nunc re ipsa tollendam plane existimo. Hoc ut volente etiam et libente S. Mtate V. fieri possit, exponam breviter S. Mtati V., cur hoc Niesulcovum et olim Dno Cancellario dederim, et nunc mihi ipsi retinere velim. Quo loco fuerit quaque gratia et autoritate apud VV. Mtates Sobocki Cancellarius, cum omnes viderent, tum ego quoque non ignorabam: Niesulcovum quid esset adhuc nesciebam, nisi quod possessio esse trium pagorum, et horum quidem a ceteris possessionibus porro sejunctorum, ut vulgo dicebatur et per ipsum Dnum Cancellarium confirmabatur. Utraque re ad dandum commovebar magnopere, et hominis, et possessionis ipsius conditione. Tum autem illud quoque accedebat, quod nolebam videri minus bene velle Cancellario, quam voluit R. Dnus Archiepiscopus [4], cujus liberalitate Cancellarius in Niesulcovo usu fructum ad illud tempus permanebat. Quid quaeris? dedi, donavi. Nunc is, cui donaveram, a nobis concessit [5], possessiones, quarum nobis usum omni grati animi significatione semper rependit, nobis reliquit. Quid igitur? quod nobis in

[1] Wladislao dicto Łokietek. [2] Joannem Muskata.
[3] A. 1310. Dr. Piekosiński, Codex diplomaticus Poloniae Minoris, I 175—176.
[4] Nicolaus Dzierzgowski, a. 1543—1546 Episcopus Vladislaviensis. [5] Sic!

manum venit, abjiciemus? neque nobiscum reputabimus, quid sit, quod abjiciamus? Duodecim pagorum oppidique unius esse possessio, ubertate dives, proximitate commoda, centrum praediorum meorum, et quae per totam pene Vladislaviensem viam ex composito fusa esse et locata videatur: dextram Episcopatus quidam, quidam cor ipsum etiam appellare non dubitant. Commoveor memoria nunc ejus rei, quum in illa possessione, vivo Cancellario, commeatum me quasi mendicare, euntem Vladislaviam, oportuit. Quae ad me possessio quum ipsa redierit, erit id credo, et ut sit, quaeso, cum bona gratia S. Mtatis V., si eam ipse retinuero. Domino Cikowski, quem et diligo et a quo me diligi cognosco, potero, ubi me paululum extricavero, aliis rebus gratificari. Interea Mtatem V. S. oro, ne protinus in pejorem partem accipiat, si ii, qui autoritate illius apud me quid obtinere volunt, non omnia statim, quae volunt, consequuntur, priusquam quo se res habeat, S. Mtati V. expono. Fit enim saepenumero, ut ii, qui aliquid petunt, dum petunt, ex maximis minima faciant, ut et intercessores facilius acquirant, et si negatum illis fuerit, intercessorum ratio nulla habita fuisse videatur. Ego certe is sum, qui prae gratia S. Mtatis V. fortunas omnes, vitam denique ipsam meam flocci pendo, sed rogo supplex tamen, ne servitia sua S. Mtas V. ita impediat, ut qui servire illi commodissime potuit et voluit, diminutis fortunis minus possit, quam valeat. Datum.

185. Andreae Kuczowski, Abbati Calvimontis [1].

Pircovi, ex. Februario 1547.

Gratissima mihi semper fuit voluntas erga me R. Dtionis V., quam cum saepe antea, tum vero nunc maxime ex Capitaneo meo Pircoviensi [2] intellexi. Persistat quaeso in hac ipsa R. Dtio V. et sui similis esse pergat, cognoscet me vicissim faventem sibi et benevolum Episcopum. Hunc Capitaneum meum in quo juvare potest, potest autem in multis et magnis rebus, mea causa juvet rogo. Petiturus est nunc, ut mihi dixit, ex R. Dtione V., fieri sibi copiam asserum ex possessione illius ad usus nostros. In eo si R. Dtionem V. faventem experietur, dabo operam, ut hoc officium bene se posuisse cognoscat. Quae bene valeat. Datum.

186. Joanni Vysocki, Officiali Vladislaviensi.

Cracoviae, mense Martio 1547.

Quod Mansionarius ille domo atque horto cesserit, alioque opera Ftatis V. migraverit, ob idque quod domus atque hortus, quae tantopere expetivi, vacua sint possessore, gratum est hoc mihi ex Ftate V. officium, id quod ita esse, semper lubens declarabo; cognoscet me enim vicissim Ftas V. in rebus omnibus suis benevolum Episcopum. Quod ex me petit, ut illi conferre Mansionariam in quem volet, autoritate mea liceat, tametsi animus mihi jam erat providendi de ea Stanislao Vystempski, Capellano meo, tamen hoc studio in me Ftatis V. permotus, liberum illi esse volo jus conferendi nunc istius beneficii, ita tamen, ne is, in quem

---

[1] Łysa góra czyli Świętokrzyska, opactwo Benedyktynów w wojew. sandomierskiém.

[2] Pirków dziś. Piórków w parafii Łagów w wojew. sandomierskiém blisko Łyséj góry, własność biskupów kujawskich, gdzie mieli swój pałac.

collatum fuerit, domum illam inhabitet, neve hortum sibi vendicet, sed interea, dum illi de habitatione providemus, alicui se sacerdoti adjungat, aut si alio non potest, in arcem [1] se conferat. Bene valeat Ftas V. et de me sibi quam optime persuadeat, mihi ut jam domus illius atque horti libera facultas sit, efficiat. Datum.

187. Societati Canonicorum Vladislaviensium.

Cracoviae, m. Martio 1547.

Quia multa me nunc [2] et magna atque imprimis ardua simul invaserunt, adeo ut, nisi vos opem tuleritis, argentum, quod mihi est, pignori me opponere oporteat, atque ita oppositum Cracoviae fortassis, quod nollem, relinquere: Ftates VV. rogo, ut sive communi consensu de aerario, sive de privata etiam vestra voluntate pariter atque pecunia, tantum dent mihi mutuo, quantum universum ad aliquoties centum possit pertingere. Quo nomine ego vel omnibus in commune, vel privatim unicuique, qui se modo petitione nostra flecti patietur, libenter plurimum debebo. Praeterquam enim, quod is meus famulus de ipsa quemque pecunia literis quietum reddet, ego etiam et pecuniam ipsam referam et gratiam ita, ut hoc officium mihi impedisse neminem possit poenitere. Valere Dtiones VV. optime cupio.

188. Nicodemo Pćieninski, Canonico Vladislaviensi.

Cracoviae, m. Martio 1547.

In hoc tanto casu meo, quantus me non unquam, quod meminerim, invasit, ad Ftatem V. venio, quam non minus mea causa velle quam posse certissime confido, quemadmodum ego ipse quoque pro illa non possum magis quam volo. Quid sit, quod ab ea cupiam, etiamsi ex iis literis, quas ad universos ex illa nostra societate Canonicos scribo, intelligere poterit, ego tamen privatim ab illa peto, ut mihi bis terve centum florenos mutuo det. Quod si apud eam obtinuero, dabo semper omnem operam, ut quemadmodum hoc ab illa singulariter petii, ita singularibus etiam officiis rependam. Etenim si in hac mihi necessitate inservierit, majori me, quam ipsa putat, beneficio afficiet, ego autem vicissim ostendam perlubens, quam mihi hoc gratum illius officium extiterit. Datum.

189. Alberto, Duci Prussiae.

Cracoviae, 23 Martii 1547.

Legi Ill. Dtionis V. literas III Martii datas, ex quibus me ab illa amari et nullis adversus me malevolorum vocibus permoveri intellexi, quorum alterum benevolentiae est, alterum judicii. Atqui erant, qui utrumque Ill. V. Dtionis apud me eripiebant, sicuti ad Alexandrum Corcibocum perscripseram, qua de re pluribus verbis aliquando cum V. Ill. Dtione coram conferam. Amavi cum totam Dtionis Ill. V. epistolam, tum duo illa capita praecipue: alterum, quod suam cuique in provincia jurisdictionem liberam facit et integram, alterum, quod non obscure fert, si quid esset, quod me contra diceretur, de eo esse mecum per literas aut

---

[1] Vladislaviensem? [2] Podczas sejmu w Krakowie.

nuncios prius acturam, quam aliquid in utramvis partem statueret. Magnas Ill. Dtioni V. hoc nomine habeo gratias, a qua etiam atque etiam peto et quaeso, ut qua sive avunculum adhuc meum Cricium, sive me ipsum, deinde quum alias, tamen in Serenissimi Principis Junioris nuptiis [1] complecti coepit gratia atque benevolentia, in eadem perseveret. Ego studium observantiamque meam in illam nunquam temere immutabo, et nunc adeo, quae ab Ill. Dtione V. in Senatu lectae sunt literae, eas oratione mea juvi, quantum maxime potui, quod ipsum deinde nullo unquam tempore facere praetermittam. V. Ill. Dtionem bene valere cupio atque opto. Datum XXIII Martii MDXLVII, Cracoviae.

190. Alexandro Corczbok.

Cracoviae, 23 Martii 1547.

Opera atque diligentia, qua in rebus meis apud Ill. Ducem [2] suum usa est Dtio V., quamque ego ex utriusque literis deprehendi, magnopere mihi grata fuit. Quamobrem et sibi hoc ipsa Dtio V. de me persuadeat, nil me etiam tum in hoc Regno nostro, tum ubivis alias praetermissurum, quo declarari possit meus in illam fraternus amor et pene singularis, et Ill. Duci polliceatur, quidquid ex re et dignitate Ill. Dtionis Suae fore cognovero, ita me diligenter acturum, quemadmodum pro re et dignitate mea ipsius agendum mihi esset. Dtio mihi tantum V. significare ne gravetur, si quid unquam erit, in quo meum in Ill. Dtionem Suam studium testatum possim facere. Dtionem V. bene valere cum conjuge opto. Datum.

191. Janussio Latalski, Palatino Posnaniensi.

Cracoviae, exeunte Martio 1547.

Etsi aliquoties ad Mtiam V. scribere institueram, tamen quod non scripserim, id effecit, quod cui darem, quae scripsissem, non habebam. Nunc id volo sibi de me Mtia V. persuadeat, ut nil neque tam facile neque tam difficile existimet, in quo officium meum experiri addubitet: erunt mihi omnes illius res curae non minori, quam ipsius meae. Quod de Consiliariis Prussiae ad me scribit, et semper id quidem de eis existimavi, et Vladislaviae non ita pridem haec eos moliri certior sum factus. Porro dabo omnem operam, ut quum ad rem ventum erit (nondum enim quicquam ejusmodi in Senatu actum est), intelligatur, quo consilio id agant, quod sane ubi detectum fuerit, vanum et irritum fore existimo. Meum in hoc genere erga se et Rempublicam studium cognoscet Mtia V., si non ex aliorum, certe ex M. Dni Lendensis, fratris sui, literis [3]. Quid? quod res ipsa quoque me attingit? Serpsit enim malum ad sacras jam res a prophanis, et jurisdictionem quoque meam nonnihil involvit, qua de re locutus quoque jam sum privatim cum Rege et Regina Serenissima, cumque plurimis ex Nunciis equestribus. Equidem maxime cuperem, ut intelligat Mtia V., me non in eo tamen, quod mihi cum ipsa commune est, velle erga illam officiosum videri, sed in omnibus etiam aliis, quae ex re et dignitate ejus fore viderentur. Ut me vicissim Mtia V. diligat et optime valeat, summe opto. Datum.

---

[1] Cum Catharina Austriaca, d. 6 Maji 1543 Cracoviae. [2] Prussiae.

[3] Georgii Latalski, kasztelan lendzki, podług Nakielskiego i Niesieckiego brat stryjeczny Janusza.

192. Leonardo [1], Camenecensi Episcopo.

Cracoviae, ineunte Aprili 1547.

Accepi R. Dtionis V. literas jucundissimas, in quibus qualem se semper exhibere mihi solita est, exhibere etiam non desistit pro summa sua integritate atque constantia. Quod ex me in templi sive structuram sive restaurationem petit, id praestitissem sane ac lubens, si me ipsae literae alio et loco et tempore convenissent. Exhausit profecto nostra haec inordinata Respublica omne illud, quod in loculos congestum fuit, fuit autem congestum non minimum. Quamobrem habebit me ea in re Dtio V. R., quod rogo et credo, excusatum; aliis in rebus si quid pro honore, dignitate, fortunis suis aut suorum potero, faciam non invitus. Commendo me amori et orationibus R. Dtionis V., quae ut felix valeat, faxit Deus.

193. Sigismundo Augusto, Regi Juniori.

Cracoviae, mense Aprili 1547.

Grabowiecki, aulicum Mtatis V. S., sine meis literis ad illam ire nolui. Fidem et observantiam meam et nunc quidem per literas defero Mtati V. S., et olim, ubi huc Dei Immortalis voluntate advenerit, quod quidem tempus in omnium est exspectatione, uberius declarabo daboque operam, ut me Mtas V. et fidelis Senatoris munere, et obsequentissimi hominis officio bene functum fuisse intelligat et cognoscat. Paulum Piasecki ex Podolia, hominem Nobilem, valde commendo V. Mtati: quaeso, ut in sua causa, quam apud Mtatis V. judicium habere se mihi dixit, preces meas pro aequitate sua valuisse experiatur. Cracoviae.

Epistolarum Liber septimus.

---

194. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Łobzoviae, m. Aprili 1547.

Etsi quum nuper ex arce [2] descenderem, detuli Dtioni V. R. servitutem meam, doleo tamen ex animo, in hoc jam discessu ipso meo non me potuisse valedicere R. Dtioni V.; nam quum Majestati Regiae valedixissem [3], contuli me ad citeriorem

---

[1] Słończewski. [2] Cracoviensi.

[3] List pisany po skończonym sejmie, który trwał mniéj więcéj do połowy kwietnia; Wielkanoc tego roku (1547) była 10 t. m. W liście bowiem dd. Cracoviae 19 Aprilis 1547 pisze Zygmunt Stary do syna Zygmunta Augusta: „Nunc istae Mtatis V. literae, post absoluta Comitia, nobis redditae sunt, quum bona pars Regni nostri Consiliariorum discessisset...". Teki Naruszewicza r. 1547, LXV 25. Zebrzydowski znajdował się zresztą w Krakowie jeszcze die Veneris XV Aprilis 1547, i mianował dnia tego urzędownie, na czas niebytności swojéj w Krakowie, zarządcami swéj kamienicy kapitulnéj, cf. 23, kanoników Piotra Myszkowskiego i Macieja Zielińskiego. Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac.

hanc Lobsovi [1] partem, credens, me hic Dtionem V. reperturum, quae quum in ulteriore parte esse diceretur, aggeribus tantum et hominum turba impeditus, adire illam non potui. Quod coram ergo non tam neglectum quam vetitum est, his literis sartio, do me et trado R. Dtioni V., rogoque, ut hoc officium a me intermissum non aliter existimet, quam summa vi contra omnem non solum voluntatem, sed etiam opinionem meam. Numos aureos triginta, quos Tridentinae contributioni debeo, missurus jam nunc per istum nuncium eram, ni Thesaurarius [2] illo me insperato perculisset, tantulam nunc esse meam pecuniam, ut Pircovum [3] non satis commode venire possim. Ceterum quinta post aut sexta die, ubi Pircovum venero, mitti curabo; interea tamen, si quid ego in mora esse his pauculis diebus viderer, Dtio V. R. de suo, quaeso, pro me dari jubeat, ego vero fidem illi meam integram praestabo in reddendo. Cui me iterum atque iterum commendatum esse imprimis cupio. Datum.

195. Sigismundo, Regi Poloniae.

Pircovi, 30 Aprilis 1547.

Precor, ut hoc iter, quod pietatis ergo suscepit Mtas V. S., feliciter conficiat, et ad sedes suas incolumis revertatur [4]. Ego toto hoc quadriduo, ut Pircovum [5] adveni, gravi conflictatus morbo, de vita jam ipsa periclitabar; sed qui afflixit pro Sancta sua et justa voluntate, idem pro solita misericordia est consolatus. Heri morbum lenire, vires et sanitatem restituere est aggressus, restituetque, quod credo, in universum, et ad pristina reducet, ut fidem meam in Rempublicam, studium vero et observantiam in SS. Mtates VV. uberius testari, Suae autem imprimis gloriae diutius servire possim. Supplicaram S. Reginali Mtati in Comitiis existens, dum V. S. Mtati aliis rebus intentae molestus esse nollem, ut Bartholomaeo [6] fratri, Calissiensi Notario, exspectationis literas Diboviensis [7] Capitaneatus apud S. Mtatem V. obtineret. Nunc idem S. Mtatem V. supplex oro quaesoque, ut frater, qui per omnem suam aetatem Mtibus VV. SS. servivit, possit in hac non nimis re magna neque difficili, gratiam S. Mtatis V. erga se cognoscere. Arx ipsa possessionibus nostris paternis est proxima, ut eam etiam per leges possimus obtinere. Fratrem ipsum quod attinet, polliceor, illum in S. V. Mtatis potestate fore perpetuo, quam V. Mtatem Deus Reipublicae servet sospitem atque incolumem. Datum.

196. Bonae Reginae.

Pircovi, 30 Aprilis 1547.

Qui S. Mtatem V. omnibus de rebus certiorem facere soleo, nunc illi valetudinis meae rationem perscribere volui. Adversissima fuit et afflictissima toto quadriduo: corpus incredibili cruciatu, animus rara quadam et insolita inquietudine, impacientia, anxietate concutiebatur, ut nusquam neque VV. Mtatibus pro

---

[1] Łobzów pod Krakowem. [2] Skaszowski. [3] Cf. 185.
[4] Po skończonym sejmie wyjechał był Zygmunt I na dni kilka do Częstochowy, skąd powrócił do Krakowa „die Veneris XXIX Aprilis 1547". Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac.
[5] Cf. 185. [6] Zebrzydowski. [7] Dybów nad Wisłą, naprzeciw Torunia.

summmis ipsarum in me beneficiis singularem meam fidem testari potui. Constitui autem, ubi convaluero, omni me esse opera atque diligentia mea studiose sarciturum. Bartholomaeum fratrem commendo diligentissime V. Mtati: fides mihi me Hercle! hominis et studium in VV. Mtates, Diboviensis Capitaneatus exspectatione videtur esse non indignum, sicut coram cum V. Mta locutus sum. Nunc etiam rogo, ne patiatur S. Mtas V., homines existimare, ad ceteras illi virtutes, quibus est, ut levissime dicam, abunde satis ornatus, ad reliquasque item res, quae eum ad eam praefecturam consequendam juvare deberent, unum id defuisse, gratiam in me atque illum SS. Mtatum VV., quae tametsi in me satis enituit cumulo isto beneficiorum, quibus sum ab illis affectus, tamen inter infimos eum versari, qui ex eodem utero prognatus est, durum est fratri, qui inter summos est cooptatus. Suscipiat, quaeso, S. Mtas V., si non alios gentiles propinquosque meos, hunc unum saltem ex universis, quem ornet atque augeat, ut quemadmodum omnes de honore et fortunis meis gaudent atque laetantur, ita ego vicissim de unius saltem ex illis gaudere possim. Habebit nos omnes S. Mtas V. ad omnia sua ita promptos et paratos, ut nihil arduum, nihil difficile, nihil viribus impar existimemus, quod pro S. Mtate V. subire nos oporteat. Frater vero ipse meus quum ad eam dignitatem pervenerit, universam conferet ad quietem et tranquillitatem S. Mtatis V., quam Dominus Deus servet diu in felicitate incolumem. Datum.

197. Nicolao Grabiae, Procancellario [1].

Pircovi, 30 Aprilis 1547.

Negotium Bartholomaei, fratris mei, de literis exspectationis Praefecturae Diboviensis, quaeso, curae habeat Mtia V., et quidem ita, ne sine his literis Cybulski ad nos redeat. Quas ego literas Mtiae V. aliis vicissim literis rependam, quae illi opinor non ingratae sunt futurae; erunt enim testimonii loco meae erga illam voluntatis. Haec dictavi postridie, quum gravi morbo sum eluctatus.

198. Joanni Croczevio [2].

Pircovi, 30 Aprilis 1547.

Quia fidem tuam et diligentiam in rebus saepe meis perspexi, nunquam me continere possum, quin tibi, quidquid isthic mihi negotiorum unquam est, commendem. Curabis ergo mi Croczevi, ut literas exspectationis Capitaneatus Diboviensis a Mtate Regia per Reginalem Mtatem obtineamus Bartholomaeo fratri, qua de re scribo etiam utrisque Mtatibus et Domino Procancellario. Eas si Cybulski attulerit, opera tua non erit ingrata. Bene vale, nam ego toto hoc quatriduo misere affectus eram, sed heri jam respiravi.

199. Joanni Comiti in Tęnczin, Palatino Sendomiriensi.

Pircovi, 30 Aprilis 1547.

Utprimum ex hoc morbo, quo gravi imprimis et peracute affectus eram, Dei ope essem relevatus, misi hunc Cybulski cum mandatis, qui hortum meum [3] tra-

[1] Podkanclerzem koronnym został Grabia na właśnie co odprawionym sejmie w Krakowie, w miejsce Samuela Maciejowskiego, który na tymże sejmie otrzymał kanclerstwo koronne po zmarłym Tomaszu Sobockim. [2] Secretario Reginae. [3] Cf. 205.

deret in V. Ill. Mtiae potestatem atque usum. Interea igitur, dum advenio [1], non minus eo Ill. Mtiae V. uti erit liberum, quam esset, si proprium eum haberet. Nunc a V. Ill. Mtia peto et quaeso, ut, quoniam Tridentum Episcopi omnes in negotiis missuri sumus, ego autem, quum isthinc [2] discederem, minus pecuniae habebam, quam opus erat, nuncque adeo quantam habui, curandae valetudini impendi: si R. Dnus Episcopus Cracoviensis solvere meo nomine aut poterit aut volet minus, quemadmodum ab eo petii, V. Ill. Mtia per suum aliquem et hunc meum mittat tantum pecuniae, quantum opus erit. Et pecuniam restituam, et gratiam referam V. Ill. Mtiae, quam optime valere cupio.

200. Joanni Comiti in Tarnow, Castellano Cracoviensi.

Pircovi, 30 Aprilis 1547.

Qui de meo perpetuo in Ill. V. Mtiam studio bene erant et conscii et persuasi, ausi sunt ab ea Medicum ad me aegrotantem accersere. Qui quoniam et cito venerit, et jubente V. Mtia Ill. noctis etiam incommoda perferre non dubitavit, gratissimus mihi hominis adventus fuit, voluntas autem haec V. Ill. Mtiae erga me multo gratior. Ac Medicum quidem quanquam non plane pro voluntate mea muneraverim, exhaustus Cracoviae pecunia, tamen sine munere dimittere nolui, qui, nisi quem habet Dominum, haberet clarissimum et munificentissimum, omnibus eum apud me modis retinerem, ita mihi doctrina, diligentia, modestia hominis est commendata. Ill. autem Mtiae V. quomodo agam gratias, quae mihi non modo commune illud cum omnibus beneficium praestat, quod patriam mihi consilio et manu servet, sed etiam privatim valetudinis meae curam gerere non dubitat. Nescio, sed illam tamen colo et observo; et certe, qui non idem faciat, hunc ego male velle patriae, inimicum esse probitati et virtuti judicarem. Sed haec et cetera postea fusius cum illa, si ita Deus voluerit, ad meas istas Pircovienses sylvas invitaro. Nunc me illi totum do atque trado, quam Deus Reipublicae nostrae servet diu sospitem et incolumem. Datum Pircovi.

201. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Pircovi, 30 Aprilis 1547.

Decreverat R. Dtio V. pie atque sancte, uti huic subdito meo de Lagow [3] patrimonii pars, quae per fratrem ejus cuidam ex Kosomlotj [4], possessione R. Dtionis V. vendita fuit, integra redderetur, quippe quae contra istius voluntatem esset vendita. Nunc Kossomlotensis Praefectus decreto R. Dtionis V. it contra, neque vult patrimonii partem subdito meo ulla ratione restitui. Eum igitur ut ad parendum suo edicto R. Dtio V. cogat, summe oro; res et justa est et hujus subditi mei inopiae inprimis accommoda. Optime valere R. Dtionem V. cupio. Datum.

202. Erasmo Krupká [5].

Pircovi, 30 Aprilis 1547.

Grata mihi est voluntas erga me Dtionis V., quam apud Obodowski, Capitaneum Pircoviensem, testari saepe solet, quam profecto omni humanitatis et

[1] Cracoviam. [2] Cracovia. [3] Łagów pod Pirkowem w wojew. sandomierskiém.
[4] Sic! [5] Georgii filio. Niesiecki.

officiorum genere lubens rependam Dtioni V. Rogo autem, ut quemadmodum daturam se mihi mutuo promisit aliquid pecuniae, si illa opus haberem, det nunc centum florenos; nam Cracoviae quae debui, universa exolui, et huc veni arca vacua, esse me autem citra pecuniam minime convenit. Cognoscet me Dtio V. officii istius memorem et gratissimum. Bene valeat.

203. Andreae Kuczowski, Abbati Calvimontis.

Pircovi, 30 Aprilis 1547.

Ut hanc valetudinem meam, cui me Deus Optimus restituit ex adversissima et jam deplorata, exponam servitiis ipsius, venturus sum isthuc in Montem et monasterium Dtionis V. R. die ab hinc tertia, quae dies etiam dicata est Cruci Sanctae [1], cujus mons ille subest patrocinio. Illic et sacris adero et prandebo, quemadmodum Dtio V. R. ex Adamo, Capellano meo, fusius intelliget. Quod quidem Dtioni V. R. ideo significo, ut pro sua erga me voluntate, proque meo in illam amore consulat, quantum poterit, in designanda mihi habitatione et hospitiis commoditati meae et meorum. Id quod ego Dtioni V. R. lubens referam. Datum.

204. Canonicis Vladislaviensibus [2].

Pircovi, 30 Aprilis 1547.

Quum Cracoviae me Petrus Medicus, quem ego et unice amavi et tractavi liberaliter, ita neglexisset, ut se a me sejungeret, quumque ego interea medico carens in morbum incidissem, miseram vel potius fratres mei et Marschalcus [3] miserant, accersitum hunc Phisicum Dtionum VV. Qui quod venerit, functus est probi viri et mihi obsequentis officio; veruntamen quia Dtionibus VV. suam fidem obstrinxit, nollet eis invitis diutius hic permanere. Ego porro quia nondum ad pristinam plane valetudinem redii nollemque hanc ita valetudinem affectam Medico, quasi laceram navem gubernatore, privare, Dtiones VV. rogo, ut tantisper illum mecum esse patiantur, donec vel prorsus convaluero, vel medicum alium reperero, vel hunc ipsum stipendio auxero, ut quum necesse sit, lubentius operam mihi suam praestet. Interea vero dum apud me est, quidem solitum illi dietim pendi fuit, id nunc etiam ut pendatur, quaeso mea causa Dtiones VV. faciant, quibus ego non famulis tantum meis, si quid unquam opus esset, sed mea ipsius praesentia non deessem. Medico si carere interim non potuerunt, scribant, non eum illis invitis detinebo. Datum.

205. Mathiae Zielinski, Canonico Cracoviensi.

Pircovi, 30 Aprilis 1547.

Cracoviae quum essem nuper deque horto cum Dtione V. loquerer, dixi, me illum M. Dno Palatino Sendomiriensi [4] utendum fruendum concessisse. Quod quum ita sit, tradet claves Ftas V. huic meo famulo, qui illas Dno Palatino reddet, quod si tamen ipse Dnus Palatinus aberit, et Cybulski illum exspectare non

---

[1] Inventio s. Crucis, dnia 3 maja 1547. [2] Cf. 236. [3] Palczowski.
[4] Joanni Tęczyński.

poterit, quum redierit, ipsa ei Ftas V. claves tradet [1]. Optime valeat et aliquid nobis novorum perscribat, praecipue de Mtate Regia, si quo sit discessura. Inter Caesaream Mtatem [2] et Electorem Saxoniae [3] quis sit dissensionis exitus, quaeso mihi quoque significare, ut verumne sit, quod apud nos circumfertur [4], scire possim. Datum.

206. Commissariis limitum.

Pircovi, ineunte Majo 1547.

Quod est Dtionibus VV. de limitibus negotium, quia magna ex parte Nobilem Christophorum Grozowski, famulum meum, attingit, intelleximus, nisi praesente eo commode transigi non posse. Verum quia is hoc tempore tam gravi morbo conflictatur, ut movere se loco citra vitae periculum non possit, scient Dtiones VV., in rem praesentem illum non adfuturum. Quod quidem ego illis significo, ut certius sit, legitima illum causa praepediri, quominus se ad diem praestitutam sistat. Bene valeant Dtiones VV.

207. Joanni Korczbok, Capitneo Vladislaviensi.

Pircovi, in. Majo 1547.

Mittimus isthuc Andream Morawiec, totius Episcopatus nostri Oeconomum generalem, cui secundum has mandati literas, quas a nobis habet, credet in omnibus Dtio V., seseque ita componet, ut aliquid inde fructibus nostris accrescat, unde ipse posse accrescere demonstraverit. Bene valeat Dtio V.

208. Dominico Kamieński, Vladario Pomeraniae.

Pircovi, in. Majo 1547.

Venit isthuc jussu nostro Andreas Morawiec, universi Episcopatus nostri generalis Oeconomus; hunc secundum mandatum, quod literis nostris, quas illi dedimus, expressum est, excipiet Ftas V., fidemque illi in omnibus habebit. Dabitque etiam operam, ut ubi ipse censuerit, fructus nostri augeantur auctique ad nos veniant.

209. Joanni Comiti in Tarnow, Castellano Cracoviensi.

Pircovi, in. Majo 1547.

Incubui in eam rem diligenter, ne quid per me stetisse videatur, quominus Sendomiriensis iste municeps jus suum assequeretur. Etsi enim imprimis curae habeo, ne quisquam hominum a meis laesus existimetur, tamen in ejus hominis causa cognoscenda, qui mihi literis Mtiae V. commendabatur, fui plus satis diligens, id quod hi, qui aderant, viderunt; aderat autem Abbas Calvimontanus [5]

---

[1] Mowa tu widocznie o ogrodzie należącym do kamienicy kapitulnéj, cf. 23 i 194, któréj posiadanie miał Zebrzydowski zapewnione „usque ad mortem".

[2] Carolum V. [3] Joannem Fridericum.

[4] Elektor saski został przez Karola V pobity pod Mühlbergiem dnia 24 kwietnia 1547.

[5] Andreas Kuczowski.

cum fratre et Bostowscis [1] fratribus. Hi omnes in eam mecum sententiam inierunt, ut quoniam is, quem sibi debere iste ait, ex ditione mea fugerit, censu etiam nostro non persoluto, deinde quoniam pauxillum hoc suppellectilis, quod reliquit, census nomine sit a Capitaneo meo Pircoviensi acceptum, postremo quod is ipse scire se est fassus, ubi degat is, quem profugit, a me quidem nihil repetat neque a meis, sed legibus cum homine apud eum judicem agat, cujus eum imperio teneri existimat; sed et deberi sibi quicquam, non satis hic potuit docere. Volebam profecto hac in re ostendere, eum hominem ad ea, quae petit, autoritate Mtiae V. pervenisse, sed quoniam id contra jus esse videbatur, illud ostendi, nihil eum neque a me neque a meis injuriae accepisse. Optime valere Mtiam V. Ill. cupio, cujus me amori diligenter commendo. Datum.

210. Stanislao Hosio, Canonico Cracoviensi.

Pircovi, mense Majo 1547.

Facile excusationem accipio, qua, quod mihi Ftas V. non valedixerit abeunti [2], apud me per literas utitur. Nam qui ad quidvis potius, quam ad hoc genus officiorum amicitiam cum Ftate V. tueor et conservo, nihil moleste fero, haec leviora praetermitti ab eo homine, cujus mihi occupationes vel maxime sunt cognitae. Ostiatim currere hominibus ad valedicendum non esse puto Ftatis V., hoc est non hominis ita honestis et gravibus negotiis occupati: mihi, quod et semper et nunc ex ipsius literis de Ftate V. sum pollicitus, sufficiet integer amor et cura tuendi mei, sicubi opus erit. De Pruthenicis monasteriis, quod scribit, aliter se nunc comperisse, quam olim contra me diceretur, etsi non dubito, quin semper Ftas V. de me eo fuerit animo, ut omnem a me simulationem alienissimam, veritatem porro charissimam mihi esse judicaret, id quod ego Sanctis illis et praeclaris institutis ipsius [3] vel imprimis acceptum fero: tamen quia non ignorabam, nullum adhuc in vita hominem repertum esse, cujus res gestae omnibus satisfacerent, deinde quia habebam cognitum, linguas hominum effugere difficillimum esse, nihil mirum fuit, aliter quosdam factum meum interpretatos fuisse, gaudebam porro, probari animum et sententiam meam Majestati Regiae primum, deinde Senatui, etiam postremo optimo cuiquam atque adeo Ftati V. Quare quum ita jam Ftas V. plane perspexerit, rem se habere, sicut a me dicebatur, dabit operam, ut me deinceps in ejusmodi atque aliis rebus, quantum potest, potest autem plurimum, tueatur et defendat, et quum quid de me emerserit, quod bono viro non satis dignum sit, mihi id prius potius significet, quam iis rumoribus fidem habeat. Id necessitudo nostra mutua et amor meus in Ftatem V. singularis, quem ego primo quoque tempore lubens testabor, requirit et exposcit. Eluctatus sum non ita multo ante, Dei gratia, ex acerbissima aegritudine, quae me ad duodecim dies detinuit, cujus vestigia (tam gravis ipsa fuit) etiamnum ita me male habent, ut debilitate quidem et ipso doloris sensu aegroto cuique par esse possim, quae res etiam vehementer est aucta tristissima hac fama de morbo R. Dni Cracoviensis [4], quem ego hominem, quia et ordini nostro magno imprimis esse ornamento, Reique ipsi publicae magno usui existimo; tamen quia non facile video, quis po-

---

[1] Bostowscy z Bostowy pod Łysą górą. [2] Cracovia. [3] Cf. 66, 95.
[4] Samuelis Maciejowski.

tissimum ex nobis haec, quae ipse obit negotia, tam commode sustineret, si illum alio Deus ipse Summus vocaverit, plurimum angor hoc isto incommodo. Ac propterea, tametsi id fortassis nihil est necesse, hortor etiam atque etiam Ftatem V., curet hominis valetudinem diligenter, ut nobis pariter atque Reipublicae diutius servire possit. De Caesarea Majestate multa ad nos fama ipsa, nihil pene autore certo perfertur [1]; gratissimum esset, si rem, ut est gesta, et quo tempore et quo in loco, Ftas V. mihi describi a quopiam ex suis amanuensibus juberet. De hoc item bello, quod in Magna jam Polonia apparari audio [2], et quid sit futurum Ftas V. me certiorem faciet; Regia postremo Mtas mihi, quo sit hoc tempore profectura, duobus verbis addet. Datum.

211. Stanislao Borek, Decano Cracoviensi.

Pircovi, m. Majo 1547.

Vidi apud Slomowski [3], Canonicum [4], literas Dtionis V. R. benevolentiae erga me plenissimas. Nam quum de morbo meo Dtio V. audivisset, faciendum sibi putavit, ut vota pro aegroto conciperet ad ea loca, ex quibus Deus mortales juvare vulgo creditur, quem ego Dtionis V. animum quibusvis officiis ut cumultate reponam, curabo. Sic enim sibi Dtio V. R. de me persuadeat, esse me ac fore semper unum ex his, qui summo amore atque singulari benevolentia Dtionem V. aut olim prosecuti, aut nunc prosequuntur. De his autem rebus, de quibus inter nos controversia est, ita me facturum Dtio V. credat, quemadmodum ipsa volet et quando volet. Bene valeat et me amet. Nova mihi haec quae circumferuntur, tam Germanica quam nostratia, perscribat. Datum.

212. Philippo Padniewski, Cantori Cracoviensi.

Pircovi, m. Majo 1547.

Etsi his temporibus multi ex meis isthic [5] fuerunt, tamen quod nihil ad Ftatem V. scripserim, non ulla negligentia neque oblivione amicitiae factum putet, sed vi morbi atque aegritudinis, quae me hactenus ita detinuit, ut me apud me esse non pateretur. Nunc ubi convalui, scribo ab eaque peto, ut se a me non diligi tantum, sed etiam amari intelligat, existimetque id quod est, nullam me occasionem, tempus nullum praetermissurum, si qua in re meus is in illam amor illustrior fieri possit. Saepe ad me, quaeso, scribat, atque adeo nunc maxime, quum se tot ad scribendum et externa offerant et domestica: de Caesare, de Ducibus Germaniae, de Principus nostris, de hoc bellico apparatu [6], quem jam in Magna

---

[1] Cf. 205. [2] Cf. 212. [3] Stanislaum. [4] Cracoviensem. [5] Cracoviae.

[6] Właśnie około tego czasu rozesłać kazał Zygmut I wici, ażeby się na wojnę gotowano. Były to już drugie wici, powiada w nich król: „Mandavimus vobis antea primis Restium literis, quandoquidem generalis bellica expeditio, publico omnium ordinum Regni consensu, in proxime habitis Comitiis in hunc annum decreta esset, ut ad eam expeditionem bene armati et instructi essetis. Nunc iterum de more hisce secundis literis Restium mandamus omnino habere volentes, ut equos, arma et cetera ad bellum necessaria pro facultatibus vestris bene parata habeatis, ut quum tertio significaverimus, nullam moram interponatis, sed ad eum locum, quem tertiis Restium literis constituerimus, quo tempore jusserimus, sicuti decet, instructi veniatis. Interim tamen Judicia de more peragi volumus". Teki Naruszewicza r. 1547, LXV 81: Restes, ut homines parent se ad bellum, dd. Cracoviae, feria 2 post Rogationum (16 maja) 1547.

Polonia fieri rumor hominum perfertur. Quae omnia si copiose, si adamussim perscripta fuerint, vel ob id erunt apud me certissima atque gravissima, quod a Ftate V. sunt perscripta, quae se a me unice propemodum amari sibi, ut dixi, persuadeat, et valeat felix.

213. Mathiae Zielinski, Canonico Cracoviensi.

Pircovi, m. Majo 1547.

Nolui hunc Notarium meum, in suis isthuc negotiis euntem, sine meis ad Ftatem V. literis mittere. Conferet is quidem cum Ftate V., quae ex me mandata habet, ut fides tamen illi sit, his literis a Ftate V. postulo. Summa est, de hac domo, quam Ftati V. abiens et Dno Miskowski · commisi [1], in qua ut quispiam, praeter Dnum Miskowski habitet, nollem. Audio enim, isthic quosdam esse, qui praeter voluntatem meam, et quibus replent hominibus nescio, et quod fedissimum duco, equis. De vidua illa paupere [2], quae ad aedes levi mercimonii genere victum quaerit, nollem aliquid tale statui, quod illam domo ejiciat; est enim haec mulier, quae domus munditiam inprimis curae habet. Porro si hac mea in se propensione abuti et aliquam labem domui aspergere videbitur, liberum esto Ftatibus VV. ea inquirere et prohibere, ne eas sibi socias adjungat, quae dedecoris aliquid, cum mihi tum Societati huic vestrae, conciliare possint. Cetera, ut dixi, ex hoc Notario Ftas V. cognoscet, quae bene valeat. Datum.

214. Petro Miskowski, Canonico Cracoviensi.

Pircovi, m. Majo 1547.

Commisi huic Notario meo isthuc eunti quaedam cum Ftate V. conferre, in quibus ut fidem illi habeat, his literis ex illa peto: caput est, ut ne cuiquam praeter Ftatem V., cui ego lubens id concessi, domus mea ad inhabitandum pateat. Est enim ad me allatum, equos etiam isthic, nescio cujus, sisti, unde magna illa fimi et graveolentiae et reliquorum malorum lerna proveniat. Ego autem Ftati V. domus usum dedi, ceteros omnes rejeci. De paupere hac femina, quae ad aedes ipsas victum, qua potest, quaeritat, nollem tale aliquid decerni, quod eam inde ejiciat, quae sua unius opera domum illam sordescere non patitur [3]. Porro benignitate si hac mea abuti videbitur, et aliquid domo indignum attentare, Ftates VV. illi severe interminabuntur et pro arbitrio emendabunt. Reliqua ex ipso Notario intelliget Ftas V., quam bene valere opto. Datum.

---

[1] Cf. 194. [2] Cf. 214.

[3] Protegowana ta przez Zebrzydowskiego „pauper vidua", którą osadził w kamienicy kapitulnéj, cf. 23, pochodziła z Wolborza, nazywała się „Catherina Ganska" (= Gąska), i miała „multas et praetiosas vestes", w które się w dzień ubierała. Zamiast zaś utrzymywać w kamienicy „munditiam", przybrała sobie do pomocy kilka innych jeszcze „inhonestas et impudicas mulieres", i razem z niemi była przyczyną ciągłych hałasów i niepokojów nocnych: „non sine grandi dedecore ordinis ecclesiastici personarumque capitularium, ac scandalo plurimorum Christi fidelium et molesta perturbatione vicinorum et aliorum, plateam Canonicalem inhabitantium". Notaryjusz kapitulny, Walenty Brzostowski, przedsięwziął był u niéj wprawdzie jeszcze we wrześniu r. 1546 urzędową rewizyją, lecz nie odniosło to żadnego skutku: Gąska ufna w związki swoje z możnym biskupem, nie robiła sobie nic zgoła z prałatów krakowskich i daléj swoje rzemiosło w kamienicy kapitulnéj prowadziła. Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac.

215. Joanni Comiti in Tarnow, Castellano Cracoviensi.

Pircovi, m. Majo 1547.

Magnum mihi quumprimis dolorem ea res inussit, quod quum proximus Mtiae V. Ill. fuerim, neque accedere eam ipse, assiduis vexatus aegritudinibus, potui, neque etiam ad me illam pellicere, morbo Magnificae uxoris [1] suae, feminae lectissimae, imprimis impeditam. Erat porro in animo, non prius Pircovo pedem ferre, quam Mtiae V. Ill. valedixissem, vel coram vel per quempiam ex familiaribus meis. Sed posteaquam ita, nescio quo fato, cecidit, ut quo tempore ego hinc abeo, Ill. Mtia V. Opatovia abesset, his literis meis per Capitaneum meum Pircoviensem [2] vale dico Ill. Mtiae V. Simulque quia ex Dno Orlowski, Marschalco ipsius, intellexi, libenter ipsam Mtiam V. uti cerevisia Gedanensi, mitto vas illius V. Mtiae: genus cerevisiae ex meo est Episcopatu Pomeraniae, qua quum utetur Ill. Mtia V., quaeso, ut dioecesis ipsius meae ductu in mei mentionem veniat meque eum esse sibi persuadeat, qui studiis meis, qui voluntate, qui observantia in Ill. Mtiam V. nulli sim cessurus, quique id ita se habere universa clientela et cognatione mea declarare sim paratus. Salutem et felicitatem Mtiae V. Ill. opto ex animo.

216. Petro Poniatowski, Projudici Lanciciensi.

Volboriae, exeunte Majo 1547.

Repositurus eram in terminis istis Brzezinensibus [3] ea omnia, quae causam meam, quam in illo judicio habeo, juvare fulcireque possint; verum ob absentiam per id tempus meam obque alia quaedam negotia, conquirere universa nunc non potui. Quamobrem Dtionem V. etiam atque etiam rogo, velit pro eo, quem in me gerit animo, dies ipsos terminorum terrestrium ita prorogare, ut in ulterius differantur. Hoc quia summe est mihi necessarium, maxima a me etiam dabitur opera, ut Dtio V. cognoscat, non male se id officii posuisse. Bene valeat.

217. Nicolao ..... [4] Judici Lanciciensi.

Volboriae, ex. Majo 1547.

Negotium, quod nobis est cum Dna Kuczinska de possessione nostra Brudaki [5], ut in finem usque terminorum istorum terrestrium differat Dtio V., summe peto et quaeso, quod et gratissimum mihi est futurum, et non mediocriter me invitabit non solum ad habendam, sed etiam ad referendam gratiam. Ceterum, si qua in re amplius Procurator noster Mileski favore consiliove Dtionis V. eguerit, rogo, illi ne desit. Bene valere Dtionem V. cupio. Datum.

218. Joanni Wysocki, Officiali Vladislaviensi.

Volboriae, ex. Majo 1547.

Qua nobis Ftas V. potestatem fecerat, ut in quem vellemus, Vicariatum illius conferremus, hac ita usi sumus: contulimus Vicariatum ipsum Bartholomaeo, Ca-

---

[1] Zofii z Szydłowieckich, która w posagu wniosła Tarnowskiemu Opatów w wojew. sandomierskiém. [2] Obodowski. [3] Brzeziny w wojew. łęczyckiém.
[4] Miejsce próżne na jeden wyraz. [5] Wioska pod Wolborzem.

pellae nostrae magistro, qua de re ut nobis Ftas V. praesentationem mittat, per hunc famulum nostrum postulamus. Ceterum contemptus ille, quo summus ab Ecclesiae nostrae Vicariis affecti, non erit, si vivemus, impoenitendus. Datum.

219. Consulibus Gedanensibus.

Volboriae, ex. Majo 1547.

Quae sunt mihi a Dtionibus VV. redditae literae, etiamsi non satisfaciunt iis rebus, quas quidem agere hoc die inter nos debuimus, propterea quod nullus vestrorum civium eorum, qui se executores testamenti Pancratiani [1] dici volunt, ad hanc praestitutam diem steterit, qua ex re causa primum ipsa citra necessitatem extrahitur, deinde autoritas Episcopi mea offenditur: tamen quoniam ita Dtiones VV. diligo, ut plurima illarum causa et maxima faciam, vimque etiam persaepe officio atque muneri meo inferam (qua in re tamen, si libere et sine simulatione dicendum est, video mihi a quibusdam ex Dtionibus VV. non aeque responderi), negotium quidem ipsum de testamento intermittere plane non possum; res est enim non tam mea, quam officii mei, quod penitus mihi negligendum non est, sed tamen tempus ipsum actioni destinatum in vigesimam [2] Augusti, quae erit feria sexta post Bartholomaei, differo. Quae quidem dies ubi advenerit, volo, ut qui executores testamenti istius dicuntur, ad nos se recipiant, aut quempiam cum potestate ad nos mittant, ut intelligant, quemadmodum testamentum ipsum nullum est, ita se quoque executores nullos esse, sed universa, quae post eum demortuum sunt relicta, nostri esse arbitrii. Id quod ita esse, omnium Episcoporum sententia atque adeo ipsius Mtatis Regiae nuper est comprobatum. Nam quod Ill. Dux Pomeraniae ubi id esse meum cognoverit, qui sum in ditione Serenissimi Regis, non esse quoque retinendum existimabit. Intelligo quidem, qualem me esse in istos oporteat, qui toties vadimonium praestitutum deserunt, sed tamen Dtionum VV. gratia, quas ego, ut coepi, unice amo, ad ea conniveo, atque etiam in ipsa causa testamenti benevolum me illis fore polliceor, si id Dtiones VV. aut ipsum Dnum Capitaneum Novensem [3], Burgrabium istius civitatis, singularem amicum meum, ita velle cognovero. Dtiones VV. bene valeant et dent operam, ut se christianos Senatores in omnibus exhibeant, nam post meum isthic recessum audio, pene omnia per quosdam inversa esse, quae ego quidem, quoad maxime potero, tolerabo, et reliqua, quae isthic geruntur, ita eminus audiam, ut si tamen in iis nulla fuerit remissio, eum me praebeam, quem ex officio debeo. Dominum Deum oro, ut qua sum erga Dtiones VV. benevolentia, eandem Dtionum VV. erga me esse cognoscam. Datum.

220. Sbigneo Puczniewski, Decano Curzeloviensi.

Volboriae, ex. Majo 1547.

Quum in hac Ecclesia facile Ftas V. primum locum obtineat, vel ob hanc, qua est praedita, Decani autoritatem, vel ob ipsam etiam assiduitatem et diligentiam in Ecclesiae muneribus, quae solius fere Ftatis V. cura atque sollicitudine administratur, nolui ad illam eas injurias deferre, quibus me Laurentius Cracovien-

---

[1] Pancratii Klemme. [2] Sic! powinno być „vigesimam sextam". [3] Joannem a Verden.

sis, Chirurgi filius, affecit, dum Adamum [1], Capellanum meum, virum probum et honestum, beneficio spoliat, loco movet, proque illo nescio quem alium obtrudit, contra jus et aequum. Etenim quod absentiam illius longam et continuam pro causa adfert, facit, ut legum nostrarum ecclesiasticarum ignarus, ut in tonstrina homo natus et educatus. Inter alia enim multa etiam hoc legibus nostris est cautum, quemadmodum Ftas V. non ignorat, ut qui Episcopis sacerdotes sunt a servitiis, in Ecclesiis suis servire videantur. Quod nisi ita cautum esset, ne ego quidem causa contra multos ex Ecclesia mea cathedrali Vicarios destituerer, qui suo quidem in loco alios substituunt, ipsi vero Episcopis se addicunt. Sed permittunt hoc leges, mos etiam et consuetudo ipsa observat. Quin etiam si neque permitteretur nec observaretur quidem, tamen sacerdotio privari istius unius potestate Capellanus noster non potuit, et eo quidem sacerdotio, quod, quia perpetuum est, auferri ab eo in quem est collatum, non modo per unum Chirurgi filium, sed nec per multos alios, et quidem longe praestantiores, nisi gravibus de causis non potest. Commendo causam hominis spoliati, Capellani mei, Ftati V., quae, credo, illius hominis vim atque temeritatem jure et legibus retundet. Ego quidem constitueram paulo aliter hunc spoliatum restituere, sed Cancellarius meus [2] aequius esse putavit, si vim et injuriam nostram non vi neque injuria referremus, sed legibus persequeremur. Si Capellanum ipsum meum loco restitutum cito ad nos Ftas V. remiserit, dabimus operam, ut nos maxime beneficii memores cognoscat. Quae bene valeat.

221. Janussio Latalski, Palatino Posnaniensi.

Volboriae, ex. Majo 1547.

Quod ad suavissimas Mtiae V. literas hactenus non respondi, commoratione mea factum est in illis possessionibus [3], quas Sandomiriae proximas habeo, quo ex loco, qui eat in Magnam Poloniam, quique isthuc literas perferat, rarissimus esse solet. Nunc igitur Mtiae V. ita respondeo, me pro hac erga me illius benevolentia parem in illam animum parque studium allaturum, ut conjunctio atque necessitudo nostra planissime ab omnibus cognosci possit. Lakinski hic, famulus meus, venit isthuc ad Mtiam V., ut in re ipsa tota, quam cum Mtia V. habet, non jure experiatur, non verbis expostulet, sed gratiae se ipsius tradat, qua re consecuturum se confidit, ut quum Mtia V. ob senatorium, quod gerit munus, Judex sit ipso Regno generalis, ita hanc communem suam cum illo causam judicet, ut inspecta etiam posteriore illa mantica, in qua veteres illi res nostras proprias conclusas esse fingebant, dum res suas retinere studet, quod forte illius sit, hoc illum uti permittat, neque se in diversum trahi a suis quibusdam patiatur, in eo praecipue, quod Plebanatum et Advocatiam spectat. Favit ille ultra alios Mtiae V. hanc vicinitatem, et nunc a me petiit, quem et diligi a Mtia V. et Mtiam V. vicissim non diligere solum, sed etiam plurimi facere intelligit, ut hunc ipsius tam pronum animum ad rem quiete et cum gratia Mtiae V. componendam commendem Mtiae V. Id quod profecto ita lubens facio, ut si ad hanc meam commendationem voti eum compotem Mtia V. dimiserit, plurimum me debere Mtiae V. hoc nomine fateor. Ipsum Lakinski quod attinet, polliceor illum Mtiae V. obse-

[1] Curecum. [2] J. Zdzarowski. [3] Cf. 195 — 215.

quentissimum semper futurum, et ad quaevis servitia paratum. Cujus me amori etiam atque etiam commendo.

222. Dominico Kamienski, Vladario Pomeraniae.

Volboriae, ex. Majo 1547.

Contulimus Plebanatum Pucensem [1], cujus ad nos collatio jure devoluta videtur, Adriano Skaszewski, nostro a thesauris, qua de re uberius docebunt Ftatem V. aliae literae, quas cum istis una accipiet: quam hortamur, ita agat pro suo officio, ne collatio nostra reddatur irrita. Dedimus Ftati V. plenam facultatem omnia agendi, quae ad destinatum hunc finem pertineant; id agat igitur, ut Thesaurarius noster munere nostro gaudeat et laetetur. Bene valeat Dtio V.

223. Bonae, Reginae Poloniae.

Volboriae, ineunte Junio 1547.

Etsi nihil pene habebam, quod ad S. Mtatem V. hoc tempore scriberem, tamen Cubicularium hunc Mtatis Regiae nolui sine meis ad illam literis dimittere. Memorem me accepti beneficii et esse et perpetuo fore, non dubitet: ago id agamque, dum vivo, quod vel ad tuendum nomen S. Mtatis V., sicubi opus sit, pertineat, vel ad praedicandum conatus in hoc Regno ipsius necessarium sit, et nihil tam in votis habeo, quam dari mihi semper occasiones, quibus mea in illam fides cognosci et prospici queat. Scripsi S. Mtati R., de quibus rebus volebat, meam sententiam [2], non satis illam fortassis exactam et sufficientem, ex tenui videlicet profectam ingenio, sed bona fide tamen. Literas ipsas meas sibi ostendi S. Mtas V. jubeat, et mihi, si quid in quo peccatum est, commonstret viamque veluti designet, qua derigere ejusmodi consilia debeam. Sin haec mea satisfacient, cum aliis tum inprimis SS. Mtatibus VV., quaeso, ut id ex literis S. Mtatis V. intelligam. Commendo me iterum S. Mtati V., cui sanitatem longam opto. Datum.

224. Sigismundo, Regi Poloniae.

Volboriae, in. Junio 1547.

Redditae sunt mihi a S. Mtate V. literae [3], ex quibus duo pericula pergravia, quae Regno imminere videntur, accepi: nam et Turcarum Caesarem velle nobis, his quibus nititur rationibus, esse in vicinia, metu res vacare non potest, et Caesaream catholicam Mtatem Ill. Dnis Pomeraniae atque Prussiae Ducibus tam graviter esse infensam, non leviter est aestimandum. Quibus rebus quomodo occurri queat S. Mtas V. pro sua prudentia, de consilio Senatorum, quos ad latus

---

[1] Puck lub Pucko, niem. Putzig w wojew. pomorskiém, nad zatoką morza baltyckiego, zwaną pucką. [2] Cf. 224.

[3] Król żądał od senatorów rady, co czynić należy ze względu na grożące od cesarza książętom Pomorza i Prus niebezpieczeństwo, jak niemniéj na niebezpieczeństwo ze strony Solimana tureckiego, który według wieści wiarygodnéj wysłał był niezliczone mnóstwo ludzi, „qui arcem Balakley reficerent". Teki Naruszewicza r. 1547, LXV 33: Sigismundus I, Rex Poloniae, Consiliariis Regni, dd. in Łobzow ultima Maji 1547.

habet, jam pridem quid agendum sit, constituerit; tamen quia vult, me etiam, hominem exiguo ingenio, de iis rebus sententiam dicere, dicam, quod potero et quidem brevissime. Principio, si Turcarum Imperator adeo est mutui foederis et sui jusjurandi oblitus (quam rem ego mihi non usquequaque etiamnum persuadeo), ut quum intelligat, S. Mtatem V. foederi secum inito et suo jurijurando firmiter semper stetisse, neque ullam unquam significationem mutati animi sibi dedisse, et quum res ejus proximis istis temporibus admodum essent involutae, tamen S. Mtatem V. promissam sibi fidem servavisse, quin et damna, quae sibi a subditis S. Mtatis V. data asseverabat, de Thesauro proprio sarcivisse, arcem his nihilominus in ditione S. Mtatis V. exstrui jubeat, terramque ita S. Mtatis V. occupare aggrediatur, contra foederis leges et jusjurandi religionem, obsistendum esse his conatibus censeo. Qua porro ratione? hac inquam. Invaluit is rumor hic apud omnes, qui quidem mirifice omnium favoribus est fultus, misisse isthuc S. Mtatem V. in eas terras bonam ex sua aula partem exercitus, quae res equidem clarissime omnibus commonstrabit, quanto amore S. Mtas V. hujus nostrae patriae, Regni sui teneatur, ut quum nos ipsi nihil, quod ad fines nostros tuendos pertineat, in Comitiis constituerimus, hanc tamen S. Mtas V. nostram negligentiam praesentia sua et prompta voluntate, etiam cum Thesauri jactura, corrigere sit dignata. Si hac ergo ista manu Turcicis illis conatibus obsisti poterit, aliam praeterea hoc tempore non requiremus, sed S. Mtati V. immortales agemus atque habebimus gratias. Quod si vis major est, quam ut hoc tantulo exercitu reprimi et cohiberi possit, quod quidem ii facile intelligent, quibus manum cum hoste conserere non novum est neque inauditum, quod genus ibi hominum non deesse certo scio, propere huc significent, ut S. Mtas V. missis jam ultimis literis, universam ipsam ditionem suam commoveat, totamque Regni sui militiam ad arma vocet. Quam ad rem tametsi nullum hic pene video Nobilem, quin ita paratus sit, ut nullo praeterea tempore egere videatur, tamen hoc uti remedio non censerem, domesticis istis incommodis deterritus, ni foris graviora impenderent. Hac ego ratione futurum spero, confisus Deo Optimo Maximo, qui foedifragis semper adversus fuit et est, ut id in eo hoste S. Mtas V. experiatur et cognoscat, quod in perjuro non ita multo ante et foedifrago Moschovita est experta. Nam quid aliud in tam repentino casu consuli possit, non facile video, qui sive generalem aliquam contributionem institui, sive Comitia quaepiam edici censeam, rem esse longe seriorem cerno, quam ingruens hoc periculum flagitat. Illud tamen faciendum putarem, ut anni istius futuri Comitia maturius per S. Mtatem V. indicantur, ad ipsas etiam, si ita videbitur, Michaëlis ferias [1]. Nihil dubito, quin ibi animadversis tam apertis et imminentibus periculis ab omnibus jam hominum ordinibus magis seria detur opera Reipublicae, quam superioribus Comitiis dari fuit solita, futurumque confido, eas rationes inventum et constitutum iri, quibus et Regni fines mercenario milite defendi, et hoc praesens periculum a cervicibus nostris depulsum esse videatur. Quod ad iram Caesareae Majestatis catholicae placandam attinet, quanto magis S. Mtas V. curavit, ne quid in Mtatem Caesaream a quoquam committeretur, quantoque id diligentius vel imperio apud suos vel consilio apud exteros egit, quanto item minus Ill. Dni Pomeraniae et Prussiae Duces huic S. Mtatis V. dicto audientes fuerunt, tanto difficilius est ea de re consilium. Nam quod insimulatos se esse

[1] 29 września 1547.

scribunt, nescio; unum hoc scio, publicam fuisse vocem hominum, quum in illis terris anno proximo versarer [1], missam esse totam pene Nobilium juventutem domibus paternis in militiam contra Caesaream Mtatem, id quod etiam quidam ex ipsis Nobilibus publice apud me sunt professi. Itaque nisi de terra ipsa S. Mtatis V. ageretur, quid reliqui esset, haud facile intelligo, quam ut, si Mtas ipsa Caesarea precibus flecti non potest, quod quisque mali intrivit, id omne ipse exedat. Sed quia, ut dixi, res agitur de ditione S. Mtatis V., manu quidem illos ut S. Mtas V. defendat, propterea non videtur, quod Regni hujus vires (id quod pace S. Mtatis V. dictum velim) non sunt tantae, ut duorum Caesarum potentiam excipere atque sustinere possint, sed ut S. Mtas V. ad Caesaream ipsam Mtatem Oratorem suum, gravem imprimis et prudentem virum, mittat, per huncque ad illam partes suas pro Ill. Dnis Ducibus interponat, id non extra rem putarem. Qui equidem Orator Mtati Suae persuadeat, ut christianum se inprimis Principem, ac veluti columen religionis nostrae esse meminerit, cui non sanguinem hominum sitire, sed clementem et misericordem esse convenit; deinde ut victoria ipsa, quam de capite ipso rebellionis [2] cum magna sua laude et gloria tulit, sit contentus, satisque habeat, rebelles ipsos suos ita prostravisse, ut supplices ab eo atque proni gratiam petant. Tum ut has istas inexpugnabiles pene vires suas a christianorum hominum cervicibus avertat, inque illum potius convertat, qui fortunarum nostrarum, qui dignitatis nostrae, vitae nostrae, nominis nostri, religionis nostrae, Dei postremo ipsius nostri et Domini Jesu Christi hostem se esse et inimicum profitetur. Significetque simul, eo fortassis etiam S. Mtatis V. rem deventuram, ut suas quoque copias cum Mtate Sua adversum hanc communem christianorum cladem sit junctura, praesertim lacessita jam apertissimis inimicitiis, quae nullum hunc hominem foederis habere rationem, nulla hunc jurisjurandi religione teneri indicant. Exponat tandem Mtati Suae, Ill. Dnos Duces diligenter se apud S. Mtatem V. purgavisse ex hac ista insimulata conspiratione in Mtatem Suam, ita ut S. Mtas V. intellexerit, et extra noxam illos esse et vehementer illis dolere, venisse se in hanc tantam malam gratiam Mtatis Suae. Ad extremum adjiciat, rem agi de terra ipsa, quae ditionis est S. Mtatis V., ut si jam Mtas Sua nulla causa moveatur ad hoc illis crimen remittendum, hoc saltem intueatur, luere eos poenas non posse, ni simul terra ipsa et ditio S. Mtatis V. in periculum veniat. Haec de Pomeraniae et Prussiae Ducibus, nam de Saxoniae quid consulam, prorsus nescio. Vidi aliquot ipsius Mtatis Caesareae ad Mtatem V. epistolarum exempla, quibus quam graviter ab hoc ipso Duce [3] sit Mtas Sua offensa, satis declarat, quem rebellionis caput et funesti autorem consilii appellat, ut jam res ista non tam alicujus consilio egere, quam gratia et clementia ipsius Mtatis Caesareae videatur, quae profecto gratia atque clementia cum tempore fortassis ipso venire, hoc certe tempore vix ullius hominis opera conciliari potest. Ceterum totum hoc deliberationis genus ad S. Mtatem Juniorem, filium Mtatis V. desideratissimum, referendum primo quoque tempore censeo, cui res ipsa multis ex causis incumbere praeter alios omnes omnium ordinum homines maxime videtur. Nam sive Regni res agitur, Mtas Sua successor est Regni legitimus, sive de dignitate S. Mtatis V., Mtas Sua filius est Mtatis V., qui patris indignitatem ferre nullo modo debet. Tum vero, quia arma res atque manus desiderat, Mtati id Suae imprimis convenit, Principi aetatis adhuc

---

[1] Cf. 57 et sqq. [2] Cf. 205. [3] Joanne Friderico.

ferventis et bellicosi ingenii. Credo, ea in re S. Mtatem Suam aperte ostensuram, quanti S. Mtatem V., parentem suum dulcissimum, quanti hoc Regnum, quod se illi in fidem adhuc pene in cunis existenti tradidit, quanti denique ipsum nomen suum atque adeo laudes majorum suorum, amplissimorum Regum et fortissimorum Principum, faciat. Haec omnia Divinae illi S. Mtatis V. prudentiae, me vero ipsum Regiae illius gratiae atque clementiae humilis commendo.

225. Martino [1] Mancolino.

Volboriae, mense Junio 1547.

Commendavit mihi Cubicularius iste Regius Kiziczki voluntatem in me tuam, quam quidem ego jam pridem sum expertus, petiitque me tuo nomine, ne tibi in consequendo plebanatu Novae civitatis quoquomodo adversus essem. Id quod ego profecto jam tum feci, quum primum tibi jus eam in rem esse intellexi commendavique negotium tuum Mtati Reginali [2] diligenter, et deinceps certe, si opus erit, sum facturus, neque id in eo plebanatu solum, sed etiam in rebus aliis omnibus, quas ad te pertinere cognovero. Magnifico me Dno tuo [3] commendet. Vale.

226. Joanni, Abbati Suleoviensi [4].

Volboriae, m. Junio 1547.

Quemadmodum ego Dtionem V. diligo, ut nihil quidem, quod domi meae reperiatur, illi sim negaturus, ita me quoque ab ea vicissim diligi credo. Exstruo hoc tempore habitationem quandam in arce [5], quae asserum copia imprimis eget. Porro quia robora, quae habeo, secandis asseribus propter humiditatem minime conveniunt, Dtionem autem V. sicca habere robora atque adeo tabulas paratas certo scio, rogo, aliquot mihi sexagenas commodato det, ut pro iis primo quoque tempore currus meos mittere possim. Etenim operarii isti, quos Cracovia mecum adduxi, si materies deficeret, abire et ceptum opus relinquere cogerentur. Tabulae quales esse debeant, hic famulus meus Dtioni V. dicet, ego vero illi non tot solum, quot accepero, restituam, sed multo etiam plures, si Dtio V. voluerit sique eguerit. Ut saepe me et cito invisat, summe rogo, atque adeo ipso dominico die vel postridie.

227. Canonicis Plocensibus.

Volboriae, m. Junio 1547.

Meminerunt procul dubio Ftates VV., nos quum adhuc in ordine et Societate sua essemus [6], redemisse Advocatiam, quae tamen erat inter alias possessiones Canonicatus nostri, hanc deinde ita per nos redemptam Collegio Ftatum VV. inscribere statuisse, hac quadam conditione, ut ab isto Ftatum VV. Collegio preces

---

[1] Sic! [2] Podczas sejmu w Krakowie? [3] Nicolao Radivilo? cf. 144 et 147.
[4] Sulejów nad Pilicą w sąsiedstwie Wolborza, opactwo Cystersów.
[5] Volboriensi. Podług Niesieckiego wystawił Zebrzydowski w pałacu wolborskim salą wielką, i obrazami ją wszystkich biskupów kujawskich ozdobił.
[6] Zebrzydowski był od r. 1531 kanonikiem płockim, cf. 31.

quaedam anniversariae pro nostris peccatis, dum viveremus, post obitum vero pro ipsius animae requie decantarentur, ceterum usufructum ejus istius Advocatiae nobis, donec vivimus, reservavisse. Exspectavimus porro totos illos annos, quibus inter Ftates VV. fuimus, si quando acceptae huic conditioni de anniversariis precibus satisfacerent, et deinde, quum ex Collegio illarum egressi essemus, eadem exspectatione tenebamur. Sed quum hactenus jam satis cognoverimus, Ftates VV. conventis ipsis minus stare, conditionemque acceptam negligere et aspernari, revocavimus et nos donationem illam nostram et dedimus Advocatiam ipsam Martino huic, servitori nostro, cujus servitus a primis ipsius annis extitit nobis fidelis et studiosa, cum hoc omni jure, quod nobis in illam fuit, adeo ut literas etiam ipsas priorum advocatorum originales illi concederemus. Ftates itaque VV. petimus, legitimam hanc donationem nostram ratam apud se habeant, Martinumque ipsum pro Advocato agnoscant, eique quod possunt, gratiae exhibeant nostra causa. Nam ego vicissim et ipsis Ftatibus VV., charissimis meis fratribus et servitoribus illarum, omnia benevolentis officia polliceor. Bene valeant nosque ament. Datum.

228. Joanni Wyrzikowski, Canonico Plocensi.

Volboriae, m. Junio 1547.

Quam Advocatiam aere nostro tum exemeramus, quum hoc Canonicatu, quem Ftati V. dedimus, frueremur, eam cum omni jure, quod penes nos fuit, tradidimus Martino huic, qui istas ad Ftatem V. pertulit, commoti fidelibus illius et diutinis obsequiis, quae nobis jam inde ab ineunte aetate impendit impendereque non desistit. Meminimus equidem, qui contractus inter me ac Venerabile istud Capitulum super hac ista Advocatia jam pridem intercesserit, cujus et ipsa Ftas V. non est ignara. Sed posteaquam conditioni de anniversariis precibus, quae in conventis est, Capitulum non satisfacit, id quod ego hactenus summopere exspectavi, rescidi hac de causa contractum, donationemque revocavi et in Martinum, ut dixi, transfudi, quidquid mihi juris in Advocatiam fuit, literas etiam ipsas advocatorum originales illi dedi. Hunc ergo ita per me Advocatia auctum Ftas V. Advocatum esse ducet, eumque gratia sua in omnibus persequetur fulcietque, ut omnes intelligant, Ftatem V. accepti a me beneficii esse memorem, et ego ipse hos fructus liberalitatis meae capiam, ut qui per me Ftati V. commendatur, sentiat, illam commendationi meae non parum tribuere. Det praeterea operam Ftas V., ut dolor ille, quo ex vulneribus is ipse Martinus affectus illi sarciatur:[1] hunc enim nos illius casum nostram esse indignitatem arbitrabimur. Ceterum, residuum pecuniae, quod mihi Ftas V. debet, per hunc ipsum mittat et bene valeat.

229. Stanislao Lasco, Palatino Siradiensi.

Volboriae, m. Junio 1547.

Voluntatem erga me et animum Mtiae V. et multis jam olim in rebus deprehendi et nunc etiam in his literis inque sermone Vicepalatini[2] illius perspexi. Nam quum ipsa Mtia V. valetudine tunc sit diminuta, salutem sibi tamen meam

---

[1] Sic! [2] Sic! prawdopodobnie syna jego, cf. 7.

invisendam esse existimavit, idque officium, quod sibi exhiberi deberet, exhibere ipsa mihi voluit pro constantissimo suo in me amore; quem quidem ego quum charissimum habeam, id do, ut semel coepi, operam, ut Mtia V. fructus aliquando sua ista benevolentia dignos ferat, qua de re et aliis nonnulis dicet hic suus illi Vicepalatinus. Commendo me et amorem meum Mtiae V., cui et bonam valetudinem et prosperos omnes successus opto ex animo. Datum.

230. Joanni Poradowski, Notario Castrensi Lanciciensi.

Volboriae, m. Junio 1547.

Grata sunt mihi cetera officia Dtionis V., quae saepe nobis et libenter declarat, damusque operam, ut ea bene se posuisse intelligat et cognoscat. Petimus porro etiam ab ea, ut Procuratori nostro Mileski exempla literarum de limitibus villae nostrae Laznovo et Kurowice [1] Capituli Cracoviensis [2], et Praska wola [3] M. Dni Lanciciensis [4] ex libro castrensi tradat, in rebusque praeterea, quibus poterit, commodet, cujus immemores nos experietur. Bene valeat. Datum.

231. Bartholomaeo Gądkowski, Archidiacono Cracoviensi.

Volboriae, m. Junio 1547.

Quo majore desiderio ex longa earum literarum pontificiarum [5] exspectatione tenebar, hoc mihi gratius extitit officium Ftatis V., quod iis mihi literis praestitit, quibus significat, illas pontificias literas ad se esse delatas; intelligo enim, quam res meas expeditas sim habiturus, quas ut involverent, maximam dabant quidam operam. Quare rogo, ne me diutius Ftas V. suspensum in hac ista exspectatione teneat, quin potius, ut quemadmodum cepit, cumulate mihi satisfaciat, literas ipsas ad me mittat, neque se remorari quicquam eo patiatur, quod pecuniam hoc tempore reliquam non miserim, quae in has ipsas literas, dum Roma expediuntur, impensa est; non ulterius illam enim retinebo, quam factor meus Gedano redierit, frumento divendito, quod in dimidii aut ad summum integri mensis spatio est futurum. Tantum abest enim, ut hominem illum, qui ad nostrum de suo pro nobis apposuisse non dubitavit, debita pecunia fraudare vellemus, ut non parum etiam nos illi propterea debere fateamur. Non fallam, credat Ftas V., neque suam neque illius hominis exspectationem, neque meam ipsius fidem. Quod reliquum est, cuperem, ut antequam hinc Ftas V. decedat, apud me se sistat, injunxique Cancellario meo id officii isthuc eunti, ut Ftatem V. ad me etiam trahat invitam, jure hospitii et necessitudinis nostrae. Bene valeat. Datum.

---

1 Łaznów i Kurowice w Sieradzkiém pod Brzezinami, poczta Rokiciny; w rkp. przez pomyłkę: „Lacznovo et Kurczovice".

2 Wyrok w téj sprawie zapadł jeszcze „a. d. 1539 feria 3 post festum s. Laurentii" (12 sierpnia). W odpowiedzi téż na list niniejszy otrzymał Zebrzydowski 30 czerwca r. 1547 odpis tego wyroku z grodu łęczyckiego. Teki Naruszewicza r. 1547, LXV 44: Granities inter Laznow, villam Episcopi Vladislaviensis, et Curowicze, villam Capituli Cracoviensis in terra Siradiensi, dd. in castro Lenciciensi feria 5 post festum ss. Petri et Pauli apostolorum proxima a. d. 1547.

3 Sic! Dzisiejsze Praszki lub Prażki pod Łaznowem?

4 Sigismundi Parzniczewski, Castellani Lanciciensis. Niesiecki.

5 De providendis in Pomerania monasteriis? cf. 94.

232. Eidem.

Volboriae, exeunte Junio 1547

Etsi nudius tertius eadem de re ad Ftatem V. dederam literas, tamen quia illam tunc Lovicium abivisse intellexi, et ego ob hanc istam tam longam ejus diplomatis exspectationem animi molestiam exuere non possum: mitto ad illam hunc famulum meum, cui etiam illud commisi, ut isthic Ftatem V., si abesset, exspectet, permultum enim interest, has me hoc tempore pontificias literas habere. Quare Ftatem V. rogo, ne ulterius patiatur exspectationem meam frustrari istis pontificiis literis retinendis. Pecuniam, quam Dno Leonardo [1] debeo, in tribus aut ut maxime in quatuor hebdomadibus ad Ftatem V. mittam, quemadmodum superioribus literis recepi; quin etiam si fieri aliter non potest, nunc cum hoc famulo meo Ftas V. quempiam ex suis mittat, cui pecuniam numerari jubebo. Bene valeat.

233. Bonae Reginae.

Volboriae, ex. Junio 1547.

Tanta est Mtatis V. S. gratia in me atque clementia, ut quam si ipse universam exhaurire non possim, alios etiam mecum uti illa cupiam. Est Adrianus Fridevalt inter cives Torunenses, homo ut aetate, ita virtute ac fide antiqua, magnaque in nationem nostram benevolentia, in Mtates porro VV., Principes suos, incredibili studio et observantia. Cecidit is causa in judicio S. Mtatis R., quam de bonis quibusdam hereditariis cum privigno suo, Michaële Kramnich, habebat. Nam quum et propter diei vadimonialis contractionem, quam Consulatus Torunensis, praecisis aliquot ex consueto diebus, constituerat, et propter exempla actorum a judicibus sibi Torunensibus denegata, et propter adversam ipsam valetudinem, quam interea vicio aetatis incurrerat, sistere se ad diem praestitutam non posset: primum contumax est judicatus, deinde rebus ipsis, de quibus erat judicium, privatus est, idque per sententiam Mtatis R., quae vim in se simul mandati de executione complectebatur, quod certe cum jure fieri non possit, factum esse dicitur favore R. Dni Cracoviensis [2]. Nunc is ita miserrime ad pauperiem adactus, quum me esse sciret vicinum illis regionibus Episcopum, petiit adhuc destitutis istis rebus suis a me consilium. Cui nihil prius aut posterius consulendum putavi, quam ut ad S. Mtatem V., quam ego, quum de miserorum profugio agitur, Sacram anchoram appellare soleo, confugiat, opemque illius imploret. Scio S. Mtas, hunc hominem in ea causa jure esse superiorem, id quod et ipsa S. Mtas V. ex rationibus dictis cognoscet; scio, illum in Mtatem V. singulari esse fide praeditum, scio etiam, me non in postrema esse parte gratiae apud S. Mtatem V., id quod et hic iste Adrianus apud se persuasum et exploratum habet. Pro eo homine si S. Mtas V. gratia et autoritate sua adjutetur, ut causa ipsa integra ad Consiliarios Prussiae differatur, et pietatem suam in Deum inque homines dejectos misericordiam, et erga me gratiam apud plurimos testatam faciet. Deus ipse quidem pietatem in se cumulatissime reponet, ego vero huic tantae gratiae omni cura, studio, obsequiis meis respondere studebo, cum hoc misero et destituto homine, quem S. Mtati V. una

[1] Hermanno de Posnania. [2] Samuelis Maciejowski.

mecum humillime, sed diligentissime et maxime esse percupio commendatum. Sic Mtas V. S. diu felix valeat atque vivat.

234. Nicolao Grabia, Vicecancellario.

Volboriae, ex. Junio 1547.

Adrianus iste Fridevalt, civis Torunensis ex vicinia mea, qui mihi maxima amoris sui in nos atque nationem nostram indicia dedit, cecidit bonis quibusdam hereditariis, de quibus inter se ac privignum suum, Michaëlem Cramnich, controversia fuit, judicio Regiae Mtatis propterea, quod ad diem praestitutam non stetisset; stare autem non potuit his de causis. Primum, quod dies ipsa per Consulatum Torunensem est accelerata; deinde, quod ex Actis exempla processus sui, dum causa apud officium civitatis adhuc verteretur, habere non poterat, favoribus privigni praepeditus; tum, quod ex contractu illo tempore valetudine laboraret, de quibus omnibus impedimentis dicere ipse potest. Obtinuit nihilominus privignus contra illum sententiam, in qua mandatum simul de executione continebatur, quod genus sententiae jure esse non solere Mtia V. novit. Scripsi Mtati Regiae [1] atque Reginali [2], dignentur causam ipsam ad Consiliarios Prussiae rejicere, integramque illis tradere, ut si quid juris hic iste Adrianus haberet, cognosci praeterea possit. Mtiam V. etiam rogo, det operam, pro egregia sua in me voluntate meoque in sese amore, ut mea pro hoc isto homine supplicatio apud Mtates Suas locum habeat, quod et ego Mtiae V. mea benevolentia, hic vero Adrianus obsequiis suis reponemus. Commendo causam ipsam Mtiae V. ita, ut gravissimum quandoque negotium commendari a quoque possit. Bene valeat.

235. Bonae Reginae.

Volboriae, ineunte Julio 1547.

Quod mei S. Mtas V. tam oblita hoc tempore fuerit, ut nihil mihi, neque suis neque cujusque famuli sui literis, de VV. huc [3] Mtatum adventu significandum putarit, duco inter plerasque infortunissimas res meas. Nam qui cuperem, modis omnibus observantiae meae in SS. Mtates VV. indicia exstare, vehementer doleo, hanc mihi ejus rei egregiam occasionem praereptam esse, hac ista ignorantia mea de adventu Mtatum VV. Hodie Magnificus Dnus Sandomiriensis Castellanus [4], quum non longe Volboria iter faceret puerumque ad me suum misit, ex quo primum certior sum factus de hoc adventu Mtatum VV. Nam rumores, qui prius isthinc afferebantur, varii erant et sine capite: nunc in Sandecz, nunc in Biecz profecturas Mtates VV. nunciabant [5]. Quum interea mater [6] huc advenit, cujus assiduis

---

[1] Listu tego niema w naszym zbiorze. [2] Cf. 233.

[3] Petricoviam. [4] Nicolaus Wolski.

[5] Podług Tek Naruszewicza r. 1547, LXV 36—40 i 42, bawił król z całym dworem od „8—16 Junii in Zathor"; przyczyną zaś jego wyjazdu w tamte strony była straszliwa zaraza, grasująca wtenczas w Krakowie i okolicach. Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac. Do Piotrkowa przybył król prawdopodobnie dopiéro 13 lipca t. r., jakoż w Tekach Naruszewicza, l. c. 46, znajduje się już akt królewski, datowany dnia 14 lipca z tego miejsca: Petricoviae, feria 5 in crastino s. Margarethae a. d. 1547.

[6] Elżbieta z Krzyckich Zebrzydowska. Żyła więc jeszcze w lipcu r. 1547!

postulatis id me dare oportuit, ut in patriam [1] me recipere constituerim, res jam eo non paucas praemisi, ut manere hic etiam quatriduo commode non possim. Equidem tantam mei oblivionem in SS. Mtatum VV. mentem incidisse, et miror et doleo, in amicorum autem meorum, ac Dni Cikowski praecipue incidisse, aegre fero. Nunc proficisci me jam, ut dixi, ita oportet, ut vellem nolim, proficiscendum sit. Sed compositis, ut potero, domesticis illis et fraternis negotiis, quorum gratia illuc proficiscor, extemplo ad Mtates VV. SS. me recipiam, ut cultum, observantiam, studium, voluntatem, quam debeo, illis offeram, dedicem et consecrem in hac vicinia, quo Deus Optimus Maximus Mtates VV. sanas ducat et incolumes, quibus me totum do atque trado. Datum.

236. Canonicis Vladislaviensibus.

Volboriae, in. Julio 1547.

Quae nobis hoc tempore Medicus Ftatum VV. officia impendit, ea nos illis magna ex parte accepta referimus, scripsimusque Pircovo [2] ad Ftates VV. epistolam, qua abunde significavimus, gratam esse nobis hanc illarum erga nos voluntatem, quasque item petivimus, ne quid illi haec sua absentia fraudi esse videatur, id quod et istis quidem a Ftatibus VV. postulamus, qui valetudine adhuc non plane sumus confirmati. Ubi firmior factus fuero, Ftatibus VV. illum remittam, quin et nunc remitterem, sed intelligo, Ftates VV., quod faustum sit, Medico hoc tempore non egere. Interea ut absentis illius ratio in Diario, quod praesentibus curari solet, non minor habeatur, quam praesentis haberetur, Ftates VV. rogo, quas bene valere opto.

237. Nicodemo Pczininski.

Volboriae, in. Julio 1547.

Narravit mihi Rdus frater, Capitaneus noster Vladislaviensis [3], de sermonibus, quos cum Ftate V. habuit, de decimis villarum nostrarum ab ea redimendis: nos Ftatem V. poscimus, ut quantum a quovis alio esset pro decimis ipsis acceptura, tantundem a nobis accipere ne renuat. De re tota constituet cum Ftate V. is ipse Capitaneus noster jussu nostro. Bene valeat.

238. Capitulo Plocensi.

Volboriae, in. Julio 1547.

Acturus est nomine et verbis meis cum Ftatibus VV. nonnulla Rdus frater noster, Decanus Gnesnensis et Scholasticus Ecclesiae nostrae [3], cui dicenti ut plena sit fides apud Ftates VV., has illi literas testimonii loco dedimus. Bene valere Dtiones VV. cupio.

239. Joanni Wysocki, Officiali Vladislaviensi.

Volboriae, in. Julio 1547.

Etsi quum rediret isthuc Rdus frater, Capitaneus Vladislaviensis noster [3], non necesse habebam per literas cum Ftate V. agere, tamen pro illius in me studio

[1] Kujaviam. [2] Cf. 204. [3] Joannes Corcibocus.

meaque vicissim in illam benevolentia, continere me a scribendo non potui. Gratus est mihi pius iste animus Ftatis V., qui in Orationibus pro valetudinis meae recuperatione est perspectus; grata item cetera illius in me officia, quae lubenter me sibi esse repositurum, plane confidat. Reliqua dicet Capitaneus noster, cui fidem habebit.

240. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Volboriae, in. Julio 1547.

Magna R. Dtionis V. eluxit in Deum et Ecclesiam pietas, magnus amor in Rempublicam iis literis, quas de Synodo ad nos dedit [1]. Ago magnas etiam hoc nomine illi gratias, Ecclesiaeque ipsae deinde lacerae jam et afflictae, aliquando ope illius recreatae, agent immensas et immortales. Multa me vel omnia potius in illis delectant, sed illa duo inprimis, quorum alterum de haeresi est exterminanda, quae mihi radices magis agere videtur, alterum de Episcopo Culmensi in provinciam revocando: qui quam sit nostris Ecclesiis dignitatem et commodum allaturus, non leviter mihi videor in hac, quae mihi cum homine est vicinia, perspexisse. Equidem utraque pro virili parte in ea lubens tuebor et defendam. V. R. Dtionem bene valere opto.

241. Petro Kozminski.

Volboriae, in. Julio 1547.

Adriano Skaszewski, Thesaurario meo, homini modesto et studioso deque me optime merito, Stanislaus Występski, Capellanus meus et Praepositus Ecclesiae Dtionis V. in Iwanowice [2], cedit me postulante hac ista Praepositura, quam ad rem non aliud jam deest, quam consensus Dtionis V. Quamobrem rogo pro meo in familiam illius perpetuo et singulari amore, accedat consensu suo ad hanc Capellani mei voluntatem ad meaque etiam postulata. Dabo vicissim operam, ut quidquid ex re Dtionis V. fore intellexero, in eo me quam gratissimum esse cognoscat, Thesaurarius porro meus, hoc illius devinctus beneficio, paratum se pro illa ad omnia praestabit. Quam interea bene valere cupio. Datum.

Dedimus ad Dtionem V. praesentationis jam confectas literas, his ut sua manu subscribere et sigillum suum apponere velit, etiam atque etiam rogo.

242. Joanni Kozminski.

Volboriae, in. Julio 1547.

Stanislaus Występski, Capellanus meus et Ecclesiae Dtionis V. Iwanovicensis Praepositus, vellet, quantum in se est, hujus Praepositurae suae munus transferre in Adrianum Skaszewski, Thesaurarium meum, hominem incredibili modestia, mo-

---

[1] Listem dd. ex Uniejow die 20 Junii 1547, zwołał Dzierzgowski synod prowincyjonalny do Piotrkowa na feria 5 post festum Exaltationis s. Crucis 1547, t. j. na dzień 15 września. Cf. Appendicem.

[2] Podług Niesieckiego, Koźmińscy herbu Poraj w Wielko Polsce „piszą się z dawna z Iwanowic" w Kaliskiém.

rum probitate singulari praeditum, mihique ob eas virtutes charissimum. Quia vero haec sua voluntas, quam me petente suscepit, sine consensu Dtionis V. rata esse non potest, mittimus ad Dtionem V. super his istis rebus praesentationis literas, petimusque, ut illis Dtio V. et chyrographum et sigillum suum apponat. Cognoscet me vicissim in rebus, quibus voluerit, apprime gratum et memorem, Thesaurarium vero meum et sibi ad omnia paratum, et Ecclesiae inprimis utilem.

Epistolarum Liber octavus.

---

243. Bonae Reginae.

Volboriae, mense Julio 1547.

Etsi antequam quicquam de adventu Mtatum VV. scirem, in Cujaviam iter adornarem, domesticorum quorundam et gravium negotiorum causa, tamen quum essem factus certior de hoc Mtatum VV. adventu, faciendum mihi putavi, ut in loco subsisterem, resque meas, quas jam praemiseram, revocarem. Prodire Mtatibus VV. obviam est animus, illisque debitum cultum et honorem praestare; sed quia intelligo, Mtates VV. turba atque tumultu hominum hoc tempore non gaudere, propter contagionis periculum [1], significatumque esse quibusdam Senatoribus audio, ne sese Mtatibus VV. adjungerent, quaeso, ut me etiam certiorem literis suis S. Mtas V. faciat, quid mihi putet esse faciendum. Ego quid hoc tempore malim, nescio, quam ut Mtatibus VV. SS. obviam prodeam, sed tamen, ne quid apud Mtatem V. dissimulem, sciat S. Mtas V., hodie Volboriae tres esse homines eadem in domo peste mortuos; contraxisse malum inde videntur, quod quosdam Cracovia hospites excepissent. Dedi quidem mandata, dedi custodes, feci omnia, quae potui, ut ab hospitibus in oppido caveretur; sed id praestare est perdifficile, quod oppidum ipsum ita sit situm, ut hospites atque externos subterfugere neutiquam possit. Haec ego Mtati V. significo, non ut servitutis aliquid subterfugiam, cujus potissimum gratia hic restiti, sed ne, dum cumulare mihi volo gratiam Mtatum VV., illas molestia afficiam, meque ipsum reddam invisum. Quidquid tamen V. Mtas jusserit, illud lubens fecero, quam optime valere cupio.

244. Sigismundo Regi.

Volboriae, m. Julio 1547.

Redditae sunt Vicecapitaneo meo Volboriensi literae S. Mtatis V., quas ego quum vidissem, intellexi, Mtatem V. S. de mea hic praesentia ignorare. Equidem S. Rex ita hinc arduis negotiis evocabar, ut posthabitis rebus omnibus in Cujaviam me reciperem; sed simulatque certior essem factus de hoc adventu S. Mtatis V., constitui hic neglectis rebus omnibus SS. Mtates VV. exspectare, ut quum

---

[1] Cf. 235.

Petricoviam me recepero, omne Mtati V. cultus, observantiae, honoris, servitiorum genus exhibeam ac impendam. De custodia adversus pestem, quod scribit Mtas V. S. meo Procapitaneo, sciat, me ipsum jam olim subditis meis severe edixisse, ne quis sit, qui Cracovia venientes, aut de suspecta alioqui civitate homines, hospitio audeat excipere; contra qui fecerit, mulcta gravis est proposita. Commendo me iterum S. Mtati V., cui placidissimam senectutem opto.

245. Bonae Reginae.

Volboriae, m. Julio 1547.

Accepi S. R. Mtatis literas ad Vicecapitaneum meum Volboriensem, quibus Mtas Sua edicit, ne quempiam hic in civitate sisti patiatur, qui Cracovia aut ex infecto alioqui territorio venire diceretur; intellexique ex iisdem, S. Mtatem Suam esse in ea opinione, ut abesse me hinc existimet. Scripseram ego quidem Mtati V., manere me hic diutius non posse, gravium quorundam negotiorum causa, sed postea, quum mecum diligentius cogitarem, mutavi consilium et privatas res meas, quantumvis arduas, posthabui studio et observantiae in SS. Mtates VV., meque adeo hic continui, id quod ut S. Mtas V. S. Regi significare dignetur, oro. De peste quod attinet, quaeso, referat etiam Mtati Suae, diligenter me magnis etiam poenis interpositis jam pridem inhibuisse, ne quis in ditione mea de peste aut infectus aut suspectus hospitio acciperetur, quod meum edictum renovari adhuc Mtatis Suae mandato jubebo lubens. Datum.

246. Joanni Verdeno [1].

Volboriae, m. Julio 1547.

Legi literas Mtiae V., in quibus et me de nomine appellat, et servitoribus meis nescio, quas technas adscribit, qui frumentum eo nomine Mtiae V. non dederint [2]. Principio debere me Mtiae V. fateor, neque me id fateri quicquam pudet; nam quum omnes homines ita esse natos sciam, ut alter alterius egere videatur, tamen illud non ignoro, esse magnis viris proprium et peculiare, involvi aere alieno, idque non in hac tantum gente nostra, sed ubivis gentium et terrarum. Dissolvissem autem profecto jam pridem, nisi me, praeter omnem exspectationem meam, tot sumptus in Rempublicam facere oportuisset, quod non modo huic homini, qui ad dignitates recens accessit, sed veterano cuiquam, qui multam in Imperio et opibus aetatem exegit, pergraves essent et acerbi. Cujus rei rationem quod Mtia V. habuerit pecuniamque hactenus exspectarit, agnosco libenter cumulatum ipsius beneficium, cui tamen etiam pulchre vicissim videor mihi respondere, dum V. Mtiae causa de testamento Pancratii [3] ita ago cunctanter, ut solutus esse plane ac remissus in meo munere existimer. Quae omnia ut vera esse Mtia V. intelligat, permittat me modo munus meum jure et arbitrio meo administrare, tum demum et quid sua causa tantisper fecerim cognoscet, et pecuniam praeterea debitam accipiet. De frumento res ita habet. Cracoviae Comitia quum haberemus egoque propter ea, quae mihi cum Prussiae Consiliariis nonnullis erat controversia, cogerer solito majores sumptus facere, accepi ab Andrea Morawiec, famulo meo,

[1] Proconsuli Gedanensi. [2] Cf. 121. [3] Klemme.

pecuniam, quam illi tunc ex patrimonio vendito obvenisse cognoveram; huic tradidi frumentum pro pecunia, is isthuc [1] cum suo est profectus [2]. Video, illum in hac annonae vilitate aegre ad sortem esse perventurum, idque doleo, dolerem vero magis, si quid praeterea ultra hoc commune malum dispendii pateretur homo et domi suae Nobilis et mihi ob egregias virtutes charissimus. Nullum homini technae genus a V. Mtia adscribi posse, inde videre est, quod et frumentum ipsius fuerit, et a me praeterea injunctum nihil habuerit. Si autem id fecisset, quod prohibuissem ego, aut non fecisset, quod jussissem, aliquid in illum torqueri ejusmodi posset; sed quum nihil extra mandata fecerit, id quod illi adscribitur, immerito adscribitur. Quod restat, peto, ut quum tantam hactenus moram Mtia V. tulerit, ferat adhuc hanc parvam: ego meum nomen citius liberabo, quam ii fortassis, qui apud Mtiam V. diutius et majus obligarunt. Bene valeat.

247. Bonae Reginae.

Volboriae, m. Julio 1547.

Probari hoc vinum Mtati V. apprime gaudeo: faxit Deus Optimus, ut quemadmodum omnia mea proficiscuntur ex fide et observantia in Mtates VV., ita illis saluti sint et voluptati. Faciam de eo, quemadmodum jussit Mtas V. Ceterum de servitoribus suis, quos ex Lithuania huc venturos scribit, faciam quoque, quod facturum me recepi pioribus literis: non hospitiis tantum illos providebo, sed et omni commeatu omnique re necessaria. Quod pestem attinet, sciat S. Mtas V., posteaquam in una illa domo, de qua prius scripsi Mtati V., unus atque alter esset mortuus, ceterique domo fugati et ejecti, nihil esse, Deo gratia, innovatum, neque, ut confido, innovabitur; adhibetur enim a me atque meis ea diligentia, qua hoc malum videtur indigere. In hac re nihilominus, ut in omnibus aliis, obtemperabo literis et mandatis S. Mtatis V., cui me humillime in gratiam commendo. Datum.

248. Benedicto, Episcopo Posnaniensi.

Petricoviae, 16 Julii 1547.

Amo plurimum fidem et diligentiam Adriani Skaszewski, Thesaurarii mei, habeoque illum inter multos charissimum. Negotium is habet apud R. Dtionem V., quod ex literis aliis cognoscet: in eo, quaeso, ostendat R. Dtio V. Procuratori suo, aliquam esse vim apud se commendationis meae. Caput est, ut res apud R. Dtionem V. cito et ex sententia confectas accipiat, quod ego vicissim gratificando, ille obsequendo Dtioni V. R. rependemus. Regia Majestas sana Petricoviam et hilaris venit nudius tertius, nos interea cum illa sumus sub quadam Comitiorum specie. O! vos felices, quibus est fortuna peracta jam sua, nobis sed adhuc est littus arandum. Feramusne Prussiae Duci contra Caesarem suppetias, et qua ratione Turcarum conatum in instauranda Balakki [3] reprimamus, hoc consiliis nostris agitatur. Quidquid consultando efficiemus, audiet postea R. Dtio V., nos nobis certe inter Scyllam videmur versari et Charybdim. Commendo me R. Dtioni V., quam longe incolumem esse opto. Datum.

---

[1] Gedanum. [2] Cf. 231. [3] Balakléj zamek nad rzéką Czapczakléj na Podolu, poniżéj Jahorlika wpadającego do Dniestru. Cf. 224.

249. Stanislao Lasco, Palatino Siradiensi.

Petricoviae, exeunte Julio 1547.

Quem Dnus Cikowski sororis suae filium Mtiae V. praesens commendavit, hunc et ego per literas commendo diligenter. Est apud me germanus ipsius frater, quem ob singularem fidem et incredibilem diligentiam charum habui, speroque hunc ipsum, quem Mtiae V. commendamus, ab istius moribus non degeneraturum. Rem gratissimam et mihi et Dno Cikowski Mtia V. faciet, si hunc ita Ill. Prussiae Duci [1] commendarit, ut intelligat, magnum esse apud Mtiam V. virtutis, magnum et commendationis nostrae pondus. Ut Mtia V. bene et valeat et rem gerat, summe opto. Datum.

250. Consulibus Gedanensibus.

Petricoviae, ex. Julio 1547.

Ad eas literas, quas ad me septima Julii Dtiones VV. dederunt, nunc respondeo; etenim posteaquam S. Mtas R. in has se partes [2] contulit, cum quibus nobis vicinia est, in magnis hactenus fuimus negotiis, quae me ceteris rebus vacare haud quaquam patiebantur. Malam esse Dtionum VV. erga me gratiam, plurimum doleo, eam me vero ex literis ipsarum cognovisse, et doleo et miror. Qui enim semper in Dtionum VV. amicitia lubens conquiescebam, quique illarum vicissim in me et Ecclesia studium cognoveram, non possum non dolere et admiratione duci, quum harum literarum in mentem venit. Tumultus causa praecludendi, dicunt se executionem Interdicti prohibuisse. Quid hoc bone Deus? Tumultum vocare, ubi ad scelestos homines legibus puniendos acceditur, et tumultum non putare, quum quis a perditis et nefariis hominibus in quieta possessione armis divexatur? Sicarii si quid per licentiam designent, nullum tumultum vereri, licentia sicariorum si legibus reprimatur, ibi tumultus, ibi caedes, ibi capitis pericula ominari? Quid injuriae ab hoc isto Mathia [3], homine obscuro et circumforaneo ceperim, notius est, quam vellem: hunc si ego ad Mtatem Regiam citavi, sique is ad diem sistere se noluit, non possum dici tumultus excitator, si jus meum legibus meis, autoritate et jurisdictione mea persequor, quae Episcopis Vladislaviensibus in Dtionum VV. civitatem, ut fuit jam olim, ita est novissime per Mtatem Regiam relicta integra. Nam quod Dtiones VV. culpam ab Mathia isto in Magnificum Pomeraniae Palatinum [4] rejiciunt, non esse id puto muneris Dtionum VV. Quidquid rei mihi cum Palatino fuit, id omne hoc est fine terminatum, ut facile S. R. Mtas et plerique intellexerint, quidquid is Mathias designarit, suo ipsius arbitrio, non Palatini jussu aut voluntate fuisse designatum. Quamobrem Dtiones VV. rogo, et pro officio meo hortor atque moneo, faciant, ut autoritas atque jurisdictio mea apud illas irrita ne fiat, evulgari Interdictum permittant, Mathiamque ipsum sistere se vel apud nos, vel Officialem nostrum [5], quantum in illis est, faciant, ut, sitne qua poena dignus vel omninone extra culpam sit, planius perspici possit. Quod ad Mtatem R. Dtiones

[1] Wojewoda sieradzki wyjeżdżał w poselstwie do Alberta pruskiego, cf. 253.
[2] Petricoviam. [3] Anglico. [4] Stanislaum Kostka. [5] Joannem Wysocki.

VV. in iis rebus confugere volunt, id ut a nemine praecludi illis potest, ita neque a me praecluditur: scio, Mtatem Suam non aliud facturam, quam quod semper est solita, ut et sanctiones suas firmas observet, et Ecclesiarum legibus non deroget. Sed ego credo, ipsas Dtiones VV. perspecta aequitate contra non ituras. Neque enim plane persuadere mihi possum, has esse literas ex animis omnium vestrum profectas, quas ego aequiservantissimos multis in rebus perspexi et judicavi; sed ex nonnullorum, eorumque paucorum opinione, qui et de benevolentia nostra nescio quomodo judicant, et jurisdictionem nostram fortassis invisam habent, et hanc viam sibi ad quasdam res suas sternunt atque muniunt. Dominus Deus Dtiones VV. felices servet in tranquilla Republica. Datum.

251. Canonicis Vladislaviensibus.

Petricoviae, ex. Julio 1547.

Magna adactus necessitate, morbo quum laborarem, accersiveram huc Medicum [1], quem mihi communem vobiscum esse putabam, propterea quod nulla re a Societate ista, cujus ego Dei Optimi Maximi vocatione sum caput, sejunctus esse videor. Ac profecto retinere eum aliquantisper etiam animus erat, propter meam istam vacillantem adhuc valetudinem; sed quoniam intellexi, jactari eas voces clam privatis in locis a quibusdam ex Ftatibus VV., Medicum non Episcopo foveri sed Capitulo, dimitto illum, commendata Domino Deo cura meae valetudinis. Cognosco porro inde et perspicio, quo studio et amore mei teneantur quidam ex Ftatibus VV. Neque enim haec omnibus scribo, quorum in me benevolentiam constantem esse semper judicavi, sed quibusdam scripta esse volo, iisque non pluribus, quam uni atque alteri, quos etiam nominatim referre possem, qui quum nulla in re, quod compertissimum habeo, hoc tempore Medico egeant, fractam tamen et debilem valetudinem meam privare illo conantur ceterosque inflammant ad eandem sententiam. Quin et in aliis rebus omnibus, in quibus adversas mihi voluntates suas declarare possunt, nullum unquam tempus intermittunt, quem illorum in me animum pro summa mea in eos benevolentia Dominus Deus, quod credo, non ferret impunitum. Horum fortassis suggestione scriptae sunt non ita pridem a Dtiontbus VV. ad me literae, in quibus non aliter tractor, quam extrinio quispiam, homo circumforaneus: librum Statutorum [2], quem utendum a Venerabili Cantore [3] acceperam, reddi Ftates VV. volunt, causamque ridiculam adscribunt, quod is sit cuidam Cantoris servo necessarius. Qua quidem in re quis non miretur, repeti hunc librum ad defendendas unius obscuri hominis fortunulas, a me, qui pro meae et Vestrae Ecclesiae bonis decerto, per Dtionis VV., quae omnium bonorum Ecclesiae custodes esse debent, hocque adeo tempore, quo scitis, me litem de Brudaki [4] habere, inimicitias graves propter limites cum Lanciciensi Castellano [5] sustinere, molestiasque insuper et difficultates pati, molitorii Dzvirznensis [6] causa. Si is liber venalis reperiri posset, non paterer, me ea re molestari; sed quum ad defendendas graves istas Ecclesiae causas et alias etiam, quae incidunt, apud R. Mtatem libro ipso opus habeam et reperire alibi non possum, puto, mihi licere hunc

[1] Cf. 204 et 236. [2] Prawdopodobnie Statut Łaskiego z r. 1506. [3] Marco Żukowski.
[4] Cf. 217. [5] Sigismundo Parzniczewski.
[6] Dźwierzno w parafii Ciachcin na północ od Płocka, poczta Bielsk.

librum, quem a Canonico meo eoque valetudinario et litibus inepto accepi, apud me retinere. Dtiones VV. porro hortor, ab ejusmodi literis postea sibi temperent: nam et ego, ni religionis nostrae et dignitatis meae, atque adeo Ftatum VV. rationem haberem, darem dignum patella operculum, ut est in proverbio. Ceterum quod scribunt, hunc, qui hactenus Procuratorem nostrum egit, officio renunciaturum, id illi quidem per me esto liberum: qui non laboravit, mercedem non accipiet, neque iis gratiis fruetur, quae laboranti debentur. Ego quoniam intelligo, opera hoc quorundam etiam ex Ftatibus VV. confectum, dabo operam, ut quum illi in Episcopatus istius internitionem veluti conjuraverint, ut et Medicum nobis praeripiant, et de mensa nostra aliquam quotidie, si fieri possit, detractionem facere conentur, mensae nostrae bona, quae ipsi occupaverunt, nobis restituant, nostrisque ne utantur. Si quid porro ab Ecclesia interim Harpiae rapuerint, quae in praedam rostra atque ungues acuisse dicuntur, volo me apud Deum et Dtiones VV. excusatum haberi. Bene valeant Dtiones VV.

252. Barnimo [1], Duci Pomeraniae.

Petricoviae, ex. Julio 1547.

Hodie a Joachimo Miczlaw, Consule Stolpensi, accepi Ill. Dtionis V. literas, quibus mihi negotium Joachimi Solke, subditi sui, in iis rebus commendat, quae res ad eum testamento Pancratii [2] pertinere videntur. Quanquam vero is Pancratius ob rejectam, quam voverat, religionem, et ob vitam, quam in apostasia egit ad extremum, testari secundum jura et sanctiones canonicas non potuit, testamentumque sive quod condidit, inofficiosum iis causis reddidit, tamen pro mea in omnibus Ill. Dtionis V. obsequendi voluntate dabo operam, ut quumprimum eae res ad manus nostras devenerint, quas et nunc quidem jure nostro ex manibus quorundam civium Gedanensium repetimus, et deinceps, si jus nostrum parvi fieri senserimus, auxilio brachii Regii repetituri sumus, hunc subditum Ill. Dtionis V. contentum reddam quoad me religio, conscientia et sanctiones canonicae nostrae literis Ill. Dtionis V. obsecundare patientur, ita ut etiam, si fieri poterit, ad summam eorum omnium perveniat, quae in ipso inofficioso testamento memorantur. In ceterisque rebus omnibus quaeso, id sibi Ill. Dtio V. de me persuadeat, quod ab obsequentissimo homine sperari potest: adnitar totis viribus, ut quem bona ex parte Principem meum esse fateor, hujus dignitatem et commoda curae habeam. Rogo porro, ut quemadmodum se erga praecessores meos Ill. Dtio V. christianum Principem exhibuit, ita erga me etiam, illorum successorem, exhibere velit. Proventus meos [3], qui mihi a subditis Ill. Dtionis V. debentur, tradi mihi imperet, idque rogo non tam alterius cujuspiam rei gratia, quam ut subditi etiam Ill. Dtionis V. ipsius erga me gratiam inde perspiciant et cognoscant. Quam bene valere cupio, cuique me unice in gratiam commendo.

253. Benedicto, Episcopo Posnaniensi.

Petricoviae, ineunte Augusto 1547.

Literas R. Dtionis V. amicissimas legi, ex quibus summum alioqui illius erga me amorem crescere etiam in dies intelligo. Quamobrem et ipse lubens subsequor

[1] W rkp. przekręcone na „Beruimo". [2] Klemme. [3] Decimas.

hanc illius benevolentiam, idque ita esse et amici illius et inimici tam coram Regia Majestate, quam alias privatis in locis cognoverunt. Saepe hic enim pro R. Dtione V. contentiones sustinuimus, contra quos porro, facile id Dtio V. R. arbitrari potest. Ago nunc, ut antea etiam V. R. Dtioni scripsi, Petricoviae, vivoque vitam illam aulicam, mihi pene fatalem, ejus me vero, ut nunc se res habent, nihil neque piget, neque poenitet. Magnas hic res et multas cum paucis, qui adsunt Senatoribus, tractamus, quarum illa est praecipua, quam ipsi tantummodo R. Dtioni V. scriptam esse volo. Laborasse toto hoc tempore duos ex Senatoribus, nostri ordinis alterum, alterum ut vocant secularis, pro Prussiae et Pomeraniae Ducibus, quibus Caesarea Mtas infensa esse dicitur, ut si Caesar eos esset invasurus, suppetias illis militibus nostris contra Caesarem feramus. Nos contra cum aliis sententiis nostris id effecimus, ut Orator primum ad Duces ipsos mitteretur, causam ex eis quaesiturus, cur sibi Mtatem Caesaream iratam esse credant, missusque est Magnificus Siradiae Palatinus [1]. Interea Mtas R. deliberaturam se quidem dixit, quid sit factura, sed tamen nihil dubitamus, rem ipsam totam cum Caesare non manu neque armis sed Nunciis et Oratoribus transactum iri, neque enim aequum esset, totum Reipublicae corpus pro paucorum membrorum culpa poenas luere. Caesar Turcarum e Podolia et Transsilvania copias suas avertisse dicitur, vel foederis religione, vel quod his temporibus quoddam sibi territorium a Persa interceptum esse accepit; quidquid est, ex hoc, qui propediem venturus est, Legato Turcico, intelligemus. Principes nostri vivunt atque valent Dei gratia, mansurique hic sunt, nisi quid aliud inciderit, ad usque Maji dies [2]. Dtioni V. R. si quid unquam erit apud Mtates Suas opus diligentia et opera mea, significet, nihil praetermittam, in quo meus erga illam animus testatior fieri possit. Cui longos dies a Domino Deo precor. Datum.

254. Barnimo [3] et Philippo, Pomeraniae Ducibus.

Petricoviae, in. Augusto 1547.

Perscripsit ad me Vladarius et Capitaneus Episcopatus nostri Pomeraniae [4], detineri redditus certos meos, etiam annorum praeteritorum, a subditis Ill. Dtionum VV. Ego vero etsi nihil dubitarem, Ill. Dtiones VV. mihi aequitati religioni secum esse locum suumque pondus tributuras, tamen ut iis rebus autoritas etiam aliunde accederet, impetravi a Regia Majestate hanc, quam mitto, epistolam ad Ill. Dtiones VV., quas rogo et quaeso, committant Capitaneis suis et locorum Praefectis, qui autoritate illarum adigant subditos ad ea nobis persolvenda, quae debent quaeque hactenus detinuerunt. Excusationes, quas ad defensionem sui istius facti adferunt, ex his literis Capitanei Lamborgensis [5] Ill. Dtiones VV. accipient, quas si frigidas esse cognoscent, quaeso, id efficiant, ne harum rerum praetextu proventibus nostris defraudemur. Officii nostri esse scimus, Ecclesias nostras ministris providere;

---

[1] Stanislaus Łaski. Cf. St. Łaskiego Prace naukowe i dyplomatyczne, wyd. przez M. Malinowskiego, str. CVIII—CXIX: Poselstwo od Zygmunta I do Alberta pruskiego, dane St. Łaskiemu, i Odpowiedź Alberta na poselstwo przez wojewodę Łaskiego odbyte.

[2] A. 1548. Podług Tek Naruszewicza bawili téż odtąd Zygmunt i Bona aż do końca lutego r. 1548 w Piotrkowie. [3] W rkp. przez pomyłkę znowu „Beruimo".

[4] Dominicus Kamieński. [5] Martini Tessen.

sed quam hoc difficile sit apud illos exequi, satis tum intelleximus, quum in Lamborgense templum anno proximo descendissemus [1], visuri ipsius tantummodo templi faciem, ubi nisi Dominus Deus irritatos illorum hominum animos compescuisset, et nisi nos etiam nobis providissemus, a periculo non procul aberamus. Itaque si me praetereuntem tantummodo secum esse non sunt passi, quomodo illos, quos ad inhabitandum mittemus, inter se sunt passuri? Evincendae sunt prius hae discordiae, quas Deo adjutore brevi sopitum iri speramus, tum demum officio nostro liberi defungemur. Interea rogo, ne patiantur Ill. Dtiones VV., conquisitas istas excusationes mihi fraudi esse; ego pro constantissimo meo in illas studio dabo operam, ut quibuscunque in rebus diligentiam meam usui esse illis in hoc Regno cognovero, nihil in me defuisse, perspici ab omnibus et intelligi possit. Commendo me gratiae Ill. Dtionum VV., quas longum bene valere opto. Datum.

255. Consulibus Gedanensibus.

Petricoviae, in. Augusto 1547.

Non erat nobis quidem animus, communia haec negotia nostra ad Majestatem Regiam deferendi, quippe qui nunquam a solita nostra in Dtiones VV. propensione recedere vellemus. Sed quoniam nuper ab Ill. Dno Pomeraniae Duce allatae sunt ad Mtatem R. literae in negotio Pancratiano [2], quod mihi cum quibusdam ex Dtionibus VV. est, simulque quoniam memini, in iis literis, quas ad me Dtiones VV. pro Mathia Anglico dederunt, scriptum fuisse, velle Dtiones VV. in ea causa ad Mtatem Suam confugere, trusus clavus clavo est: exposuimus rem omnem Mtati Suae, non alio certe animo, quam ut de re ipsa tota, pro qua Ill. Princeps laborabat, Mtatem Suam doceremus. Quas res quum intellexisset, has ad Dtiones VV. Mandati literas dari decrevit, quas mitto. Peto porro, et pro meo inter Dtiones VV. munere hortor, subsequantur studio et opera sua hanc Sanctissimi Regis, Principis sui, charissimam voluntatem, quae in literis istis est expressa, eosque se erga me et Dei Ecclesiam exhibeant, quos pro sua virtute et prudentia, pro officio suo proque mea perpetua in se benevolentia debent. Processus nostros admittant, autoritatem officii nostri integram apud se retineant, quas nos secundum juris et Canonum formam dispensemus. Valete in Domino.

256. Martino Tessen, Capitaneo Lamborgensi.

Petricoviae, in. Augusto 1547.

Ex literis, quas Mtia V. nuper ad Capitaneum nostrum Pomeraniae [3] dedit quasque ille nobis misit, intelleximus, quid impediat, quominus decimae nobis in isto Episcopatu nostro persolvantur. Misimusque has Mtiae V. literas Ill. Dnis Ducibus, una cum literis Regiae Majestatis, ut Ill. Dtiones Suae intelligant, quam frigidis rationibus nitantur, qui negant nobis nostra. Nostrum esse Ecclesias nostras ministris providere intelligimus, sed tamen huic nostro muneri satisfacere nos his temporibus non posse, ipsa etiam Mtia V. cognovisset, si tum Lamborgi adfuisset, quum nos isthac anno proximo praeteriremus [1]. Injectae in nos manus fuissent,

[1] Cf. 80. [2] Cf. 252. [3] D. Kamieński.

ni comitatus ille noster animos illorum hominum suo numero perstrinxisset, vel potius nisi Dominus Deus prohibuisset: quum tamen nos nihil aliud, quam templi faciem visuri descendissemus, quod quale sit, quam lacerum, quam ornamentis omnibus nudatum, quam etiam proventibus diminutum, credo, Mtiam V. non latere. Itaque si me transeuntem tantum non sunt passi, quomodo sacerdotes nostros habitantes patientur? Deinde, si templa ipsa ita sunt et ornamentis omnibus spoliata et proventibus, quomodo hi, quos mittemus secerdotes, vel sacra obire vel omnino vivere poterunt? Etenim, qui aris servit, ex aris vivat, oportet, ut Beatus Paulus jubet! Credo, Ill. Principes ad Mtatis R. literas, ad meamque petitionem id effecturos, ne nobis illorum frivolae istae excusationes detrimento esse videantur. Mtia etiam V. ut operam nobis in ea re suam accomodet, illisque sua cuique reddenda esse persuadeat, rogo; curabo profecto, ut me gratissimum officii experiatur. Nam quum reservata sit nobis in illas Ecclesias a S. R. Mtate autoritas et jurisdictio, proventusque adeo ipsi reservati, cogeremus jure ipso et S. R. Mtatis autoritate res nostras repetere, nisi nobis praesto sit Mtia V., quod illam pro nostra gratitudine facturam non dubitamus. Datum.

257. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Petricoviae, mense Augusto 1547.

Ad superiores Dtionis V. R. literas quod non responderim, et nuncii inopia effecit, et meus iste animus, qui ut in rebus omnibus voluntati se Dtionis V. R. accomodat, ita hoc etiam consilium de Synodo transferenda lubens est amplexus. Quamobrem rescribere nullum putavi operae precium; Lanciciam [1] etenim et rebus ipsis gerendis et mihi non incommodam existimavi, quin etiam, si mihi paulo esset incommodior, tamen voluntati id R. Dtionis V. tribuerem, ut me illo conferrem. Nova haec sunt apud nos. Principes nostri valent, Deo gratia, Turcicus Legatus adest cum pace et benevolentia, quam illi sua fortassis plus quam nostra causa conservatum iri postulant; Langus [2] etiam, Regis Romanorum [3] Orator, quieta fungitur et amica legatione. Debemus hoc fortassis S. Regis sanctitati, quem ut in aetate vigente tranquillum semper vidimus, ita in hoc jam extremo quasi actu pacis compotem experimur. Nisi esset id, quod Prussi sibi de Caesare [4] metuunt, omnia essent optatissima: cui rei tamen quis causam dederit, facile Dtio V. R. intelligit, cui meam observantiam commendatam esse cupio iterum atque iterum. Datum.

258. Capitulo Vladislaviensi.

Petricoviae, m. Augusto 1547.

Heri quum essem in Senatu, Dnus Episcopus Cracoviensis, qui contra ecclesiasticum nostrum ordinem hominibus solutis et popularibus fert, ubiubi potest, auxilia, Regiam Majestatem cum Orlowski, servitore Magnifici Dni Castellani

---

[1] Listu prymasa Dzierzgowskiego, którym zwołany na dzień 15 września r. 1547 synod do Piotrkowa, cf. 240, przeniósł na ten sam dzień do Łęczycy, nie powiodło mi się nigdzie odszukać; synod odbył się téż w rzeczy saméj dnia tego w Łęczycy, cf. Appendicem.

[2] Joannes. [3] Ferdinandi I. [4] Carolo V.

Cracoviensis [1] adiit, de vobisque nomine ipsius questus est, quod molitoria Brestensia eximeritis cum illius injuria, qui priorem consensum a Mtate R. super exemptione obtinuit, petiitque, dari extemplo ad vos literas mandati, ut molitoriis ipsis confestim cederetis. Hic ego tametsi antea de re ipsa ne olfeceram quidem, tamen quum rem geri intellexi Societatis meae, petii etiam, ne quid contra juris formam in Canonicos meos decernatur. De tempore consensus non litigavi, sed contractum per vos factum in pietate dixi versari, ut ex redditibus istorum molitoriorum laudes Deo in templo decantentur; dixi, rem parum dignam videri, si causa incognita Dei laudes imminuantur, repressique et continui literas ipsas mandatitias, quas isti anxie flagitare videbantur. Sed quoniam existimo, vos ad recuperatores quospiam hoc nomine accitum iri, harum vos certiorem feci, ut et ipsi vos ad causam praeparetis et me de re tota, de initio et progressu faciatis quamprimum certiorem, ut cognoscam, quibus sit rationibus apud Mtatem R. defendenda, tempusque praecipue, quo consensum a Mtate Sua obtinuistis, significate et valete.

259. Kársnicki, Notario Lanciciensi.

Petricoviae, m. Augusto 1547.

Fretus ea amicitia, quae inter nos jam tum inita est, quum Decanum adhuc Lanciciensem agerem, peto a Dtione V., ut in eo officio, quod in isto territorio Lanciciensi gerit, cum se erga me vicinum quoque suum exhibeat, quem mutuae illae et veteres commendationes nostrae exposcunt. Quid negotii isthic habeam et qua in re benevolentia Dtionis V. mihi sit opus, Mileski iste, servitor meus, declarabit. Quidquid mihi Dtio V. officii praestiterit, id omne amore meo atque adeo liberalitate cumulate sum illi repositurus.

260. Capitulo Vladislaviensi.

Petricoviae, m. Augusto 1547.

Quae Synodus Petricoviae esse debuit, ut olim ex nostris literis [2] Ftates VV. acceperant, ea quoniam certis de causis ab R. Dno Archiepiscopo Lanciciam est transacta, has ad Ftates VV. dedimus literas, ut cognoscant, quo se in Synodum debeant recipere. De die quod attinet, eadem est indicta, quae fuit prius [3]. Cetera dicet Venerabilis frater Laurentius Kierski, Decanus Vladislaviensis noster. Bene valeant Ftates VV.

261. Andreae Comiti in Gorka, Castellano Posnaniensi.

Petricoviae, m. Augusto 1547.

Scio, jus suum cuique lubente V. Ill. Mtia tribui; sed tamen nepoti huic meo, Sebastiano Palencki [4], isthuc proficiscenti, nolui deesse meam commendationem. Quid negotii in V. Ill. Mtiae judicio habeat, ipse coram fusius referet; quaeso, ut illum gratia sua V. Ill. Mtia complectatur. Quoniam vereor autem, ne is

[1] Joannis Tarnowski. [2] Listu tego niema w rękopisie.
[3] 15 Septembris 1547. [4] Cf. 102.

cui nepos meus ad V. Ill. Mtiam diem dixit, sororis meae [1] vel matris istius aegritudine abuti volens, eam testem appellet, a V. Ill. Mtia peto et quaeso, ut rationem valetudinis ejus feminae sororis meae habeat, quae a viginti plus minus annis cum assiduo capitis dolore conflictatur, et si negotium transigi aliter non potest, ad illam mittat potius Ill. Mtia V. audiendam, quam illam ad sese aegram accersat cum periculo. Officium V. Ill. Mtiae erit mihi gratissimum. Quae bene valeat.

262. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Petricoviae, m. Augusto 1547.

Non potui sine summo meo dolore legere postremas istas literas Dtionis V. R., nam qui multis ex causis anteire me gratia apud R. Dtionem V. debere putavi, quoslibet Plebanos graviter tuli me ab eis praevenire. Quod si quid Plebanis istis propterea debetur, quod dioecesis sint V. R. Dtionis: ego meam hanc dioecesim, et omnes alias in hoc Regno nostro, non minus subesse existimo autoritati Dtionis V. R., quam hanc unam, quae illius propria esse fertur. Etenim ut Gnesnensis Ecclesia universarum apud nos est metropolis, ita Gnesnensis Archiepiscopus supremus est illarum administrator et rector; ego autem in R. Dtionis V. gratia vel hac ratione Plebanis superior esse debeo, quod in hac universali ipsius dioecesi Suffraganeum geram, et R. Dtioni V. ante omnes Plebanos studiosus existo. Quod quum ita sit, spero, mihi adhuc adversus falsos istos delatores locum aliquem apud R. Dtionem V. superesse. Hoc primum quaeso vanissimum esse, Dtio V. R. existimet, esse me aut fuisse in quempiam ex sua ista dioecesi Plebanum injurium, qui in me prior injurius non fuerit. Qui enim tanti R. Dtionem V. facio, quanti paucissimos alios, nihil magis do operam, quam ut hoc omnes homines, ac praesertim sui cognoscant et fateantur, me esse R. Dtionis V. observantissimum. Nuper quum Plebanus ex Białobrzegi equos meos ex campis ad sua stabula vi sine ullis legibus avertisset, vicissimque frater meus [2] boves illi suos et armenta abegisset, scio, quid homini factum fuisset tam temerario, nisi rationem Dtionis V. R. habuissem, sed haec effecit, ut boves recuperarit. Injuriae autem si quid est, ab illo est, non a me profectum. De Custode Volboriensi [3] res ita habet. Quum viderem illum agri Laznoviensis [4] multa jugera possidere, intelligeremque, pauciora illi ex erectione deberi, monui toto hoc anno hominem, suis ut sit contentus, meis ut cedat jugeribus, aut certe erectionis mihi suae literas exhibeat, et haec tot jugera bona se fide possidere demonstret. Hactenus ita rem ille duxit, ut quum literas ipsas erectionis mihi esset exhibiturus, earum loco literas mihi istas a R. Dtione V. obtulerit, quae me magno, ut dixi, dolore affecerunt. Interea ego, quae ad meam Ecclesiam pertinere dicebantur, ex manibus illius vindicari jussi. Hic R. Dtio V. secum, quaeso, cogitet, quam sint istius Episcopatus mei fructus mutilati; arbitror id enim, illam satis, quum hic praefuit [5], cognovisse. Eos si sarcio et recupero, non debeo in Dtionis V. R. dioecesanos injurius videri, qui jurijurando obtempero, quo ad bona Ecclesiae recuperanda et vindicanda sum devinctus. Copiosius de his rebus omnibus cum Dtione V. R. conferam, quam-

---

[1] Catharinae. [2] Nicolaus Zebrzydowski. [3] Laznoviense Plebano, Joanne Otha.
[4] Cf. 230. [5] A. 1543—1546.

primum eam videro; videbo autem, quod faustum sit, Lanciciae [1]. Interea illi me ipsum dedo et felicia cuncta precor.

263. Valeriano, Suffraganeo Vladislaviensi.

Petricoviae, m. Augusto 1547.

Et ex literis Dtionis V. et ex nunciis Venerabilis Capituli mei intellexi, praeteriti trimestris pensionem non esse Dtioni V. persolutam. Quare scribimus Venerabili Decano Gnesnensi, Capitaneo Vladislaviensi nostro [2], ut eam pecuniam Dtioni V. undecunque persolvat. Etsi autem ex bonis Dobrzez [3] ad eam nos summam, quam Dtioni V. pendimus, pervenire non posse intelligimus, quin et vix ad duos usque annos isthinc nos aliquid accepturos speramus, quod paululum hoc census et frumenti in coëmenda pecora impendere nos oportebit, quia tamen Dtionem V. charissimam habemus, dignitatisque illius et fortunis favemus, curabimus, ut et conventis stemus et Dtioni V. in omnibus, quoad poterimus, commodemus. Commendo me amori et orationibus Dtionis V., quam bene valere opto.

264. Capitulo Vladislaviensi.

Volboriae, exeunte Augusto 1547.

Recte factum est a Dtionibus VV., quod in memoriam nobis dies reductus est, qui constituendis limitibus cum Dno Otha [4] datus fuit. Quia vero incidit is in eum diem, qui erit postridie Crucis Sanctae [5], adesse quidem in rem praesentem ipse non potero, propterea quod Synodo Lanciciensi, cui me interesse oportet, eadem dies est indicta, sed tamen per Vicecapitaneum Volboriensem et ceteros curabo, rem ex usu Ecclesiae nostrae confici. Dtiones VV. dabunt operam, ut quospiam ad eum diem ex Societate sua mittant, qui autoritate et prudentia nostris hominibus adjumento esse possint; inter hos Venerabilem Simonem Wysocki, Canonicum, qui una cum ceteris Volboriae se pridie Crucis [6] sistat. Bene valeant Dtiones VV. Datum.

265. Simoni Wysocki, Canonico Vladislaviensi.

Volboriae, ex. Augusto 1547.

Dicta est dies nona mensis Septembris ad constituendos limites cum Dnis [7] Otha. Itaque quoniam de Ftatis V. virtute atque ingenio optime sentimus diligique nos ab illa existimamus, quemadmodum et ipsi illam diligimus, diligenter rogamus, ut se ad nos ad diem septimum Septembris Volboriam recipiat, una cum reliquis sociis ex ipso Venerabili Capitulo. Praeter hoc enim limitum negotium sunt nobis et alia, in quibus Ftatis V. conspectum indigemus. Quae bene valeat.

---

1 In Synodo. 2 Joanni Corciboco; listu tego niema w naszym zbiorze.
3 Sic! Dobrzec pod Kaliszem?
4 Joanne. 5 15 Septembris 1547.
6 Sic! = 13 Septembris 1547; mylka widoczna zamiast pridie Nativitatis Mariae = 7 Septembris 1547, jak to z następującego listu wypływa. 7 Sic!

266. Benedicto, Episcopo Posnaniensi.

Volboriae, ineunte Septembri 1547.

Pluribus me verbis cum R. Dtione V. in hoc isto ipsius acerbo casu agere, non sinit ea offensio, quae ab illa nuper in me est profecta immerito. Nam quum R. Dtio V. Pieniazen [1] servitorem esse meum non ignorarit, pellicere illum tamen, ut ipse ait, ad se multis rebus non dubitavit, a meque avertere, idque adhuc in Comitiis, ante quod ille tempus non multo se ad me contulerat, et quo tempore mutatio Dominorum de more esse non consuevit. Sed de Pieniązo [2] posteaquam corpore est quam animo gravior, nihil curo: servitores mihi ut non desunt, ita neque deerunt. Illud tantum non ego solum, sed omnes prope homines mirantur, qui officia mea in R. Dtionem V., amicitiamque mutuam nostram exploratam habent, profectum esse in me ab ea aliquod ejusmodi, in quo significatio mutati animi appareat, cui ego rei causam me dedisse non intelligo. Itaque pluribus, ut dixi, verbis per literas cum R. Dtione V. de rebus ipsius agere non possum; ceterum sententiam meam ex his famulis suis accipiet, quam bene valere cupio. Datum.

267. Dominico Kamieński, Vladario Pomeraniae.

Volboriae, in. Septembri 1547.

Pertulit ad nos in querela Magnificus Joannes a Verden, cuidam suo, seu servitori seu familiari, uxorem, quam ex subditis nostris duxerat, relicta prole esse mortuam. Cui quidem uxori suae quoniam ex patrimonio nihil cesserat, dum viveret, propterea quod bona ipsa hactenus non essent divisa, petere hunc sive servitorem sive familiarem suum dixit, ut aditus illi, qui prolis superstitis pater est et curator, ad partem bonorum uxoris suae demortuae pateret. Quam rem nos, ita ut narrabatur, aequam esse judicantes, Ftati V. mandamus, ut divisionem bonorum, tam mobilium quam fixorum, inter mortuae istius uxoris, sive fratres sive sorores, admittat et decernat, ut proles, quae relicta est, hereditatem maternam possit cernere. Deinde, quoniam ab eadem quoque intelleximus, opifices nostros Schotlandt [3] operibus suis Gedanensium opificum arti incommodo esse, volumus in eo rationem a nostris hominibus receptae et vetustae consuetudinis eam haberi, ne quid in praejudicium Regiae civitatis factum esse videatur, id quod illis Ftas V. nostro nomine imperabit. Quae bene valeat. Datum.

268. Nicolao Grabia, Vicecancellario.

Volboriae, in. Septembri 1547.

Propinquus iste meus, Petrus Klobukowski, quum me Petricoviae non reperisset, quo se recta contulerat, huc Volboriam venit petiitque, ut rebus suis, qua possem, consulerem, partesque meas pro illo ad Regiam Mtatem interponerem. Ego vero etsi hoc tempore Petricoviae esse non potuissem, tamen operam huic

---

[1] Powinno być Pieniązcum. [2] Sic! Pieniązco.
[3] Wieś parafijalna w dekanacie gdańskim.

homini meam pro nostra propinquitate negare non potui. Itaque illum ad Mtiam V. remitto, quam alterum me esse multis saepe in rebus cognovi, intellegique etiam, facilius illi et citius ab ea propter hoc, quod gerit in Republica nostra officium, posse consuli, quam a me ipso. Rem ipsam ex eo audiet Mtia V., quam diligenter rogo, ut ipsius negotium ita suscipiat, ut intelligi possit, aliqua me apud Mtiam V. gratia valere et benevolentia; quare me equidem in amore suo amplius confortabit, hunc vero propinquum meum, hominem non ingratum, sibi reddet devinctissimum. Fabros isthuc jam ire jussi, qui si venerint nec ne, faciat me Mtia V. certiorem, et bene valeat. Datum.

269. Sigismundo Regi.

Lanciciae [1], mense Septembri 1547.

Quam graviter S. Mtas V. ferat recens istos natos rumores de pestilentia Volboriensi, ex illius literis intellexi, sicut certe, si veri essent, ferendi essent gravissime. Sed scito Mtas V., nullum hic esse iis diebus mortuum hominem, in quo pestis vestigia apparerent, post illos aliquot, qui in primo S. Mtatis V. adventu mortui fuerunt; tanta est enim a me et meis adhibita diligentia, ut sedulitate nostra malum ipsum victum videretur. Portas oppidi sepibus atque hominum custodia diligenter munivimus, nullumque hospitum jussimus intromitti, praeterquam Petricovia venientem, commorari vero aut diutius hospitio excipi, plane neminem. Mortuos nunc esse isthic quosdam non eo inficias, sed tamen qui sunt mortui, ii aut aetate aut morbo mortui esse dicuntur. Etsi id aut semper apud omnes homines sum testatus, in res meas non minus juris S. Mtatis V. esse, quam mihi ipsi: nunc tamen do literas ad Vicecapitaneum illius oppidi meum, ut quidquid mandati a S. Mtate V. his in rebus acceperit, quae res ad pestilentiam pertinent, id omne serio det effectum. Scio, quam diligens ipse in praecavendis istis rebus et sim et fuerim, iique etiam sciunt, qui per Volboriam iter faciunt; sed tamen quidquid praeterea S. Mtas V. fieri jusserit, mandabo, ut a meis servitoribus diligenter perficiatur. Quod si omnium nostrum curam vis mali (quod absit) superaverit, Deo acceptum feremus, contra quem conatus nostri nihil possunt. S. Mtatem V. cum Sacratissima sobole Sua sospitem esse opto, cui me in gratiam do atque trado.

270. Bonae Reginae.

Lanciciae, m. Septembri 1547.

Quod mihi S. Mtas V. de peste Volboriensi per literas significat, terruisset me vehementer, nisi id abiens Vicecapitaneo meo commisissem, ut si quid post meum recessum isthic renovaretur, iis in rebus confestim mihi curaret perferendum; quia is vero nihil perfert, vanos istos esse rumores, qui ad SS. Mtates VV. pervenerunt, judico. Memini, me adhuc praesente ejusmodi rumores sparsos fuisse, sed deprehendere tamen non potui, post illos, qui in primo SS. Mtatum VV. adventu mortui fuerunt, peste quenquam esse mortuum; tanta enim fuit a me

---

[1] Przed synodem, między 8—15 września 1547.

adhibita diligentia, ut virus ipsum oppressum jam esse videretur. Idque eo feci studiosius, quo magis res non tantum mea, sed etiam SS. Mtatum VV. agitur, quarum ego vitam et salutem meae longe antefero. Perquirat S. Mtas V. ex iis, qui Volboria iter faciunt, quam diligens meorum hominum sit ea in re custodia; praeterea tamen, si quid amplius ad rem putaverit pertinere, mando Vicecapitaneo meo, ut omnibus S. Mtatis mandatis non minus pareret, quam meis ipsius. Quod si mali vis tanta extiterit, ut conatibus nostris reprimi, quod absit, aut cohiberi non possit, id ita feremus, ut solemus, quae divinitus eveniunt. Serenissimam profecto Mtatem V. diu esse incolumem percupio, cui me, ut soleo, in gratiam commendo.

271. Nicolao Grabia, Vicecancellario.

Lanciciae, m. Septembri 1547.

Vehementer doleo, trahi tantisper negotium hoc de fabris; cuperem enim modis omnibus, Mtiae V. ex me satisfieri. Suppudet me etiam istius negligentiae, dum vereor, ne non ex famulis meis, sed ex me ipso profecta esse videatur. Missos jam hoc fabros Mtiae V. fuisse audio, sed tamen homines ineptos, quamobrem mitto Mtiae V. apertas literas ad Vicecapitaneum Volboriensem, is ut quenque poterit fabrorum peritissimum reperire, mittet Mtiae V., ut primum literas ipsas ab ea acceperit. De me velim sibi Mtia V. non haec tantummodo levia, sed gravissima quaeque et maxima amici officia polliceatur. Quae bene valeat.

272. Capitulo Vladislaviensi.

Lanciciae, m. Septembri 1547.

Quum se ad nos Nicolaus [1] germanus noster reciperet, a Judice Vladislaviensi acceperat, non tam cito fore Judicia equestria; ad nos autem, ante diem tertium fore, est allatum. Facit angustia ista temporis, ut hoc vos diligentius et rogem et horter, ut quempiam ex Societate sua, ac praecipue Nicodemum Pćieninski cum Broniewski [2] isthuc mittatis, qui causae adsint. Et si quis proficisci nostros isthuc hoc tempore nihil esse necesse existimet, deduci vos de sententia non patiamini, id enim agitur, ut causa absentia nostrorum intertrimentum patiatur. Itaque omnino eant, qui sunt ituri. Bene valeant Dtiones VV.

273. Nicodemo Pczininski.

Lanciciae, m. Septembri 1547.

Peto a Ftate V., ne quid se nobis excuset, quominus ad Judicia ista equestria, quae propter omnem exspectationem et opinionem nostram perendie celebrabuntur, cum Stanislao Broniewski, causarum nostrarum actore, se sistat. Videt Ftas V., celeritate opus esse, quo magis illam rogo, ne se nobis difficilem ea in re praebeat.

---

[1] Zebrzydowski. [2] Stanislao.

274. Joanni Wysocki Officiali Vladislaviensi.

Lanciciae, m. Septembri 1547.

Quoniam intelleximus, Judicia equestria citius opinione futura, peto a Ftate V., ut operam quantum potest, nobis suam commodet, Nicodemoque Pczininski et Korczboco [1] persuadeat nostro nomine, isthuc ut se recipiant, res enim, ut repentina est, ita plus diligentiae desiderat. Nicolaus [2] frater, qui quum isthuc discederet, ex Judice Vladislaviensi didicerat, Judicia ipsa tam cito non fore, hodie redit, neque nocti quid parcit, quominus ad diem se sistat. Broniewski, nostrarum actor causarum, si abfuerit ipse, at consilium hominis non aberit, quod perscriptum vel apud Capitulum vel apud Capitaneum [3] abiens reliquit. Id sequantur, qui profecti fuerint. Bene valeat Ftas V.

275. Canonicis Vladislaviensibus.

Lanciciae [4], m. Septembri 1547.

Quandoquidem gravi illa Piercoviensi aegritudine [5] plane liberi adhuc facti non sumus, reliquiasque illius in dies magis atque magis sentimus recrudescere, Medicum vero, ubi prius aut potius quam apud Ftates VV. quaeramus, non invenimus, rogamus, Medicum huc ut nobis suum mittant, interimque dum nobiscum est, demenso illum suo, quod praesentibus debetur, ne privent. Si quis vestrum, quod nolim, illo eguerit, protinus remittetur etiam cum nostra quantacunque incommoditate. Sed quoniam ipse cito sum isthuc ad Conventionem Radziejoviensem profecturus, credo, Ftates VV. hoc exiguo tempore sine Medico esse posse; erit haec nobis voluntas illarum gratissima. Qui discernendis limitibus cum Dnis Othis fuerunt ex Ftatibus VV. designati, ii coguntur hic etiamnum exspectare, nam hoc die, qui iis rebus dicatus erat, nihil est certis de causis confectum, sed alia dies est constituta, ut nuper etiam Ftatibus VV. scripsimus [6], quam ad diem incidit et aliud negotium cum Magnifico Castellano Lanciciensi [7]. Quare Ftates VV. rogo, ut fratribus suis, hic propter ecclesiastica negotia commorantibus, quoque curari sic jubeant, tanquam si praesentes hos haberent, quod praesentibus solebant, id mea causa absentibus.

276. Simoni Samotulo [8].

Niesułkovi, m. Septembri 1547.

Valetudo mea ea est, ut praesentia tua inprimis opus habeat. Quare quum tuam erga me voluntatem ex tuis literis nuper acceperim, rogo protinus, ut hic

[1] Joanni. [2] Zebrzydowski. [3] Joannem Korcibocum.
[4] Po synodzie, który się odbył w tém mieście 15 września r. 1547, cf. Appendicem.
[5] Cf. 195 et sqq. [6] Listu tego niema w rękopisie. [7] Sigismundo Parzniczewski.
[8] Dri medicinae et Professori Universitatis Cracoviensis, który w tym czasie właśnie nie znajdował się już w Uniwersytecie. Cf. Majer, Wiadomość z życia profesorów wydziału lekarskiego w Uniw. Jag., str. 49.

adsis ad valetudinem meam confirmandam, quae ita vacillat, ut, si modo id tibi visum fuerit, guajaco [1] nos uti oporteat. Bene vale.

277. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Niesułkovi, exeunte Septembri 1547.

Nisi in tantos noctu dolores incidissem, ex quantis vix nunc etiam respiravi, venissem ipse ad R. Dtionem V. et fusius querelis temerarii istius Presbyteri respondissem; sed rem literis cogor expedire. Principio nihil miror, eum hominem aliter rem, quam est, ad R. Dtionem V. deferre solere, qui tam impudenter petit, quod suum non est; nam si suum est, cur literas mihi erectionis non ostendit? Detulit me etiam pridem ad R. Dtionem V., et nuper ad Synodum, ubi quum ad literas erectionis ego provocarem, carere se iis quidem, sed tamen usucapione sua esse, quae petit, asseruit. Decernit Synodus [2] primum, ut jusjurandum interponat, literas erectionis se non habere; deinde, ut usum atque autoritatem ostendat temporis esse legitimi. Sub hoc statim decretum certior sum a Cancellario meo factus, qui a decreto aberat, literas illum habere, de quibus quum urgeo hominem, ne ipse quidem valde it inficias, sed Lanciciae se tantum non habere, respondet. Quid verbis opus est? multos quum inter nos sermones cecidissemus ipsi, edicitur ab Episcopis, ut literas apud Officialem Volboriensem deponeret. Non refugiebat. Nunc Cancellario meo ait, aliud se consilium habere a R. Dtione V., per quem hactenus steterit, quominus res exitum sortietur. Et certe, ne deinceps etiam per me stare videatur, a nulla re me separabo, quam esse secundum decreta Synodi R. Dtionis V. arbitrii cognovero. Nihil negabo Presbytero, quod sibi datum, donatum literis erectionis ostenderit, quas ego legere et audire ubivis sum paratus. Cupio, R. Dtionem V. diu sospitem esse et incolumem. Datum.

278. Mathiae Łącki, Canonico Cracoviensi [3].

Niesułkovi, ex. Septembri 1547.

Tametsi non arbitror, Capitaneum Pircoviensem [4] meum aliquid in hunc Plebanum contra jus et aequum commisisse, tamen sicut Ftas V. petiit, do ad illum literas, ut si quidem res ita se habeat, quemadmodum is queritur, colonos illi restituat. Ceterum miror, quod quum Ftas V. decretis Synodi interfuerit [5], quae inter me et Custodem Volboriensem [6] sunt facta, debebat profecto Ftas V., quae et Ecclesiae Cononicus et Custos mensae meae est, temeritatem istius Presbyteri apud Rmum Dominum [7] reprimere, praesertim tam manifestam. Ego nihil detrecto,

---

[1] Guajacum officinale (gwajak): „Sok z tego drzewa wywarzony pić dają przeciw francy", powiada Marcin z Urzędowa a za nim Linde.

[2] Cf. in Appendice uchwałę synodu łęczyckiego z r. 1547 w sprawie zatargu między Zebrzydowskim i ks. Janem Othą, kustoszem wolborskim i proboszczem łaznowskim; prymas Dzierzgowski dla słabości nie był na tym synodzie obecny.

[3] Et Cancellario Gnesnensi. [4] J. Obodowski.

[5] Łącki był delegatem kapituły gnieźnieńskiéj na synod łęczycki, cf. Appendicem.

[6] Joannem Otha.

[7] Nicolaum Dzierzgowski.

quod a Synodi modo edicto non abhorreat: literas erectionis vel isthuc veniam auditurus, vel hic lecturus exspectabo. Alioqui faciam nihil. Bene valeat.

279. Bonae, Reginae Poloniae.

Niesułkovi, ex. Septembri 1547.

Literis me suis S. Mtas V. hortatur, ut omni studio, omni cura et cogitatione mea ad contagionis istius Volboriensis aversionem incumberem. Equidem dedi hactenus operam, ut si malum diligentia nostra plane tolli non possit, at ne negligentia saltem caperet incrementum. Scripsi quotidie, quum Petricoviae essem, Procapitaneumque meum hortatus sum, et ut praeterea mea praesentia diligentiam hominis acuerem, qualibet me hebdomada illuc conferebam, et profecto senem istum Vicecapitaneum egregie officio fungi videbam; domos enim non modo morte cujusquam funestas, sed etiam aegritudine tantum suspectas clavis configebat, pulsis incolis. Dum ipse isthic habitarem, hominis me diligentiae non poenituit. Nunc etiam post meum discessum, etsi res nonnihil inclinatas esse audio, tamen non tam deploratas, quam circumfertur; mihi enim tres tantummodo mortui fuisse dicuntur post meum abitum, iique aetate confecti. Et tamen si quid est negligentiae, certe meorum hominum non est adscribendum, sed commorationi fortassis istius Valachici Internuncii [1], propter quem oppidum illud frequentiores habet hospites, quam si absque eo esset: qui tamen omnes Petricovia se venire ajunt, quidam vendendi gratia, quidam etiam spectandi. Deum testem Immortalem, me modis id omnibus studuisse atque studere etiam, ut lues ista ex meo oppido propellatur, heri etiam antequam istas a S. Mtate V. hodie accepissem, misi isthuc duos famulos meos, aetate integra et animi firmitate praeditos, homines non ineptos, quibus custodiam arcis et oppidi demandavi diligenterque praecepi, ut pesti isti ita occurant, ut penitus illam eradicent, infectos homines propellant, domos suspectas conclavent, mortuorum res relictas, quibus utebantur, comburant, nulla in contrarium habita ratione. Scio enim, quid in istius oppidi infectione momenti sit constitutum. Mitto nunc etiam Cybulski ad istos duos novitios Praefectos cum mandatis, ut huic malo totos conatus suos, imo etiam se ipsos opponant, ut si malum ipsum humanis viribus vinci potest, illorum viribus evincatur. Cetera Domino Deo committo, cujus ut nunc severam manum sentimus, ita benignam paulo post et auxiliarem experiamur. Pro Medico S. Mtati V. non tam ago gratias, quam habeo perpetuas, meaque servitute eas referre promitto; agnosco huic enim solitae erga me gratiae S. Mtatis V. manifesta indicia, cui me humilem diligentissime commendo.

280. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Niesułkovi, ex. Septembri 1547.

Pro ea gratia, qua significaverat, Medicum se mihi suum missuram fuisse, nisi Mtas Reginalis misisset suum, ago et habeo R. Dtioni V. gratias. Ceterum, quia ingenui animi esse fertur, cui multum debeas, eidem plurimum velle debere;

[1] Poselstwo wojewody Eliasza bawiło w Piotrkowie już od połowy sierpnia r. 1547. Tomiciana, r. 1547: Sigismundus I, rex Poloniae, Consiliariis Regni, dd. Petricoviae XXII Augusti 1547.

rogo etiam atque etiam R. Dtionem V., ut si postea hoc ipso Medico opus habuero, non mihi illum neget [1]. Nam iste Mtatis Reginalis Medicus nunc discedit, et ego haec initia mali, quae irrepserunt, vereor, ut tam cito propelli possint. Commendo me R. Dtioni V., cui salutem et incolumitatem a Domino Deo opto.

281. Nicolao Grabia, Vicecancellario.

Niesułkovi, ex. Septembri 1547.

Repentina ista et pergravi aegritudine correptus quum essem, ex qua nunc aliquantum respiravi, non potui pro natura et consuetudine mea Mtiae V. significare: durum mihi et fuisse et esse, quum intellexissem, Mtiam V. animum a me nonnihil aversum gerere; vellem enim omnibus in rebus Mtiae V. satisfieri. Si quid contra hanc voluntatem meam a meis hominibus est factum, id me inscio, illorum protervia est factum, qui saepe Dominorum mandata remissius exequuntur. Jusseram fabros mitti Mtiae V., ii quum venissent, neque satis placuissent, allatum fuit hoc ad me, quum ego sine mora ad servitores meos Volborienses dedi literas in manus Mtiae V., ut quem invenirent fabrilis artis peritissimum, eum confestim cum socio Mtiae V. mitterent: quod missi sint, scio, an placuerint, nescio. Nam mihi fabri alii non sunt praeter molitores, qui quum non uni artium generi dent operam, mirum videri non debet, si in omnibus non excellunt. Heri Czarnocinensis praedii [2] Praefectus ad me venit, in quem verbis sum invectus, Canonicis praesentibus, quod Mtiae V. secundum mandata mea non satisfacerit. Respondit is, se omnia fecisse, fabros, quos habuit, misisse, ligna et reliquem materiem aedificio subministrasse. Itaque injunxi denuo, ut si quid praeterea Mtia V. ab illo requireret, nihil neget Mtiae V. Sed tamen mihi gratum erit, si Mtia V. vel ad me, vel ad Cancellarium meum [3] dederit literas, quibus significet, quidquid ex me volet, sive materiei plus ad aedificandum, sive feni aut avenae ad commeatum. Nihil erit, quod Mtia V. frustra ex me petat, quae bene valeat.

Epistolarum Liber nonus.

---

282. Sigismundo, Regi Poloniae.

Niesułkovi, ineunte Octobri 1547.

Etsi nunc, quum tempus Comitiorum ex literis Mtatis V. accepi [4], aeger decumbebam, tamen quoniam illud longius est protractum, spe bona teneor, posse

---

[1] Zebrzydowski chorował (?) przez dłuższy czas w Niesułkowie, jak to z następujących jego listów i listu 356 wypływa; także podług Księgi jego aktów, 22, znajdował się d. 5 Octobris 1547 Niesułkovi.

[2] Wieś parafijalna pod Rokicinami.

[3] J. Zdzarowski.

[4] Sejm do Piotrkowa na 6 grudnia 1547, t. j. na dzień św. Mikołaja, zwołał król listem dd. Piotrcoviae, 27 Septembris a. d. 1547. Teki Naruszewicza r. 1547, LXV 53—56.

me restituta valetudine, et minoribus Comitiis [1] interesse, et ad ipsa majora [2] proficisci. De tributo ducillari, dederam id olim meis quibusdam negotii, postea sicut ipse monitus a nullo fui, ita ne meos quidem unquam monui; nunc, quum quid velit S. Mtas V., intelligam, scribam exactoribus, ut se ad diem ita parent, ut de accepto V. S. Mtati satisfaciant. Datum.

283. Bonae Reginae.

Niesułkovi, in. Octobri 1547.

Quod valetudinem meam curae sibi esse S. Mtas V. significat, magnam habeo gratiam S. Mtati V., et quatenus per morbum potero, quae me pro suo in Rempublicam studio hortatur Mtas V., efficiam. Spero autem quoque, quoniam dies Comitiorum ita dilati sunt, ipso me etiam morbo liberatum, pristinae valetudini interea restitutum iri. Commendo me in gratiam S. Mtatis V., cui longos dies eosque felices a Deo Optimo Maximo precor.

284. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Niesułkovi, in. Octobri 1547.

Quas mihi res novas R. Dtio V. significavit, eae vel propterea mihi gratissimae fuerunt, quod illas ex literis R. Dtionis V., quam ego singulariter observo, accepissem. Pro iis autem ego R. Dtioni V. alias non novas illas quidem, sed mihi tamen libenter repetendas, significo, me R. Dtioni V. quam studiosissimum esse atque fore cum tota amicorum atque necessariorum meorum clientela. Bene igitur valeat.

285. Benedicto, Episcopo Posnaniensi.

Niesułkovi, in. Octobri 1547.

Causam Cancellarii sui non est quod mea causa gravius ferat R. Dtio V., si quidem is sum et fui, qui ipsius negotio tum sua causa, hominis mihi vetere familiaritate conjuncti, tum R. Dtionis V., cui meam benevolentiam lubens declaravero, faveo. Sed mihi a Kierski [3] accipere illud non licet, quod habet non a me. Conatus jam aliquoties fuissem, rem inter ipsos amice componere, sed quoniam bis terve cum Dtione V. R. convenissem, nunquam ejus rei sum commonefactus, nisi in ipso jam recessu nostro, quum ejusmodi rebus neque locus neque tempus dari potuit: quae res declarare videbatur, Dtionem V. R. hoc negotium non vehementer curae habere. Nunc ad me quum ventum esset, aliam quidem ipse operam meam praestare non potui, in maxima mea aegritudine, sed commisi Venerandis familiaribus meis [4], rem ut totam et cognoscerent, et si fieri posset, cum bona gratia componerent. Inde quomodo sit discessum, ex eo ipso Cancellario suo R. Dtio V. cognoscet. Dilata res est, quemadmodum voluit R. Dtio V., ad ipsos Comitiorum dies, quibus si uterque Deo volente intererimus, dabimus operam, ut utrosque, quoad fieri poterit, disceptantes sartos tectos conservemus

---

[1] In Radziejów c. 25 Octobris 1547. [2] In Koło c. 15 Novembris 1547.
[3] Laurentio. [4] Canonicis Vladislaviensibus.

pro mutua benevolentia nostra. Propinquitas et gratia mea non est, quod Kierskio objiciatur; nam et ille minas, quae in eum jaciuntur, objicere quum posset, non objicit, et ego ut propinquo meo injuriam inferri, quantum in me esset, non paterer, ita alienissimum quenquam aliquid iniqui a propinquis meis pati non permitterem. Commendo me amori Dtionis V. R., quam diu sanam vivere opto.

286. Andreae Comiti in Gorka, Castellano Posnaniensi.

Niesułkovi, in. Octobri 1547.

Commendatitias pro Venerabili Dąmbrowski literas ab Ill. Mtia V. accepi, in quibus ita scriptum fuit, quod ego quidem Ill. Mtiae V., viro magno et sapienti Senatori, non objicio, sed tamen commemoro. Nolle Mtiam V. aliquid a me gravius in hunc ipsum Dambrowski statui, quod causae ipsius discrimen aliquod adferre possit, idque ita, ut id ipsum periculo mihi amoris et benevolentiae ipsius intelligerem esse interdictum. Ego quanquam gratiam et amorem Mtiae V. maximi, ut debeo, facio, excludique me inde nulla aequa ratione paterer, tamen eas mihi leges colendae istius nostrae amicitiae praescribi in literis Mtiae V. valde sum admiratus, quae negotium mihi alterius partis ita commendat, tanquam si alteram partem juris nihil habere ab omnibus jam sit cognitum et judicatum. Sed ego hoc Mtiae V., homini eximia prudentia praedito et rerum usu instructo, non adscribo: scribae potius properanti adscribo, qui abunde hoc ipso declaravit, non dictantem se esse Mtiam V. scribendo subsecutum. Nam quod Mtia V. ad calcem epistolae chyrographo suo addidit, et prudentia est plenum, et solita Mtiae V. humanitate. Negotium igitur, quod mihi commendat, ita habet. Valetudine nunc quod sim infirma, non potui meam praesentis operam illis disceptantibus accommodare, sed delegavi rem Venerandis. Cononicis, familiaribus meis, ut rem inter eos, si possent, cum gratia componant; quid sit actum, ex ipso Dąmbrowski plenius Mtia V. accipiet. Quum res gratia procedere non posset, datum est hoc literis Mtiae V., ut in Comitia differetur: ubi et cognosci melius, et vel per concordiam componi, vel judicio terminari poterit. Interea et me et Kierski meum Mtiae V. gratiae commendo, qua ut me jam complectitur, ita illum etiam tueatur et foveat, quaeso, illudque cogitet, si Mtiae V. servitorem suum honeste tractari gratum est, jucundum etiam nobis et suave futurum, si nostri homines, non jam hi, qui servitiis nobis sunt addicti, sed hi, quos nobiscum generis propinquitas copulavit, honeste apud Mtiam V. habeantur. Ego quo amore quaque humanitate, imo vero quo honore Mtiae V. famulos prosequar, multi ex ipsis testari possunt: itaque cuperem, ut Mtia V. Dnum Kierski, quem fraterno mihi nomine conjunctum non ignorat, ne contemnat neve despiciat, quod ego Mtiae V. officiis, ille servitiis rependere studebimus. Quam longum valere cupio.

287. Nicolao, Gnesnensi Archiepiscopo.

Niesułkovi, in. Octobri 1547.

Quum ad me Kierski rediisset, mandataque mihi R. Dtionis V. exposuisset, et si ea duriuscula essent uberioresque literas in respondendo requirerent, libenter id tamen huic Rmi Dni Posnaniensis [1] Cancellario isthuc proficiscenti commisi,

[1] Benedicti Izdbiński.

ut mei istius negotii rationes R. Dtioni V. exponeret; nam et vir prudens est et rebus illis interfuit, quae Lanciciae [1] inter me et Custodem Volboriensem [2] agebantur. Huic, quaeso, R. Dtio V. fidem habeat, justamque causam meam tueatur.

288. Bonae Reginae.

Niesułkovi, in. Octobri 1547.

Verentur, negotium sibi fieri Venerabiles fratres, Ecclesiae meae Vladislaviensis Canonici, molitoriorum Brestensium causa. Etsi enim nullam ipsi hoc tempore diem dictam habeant, tamen quum, qui se in causa adversarium profitetur, molitores ipsos, qui a Canonicis locati sunt, in jus vocet, facile videre est, rem cum molitoribus solis, sine ipsis Dominis confici non posse. Nunc misi isthuc, qui, quid saltem in causa geratur, cognoscat, adversarium se non opponat; quum eo ventum erit, ut Canonicis ipsis causa sit dicenda, quaeso, ut V. Mtatis gratia et ipsius juris peritorum consilio, firmius se in causa posse stare confidant. Res est, ut intelligit Mtas V., Ecclesiae meae, cui me deesse neutiquam par est.

289. Nicolao Grabia, Procancellario.

Niesułkovi, in. Octobri 1547.

Venit isthuc [3] Simon Wysocki, Ecclesiae meae Canonicus, in totius Societatis suae negotiis. Hunc commendo Mtiae V. diligenter rogoque, ut quum se ad Mtiam V. contulerit, rebus istis suis inveniat consilium, ut fructus commendationis meae percepisse videatur. Hoc vehementer etiam atque etiam rogo. Bene valeat.

290. Nicolao Łącki, Judici Calissiensi.

Niesułkovi, in. Octobri 1547.

Amo plurimum in servitiis meis diligentiam Alberti Golczewski, Prodapiferi mei, libenterque eum inter servitores meos video; ejus soror Catherina Skubarczewska causas habet in Judicio Dtionis V. cum alias, tum praecipue cum Joanne Kwilinski et Petro Mirzowski. Ego quoniam, ut dixi, Albertum gratia complector, rogo Dtionem V., ut causam sororis ejus tantum autoritate sua tueatur, quantum justam esse cognoscet, ut ipsa intelligat, fratrem suum apud me gratiosum esse. Hoc etsi Dtionem V. pro sua virtute credo esse libenter facturam, tamen literis istis meis illud tribuat, ut haec servitoris mei soror jus suum citra dilationes consequatur judicio et sententia Dtionis V. Bene valeat.

291. Andrea Kuczowski, Abbati Calvimontis.

Niesułkovi, in. Octobri 1547.

Quod pro Dtione V. R. in Synodo partes susceperam excusatoris [4], feci officium non tam magnum quam necessarium; erant enim non pauci, quibus nisi sermone meo restitissem, pluribus verbis in Dtionem V. R. invecti fuissent. Sed

---

[1] In Synodo, 15 Septembris 1547. [2] J. Otha. [3] Petricoviam.

[4] Kuczowski nie był obecny na synodzie w Łęczycy dnia 15 września 1547, cf. Appendicem.

ego quidquid feci, animo perlubenti deincepsque sum facturus, si quid mihi significarit. Amo siquidem V. R. Dtionem, utque me illa vicissim amet, et pro valetudine mea, quae hoc tempore languet nonnihil, cum fratribus suis ad Dominum Deum intercedat.

292. Bonae Reginae.

Niesułkovi, mense Octobri 1547.

Intuenti mihi doloris ejus stimulos, quo sum nuper a R. Dno Archiepiscopo [1] affectus, haec et illa in mentem veniebant. Sed ut me collegi, et V. S. Mtatem communem nostram duorum Patronum respexi, nihil mihi esse prius faciendum existimavi, quam res ipsa meis literis S. V. Mtati nota facta esset. Vibravit is in me suarum fulmen censurarum [2]. At qualium? qualium aetas majorum nostrorum prudentium et Sanctorum Archiepiscoporum nullas viderat! At in quem hominem? qui nullum fere nec dignitate propinquiorem, nec obsequio habuit promptiorem. At quo tempore? quum morbus atque aegritudo ita me affligeret, ut ad sensus acerbitatem ne fulmine quidem hoc isto censurarum opus videretur. At quamobrem? quam ego ne hac mea quidem ad Mtatem V. epistola dignam judico. Id ita esse ex Venerabili Laurentio Kierski Mtas V. cognoscet. At fortassis hominem supplex nunquam audivi, imo saepissime suplicissimus per literas, per nuncios accessi, petiique, an arduum aliquid et difficile? nihil quod esset minus, ut rem tantum ad proxima Comitia differet, ubi omnibus de rebus ex proximo communicare coram inter nos possemus. Si alio quam ad S. Mtatem V. rem defero, confido, has diras hominis in ipsum illum redundaturas esse. Sed quoniam intelligo, nostra inter nos dissidia Mtati V. S. esse incommodissima, quaeso, det ad hominem literas S. Mtas V., quibus et quod fecit Mtati V. displicere, et quietem atque tranquillitatem meam ac utriusque concordiam charam esse, possit cognoscere. His nisi permotus fuerit, conabor dignitatem meam ex illius manu omni ratione asserere. Interea autem Mtatem V. optime valere opto.

293. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Niesułkovi, m. Octobri 1547.

Est haec mea in R. Dtionem V. observantia, ut non modo primum Episcopum esse Dtionem V. R. fatear, id quod plerique omnes faciunt, sed etiam supremum esse putem: quem qui Graecis magis nominibus delectantur, Archiepiscopum vocant, hanc opinionem non temere me suscepisse testantur tot egregia facinora in Ecclesiam R. Dtionis V. Nunc ad illam venio afflictus et dubius, in censuras conjectus Episcopus, sed nescius tamen, an qui in eas conjecit Archiepiscopus, idem conjicere potuerit? Nisi quod atrocitate facti permoneor, sic sunt enim scriptae literae, ut similes majorum nostrorum temporibus nec visae fuerint nec auditae. Rem quia nostram esse communem nostrique ordinis intelligit R. Dtio V., ad illum det, quaeso, literas, quibus vel hoc illi non licere, si non licet, ostendat, vel ad decus ordinis nostri pertinere dicat, rem geri aliis rationibus; mihique etiam perscribat, qualem me in ea re praestare debeam, ad diemne stare, an

[1] Nicolao Dzierzgowski. [2] Za pokrzywdzenie ks. Jana Othy.

omnino negligere, vereor enim, ne mea causa ordo hic noster aliquid patiatur. Simul autem, quoniam haec mihi evenerunt, dum R. Dtionis V. et Synodi decreto obtempero, contra illius unius et quidem absentis a Synodo [1] imperium, indignitas quoque ea nonnihil ad ipsam R. Dtionem V. videtur pertinere; sed ne literis Dtionem V. R. onerem, exponet potius negotium R. Dtioni V. Venerabilis Kierski meus, quem et benigne audiat rogo, et bene valeat.

294. Martino Tessen, Capitaneo Lamborgensi.

Niesułkovi, m. Octobri 1547.

Jucunda mihi fuit oratio Thomae istius Wysocki, Notarii mei, quum de animo Mtiae V. erga me narraret, quae quod Ill. Principis sui [2] literis percipiebatur, id se pro me libenter esse facturam recepit. Ac Ill. quidem Principi pro ea erga me gratia pluribus verbis agendi gratias locus postea et tempus dabitur; nunc ut Mtiae V. pro sua ista in me voluntate animi mei gratitudinem declarem, commisi huic isti Thomae Wysocki, ut posteaquam in exigendis istis proventibus [3] nostris favorem Mtiae V. perspexerit, muneret illam quoque pro sua dignitate, dum ego illi etiam cantherium aliquem elegantem paro, qui meae in illam voluntatis testis esse possit. Duas Mtiae V. esse simias mihi est relatum; rogo, ut mihi seu alteram seu utrasque Mtia V. aut vendat, aut donet. Mihi etiamsi utrumque gratum erit, tamen si dono eas a Mtia V. accepero, dabo omnem operam, ut illas Mtiae V. ampliori dono remunerem atque compensem. Bene valere Mtiam V. opto.

295. Bonae Reginae.

Niesułkovi, m. Octobri 1547.

Legi literas S. Mtatis V., quibus ut de promissa domo Magnifico Dno Lithuaniae Marschalco [4] satis faciam, hortatur me S. Mtas V. Equidem cur promiserim, scio; intelligo enim hominem et domi suae magnam personam sustinere, et apud VV. Mtates gratiosum esse, cui ita lubens eam domum [5] concessi, quae secundum meam commodissima videbatur, ut si alioqui locus defuisset, meum cum illo cubiculum communicaturus viderer. Cur requirat autem promissum meum S. Mtas V., nescivissem; putabam enim, domum jam pridem apertam esse, nisi mihi Venerabiles familiares mei se dixissent conclusisse. Sed hoc quidem levius, illud non mediocriter me perturbavit, quod ex Laurentio Kierski intellexi, esse S. Mtatem V. ejus de me opinionis, ut existimet, in hoc me Episcopatu mores prorsus mutavisse et avidiorem rerum alienarum factum esse. Purgare me multis verbis S. Mtati V. prae dolore non possum. Illud quaeso unum, consideret S. Mtas V., me, qui ab ineunte aetate mea non sum ejusmodi vitae genus secutus, quod magis ad comparcendam pecuniam spectaret, quam ad conquirendos hominum favores, quique vitam meam non in angulis, sed in aula SS. Mtatum VV. tanquam in clarissima luce exegi, nunc demum immutari, non esse verisimile. Multum enim in natura nostra valet educatio, multum anteacta aetas, ut etiamsi velit, non facile quis

---

[1] Cf. 277 et Appendicem. [2] Barnimi. [3] Decimis.
[4] Nicolao Radzivillo, Nigro. [5] Petricoviae.

ab asuetis queat discedere. Semper ita vixi, ut conspectum hominum et aulicorum oculos non reformidarem. Nunc si haec aviditas est, velle suarum rerum rationes nosse, tueri parta et recuperare deperdita, nolle videri aut prudens minus, aut minus diligens tenebitur mecum S. Mtas V. hoc eodem crimine quam multi, sed maligni usurpatarum rerum alienarum accusant, boni contra laudibus tollunt et gratias illi agunt, quae Regias plerasque possessiones ex manibus alienis vendicant. In causa istius Costodis Volboriensis [1], si quid ex hac ista aviditate facerem, non submitterem me tot hominum et quidem amplissimorum judicio. Habet aviditas suas quasdam rationes, quibus et sibi satisfaciat et existimationem non laedit, sed hae mihi semper invisae fuerunt. Et tamen nolui me unquam ita negligentem atque oscitantem videri, ut quo quid quisque jure in meis possessionibus teneret, videar ignorare. Quid de causa inter nos Synodus Lanciciensis decreverit [2], velim S. Mtas V. plus habeat fidei unius veracis Kierski sermoni, quam turbae illius fallacis contumeliis. Id ita merito esse debere, praesens quum venero, clarius S. V. Mtati ostendam, ut adversariorum contumeliae non modo ratione investigari, sed sensu etiam deprehendi possint. De horto Presbyteri, eum ego nulla vi rapui, sed solvi pecunia, idque tantum abest, ut invito Presbytero, ut etiam petente eo fecerim. Ventitabat post ad me, cibum una capiebat, neque solus id tantum, sed cum fratre etiam. Quod in Synodo questus fuerit, instigatus fecit ab adversariis, quod nunc etiam sit mortuus [3], vel natura mortuus est, vel aetate, vel morbo, vel omni alia ratione, quam horti causa. Quod superest, S. Mtatem V. etiam atque etiam quaeso, ne quid malevolorum istorum criminationibus moveatur, et de me, quam olim cepit opinionem, ad extremum retineat. Vitam citius relinquam, quam fidem in Mtates VV. et famam meam.

296. Joanni Comiti in Tenczin, Palatino Sandomiriensi.

Niesułkovi, m. Octobri 1547.

Duabus epistolis Mtiae V. una respondebo. Ac primum quidem magnam habeo gratiam Mtiae V., quae me in morbo jucundissimis literis summique officii plenissimis recrearit: sarciam id omni officio meo Ill. Mtiae V. De altera epistola quod petit, ut Mtati Regiae Juniori subditis meis commodetur [4], etiamsi miseri homines hoc tempore durissime habeantur, dum et ad hoc praedium, in quo decumbo, commeatum illos ducere, et robora ad quasdam Petricovienses aedificationes vehere oportet: tamen quia totus sum Mtatum Suarum, in subditos quidem meos excipi in hac parte volo. Habet Mtia V. ad Procapitaneum meum Volboriensem literas, is pestem fugiens, in Nagorzyce [5] habitat. De re tota ita cum homine constituet, ut subditi non nimium esse gravati, et ego non vehementer etiam commoditate videar diminutus. Recte erit opinor, si de iis octo pagis, qui Petricovia absunt propius, duo pagi hebdomatim Mtati Regiae serviant, quoad opus erit. Me Mtia V. diligat et bene valeat.

---

[1] Joannis Otha. [2] Cf. Appendicem. [3] J. Otha umarł!
[4] Na czas sejmu w Piotrkowie, dokąd podług M. Balińskiego, Pamiętniki o królowéj Barbarze, I 50, wyjechać miał Zygmunt August z Wilna około 15 listopada 1547.
[5] Pod Wolborzem.

297. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Niesułkovi, m. Octobri 1547.

Agnosco omni ex parte summam erga me benevolentiam et gratiam Dtionis V. R., et Deum quaeso, ut vitam mihi tantisper proroget, dum pro voluntate mea gratum animum R. Dtioni V. declaro: hoc mihi in illam studium vehementer adauxit Laurentii Kierski oratio, quae mihi gratiam R. Dtionis V. luculenter exposuit. Hac igitur gratia fretus et benevolentia, petere ex Dtione V. R. non dubito ea officia, quae quidem citra illius incommodum, cum mea autem et meorum dignitate esse possunt. Est in territorio Cujaviensi Georgius Tulibowski, homo Nobilis et prudens, et qui inter multos sui ordinis ecclesiasticum nostrum ordinem magnopere amplectitur. Pro mea in R. Dtionem V. observantia rogo, det ad illum in manus meas legationis Regiae literas ad Conventum Radziejoviensem [1], et quod fortassis alienissimo cuiquam datura esset, id ut homini mihi amicissimo tribuat, ut et ipse ille et ceteri cognoscant, et me esse apud R. Dtionem V. gratiosum, et eos ab illa amari, qui ordinem ipsi quoque nostrum amant et tuentur. Jucundum erit et hoc officium M. Dno Castellano Biecensi [2], cujus proximam sororem is iste duxit uxorem.

298. Sigismundo Regi.

Niesułkovi, m. Octobri 1547.

Reliquit mortalem istam vitam proximis diebus R. Pater Valerianus, Suffraganeus meus et S. Mtatis V. Poenitentiarius. Ejus decessu templum quoque Gedanense vacuum est factum, quod etiamsi in his tantum redditibus sit, qui redditus ad exortum recentis istius doctrinae [3] planissime evanescunt, oblationes vocant et offertoria [4]: tamen quis potissimum isthic praeficiatur, plurimum mea Ecclesiaeque meae Vladislaviensis interest propter eos, qui recens exorti sunt Evangelii Doctores. Jus praesentandi scio esse S. Mtatis V., quo ut me hoc tempore tantum uti permittat, mitto, qui petat, Venerabilem meum Cancellarium. Atque ut apud S. Mtatem V. sententiam meam exponam, vellem et hujus Ecclesiae munus et dignitatem Suffraganei conferre in Lucam Krzycki [5], qui hoc tempore fratribus Bernardinis praeest Posnaniae, hominem, cujus vita ac doctrina passim praedicatur, quem ipsum quia non dubito, S. quoque Mtati V. notum esse, minus dicam de hominis laudibus. An provinciam hanc sit suscepturus, nescio, mittam certe, qui rogent hominem. Quaeso S. Mtatem V., ut petitioni Cancellarii mei, vel meae potius subscribat autoritate et voluntate sua. Erit haec pietas S. Mtatis V. et Domino Deo gratissima, et Ecclesiae vehementer utilis, et mihi etiam servitori illius perquam jucunda. Commendo fidem orationesque meas S. Mtati V., quam tranquillissime regnare cupio.

---

[1] Particularem, który miał się prawdopodobnie odbyć około 25 października 1547.
[2] Joanni Ocieski? [3] Lutheranae.
[4] Sic! [5] Brat rodzony Andrzeja Krzyckiego.

299. Bonae Reginae.

Niesułkovi, m. Octobri 1547.

Post obitum R. Patris Valeriani, Suffraganei mei, qui proximis istis diebus vita hac excessit, Ecclesia Gedanensis vacua est facta, ad quam praesentandi jus est penes Regiam Mtatem. Mitto igitur Venerabilem Joannem Zdzarowski, Cancellarium meum, ad S. Mtatem Suam cum precibus obtinendi hac vice tantum jurispatronatus causa; permultum enim Ecclesiae meae Vladislaviensis interest, quem Praefectum Gedanensis Ecclesia sit habitura, in qua tam variae de religione opiniones suboriri incipiunt. Vellem et Suffraganeum meum, et istius Ecclesiae administrandae munus in Lucam Krzycki conferre, qui hoc tempore fratrum Bernardinorum Posnaniae Praefectum gerit, hominem moribus atque doctrina religiosum, quibus rebus ita se adornavit, ut quimodo illum cognoverit, non possit de eo nisi praeclare sentire. Si jus hoc praesentandi a Mtate Sua obtinuero, mittam, qui rogent hominem, qua enim est probitate, vereor, ut honorem istum suscipiat. Quaeso S. Mtatem V., ut preces istas meas pro hoc jure patronatus juvet gratia atque autoritate sua, quae si se clementem mihi praebuerit, vehementer et Ecclesiae atque religioni consulet, et mihi servitori atque Capellano suo gratificabitur; hocque ut efficiat, tam valde rogo, ut magis non possim. Diu felix valeat atque regnet.

300. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Niesułkovi, m. Octobri 1547.

Concessit nuper a nobis R. Suffraganeus meus, qui Gedani quoque Plebanum egit. Ego, qui munus utrumque in Lucam Krzycki, qui est inter Bernardinos, quique vita atque doctrina non dubito, quin R. Dtioni V. notus pariter sit et commendatus, conferre velim, peto per Cancellarium meum a R. Mtate, ut jus, quod habet ad Ecclesiam Gedanensem Plebanum praesentandi, mihi hoc tempore remittat. Quis Gedani praeficiatur, magnopere mea Ecclesiaeque meae interest. Itaque si preces nostras R. Dtio V. juverit, multa simul fecerit, pietatem primum in Deum declaraverit, religionem isthic vacillantem fulciverit, mihi, Posnaniensi Succamerario [1], Lucae hujus fratri, non minimum gratificata fuerit. Idque ut faciat, ab illa vehementer etiam atque etiam peto et quaeso. Datum.

301. Bonae Reginae.

Niesułkovi, m. Octobri 1547.

Quo major est in me gratia atque clementia S. Mtatis V., hoc magis intelligo, parem me illi servitute mea esse non posse. Itaque non aliud mihi superesse video, quam ut multa me et magna S. Mtati V. debere perpetuo profitear, idque ita esse constantissima fide mea, dum vivo, declarem. Ad ea, quae mihi Kroczewski [2] nomine S. Mtatis V. attulit, per hunc ipsum S. Mtati V. respondeo: quaeso, ut ea a me benigne atque clementer suscipiat, et me gratia sua complectatur.

---

[1] Joanni Cricio. Żyli więc jeszcze w październiku r. 1547 Jan i Łukasz, bracia rodzeni Andrzeja Krzyckiego i Elżbiety Zebrzydowskiéj, matki naszego biskupa. [2] Joannes.

302. Sigismundo Regi.

Niesułkovi, m. Octobri 1547.

Propter invalescentem istam vim aurae pestilentis, quae jam cum magno meo dolore sedibus S. Mtatis V. vicinior est facta, libenter amplector eam sententiam, quae Comitia diferri ad ferias Epiphaniarum [1] existimat, idque cum S. Mtatis V. causa, tum etiam advenientis S. Regis Junioris, in cujus vita universae spes atque rationes nostrae conclusae esse videntur, quem in has ejusmodi procellas atque aëris tempestates advocare minus fortassis consultum haberetur. Deum precor, ut nobis S. Mtatem V. ad haec tempora, et deinceps ad alia, salvam conservet et incolumem cum universa Regia stirpe Sua.

303. Bonae Reginae.

Niesułkovi, m. Octobri 1547.

Facile accedo ad eam Comitiorum prorogationem, quum videam, quam periculosa his temporibus foret turba illa comitialis, quae ut plurimum sine contagionis metu esse non potest. Deinde vero S. Regem Juniorem istis tam suspectis temporibus huc accersi, nihil est, quod minus faciendum existimem; cui periculum duplici nomine immineret, vel quod aetate sit adhuc tenera, quae magis solet esse huic malo obnoxia, vel quod ex locis veniat puris atque salubribus, cui rei quantum insit periculi, saepe domesticis exemplis edocti sumus. Cupio, S. Mtatem V. cum Serenissimis filiabus Suis recte primum valere, deinde diu et feliciter regnare.

304. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Niesułkovi, m. Octobri 1547.

Quod Regias ad me literas sine suis non mittit R. Dtio V., declarat summam erga me et mihi perspectam benevolentiam, pro qua summas illi habeo gratias. Quae etiam de actis Caesareae [2] et Regiae Romanae Mtatis [3] perscribit, jucundo animo legi: Deum comprecor, ut quod in animos istorum Principum ingessit, id ad suam gloriam, ad Ecclesiaeque suae et Reipublicae nostrae commodum confirmet atque perficiat. Quod mihi autem de animo erga me suo per pagellam inclusam pollicetur, non minus mihi gratum extitit, quam si petitio ipsa mea obtinuisset. Diu felix valeat.

305. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Niesułkovi, m. Octobri 1547.

Primus R. Dtionis V. literarum aspectus aliud prae se tulit, quam id quod post ipsas statim literas ex manica erutum fuit. Itaque ad literas ipsas aliter respondissem, nisi id cum illis mihi simul allatum fuisset, quod suavitatem illarum acerbitate inficeret: mandato SS. Dni Nostri [4] parebo Deumque precabor, ut judices quidem veritatis, R. autem Dtionem V. conscientiae pondus sentire faciat,

---

[1] 6 Januarii 1548. [2] Caroli V. [3] Ferdinandi I. [4] Pauli III.

ut debeamne quid an secus R. Dtioni V. plane intelligi possit. Gratum sibi fore, quod scribit, si me ad desiderium illius ex ipsius internuncio cognitum accomodem, id credo perfacile, et quidem tam gratum, quam est id quoque, quod judicem delegatum hunc habeat, qui contra R. Dtionem V. in ea causa decernere nihil potest, qui contra se ipsum simul decernere videatur. Bene valeat R. Dtio V.

306. Officiali Pomeraniae.

Niesułkovi, m. Octobri 1547.

Quam provinciam Ftati V. nuper delegavimus, multorum adducti testimoniis de ipsius virtute atque dexteritate fecimus: hortamur autem, ut munus sibi injunctum cum rei ipsius pariter et nostra dignitate obeat, et valeat bene.

307. Nicodemo Pczininski [1], Canonico Vladislaviensi.

Niesułkovi, m. Octobri 1547.

Andreas Morawiec et plerique alii de voluntate nostra Ftati V. copiose narrare solent, quae mihi illorum oratio perjucunda accidit. Rogo, ut in eadem erga me voluntate etiam atque etiam persistat, habebit me in rebus suis benevolum Episcopum: petet nonnihil consilii ex Ftate V. Laurentius Kierski meo nomine, quaeso, ut id mihi Episcopo Canonicus impertiat. Et bene valeat.

308. Bonae Reginae.

Niesułkovi, m. Octobri 1547.

Causam Venerabilium istorum fratrum meorum [2] commendo S. Mtati V., idque hoc magis etiam, quod ad Mtatis V. S. constantiam tuendam magnopere pertinere existimo, quae semel coepit, ad extremum ut defendat. Rependemus hanc gratiam servitute orationibusque nostris S. Mtati V.

309. Joanni Comiti in Tenczin, Palatino Sendomiriensi.

Niesułkovi, m. Octobri 1457.

Qua in me inque Ecclesiam Dei animo sit et voluntate Ill. Mtia V., jam pridem habeo exploratum, quamobrem brevior ero in petendo. Sed tamen si negotium Venerabilium Canonicorum meorum, quod ipsi coram fusius referent, opera, autoritate atque consilio suo Mtia V. Ill. juverit, sciat, quidquid eo studii laborisque attulerit, non aliter me esse, quam si id ad meam ipsius causam allatum esset, accepturum. Datum.

310. Nicolao Grabiae, Procancellario.

Niesułkovi, m. Octobri 1547.

Peto a Mtia V. diligenter, ut qui isthuc in negotio Ecclesiae suae Venerabiles Canonici mei proficiscuntur, ii gratiam atque autoritatem Mtiae V. ita cognoscant, ut sentiant, ad justa sua aliquem etiam cumulum commendatione mea accessisse. Cognoscet me hominem non ingratum. Et bene valeat.

---

[1] W rkp. przez pomyłkę „Pczinski". [2] Canonicorum Vladislaviensium.

311. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Niesułkovi, m. Octobri 1547.

Faxit Deus, ut R. Dtio V. tantum habeat animi in stabiliendis propugnandisque rebus, tum Ecclesiae in ista provincia, tum Reipublicae in hoc Regno, quantum habet in molestando me uno homine aegroto et innocente Episcopo: si quidem nemo adhuc fere inventus est, neque presbyterorum neque monachorum, qui modo id apud R. Dtionem V. quesierit, cujus arbitrio non me R. Dtio V. citationum supervacaneis literis molestaverit. Vix dum finitus est Orestes ille ejus negotii, quod mihi cum Lasnoviensi Plebano [1] fuit, cui quam juste agris cesserim, cognoscet R. Dtio V. ex ipsius literis erectionis, intelligetque simul, utrum tunc per me fuerit Ecclesia parochialis, an nunc sit mea cathedralis per illum spoliata: quum ecce literae a R. Dtione V. venirent, cum juris nescio qua cominatione, de rebus post obitum mei Suffraganei [2] relictis, qui homo neque rerum quidquid suarum apud me unquam habuit, neque hic apud me mortuus est, neque ego aut illum mortuum fuisse, aut has vel illas res reliquisse prius scivi, quam literae ad me Officialis meis Vladislaviensis [3] pervenissent. Antiquitus mihi hoc tempore nihil est, quam cura valetudinis meae, quam literae Dtionis V. R. saepe nunc atque saepe labefactarunt. Itaque nisi aliam ego R. Dtionis V., quam ipsa mei solet, haberem rationem, potuisset ad eam rem pluribus responderi; sed et dignitatis R. Dtionis V. memor et mihi bene conscius, ita brevibus ago. Mitto in manus V. R. Dtionis: primum, fragmentum literarum Officialis mei, ex quo quantis nominibus Suffraganeus fuerit involutus, R. Dtio V. accipiet; deinde tabulas quoque ipsas, quae et rerum relictarum et sumptus funebris rationem complectuntur; postremo literas meas, ex quibus praeter cetera hoc etiam R. Dtio V. intelliget, me etiam ipsum in nominibus eum habuisse, et per manus Venerabilis Korczbocy, Capitanei mei, florenos septuaginta hujusmodi dedidisse mutuo. Quamobrem si qui res relictas petunt, id equidem illis per me ita licet, ut aes hoc alienum, et praesertim mihi quod debetur, principio dissolvant. Doctor hic Gabriel [4] Vladislaviam ire potest, resque ipsas, si videbitur, aere alieno dissoluto, universas auferre. Ego in his tabulis rerum tantum non video, ut justa aliqua aeris pars alieni inde dissolvi possit; nam et paucae sunt, et omnes precio minimum valent, et multae ex his non hominis fuerunt, sed Plebanatus Gedanensis. Me certe nolim R. Dtio V. eum existimet, qui mortuum istum sim spoliaturus veteribus atque laceris sandaliis et aerea crucula; haec enim sola fuerunt hominis ornamenta pontificia, de quibus R. Dtionis V. epistola tam magnifice personat. Et quanquam ab R. Dtione V., divite Archiepiscopo, nihil ejusmodi acceperim apparatuum pontificiorum, est mihi tamen, Deo sit gratia, tantum, ut defunctis hominibus detrahere nil mihi sit necesse. Haec scribo cum magno dolore meo, qui equidem vel propterea major est, quod haec mihi non ex inimico quopiam, sed ex R. Dtione V., de qua mihi singulari meo in illam studio, memoriaque avunculorum meorum fretus, omnia mihi jucundissima pollicebar, eveniunt. Quam valere feliciter cupio. Datum.

---

[1] Joanne Otha. [2] Valeriani, ordinis Praedicatorum.
[3] J. Wysocki. [4] Vicarius Provincialis Dominicanorum.

Non Niesulcovi mortuus est is Suffraganeus intestatus; non putet R. Dtio V., me non intelligere, cui intestati Sacerdotis res debeantur, sed haec tamen mitterem, dummodo qui res sit accepturus, nomina prius dissolvat.

312. Gabrieli, Vicario Provincialis Dominicanorum.

Niesułkovi, m. Octobri 1547.

Ex literis Ftatis V. intellexi, illam queri, quod res Suffraganei mei relictas me sibi vendicare velle existimat; hoc ita esse nolim, sibi Ftas V. persuadeat. Permitto totum arbitrio vel ipsius Ftatis V. vel cujusquam alterius, dummodo quisquis jus sibi atque arbitrium earum rerum sumpserit, is Officiali primum meo, quod in justa erogavit, deinde mihi, quod defunctus ille mutuum acceperat, postremo omnibus, quod debetur, dissolvat. Quod quum ita fiet, ne manum quidem meam rebus ipsis admovebo, quas tamen quoque velim Ftas V. sciat, non universas illius defuncti fuisse, sed magnam illarum partem esse Plebanatus Gedanensis. Id quod et pleraque alia ex hoc rerum indice, quem isthuc mitto, et ex meis ad R. Dnum Archiepiscopum literis cognoscet Ftas V., quae bene valeat.

313. Joanni de Sokołowo, Palatino Plocensi.

Niesułkovi, m. Octobri 1547.

Adversam meam valetudinem dolori esse Mtiae V. nihil est, quod dubitem, singularem enim illius erga me et propensum animum jam pridem habeo exploratum. De mea quoque erga se vetere humanitate atque benevolentia optime esse illam persuasam, magnopere existimo. Quamobrem quam mihi salutem restitui literis exoptat, in hac ego illam conservari diutissime cupio. Remediis ad recuperandam pristinam valetudinem usus sum non amplius, quam hebdomade una, nam quum ea proficere parum viderem, intermisi: nunc melius quidem, sed tamen non ut oporteat, valeo, spero autem meliora. Ceterum gratissima mihi fuit ea recordatio, quam chyrographo suo Mtia V. in schedula repetit, ejus viri, cujus mihi virtus et erga me merita satis sunt perspecta. Certi vero quid ea in re Mtiae V. scribam, propterea non habeo, quia morbo mihi per id tempus laboranti nondum ea res in deliberationem venit, hoc uno excepto, quod neque properabo, neque sine consiliis cum reliquorum amicorum meorum, tum Mtiae V. iis in rebus aliquid statuam. Quod quidem egregie iste poterit in istis Comitiis, quo me Dei Optimo nutu sanum spero cum Mtia V. conventurum, quam optime valere meque, ut amet, amare, cupio.

314. Raphaëli de Leszno Brestensi, et Joanni de Kościelec Junivladislaviensi, Palatinis.

Niesułkovi, 23 Octobris 1547.

Aegritudine ista mea praepeditus in hoc Conventu [1] adesse non potui; misi autem Venerabilem Laurentium Kierski, Decanum meum Vladislaviensem, qui Mtias VV. meo nomine salutet, quas rogo etiam, ut in Nunciis designandis Georgium

[1] Radziejoviensi particulari, który się miał odbyć prawdopodobnie około 25 października r. 1547

Tulibowski [1] ne praetereant, idque cum Reipublicae causa, tum meorum etiam quorundam obsequiorum, quae mihi ille per Comitia solitus est impendire. Idque quod omni meo officio Mtiis VV. lubens reponam.

315. Universis in Conventu Radziejoviensi.

Niesułkovi, 23 Octobris 1547.

Mittimus ad Dtiones VV. in Reipublicae et nostris negotiis Venerabilem Laurentium Kierski, Decanum Vladislaviensem, rogamusque, ut illius verbis non minorem fidem habeant, quam haberent, si nosmetipsi cum illis loqueremur. Datum.

316. Nicodemo Pcieninski.

Niesułkovi, exeunte Octobri 1547.

Gratissima haec est nobis voluntas Ftatis V., quam ex literis ipsius et aliorum sermonibus intelligimus. De nostro erga se animo optime sibi quoque persuadeat; nam etsi erant nonnulli, qui nos infensos illi reddere voluerunt, tamen quum ipsi ex literis et officiis optimam erga nos illius voluntatem cognoscamus, facere non possumus, quin ejus hunc amorem redamemus. Consilium, quod nobis impertivit, vehementer probavi, sed si quid tamen praeterea ex legibus potest ad causam adponere, adponat; operam illius benevolentia nostra reponemus. Et quoniam optimo illam animo erga nos esse perspicimus, rogamus, ut quum illi aliquid ejusmodi, quod ad nostra commoda et illius majora ornamenta pertinere videretur, comittemus, aut illam ad nos accersemus, faciat, ne se nobis excuset. Et bene valeat.

317. Joanni Wysocki, Officiali Vladislaviensi.

Niesułkovi, ex. Octobri 1547.

De rebus istis Suffraganei diligenter curet Ftas V., ne simus ludibrio; monachi [2] eas jam petunt, sed tamen scit, quantum per eum, cujus res petuntur, contractum sit aeris alieni. In funus quidquid erogavit, solvi sibi jubeat; a me etiam, quos septuaginta florenos per manus Capitanei acceperat, eos reddi faciat, nam quae ab illo praedia conduxeramus, ejus solvendi tempus nondum advenit. Cum Pieniąsco [3] jus mihi citra procrastinationem dicat, nulla enim de his decimis inter nos fuit facta donatio, ille autem ludere me quaerit Domini ingenio, qui legum peritus habetur [4]. De adventu Ftatis V. quod attinet, vocare nunc illam ad me non possum, priusquam haec negotia, in quibus Cybulski isthuc propediem mitto, per Ftatem V. conficiantur; postea autem dabo literas ad Capitulum illamque ad me accersam. Datum.

---

[1] Widocznie jedna osoba z posłem Tuliboskim, który w liście 165 nazwany jest „Gregorius", w liście zaś 297, niniejszym i kilka razy niżéj „Georgius".

[2] Ordinis Praedicatorum.

[3] Cf. 266. [4] Sic!

318. Andreae Duchnicki, Archidiacono Pomeraniae.

Niesułkovi, ex. Octobri 1547.

Quaeso, ut hanc profectionem Gedanensem ante Comitia citra moram atque excusationem ullam obeat V. Ftas; est enim instituta et sententia Mtatis Regiae et consilio R. Dni Cracoviensis [1]. Isthinc porro quum rursus redierit, faciat me certiorem, ut vel illam ad me accersam, vel per internuncium atque literas cum illa iis de rebus colloquar, quibus necesse habeo. De Suffraganeatu etiam perscribat mihi suam sententiam, in quem illum potissimum conferendum existimet. Datum.

319. Joanni Comiti in Tarnow, Castellano Cracoviensi.

Niesułkovi, ineunte Novembri 1547.

Virtutem atque in rebus omnibus integritatem Joannis Obodowski, possessionum Piercoviensium mearum Procuratoris, jam pridem habeo exploratam. Nam et in scholis adhuc puer quum versarer, liberales mihi atque honestos mores suos serviens declaravit, et nunc in hac rerum mearum conditione assidue fidem suam incredibilem declarat: quibus rebus ita se mihi commendatum reddidit, ut ingenuitate quidem obsequiorum impensorum nulli cedat meorum, vetustate vero universos superet. Sed nec Reipublicae quidem operam suam probare intermisit, stipendia enim quoque meruit ad Oczakow sub Joanne Pilecki [2], propinquo Mtiae V. Nunc evocatur ad judicium Mtiae V. iis quidem legibus, tanquam qui nil usquam certarum suarum possessionum habeat, res autem ipsa, ob quam evocatur, ea est, qua se ipse Mtiae V. gratiam initurum existimabat. Ac possessiones illius quidem quod attinet, nolo Mtiam V. latere, sitas esse illas in proxima paternorum meorum bonorum vicinia: qua de re si cuiquam non constat, mihi constat. De ipso porro negotio cognovi eo referente omnes ipsius rationes: nihil apud me simulavit, dissimulavit nihil. Inde facile confido, fretus Mtiae V. judicio et aequitate, facile illum ex his calumniis evasurum, ubi defensionem facti sui attulerit, hoc est, ubi rem, ut facta fuit, exposuerit. Sed tamen ut cognoscat Mtia V., quanti illum ob suam probitatem facio, his literis meis testatum esse volo apud Mtiam V., si quid forte ejusmodi sit, in quo imprudentia, nam malicia nemo, ut puto, dixerit, lapsus esse videretur, quanquam ne id quidem in hoc facto appareat, me esse, qui in omnibus pro illo rebus sim unicuique responsurus. Quaeso, ut cognoscat, praesertim in hac tam justa causa sua, servitiorum suorum, et mihi et Reipublicae impensorum, rationem haberi a Mtia V., quae quidquid illi gratiae praestiterit, mihi ipsi praestitum interpretabor.

320. Joanni Comiti in Tęczin, Palatino Sendomiriensi.

Niesułkovi, in. Novembri 1547.

Vehementer doleo, non posse me Magnifici Dni Marschalci [3] commoditati et Mtiae V. opinioni inservire. Etenim quum duas in curia mea [4] domos aliis con-

---

[1] Samuēlis Maciejowski. [2] Sic! [3] Nicolai Radzivilli, Nigri. [4] Petricoviae.

cesserim, omnium amplissimas, cogor nunc per carpentarios servitoribus, familiaribus atque adeo fratribus meis cubicula aedificare quam citissime, nam isthuc in octo aut ad summum decem dierum spatio venio. Quo fit, ut vehementer etiam verear, ne homines isti mei, quibus aedificationem commisi, id, quod injunctum habent, non perficiant. Si porro antea scivissem, potuissem Dno Marschalco carpentariis reliquisque rebus commodare; sed nunc et tempus breve est, et homines mei sunt occupatissimi, quidam aedificando, quidam vehendo, quae ad aedificationem et commeatum sunt opus. Apud quos autem aura pestilens est excitata, hos ad me admittere non audeo, multo minus Petricoviam. In tantis meis difficultatibus qua ratione possim Dni Marschalci commoditati consulere, non invenio. Alioqui quemadmodum domum ipsam libenter, quanquam cum magna mea et meorum commoditate concessi, ita in coquina etiam exstruenda libenter adjumento fuissem. Cetera ex hoc servitore meo intelliget Mtia V., quam diu bene valere cupio. Datum.

321. Sigismundo Regi.

Niesułkovi, in. Novembri 1547.

Hoc est meum in S. Mtatem V. studium, ut rebus in omnibus, quod illam velle perspexero, idem velim ipse quoque. Comitia tam ad Nicolai [1], quam ad Epiphanias [2] ferias accipio, quando quidem V. Mtati ita videri intelligo: veniam eo dummodo, quod spero, valetudine confirmatior fuero. Deum quaeso, ut S. Mtatem V. in ea sanitate, qua nunc illam esse audio, et unde voluptatem non mediocrem capio, servet et longum tueatur. Cui etc.

322. Joanni Przerembski, Canonico Cracoviensi.

Niesułkovi, in. Novembri 1547.

Si, antequam Cancellario meo [3] hoc sacerdotium, quod decessu Nicolai Wielebnowski in Ecclesia Volboriensi vacuum est factum, detulissem, R. me Dtio V. uno verbo appellavisset, facille illi pro mea in illam benevolentia suffragio meo gratificatus fuissem; sed hoc jam tempore rem actam velle immutare, haud mihi integrum esse video. Jure nos esse etiam hoc tempore potiores, certis sumus persuasi rationibus, sed tamen, si forte fallimur in re nostra, illo R. Dtionem V. non fallemus nos, si eam jure esse superiorem cognoverimus, Cancellarium nostrum a supervacaneis litibus esse repressuros. Pollicemur autem nobis vicissim quoque, si se ipsa Dtio V. jure destitui intelligit, Cancellario nostro non gravatim de sacerdotio esse decessuram. Itaque quum multum referre videat juris non sui rationes cognoscere, det operam, ut eas nobis exponat, ut ne quod litibus initium frustra datum esse videatur. Datum.

323. Bonae Reginae.

Niesułkovi, mense Novembri 1547.

Reddidit heri mihi literas R. Mtatis Cubicularius, quibus de die Comitiorum certior plane sum factus, V. Mtatis nullas reddidit; sed quum discessisset tamen,

[1] 6 Decembris 1547. [2] 6 Januarii 1548. [3] J. Zdzarowski.

allatae sunt mihi ex meo oppido Lodźia [1], ubi Cubicularius pridie, quam ad me venisset, pernoctasse dicebatur. Itaque quod per Cubicularium nullas ipse quoque ad Mtatem V. dedi, videt, non mea culpa commissum esse. Nunc Mtati V. S. quantas possum maximas, ago gratias, quae Canonicis meis gratia atque autoritate sua non defuit [2], sicut in suis literis ad me scribit: intelligo magnam partem ejus gratiae mea solius causa exhibitam fuisse. Veniam propediem ad SS. Mtates VV., servitutemque interceptam instaurabo, quas diu prosperrime regnare cupio. Datum.

324. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Niesułkovi, m. Novembri 1547.

Etsi de virtute et integritate R. Dtionis V. unus ex multis ita sentiam, ut nihil renuerem, non modo de fortunis, sed etiam, quod absit, si veniret, de vita et honore judice R. Dtione V. disceptare, tamen hoc tempore ejusmodi causa est, quae me, velim nolim, declinare cogit illius judicium. Cogit autem propterea, quod qua in re judicem agit R. Dtio V., haec illi res sit quodammodo propria, ita ut in causa statuere nihil possit, quod non aut pro se, aut contra se statuisse videretur. Quod nomen enim R. Dtio V. nuper a suo in Plocensi Episcopatu successore [3] accepit, de eodem nunc a R. Dno Archiepiscopo [4] appellor, successor Vladislaviensis Episcopatus, ut jam judice R. Dtione V. aut me dare, de quo appellor, aut ipsam restituere, quod accepit, oporteat. Vereri autem alterum altero proclinius est, quamobrem alterutrum mihi R. Dtio V. concedat, quaeso, ut vel se ipsam judicandi munere exoneret, vel mihi det veniam, si illius jurisdictionem hac in re exclusero: quorum alterum facile ipsa poterit, si volet, efficere, alterum a me, quanquam dolente et invito, praetermitti non potest. Scholastriam Volboriensem Cancellario [5] meo contuli: ad eam jus sibi quoque dicit R. Dnus Joannes Przerembski, Regius Secretarius et R. Dtionis V. familiaris. Est ille profecto et multis jam pro merito atque opimis ab R. Dtione V. auctus sacerdotiis, et apud R. Mtatem eo loci constitutus, ut illi non tam fortunarum, quam amplissimae alicujus dignitatis, qua quum dignissimus sit, diu non carebit, quaerenda sit accessio, utque vile istud sacerdotium et exiguum negligere, se autem et meum Cancellarium litibus liberare debere videatur. Quod si mihi dederit, faciam, ut si quid unquam ex me voluerit, quod quidem praestare in mea sit potestate, nihil non consequatur, quod ipsum hac etiam in re ostendissem, si ad me, priusquam Cancellario contulissem, ventum fuisset. Haec scribo, ut ille de mea erga se voluntate etiam ex R. Dtione V. certior possit fieri. Quam diu optime valere cupio.

325. Sigismundo Regi.

Niesułkovi, m. Novembri 1547.

Quum venisset ad me hoc tempore frater iste meus [6], quem ego et jusseram et credebam minoribus Comitiis [7] interesse, exceperam eum primo minus alacriter:

---

[1] Łodź w wojew. łęczyckiém powiecie brzezińskim, majętność biskupów włocławskich.
[2] Cf. 308. [3] Andrea Noskowski. [4] Nicolao Dzierzgowski.
[5] Cf. 322. [6] Bartholomaeus Zebrzydowski, Notarius Calissiensis.
[7] Seu Conventui generali. Sejmik ten wielkopolski odbył się tym razem prawdopodobnie około 15 listopada 1547, i to ani w Kole ani w Poznaniu, jak było w zwyczaju, cf. 165, lecz w mieście Środzie, za czém list 330 przemawiać się zdaje.

existimabam enim, illum relictis Reipublicae et Mtatis V. negotiis, valetudinis tantummodo visendae meae causa advenisse, quae res quanquam esset ex fraterna pietate profecta, tamen temporibus ipsis ingrata mihi fuit. Atque is aliud longe in causa esse dixit, cur venisset: Mandatis S. Mtatis V. evocatum se esse nominis cujusdam causa S. V. Mtati exoluendi. In quo utrumque demiror S. Rex, et hunc hominem evocari, qui levissimo nomine Mtati V. obstrictus est, quum plerique maxima sua nomina nolint cum contemptu Mtatis V. S. dissolvere, et hoc tempore, quum fides illius Mtati V. S. plus in his Comitiis commodi attulisset, quam aerario ipsius cumulus ex nomine dissoluto. Venit isthuc tamen, quem Mtati V. ita commendo, ut in petitione sua, et fidei suae in Mtatem V. et meae intercessionis fructibus non destituatur. Datum.

326. Bonae Reginae.

Niesułkovi, m. Novembri 1547.

Bartholomaeus frater ad me hoc tempore quum venisset, alia illum primo fronte, quam soleo, acceperam, quod putarem, illum Comitiis istis minoribus temere neglectis, ad me tantummodo visendum properavisse. Postea quum retulisset mihi, Petricoviam se ire, evocatum S. R. Mtatis literis, adventum quidem illius aequibono consului. Admiratus sum autem, cur hoc tempore potissimum evocaretur, quum illi maxime in istis Conventibus SS. Mtatibus VV. serviendum fuit, et quoniam Comitia Regni instent, quae ille semper ad me transigere consuevit. Deinde cur unus iste ex omnibus, quum hic levissime Thesauro SS. Mtatibus VV. sit obstrictus, ceteri autem maximis nominibus: quae, quod pejus est, nunquam se soluturos contemptim jactitant. Sed neque jam admiror, qui sciam, veterem hunc fortunae ludum esse, indignos evehere et innocentiae negotium facessere. Ego voluntate illum aut scientia Mtatis Regiae esse evocatum, mihi non persuadeo; sed rogo tamen Mtatem V. S., ut illum gratia atque autoritate sua ita juvet, ut quidquid sibi ad eam causam necessarium existimarit, id clementia ipsius consequatur. Sic nos utrosque S. Mtas V. ex obligatis reddet obligatissimos, quos sibi in gratiam commendatos suscipiat atque tueatur, et diu felicissime regnet. Datum.

327. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Niesułkovi, m. Novembri 1547.

Evocatus est Petricoviam Bartholomaeus, frater meus, literis Regiae Mtatis, quod Thesauro Suae Mtatis ex theloneis Calissiensibus nonnihil adhuc debeat. Ego quum me atque fratrem hunc meum gratiosum apud R. Dtionem V. esse sciam, quumque intelligam, eum, cujus negligentia frater meus tantum damni fecit, ut dissolvere hoc nomen non potuerit, esse inter servitores R. Dtionis V., rogo, rem ut pro autoritate sua ita conficiat, ut vel a solvendo exiguo hoc nomine fratrem meum liberet, vel certe illi de hoc isto servitore suo jus dicat, vel rationem praeterea aliquam ineat, qua uterque sarti tecti conserventur. Dabimus operam, ut hoc officii R. Dtioni V. servitiis nostris reponamus, quae diu bene valeat.

328. Spytkoni de Tarnow, Thesaurario Regni.

Niesułkovi, m. Novembri 1547.

Quum audivissem, evocatum esse hunc fratrem meum Petricoviam literis Regiae Mtatis hoc tempore, miratus sum vehementer; videbam enim, negotii quidquid esset, id omne in Comitiis jam proximis [1] optime confici potuisse, et nunc illum a Conventionibus territoriorum avocari, minus opportunum servitiis Mtatum Suarum judicavi. Utut tamen est actum, rogo pro amore meo et benevolentia erga Mtiam V., ut causae isti fratris mei faveat, et quidquid ex Mtia V. petierit, id ut mea gratia consequatur. Rependam hoc amore meo et quibuscunque officiis Mtiae V., quam diu esse sanam et fortunatam cupio.

329. Joanni Comiti in Tęnczin, Palatino Sandomiriensi.

Niesułkovi, m. Novembri 1547.

Literas Mtiae V. quum legissem, vehementer sum admiratus, quis malus genius falsos istos rumores de peste villarum mearum ad Mtates Suas perferre non vereretur, idque creberrime. De hoc Czarnoćin [2] nolo mihi ipsi fidem habeat Mtia V., qui tamen eas res non mediocri curae habeo, nolo etiam, ut credat Bartholomaeo fratri meo, qui tamen Petricovia quum rediret, illicque [3] penetraret, diligenter ea de re inquisivit. Sed mittat ipsa suum illuc servitorem, qui quaerat vel a Plebano, vel undevis, de conficta ista et simulata peste. Plebanum haec villa habet Stanislaum Otta, hominem Nobilem, qui si quisquam pestem unus maxime fugit, quique si eam villam infectam existimaret, una in ea hora non exspectaret. Pro mea in Rempublicam fide et in Mtates Suas observantia non committerem, ut ejusmodi hominibus, qui ex infectis pagis essent, res meas demandarem, in ea praesertim civitate, quae hoc tempore et Mtatum Suarum est domicilium et Comitiorum Regni locus designatus: id quod jam olim quidem serio interdixi, quum primum Volboriae initia pestis exoriebantur, ne quis meorum hominum audeat se Petricoviam conferre, apud quos haec lues vigere videretur. Sed ut cognoscat Mtia V. eorum rumorum, qui isthic de me perferuntur, veritatem, sciat, commeatum non modo non esse ex infectis pagis adductum, sed neque adhuc ex illis quidem; qui autem aedificant loci salubritate, quem incolunt, nulli cedunt. Rem non aliter se habere, credat Mtia V. et optime valeat.

330. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Niesułkovi, exeunte Novembri 1547.

Etsi sciam, omnes fere meas epistolas leviter aestimari ab R. Ptate V., tamen quum hoc tempore triste nuncium accepissem de iis rebus, quae in Sredensi Conventu [4] absenti Rmo fratri nostro Dno Posnaniensi Episcopo [5] indigne acciderunt, nolui committere, quin R. Ptatem V. etiam atque etiam commoneam, secum ut

---

[1] 6 Decembris 1547. [2] Cf. 281. [3] Volboriae
[4] Generali, około 15 listopada 1547 r. [5] Benedicto Izdbiński.

ipsa cogitet, utrum temporum ista perturbatio, quae in nostri potissimum nominis atque ordinis interitum exoritur, magis requirat dissensiones nostras mutuas intestinaque et veluti civilia bella, quibus inter nos ipsi leviculis saepe de rebus acerbissime contendimus, an non modo opum et virium nostrarum, sed etiam animorum atque voluntatum consensionem, qua his malis obviam iri possit. Equidem vereor, ne si porro inter nos tumultuemur, et haec initia ita tulerimus, ut tulimus, securi inter oscitantes opprimamur. Vellem, haec secum R. Ptas V. altius consideret; sed quoniam id honoris non solet meis literis tribuere, plura commisi Venerabili Officiali meo [1], cui R. Ptas V. fidem habeat, seque esse ut Regni, ita Ecclesiae apud nos Primatem meminerit. Quam diu bene valere opto.

331. Mathiae Łącki, Scholastico Vladislaviensi.

Niesułkovi, ex. Novembri 1547.

Eum, qui ludo Vladislaviensi literario praeest, Mathiam Ravensem, et frugi esse hominem, et literis perpulchre ornatum audio. Quod quum ita sit, recte et ex officio suo Ftas V. fecerit, si ei in hunc etiam annum ludum reliquerit moderandum, quod et mihi ipsi pergratum est futurum.

332. Capitulo Vladislaviensi.

Niesułkovi, ex. Novembri 1547.

Graviter fero, turbari Venerabilem Officialem meum a Dno Piotrowski, qui contempta et spreta autoritate mea alio hominem in jus vocat. Invenissem ego, si ad me ventum fuisset, eam rationem, qua is ad id, quod suum esse dicit, pervenire potuisset. Quamobrem Ftates VV. hortor, illum ut inter se admoneant, ne jurisdictionem meam projiciat, malitque jus suum me judice vel arbitrio persequi, quam frustra alibi causarum Procuratores locupletare, Officialemque meum non necessariis itineribus fatigare, quae non modo ipsi illi, sed rebus etiam meis, quarum ille ex officio suo Custos est et administrator, incommodant. Doctorem [2] mecum esse adhuc patiantur, vicariumque illi dari jubeant, rogo: remittam illum in duabus ad summum septimanis, benevolentiamque eam Ftatum VV. omnibus meis officiis lubens rependam.

333. Capitulo Vladislaviensi.

Niesułkovi, ex. Novembri 1547.

Fuit ante menses aliquot apud me Magnificus Castellanus Crusvicensis [3], qui quum alloqui me ipse morbi vi vehementi oppressum tunc non posset, per Venerabiles familiares meos petiit, ut cujus rei causa venerat, consensionem filio ipsius in legem coadjutoriam Cantoriae Vladislaviensis nostram preberemus. Cui nos e vestigio id quod est, respondimus: in ipsius gratiam omnia nos aequa et honesta fuisse et esse facturos. Cantoriae Vladislaviensis exspectationis jam nos literas cuidam familiarium nostrorum dedisse, mutare nos sententiam non decere: Venerabilem quoque Cantorem nobis promisisse, eadem se lege nostrum sibi quen-

---

[1] J. Wysocki. [2] Medicum. [3] Grabski.

dam adjutorem esse accepturum. Quae quum homini a familiaribus meis internunciis relata essent, negotium sibi tantum de meo consensu esse dixit, de Capituli vero, hoc est Ftatum VV. certum se esse; sic discessum fuit. Quibus ejus verbis adductus nunc sum, ut posteaquam ex aegritudine illa mea respiraverim, has ad Ftates VV. darem literas, quibus peto, primum ut meminerint, me eo esse erga illas animo, ut quanquam Deus Optimus Maximus Principem me illarum constituerit, primasque mihi partes inter illas dederit, quibus rebus fretus possem fortassis pro jure meo, non exspectata voluntate atque consilio illarum, pleraque facere: tamen nihil unquam fecerim, quod cum illis ante non communicarem, dignitatemque illarum integram semper servaverim. Deinde Ecclesiam hanc nostram hactenus ea laude fuisse, ut nemo unquam in illam subreptilius intraverit, qui aliud sibi iter, quam per ostium proposuisset. Dent igitur operam, ut nostro erga se animo pares se praebeant, dignitatemque nostram tueantur, Ecclesiae laudem construent, et qui ad illius functiones sunt ingressuri, iis ostium aperiant, non fenestras, multo minus cuniculos effodiant. Et, si jam illis de consensu a Magnifico Dno Castellano praedicto supplicatum fuerit, respondeant, sibi non licere voluntatem meam consensione sua antevenire. Hoc si fecerint, optime in nos, in Ecclesiam, in se ipsas fecerint; sin secus, quod minime credimus, cogemur eas rationes quaerere, quibus omne id irritum fiat, quod nobis non modo insciis, sed etiam invitis in Ecclesia nostra forte esset factum. Haec pluribus verbis ideo scripsimus, ut intelligant Ftates VV. planissime ea in re voluntatem nostram.

Epistolarum Liber decimus.

---

334. Paulo [1], Episcopo Vilnensi.

Petricoviae, mense Decembri 1547.

Reddidit mihi Dtionis V. R. literas Dnus Jaśieński, S. Regis Junioris [2] coquinae Praefectus, quae mihi jucundissimae fuerunt. Itaque quum semper incredibili in R. Dtionem V. studio flagraverim, jam inde quum Vilnae inter Secretarios existens gratia illius suavissime uterer, tamen nunc lectis ipsis literis, plane sum illius amore incensus totus. Quod quum ita sit, velim sibi de me R. Dtio V. persuadeat, me effecturum, ut in illius ornamentis et fortunis defendendis nullas obsequentissimi partes hominis praetermittam. Quae bene valeat meque, ut amat, amet. Datum.

---

[1] Algimunt, Duci Olszanensi. List 334 i nn. pisane są ze sejmu w Piotrkowie, który podług udzielonych mi łaskawie przez prof. dra W. Zakrzewskiego wypisów z Metryki koronnéj: „zaczął się dopiéro między 15—20 grudnia r. 1547, zakończył się zaś między 23 stycznia — 1 lutego 1548, nic niepostanowiwszy".

[2] Zygmunt August był już na początku grudnia r. 1547 w Piotrkowie, skąd już dnia 8 t. m. wysłał list do żony swojéj, królowéj Barbary. Baliński.

335. Joanni Jaśinski, Archidiacono Vilnensi.

Petricoviae, m. Decembri 1547.

De Ftatis V. erga me benevolentia quum optime ipse sim persuasus, nihil dubito, quin et ipsa vicissim V. Ftas de meo in se amore egregie sentiat; est enim amicitia nostra multis et Ftatis V. officiis, et meis etiam studiis non mediocriter tum confirmata, quum inter minores adhuc Vilnae versarer. Id ita esse lubens pro rata parte mea declaravero, sed et antehac defuit occasio, et nunc quae esse videbatur oblata, e manibus elapsa est. Volui fratris sui [1] equos ad mea praedia et pascua [2] deduci: is equos se non habere mihi respondit. Vidi ludere hominem, sed tamen nihil ab eo aliud potui extorquere, quam ipsius quidem injuriam apud Ftatem V. conqueror et depono. Me si aliquando sui esse amantissimum Ftas V. velit experiri, rem mihi gratiorem facere nullam poterit. Bene igitur valeat.

336. Sebastiano, Abbati Coronoviensi [3].

Petricoviae, m. Decembri 1547.

Etiamsi ad nos saepe adferatur de mala Ftatis V. erga nos voluntate, quippe quae nuper Generoso fratri meo Dno Notario Calissiensi [4], ad se noctu divertenti, adeo nullum hospitalitatis indicium exhibuit, ut illum alio se intempesta nocte recipere coëgerit: tamen ne nos Ftas V. ad poenam et vindictam celeres existimet, hortamur illam hac nostra epistola, ut aliam erga nos voluntatem induat, seque ita componat, ut nos Praefectos sibi esse a Domino cognoscat. Nunc peto ab illa, ut Dno Karniowski, huic affini meo, commodet roboribus et reliqua materie ad domus aedificationem, quam in bonis nostris Dobrzcensibus [5] designavi; aequum est enim, ut quod multis extraneis facit Ftas V., id mihi etiam, Praefecto suo, officii exhibeat. Cognoscet nos non immemores. Datum.

337. Andreae Duchnicki, Archidiacono Pomeraniae.

Petricoviae, m. Decembri 1547.

Inter ea negotia, quae isthic [6] Ftati V. obeunda commisimus, illud velim primum curae habeat, ut in Carthusiensis monasterii rationes accuratius inquirat, ut iis apud Mtatem Regiam et Senatum expositis ostendere queamus, quam facile sine Episcopi administratione monasterium ipsum sit ruiturum. De nostra porro erga se benevolentia nihil dubitet; nam et ante hos Ftatis V. pro nobis suspectos labores singulari semper amore illam prosecuti sumus, et deinceps lubenter eum illi in rebus omnibus declarabimus. Quae bene valeat.

---

[1] Cf. 334. [2] Volboriensia.
[3] Koronów niem. Polnisch Krone w wojew. pomorskiém, opactwo Cystersów.
[4] Bartholomaeo Zebrzydowski.
[5] Dobrzec pod Kaliszem? [6] Cf. 318.

338. Consulibus Gedanensibus.

Petricoviae, m. Decembri 1547.

Quo plus Dtiones VV. amo, quoque pluris civitatem illarum facio, hoc magis atque magis cogito, qua ratione rabulas istos inde propellam, qui et in Deum atque Ecclesiam contumeliosi, et in vitam atque salutem vestram conjurati, et concordiae nostrae sunt inimici. Meminerunt, opinor, Dtiones VV., quid inter nos de illis, quum isthic essem, constitutum fuerit, quod si subsecutum fuisset, nulla intervenisset causa, cur Archidiaconum [1] isthuc hoc tempore mitteremus; nam et effrenis omnium istorum insolentia per Dtiones VV. reprimenda et Bonaventura nobis sistendus erat, qui ad munus .Concionatoris per manus nostrae impositionem institueretur. Nunc Bonaventuram non stetisse videmus ipsi, insolentiam vero ceterorum non repressam literae nobis Synodi Sobcoviensis declararunt: quibus rebus coacti fuimus ad hoc genus citationum descendere, quod tamen fortassis etiam pro nostra facilitate non fecissemus, nisi autoritate Sacrosanctae Synodi Lanciciensis [2] nuper adacti fuissemus. Petunt ex me Dtiones VV., ut istorum impudentiam tantisper dissimulem, dum quid certi ex eo Concilio [3], quod agitur, afferatur. Quid hoc sit, nescio, cur malint potius Dtiones VV. decretum istius Consilii exspectare, intereaque sine ulla religione vivere, quam tot anteactorum Conciliorum Sanctorum intueri, quam majorum suorum vestigiis incedere, quam se ad Serenissimorum Principum suorum exemplum componere, et mihi benevolentissimo Pastori suo auscultare. Qua in re et prudentiam Dtionum VV., quod cum bona venia dixerim, et in majores suos pietatem, et in Principes observantiam, et in me amorem requiro. Me quidquid vident facere, id non ulla alia causa, quam ex officio meo fieri existimare debent; ita enim diligo Dtiones VV., ut non facile quid contra illarum voluntatem, nisi munere meo et illarum commodo coactus, fecero. Quamobrem hoc Archidiaconi mei factum aequi boni consulant, et ne quid Dtiones VV. celem, illud etiam sciant, me, si jurisdictione mea nihil profecero, rem totam ad Mtatem R. deferre oportere, quod sic Rmis Dnis fratribus meis in Synodo Lanciciensi visum fuerit; habebunt nos itaque apud se excusatos. Deum testor, invitum me ad ea omnia venire, qui non secus Dtiones VV. amo, quam charissimos fratres meos, quos bene valere opto.

339. Joanni Verdeno.

Petricoviae, m. Decembri 1547.

Si se Mtia V. quemadmodum literis praesefert, ita et voluntati meae amicum et jurisdictionis defensorem exhibet, scito, se mihi quoque ita esse charissimum, ut pro illa libenter me sim ad omnia accomodaturus, in quibus nulla dignitatis meae jactura ageretur. Archidiaconum meum quod isthuc miserim [1], magnis causis me adductum existimet, quas partim ex literis ad Senatum missis [4] intelliget, partim quum ad nos venerit, plenius cognoscet. Exuisse me propterea in illam civi-

---

[1] Cf. 337. [2] 15 Septembris 1547, cf. Appendicem.
[3] Tridentino. [4] Cf. 338.

tatem amorem non putet, quae me, quum ibi essem, omnibus humanitatis officiis est prosecuta [1]; sed tamen jurisdictioni meae deesse me existimet non convenire, praesertim ubi animarum res atque salutis agitur. In ceteris Mtia V. id sibi de me polliceatur, quod de quoque solet, quem sibi esse benevolentissimum cognoscit. Et bene valeat.

340. Capitulo Vladislaviensi.

Petricoviae, exeunte Decembri 1547.

Pluribus, quam necesse fuit, nobiscum Ftates VV. rhetoricatae sunt per literas, isque simul illorum rhetorismus naso non caruit. Principio de officio nostro multis verbis disputant ad liberalitatemque nos hortantur, tum erga ipsam Ecclesiam, tum erga Ecclesiae ministros. Esset id quidem ferendum a Ftatibus VV., atque adeo laudandum, si illud anteactis temporibus cavissent, ne superiorum Episcoporum negligentia bona mensae nostrae vel ipsae Ftates VV. distraherent, vel aliis distrahendi consensionem praeberent. Credo ego, in hac Ecclesia ita semper provisum fuisse, ut qui Canonici ad eam vigilarent, ita commeatu abundarent, ut Episcopo quoque ipsi eodem advenienti non opus foret, aut mendicato aut empto vivere. Nunc omnia nobis ita sunt praerepta, agri, praedia, piscinae, molitoria, prata, possessiones, tantum undique fere est amputatum, ut vix nudi ipsi census perdurarint, quibus tamen tanta quoque onera sunt sufferenda, ut pares esse vix possint: quo fit, ut aut me ipsum ab Ecclesia abesse semper oporteat, aut si advenio, magno meo damno permanere. Itaque rectius fecissent Ftates VV., si, quos a majoribus redditus nostros acceperint, eos ad haec usque tempora integros servavissent, quam quod istis dispersis et distractis ad liberalitatem nunc nos adhortantur. Et quasi parum sit, haec vel fecisse vel permisisse, etiam autoritati nostrae derogare incipiunt: in quo quidem, quod consensum nostrum ad Cantoriae coadjutoriam praevertere consensione sua non dubitarunt [2]. Quod illius viri gratiam et officia in excusationem adducunt, quum ego a Ftatibus VV. me subduxero, facile videbunt, illiusne an mea gratia plus illis apud Nobiles profuerit. Et certe posteaquam Ftates VV. in me adeo ingratas experior, faciam, ut mea etiam gratia et opera rarius abutantur; ceterum me invito Cantorem nullum habebunt, id sibi certissime possunt polliceri. Refricabo autem hic quoque illis eam injuriam, qua me in Synodo Lanciciensi affecerunt, quamque ego, quum a similibus non desistunt, alta mente habeo repositam; earum enim me rerum insimulaverant, quas nisi veritate ipsa refellissem, in magnis me hominum probris versari oporteret, sed Deus et innocentiam meam et alienas insimulationes manifeste declaravit. Non intermittam porro neque negligam quaerere, a quonam hominum haec ista in me prodierint? Sed suo tempore, nunc bene valeant.

341. Andreae Duchnicki Archidiacono.

Petricoviae, ex. Decembri 1547.

Gedani quod rem bene, ut audio, gesserit Ftas V., plurimum gaudeo. Ceterum quod acta mihi haec sua non miserit, non potest me non male habere, vel

---

[1] Cf. 62 et sqq. [2] Sic!

propterea, quod, quoniam terrarum Prussiae Nuncios venturos propediem huc audimus, nisi de iis rebus satis fuerimus facti certiores, veremur, ne cum indignitate et incommodo causa repellamur. Quamobrem acta haec sua primo quoque tempore perferri ad nos curet, id nobis tam est nunc necessarium, quam olim ipsa profectio Ftatis V. Petricoviae.

342. Martino Tessen, Capitaneo Lamborgensi.

Petricoviae, ex. Decembri 1547.

Grata est mihi voluntas haec Mtiae V., quam ex servitore isto meo, Thoma Wyssocki, intelligo; quanquam vero quidquid erga me Mtia V. facit, tamen ipsum officium Mtiae V. non potest mihi non esse gratissimum. Mitto Mtiae V. gradarium [1], quem bonum esse non vereor affirmare: hunc interim meae erga se voluntatis indicium habeat, rebusque meis, ut coepit, deinceps faveat.

343. Hieronimo Schlik, Comiti in Masczewo.

Petricoviae, ex. Decembri 1547.

Hunc Georgium Woynowski, quem ego puerum Mtiae V. olim commendaram, rursus ab ea commendatum acceperam, cepit taedium Mtiae V. Etenim quum sit iis prognatus majoribus, quorum apud nostros et vetus est memoria, et qui non minus foris quam domi Nobiles et strenui sunt habiti, homines ex equestri ordine, vellet hanc majorum suorum virtutem imitari: primum, ne in nido, quod dicitur, consenescat, deinde ut hoc aetatis, quod non facile laboribus succumbit atque periculis, illic potius conterat, ubi harum rerum amplior est occasio. Itaque se ad Mtiam V. recepit. Ego commendo hominem iterum Mtiae V. rogoque, ut pro veteri nostra conjunctione benigne illum habeat tractetque ita, ut cognoscat, meam apud Mtiam V. commendationem non minus nunc sibi quam olim profuisse; his porro ego literis testificor, illum toto hoc tempore honeste se apud me gessisse, nihilque egregii adolescentis officio egressum esse. Et quoniam in hoc jam rerum mearum statu paulo plus fortassis pro Mtia V. efficere potero, quam tum, quum hunc adolescentem Mtiae V. commendabam, sciat velim, quotquot mihi suos commendarit, daturum operam, ut ejus commendationis fructus ferant uberes, et omnino ubivis facturum, ut nihil in me Mtia V. officii desideret.

344. Petro [2], Archiepiscopo Leopoliensi.

Petricoviae, mense Januario 1548.

Ista R. Dtionis V. erga me voluntas, quam saepe mihi et literis et nunciis suis declarat, tam jucunda mihi est, ut res nulla jucundior esse possit: agnoscet me vicissim R. Dtio V. fratrem obsequentissimum in omnibus et suis rebus et suorum. Comitiorum Regni et proximae nostrae Synodi [3] acta existimo abunde ad R. Dtionem V. ab aliis perlata jam esse; tradidi tamen quaedam in eo genere huic Canonico R. Dtionis V., quam cupio diu esse incolumem et fortunatam. Datum.

[1] Cf. 294. [2] Starzechowski.
[3] Lanciciensis d. 15 Septembris 1547; na synodzie tym nie był arcybiskup lwowski obecny, cf. Appendicem.

345. Andreae Lubelcico, Canonico Leopoliensi.

Petricoviae, m. Januario 1548.

Gratissimae fuerunt mihi literae Ftatis V., plenae amoris erga me atque studii singularis. Quamobrem persuadeat sibi de me Ftas V., quidquid in se sive benevolentiae, sive officiorum sive utriusque conferri a me volet, libentisssime esse collaturum. Et bene valeat.

346. Sigismundo Sobek [1].

Petricoviae, m. Januario 1548.

Doleo et quidem vehementer, nomen hactenus Dtioni V. me non dissoluisse; sed velim mihi credat, variis me casibus in hac temporum perturbatione insperato saepe ita oppressum fuisse, ut quam pecuniam aut nominibus solvendis, aut usibus meis alioqui destinaram, ea ipsis temporum eventibus consumpta sit. Accepi literas Dtionis V., Comitia quum celebraremus, quod etiam tempus profecto ejusmodi est, ut non modo aes alienum dissolvere neminem patiatur, sed ut etiam aliud atque aliud cogat contrahere. Sed tamen nisi ultra sumptus communes, privata etiam jactura mulctatus fuissem, famulum Dtionis V. vacuum non dimisissem: mille florenos Dno Archiepiscopo Gnesnensi numerare sum coactus de iis quidem Episcopatus mei fructibus, qui ad eum, dum Episcopatu [2] excederet, de more pertinebant. Nunc nudior sum leberide, et tamen assiduis praeterea et quotidianis expensis vehementer exhaurior. Rogo Dtionem V., ne procrastinationem istam graviter a me accipiat, neque dubitet, me, quum primum potero, libentissime esse Dtioni V. satisfacturum, hunc autem tam patientem illius animum omni mea benevolentia, omnique officiorum genere reposituram. Bene valeat.

347. Capitulo Vladislaviensi.

Petricoviae, m. Januario 1548.

Quod nos de proximo suo Capitulo per fratres suos salutarint Ftates VV., gratissimum nobis fuit; nos illas vicissim per hos ipsos salutamus, feliciaque illis omnia precamur. Quid nomine illarum ab internunciis ad nos referretur, satis intelleximis, et quanquam temporis difficultate aliisque Comitiorum negotiis vehementer tum obrueremur, respondimus tamen ad nonnulla capita, quaedam porro in adventum isthuc [3] nostrum rejecimus, qui quidem in ipsius statim Quadragesimae [4] initio est futurus. Rogo, ut haec interea responsa nostra boni consulant, et bene valeant.

348. Stanislao Lasco, Palatino Siradiensi.

Petricoviae, exeunte Januario 1548.

Quod mihi cum multis antea rebus, tum nuper amantissimis suis literis declaraverit M. Dtio V. suam erga me benevolentiam, magnas illi habeo gratias.

---

[1] Juris utriusque Doctori et Canonico Cracoviensi. Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac.
[2] Vladislaviensi. [3] Vladislaviam. [4] Popielec przypadał w r. 1548 na 15 lutego.

De rebus nostris malo illam ex aliis, quam ex me intelligere: quandoquidem omnia ferme sunt ejusmodi, ut illa perscribere neque libeat neque liceat, tanta est hic rerum omnium perturbatio, quare nihil nobis reliqui est, quam ut omni humano consilio destituti, ad Dominum Deum refugiamus, ab eoque manum auxiliariam exspectemus. Comitia nullis confectis rebus sunt soluta, cetera indignitatis ac moeroris sunt plena. De Nunciis in Concilium [1] quid scribam Mtiae V., nescio: egi rem quidem in Senatu, sed nihil ejusmodi responsum est, cujus Mtiam V. facerem certiorem. Cupio, illam optime valere ad nosque quam primum redire [2]. Quae hic post dissoluta jam Comitia constituerimus, intelleget, quum redierit, et fortassis non improbabit. Datum.

349. Capitulo Vladislaviensi.

Volboriae [3], ineunte Februario 1548.

Abiens fere Petricovia R. Dnus Archiepiscopus [4] a me postulavit, ut controversiam, quae est de finibus possessionis nostrae Lasnoviensis et bonorum Magnifici Lanciciensis Castellani [5], amice sine juris strepitu atque forma judiciorum componi permitterem. Ego vero quanquam hoc finium negotium ita arduum atque implicatum viderem, ut nihil magis esse possit, tamen postulationi Dni Archiepiscopi acquievi; nunc quas ad me dederit literas, vident Ftates VV. Quamobrem illas hortor atque rogo, ut duos de suo Collegio designent, alterum quidem Venerabilem Pomeraniae Archidiaconum, quo praesente etiam in rebus Pruthenicis indigemus, alterum vero, quem voluerint et cognoverint huic negotio non ineptum. Dent autem operam, ut eum diem, qui ambigendis finibus est constitutus, adventu suo antevertant, et valeant bene.

350. Andreae Duchnicki, Archidiacono Pomeraniae.

Volboriae, in. Februario 1548.

Ftatis V. erga me voluntatem multis in rebus cognovi: nam et oratio illa, qua me in primo ad eam Ecclesiam ingressu salutavit, magnum in me amorem spirare videbatur, et cetera deinde, quae mihi praestitit obsequia, praestari non poterant sine eximio quodam et singulari erga me studio. Quocirca cogitavi saepenumero, ne illam unquam sui istius animi suorumque laborum poeniteat. Itaque quum S. Mtas R. jus suum ad Ecclesiam Gedanensem praesentandi [6] in me hoc tempore transtulisset, quanquam multos et sanguine junctos haberem et obsequio bene meritos, nolui tamen hac occasione Ftatis V. oblitus videri: contuli ei vacantem istam Ecclesiam Gedanensem. Meminerit autem velim: primum, si dignitas in sacerdotiis quaeritur, hoc sibi nunc sacerdotium obtigisse, quod olim vel Episcopi, vel certe Regum Secretarii administraverunt; deinde, si fructus quoque ratio habenda est, esse hanc Ecclesiam, quae in Pomerania fructibus aut summis aut pro-

---

[1] Tridentinum.

[2] Łaski bawił od dłuższego już czasu w Augsburgu, jako poseł do Karola V, wysłany tam jeszcze z końcem lipca r. 1547, cf. 249 et 253.

[3] Podług Księgi aktów Zebrzydowskiego, 22, znajdował się biskup już d. 1 Februarii 1548 Volboriae.

[4] N. Dzierzgowski. [5] Sigismundi Parzniczewski. [6] Cf. 300 et sqq.

ximis esse videatur. Nihil Ftatem V. moveat nascens ista doctrina [1], quae redditus sacerdotiorum imminuit: cogentur, credat mihi Ftas V., illius civitatis homines ad veterem aliquando religionem redire Pastoribusque sua persolvere, qua in re habebit et me et ipsam R. Mtatem magno adjumento Ftas V. Habeat hoc interim sacerdotium meae erga se benevolentiae argumentum, dum illi majora paro atque ampliora. Ceterum scribo isthic Venerabili Capitulo, ut ad fines nostros Laznovienses a finibus possessionum Magnifici Lanciciensis Castellani discernendos, Ftatem V. cum alio quopiam collega mittant. Det etiam Ftas operam, ut ad nos non invita veniat, sunt enim nobis cum illa quaedam, cum de rebus Pruthenicis tum de aliis nonnullis, conferenda. Bene valeat.

351. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Volboriae, mense Februario 1548.

Etsi meus iste a Venerabili Stanislao Bromierski [2] alienatus animus causa justa non carebat, etenim publicae fidei literae, quae mihi ad eam, quae inter nos jam transacta est, causam erant pernecessariae, ita mihi ab illo saepe misae fuerunt, ut testium magnorum virorum dicto nequaquam consentirent: tamen quia res jam ipsa ita confecta est, ut has illius literas amplius non requiramus, et quia suas etiam R. Dtio V. partes pro illo interponit, facile mihi persuasi, ut mutem sententiam. Quid est enim apud me, quod negare R. Dtioni V. audeam? De hac gratia, qua est is ipse in Ecclesia Vladislaviensi a R. Dtione V. affectus, ita habeat, me eum esse, qui R. Dtionis V. voluntatem omnibus in rebus apud me sartam tectam, quod dicitur, conservo, quique in ea re etiam sim conservaturus. Sed qui hac gratia fruitur, cogitare debet, in ociosos homines gratiam non conferri, sed si qua in quempiam confertur, ita conferri, ut referatur. Qua de causa in illum R. Dtio V. hoc beneficii contulerit, non est obscurum: ille tamen ab officiis suis mirum quam libenter soleat feriari, quod si idem esse perrexerit, facere non possum, ut hac gratia diu perfruatur. In alienos quatenus liberales esse de bonis Ecclesiae possumus, non ignorat R. Dtio V., nunc haec in istum effusa liberalitas hunc modum excessit. Et tamen pro gratia R. Dtionis V., cui me libentissime attempero, facile id sum praestaturus, ut rebus suis integris utatur; commoneri tantum hominem a R. Dtione V. cuperem, ut officii sui se memorem esse magis testetur.

352. Capitulo Vladislaviensi.

Volboriae, m. Februario 1548.

Revertitur isthuc Generosus Albertus Rydzinski, Capitaneus noster Sobcoviensis, cum quo hic multa de rebus atque rationibus Episcopatus nostri Pomeraraniae locuti fuimus. Attulerat is nobis literas supplicationis subditorum nostrorum ex illo Episcopatu nostro ad Ftates VV., quas legimus; mirati sumus autem plurimum, cur quum Ftates VV. mensae nostrae sint custodes, non illis subditis nostris ostenderint, quam inique de nobis querantur, quamque injusta petant. Queruntur enim, quod mea, quae ab illis per id tempus occupata fuerunt jugera, ad

[1] Lutherana. [2] Broniewski? cf. 272—274.

nos revocantur voluntque, ut his jugeribus ita illis perpetuo uti frui liceat, tanquam si non nostra sed illorum essent propria. Commisimus itaque huic Generoso Dno Rydzinski, ut nostro nomine Ftates VV. his de rebus alloquatur, exponatque illis coram ea, quae per literas longum essent recensere. Hoc unum incommodum Ftates VV. videant, quod, si voluntati istorum subditorum nostrorum subscriberetur, sequi necesse esset: distraheretur hoc pacto multa pars agrorum de bonis nostris, et cederet in aliorum Dominorum ditionem, si haec in incolis nostris opinio confirmaretur, quam habent, agros videlicet istos ita ab eis esse emptos, ut illis suo arbitrio utantur, censu nobis persoluto. Nunc puella quaedam ex pago nostro Stolcemberg, quae Gedani viro nupsit, quaerit partem agrorum, quam ad se proprie pertinere putat, a nostra Stolcenbergensi ditione avellere et ad Gedanensem transferre: id omne ea fit opinione, quasi agros istos ipsi ita mercati sint, ut Episcopis amplius revocare illos ad se non liceat. Sed plura, ut dixi, ex Capitaneo nostro Sobcoviensi Dtiones VV. intelligent, quae bene valeant.

353. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Volboriae, m. Februario 1548.

Quanquam quid mei sit muneris officiique intelligam, tamen quia anno superiori inique eram apud R. Mtatem et R. Dtionem V. accusatus de Carthusiensi coenobio, solebam et tum quidem, quum recens erat accusatio, et postea saepius literis atque nunciis meis diligenter me expurgare. Et quanquam quum me apud Rmos Dominos Judices, a S. Mtate R. delegatos, ab accusatoribus praesens defenderem [1], fuit et mea innocentia satis perspecta et ratio indicata, qua et hoc Carthusiense coenobium et alia regi a me atque administrari deberent, tamen ne alicujus potius alterius rei avidus fuisse quam monasteriorum commodi viderer, libenter abstinui ab illo regimine, contentusque eram eo, quod me ab accusatoribus illis abunde defendissem. Veniebant quidem ad me toto hoc tempore multi et pessimi rumores de imminuto cultu Divino, de possessionibus alienatis deque aliis ejus generis rebus, et novissime, quum illuc Archidiaconum meum [2] visendi, ut fit, gratia misissem, omnia ad me certo, quae illic pessima gerebantur, delata fuerunt: tamen susque deque tuli, donec hoc tempore duo ex illius monasterii fratribus, qui ex coenobio prae fame et penuria, et prae quorundam civium Gedanensium tyrannide ad Capitaneum meum Sobcoviensem profugerant, ad me adducti fuissent, qui quae mihi de illius coenobii ruina, de sua et aliorum, qui pauci restant, fratrum penuria narraverint, ea ut omnia R. Dtioni V. praesentes exponant, isthuc a me sunt missi, vel potius alter illorum est missus, quum alter prae aegritudine subsistere hic oportuisset. Res tota, mea quidem sententia, remedio egere videtur citra omnem procrastinationem. Quamobrem R. Dtionem V. etiam atque etiam rogo, ut Regias mihi literas decernat ad Gedanenses primum, ne se amplius in administrationem eorum bonorum ingerant eosque, qui se ex illorum civibus ingesserint, puniant; deinde ad Palatinos et Castellanos, qui sunt in ejus coenobii vicinia, ut si quis eos homines, tam sacerdotes quam prophanos, qui a me isthic locabuntur, molestia adficeret aut in officio impediret, contra hunc talem temerarium hominem auxilio sint mihi atque meis. Et praeterea si quid in rem ejus mo-

---

[1] Podczas sejmu Reminiscere r. 1547. [2] A. Duchnicki.

nasterii esse viderit, rogo, ut mihi significet R. Dtio V., nam ego quidquid hac de re sentio, id totum per Venerabilem Laurentium Kierski Dtioni V. R. expono, cui ut fidem habeat meque gratiose amet, et diu valeat, etiam atque etiam pe:o et quaeso.

354. Francisco Lismanino, Commissario.

Volboriae, m. Februario 1548.

Legit mihi Patricius [1] Ftatis V. literas Italicas, quibus ex me petit, ut quod illi olim permiseram, id nunc re ipsa praestem: nominat autem certam summam pecuniae. Scriberem verbis pluribus, sed Kierski jam discessit, brevibus ita habeat. Tantum quidem pro Ftate V. facere etsi imprimis cupio, tamen non possum, ut quotannis certum illi quasi tributum pendam; exhausti sunt enim non solum Ftatis V., ut scribit, sed mei etiam loculi, quum et toto anno aegrotarem et Regem in vicinia haberem. Sed frugibus post Pascha [2] venditis coactaque pecunia, mittam aliquid, quod quidem et Episcopum mittere et magnum accipere deceat, et deinceps, quod potero, lubens Ftati V. opem feram. Quae bene valeat.

355. Joanni Comiti in Tarnow, Castellano Cracoviensi.

Volboriae, m. Februario 1548.

Quam indigne quamque per calumniam Marcus Gromadzki me ad territorii Sandomiriensis judicium accierit, ex his literarum exemplis Ill. Mtia V. intelliget: jocone haec ille an serio fecerit, non sat scio. Sed tamen quoniam neque jocos ejusmodi pati possum, seria autem multo minus, rogo Ill. Mtiam V., ut pro sua senatoria autoritate, proque officio suo et erga me benevolentia, in illum animadvertat efficiatque, ut deinceps intelligat, quid et quantum intersit ejus dignitatis homines, quam in me Deus Optimus contulit, tam apertis contumeliis suggillari. Quod Ill. Mtiam V. pro sua consuetudine, qua contra ejusmodi homines cum laude utitur, proque mea erga illam voluntate, studiose facturam, libenter credo, cui me diligentissime commendatum esse cupio. Datum.

356. Bonae Reginae [3].

Volboriae, ineunte Martio 1548.

Reprehenderam olim amice Franciscum Lismaninum, Commissarium, quod ad me Niessulcovi aegrotantem [4] Vitovo [5] non venisset. Nunc is ex Majore Polonia quum iret atque eandem reprehensionem vereretur, ad me divertit, sed ita tamen, ut non divertisse videatur, neque enim fuit mecum amplius quam duas tresve horas. Itaque et eum quidem abeuntem iterum de eo reprehendi, et apud S. Mtatem V.

---

[1] Andreas Nidecki. [2] 1 Aprilis 1548.

[3] Zygmunt I i Bona opuścili Piotrków po sejmie dopiéro ostatniego lutego lub 1 marca 1548, i przybyli do Krakowa d. 3 t. m. Teki Naruszewicza r. 1548, LXVI 15: Oratio gratulatoria, quam Petrus Miskowski, Canonicus Cracoviensis, nomine Canonicorum dixit in excipiendo Rege Sigismundo I, ex Conventu Piotrcoviensi Cracoviae reverso 3 Martii 1548.

[4] Cf. 276 et sqq. [5] Witów pod Wolborzem, opactwo Norbertanek.

idem conqueror rogoque, ut eum aliquando ad me vel invitum Cracovia propellat, mecumque cogat manere diutius, quam est solitus, nam et ob multas mihi alias egregias virtutes suas est charissimus, et ob aetatem olim simul actam longe charior. Gratiae me S. Mtati V. humillime commendo et precor, ut Dominus Deus S. Mtatem V. insperata aliqua laetitia perfundat.

357. Petro Miskowski, Canonico Cracoviensi.

Volboriae, in. Martio 1548.

Qua mihi animi promptitudine fabrum caementarium Ftas V. miserat, hac quin mihi pictorem etiam sit missura, nihil dubito, quandoquidem et ego pro illa omnia facere non dubitarem. Rogo autem, ut eximium mihi quempiam ejus artis hominem quaerat, qui hic nobiscum possit aliquot menses transigere: quam ad rem is mihi fore aptissimus videretur, qui nulla ibi, sive uxoris sive rei domesticae cura atque sollicitudine teneretur, homo et adolescens et ab uxore solutus. Et quoniam designata ista aedificia [1] ne inchoari quidem absque hoc tali homine queant, intelligit Ftas V., quam mihi gratum sit factura, si illum nobis primo quoque tempore transmiserit; tam gratum profecto faciet, quam quod gratissimum. Optime valeat deque istis rebus omnibus Adamo Capellano nostro fidem habeat, hortum porro, ut identidem peto, desertum esse pro suo fructu non patiatur.

358. Sigismundo Regi.

Volboriae, mense Martio 1548.

Priores Mtatis V. literas cum exemplis Caesareae Mtatis [2] et Magnifici Siradiensis Palatini [3] epistolarum quum legissem [4], foris quae agantur, intellexi, eamque spem, quam Mtatis V. literae ostentant, libenter sum amplexus. Faxit Dominus, ut haec initia, quae mutuebamus, laetiorem aliquem exitum inveniant, id quod sperare plane jam possemus, si Caesarem nulla causa alia, quam Regni Mtatis V. et Marchionatus Brandenburgiensis finibus offensum haberemus. Sed ego Palatini literis nescio, cur aliter permoveor, quae mihi literae metu magis quam spe videntur abundare et quasi praemonere, caveremus, ne res in nervum erumpat denique; nam quod Caesaris literae blandiores sint, parum miror propterea, quod negotium hoc limitum, quod solum literis continetur, nequaquam tanti est apud Caesarem, ut amicitiae Mtatis V. et mutuae necessitudinis oblitum illum jure queat reddere. Si de Prussiacis rebus quid scriberet, alter esset fortassis et mutatus ab isto. Quo in loco illud velim S. Mtati V. repetitum esse, quod non ita pridem in Senatu a me dictum fuit, nonnullosque tamen de Senatoribus in altercationem mecum deduxit, illam esse praecipuam et maximam alienati a nobis Caesarei animi causam, suspicionem de Ill. Ducis Prussiae et quorundam ex nostris cum Mtatis ipsius

---

[1] In arce Volboriensi, cf. 226. [2] Caroli V. [3] Stanislai Łaski.

[4] Teki Naruszewicza r. 1548, LXVI 20: Sigismundus I Consiliariis Regni Poloniae, dd. Cracoviae 7 Martii 1548. W liście tym powiada król: „Quae scribit nobis Imperatoria Majestas de finibus inter Regnum et Marchiam amice constituendis, quid Magnificus Stanislaus de Lasco, Palatinus Siradiensis, significet, ex exemplis literarum, quas nostris hisce literis adjunximus Stas tua cognoscet...“.

rebellibus confoederatione. Tegat hoc quantumcunque Caesar et pallio etiam, quo lubet, involvat, hinc sunt illae lachrymae: manent alta mente reposita haec foedera. Eo fit, ut vehementer mihi placeat tota ratio, qua Mtati V. post eas Caesaris literas, et foris apud illum et hic domi apud suos est usa: egregie Caesari et commode responsum est, Magnifico etiam Palatino commode omnia praescripta sunt. Literae porro Restium maximo consilio decretae sunt, ne quid haec Caesaris taciturnitas, qua in respondendo Mtatis V. Oratori utitur, nobis aliquid insperati apportet mali. Palatino hoc fortassis adhuc mandari posset: urgeat jam tandem Caesarem, de responso se a Mtate V. vocari dicat, qua invita diutius illuc manere non possit, praesertim quum tam manserit diu [1], ut propemodum in malam opinionem apud S. Mtatem V. venerit. Haec ad priorem epistolam, nam altera domesticarum rerum me admonet atque ad Regni et Ducatus Lithuaniae regendos fines adhortatur. Ego qui Reipublicae meam fidem et S. Mtati V. studium atque cultum omnem dicavi, cum alia omnia S. Mtatis V. causa facere nil differem, tum hoc etiam, ad quod jam olim ex Comitiorum decreto sum designatus, ita exspectabo, ut quandocunque me ad eam rem S. Mtas V. vocaverit, iis rebus quidem instructum, quibus solent extra Regnum qui proficiscuntur, promptum me atque paratum inveniat. Cujus me clementiae humilis commendo.

359. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Volboriae, m. Martio 1548.

Facile intelligo, quas ad me literas dedit hoc tempore R. Dtio V., eas nulla necessitate, ex amoris tantummodo quadam abundantia datas esse, quae apud me tamen omni necessitate fuit gratior atque jucundior. Quae ad me Regia Mtas de finibus Regni et Ducatus Lithuaniae constituendis scripserit, scio, R. Dtionem V. non latere; sed quoniam facultates istae meae hanc tantam provinciam sustinere per se non possunt, rogo R. Ptatem V., ut Mtatem Suam alloquatur, ut mihi ad id munus obeundum de Thesauro suo sumptum decernat. Intelligo, quam sim Reipublicae et Suae Mtati obligatus, sed quae confieri non possunt, eorum obligatio aut nulla est aut supervacanea. Satis est, me cum facultatibus meis hic in Regno Mtati Suae servire, id quod haud invitus facio: peregre proficisci atque adeo tantum Reipublicae pondus, quantum sine magno et ingenti comitatu sustineri non potest, sufferre fortunis et opibus meis non valeo. Eam rem Mtati Suae propterea non scripsi, ne viderer molestus interpellator; sed R. Dtionem V. rogo, meas hac in re apud Mtatem Suam partes agere non dedignetur, meque de re tota primo quoque tempore facere certiorem, quod ego illi omni meo studio lubens reponam.

360. Bonae Reginae.

Volboriae, m. Martio 1548.

Discedentem istum Regiae Mtatis Cubicularium nolui sine meis ad Mtatem V. literis dimitere, quibus et valetudinem illius viserem et mea deferrem obsequia. Scripsit ad me Mtas V. per Kierski, familiarem meum, ut Venerabili Borek, Decano [2], nominis solutionem non differam: literas sibi ejus rei commonstratas esse,

[1] Od końca lipca r. 1547, cf. 249. [2] Cracoviensi.

decere hunc talem Episcopum, qualis ego sum, solvendo unicuique esse velle. Sciat Mtas V., hanc rem tam mihi esse animo infixam, ab ipso jam istius Episcopatus initio, ut posthabitis omnibus meis deliciis atque pompis, hoc unum cogitem, ut ne quid cuiquam debeam. Et certe hoc jam tempore, si aliis rebus plerosque nostri ordinis aequare non possum, hac profecto supero, quod minimum debeam. Cum Dno Borek nulla mihi res unquam fuit de pecunia, nisi quod dum Canonicum [1] agerem, ab illo circiter triginta florenos mutuo acceperam, quos illi me debere non eo inficias; de hoc nomine, cujus apud Mtatem V. literas exhibuit, nihil scio. Erant mihi cum Rzeczyca, qui Romae egit, nonnulla de Chelmensi meo Episcopatu [2] negotia, ad quae expedienda pecunia illi a me tanta data fuit, quanta sufficiebat; is est mortuus, negotia mea quum confecisset. De nomine neque me ipse, dum viveret, appellavit, neque ii, qui illius mortui rebus succedere jure deberent; unus de Borek est inventus, qui a me, nescio quid, postulet, syngrapham autem nullam ostendit. Confido, me Rzeczyce nihil debuisse, sed tamen si Dnus Borek syngrapham ullam legitimam mihi ostenderit, et sua id interesse demonstraverit, exoluam, quod debebo, pro gratia S. Mtatis V., cui me supplicem commendo.

361. Consulibus Torunensibus.

Vladislaviae, exeunte Martio 1548.

Redditae mihi sunt Dtionum VV. literae, sed non satis opportune, inde factum est, ut respondere tamen ad illas non potuerim. Etenim ut primum e curru descendissem, nihil agere quevi aliud, quam ut ad ea me Ecclesiae munera obeunda praepararem, quorum me potissimum gratia huc recepi; nam ea dies ad vesperum vergebat et instabat alia, qua a me sacra fieri debebant. Nunc iis peractis, factus liberior, nactus sum Georgium Katarzijnski, civem vestrum, quem sine meo responso dimittere nolui. Itaque quod retia suo piscatori per meos intercepta esse queruntur, Dtiones VV. jure esse intercepta sciant, jureque hactenus detineri; intercepta sunt enim in fundo atque possessione Ecclesiae meae, ubi citra assensum meum piscari non licuit. Id ita esse certo comperi, quum ex Venerabili Capitulo Vladislaviensi et Ciechoczinensi [3] fratre meo, aliisque, quos ad rem eam adhibueram, meis Canonicis, tum ex ipsis Ecclesiae meae Privilegiis, quae super pago Kazorek [4] amplissima habeo et firmissima. Situs est is pagus, quod sciunt Dtiones VV., super Istulam in ipso littore, protenditque ad suos limites in latitudinem ad ipsum usque dimidiatum fluvium: quo in loco is piscator in piscatione est deprehensus, quo fit, ut retia illi sint jure optimo intercepta, jure etiam hactenus detenta. Sed tamen, quod Capitaneus meus et ceteri mei praestare non poterant sine mea voluntate, ut retia huic piscatori redderentur, id ego pro nostra vicinitate et mea in Dtiones VV. benevolentia sum facturus, restitui retia jubebo, dummodo id mihi Dtiones VV. firmiter polliceantur, nullum ex Dtionum VV. subditis hoc in loco deinceps, qui locus nobis est Ecclesiaeque nostrae proprius, piscatum iri. Quod si polliceri nolent, neque ego retia restitui jubebo, neque fundum atque possessionem meam non omni ope omnibusque praesidiis defendam, quibus mihi tamen hac in re minime opus fore confido, fretus prudentia et benevolentia erga me

---

[1] Cracoviensem. [2] A. 1543/4.
[3] Ciechocinek? w parafii Ciążek, poczta Radziejów. [4] Kaczorek pod Toruniem.

VV. Dtionum. Quod autem de suae civitatis nostrorumque bonorum limitibus discernendis ex me cupiunt Dtiones VV., libenter sum facturus, ut amice cum eis omnibus de rebus componatur, eaque de re faciam illas paulo post literis meis certiores, diemque illis, quod petunt, indicabo, et ipse ad illas levi comitatu veniam. Interea bene illas valere opto.

362. Benedicto, Episcopo Posnaniensi.

Vladislaviae, ex. Martio 1548.

Etiamsi aliquanto plus temporis sit praeterlapsum, quam solutioni decimae Marschalco R. Dtionis V. Petricoviae constitutum fuit, tamen promissum R. Dtionis V. pluris apud me fuit et est, quam ut tantulo temporis spatio aliquid permonerer. Pecuniam accepi, syngrapham R. Dtioni V. remitto; Marschalcus absolutione non eget, quandoquidem ob fraternum nostrum et mutuum amorem nihil in illum censurarum decretum fuit. Commendo me amori R. Ptatis V., quae ut diu bene valeat, faxit Deus.

363. Bonae Reginae.

Vladislaviae, ex. Martio 1548.

Ut S. Mtati V. omnia succedant ex sententia, et si quid forte secus jam evenit, ut protinus cedat in melius, hoc non modo me votis optare, sed etiam mea omni ope curare, velim sibi S. V. Mtas persuadeat. Quod quum ita sit, etiam atque etiam vehementer oro, ne hoc sibi, ne mihi etiam invideat, ut ab ipsa de rerum ipsius statu atque conditione certior fieri possim. Ad eam enim curam, qua autore Magnifico Dno Sandomiriensi Palatino [1] in ipso jam pene Petricoviensi discessu coeptam pro Mtatibus VV. sustineo, magnopere mea interesset, earum ab ipsa Mtate V. rerum fieri certiorem. Quam bene valere et omnibus laetitiis perfundi cupio.

364. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Vladislaviae, ex. Martio 1548.

Quod per Regium Cubicularium ab R. Dtione V. petieram [2], ageret cum Mtate Regia, unde in hanc Lithuanicam profectionem meam impensas sim sumpturus, idem nunc per Capellanum meum [3] istum peto. Scit R. Ptas V., quanta onera in hac profectione huic sint sustinenda, qui in eo negotio mittitur: comitatu illum non mediocri septum esse primum oportet, deinde non iis tantum, qui secum erunt, sed plèrisque etiam hospitibus et advenis satis facere, in ceterisque omnibus rebus conditionis suae metas transcendere, ut nihil non pro Principis, non pro Reipublicae dignitate fieri videatur. Quae omnia hoc ampliores impensas desiderant, quo negotium ipsum tale est, ut sine longiore mora confici non possit. Itaque ut Suam Mtatem de hoc sumptu percontet, mihique per hunc Capellanum significet, quid sperare debeam, rogo R. Ptatem V., cui omnia felicia ex animo cupio.

---

[1] Joanne Tęczyński. [2] Cf. 359. [3] Adamum Curecum.

365. Petro Miskowski, Canonico Cracoviensi.

Vladislaviae, ex. Martio 1548.

Ceteras quidem res meas, quarum gratia isthuc Adamum Capellanum mitto, ex hoc ipso cognoscet Ftas V., hoc unum ex me, mortuum esse diebus proximis Marcum Słupski, Crusviciensem Canonicum, qui quidem obitu suo quanquam manum mihi reclusisset ad conferendum, cui vellem, vacantem istum Canonicatum, quo mea quidem sententia quilibet uti frui, in quem modo illum contulissem, potuisset: tamen quum accepissem, esse Ftati V. mandati literas cujusdam super Episcopatus mei sacerdotiis Roma allatas, non modo ipsas non impugnavi, quod certis tamen rationibus poteram, sed illas etiam voluntate assensuque meo juvi, et nunc autoritate atque manu defendo, plurisquę hoc tempore duxi mutuam istam cum Ftate V. necessitudinem, quam meam liberam jurisdictionem, et meorum servitorum atque familiarium ornamentum et commodum. Quod quum ita sit, rogo, ut Dtio V. eas mihi mandati literas renunciet et remittat, quandoquidem hoc sacerdotium, in quo pro Ftate V. nullum laborem intermittemus, imo vero quod jam pene illi acquisivimus, tanti est, ut amplius Ftas V. mandati literis aequo animo carere possit, praesertim id nobis ab illa petentibus. Audivi autem, praeterea esse super monasteria dioecesis meae nescio quid literarum Ftati V., hoc tametsi quid sit, non intelligo, cum in Abbatiarum vocatione canonicam esse oporteat electionem; rogo tamen, ut eas mihi etiam literas mittat vel certe illarum exemplum. Et bene valeat.

366. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Vladislaviae, ineunte Aprili 1548.

Scio, et ipsam quidem R. Ptatem V. intelligere, et multos ejusmodi viros apud se habere, quibus id perspectum sit, quae et quanta sit R. Ptatis V. dignitas ea, qua Primatis illi nomen tribuimus. Tamen et ego pro mea in illam observantia proque eo animo, quem erga illam coepi gerere, rogo atque plane hortor, ut in hoc interregno [1] dignitatis atque officii sui meminerit, omnia ad se Regni negotia discessu isto Regio devoluta esse intelligat, suum igitur, quod dicitur honorem, ne det alteri. Ceterea commisi Dno Spławski, fratri meo, R. Ptati V. referre, cui fidem habebit optimeque valeat.

367. Consulibus Gedanensibus.

Vladislaviae, in. Aprili 1548.

Allatum ad nos est, Augustinum Scultetum, nostrum Stolcenbergensem, qui etiam non ita multo ante quibusdam ex Dtionibus VV. odium apud nos conflare nitebatur, nobis rebellavisse, eamque rebellionem suam tutari civitate et quibusdam sociis ex civitate Dtionum VV. Nos quum ea de re non satis etiam edocti fuimus, praesertim quod nobis de Dtionibus VV., viris prudentibus nostrique aman-

---

[1] Zygmunt Stary umarł w niedzielę wielkanocną d. 1 kwietnia 1548, w 82 roku życia 42 zaś panowania.

tissimis, non facile ejusmodi ineptias persuademus, mittere quenquam noluimus, qui super his cum Dtionibus VV. nostro nomine conferret. Sed tamen quum se isthuc navigio reciperet Generosus Albertus Piekarski, terrae Lanciciensis Thesaurarius et nostrae Curiae Marschalcus, commisimus illi rem totam, quae ad nos adfertur, Dtionibus VV. exponere, ut si forte qui apud Dtiones VV. sunt in civitate, qui se huic rebelli nostro conjunxissent (quemadmodum in tanta civitate facile quisque ut probitatis ita nequitiae suae administros est reperturus), illos autoritate sua Dtiones VV. ab ejusmodi nefaria conjunctione coërceant, Generosisque Marschalco et Sobcoviensi Capitaneo nostris, si opus sit, adsint. Hoc ita a Dtionibus VV. petimus, ut parati simus, omnem nostram benevolentiam Dtionibus VV. pro hoc illarum officio exhibere.

Epistolarum Liber undecimus.

368. Sigismundo Augusto, Regi Poloniae.

Vladislaviae, in. Aprili 1548.

Et lugeo quidem cum Mtate V. acerbissimum hunc, tum S. ipsius Mtatis V. tum Regni totius, casum et eventum, quod et nobis pariter Clementissimus Princeps est mortuus, et Mtati V. parens desideratissimus: et laetor nova ista Mtatis V. dignitate, quod tandem ad promissum sibi ac delatum jam olim amplissimi patris sui solium accersitur. Quam rem opto et ipsi Mtati V. et nostrae Reipublicae feliciter evenire, spero etiam certe quidem, illud modo faxit Deus, ut ne prius S. Mtas V. nobis abripiatur, quam aetatem Serenissimi patris sui et longaevorum quorumque majorum suorum exigat, ut res gestas illorum aequare per aetatem aut etiam superare possit. De mea erga se fide et studio illud sibi quaeso persuadeat, quod olim apud illam et literis et sermone meo sum testatus: nihil rejiciam pro S. Mtate V., quod quidem fideli Senatori atque Episcopo suscipiendum esset. Et quanquam hic nihil ejusmodi sit, quod non summum omnium ordinum in S. Mtatem V. studium declaret, tamen si esset, quod absit, ego salutem et dignitatem Mtatis V. omnibus istis rebus anteferrem. Reliqua commisi per literas fratribus meis Casparo et Floriano [1] exponere, cui me in gratiam iterum atque iterum do et trado.

369. Eidem.

Vladislaviae, in. Aprili 1548.

Evenit nonnihil in rebus meis, quod gratia atque autoritate S. Mtatis V. opus habet, sed Cubicularius [2] jam equum conscendebat, ut per literas cum Mtate V. agere amplius non possim; scribo autem ad Florianum, fratrem meum, is omnia

---

[1] Zebrzydowski. [2] Cybulski.

ad Mtatem V. S. meo nomine deferret. Quaeso, ut quae ab ea nomine meo petierit, clementia ipsius consequatur.

370. Floriano Zebrzidowski, Referendario.

Vladislaviae [1], mense Aprili 1548.

Sicut hic acerbissimus luctus ex Serenissimi Regis nostri obitu laetitia ejus vocationis est temperatus, qua S. Rex Junior ad Regni clavum gubernandum accersitur, ita est quoque mea epistola, quacum Cibulski Cubicularium ad Suam Mtatem mitto, duarum contrariarum rerum commistione temperata: quae si serius Mtati Suae venire videbitur, scire Dtionem V. volo, ad nos omnes, qui in Magna Polonia Senatores sumus, tardissime esse literas perlatas [2] de ipso Serenissimi Regis obitu. Haec epistola majori est signo obsignata, quam R. Mtati per V. Dtionem et Casparem fratrem reddi, meamque servitutem singulariter commendari cupio, quod genus servitii etsi per quempiam ex meis domesticis obire non inepte potui, tamen quenquam Dtioni VV. et Caspari in hoc genere non putavi esse praeponendum. Sunt aliae literae cum signo minori, quarum exemplum Dtioni V. mitto: has reddat necne, erit arbitrii Dtionis V., sed tamen rem ipsam velim, curet Dtio V. Rationes negotii ex meo ipsius chyrographo, quod iis literis inserui, et ex aliis rebus, quas cum istis una accipiet, intelliget V. Dtio. Mandatorum nobis Regiorum literis est opus, quemadmodum scribo ipse quoque manu mea, quas si minus omnes impetrare poterit, at eas saltem, quae erunt ad Capitaneum et Consulatum Gostinensem [3], et si quas praeterea necessarias magis ipsa putat. Referam id Dtioni V. omni meo amore et benevolentia. Novorum isthic [4] quidquid est, communicet: matrimonii [5] ecqua spes sit? adventus Regis quam sit cito exspectandus? me illi obviam prodire existimetne necessarium? praesertim quum nemo se quoque Senatorum paret. Bene valeat.

371. Joanni Przerembski, Praeposito Cracoviensi.

Vladislaviae, m. Aprili 1548.

Etiamsi compertum satis non habebam, quid in Lithuania Ftas V. ageret, tamen quum eam isthuc profectam esse ad me allatum fuisset [6], ac interea, dum meus isthuc Cubicularius apparat iter, negotium hic quoddam intervenisset, quod nisi Mtatis R. literis explicari non potest, visum est mihi, has ad Ftatem V. di-

---

[1] Podług Księgi aktów Zebrzydowskiego, 22, znajdował się biskup dnia „9 Aprilis 1548 Vladislaviae".

[2] O śmierci Zygmunta I uwiadomiła Bona biskupów dopiéro listem z dnia 5 kwietnia. Teki Naruszewicza r. 1548, LXVI 32: Bona Regina Episcopis Regni Poloniae, dd. Cracoviae, 5 Aprilis 1548.

[3] Gostyń w wojew. poznańskiém. [4] Vilnae.

[5] Sigismundi Augusti cum Barbara Radivilia. Zebrzydowski należał do niewielkiéj liczby senatorów, którym się Zygmunt August na ostatnim sejmie r. 1547/8 w Piotrkowie z tajemnicą zawartych z Barbarą ślubów zwierzył był. Baliński, Pamiętniki o królowéj Barbarze, I 162; Niemcewicz, Zbiór pamiętników, I 46.

[6] Przerembski wysłany został z Krakowa urzędownie zaraz d. 2 kwietnia do Zygmunta Augusta z wiadomością o śmierci ojca, i przybył do Wilna 13 t. m. Baliński, l. c., I 113 i 119.

ctare, quibus ab illa peto, ut si forte isthic vicem Cancellarii obit, auxilio sit mihi ad obtinendas eas a Mtate R. literas, pro quibus Generosus Florianus Zebrzidowski, vel Venerabilis Mathias, Praepositus Trocensis, apud R. Mtatem supplicabit: res et justa est et mihi futura gratissima. Ftatem V. bene valere opto.

372. Mathiae Mancolino, Praeposito Trocensi.

Vladislaviae, m. Aprili 1548.

Quum Mtatem R. literis meis invisere in medio isto luctu constituissem, ac fere jam abiret is Cubicularius, quid negotii mihi a Gostinensibus civibus sit exhibitum, hoc omne ex Dno Floriano Zebrzidowski, vel eo absente ex iis rebus, quas Ftati V. exhiberi jussi, intelliget Ftas V., quid etiam a R. Mtate optem, inde cognoscet. Et tametsi haud perspectum mihi sit, an penes Ftatem V. adhuc expeditionis literarum Regiarum autoritas manserit in ista tanta rerum mutatione, rogo tamen, ut mihi ad eas literas mandatitias obtinendas omnem operam suam non deneget. Rependam id Ftati V. in Polonia omnibus meis officiis.

373. Stanislao Lasko, Palatino Siradiensi.

Niesułkovi [1], m. Aprili 1548.

Ut primum de reditu Mtiae V. cognovi, gavisus sum vehementer, ac praesertim, quod confectis illam iis rebus rediisse intellexi, quae res nisi singulari ingenio, summa vigilantia, eximia etiam gratia Mtiae V. confectae non fuissent. Ac tametsi adhuc non plane omnia, quae confecta sunt, perspecta habeam, tamen hoc de pace annua, quod totius vulgi sermone circumfertur, maximi fit a me, video enim, quantum fuerit alienatissimos animos ad id concedendum inducere. Quos Mtiae V. labores ut aliquando Respublica nostra pro ipsius merito remuneret, opto, ad eamque rem omnem meam operam defero V. Mtiae. Cognovisse arbitror Mtiam V., non sine causa me cum quodam hic Senatore contendisse, eunte isthuc Mtia V. [2], quum ille nescio quid; ego constantissime confoederationem illam Ducis Prussiae et reliquorum quorundam cum rebellibus Caesareae Mtatis alienati a nobis animi causam esse dicerem. Optime valeat Mtia V.

374. Sigismundo Augusto Regi.

Niesułkovi, exeunte Aprili 1548.

Meum ex morte Serenissimi Regis nostri ejusdemque Mtatis V. optatissimi parentis dolorem, jam pridem literis per meum Cubicularium [3] S. Mtati V. declaravi. Quis enim non summe doleat, eum Principem cecidisse, cujus obitu non modo Regni istius nostri limites, sed omnes propemodum universi orbis christiani tractus ingemuisse videntur? Deum quaeso, ut quas in illo virtutes S. Mtas V. sitas fuisse cognoscit, in iis ipsa atque adeo amplioribus versetur ad nostri nominis ornamentum. De exequiorum Comitiorumque die Mtati V. S. perscribere quis adamussim propterea vix potest, quod res tota ex eo pendere videtur, ut intelli-

---

[1] Cf. 390. [2] Exeunte Julio a. 1547, cf. 249.
[3] Cybulski, cf. 368 et 369.

gatur primum, quo tempore Caesarea et Regia Romana Mtas, quas invitari consultissimum est, venire queant, si forte venire volent. Sed ubi Cracoviam V. Mtas venerit, quo se illam quidem perendie recipere debuisse literae meminerunt [1], Cubicularius confirmavit, ibi ex re quasi praesenti temporis opportunitatem circumspiciet diemque designabit. Nam illud quidem omnes probant, exequiis statim adjungi Comitia, in quibus et Principem se nostrum, et legum atque sanctionum custodem S. Mtas V. profiteatur et declaret, unaque re et jurisdictionem suam confirmet, et studia in se subditorum excitet. Quaeso, ne de eo se instituto deturbari a quoquam patiatur. De muniendo legato Mtatis V. ad Turcarum Imperatorem fidei literis, sequor Mtatis V. sententiam: sic enim et Legato ipsi erit consultius et Turcae nulla dabitur suspicio nostrae de foedere dubitationis, quum longitudo atque difficultas itinerum pro causa adferretur. Hic plerisque ex Magna Polonia Senatoribus deliberatum est, Gnesnam convenire et de nescio quibus rebus consultare [2]. Accersebar eodem ipse quoque, sed nolui, fato an voluntate: fore isthic aliquid ejusmodi praevidebam, quale fit jam nunc, ego autem neque scio alium hoc tempore successorem quam ipsam S. Mtatem V., neque quidquam unquam sum facturus, quod debitae meae in illam fidei quoquomodo adversum esse videretur. Cubicularium V. Mtatis omnium rerum diligentissime admonitum isthuc ire jussi: is quid isthic geratur, S. Mtati V. fusius referet. Commendo me supplicem in gratiam S. Mtati V.

375. Andreae Comiti in Gorka, Castellano Posnaniensi.

In Raciąż [3], ineunte Majo 1548.

Ut vehementer doleam de hac mea a Gnezna absentia, multa sunt, quae faciant: inprimis autem illud, quod constituendis tantis rebus tamque huic tempo-

---

[1] Podług Balińskiego, l. c., I 126 i 132, opuścił król Wilno d. 28 kwietnia 1548 i przybył do Krakowa „około 1 maja", czyli jak autora Pamiętników o królowéj Barbarze poprawiają inni pisarze: „w pierwszych dniach maja" lub „1 czerwca". Szujski, Scriptores rerum Polonicarum, I 291. Podania tego nie potwierdzają Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac., według których przyjazdu Zygmunta Augusta do stolicy królestwa spodziewano się dopiéro we czwartek d. 24 maja; kapituła krakowska uchwaliła bowiem na posiedzeniu die Veneris XVIII Maji 1548: „Munus salutandi atque diserta aliqua oratione excipiendi Serenissimum Principem et Dnum Dnum Sigismundum Augustum, Dei gratia Regem Poloniae, Supremum Ducem Lithuaniae etc., feliciter huc dante Domino ex Lithuania pro sepultura paterna et imperio Regni acceptando venientem, Rdi Dni capitulares Rdo Dno Philippo Padniewski, Cantori Cracoviensi, commiserunt, eidemque ut se pro die Jovis proximo (= we czwartek 24 maja) paret ad id, mandaverunt". W rzeczy saméj téż przybył król do Krakowa d. 24 maja: Oratio ad Sigismundum Augustum, Poloniae Regem, in primo ejus Mtatis ad gubernacula Regni ingressu nomine Canonicorum Collegii Cracoviensis a Philippo Padniewski, Canonico Cracoviensi, habita XXIV Maji 1548. Teki Naruszewicza r. 1548, LXVI 45.

[2] Zjazd senatorów w Gnieźnie, o którym w tém miejscu Zebrzydowski pisze, odbył się przy końcu kwietnia r. 1548; zwołał go był prymas Dzierzgowski w porozumieniu z Boną. Teki Naruszewicza r. 1548, LXVI 37 i 41.

[3] Że Zebrzydowski odtąd począwszy bawił przez kilka tygodni gdzieś w pobliżu Torunia, albo w samym Dybowie albo prawdopodobniéj w Raciążku nad Wisłą (in Raciąż), wypływa to ze słów jego w liście 378: „in reditu nostro in Dzwirzno quum venerimus", i ze słów w liście 388: „post nostrum isthinc discessum"; swój przyjazd w sąsiedztwo Torunia zapowiedział był zresztą jeszcze w liście 361. Polityk ze szkoły królowéj Bony udał się téż teraz w tamte

rum mutationi necessariis, meum non tam consilium quam assensum video defuisse; intererat autem et Zebrzidovii et Episcopi Vladislaviensis partes etiam suas ad res eas interponere. Quominus autem fuerim profectus, illud obstitit, quod neque mihi significatum fuit, neque ego existimare poteram, cum ceteros tum Ill. Mtiam V. illic adfore. Et simul tamen suspicabar, quendam illic nostri ordinis hominem futurum [1], qui tam graviter hoc tempore convulsit meam secum amicitiam, ut saepe cum illo nolim convenire, quod ego tamen animi fastidium concoquere potuissem, si de Mtiae V. praesentia fuissem factus certior. Nunc Deum Optimum Maximum precor, ut Ill. Mtia V., qua coepit, pergere faciat ad tuendam nobillissimae istius Regni partis dignitatem atque asserendam nostram, qui hanc Regni partem incolimus, libertatem atque autoritatem, et qui Majoris sumus Poloniae incolae, majoris etiam simus in tota Republica ponderis, quam esse jam coeperamus. De me illud Mtia V. Ill. paucis significo, me cum ceteris in rebus unice sim Mtiae V. amans atque studiosus, tum in constituendis Reipublicae rationibus esse atque fore conjuctissimum: adnitatur modo Ill. Mtia V., quantum ingenio singulari, quantum nominis dignitate, quantum opibus amplissimis adniti maxime potest, ego nihil laboris nihilque operae praetermittam. Qua de re quoniam per literas longum neque satis commodum esset agere, servabo me ad primum quenquam cum Mtia V. Ill. congressum, aut totum hoc internuncio cuipiam, quem et Mtiae V. Ill. gratum, et ad eas res perferendas intelligerem accomodatum, committam. Interea bene valeat Mtia V., meque addictissimum et benevolentissimum amicum suum amet.

376. Joanni Wysocki, Officiali Vladislaviensi.

In Raciąż, mense Majo 1548.

Venerabilis Paczynski nobis exposuit, turbari se judicio Ftatis V. ad cujusdam Michaëlis Hartel, civis Torunensis, instantiam, idemque unde res tota ista ortum ceperit, abunde nobis explicavit, ita ut plane cognoverimus, illum extra omnem culpam esse, magisque ipsum Michaëlem quam Paczynski causam negotio dedisse. Quamobrem Ftatem V. hortamur, ut illum judicio suo absolvat, et si forte adversa se pars gravari hac illius a judicio absolutione existimet, ad me se rem totam dicat remittere. Et bene valeat.

377. Benedicto, Episcopo Posnaniensi.

In Raciąż, m. Majo 1548.

Equidem cur R. Dtio V. Polonicas illas meas literas [2] gravius acceperit, quam putaram quamque conveniebat, causam nullam video, quandoquidem totum genus

---

strony widocznie dlatego, ażeby ile możności trzymać się jak najdaléj od drogi, którędy miał właśnie w tym czasie młody król (17 maja był już Zygmunt August w Zawichoście, Szujski l. c.) przejeżdżać z Wilna do Krakowa; sprawa jego bowiem zaczęła skutkiem zabiegów Bony, prymasa Dzierzgowskiego i innych jéj stronników, brać w Wielkopolsce wcale niepomyślny obrót.

[1] Benedictum Izdbieński, cf. 377.

[2] Polskiego listu tego niema w rękopisie.

illarum ita institutum fuit, ut nisi ab inimico homine reprehendi in eis nihil potuerit. Nam idioma principio cur offendat R. Dtionem V., quae multis ex rebus amica illi esse debet, iis primum orta majoribus, qui eam linguam non solum domesticam et nativam habuerunt, sed etiam sanguine et cervicibus suis defenderunt; deinde eo loci nata, ubi praeter peregrinas multas propria nulla est alia; postremo in ea terra amplissimam nacta dignitatem, quae ex ea lingua nomen Magnae Poloniae, quod habet, traxisse dicitur. Ego etiam ipse ut cetera omittam, ejus me esse nationis et linguae non solum fateor, sed etiam libenter fateor. Quamobrem si ceteris id hominibus sua inter se lingua utentibus vitio non datur, haud intelligo, quomodo a R. Dtione V. hac parte reprehendi ego quoque jure queam, qui et Polonus scripsi Polona lingua et ad Polonum. Salutationis vero praetermissae officium non multum etiam habet in sese vitii, praesertim quum hoc multis ex rebus constare debeat R. Dtioni V., me illi omnia fausta omniaque felicia semper cupivisse: omnem epistolam iis salutionum legibus ita alligatam non esse, ut praetermitti sine nefario crimine non possit. Aures nostras ita jam solennibus istis commendationibus, quas saepenumero pro salutationibus reponimus, obtusas esse, ut raros esse putem homines, praecipue graves et negotiis occupatos, qui non dimissa istarum commendationum lectione, ad rem ipsam quam primum properent. Et ego ut verum fatear, maluissem salutandi istam usitatam formulam in literis R. Dtionis V. ad me praetermissam fuisse, quam verbis me salutare, re autem vera servitoribus privari. Qua de re tametsi ita se R. Dtio V. purget, ut me unum accusandum et amicis arguendum esse dicat, tamen minime existimo, fore quenquam talem, qui eum malit arguere, qui post acceptam ab amico injuriam cum isto ipso, qui intulit, expostulat, quam illum, qui ut cum eo expostularetur, causam dedit. Itaque quod ego expostulavi, nihil feci per licentiam, quam R. Dtio V. libertatem appellat dicendi et scribendi immodicam: illa nescio, an non magis libertas faciendi immodica dici possit, dare causam justae expostulationi, atque ita se in quempiam gerere, ut qui etiam sit modestissimus, is non possit non expostulare. An vero etiam tacere debui post abductos a me tot servitores? Id demum extremum miseriarum est, quum vapulaveris, non licere flere! Abductos vero esse per Dtionem V. R., satis de se ipso Pieniązek [1] declaravit, quemadmodum per me R. Dtioni V. saepe dictum fuit. Satis etiam ipsa Dtio V. R. tum ostendit, quum pro illo Cubicularium suum Petricoviam in domum meam mitteret, idque ita esse ipse mihi Cubicularius percontanti responderet. De reliquis minus clarum est; sed tamen quum suscipiendis istis meis servitoribus laedi benevolentiam nostram Dtio V. R. intelligeret, id saltem facere debuit, quum ad eam sponte veniebant, ut et illis quidem ostenderet, sibi non satis integrum esse alienos servitores, praesertim meos homines, ejusdem secum ordinis et voluntatis, invito aut inscio Domino suscipere, et mihi ea de re aliquid scribere. Nam quod probos illos esse dicit, sunt fortassis, sed tamen in hoc a me discessu an sint proborum hominum functi officio, res ipsa loquitur; alia autem praeterea in hoc genere per me de quibusdam jure dici posse, quum id ex me quaereretur, ostenderem. Nunc quod indicare me et quemvis R. Dtio V. jubet, an satis prudenter expostulando egerim, esto, judicet qui volet homo non ineptus, egone per imprudentiam peccarim, qui apud R. Dtionem V. de illata mihi ab illa injuria sum conquestus, an ille magis, qui meam

[1] Cf. 266 et 317.

benevolentissimi amici sui consuetudinem postposuit levissimae operae atque servitio istorum famulorum, quos abduxit. Quod scribit etiam R. Dtio V., suos se servitores provehere solere, ego nil dico, quandoquidem id nihil ad me attinet; Bukowski is fortassis aliquid hoc nomine de Dtione V. R. queri possit. Deinde quod servitores etiam mihi suos, si vellent, commendaturam se et tradituram libenter R. Dtio V. pollicetur, ago illi quidem pro eo animo gratias; sed existimo, hunc quem habeo Dei gratia famulorum numerum, satis esse et facultatibus et dignitati meae, Dtio V. R. tametsi, ut scribit, multos habeat, et ego multos esse fateor, tamen ut videre videor, pluribus adhuc opus habet ad tuendam suam dignitatem. Varsovia ejus rei testis esse potest, quae Dtioni V. R. demonstravit, absque Pięniązko non satis tutam esse illius dignitatem, quem etiam quum jam haberet, desiderare tamen aliquid in numero servitorum suorum visa est tum, quum ad Sredensem Conventionem [1] itura esset, et quum ad abigendam illam nebulam quorundam Petricoviae colluviem modos ac rationes quaereret, quos omnes, opto, dignitati illius ornamento et commodo fore. Mercede se illos Dtio V. R. ad se advocasse negat, mihi est quidem verisimile, atqui inter meos ea est constans fama: Młodecki quum a me iret, mercedis spem esse secutum, idque unius tantum floreni amplius. Jam quod mirari se R. Dtio V. expostulationem illam meam scribit, post tot suas excusationes mirari non debet. Non repetiissem ego iisdem de rebus expostulationem, nisi in me R. Dtio V. idem repetitis viribus iterum atque iterum commisisset. Et absit quidem, ut R. Dtionem V., virum ordine et dignitate conspicuum ingenioque singulari praeditum, nihil agere aliud putem, quam de pelliciendis meis servitoribus. Quid agat R. Dtio V., non perquiro: existimo quidem magnum aliquid et singulare, sed opto tamen, ut ita facile R. Dtioni V. cetera, quae versat in animo, succedant, quemadmodum hoc succedit de abducendis meis servitoribus. Quos quanquam ego non solum diligo, sed etiam amo, tamen de illis id affirmare ipse non auderem, ut selectiores, aptiores, dexteriores alibi inveniri non possint, nisi id R. Dtio V. re ipsa confirmaret, quae Pięniązkum et Młodeçium iis officiis in aula sua praeposuit, quibus si apud me fuissent, praefecti non fuerunt. Itaque eam servitutem nolo per me R. Dtioni V. imponi, ut meos famulos non abducat, ut etiam quos abduxit, non habeat. Abducat, quos vult et potest R. Dtio V., abductos etiam foveat, quam diu volet, nihil me deinceps ea res movebit. Sed tamen idem nolo quoque eam servitutem amplius tolerare, ut mihi non liceat cum quolibet animos conjungere contrahereque familiaritatem, cum iis vero etiam, qui R. Dtionis V. palato non satis serviunt: quam ego servitutem hactenus propter R. Dtionem V. lubens toleravi. Et quanquam id in me R. Dtio V. commiserit, quod nedum Episcopus in Episcopum non deberet, sed vilissimum etiam opificum genus inter se non solet, ut Domino invito priore quenquam servitorem habeat, tamen ego id et fero et feram. Neque id me animi potius passione, quam ratione certa facere aut dicere credat R. Dtio V., res ipsa indicabit. Nam quod mihi tam saepe literis suis animi passiones exprobrat, cur faciat, nescio; notum illud poëtae est: Unicuique dedit vitium natura creato, et optimus ille, qui minimus torquetur. Ego quod ad me attinet, quibusvis malo affectibus laborare, quam temulentia. Ad extremum illud scribendo praeterire non possum, ut R. Dtio V. intelligat, has nostras quamvis in speciem leves turbas, tamen non privatis tan-

[1] Cf. 330.

tum rebus nostris, sed etiam publicis plerumque obesse. Nam cetera ut omittam, nunc quidem Gnesnam [1] venire potuissem (ubi si consulendo fortassis usui esse nequirem, essem assentiendo), nisi illud mecum reputarem, quem essem dolorem animi habiturus, quum viderem, meos a me inscio per R. Dtionem V. abductos famulos in illius esse comitatu. Et deinceps certe diligens a me dabitur opera, ne unquam cum Dtione V. R. conveniam, praeterquam ubi id ita esse oportere literae Serenissimi Principis nostri voluerint. Dtio V. R. bene valeat.

378. Capitulo Vladislaviensi.

In Raciąż, ex. Majo 1548.

Magnis a nobis postulationibus contendit Magnificus Vladislaviensis Castellanus [2], ut in reditu nostro, in Dzwirzno quum venerimus, aliquid de componenda inter nos et illum de Dzwirznensi molitorio controversia agitetur, id quod nos libenter facturos recepimus, vobis tamen praesentibus et volentibus. Ac tametsi eam rem ita nos desperavimus, ut non putemus ullis arbitris componi posse, nisi legum atque magistratuum autoritate et edicto: tamen quia vehementer nostra nostrique ordinis interest, promptos nos atque alacres videri ad oblatam quamlibet spem pacis atque concordiae, hortamur Ftates VV., ut duos fratres huic rei designent, qui die septima mensis Junii ad vesperum in Dzwirzno adsint, ut si forte confieri possit, aequis conditionibus rem componamus. Quaeso, aliter ut ne fiat.

379. Stanislao Lasko, Palatino Siradiensi.

Vladislaviae, ineunte Junio 1548.

Radlica Mtiae V. affinis idemque servitor meus, a me quum in patriam abeundi facultatem petiisset, et se isthic Mtiam V. visurum esse dixisset, istas a me accepit, quibus Mtiam V. primum diligenter et amice saluto, deinde illud opto, ut quantum virtute atque egregiis meritis suis pro nostra Republica contendit, tantumdem ab illa referat proemiorum. Etsi autem is Radlica nulla mea apud Mtiam V. commendatione egere videretur, qui et affinitate junctus est Mtiae V. et virtute sua satis commendatus: tamen ne probitas illius meo etiam testimonio fraudaretur, commendo illum diligentissime et maxime V. Mtiae; ita se enim mihi fide et diligentia optimisque moribus suis charum reddidit, ut hac parte etiam deesse illius virtuti nequiverim. Quod superest, cupio Mtiam V. bene valere fortunaeque ornamentis augeri. Si quid habet, quod certo mihi de exequiarum [3] et Comitiorum die possit perscribere, rogo faciat; ego enim quidquid ejusmodi audio, ex meis prius subditis audio, quam ex literis Regiae Mtatis [4], quae mihi etiam hactenus redditae non sunt. Iterum bene valeat.

---

[1] Cf. 375.
[2] Adalbertus Lasocki? Niesiecki.
[3] Regis Sigismundi I.
[4] Listem dd. z Krakowa 1 czerwca 1548 zwołał król sejm do Piotrkowa na 10 sierpnia (ad diem Divo Laurentio s.), który poprzedzić miały sejmiki partykularne d. 5 lipca, a generalny w Kole d. 12 lipca; listem zaś z d. 2 czerwca wezwał senatorów, ażeby po odbyciu sejmików przybyli do Krakowa 26 lipca na pogrzeb zmarłego króla. Wypisy prof. dra W. Zakrzewskiego z Metryki koronnéj; J. Szujski, Scriptores rer. Polonic., I 279—283.

380. Nicolao, Archiepiscopo Gneznensi.

Vladislaviae, in. Junio 1548.

Jam pridem Cubicularium hic Regium cum literis vagari audio, quibus tempus nobis exequiarum atque Comitiorum indicitur, et quanquam eam rem incertis autoribus accepi, tamen eum Cubicularium tam diu hic commorantem quaerere diligenter jussi, ut quid tandem in literis nobis adferatur, possim intelligere. Nunc ubi hominem reperire non possum, etiamsi facile perspicio, quidquid est factum, id Regia voluntate, vel potius lateri Regio assidentium Cracoviensis terrae Consiliariorum, non nostro consilio esse factum, continere me nequivi, quin ad V. R. Ptatem mitterem, ex eaque id discerem, quod ex Regiis literis debui, tempus atque locum exequiarum pariter et Comitiorum. Et quoniam (si ita est, quemadmodum ad me adfertur) video R. Dtionis V. consilium posthabitum, nos etiam reliquos istius provinciae Consiliarios neglectos, peto etiam atque etiam ex R. Ptate V., ut mihi totam de ea re sententiam aperiat; ego enim totum quidquid R. Dtioni V. videri intellexero, id amplectar atque tuebor pro ipsis meis quidem viribus. Exemplum etiam literarum Regiarum ad R. Ptatem V. lubens viderem, quandoquidem de meis jam despero. Et certe is Cubicularius, cui deferendarum ad nos literarum provincia tradita est, quemadmodum nos isthic [1] vidit aestimari, ita nos ipse apud se existimabit: negliget nos scilicet, neque reddet literas. Datum.

381. Sigismundo Augusto Regi.

Vladislaviae, mense Junio 1548.

Serius quidem sed accepi tamen hodie literas S. Mtatis V. de funeris et Comitiorum loco atque tempore. Est quidem dies utraque, quod cum S. V. Mtatis et reliquorum Senatorum venia dixerim, minus commoda [2], quod et Cracoviae commeatus aegerrime nobis suppetere, et dum Petricoviam ad Comitia inde properamus, justa Divo parenti S. Mtatis V. R. Regique nostro vix juste satis persolvi poterunt. Sed ego tamen dicto Mtatis V. parebo, in omnibus autem ita me geram, ut et muneri meo et Mtatis V. voluntati pro mea in illam observantia satisfaciam. Datum.

382. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Vladislavie, m. Junio 1548.

Quod me literis suis R. Dtio V. non praeterierit, habeo illi gratiam. Diem funeris et Comitiorum ex Mtatis R. literis accepi; et quanquam nobis hic omnibus pergravis sit futura tota ista his temporibus et tam subitis indicta profectio, tamen Reipublicae cura et R. Mtatis voluntas pluris apud me est omnibus profectionum incommodis: veniam et Mtatis Suae imperio obtemperabo. Interea me R. Dtionis V. amori commendo, quam diu esse sanam et felicem cupio. Datum.

---

[1] Cracoviae. [2] Cf. 379.

383. Consulibus Gedanensibus.

Vladislaviae, exeunte Junio 1548.

Etsi non nunc primum ad nos affertur, profugos et rebelles subditos nostros in civitate se Dtionum VV. continere, tamen dum jus contra illos obtineremus, silendum nobis putavimus. Etsi autem parum necesse nobis fuit, jure illos praesertim equestri convenire, qui sunt homines ditionis nostrae, hoc est ecclesiasticae, ne tamen vi secum agi dicerent, si jure cum illis ecclesiastico ageretur, etiam juris equestris adminiculo usi sumus, jusque contra illos obtinuimus. Quamobrem Dtiones VV. rogamus et hortamur, ut quandoquidem nos civitatem illarum, totam denique oram illam tanti fecimus, ut quum de subditis nostris rebellionis poenas aliter sumere potuissemus, neque tamen sumpsimus, quam mos et consuetudo illius provinciae [1] patiebatur: ipsae etiam Dtiones VV. benevolentiae et juris nostri habeant rationem, quam profecto debent. Rebelles istos nostros continere se in civitate veluti in quodam asylo non patiantur, sed maris exemplo, cui Dtiones VV. vicinae sunt, immundum ejiciant, ut Capitaneus noster, qui nomine nostro contra illos jus obtinuit, jure tandem obtento perfruatur. Hoc si ita fecerint, et officio quidem suo egregie fungentur, et nobis non solum occasionem praecident R. Mtatem iis de rebus conveniendi, sed etiam ad majorem nos erga se benevolentiam invitabunt, quas opto in Christo valere maxime.

384. Joanni de Baisen [2], Castellano Elbingensi.

Vladislaviae, ex. Junio 1548.

Scribit ad me Mtia V., Scarseviensem [3] Plebanum pecuniam ex redditibus Episcopatus mei Pomeraniae collectam, ptochodochio Scarseviensi erogasse, hanc ejusmodi erogationem jam inde a Mathia Drevicio, praecessore meo [4], observatam fuisse. Primum illud Mtiam V. satis arbitror intelligere, quos proventus christiani olim Principes pientissimis usibus addixerunt, Episcopoque, qui et Dei Ecclesiae et Reipublicae sua opera praesto esse consuevit, dicaverunt, hos deinde ad minus pia opera converti nunquam a quoquam jure potuisse, quandoquidem possessae rei conditionem deteriorem successori tradere sit juri contrarium. Quod si Drevicius fecit, hocque ejusmodi sigillo etiam suo in literis confirmavit, valuit id quidem, dum vixit, postquam is vero obiit, res rediit integra ad successorem: is deinde potest proventus suos ejusmodi piis operibus, dum vivit, consecrare. Literas ego Drevicii non vidi, quamobrem quid aliud scribam, non habeo, quam ut quod meum est, id sit meum tantisper, dum aliquid videro, quod hanc tertiam partem proventuum meorum non mihi deberi, doceat et ostendat. Itaque si me Mtia V. literas videre voluerit, videbo, et Mtiae V. postea meam, si qua erit, sententiam perscribam, et certe quoad potero, voluntati me Mtiae V. accommodabo.

---

[1] Pruthenicae. [2] Bażeński.

[3] Skarszewy, parafija w dekanacie tczewskim.

[4] Episcopo Vladislaviensi a. 1513—1531, postea Archiepiscopo Gnesnensi, † a. 1535.

385. Sigismundo Augusto Regi.

Radziejów, 7 Julii 1548.

Etiamsi quum re ipsa voluntati et mandato S. Mtatis V. non sit satisfactum, verbis me velle satisfacere exiguum sit operae pretium: tamen ne a consuetudine mea, qua cum S. Mtatis V. parente et praecessore sum usus, discederem, Internuncium Mtatis V. ex hoc Radziejoviensi Conventu abeuntem sine meis literis dimittere nolui. Equidem quo magis dedi operam, ut voluntati S. Mtatis V. electis Nunciis satisfieret, hoc vehementius doleo, quod nihil profecerim. Allatae fuerunt ab Equitibus rationes, quominus Nuncii designari potuerint, quas omnes ex suo Internuncio S. Mtas V. cognoscet. Quibus etsi se ordo Equitum gravissime moveri praeseferebat, tamen nisi exemplo etiam superiorum territoriorum ducerentur, quae Nuncios quoque nullos designasse audiebant, infirmare eas certe oppositis rationibus conati fuissemus [1]. Sed exemplum valuit. Fidem atque studium meum in S. Mtatem V. quod attinet, idem erit, quod fuit, promptum et paratum. Deum quaeso, ut S. Mtatem V. incolumem quam primum videre possim. Datum.

386. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Radziejów, 7 Julii 1548.

Joannem Krzyzanowski, Mtatis Regiae Internuncium, cum literis R. Dtionis V. et vidi libenter et audivi diligenter, respondique ad omnia, quae mihi Dtionis V. R. nomine retulit, pro naturae et consuetudinis et observantiae meae in R. Dtionem V. ratione. Ipsi autem illi non istis tantum officiis vulgaribus, sed aliis quibuscunque rebus, meum amorem lubens ostendissem, si quid ejusmodi necesse fuisset, idque tum ejus ipsius causa (est enim omnium amore dignissimus), tum vero inprimis R. Dtionis V., quam diu bene valere meque, ut facit, amare cupio.

387. Alberto, Duci Prussiae.

In Koło, 12 Julii 1548.

Ut primum ad me allatum fuit, Ill. Dtionem V. ad possessiones Volborienses meas adventare [2], gavisus fui vehementer; offeri enim mihi occasionem videbam egregiam demontrandae perpetuae meae in illam observantiae, jam inde a Rmi Cricii, Gnesnensis Archiepiscopi meique avunculi, conceptae temporibus, et variis deinde rebus atque argumentis confirmatae. Nunc autem quum me ipsum isthic

---

[1] Podobnie niepomyślnie odbył się także sejmik partykularny w Środzie, gdzie celem obrania posłów zebrały się były województwa gnieźnieńskie, poznańskie i kaliskie. Dnia 7 lipca 1548 pisał Benedykt Izdbieński w téj sprawie do króla: „Conventio Srzedensis quomodo absoluta sit, non possum profecto sine magno pudore et dolore S. Mtati V. perscribere, conjuncta enim est cum ingenti offensione dignitatis ipsius et omnium nostrorum Consiliariorum V. Mtatis contemptu... Hic in Srzoda Nuncii non sunt electi... nihilominus profecturus sum ad Colo, quid tandem ibi transigerimus, posthac S. Mtas V. est intellectura...". List jego z własnoręcznym podpisem i pieczęcią znajduje się w rkp. bibl. Jagiellońskiéj, Ner 1140.

[2] Książę pruski zdążał osobiście na pogrzeb Zygmunta I do Krakowa, gdzie téż przyjechał 25 lipca w dzień św. Jakuba. Teki Naruszewicza r. 1548, LXVI 71: Opisanie pogrzebu Zygmunta I.

adesse non posse, Reipublicae muneribus impeditum intelligo, non minus doleo: oblatae enim illius occasionis dulcissimae ratio tota mihi esse praerepta videtur, dum Ill. Dtionem V. in meis tectis videre ipse et alloqui nequeo. Et quanquam nisi ipse Ill. Dtionem V. exciperem, animo meo satisfieri posse non videbam, tum quum id fere desperarem, dedi negotium huic Venerabili Laurentio Kierski, Canonico et Secretario meo, mandavique, Ill. Dtioni V. obviam ut prodiret, salutaret, arce, oppido, commeatu, rebus omnibus exciperet, penu, cellaria recluderet, nihilque praetermitteret, quod ad usum, quietem, dignitatem Ill. Dtionis V., ad meumque in illam perpetuum et singulare studium pertinere videretur. Sed adhuc congressum meum cum Ill. Dtione V. non plane desperavi. Ibi cetera. Nunc si praeter spem et vota mea res ceciderit, ut convenire ipse Ill. Dtionem V. non possim, quaeso etiam atque etiam Ill. Dtionem V., ut meam inter plerosque observantiam addictissimam sibi esse atque fore perpetuo apud se persuasum habeat, meque eo nomine gratia complectatur. Datum.

388. Consulibus Torunensibus.

Volboriae, mense Julio 1548.

Post nostrum isthinc discessum [1] postque res planissime cum Dtionibus VV. confectas, inaudivimus, Dtiones VV. omni cura egisse, ne empta domo potiremur, neve adscriberemur in civitatem Regiam inter Dtiones VV. Ac primum quidem memini ego, adductas per me apud Dtiones VV. fuisse multas et graves causas, cur hoc meum inceptum non debeat illis mirum neque molestum videri. Esse ubique gentium multas urbes ejusmodi, in quibus domus Nobilium et Illustrissimorum virorum reliquorum civium domibus sunt permistae, ipsis quidem illis non invitis: vicinam Posnaniam insigne ejus rei habere documentum, in qua Ill. viri Andreae [2], Castellani Posnaniensis, domus et sita est et frequenti equite habitatur. Quum vero praeterea meam ipse inter Dtiones VV. domum non commorationis locum sed diversorii esse velim, tanto id facilius debeat obtineri, quibus quidem meis sermonibus assentiri tamen mihi Dtiones VV. videbantur. Nunc, ut dixi, diversum ad nos est allatum, et quanquam rumore adhuc non sat certo, tamen de eo, priusquam quid fiat, volui Dtionibus VV. sententiam meam perscribere: ego emptioni meae insistam, pecuniamque ad condictum tempus reponam, domo me illa repelli non patiar. Nomina illa cognationis vana et ad emptionem meam impediendam conquisita, ne mihi obsint, providebo, et si opus erit, Mtati ea Regiae deferam. Quod si eo unquam ventum erit, ut a domo empta mea repulsa mihi sit ferenda, dabo operam, ne civitas etiam Dtionum VV. iis possessionibus meis fruatur, quibus hactenus fruebatur. Quid mihi juris sit in Kaczorek, qua lege item Mocrenses [3] possessiones meae Dtionibus VV. sint concessae, intelligo. Igitur si mihi in hac emptione mea ullius malae voluntatis significatio a Dtionibus VV. data fuerit, efficiam vicissim, ne quisquam ex Dtionibus VV. illis possessionibus meis contra jus et leges me invito perfruatur: haec mihi, quae dixi, de Dtionibus VV. in Kolensibus Comitiis [4] significata fuerunt, ubi Nobilitatis magnus concursus fuit impendio [5].

---

[1] Cf. 375. [2] Gorka.
[3] Mocker pod Toruniem; w rkp. przez pomyłkę „Mosczenses“, cf. 494.
[4] Cf. 387. [5] Sic!

Itaque nisi Dtiones VV. tantum amarem, quantum amo, exposita ea re exarcerbassem fortassis illorum animos in Dtiones VV., sed ego tamen quum id ita esse certo adhuc nescirem, pluris feci, et me Hercle! facio amicitiam Dtionum VV., quam rumores illos. Imo, quid praeterea pro Dtionibus VV. egerim, quos impetus sustinuerim, Generosus Raciąsensis [1] et Venerabilis Vladislaviensis [2], Capitanei fratresque mei, referrent Dtionibus VV. Quod si autem deinceps eos ad me delatos rumores veros esse reperero, non me ulli unquam hominum pro Dtionibus VV. opposuero, censent enim sapientes: Ab ingratis beneficia tolli oportere. Bene valeant Dtiones VV.

389. Leonardo Hermano.

Volboriae, m. Julio 1548.

Mittit isthuc [3] Andreas Patricius [4], Notarius meus, suas de Coadjutoria Canonicatus Crusvicensis rationes. Ejus ego hominis opera atque obsequio quoniam a multo jam tempore utor libentissime, rogo, ut illi Ftas V. operam etiam suam isthic impendat iis in rebus, quas quidem ex ipsius literis fusius intelliget. Ac quoniam illum charissimum inter multos meos habeo, quidquid in hoc illius negotium diligentiae Ftas V. adhibuerit, non secus accipiam, quam si in meum ipsius foret adhibitum. Bene valeat.

390. Stanislao Lasko, Palatino Siradiensi.

Volboriae, m. Julio 1548.

Niesulcovi agenti mihi jucundum fuit audire de adventante Mtia V. ad suas Stricovienses [5] vicinas mihi possessiones; sed quum diutius in itinere moraretur, quam ego poteram exspectare, factum est, ut testari officiis meam laeticiam non potuerim. Nunc ex me per literas petit Mtia V. sive psittacum, sive simiam. Non utar apud eam ullis excusationibus, esse mihi utraque non negabo: hoc aut illud non dicam, neque tergiversabor quicquam, peto tantummodo, ut mei otiorumque meorum non minorem Mtia V. velit habere rationem, quam habet istius cujuscunque amici sui, quem istis bestiis vellet munerari. Nam et ego quum aliis rebus ad animi recreationem caream, soleo non invitus saepenumero istis bestiis dare operam. Itaque quoniam pro se illas non petit Mtia V. ad omnem nata gravitatem, confido, tantum me valere benevolentia apud illam, quantum valet is, quisquis est magnus charusque amicus: neque existimo aliquid meae renuationi per Mtiam V. ad cujuscunque alterius voluntatem detractum iri. Bestias ego causa Mtiae V. flocci facerem, neque bestias solum, sed cetera longe chariora; verum peto, ne dum alterius palato obtemperare vult Mtia V., meis me privet saporibus. Optime valeat.

---

[1] Nicolaus Zebrzydowski.
[2] Joannes Corcibocus.
[3] Romam. Leonardus Hermannus de Posnania Polonus, bawił już od kilku lat w Rzymie. Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac.
[4] Nidecki.
[5] Stryków lub Stryjków w wojew. łęczyckiém.

391. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Volboriae [1], *m. Augusto 1548.*

Ultra omnes, qui magnam ex hac ista oppidi mei [2] conflagratione jacturam fecerunt, maxima esse hanc mulierem dignam commiseratione, inde cognoscit R. Dtio V., quod, ut primum pro domo pecuniam sartori [3] R. Dtionis V. numerasset, incendio illam amisit. Quamobrem R. Dtionem V. vehementer etiam atque etiam rogo, ut animadverso ejus mulieris dolore atque infortunio, sartori suo rationem habere jubeat ejus istius acerbissimi casus, qui in illum ipsum procul dubio redundaturus erat, nisi haec mulier, nescio quo fato, in domus illius emptionem incurrisset. Profecto cum omnibus egenis ac miseris hominibus misericordia debeatur, tum vero iis praesertim, qui fatis nescio quibus, et repente egeni ac miseri sunt facti. Magna erit hoc nomine apud Dominum Deum merces reposita R. Dtioni V., quam bene valere opto. Datum.

392. Capitulo [4].

Volboriae, m. Augusto 1548.

In qua haereat suspicione apud Ftates VV. Generosus Georgius [5] Tulibowski, affinis noster, abunde nobis ipse rétulit, et quidem cum magno animi sui dolore. Quumque intelligeret, magnam esse nostram cum Ftatibus VV. benevolentiam et conjunctionem, voluit hoc ad cetera, quibus se illis expurgare constituit, adjicere, ut literarum etiam nostrarum adminiculo non destitueretur. Nos, qui multas causas habemus amandi ejus et gratia nostra complectendi, neque potuimus illi, neque voluimus literas nostras denegare. Mitto hoc, quod affinis est noster, quandoquidem id parum ad rem pertinet, mitto etiam res alias, quae fortassis non incommodi apud Ftates VV. de illo possent recenseri; hoc tantum dico, quod apud illas valere debet plurimum: esse hunc hominem ea in Ecclesiam fide inque ordinem nostrum studio, ut pro rebus saepe et dignitate nostra ecclesiastica non dubitet cum aequalibus suis contendere. Quae res quo illi est inter suos odiosior, hoc decet illum magis ordinis nostri benevolentiam et amorem experiri. Ac deberet id illi quidem in hac causa, qua cum Ftatibus VV. habet, tam prodesse, ut si minus etiam ipse curet, quaeri tamen debeat mutua inter vos animorum conciliatio. Nunc autem quum et curet ipse et ita curet, ut nihil neque rei neque rationis praeter-

---

[1] List 391 i nn. pisane są już po pogrzebie Zygmunta I w Krakowie, który od 26 lipca począwszy trwał przez kilka dni, i w którym między 16 arcybiskupami, biskupami i opatami wziął udział także Zebrzydowski: w piątek d. 27 lipca podczas procesyi do kościołów w mieście miał mszą św. w kościele św. Trójcy, we środę zaś d. 1 sierpnia był razem z innymi dostojnikami polskimi i zagranicznymi na danym dla nich przez Zygmunta Augusta obiedzie na zamku. Między obecnymi na całym obrzędzie pogrzebowym był także książę Albrecht pruski i wojewoda sieradzki St. Łaski. Teki Naruszewicza r. 1548, LXVI 70—72: Opisanie pogrzebu Zygmunta I, Ordo pompae funebris Divi olim Sigismundi, Poloniae Regis, a. d. 1548. — Po skończonych obrzędach pogrzebowych bawił Zebrzydowski jeszcze przez tydzień lub dłużéj w Krakowie, ale nie mógł się jakoś porozumieć z kapitułą ani co do kamienicy, cf. 23, którą zajmował, ani co do innych pretensyi, jakie sobie do niego kapituła krakowska rościła. Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac.

[2] Cf. 470 et 471. [3] Cf. 178. [4] Gnesnensi? [5] Sic!

mittat, hoc illi facilior ad id aditus patere debet. Subditos, quos Ftatibus VV. accepit, restituturum se pollicetur, sponsores fide soluturum, et quod omnium est maximum, subditum suum, qui huic tragoediae causam dedit, non se amplius a Ftatibus VV. repetiturum. Vehementer id ad Ftatum VV. humanitatem pertinere videtur, ejusmodi homini ignoscere, qui tales redeundi in gratiam conditiones proponit. Meretur hoc inprimis ejus summum in ordinem nostrum studium; meis autem quoque precibus ut pro illo locus sit apud Ftates VV., postulat vetus illa mea et cum omnibus et cum singulis Dtionum VV. benevolentia. Bene valeant.

393. Cuidam Canonico Gnesnensi [1].

Volboriae, m. Augusto 1548.

Quanta mihi cum Generoso Dno Georgio Tulibowski, quamque longi temporis sit necessitudo, non arbitror latere Ftatem V., nam et studiorum olim meorum fuit socius, et nunc affinitate praeterea mihi est conjunctus. Itaque pro veteri illo Ftatis V. in me amore magnopere rogo, ut ei Capitulum Societatemque suam reddat, quantum potest maxime placatam; veretur enim, ne illi exhibeatur negotium his de rebus, quae contigerunt. Offert ille optatissimas ad eam rem conditiones, quemadmodum ex illius famulo et meis ad Capitulum literis intelliget Ftas V. Aequum est profecto, ut suscipiantur oblatae; neque scio enim, an quidquam in eo genere majus posset a quoquam etiam jure adacto offeri, quam quod ille sua sponte offert et proponit. Si eum Ftas. V. in causa juverit, non minus grato animo accipiam, quam si ego ipse ab illa adjutus essem.

394. Consulibus Torunensibus.

Dibovi [2], exeunte Augusto 1548.

Etsi post hesternum huc adventum nostrum non potuimus tam repente totam ejus negotii cognitionem complecti, quod inter me et Dtiones VV. versatur, tamen quod aliqua ratione percepimus, duas res nobis obstare arbitramur: principio quosdam, qui negotium inficere nituntur, deinde, hanc tam longam rei atque causae prorogationem, quae cur fiat, nescimus. Nos quidem certe de Dtionibus VV. omnia nobis et bonorum Senatorum et amicorum hominum officia pollicemur, ac propterea illas iterum atque iterum rogamus, ut nobis in hac causa adsint, tum quod justa petamus, tum quod et vicinitate nostra et ejus loci, quem in Senatu obtinemus, autoritate possumus Dtionibus VV. non incommodi videri. Cuperem autem, ne quo in loco ego saepe causam egi Dtionum VV., in eodem cogar iterum diversum aliquid, quod nollem, dicere et agere, id quod judicio et benevolentia sua erga nos possunt efficere Dtiones VV., quae bene valeant.

395. Joanni Dantisco, Episcopo Varmiensi.

Dibovi, ex. Augusto 1548.

Neque re ipsa neque meo consilio adductus sum, ad R. Dtionem V. hoc tempore ut scriberem, sed Georgii Scholcz, affinis ipsius, voluntate; etsi enim

[1] List 393 niema w rkp. żadnego napisu. [2] In Raciąż?

causam communem habeamus, tamen ea meo quidem judicio, vel sine suffragatoribus obtineri, vel ab aliis defendi patronis potuit. Sed quum Georgius totum se mihi ex R. Dtione V. pendere in hac causa dixisset, volui ego illi quoque partes meas tuendas commendare, maxime quod Marienburgi Comitia instare dicuntur [1], in quibus res agi, defendi, obtineri potest autoritate R. Dtionis V. Emi domum ab hoc isto affine R. V. Dtionis: res inter nos privatim acta, transacta quum esset, ad Consules [2] de more venimus, ut quod inter nos contrahebatur, id illis quoque fiat consciis et annuentibus. Audita, conventa et approbata sunt; restabat aliud nihil, quam ut Scabinorum quoque assensus subsequeretur. Tum autem institutum intervenerat, ut nobis Scabinorum assensus longius esset exspectandus, quod tempus quum praeteriisset, neque mea emptio ab Scabinis neque venditio Georgii accepta fuit contra omnium terrarum et hominum leges atque instituta, contra omnem aequitatem. Quod quum ita sit, R. Dtionem V. rogo, ut hunc quidem Georgium affinitatis, me perpetuae in se observantiae, utrosque justitiae et aequitatis causa juvet in negotio, autoritatemque suam in Marienburgensibus Comitiis rationibus inter nos contractis interponat. Habebit hoc nomine et illum ex obsequenti obsequentissimum, et me ex benevolo benevolentissimum. Bene valeat.

396. Andreae Comiti in Gorka, Castellano Posnaniensi.

Dibovi, ineunte Septembri 1548.

Annus hic alter agitur, quo utroque Venerabili Laurentio Kierski, fratri meo, decima ex agro Dni Przeborowski negata est, quam ille etsi intelligeret, potuisse se et posse multis aliis et justis rationibus ab eo repetere simul et recuperare: quia eum tamen inter famulos Mtiae V. esse videt, cetera posthabuit atque uni Mtiae V. confisus, rem ad illam defert, cujus ita est studiosus atque observans, ut ne in amplissimo quidem illo sacerdotio Decanatus Vladislaviensis adversus illi videri voluerit. Rogo pro homine, ut quandoquidem is ipse est, qui de Mtia V. Ill. ita confidit, sentiat quoque ejus rei fructus ejusmodi, ut se ita Mtiae V. Ill. confidisse, laetari possit. De Dno Przeborowski nemo dubitat, quin sit facturus, quod Mtia V. Ill. voluerit. Quae bene valeat.

397. Joanni Verdeno et Georgio Giesae, Gedanensibus.

Dibovi, in. Septembri 1548.

Literas Dtionum VV. legi, quibus mecum de negata argilla expostulant. Temporum mira perturbatione Regiae Mtatis mandatum de civitate munienda, munitionis absque argilla difficultatem in medium afferunt, argillam autem ipsam ad extremum, quae est in meis possessionibus, tanquam debitum exposcunt. Ad omnia capita Dtionibus VV. respondebo. Principio sensus Dtionum VV. et ipse literarum contextus vehementi me adfecit admiratione: nam quum hanc argillam mearum

[1] Nie do Malborga lecz do Grudziądza zwołany był właśnie przez Zygmunta Augusta sejm pruski na św. Michał, gdzie się też w rzeczy saméj d. 1 października r. 1548 zebrał pod laską biskupa chełmińskiego, Tidemanna Giese, gdy Jan Dantyszek dla słabości na sejm nie zjechał. Lengnich, Geschichte der preuss. Lande königl. poln. Antheils, II 12—13.

[2] Thorunenses.

possessionum et intelligant Dtiones VV. et in literis fateantur, mirum est, totum epistolae argumentum ita institutum esse, ut non tam res mea a me peti, quam depositum, nescio quod, repeti videatur. Quorsum enim quaeso spectat illa perturbationis et strepitus armorum commemoratio? An vero jam huc deventum est, ut ad nomen ipsum strepitus aut tumultus jure quisque suo cogatur decedere? Facessant haec precor ex libera nostra Republica, quae ita Deo gratia ab initio sui instituta perdurat, ut in ipso etiam medio furore belli salvum unicuique et integrum possessionum jus conservetur. Nullum apud nos adhuc bellum tantum excitatum fuit, quanquam multa et magna fuerunt saepe excitata, ut alteri alterius possessiones vi invadere, pecunia et fortunis alterum spoliare liceret; exstant ejus rei clarissima in hunc diem monumenta. Quid est enim, quod tot etiamnum arces et ceteras Mtatis R. possessiones oppignoratas videmus, si Regi, Reipublicae personam sustinenti eamque defendenti, a privatis hominibus accipere licuit, quod voluit? Ergo si in arduis illis totius Reipublicae temporibus nemo unquam privatus coactus fuit, nervum belli suo damno subministrare: cur ego in hoc, nescio quo, civitatis Dtionum VV. tumultu, jure mearum possessionum decedam, non intelligo. Non sunt haec nostra tempora cum illis prioribus, quibus de tota Republica summa agebatur, ulla ex parte conferenda. Vallare quidem Dtionum VV. civitatem aggere et moenibus non minus nunc, quam olim, et speciosum et necessarium est, sed tamen salva est hoc tempore virtus illa praeclara Poloni militis, quae tunc laborabat, ut multo magis ipsa civitati Dtionum VV. usui et defensioni esse possit, quam moenia, nescio quae, aut in altum congesti aggeres. Sed tamen civitas mandato R. Mtatis munienda est: id ego equidem minime prohibeo, argillam in fundo meo [1], me invito effodi prohibeo. Jam si civitas muniri absque argilla mea non potest, est modus atque ratio, quâ et Mtatis R. mandato satis fiat, et juri meo atque possessionum nil derogetur. Et quanquam illud ingenue fateri me oporteat, jurejurando me prohiberi ab ejus argillae concessione, quod ea res fundo Ecclesiae calamitati sit futura, tamen illud etiam negari non potest, minus in re mali fore, si me concedente foderetur. Sed quoniam, ut dixi, jurejurando et fundi calamitate prohibeor, quo concedam nimus, quaeso, ab ejus ut argillae fossione homines vestri arceantur, praesertim quum habeat illa civitas, unde aggeres alioqui commodissime aedificet. Satis est, quod monasteria dioecesis meae Maczangelo, homini perdito, vexari conceduntur et diripi, contra quam mihi et a Dtionibus VV. et ab universo Senatu promissum fuit. Armis replentur monasteria, pelluntur inde mei, bona et possessiones militis, nescio cujus, praeda sunt. Haec et questus sum jam quidem, et nunc queror etiam quaesoque, ut haec tandem querela mea valeat aliquid apud Dtiones VV. Quod si fit, magnum momentum accedet ad mutuam illam nostram benevolentiam confirmandam; sin minus, alius quaeretur locus, in quo jus meum facilius assequi queam. De baptismo infantium quid aliud Dtionibus VV. scribam, non habeo, quam quod rogo et admoneo, ut ne morem receptum et hactenus in Ecclesia conservatum ulla ex parte immutatum velint, nam quum omnis innovatio suspicione mala non careat, tum vero in ritibus et caeremoniis vetustis abolendis neutiquam est admittenda. Id quod pro sua prudentia facile possunt judicare Dtiones VV., quas bene valere meque amare opto.

---

[1] Stolzenbergensi.

398. Sigismundo Augusto Regi.

Dibovi, in. Septembri 1548.

Ad ea, quae S. Mtas V. scribit de rebus Serenissimae Dnae Hungariae Reginae, sororis Suae [1], timidus Mtati V. respondeo, nam de rebus tam magnis, quae legi etiam sine timore non possunt, dicere sententiam quomodo quis sine metu potest? praesertim qui a Mtate V. abest longius. Ego, si nunc mihi aut veteri meo in Mtatem Suam studio perpetuaeque observantiae serviendum esset, aut si ad eos rumores, qui de R. Dno Varadiensi Episcopo [2] apud nos hic feruntur, accomodanda esset oratio, nihil prius faciendum existimarem, quam ut Mtas Sua inde primo quoque tempore evocetur et Regnum illud quibuscunque rationibus relinquat; moveor enim summopere iis rebus, quae ex Episcopo Varadiensi in illius Mtatem proficisci dicuntur. Sed quia connexa est haec Mtatis Suae causa cum ipsius Regni Hungarici, atque adeo totius christianae religionis negotio, fit nescio quomodo, ut mea illa in Mtatem Suam observantia istis rebus superari videatur. Diserte per nuncium Magnificus Comes Themesiensis [3] omnia pericula colligit, quae ex hac ista Mtatis Suae abitione, cum Regnum ipsum Hungariae tum deinde Rempublicam christianam invaderent, ut necessario consequi videatur vel salus rebus istis, si in Regno Mtas Sua restiterit, vel, quod absit, interitus, si se inde receperit. Quo enim tandem animo Turcarum Imperatorem fore putamus, ubi discessisse Mtatem Suam intellexerit? qui equidem quod ab afflictis istis illius Regni partibus tantisper abstinet, illius Mtatis ratione abstinet? quam esse intelligit Mtatis V. tanti Regis sororem, cum quo illi paterna adhuc foedera intercedunt, quae hac Mtatis illius evocatione viderentur esse per Mtatem V., et non per illum labefactata; Ill. autem Mtatis ejus filio [4], nepoti S. Mtatis V., quae non mala ex hoc isto discessu putamus impendere? filio absque matre? puero absque curatore? Turcae libidini et inimicitiis suorum quorundam exposito? Profecto si nihil esset aliud, haec res una tanti esse deberet, ut illi quidvis merito sit postponendum. Implevit enim puer ille in hac jam aetate sua ea spe omnes homines, ut magnum in eo toti Reipublicae christianae praesidium repositum esse cuncti existiment; hunc igitur talem periculo exponere, consultum non videtur. Quibus ex rebus facile videre est, ecquid de Reginalis Mtatis ista profectione judicandum sit: videlicet ut si salutem christianae religionis Reipublicae, Regni Hungarici, Ill. postremo filii sui, tantae indolis pueri, charam habet, ab ea profectione abstineat, praesertim quum ipsa multo isthic et honestius et tutius possit permanere, quam si institutam profectionem vellet absolvere. Nam quod de tenui provisione Mtas Sua conqueritur, facile id ex hac castrorum cessione, quam Mtati Suae Dnus Varadiensis Episcopus et Dnus Comes Themessiensis pollicentur, sarciri potest; illud autem non leviter est aestimandum, quod sub finem legationis Dnus Comes addidit, se huic Mtatis Suae profectioni

---

1 Isabellae.

2 Georgio Martinuzzi monacho; był namiestnikiem Siedmiogrodu i skarbnikiem (Thesaurarius) królowéj Izabelli.

3 Petrus Petrovicius (Petrovics, Petrovich), ban temeszwarski, jeden z najmajętniejszych i najbardziéj wpływowych możnowładców węgierskich, po śmierci Jana Zapolyi doradca i poufnik jego syna, Jana Zygmunta.

4 Joanni Sigismundo Zapolya.

armis contra iturum esse. Itaque hoc faciendum esse Mtati V. putarem, ut per celerem aliquem nuncium Mtati illius scribi jubeat, se ut jam in Regno contineat discessusque voluntatem mutet tantisper, dum isthuc unus atque alter de Regni Senatoribus ex proximis Comitiis [1] mittatur, qui castrorum promissam cessionem exigant atque perficiant, jusjurandum a Praefectis suscipiant, ceterasque etiam res ad dignitatem et commodum Mtatis Suae transigant, quod genus quidem legatorum imprimis esse necessarium judico. Mittantur etiam per celerem istum nuncium literae ad eos proceres, quos in legatione sua Dnus Comes nominat, eo quo petit argumento, ceteraque fiant, quae Mtatem Suam a profectione instituta possent avertere. Ac video quidem S. Rex, tale e me consilium Mtatem V. requirere, quo Serenissima soror Mtatis V. tuto possit et honeste Hungariam relinquere; sed ego id quidem neque invenio, neque quaerendum esse hoc tempore existimo, donec per graves istos Mtatis V. oratores plenius, quomodo se res Mtatis illius habeant, cognosci possit: qui si ea isthic pericula ejus Mtati, quae tantopere praedicantur, imminere viderent, tum primum ex re praesenti consilium de illius Mtatis discessu mature capiant. Haec de Reginali Mtate. Jam quid Dno Petrowicz respondendum putem, satis etiam, nisi fallor, intelligi potest, quae omnia Mtatis V. arbitrio de ceterorum Senatorum sententia suscepto trado et committo. Me ipsum postremo in gratiam illius supplex do, dico, addico. Datum.

399. Consulibus Thorunensibus.

Dibovi, 5 Septembris 1548.

Quanquam res meae in Dtionum VV. judicio ita sunt involutae, ut neque per Cancellarium meum, quem ego cum magno meorum aliorum negotiorum incommodo isthuc miseram, neque per ipsas meas literas, quas iterum atque iterum [2] Dtionibus VV. scripsi, expediri potuerint: tamen, quoniam nemo alterius, quam suum quisque melius gerit negotium, constitui ipse perendie ad Dtiones VV. venire, ubi fretus Dtionum VV. benevolentia et aequitate, confido, me jus obtenturum. Quoniam enim non per Dtiones VV., sed nescio per quem inimicum hominem stetisse certum est, quominus jam tandem obtinuerim, existimo, meo ipsius adventu et praesentia omnia illa esse quietura. Meum certe quidem nullum tale est meritum, quod istos adversos mihi conatus mereri videatur, semper enim et amavi, et amo etiam cum universos, tum singulos Dtionum VV. Itaque rogo, ut ad diem proximam Veneris [3] Dtiones V. adsint: vident enim, in quibus res meae versentur periculis, quando neque domum emptam habeo, neque pecuniam. Et certe, si Georgium [4] ante ejus finem negotii decedere e vita contigeret, in quod ego damnum incurrerem, facile intelligunt Dtiones VV. Quamobrem quum me ad proxima Comitia proficisci sit necesse, nolui iis rebus infectis discedere, quas suis etiam literis Regia vobis Mtas tradit et committit, sicuti ostendam, quum venero. Praeter haec autem mea propria sunt mihi nonnulla cum Dtionibus VV. conferenda, antequam ad Comitia abeo, ut plenius intelligam, quomodo res illarum tutari pro mea consuetudine in Comitiis debeam; velim enim, ut de meo erga se amore optime sibi et perpetuo Dtiones VV. persuadeant.

---

[1] Cf. 379 et 402. [2] Sic!
[3] 7 Septembris 1548. [4] Scholtz.

400. Consulibus Thorunensibus.

Dibovi, mense Septembri 1548.

Etiamsi saepe scribo et parum scribendo proficio, tamen hunc laborem parvi duco, si causa non cado. Mitto isthuc Venerabilem Cancellarium meum, cui cum Generoso fratre meo, Dno Capitaneo Raciązensi [1], plenam do nomine meo facultatem ad capiendam ejus domus possessionem atque omnia facienda, quae erunt in rem necessaria. Dtiones VV. adhuc rogo, ut se in hac ista causa mea justos Senatores et mihi benevolos exhibeant, Scabinosque eadem autoritate pertrahant, quin et universae plebi de me omnia benevolentis hominis et charissimi vicini officia polliceantur, quemadmodum decet illius urbis primarios homines et meos amicos. Non fallam profecto haec Dtionum VV. promissa, quae etiam apud S. Mtatem R. testata feci. Bene valeant.

401. Sigismundo Augusto Regi.

Dibovi, m. Septembri 1548.

Etsi omnibus jam in hoc amplissimo S. Mtatis V. Regno testata sit facta singularis S. Mtatis V. ad jus unicuique reddendum propensio adeo, ut abunde munitus sibi quisque esse ad jus obtinendum videatur, ubi rem in judicio S. Mtatis V. versari intelligit: tamen civis etiam iste Torunensis, Bonaventura Teng, vicinitatis jure a me petiit, ut causam illius Mtati V. S. non tam commendarem, quam exponerem. Obtinuit is jus suum jam pridem contra Volphgangum Braun sententia Commissariorum Divi olim parentis S. Mtatis V., eamque illorum sententiam Mtas Sua confirmaverat. Nihil restat aliud, quam ut ad ejus sententiae exitum et executionem pervenire queat, a qua illum nonnulli ex Consulibus Thorunensibus prohibere videntur. Rogo suppliciter S. Mtatem V., ut pro sua summa justitia atque clementia jus hoc istius hominis tam clarum et apertum autoritate Sua Regia defendat, iisque illum rebus atque literis muniri faciat, quibus ad latae sententiae executionem pervenire possit. Sic S. Mtatem V. Deus Optimus Maximus sanam et felicem in hoc solio conservet. Datum.

402. Eidem.

Radziejów, 19 Septembris 1548.

Pro mea perpetua in S. Mtatem V. fide et observantia, quid et ante egerim et in ipsis minoribus Comitiis [2] locutus sim, malo ex aliis S. Mtatem V. quam ex me ipso intelligere. Illud certe abunde a me omnibus est demonstratum, ita Rempublicam defendi oportere, ut illam dignitate maxime et Mtate R. contineri existi-

---

[1] Nicolao Zebrzydowski.

[2] Sejm zwołany przez Zygmunta Augusta na 10 sierpnia 1548 do Piotrkowa, cf. 379, nie przyszedł do skutku; listem więc dd. z Krakowa 3 sierpnia t. r. zwołał król sejm nowy na 21 października do Piotrkowa, sejmiki partykularne na 17 września, generalny zaś w Kole na 15 października 1548. Wypisy prof. dra W. Zakrzewskiego z Metryki koronnéj; J. Szujski, Scriptores rer. Polonic., I 283. — List 402 pisze téż Zebrzydowski po skończonym sejmiku partykularnym w Radziejowie, t. j. prawdopodobnie 19 września r. 1548.

ment, qua labefactata Rempublicam ipsam ruere oportere. Itaque magna multorum Equitum manu atque gratia conciliata, in quo uno totam vim consistere saepe compereram, ad Comitia sum profectus: ubi quum essem, quum de S. Mtatis V. et in Rempublicam pietate, et in singulos homines clementia sermonem habui, facile ut Nobilitas intelligeret, esse sibi Deo gratia Principem eum, qui nihil prius apud se Reipublicae charitate habeat. Comitiorum Privilegiorum etiam et libertatum confirmationis prorogationem, ad ipsius et nostras preces factam commemoravi, alia etiam disserui, quae ex S. Mtate V., Cracoviae quum essem, intellexi. Nuncios jam tandem petii designari, qui et V. Mtatis voluntati et ipsorum dignitati respondeant, viri graves, cordati, integra potestate. Designati sunt: Magnificus Grabski, Castellanus Crusviciensis, Generosi Judex Vla[illegible]iensis, Tribunus Junivladislaviensis et Georgius Tulibowski. Aberant pene omnes Senatores, quorum interfuit; ego autem si itidem abfuissem, aut pejora profecto, aut non meliora certe prioribus Comitia habuissemus. Ubi enim non habet multitudo, quem tandem ducem sequatur, haud facile ipsa in unum atque certum aliquid convenire potest: quot sunt homines, tot sententiae, ut formae atque species variant, ita variant studia et opiniones. Sed quum res confecta sit ex sententia, minus curandum est, ceteros abfuisse. Ego haec, si alius defuisset, per meum ipsius Cubicularium Mtati V. S. significaturus eram, pro mea in illam singulari cultu et observantia.

403. Martino Weiher [1].

Volboriae, mense Octobri 1548.

Amavi hunc amorem Dtionis T., quem erga me literae illius praeseferunt, ipsam etiam medius fidius Dtionem T. ut habui, ita habeo charissimam. De vendendis meis illis possessionibus [2], quod mihi scribit, difficile id omnino praestare possum, quod neque solius meae sint, sed Ecclesiae, neque vicina praedia, quae isthic in Pomerania possideo, facile sine iis istis possent consistere, neque effugere illud possem, quominus si istas vendidero, alias me Ecclesiae tales atque tantas emere oporteat. Qua in re duo sunt mala, tum quod praedia hic carissime veneunt, tum quod multo majus est, quod reperiri venalia non possunt. Tamen ut intelligat Dtio T., etiam huic officio erga Dtionem T. apud me locum esse, negligam ego haec omnia incommoda pro Dtione T., et possessiones vendam quindecim milibus florenorum, ad ejusque rei consensum Canonicos Ecclesiae [3] persuasionibus adducam. Quin et illud etiam praestabo, ut si ejusmodi interea bona alicubi minoris quam millibus quindecim reperire potero, faciliorem me quoque sibi Dtio T. experiatur, quum ad contrahendum vel ipsa venerit, vel quempiam nomine suo cum facultate miserit. Quod etiam ex me petit, ut quorum hominum ad ea conventa nostra opus sit consensione, illi significem, id ita se habet: Episcopus vendit, Capitulum consentit, Papa confirmat, sed neque Capitulum Episcopi, neque Papa Episcopi atque Capituli munus antevertit. Bene valeat Dto T., et me Ill. Dnis Pomeraniae Ducibus [4] per occasionem commendet. Datum.

---

[1] Canonico Caminecensi (w Pomeranii). [2] Lemborgensibus.
[3] Vladislaviensis. [4] Barnimo et Philippo.

Epistolarum Liber duodecimus.

1. Consulibus Thorunensibus.

Petricoviae [1], *m. Novembri 1548.*

Fuerunt hic apud nos et multi alii cives VV. Dtionum et novissime Paulus ıen cum literis illarum, quibus omnibus quam apud Regiam Mtatem praesto n, ipsi satis testari possunt. Feci id autem libentissime pro consuetudine mea, in negotiis civium vestrorum uti soleo, et quanquam in diversum me raperet ıegotium de domo mea, quod in judicio Dtionum VV. secus quam oportuit n est, tamen volui etiam novo isto benevolentiae genere Dtiones VV. mihi ıcire, et quod jubet Evangelium, carbones super capita illarum congerere. ı isthuc cum Mtatis R. mandato ad Dtiones VV., fidemque illarum requiro, :tus illius exemplum, qui inter me et Georgium [2] de ea domo primus fuit, mihi jubeant. Nam quum causa haec ad Mtatis R. judicium devenerit, opus ɔ mutui nostri contractus, hoc est venditionis et emptionis formam exhibere. ido, id Dtiones VV. tum pro ipsius rei aequitate, tum pro mea erga se be-.entia esse facturas; alioqui domo ego fortassis cedam, sed curabo etiam eps, ut me et privatim et publice Dtiones VV. a se esse laesum intelligant gnoscant, et quoniam me in civitate sua esse noluerunt, dabo operam, ut ɛ ipsae in mea amicitia esse videantur. Ego domo si potitus non fuero, nil ɔ, nam pecuniam recipio, quam nescio, an non duabus ejusmodi domibus : malim hoc tempore; sed tamen non potest mihi non fore gravissimum, quod ı amicitiam et vicinitatem flocci fecerint. Sed ego de illis confido meliora. m.

---

[1] List 404 i nn. pisane są ze sejmu w Piotrkowie, który się rozpoczął 31 października r. 1548. W miejscu téż tém, z małym wyjątkiem wycieczek do sąsiedniego Wolborza, bawił Zebrzydowski odtąd nieprzerwanie już aż do 1 lutego r. 1549, jak to z Tek Naruszewicza r. 1549, LXVII 7, 8 i 48, wnosić należy, gdzie biskup włocławski występuje jako świadek na potwierdzeniu kilku przywilejów przez króla d. 23 stycznia i 1 lutego t. r. Potwierdza to zresztą i Księga jego aktów, 22, podług któréj Zebrzydowski znajdował się w Piotrkowie: 7 Novembris, 20 Novembris, 3 Decembris 1548, 23 Januarii, 29 Januarii 1549. Jakie zaś było jego zachowanie się w czasię tego sejmu burzliwego, na to rzuca dostateczne światło Dyaryjusz sejmu piotrkowskiego z r. 1548, ogłoszony przez dra J. Szujskiego w Scriptores rerum Polonicarum, I 163 i nn. Był on w ogólności, jak się Dyaryjusz w jedném miejscu, str. 240, wyraża: „neutralis", t. j. ani nie zrywał z Boną, ani téż nie przychylał się stanowczo na stronę Zygmunta Augusta. Tylko co do najważniejszéj sprawy, małżeństwa króla z Barbarą Radziwiłłówną, różni się w tym względzie fragment Dyaryjusza tego sejmu, wydany przez J. U. Niemcewicza w Zbiorze pamiętników, I 46, podług którego Zebrzydowski na posiedzeniu sejmu 6 listopada miał powiedzieć: „Co do małżeństwa, toć Miłościwy królu obraża wszystkie ludzie i mnie samego ubogiego kapłana W. K. M., i gdy mi się tego zwierzyć tak rok w Piotrkowie na sejmie raczył, tedym ja temu wierzyć nie chciał, i wnetem tego W. K. M. nie pochwalił, i prosiłem, niemało przekładając rzeczy, coby na potém z tego przyiść miało". Dyaryjusz w wydaniu dra Szujskiego nie zna takiéj mowy naszego biskupa. [2] Scholtz.

405. Notario Thorunensi.

Petricoviae, m. Novembri 1548.

Quoniam magistratus Torunensis plurima contra nos et aperta odii indicia cognovimus, coacti sumus hoc R. Mtatis autoritate quaerere, quod si mutua inter nos benevolentia constitisset, et mutua benevolentia potuimus obtinere. Mitto isthuc cum R. Mtatis mandato, ut qui inter me et Georgium Scholcz contractus de domo est factus, ejus mihi exemplum ex Actis exscribatur, cujus quidem rei quoniam tu scriba fuisti, a te id ipsum requiro. Pertinet hoc ad uniuscujusque fidem, ut quod praesente se gestum est, ejus, qua potest et debet, testimonium perhibeat. Et tamen profecto facies, ut rationes nostras contractas, quae praesente te fuerunt, de libro excerptas nobis mittas, neque quidquam prae oculis habeas, quam quod virtuti et fidei tuae conveniat.

406. Petro Miskowski, Vicario Cracoviensi.

Petricoviae, m. Decembri 1548.

Accipiet argenti nonnihil a Dno Lutomirski, telonis Notario, Turski hic, quem ego isthuc et Bartholomaeus frater [1] mittimus: vellem Ftate V. praesente illud accipi, ut et fibulas circumspiciat, et numerum ad descriptionem conferat ipse. Quaeso, ne operam nobis neget, pictorem autem de rosis quoque admoneat, nam ego currum pro iis mitto perendie.

407. Bonae Reginae.

Petricoviae, exeunte Decembri 1548.

Gratissimus mihi hospes fuit Joannes Kroczevius, V. S. Mtatis Secretarius, adeo ut gratiorem neque a multo jam tempore habuerim, neque nunc habere alium potuissem; quam enim V. Mtatis gratiam per imprudentiam [2] amiseram, eam ille planissime recuperatam in domum meam attulit. Ac fuit quidem mihi et est etiam illius temporis recordatio permolesta, quum V. me Mtatis gratia cecidisse intelligebam, non tam culpa ulla mea, quam temporis iniquitate, etenim quod fuit factum, id quavis potius causa alia factum fuit, quam ex immutata mea in S. Mtatem V. observantia. Croczevii autem oratio hoc mihi extitit jucundior, quo res ipsa me, quae affligebat, affligebat magis: servivi semper Mtati V. cum summa alacritate, serviam etiam, dum vivo, neque hoc meum institutum ulla unquam tempora immutabunt. Quod me per epistolam adhortatur, ut res illius in Senatu curae habeam, scito, non esse oscitanti equo stimulum, sed currenti calcar addere: ego enim quoties Mtatem V. in luctuosissimis istis rebus, quae in Senatu nunc versantur, nominari contigebat, quum alii perfunctorie nominassent, ego honorificentissime nominavi, et deinceps omnibus in rebus, quae forte in Senatu agi contigeret, non minus me pro S. Mtate V. laboraturum proposueram, quam laborasset quivis ex istis, ad quos hoc tempore frequens Mtatis V. epistola veniebat. Quod superest,

---

[1] Zebrzydowski. [2] !

non arbitror, ultimum illud tempus fuisse, quo Mtas V. in meis possessionibus esse possit [1]; intervenire adhuc multa possunt, ut per meas possessiones Mtati V. iter sit faciendum. Tunc igitur lubens omnia priora sarciam et Mtati V. omne fidelissimi servitoris obsequium exhibebo. Datum.

408. Eidem.

Petricoviae, ineunte Januario 1549.

Discedentem Dnum Kroczewski, Mtatis V. Secretarium, nolui sine meis ad Mtatem V. dimittere, quibus illi anni istius [2] exordium faustum atque felix de more imprecer, mea etiam, ut soleo, studia atque obsequia commendem. Iter mihi in Hungariam Senatus consulto decretum est provinciaque demandata, et Mtatis Reginalis Hungariae [3] res constituendi, et de duorum isthic Senatorum controversiis cognoscendi, Rmi Episcopi Varadiensis [4] Magnificique Petrowicz [5]. Ego quum viderem me his tantis rebus imparem, coeperam initio provinciam detrectare, sed et Senatus autoritate victus, et compulsus fide mea atque studio in Mtatem R. Hungariae, cepi tandem provinciam; valde enim semper cupiebam, ut Mtati Suae, filiae Mtatis V., pro sua summa erga me gratia atque pietate, servitiis aliquando meis responderem. Itaque Mtas V. S. si quid habet, quod isthic suo nomine agere et curare velit, quaeso, ut significet, immo vero, si ita videtur, aliquem mecum ex aula sua mittat, qui et Mtatis V. res curare, et mihi ad reliqua auxilio ornamentoque esse possit, qualem ex omnibus Dnum Kroczewski optarem, nam mihi collega ad id muneris non ex Palatinis quispiam, ut ego cupiebam, sed Castellanus Vislicensis [6] est adsignatus. Commendo me in gratiam S. Mtatis V.

409. Joanni Czarny [7].

Petricoviae, mense Januario 1549.

Cum Stanislao Brandis, aulico Regio, magna mihi et arcta intercedit necessitudo, quippe qui et gentilitatis jure proxime me attingit [8] et sanguinis. Is quum mihi nuper significasset, quid illi negotii nomine uxoris suae, nepotis Dtionis V., exhibeatur, quanquam initio permoleste tuli, ex aliis me hoc prius, quam ex ipso intellexisse, cujus intererat, meam erga se hac in re benevolentiam quamprimum experiri, tamen postea omnem illi meam operam detuli. Quamobrem Dtionem V., veterem meum familiarem et charissimum amicum rogo, ut se erga hunc propinquum meum ita et ipsa Dtio V. gerat, et fratres suos gerere faciat, ut intelligi possit, magnam mutuae illius et veteris conjuntionis nostrae, magnam istarum literarum mearum habitam fuisse a Dtione V. rationem. Est is gentilis meus antiqua,

---

[1] Podług Tek Naruszewicza r. 1548, LXVI 78, bawiła Bona z córkami od 22 września r. 1548 w Warszawie i na Mazowszu.

[2] 1549. [3] Isabellae. [4] Georgii Martinuzzi.

[5] Petri, Comitis Themessiensis, cf. 398.

[6] Prawdopodobnie „Sebastianus de Mielec" (= Mielecki), podpisany jako „Castellanus Vislicensis" na dokumencie dd. Cracoviae feria 6 ante festum s. Andreae Apostoli (= 28 listopada) 1550, który w całości podaje Nakielski w Miechowii, str. 654.

[7] Sic! [8] Brandyszowie z Grabiszyc byli herbu Radwan.

quod scire arbitror Dtionem V., et clara domo natus, in militiamque aliquot ante annos profectus quum esset, factis atque virtutibus propriis nobilitatus, ita ut dignus merito videri possit, qui in familiam et Dtionis V. et quamcunque aliam nobilissimam et clarissimam adsciscatur. Regiae etiam Mtati pro fide sua multisque praeterea Principibus quantopere se charum reddiderit, ego cognovi tandem, quum de hoc illius negotio aliquoties inter nos facta fuisset mentio. Me ipsum postremo quum inter gentiles atque propinquos suos habeat, hac dignitate Dei gratia insignitum fore arbitror, ut familiam Dtionis V. non modo non obscuret, sed fortassis illustriorem reddat. Quod quum ita sit, pro veteri iterum et mutua illa nostra benevolentia rogo, ut harum rerum omnium digna ratio a Dtione V. atque fratribus illius habeatur. Quod si impetro, habebo vicissim Dtionis V. illiusque familiae dignitatis et commodorum eam, quam potero maxime, rationem.

410. Scabinis Thorunensibus.

Petricoviae, m. Januario 1549.

De domo illa a me empta [1], quod nobis fuit in judicio R. Mtatis negotium, ita est finitum, ut domus mihi ipsius possessio addicta sit, quemadmodum ad Dtiones VV. perlatum esse quoque arbitror. Sed quia rumores olim quosdam invaluisse inter Dtiones VV. audiveramus, me, si ad ejus unquam domus possessionem pervenissem, magno incommodo fore Dtionum VV. civitati, volui hic testari, me, si antea unquam et omnes et singulos Dtionum VV. dilexi, nunc jam ita amaturum, ut non tam Episcopus Cujaviensis civis Thorunensis, quam civis Thorunensis Episcopus Cujaviensis factus esse videatur. Sic tuebor undiquaque et prae me feram bonam civitatem.

411. Praeposito Strzelnensi [2].

Petricoviae, m. Januario 1549.

Scripsit ad nos Capitaneus Vladislaviensis [3] noster, impediri quendam hominem a Ftate V., quominus se nobis subdat in pagumque nostrum Vieniecz [4] commigret, hac specie et praetextu, quod in ditione Ftatis V. natus esse dicatur. Id quanquam mihi adhuc ignotum sit, in ditione illum Ftatis V. natum esse, tamen etiamsi res ita se haberet, sicut dicitur, aequum est, id mihi a Ftate V. concedi, tantisper ut inter subditos nostros numeretur, donec ego, quum isthuc venero, de re tota cognoscam. Haec ut Ftas V. faciat, rogo: omnino re cognita ita statuam, ut V. Ftas hoc mihi tempus, quod peto, concessisse, poenitere non possit. Quae bene valeat.

412. Capitulo Vladislaviensi.

Petricoviae, m. Januario 1549.

Quum intelligerem, celebratum iri annuum istud vestrum Capitulum, quo de rebus atque negotiis Ecclesiae nostrae peculiaribus atque propriis solet consultari,

---

[1] A Georgio Scholtz. [2] Strzelno w wojew. inowłocławskiém, klasztor Norbertanek.
[3] J. Corcibocus. [4] Wieniec parafija, poczta Brześć kujawski.

cogitaram initio, quempiam ex meis ad Ftates VV. mittere, qui omnibus actis atque negotiis nomine meo isthic interesset, quique vos et de mea sententia et animo in Ecclesiam faceret certiores. Sed aliis postea rebus occupatus, quibus etiam nunc distineor, perficere nequivi, quod institueram. Nunc igitur per Dnum Capitaneum Raćiązensem fratrem meum [1], qui isthac iter facit, Ftatum VV. salutem inviso omniaque illis laeta opto atque felicia. Legatio mihi in Hungariam Senatus consulto decreta est, quae et itineris quidem longitudine et amplitudine sua magna inprimis est et gravis. Hanc ego dum obeo, rogo Ftates VV., ut communibus precibus Dominum Deum interpellent, ut haec ipsa legatio mihi jucunda, Ecclesiae nostrae honorifica, ipsi et Reipublicae salutaris esse queat, ut demum rebus omnibus rite confectis et ex animo incolumes Ftates VV. incolumis ipse quoque possim reperire. Quod ubi erit, omnia illa luculentissime faciam, de quibus ad me superioribus literis Ftates VV. scripserunt, quas interea optime valere opto.

413. Stanislao Lasko, Palatino Siradiensi.

Petricoviae, m. Januario 1549.

Saepe hic adversam Mtiae V. valetudinem mente atque cogitatione mea complector eamque deploro. Video enim, quantum per eam Reipublicae hoc maxime tempore detractum sit, quum a quibus Senatorum sententiae numerantur, non appenduntur, ii nos unius Senatoris suffragio dicunt destitui, a quibus appenduntur autem, ii tali atque tanto viro Stanislao Lasko orbatam esse bonorum sententiam, dolent et queruntur. Itaque quum se hic homo mihi obtulisset, qui apud Mtiam V. nonnihil habet negotii, has illi dedi, quibus primum Mtiam V. salvere jubeo, ut et ego mutuae conjunctionis atque necessitudinis, et Respublica beneficiorum, quibus V. Mtiam affecit, fructus ex salute ipsius ferre possit. Deinde rogo, ut hujus subditi mei causam aequis auribus Mtia V. audiat, Praefectoque oppidi sui Stricoviensis mandet, ne deinceps, sicut cepit, homines meos insolito isto vectigali oneret, quod nulla publica autoritate stabilitum, privata tantummodo hujus Praefecti cupiditate videtur esse introductum. Etenim in toto hoc Regno, quod etiam scire arbitror Mtiam V., sunt ab ejusmodi vectigali subditi mei exempti, idque amplissimis Privilegiis, quae ego hic Mtati R. confirmandi causa exhibeo [2]. Illud certe multis esse persuasum existimo, nos inter nos amicos esse, quoties igitur subditus meus a Praefecto Mtiae V. oneratur, ipsius Mtiae V. subditum onerari existimandum est; amicorum sunt enim inter ipsos omnia communia. Itaque ut liber hic homo abeat, et aequum est et ego rogo. Mtiam V. optime valere opto. Datum.

414. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Petricoviae, m. Januario 1549.

Ad parochiam Chorzeczinensem [3], quae eadem est cum Scholastria Volboriensi, jus praesentandi est Capitanei Volboriensis et Duninorum, sed alternum.

---

[1] Nicolaum Zebrzydowski.

[2] Potwierdzenie to otrzymał Zebrzydowski właśnie podczas sejmu w Piotrkowie 11 grudnia 1548, cf. Appendicem.

[3] Chorzęcin, parafija pod Wolborzem.

Anno igitur superiore quum illius sacerdotii possessor Wielebnowski defunctus esset, qui a Duninis praesentatus fuit, iterum quoque de [1] Venerabilis Dnus Przerembski ab his ipsis praesentatus. Erat magna tum, sicut memini, inter Duninos et meum Capitaneum de hoc alterno jure controversia, quam ut sopirem, omnemque in posterum ejus rei dubitationem atque dissensionem tollerem, simulque etiam, ut Dno Przerembski gratificarer, fratrem meum Capitaneum Volboriensem hortatus fui, consensionem tunc ut suam praesentationi Duninorum adjicerent. De cetero autem ita conventum fuit, ut prima vacatione quaque alterni istius juris integra vis et potestas ad Capitaneum meum Volboriensem pertineret. Nunc ita res habet: Dnus Przerembski sacerdotio illi renunciavit, Dunini autem pactorum atque conventorum cum Capitaneo meo vel obliti rursus, vel negligentes, iterum Dnum Remiszowski praesentarunt. Ego quanquam res sine Capitanei mei insigni injuria esse non potuisset, tamen ad R. Dtionis V. Marschalco gratificandum libenter facturus eram, ut consensione etiam Capitanei mei Duninorum praesentatus non careret, dummodo deinceps omni jam tergiversatione serio praeclusa, jus vicissim praesentandi Capitaneo meo assererem et stabilirem. Sed quum consensionem Capitanei mei ab illo praesentato negligi vidissem et contemni, obtinui apud Capitaneum meum praesentationis literas Stanislao Mileski, quem Dtioni V. R. commendo. Est homo, qui neque ingenio neque facultatibus litigiosus est, hocque adeo sacerdotium, magis quod ego ita vellem, quam quod ipse cuperet, acceptavit. Ego autem cujus maxime interest, praesentatum hunc defendere, rogo vehementer, ne illi cujuspiam gratia desit R. Dtionis V. Animadvertat R. Dtio V., quoties jam jure suo Dunini contra fas usi sint; recognoscat et illud, quoties ego me illis ex eorum sententia, quoties Capitaneum meum praebuerim. Illud etiam consideret, quam contemptim nunc Capitanei mei consensio ab Romissewski [1] sit neglecta: aequum esse profecto videbit, ut Duninis tandem aliquando, quod vi universum ad se rapere nituntur, legibus adjuvetur, et ad Capitaneum quoque meum pars aliqua tanquam postliminio redeat, utque jam hic Capitanei mei praesentatus gratiam erga se R. Dtionis V. experiatur. Id quod ego R. Dtioni V. omni meo studio atque observantia lubens reponam, cui me atque hunc praesentatum iterum iterumque commendo. Datum.

415. Andreae [2], Episcopo Plocensi.

Petricoviae, m. Januario 1549.

Quum R. Dtio V. post suum Petricovia discessum Volboria iter faceret, tubicinem Moscovitam, nescio quis, mihi ex comitatu R. Dtionis V. abduxit, quem ego a puero pene eduxi, servavi pro meo, ad tubam denique exerceri jussi. Quam rem ego quidem ante si non curavi, quum tubicinis opera egerem minus, nunc profecto incumbente Hungarica ista legatione non curare non possum. Rogo R. Dtionem V., qua ego in toto nostro ordine neminem habeo chariorem, ut inter suos diligenter inquiri jubeat, quisnam sit, qui eum abduxerit, et repertum illum quidem verbis castiget, tubicinem vero remittat mihi. Nam ego, qui de amore R. Dtionis V. erga me optime sum persuasus, non credo, haec sciente, multo minus

[1] Sic! [2] Noskowski.

jubente R. Dtione V. esse perpetrata; magnum mihi et necessarium est id officium ab R. Dtione V., quam bene valere meque amare cupio. Datum.

416. Palatino Plocensi [1].

Petricoviae, m. Januario 1549.

Fretus mutua necessitudine et conjunctione nostra, et amore illo erga me Mtiae V., qui mihi olim saepe in ejusmodi rebus cognitus est et perspectus, rogo a Mtia V., ut si quem habet Moscovitam tubicinem, eo me in hoc itinere Hungarico, quod Reipublicae causa et mandato ineo, uti permittat. Ubi Deo bene fortunante rediero, restituam illum Mtiae V. et gratiam habebo, agam, referam. Interea Mtiam V. bene valere fortunatamque vivere cupio et opto. Datum Petricoviae.

417. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Petricoviae, exeunte Januario 1549.

Ex literis R. Dtionis V. intellexi, in ea illam esse opinione, ut quidquid ego facio, id ex composito adversum se fieri existimet, quum ego tamen nihil tam observem, quam instituta R. Ptatis V., quibus libenter me attempero, quatenus mea fides et Ecclesiae jusjurandum permittit. Decumam atque Canonicatum Vladislaviensem Stanislao Bromirskio [2] largita fuit R. Dtio V., praeterea autem ex Thesauro [3] illi numerari stipendium jubebat: id quaeso qua gratia, nisi ut Ecclesiae et R. Dtioni V., atque adeo ipsius successoribus opera sua praesto esset. Hoc consilium atque factum R. Dtionis V. approbo, quantumque in me est, ratum habeo et habebo. Sed si ille voluntati R. Dtionis V. suoque officio non facit satis, egone culpandus sum, an ille magis, quod institutum R. Dtionis V. non succedit? ille arbitror. Atque ut R. Dtio V. cognoscat, per me nihil stare, quominus ille Canonicatu suo fruatur, age proficiscatur Bromirski Vladislaviam, res meas curet atque Ecclesiae officio satisfaciat: habebit utraque, et decumam retinebit et stipendio perfruetur, quod ego quoque homini pendebam ultra decimam. Quod si non vult proficisci, non vult res meas et Ecclesiae agere (ut profecto nolle se dicit), rogo, det mihi R. Dtio V. veniam, si ab illo decimam aufero, si tollo etiam stipendium. Esset id me Hercle! egregium laboris proemium capere, laborem ipsum fugere: aut hic cum illo habendus est, aut illud cum hoc amittendum. Illud etiam quam grave mihi et injurium foret, dare huic, quod meretur is, qui servit Ecclesiae, interimque alium quaerere, qui serviat pro eo Ecclesiae, novaque illum mercede adficere. Dnum Kośielski, qui pro praedio atque possessione operam suam Episcopis Vladislaviensibus obligavit, neque satisfacit ad R. Dtionis V. intercessionem, hactenus fero, quanquam ludibrio me haberi ab illo intelligo. Rogo, ne amlius me ad ejusmodi res impellat V. R. Dtio: ego is sum, qui illi negare vix quicquam audeo, rogo igitur, ne me isthuc inducat, unde nil nisi ludibrium referre possim. Bromirski si officio suo est satisfacturus, habebit decimam, habebit stipendium, habebit omnia pro gratia R. Dtionis V., cui me diligentissime commendo.

---

[1] Joanni Sokołowski. [2] Sic! [3] Capituli Vladislaviensis.

418. Eidem.

Volboriae, ineunte Februario 1549.

Posteaquam ita R. Dtioni V. videtur, curabo, ut Dno Romissewski [1] consensio Capitanei mei [2] accedat, sed ita, ut juris deinceps alterni omnis tollatur dubitatio. Interea etiam rogo, ut ad unius mensis decursum institutio Romissewski differatur, oblata est enim mihi spes quarundam literarum, unde juris istius alterni universa controversia et disceptatio sopiri queat.

419. Bonae Reginae.

Volboriae, in. Februario 1549.

Ex sermone Cubicularii mei, qui isthuc forte fortuna inciderat, exque literis Croczevii intellexi, Mtatis V. de me opinionem ei similem fuisse, quae fuit mea de S. Mtate V. Ego enim, quum mihi ab illa ad meas literas non rescriberetur in tanta, qui ad nos veniebant, Cubiculariorum illius frequentia, existimabam, quod mihi potissimum legatio ista Hungarica decreta fuerit, id Mtati V. non probari; tribuebam id autem iis reliquiis, quas ex offensa illa gratia in V. Mtatis animo etiamnum haerere putabam. Vicissim autem S. Mtas V. quoniam superiorum literarum mearum, quae illi aegrotanti, ut nunc didici, redditae fuerunt, oblita fuit, existimabat se de hac legatione studiose a me celari, idque ab offenso animo proficisci; quum ego tamen, sicut antea quoque Mtati V. scripsi, tantum abest, ut celare id Mtatem V. voluerim, ut ipsius unius et Serenissimae ipsius filiae Hungariae Reginae causa id susceperim, posthabuerimque et tenuitatem ingenii et infirmitatem valetudinis, et itineris longitudinem et difficultatem negotii, prae studio in Mtates VV. Ipsoque illo pene momento ad Mtatem V. haec scripsi, ut vel mihi, quid ipsi Mtas V. suo nomine agendum commiteret, vel quempiam ex suis mecum mitteret; sed quia totam ejus legationis rationem de Mtatis V. scientia atque sententia institutam et perfectam esse arbitrabar, eo fui brevior in describenda. Nunc quoniam ex Croczevii epistola diversum intellexi, mitto Mtati V. chyrographo meo totam istius legationis rationem descriptam, neque enim, ut existimo, quidpiam in Mtatem Regiam [4] delinquam, si quae frater benevolentissimus de sorore constituit, apud matrem exposuero. Deum quaeso, ut hoc meum munus ad suam gloriam, ad Reipublicae nostrae decus et tranquillitatem, ad V. Mtatis voluptatem conferat, ut quemadmodum huic nunc uni S. Mtatis V. filiae Serenissimae inservio, ita deinceps eodem studio meliore fortuna reliquis inserviam. Si quid est autem, quod mihi Mtas V. velit injungere, exspectabo tantisper et quidem libentissime, dum isthinc redit Cybulski iste meus, a quo etiam plura in eo genere, si volet, S. Mtas V. cognoscet, cui me in gratiam diligentissime etiam atque etiam commendo.

420. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Volboriae, in. Februario 1549.

Dici non potest, quam male me habeat, summum meum et singulare in R. Dtionem V. studium parvi ab illa aestimari, in quo non jam aliud quicquam

[1] Cf. 414. [2] Volboriensis. [3] Sigismundum Agustum.

accusabo, quam meum ipsius infortunium. Anno superiori quum id ex Dtione V. R. peterem, receperat se Dtio V. R., totum illud nogotium, quod de Cantoria Vladislaviensi Cancellario meo exhiberetur, ad me remissuram, cujus et jurisdictioni Cantoria et imperio Cancellarius ipse proxime subsunt. Nunc iterum ille ad R. Dtionis V. judicium hoc nomine evocatur, et quod majus est, dies illi ea praestituitur, ad quam ille salvis rebus atque negotiis meis sistere se neutiquam potest: quandoquidem illo ego in hoc Ungarico itinere, cui me accingo, ita opus habeo, ut carere non possim. Et quanquam quid ille commiserit, non video, qui nihil hactenus egit, invito illius sacerdotii possessore, tamen si per quorundam hominum importunitatem vivere quietius non potest, vellem atque cuperem, idque maxime rogo, ut quam primum sive arbitro·sive judice causa haec illius cognoscatur, atque adeo transigatur. Quod nisi fuit, ego propter hanc familiaris mei a Regiae Mtatis et Regni negotio avocationem ad ipsam Mtatem R. cogar recurrere.

421. Eidem.

Volboriae, mense Februario 1549.

Suppudet me toties eadem de re apud R. Ptatem V. verba facere, auresque illius obtundere, sed necessitati parendum est. Dolet mihi etiam vehementer, hanc nostram de jure praesentandi cum Duninis controversiolam [1] amice componi non potuisse, ad forensemque contentionem pervenisse; sed ego, qui Ecclesiae meae jus in hac causa non deesse video, quique ad meos et R. etiam Dtionis V. successores, Episcopos Vladislavienses, integra omnia, quae accepi, vellem transmittere, etiam hoc forense genus, postquam effugere illud non possum, non detrecto. R. Ptatem V. rogo, ut nihil neque mea studiosissimi fratris, neque Duninorum, quorum unus illius est servitor, causa moveatur, sed quod jus dictabit, exequatur et decernat, quemadmodum solet illa et ego confido. Interim autem dum hoc iter Hungaricum, cui me accingo, obeo, Dtioni V. R. valedico, observantiamque meam solitam commendo, meos etiam omnes omnium ordinum homines illius gratiae atque patrocinio, si quando eguerint, do interea et trado. Rogo denique, si uno mihi tubicine commodare interea potest R. Dtio V., ut commodet: ubi salvus Deo propitio rediero, restituam illum R. Dtioni V., istiusque erga me gratiae et benevolentiae tubicinem ipse agam. R. Ptatem V. utinam sospitem rediens reperiam, cui quicquid servitor iste meus L. Mileski nomine meo retulerit, id mandato meo factum esse credat.

422. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Volboriae, m. Februario 1549.

Undecima ejus mensis die discessurus hinc jam eram, sed ingenti fui inundatione prohibitus, quae apud nos hic tanta fuit, ut arcis jam meae parietes pulsaret, alibi etiam multos absorberet; distuli igitur rem in decimam octavam mensis diem aut decimam nonam. Interea rogo, ut quidquid ad hoc munus obeundum necesse ex Dtione V. R. habeo, adventante me paratum esse possit: legationis ratio de-

---

[1] Cf. 414 et 418.

scribatur, vel potius absolvatur, literae tanti itineris ab Romano Rege [1] impetratae sint ad manum, cum Mtate Regia ita agatur, ne quid plus unum diem Cracoviae detinear; tempus enim instat peregrinationi incommodissimum, nisi cito praevertatur. Me causamque istam R. Dtioni V. commendo.

423. Sigismundo Augusto Regi.

Volboriae, m. Februario 1549.

Nunc per literas, paulo post sermone ipso meo fidem atque servitutem offeram S. V. Mtati [2]. Factus est vacuus hoc tempore Dapiferatus Brestensis ex obitu Martini Rogalinski: hunc ut S. Mtas V. in Georgium Tulibowski conferre dignetur, vehementer oro. Est is homo et mihi propinquitate sanguinis charus, et Mtati V. ad omnia, in quibus illo et usus sum jam pridem, et uti perpetuo possum, promptus atque paratus servitor. Quem una mecum in gratiam Mtati V. commendo studiosissime.

424. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Volboriae, m. Februario 1549.

Ex obitu Martini Rogalinski Dapiferatus Brestensis vacuus est factus, quem si R. Dtio V. Georgio Tulibowski, propinquo meo, apud Mtatem R. obtinuerit, et me sibi devinciet, et ipsum ad servitia R. Mtatis, ad quae mirifice inter suos Cujavienses et aptus est et paratus, magis incitabit. Utor ego illo persaepe, sicubi mihi pro R. Mtate inter Nobiles illos est laborandum.

---

[1] Salvus conductus dla poselstwa polskiego do królowéj Izabelli, o który Zygmunt August prosił Ferdynanda listem z Piotrkowa d. 10 stycznia r. 1549, udzielił Ferdynand w Pradze d. 26 stycznia t. r. Szujski, Scriptores rer. Polonic., I 285.

[2] Z listu tego pokazuje się, że Zebrzydowski wcale nie wziął udziału w uroczystościach, jakie towarzyszyły sprowadzeniu królowéj Barbary przez Zygmunta Augusta na Nowy Korczyn (11 lutego) i Proszowice (12 lutego) do Krakowa dnia 13 lutego r. 1549, co zresztą i z Balińskiego Pamiętników o królowéj Barbarze, I 214 i nn., wypływa; wziął w nich jednakowoż udział „pan wiślicki", który z Zebrzydowskim jechać miał do Węgier. Szczególniejsze stanowisko w czasie tych uroczystości zajęła także i kapituła krakowska: „Rdi Dni — uchwaliła kapituła na posiedzeniu die Veneris 8 Februarii 1549 — ad excipiendum honorifica aliqua oratione Latina Serenissimum Principem et Dnum Dnum Sigismundum Augustum, Dei gratia Regem Poloniae etc., ex Conventione Piotrcoviensi huc feliciter una cum conjuge sua, Ill. Dna Barbara Radzivillonum familia ex Ducibus Lithuaniae orta, redeuntem, R. Dnum Petrum Miskowski, Canonicum et Viccarium in spiritualibus generalem Cracoviensem, unanimibus suffragiis suis deputaverunt, ita tamen, ut una eademque oratione etiam ipsam conjugem Regis ejusque felicem adventum exciperet et invitaret, quandoquidem indignum visum est professioni et ordini ecclesiastico, ut Polonica aliqua oratio, nunquam alias audita, ad ipsam Regis uxorem fieri deberet". Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac. — Z tém wszystkiem Myszkowski, jak zapewniają naoczni świadkowie, Baliński, l. c., I 218 i 222, powitał wprawdzie dnia 13 lutego wchodzącego do katedry króla mową łacińską, ale do królowéj Barbary: „uczynił witanie po polsku, dobrze mądrze i roztropnie, tak iż się wszem podobało". — List zresztą Zebrzydowskiego 423 doszedł prawdopodobnie rąk Zygmunta Augusta już w Niepołomicach pod Krakowem, gdzie król od 22 lutego z Barbarą bawił. Baliński, l. c., I 224.

425. Martino Tessen, Capitaneo Lamborgensi.

Volboriae, m. Februario 1549.

Existimabam, pro meo in Ill. Dnos Duces Pomeraniae [1] studio in Mtiamque V. officio, proque Ill. Dtionum Suarum et Mtiae V. voluntate, quae mihi semel atque iterum ac saepius literis illarum significata fuit, nihil amplius me atque meos in exigenda pecunia [2], quae mihi isthic debetur, negotii habituros. Nunc video, dilationibus rem geri solutionemque in proximum annum rejici, atque ut id cum bona mea gratia fiat, literis Mtiae V. peti. Equidem quum ex ea re, si ficte fit, molestiam non mediocrem capiam, quod fructus mei mihi retinentur, tum, si vere, illud doleo, quod intelligo, quantum oneris hominibus istis incumbat, dum unius loco pensionis in annum sequentem rejectae duas eodem anno solvere cogentur, proque uno et simplici onere ferre duplex et geminatum. Itaque Mtiam V. rogo, non tam mea, tametsi ea et mea quidem, quam istorum hominum causa efficiat, ut quae mihi hoc anno debentur, hoc anno exoluantur. Omnia mihi ad eam rem consequendam suppetunt, jus principio ipsum meum, deinde Regiarum literarum autoritas, postremo Ill. quoque Dnorum Ducum ad Mtiam V. mandatum. Rogo, ne sola mihi Mtiae V. gratia et benevolentia, quae deesse non debet, videatur. Exemplum Regii diplomatis Mtiae V. mitto, quam bene valere cupio.

426. Stanislao Kostka, Pomeraniae Palatino.

Volboriae, m. Februario 1549.

Detinentur mihi in provincia et Capitaneatu [3] Mtiae V. pontificales mei fructus, fitque hoc nomine Procuratoribus isthic meis magnum negotium, ipsis etiam hominibus onus crescit, qui dum nolunt pauca singillatim, multa simul solvere cogentur. Itaque rogo Mtiam V., ut iis fructus eos nobis ferre edicto suo mandet, primoque tempore. Libertas autem ut constet quoque nobis per illam portus maritimi nostri [4], id ab illa et Cancellarius meus Petricoviae, literas quum exhiberet, rogavit, et ego nunc peto etiam et quaeso. Cognoscet me eorum officiorum Mtia V. gratissimum.

427. Consulibus Gedanensibus.

Volboriae, m. Februario 1549.

Sunt in pagis Dtionum VV., qui fructus meos [5] non ferunt, quos jure debent, in quo video plane Procuratorum meorum inscitiamne dicam an negligentiam, qui eos ad Dtiones VV. non deferrent, ut pro ipsius rei aequitate, proque mutua nostra benevolentia ad ferendum compellantur. Itaque et ipse illos generatim defero, et ut singuli nominatim deferantur, Procuratoribus meis mando. Rogarem, ut ad satisfactionem edicto Dtionum VV. cogantur; sed id illas sponte sua facturas confido, quamobrem non aliud, quam ut cito cogantur, postulo et rogo. Bene valere Dtiones VV. opto.

---

[1] Barnimum et Philippum. [2] Decimis.
[3] Pucensi. [4] Pucensis. [5] Decimas.

428. Joanni Verdeno.

Volboriae, m. Februario 1549.

Scripsi ad Senatum Gedanensem, ut autoritatem suam in negotiis meis quibusdam interponat; sed quia et in autoritate inter illos et mecum in amicitia primum locum habet Mtia V., peto ab illa privatis istis literis, ut Procuratores mei, quibus vectigalium meorum provinciam demandavi, negotio isto jam tandem liberentur homines, qui jurisdictioni Dtionis V. subsunt, ad solutionem cogantur, quibus si nunc grave esse videtur, unius hujus anni tributum pendere, gravius multo erit, quum anno sequenti duorum annorum tributa solvere compellentur. Erit mihi id officium a Dtione V. gratissimum.

429. Nicolao, Archiepiscopo Gneznensi.

Volboriae, m. Februario 1549.

Literae R. Dtionis V. gratissimae mihi fuerunt atque jucundissimae, quae mihi planissime demonstrarunt, quam amanter et quam paterne meum in valedicendo officium exceperit; demonstrarunt autem non verbis tantum, sed re etiam ipsa, dum mihi secum una tubicines adducunt. Equidem quanquam intelligo, R. Dtionem V. ut dignitate ita fortuna et facultatibus superiorem me esse, neque multum omnino mei indigere, tamen pro hac tanta ipsius erga me gratia, me illi atque meos omnes in servitutem do, dico, addico. Tubicinem illi utrumque remitto, nam et uno tantummodo egebam, et hunc ipsum aliunde jam sum nactus. Ceterum animus ipse R. Dtionis V. tam mihi jucundus est, quam si tubicinibus ipsis usus fuissem.

430. Georgio Episcopo Varadiensi, et Petro Comiti Themessiensi, singillatim.

Cracoviae, 26 Februarii [1] 1549.

A Serenissimo Principe meo, Rege Poloniae, universoque Senatu legatus, isthuc venio, de rebus Mtatis Reginalis deliberaturus: ad eam rem praesentia cum ceterorum Consiliariorum, tum Ill. Dtionis V., in qua tota plane illius Regni summa sita est, opus habeo. Confido haec, quae adporto, voluptati Ill. Dtionis V. fore,

---

[1] Podług Księgi aktów Zebrzydowskiego, 22, znajdował się biskup „d. 26 Februarii 1549 Cracoviae alias in Kleparz apud s. Florianum in cimiterio". Dlaczego nie w domu kapitulnym, cf. 23, niewiadomo; widocznie dla wielkiéj ilości uzbrojonych jezdców, których miał przy sobie, udając się przez posiadłości węgierskie Ferdynanda I do Siedmiogrodu. Kapituła krakowska jednakowoż już na posiedzeniu die Mercurii 6 Februarii 1549 uchwaliła, żeby Zebrzydowskiemu, gdy będzie jechał do Węgier przez Kraków, „sive verbaliter sive per literas" ponownie przedstawić, jakie nieporządki dzieją się w owéj kamienicy kapitulnéj: „quantae insolentiae, turbae, tumultus et scandala in ea domo capitulari, quam beneficio Capituli possidet". Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac. — Z listu 422 wypadałoby, że Zebrzydowski tylko prez jeden dzień zabawił w Krakowie, choć pewności na to niema; w każdym razie jednakowoż niebawem opuścił stolicę, gdyż J. Langus już d. 26 marca r. t. donosi Ferdynandowi I, że „biskup kujawski pojechał do królowéj Izabelli na Siedmiogród, aby ją do Polski

in quibus sunt nonnulla, quae privatim et proprie ad ipsam spectent. Quamobrem peto et quaeso, ut Mtati Reginali adventante me praesto esse velit, suarumque civitatum, oppidorum, castrorum et quarumcunque possessionum Praefectis mandet, efficiant, ut mihi ad Mtatem Suam et Dtionem V. Ill. eunti securus ubique pateat transitus.

431. Sigismundo Augusto, Regi Poloniae.

Ad Varadinum, ineunte Aprili 1549.

Non libenter hunc Mtatis V. Cubicularium dimitto, erat enim mihi ad cetera vehementer necessarius. Sed quia per literas mihi S. Mtas V. mandaverat, uti de Caesare Turcarum, ubi esset quidve ageret, sibi significarem, veritus, ne quid in mora essem, praesertim quum tempus adesse videam legato isthuc Mtatis V. proficiscendum, redire jussi Cubicularium. Halepi [1] Turca esse dicitur, quae civitas quadraginta dierum itinere sita est ultra Constantinopolim, qua itur in Persiam. Hinc ille in Persas cum exercitu dicitur profecturus, quo fit, ut neque hoc, neque fortassis in sequenti anno, nostrae istae regiones eum sint habiturae; fit enim illi a Persa tantum negotii, quantum universa illius vis atque potentia sustinere vix possit. De ceteris rebus, quas a Mtate V. commissas habeo, pauca sunt adhuc, quae scribuntur. Fui Varadini [2] cum illiusque Ecclesiae Episcopo [3] locutus sum, quem facile hac esse industria hominem comperi, qua apud nos praedicatur; sed assequitur, Deo gratia, hominis industriam ingeniolum meum. Hoc mihi tantum praestat, quod sicubi fortassis rationibus locum non dederit illasque contempserit, nemo est hic, qui eum queat reprehendere; facile autem ingenium ostentat, qui nullius est timoris, nullius pudoris inclusus angustiis. Volebat is primum totam rem ita inficere, ut universae nostrae legationis rationes concidisse viderentur; nam quum hos esse missos Oratores intelligeret, qui finem omnibus rebus illis, de quibus internuncii toties jam cursitarunt, imponerent, hoc egit, ne legationi nostrae interesse cogeretur. Aliis se negotiis avocari, Legatum ab Romanorum Rege [4] missum esse ajebat, qui quum convenire illum oporteret, nos Varadini detinere tantisper volebat, dum rem cum eo Legato transigeret, quod tamen ipsum quando futurum esset, nescire se dicebat; re autem vera hoc ajebat, ut quum semel Varadino egressus esset, deinceps nos non videret. Ad ea ego multa respondi, tantam atque talem moram, cujus exitus provideri non possit, dixi mihi non convenire, ad Mtatem Reginalem primo me quoque tempore proficisci oportere, atque adeo

sprowadzić". Szujski, Scriptores rer. Polonic., I 286. — Doniesienie tylko Langa co do „sprowadzenia" Izabelli nie było całkiem dokładne, nie chodziło bowiem tyle o sprowadzenie jéj do Polski, jak raczéj o nakłonienie jéj, żeby się starała w Siedmiogrodzie pozostać, a to właśnie przez pogodzenie za pośrednictwem Zebrzydowskiego oddawna między sobą powaśnionych możnowładców węgierskich, namiestnika Jerzego Martinuzzi i bana Piotra Piotrowicza. To téż był cel poselstwa Zebrzydowskiego, które w towarzystwie kasztelana wiślickiego (Sebastyjana Mieleckiego) przedsięwziął z całą wystawnością, jak na pana polskiego przystało, w 200 uzbrojonych jezdców i z kapelą nadworną. Monumenta comitialia Regni Transsylvaniae, I 249; Epistola A. Verancii, dd. Albae Juliae 27 Maji 1549, in Appendice.

[1] Aleppo lub Haleb w Syryi.

[2] Wielki Waradyn nad rzéką Körös, na południowym wschodzie od Debreczynu.

[3] Georgio Martinuzzi. [4] Ferdinando I.

proficisci velle haud quaquam decere, hanc tantam illam tanti Regis legationem negligere, et aliis levioribus vacare, praesertim quum de hac nostra multo ante sciverit, illa ei porro ignota fuerit. Me omnino proficisci velle, Mtatis Reginalis officii et autoritatis, illum ad sese literis accersere, quibus ille nisi paruerit, Mtatem illius Dominam et Principem suam Illque ejus filium [1] in luctum et moerorem esse conjecturum. Videat, quid agat, nam ad cetera quidem, quae inde emersura essent incommoda, illud maximi aestimandum, quod S. Mtatem V., Principem Regno Hungariae et vicinum et amicum, offenderet, quae res quid momenti habeat, facile illum pro sua prudentia videre posse. Cetera potius omnia vel rejiciat, vel per suos transigat: hanc unam rem tanti esse, ut ceteris omissis vacare uni debeat. Ad ea deliberationis tempus postulavit. Itaque postridie nunciis ad me missis, gratias mihi egit, dimittere se nos cum benevolentia dixit, se esse nos in Transsilvaniam secuturum promisit. Quamobrem ego heri, ille cras Varadino relicto in Transsilvaniam imus. Si quid erit, quod Mtatem V. ante scire oporteat, quam ego redeo, de eo per Cubicularium sive Mtatis Reginalis sive meum, Mtatem V. S. faciam certiorem, quam diu bene valere opto, cuique me in gratiam supplex commendo.

432. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Ad Varadinum, in. Aprili 1549.

Jusserat Mtas R., ut quum primum de Imperatore Turcarum certi aliquid cognoscerem, Mtati Suae perscriberem, quamobrem hunc Cubicularium redire jussi, ac per illum, Turcarum Imperatorem ubi esset, quid ageret, significavi. De rebus, quae mihi potissimum commisae sunt, praeterquam quod Mtati Suae perscripsi, quod scribam, non habeo. Vnum hoc addo: difficillime cum eo monacho [2] rem geri, qui nisi quo vult ipse, adduci non potest; tantum enim apud illum animi sui inductio valet, ut sibi contra illam persuaderi vel nunquam vel vix patiatur. Dabitur tamen opera, ut Principi, quoad maxime poterimus, serviamus, nihilque in eo studii, consilii, vigiliarum praetermittemus.

433. Petro Petrovicio, Comiti Temessiensi.

Ad Varadinum, in. Aprili 1549.

Jucundus mihi fuit sermo et literarum et Secretarii Mtiae V., nec dubito, quin, ubi simul etiam venerimus nobisque inter nos familiariter cogniti fuerimus, omnia nobis inter nos jucundiora sint futura. Habeo a Serenissimo Principe meo mandata, quae Mtiam V. et privatim et publice delectent; ne se igitur Mtia V. hac ista voluptate diu privet, et aequum est et ego vehementer peto. Cupio illam quamprimum incolumem videre, et mea illi praesenti officia deferre, quae nunc tamen per literas absenti quoque delata esse volo.

434. Eidem.

Albae Juliae, mense Aprili 1549.

Qua cura Regni, quo item studio Reginalis Mtas teneatur, Mtia V. ex nunciis ipsius facile intelliget. Nobis etiam quod res tam magnificas tam honorifice

[1] Joannem Sigismundum Zapolya. [2] G. Martinuzzi.

imponit et commendat, habemus hoc nomine gratiam Mtiae V., porro quia res, quas agimus, nulla neque literarum neque nunciorum opera non modo perfici, sed nec tractari commode possunt, praesentiamque ipsius Mtiae V. requirunt, rogo vehementer etiam atque etiam, huc [1] se ut quamprimum recipiat. Quo nunc res in statu sint, ex ipsis suis nunciis cognoscet, cum quibus ego propterea pluribus verbis locutus sum; hoc addo, nisi Mtia V. venerit, et nos quidem nihil constituemus, et Regnum fortassis ipsum incommodo non vacabit.

435. Georgio, Episcopo Varadiensi.

Albae Juliae, exeunte Aprili 1549.

Quanto hic taedio adficiamur, facile inde R. Dtio V. potest cognoscere, quod et hic fruges consumimus, Mtatique Reginali sumus oneri et S. Principi nostro neque certi quid significamus, neque ad eum redimus ipsi. Hoc inde fit maxime, quod absentem R. Dtionem V. habeamus, quam quoties nanciscimur, toties amittimus, nescio quo fato nostro. Venit huc jam Magnificus Dnus Comes [2], quem nos ad omnia, quae providenda sunt, et animo et consilio juxta arbitrium Dtionis V. paratum esse videmus. Itaque quoniam R. Dtio V. sancte receperat, se, ubi Mtia Sua advenerit, quam primum affore, etsi nihil, quin praestet, quod promisit dubitamus, mittimus ad illam tamen honoris causa Venerabilem hunc Jacobum Paczynski, S. Principis nostri Secretarium et nostrum familiarem, qui de Dni Comitis adventu R. Dtionem V. faciet certiorem, aliaque dicet et aget, quae rei istius magnitudo et gravitas negotii, ipsiusque R. Dtionis V. dignitas flagitare videbuntur. Rogabit nempe nostro nomine, ut depositis rebus ceteris V. R. Dtio huc se celerrime recipiat, coeptique rationes negotii conficiat, quod quum ille faciet, petimus etiam atque etiam, ut R. Dtio V. verbis illius acquiescat, imo suis satisfaciat votisque nostris respondeat. Videntur haec nostra nobis digna esse, quorum gratia cetera non immerito negligi posse videantur. Quod nisi fieret, et S. Principis nostri, et Mtatis Reginalis Hungariae parva habita ratio, nos etiam ipsi despecti fuisse videremur, quae autem prope jam perfecta sunt, infecta redderentur. Bene valere R. Dtionem V. optamus.

436. Eidem.

Albae Juliae, ineunte Majo 1549.

Et miramur et dolemus vehementissime, non posse nos ad res gerendas accedere, praesertim quum dies et noctes nihil aliud agamus, quam ut possimus, videlicet absente R. Dtione V. nihil recte attentantur [3]. Jam qui pro R. Dtione V. mittantur nuncii, plane desunt nobis, imo hos etiam Magnificos Dominos, qui ad Mtatem Reginalem convenerunt, vix retinemus, et si longius adventum suum R. Dtio V. differt, non poterimus retinere. Quamobrem iterum atque iterum rogamus, quamprimum huc R. Dtio V. velit accurrere, aut significare tandem nobis, siccine infectis rebus debeamus hinc discedere. Bene valeat R. Dtio V., nosque celerrime, ut promisit, revisat.

---

[1] Albam Juliam, Weissenburg lub Białogród pod Karlsburgiem nad rzéką Maros, w krainie Sasów w południowo-zachodnim Siedmiogrodzie. [2] Petrovicius. [3] Sic!

437. Jacobo Paczinski Internuncio.

Albae Juliae, in. Majo 1549.

Quid est hoc, quod neque ipsa Ftas tua redit, neque nos de ulla re facit certiores? Scit, quam pene desperata fuerit Dni Comitis mansio, quum ipsa discederet; nunc eadem in dies magis ac magis redditur desperatior, praesertim quum nihil a Ftate tua in culpa se fore [1]. Itaque agat jam tandem serio cum R. Dno [2], accurat huc sine mora, vel diutius nos de adventu suo suspensos non teneat, hoc est, si venturus non est, significet. Ftas tua porro, si R. Dtionem Suam reducere nobis non poterit, testetur apud illam nobilitatem nostro utriusque legati [3] nomine, nihil in nobis defuisse, quominus haec legatio tam nobilis et huic Regno accomoda acta, transacta fuerit, cujus capita brevibus verbis quum exposuerit, quod finem sortita non sit, ac ne sortiri quidem possit, absentiam R. Dni Varadiensis effecisse dicet. Bene valeat.

438. Equitibus Hungariae in Conventu Visarhelensi [4].

Albae Juliae, mense Majo 1549.

Dedimus Venerabili huic Jacobo Paczynski, Serenissimae Mtatis Poloniae Secretario nostroque hoc tempore Internuncio, provinciam, ut quaedam VV. Dtionibus nostro nomine referret. Rogamus easdem, velint verbis ejus non minorem fidem habere, quam nostris essent habiturae, si eas ipsi praesentes alloqueremur. Bene valeant Dtiones VV. nostramque benevolentiam habeant commendatissimam.

439. Sigismundo Augusto Regi.

Albae Juliae, m. Majo [5] 1549.

Piget me atque pudet vehementer, quod de legationis meae successu hactenus Mtatem V. non fecerim certiorem. Sed profecto quoties rem ipsam mecum considero, quo labore, quibus artibus primum huc pellecti, deinde conciliati inter se fuerint duo illi et primi Consiliarii [6], quam denique res ipsa, de qua praecipue agebatur, semper in incerto penderet ita, ut de illa certi nihil hactenus scribi potuerit, venia me dignum reputo et memet mihi excuso, utque me Mtas V. excusatum habeat, etiam atque etiam oro. Nam ut cetera interim omittam, illud nobis fatale quodammodo impedimentum fuit, quod R. Dnum Varadiensem Episcopum et Magnificum Dnum Comitem Themessiensem, ad quos praecipue tota legationis nostrae ratio pertinere videbatur, nunquam una habere potuimus, sed praesente altero alter aberat, et altero adventante discedebat alter. Dnus Episcopus quum semel nobis Alba elapsus esset, reditum confestim pollicitus, integrum mensem cum Dno Comite adventum illius de die in diem praestolati sumus, interim autem

---

[1] Sic! [2] G. Martinuzzi. [3] A. Zebrzydowski et S. Mielecki.

[4] Vasarhely lub Maros-Vasarhely, Szekely-Vasarhely, nad rzéką Maros w krainie Szeklerów w Siedmiogrodzie; sejm do tego miasta zwołany był właśnie dla poselstwa polskiego, na 28 kwietnia 1549. Monumenta comitialia Regni Transsilvaniae, I 248.

[5] W każdym razie przed dniem 27 maja 1549. A. Verancius, in Appendice.

[6] Martinuzzi et Petrovicius.

quod scriberem, non habebam. Praetermittam hic et aliud, quam difficulter illum Albam reduxerimus; indixerat enim de industria quaedam Comitia [1], ad eludendam tantum legationem nostram instituta. Illud etiam reticebo, quid studii insumpserimus, quas pertulerimus vigilias, dum eos in gratiam et amicitiam conamur inducere: quorum profecto laborum meorum fructum hic cepi uberem. Etenim quum se jam mutuo amplexi fuissent, tanta laetitia omnes, qui circumstabant, pervasit, non mihi non turba illa hominum, sed universa Hungaria gaudio exultare visa esset. Sed ego haec omnia et plaeraque alia praesens, Deo gratia, Mtati V. referam, nunc quid de rebus Mtatis Reginalis actum, transactum sit, paucis Mtati V. id explicabo. Quum in Senatu duo haec per me Consiliariis proposita essent, ut aut Mtatem Suam ad Regnum Poloniae libere ire permittant, honeste et cum dignitate deducant, rebus omnibus ad iter pro Suae Mtatis conditione instruant; aut si Mtatem illius sibi atque Regno honori usuive esse cognoscunt, precibus Mtatem illius detineant, priora illa tollant e medio, quae hactenus Suam Mtatem ad profectionem sollicitarunt, et cetera ita constituant, ut omni ex parte Mtas Sua ad mansionem invitari possit: postridie Mtas Sua uno omnium Consiliariorum ore rogata fuit, ut si Regni istius incolumitatem, Ill. filii sui salutem et dignitatem, omnium denique suorum Consiliariorum honorem charum habet, a profectione abstineat, suamque illis praesentiam ne subducat, se curaturos, ut non amplius mansionis istius Mtatem Suam possit poenitere. Quorum votis Mtas Sua ita assensa fuit, si darent operam, ut cum dignitate vivere hic possit. Cujus rei dum ratio atque modus quaeritur, longis deliberationibus illorum, nostris contentionibus et concursationibus in hanc itum est sententiam: primum, ut jurisdictio et autoritas Suae Mtatis salva in omnibus et integra conservetur, judicia Mtatis illius nomine exerceantur, literae citatoriae et reliquae forenses titulum Mtatis illius praeseferant, appellationi ad illius Mtatem locus detur, Mtas Sua cum Consiliariis unicuique jus dicat, de controversiis cognoscat, lites dirimat, quae paene omnia apud solum Judicem generalem hactenus conclusa erant; deinde, ut Mtati Suae fructus pristini, qui magna ex parte jam imminuti ad Thesaurum illius veniebant, integri solvantur, quorum quanta sit summa et unde conflata, ipse quum venero, Mtati V. exponam. Arx etiam Dyudum fortissima, ut ferunt, et Albae Juliae vicina, quae a Mtate Sua Thesaurario [2] ob spem abitionis dimissa fuit, Mtati Suae est restituta. Fuissent et aliae restitutae, sed Mtas Sua noluit, imo ne hanc quidem Dyudum recepisset, nisi per nos coacta paene fuisset, sed tamen a singulorum castrorum Praefectis Mtati Suae jusjurandum praestitum est. Postremo, ut non modo vetera Mtati Suae recuperasse, sed etiam novo vectigali Mtatis illius Thesaurum auxisse videremur, effecimus, ut novum genus tributi Dni Consiliarii Suae Mtati quotannis pendant, decies mille florenos. In quibus rebus omnibus ea a nobis moderatio adhibita fuit, ut nihil non volentibus Consiliariis, nihil non assentiente Mtate Reginali constitui videretur. Conservavimus Deo gratia Mtatis V. S. dignitatem, Mtatis Reginalis praeter alia autoritatem et jurisdictionem, nostrum etiam ipsorum decorum reportavimus, quodque summe gaudeo, omnium hic hominum gratiam et benevolentiam. Itaque rebus bene et ex sententia confectis, laeti ad S. Mtatem V. proficiscimur, quam longum felicem regnare cupio, cuique fidem atque servitutem meam iterum atque iterum commendo.

---

[1] Vasarhelensia. [2] G. Martinuzzi.

440. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Albae Juliae, m. Majo 1549.

Ad ea, quae de successu legationis nostrae Mtati R. perscripsi, non puto quicquam hoc tempore addi oportere; et tamen quoniam me multum delectarunt in hoc itinere literae Dtionis V. R., puto par pari reddi aequum esse. Iter durum atque difficile habuimus, equi partim claudicare, partim igne atque flumine perire, nos ipsi etiam ita aquis interclusi fuimus, ut inter montes sub Dio pernoctare coacti essemus; servitores nobis aliquot eo die aquis absorpti fuerunt. Cetera quod attinet, magna cum hominum benevolentia excepti ubique fuimus. Hic etiam confecta sunt omnia, Deo propitio, ex R. Mtatis dignitate nostraque voluntate, id quod ex literis ad R. Mtatem Dtio V. R. cognoscet. Quod superest, Dtionem V. R. rogo, ut quum foris omnia Mtati Suae cadant felicissime, hortetur Suam Mtatem Dtio V. R., ut domi totum hoc temporis, quod est ante Comitia, ita transigat, ut non minus domi quam foris beati esse videamur, Comitiaque jucundius et quietius quam olim peragamus. Quam ad rem non parum fortassis fecerit, si se Mtas Sua ad alias in Regno provincias parumper conferret [1].

Epistolarum Liber tredecimus.

---

441. Isabellae, Hungariae Reginae.

Cracoviae, m. Junio 1549.

Expositis Mtati R. [2] conditionibus iis, quibus in Regno suo Mtas V. perstitit, dedi etiam operam, adstante Magnifico Visliciensi Castellano, ne R. Mtas aliquid propterea curae intermittat de accersenda in Regnum istud V. Mtatem. Ac tametsi antequam nos quidem venissemus, Oswiecimenses et Zatorienses possessiones Dno Myszkowski Structori traditae fuerunt, tamen reditum et provisionem V. Mtatis Mtas Regia curae sibi dixit esse, habereque se multa ejusmodi, quibus Mtatem V., quum ad rem ventum erit, providebit, et quibus Mtas V. multo magis, quam Oswięćimio contenta erit. Interea quoniam Mtati Suae nova quadam est spes oblata aliunde de conjugio V. Mtatis, hoc agit Sua Mtas, ut pulsa omni mora rem ipsa consequatur. Sin id minus petierit, non immorabitur Mtas Sua revocandam et providendam V. Mtatem, de qua inquam provisione tametsi certi Mtas Sua nihil dixit, scire se tamen hanc, de qua cogitat, Mtati V. placituram. Ceterum quod Mtas V. Turcarum Imperatori scribi voluit et significari, hoc omne Mtatis Suae R. mandato et scribetur et significabitur. Superest de monilibus negotium, in quo Legatus etiam a R. Mtate ad Serenissimam Dnam Dnam, V. Mtatis parentem [3] eo,

---

[1] Król z Barbarą bawił zawsze jeszcze w Niepołomicach lub w Krakowie.
[2] Sigismundo Augusto.
[3] Bona już od roku prawie bawiła z córkami w Warszawie i na Mazowszu.

ubi de solita mea in rebus V. Mtatis diligentia nihil remittam. Gaudet profecto Regia Mtas, se tanti a V. Mtate fieri tantumque diligi, quantum ex ea re abunde perspicit. Itaque illud audeo Mtati V. polliceri, si haec ipsa monilia apud Regiam Mtatem fuerint, geminabunt sui pretium V. Mtati. Bono sit igitur animo de omnibus V. Mtas, cui se et ipsa Regia Mtas faventissimum fratrem declarat, et ego, ut id magis magisque declaret, curo et curabo sedulo pro mea in V. Mtatem observantia. Ubi a S. Dna, Mtatis V: parente rediero, cum Mtate Regia aliquot menses commorabor, resque Mtatis V. curae habebo. Hoc porro meum studium meaque servitia, quin et me ipsum in gratiam S. Mtatis V. commendo etiam atque etiam. Datum.

442. Petro Illicino [1].

Cracoviae, m. Junio 1549.

Quanquam et semper amavi doctos homines plurimique feci, et te ipsum quoque jam pridem singulariter sum complexus, cujus rei declarandae facultatem mihi hactenus ipsum loci intervallum, quo disjuncti sumus, eripuit: tamen ad hunc istum mei erga te amoris cumulum scito, non parum adjectum fuisse testificatione ista benevolentiae, qua apud me per Patricium [2] meum usus es. Semper hoc enim magni viri laudi sibi, quod scio, dixerunt, si a doctis hominibus tanquam silentio non praeterirentur [3]. Itaque de mea erga te benevolentia optime velim existimes, cujus ego benevolentiae vim atque pondus quin tibi prima quaque occasione explicem, haud quaquam praetermittam, idque hoc magis, quo me a te magis diligi sensero. Bene vale.

443. Sigismundo Augusto Regi.

Volboriae, ineunte Julio 1549.

Quum jam fere Varsoviam abirem, nuncium allatum est mihi de obitu Abbatis monasterii Olivensis [4], unius ex his, quae mihi gratia S. Mtatis V. data, donata sunt. Qui Abbas equidem cum paucis, quos habuit monachis, omnem et ecclesiasticae et rei familiaris curam prorsus, dum viveret, abjecerat passusque fuit, et in templis saepenumero silentium et in possessionibus monasterii semper vastitatem atque prophanorum hominum tyrannidem dominari, quo factum est, ut possessiones ipsae ingenti aere alieno sint obstrictae. Post ejus igitur Abbatis obitum quem merito monachi ex suo numero in locum defuncti substituant [5], non intelligo: quandoquidem plerique omnes in illa paucitate ii sunt, qui, ut levissime dicam, huic muneri pares esse non possint. Illud tamen fortassis audebunt, ut

---

[1] Professori Universitatis Cracoviensis. [2] Andream Nidecki.

[3] Illicyn wydał w r. 1549 w Krakowie u wdowy po Fl. Unglerze znane mi tylko z tytułu pisemko: Praefatio de homine et disciplinis, in qua juvenes ad literarum studia excitantur. Składać się ono ma z 12 karteczek nl. w 8ce, i zawiérać musi widocznie między innemi także zaszczytną jakąś wzmiankę o Zebrzydowskim, kiedy sobie autor jego na taki list u biskupa zasłużył.

[4] Adriani, † 1 Julii 1549. Scriptores rerum Prussicarum, V 646—647.

[5] Następcą opata Adryjana w Oliwie został Lambertus Sleff, 1549—1557. Scriptores rer. Pruss., l. c.

quemcunque de grege Abbatis nomine apud S. Mtatem V. insigniant, idque etiam non suo adhuc consilio sunt facturi, tam sunt enim stupidi, ut ne hoc quidem in cogitationem eorum possit cadere, sed iis suggerentibus, qui bona monasterii frustra renuente, ac ne renuente quidem Abbate isto, in usum suum convertere, ad se trahere, a monasterio alienare, et tandem pro libito tractare volent. Quamobrem supplex rogo S. Mtatem V., literas mandati ad hos istius monasterii monachos dari jubeat ad eam formam, quae in pagella inclusa perscripta est [1]. Erit hoc S. Rex nunc quidem in rem meam, postea autem in rem S. Mtatis V., neque enim ego, nisi istas literas habuero, commode in administrationem et provisionem illorum monasteriorum pervenire possum, neque nisi ego pervenero, S. Mtas V. post meam de Episcopatu cessionem vel decessionem commode poterit pervenire. Plura de sententia mea referet S. Mtati V. Dnus Florianus Zebrzydowski, Referendarius, quae ex Cubiculario meo accipiet. Commendo me in gratiam S. Mtatis V., quam diu felicem regnare cupio.

Sigismundus Augustus etc. Intelleximus, Venerabilem N. vestrum et monasterii vestri Abbatem proxime ex hac vita decessisse. Itaque quoniam, dum is adhuc Abbas viveret, dedimus ex autoritate nostra provinciam Rmo in Christo patri, Domino Andreae Zebrzidowski etc., omnia in Pomeranica sua dioecesi monasteria autoritate etiam nostra regendi atque gubernandi, hortamur vos et mandamus, ut sine scientia et voluntate praefati R. Dni Episcopi vestri nihil neque in substitutione Abbatis, cujus alioqui confirmatio et ordinatio ad ipsum jure pertinet, neque in constitutione regiminis monasterii attentetis. Et quidquid tam de substituendo Abbate, quam de aliis rebus omnibus per praefatum R. Dnum Episcopum constitutum, ordinatum, factum fuerit, ratum habeatis firmissimeque observetis et observari faciatis, non secus ac si per nos ipsos constituta, ordinata, facta fuerint, sub gravi indignatione nostra aliter non facturi.

444. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Volboriae, in. Julio 1549.

Certo nuncio accepi, Abbatem Olivensem in dioecesi mea Pomeraniae e vivis nuperrime decessisse, qui mihi per omnem vitam illud quasi ex professo agere usus erat, ut bona monasterii vel dissiparet prorsus, vel ingenti aere alieno obligaret. Scit R. Ptas V., haec monasteria Pomeranica praeterquam quod sunt in dioecesi mea, esse etiam peculiariter in administrationem et provisionem meam data literis S. Regis nuper defuncti, quas literas cum Mtas R., Princeps hic noster, tum Romanus Pontifex [2] diplomatibus suis luculenter confirmarunt; scit etiam, meum

---

[1] W chwili gdy Zebrzydowski list 443 i dwa następujące pisał, jadąc z Krakowa na Wolborz do królowéj Bony do Warszawy jako wysłannik Zygmunta Augusta, otrzymał już był od króla, zapewne w nagrodę za odbyte do Izabelli poselstwo, nadaniem dd. Cracoviae feria 6 in vigilia ss. Petri et Pauli apostolorum (= 28 Junii) 1549, oddawna przez siebie upragniony zarząd główny i opiekę nad klasztorami pomorskimi w Kartuzach, Żarnowcu i Żukowie (Sukau, Zuckau), cf. Appendicem. O tém biskup wysyłając listy 443—445, nie wiedział jeszcze, jak téż nawzajem w Krakowie w kancelaryi królewskiéj d. 28 czerwca r. t. nikt wiedzieć nie mógł, że opat oliwski umrze 1 lipca, dlaczego téż w nadaniu królewskiém o klasztorze w Oliwie żadnéj niema wzmianki. [2] Paulus III, cf. 231 et 232.

semper erga se studium singulare extitisse, idque multis illius recentibus in me officiis auctum esse. Itaque aequitate rei et gratia R. Dtionis V. fultus, quae mihi est, ut esse debet, jucundissima, peto a R. Dtione V., ut si quid hoc tempore ad Mtatem R. pervenerit, in quo de constitutione regiminis illorum monasteriorum, ac praesertim istius nunc Olivensis ageretur, efficiat V. R. Dtio, ad me ut causa tota remittatur. Ego eum me praestabo, ut et Deo consilium meum, et hominibus piis atque prudentibus factum adprobem, gratiam hanc autem V. Dtionis R. omni meo meorumque omnium studio perpetuo rependere studebo. Cetera referet R. Dtioni V. Dnus Florianus Zebrzydowski, quae erunt consilii mei. Rogo iterum atque iterum, hac ut in re itidem et Plebanatu Gedanensi gratiam V. Dtionis R. experiar; scio enim, isthuc venturos, qui ut rei suae prospiciant, quemcunque de grege illo monachorum temere arreptum in speciem Abbatem apud R. Mtatem nominabunt. Commendo ista omnia et me ipsum favori V. R. Dtionis, quam diu bene valere opto.

445. Mathiae Mancolino.

Volboriae, in. Julio 1549.

Quantopere meas res curae habeat Ftas V., satis jam aliquoties perspectum habui, itaque hac illius voluntate moneor ad omnia illi mea negotia commendanda. Laboramus obtinere quaedam apud Regiam Mtatem [1], quemadmodum R. Dtio V. sive ex Dno Floriano Zebrzydowski, sive ex Dno Slomowski [2] intelliget. Rogo, ut si quid R. Mtas Dtionem V. R. hac in re volet agere, ita agat, ut sese amicissimum mihi esse declaret. Cognoscet me gratissimum, interea bene valeat.

446. Sigismundo Augusto Regi.*

Volboriae, mense Julio [3] 1549.

Curavi Varsoviae Vestrae et Reginalis Hungariae Mtatis negotia quam diligentissime, confecique ex VV. Mtatum [4] sententia et voluntate: mitto cimelia [5] V. Mtati per Generosum Dnum Gabrielem Tarło, Mtatis V. mensae Structorem. Quaeso, ut mea haec obsequia fidelia certe et studiosa in Mtatis V. clementi atque grata memoria reponantur, et ut testimonium habere possim, in iis me aliquando rebus V. Mtati servivisse. Quaeso etiam, ut se haec a me cimelia accepisse literis suis Mtas V. testatum faciat, cui me in gratiam supplicem commendo, quamque diu felicem regnare opto.

447. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Volboriae, m. Julio 1549.

Mitto Regiae Mtati per Generosum Dnum Gabrielem Tarło monilia, quae magna mea diligentia obtinui, majore etiam retinui. V. R. Dtionem bene valere opto.

---

[1] Cf. 443 et 444. [2] Stanislao. [3] Po powrocie z Warszawy od Bony.
[4] Sigismundi Augusti et Isabellae. [5] Monilia, cf. 441.

448. Sigismundo Augusto Regi.

Volboriae, 25 Julii [1] 1549.

Quod me per meum servitorem novissima ista etiam gratia cumulare V. S. Mtas non sit dedignata, supplex illi ago et habeo gratias, multum enim haec me apud V. Mtatem obtinere intererat [2]. Totum hoc igitur quod accepi, ad dignitatem V. Mtatis monasteriorumque decorum conferam, daboque operam, ne quid in rebus gestis meis boni Episcopi fidique Pastoris officium desideret V. S. Mtas, illam modo, quam mihi dedit provinciam, omnibus modis tueri non desistat. Cum Serenissima Dna, Mtatis V. parente, de cimeliis ita conveneram, me ipsum illa S. Mtati V. referre et tradere debuisse; Mtas Sua etiam missura fuit quempiam ex suis servitoribus, qui quae illi de iis cum Mtate V. agenda essent, nomine illius Mtatis ageret. Is igitur huc venit, et quum me aliis V. Mtatis negotiis impeditum ipsum quidem ad Mtatem V. non ivisse, sed cimelia per meos servitores [3] illi misisse intelligeret, ad Mtatem V. est profectus, cui [4] ut clementer responderi S. Mtas V. jubeat, etiam atque etiam rogo. Quin et illud obsecro, ut S. Dnae matris Suae negotia favore et gratia sua majore fulcire V. Mtas dignetur; multa enim sibi Mtas Sua non tam in Mtate V. S. quam in illius Officialibus et Praefectis deesse queritur, quae si praesens ipse essem, copiose Mtati V. ejus verbis dissererem. Verendum est profecto, ne si nullum injuriarum, ut ipsa ait, suarum finem habebit, alioque se nobis clam subducat [5], quod neque cum dignitate esset neque cum commodo V. Mtatis. Scribo ea de re etiam R. Dno Cracoviensi. Rogo, ne quid his verbis meis Mtas V. offendatur, quicquid enim facio, ingentibus Mtatis Suae querelis, imo vero lachrymis facere sum coactus. V. Mtatem diu felicissime regnare cupio, meamque illi servitutem iterum atque iterum commendo.

449. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Volboriae, 25 Julii 1549.

In hoc meo proximo negotio quod se talem Dtio V. R. praestiterit, qualem praestitit, summas illi ago gratias [2]: persistat quaeso, nec se cuiquam abduci patiatur a defendenda ista Pomeranicorum monasteriorum jurisdictione mea. Ego ut antea etiam scripsi, omnium in illis monasteriis factorum meorum rationem approbari et Deo Optimo Maximo et piis hominibus contendam. Mtas Reginalis [6] Varsoviae quum essem, gravissime questa est, indignissime se in V. R. Dtionis Cancellaria tractari, multaque tamen ejus rei argumenta commemoravit, quae praesens si essem, dicerem V. R. Dtioni. Interea rogo potius, ut pro sua prudentia ita se Mtati Suae exhibeat, ut et sexui illius Mtatis et huic praerogativae, quod Principis nostri mater sit, satis factum esse videatur. Neque se posse neque velle diu has tantas, ut ipsa ait, indignitates pati, quovis se alio abire [5], quam hic eo pacto per-

---

[1] Podług Księgi aktów Zebrzydowskiego, 22, znajdował się biskup 24 i 26 Julii 1549 Volboriae.
[2] Dziękuje właśnie za nadanie z d. 28 czerwca r. t., cf. 443 et Appendicem.
[3] Gabrielem Tarło, cf. 446 et 447.
[4] Sigismundo Wolski.
[5] Już zatém w lipcu r. 1549 nosiła się Bona z myślą opuszczenia Polski, i to „tajemnie"!
[6] Bona.

severare malle. Quod si fit, male et Regiae Mtatis dignitati et Regni commodo consultum foret, praesertim si se Sua Mtas, uti dicit, tacite hinc subduceret: ita a nobis profecto tractari debet, ne qua justa detur Mtati Suae causa de nobis conquerendi. Hoc ego, qui R. Dtionis V. quietem et dignitatem amo, significandum illi esse duxi, cui me diligenter commendatum esse, quamque optime valere cupio et opto.

450. Bonae Reginae.

Volboriae, 25 Julii 1549.

Apud Principes meos, SS. VV. Mtates, celare nihil soleo, nisi quod fortassis illae celatum esse voluerint. Mansio Dni Tarlo [1] Volboriae ignota mihi fuit, tantum abest, ut qua causa venisset, scire potuerim. Adveniens igitur Varsovia, tunc primum didici de homine, qui literas mihi Mtatis Regiae reddidit, quibus me Mtas Sua ad properatam diligentiam in rebus Mtatis Reginalis Hungariae fuit adhortata. Ego quum ipse Cracoviae tam cito esse non potuissem metueremque, ne hi, quibus etiam negotium hoc moniliorum Mtas Reginalis Hungariae commisit, in praesentia Mtatis Regiae traderent [2]. Simul autem dedi literas ad Regiam Mtatem, quibus de cautione V. Mtatis diligenter egi. Deinde quum heri Dnus Wolski [3]. Mtatis V. aulicus, huc venisset, hodie illum mane cum literis dimisi, quibus et idem de cautione argumentum apud Mtatem Regiam repetii, et cetera fusius adjeci, quae ad alias Mtatis V. res pertinere videbantur. In iis denique rebus scripsi et ad R. Dnum Cracoviensem [4], quas literas legit Dnus Wolski. Nihil igitur Mtas V. S. dubitet, quin qua fide mandata de his istis monilibus a Mtate Reginali Hungariae accepi, eadem sim illa executus. A Mtate etiam V. S. quidquid injunctum habui, quamquam praesens ipse apud Regiam Mtatem esse non potui, tamen per literas obivi diligentissime, et certe si quid unquam in gratiam V. Mtatis facere deinceps potero, more illo meo fidelissimi servitoris lubens exequar.

451. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Volboriae, exeunte Julio 1549.

Decet nos, qui pientissimi Domini Jesu Christi vices hic gerimus, pietatem omnibus hominibus nostram declarare. Itaque quoniam is Presbyter post eum lapsum, quem tamen non de industria etiam designarat, multa et aperta poenitentiae suae testimonia edidit, Ecclesiaeque Sanctae denuo cupit inseri: dignus est, mea quidem sententia, venia et ad Ecclesiam restitutione. Quod totum quoniam in gratia V. R. Dtionis constitit, rogo pro illo vehementer, ut eam commissionem, quam apud Romanum Pontificem [5] obtinuit, suscipi jubeat et exequi V. R. Dtio, ne miser iste ex poenitentia et contritione in desperationem concidat. Futura est haec R. Dtionis V. pietas Domino Deo acceptissima, mihi etiam ipsi et omnibus hominibus jucundissima, huic profecto lapso salutaris inprimis.

---

[1] Gabrielis. [2] Sic! [3] Sigismundus.
[4] Samuelem Maciejowski, cf. 449. [5] Paulum III.

452. Mathiae Łącki, Scholastico Vladislaviensi.

Volboriae, ex. Julio 1549.

Tribuat hoc, rogo, V. Ftas et christianae pietati et postulatis meis, ut is Presbyter jam tandem hac via, qua illi Sedes Romana prospectum voluit, ad absolutionem possit pervenire, Rmoque Dno [1] itidem persuadeat; quo homine in absolvendo utatur, parum arbitror referre, dummodo sit absolutus et Ecclesiae restitutus. Hoc si mea causa V. Ftas fecerit, futurum est mihi gratissimum, quod omnino ita fore, fretus illius benevolentia confido.

453. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Volboriae, ineunte Augusto 1549.

Ecclesiam in Seroczko [2], quae post obitum Dionysii vacua est facta, contuli Andreae Patricio [3], meo Notario. Jus conferendi quanquam nonnulli praeterea sibi esse jactent, tamen ego quum sciam, multo me plura isthic jugera possidere, templumque adeo et parochi domum in meo fundo sita esse, facile confido, praesentatum meum jure fore superiorem, praesertim si gratia V. R. Ptatis accesserit, quam diligenter quaeso, ut collationem hanc meam literis suis ratam habentibus confirmare velit. Valde me Hercle! cupio huic meo Notario, propter illius summam in obsequiis meis industriam et diligentiam, benigne facere: itaque si me in eo V. R. Ptas juverit hoc tempore eaque oblata occasione, omni hoc illi mea observantia lubens semper reponam, cui me totum diligenter commendo.

454. Stanislao Gomolinski, Castellano Rosperiensi [4].

Volboriae, in. Augusto 1549.

Puto, Mtiam V. de mea erga se benevolentia nonnihil dubitare, cujus rei causam dedit fortassis Advocatia ista Besvodiensis [5]. Itaque ut intelligat, me secum et de Advocatia ista et de aliis rebus omnibus non aliter, quam amicum decet, acturum atque compositurum, ausus sum, fretus ista mea in Mtiam V. voluntate, petere ab illa, ut mihi etiam, posteaquam se dedit occasio, gratificetur. Ecclesia Serocensis obitu Dionysii vacua est facta hoc tempore, jus ad eam praesentandi multis nostrum, ut scit, competit, inter quos Mtiam V. esse nunc primum, sed libenter audio. Singuli si praesentaremus singulos, intelligit V. Mtia, cui nos ludibrio exponeremus, et quantam litium segetem faceremus, quae causidicos tantum et procuratores aleret. Det hoc igitur V. Mtia meis precibus, quemadmodum nonnulli collatorum jam dederunt, ut Andreas Patricius [6], meus Secretarius, qui a me est praesentatus, etiam Mtia V. annuente praesentetur. Id si illa fecerit, talem me profecto erga se in suis rebus habebit, qualem habere volet, hoc est amicissimum et benevolentissimum.

---

1 Nicolao Dzierzgowski.
2 Miasto Serock w ziemi zakroczymskiéj przy ujściu Bugu do Narwi, cf. 465.
3 Nidecki.
4 Rosprza lub Rospierz o 2 mile od Wolborza.
5 Sic! Besvoliensis? 6 Nidecki.

455. Capitulo Vladislaviensi.

Volboriae, in. Augusto 1549.

Nuncios Ftatum VV., qua parte nobis benevolentiam illarum nunciarunt, ex hocque difficili itinere [1] reducibus sunt gratulati, plane libenter vidimus, amoremque vicissim nostrum hoc nomine VV. Ftatibus detulimus, quas recta, ut intelligimus, frui valetudine, jucundum fuit nobis. Reliqua illorum oratio, qua nos de officio nostro commonefacerunt, quanquam ita fuit instituta, ut levissimo cuique homini bilem movere potuerit, tamen ut verum fateamur, nobis quoque non tam molesta quam mira visa fuit. Nam commoneri nos quidem officii nostri haud quaquam gravatim audimus, sed illud mirum, quod qui nos commonet, non videt manticae, quod in tergo est, quum tamen ipsius Christi edicto ejicienda primum sit trabes ex oculo proprio, ut perspiciamus ad tollendam festucam ex alieno. Non arbitror, Ftatibus VV. memoria excedisse, recens enim factum est, quid indignitatis mihi et injuriae ab illis sit irrogatum in Coadjutoria Cantoriae Vladislaviensis, in qua vos non modo contra Ecclesiae meae et totius Gnesnensis provinciae decretum vestra consensione meam pervertistis, sed etiam obedientiae jusjurandum violastis, dum contra meam voluntatem, quam ego VV. Ftatibus literis meis diligenter consignaveram [2], in Coadjutorem consensistis. Illud enim notum est, in jurisjurandi vestri formula hoc etiam perscriptum esse: Episcopo et Praelato meo obediam. Episcopus et Praelatus, ne praeter suam voluntatem in Coadjutorem consentiretis, mandaverat, vos consensistis. Deus bone! quid est, si non hoc perjurium est? Itaque non modo a me propterea, sed etiam a R. Dno Archiepiscopo [3] per literas et ceteris Praelatis ecclesiasticis merito reprehensi fuistis, deincepsque a me uti perjuri reprehendemini. Et tamen adhuc post illam reprehensionem, quasi parum esset, quod fuit perpetratum, nisi majora etiam adderetis, vulnus, quod cicatrice nondum obductum fuit, renovastis peccatumque, quod emendatione corrigendum fuit, peccato cumulastis, cui olim in Coadjutoriam turpiter consensistis, hunc eundem in Ecclesiam turpius recepistis. At quo tempore? dum ego negotia Regni et Ecclesiae obeo, dum Principi pareo, dum huc illuc Ecclesiae nostrae nomen et commodum quaeritans curro. Itaque vestra ista inobedientia et rebellio, meique contemptio et indignitas, qua tam aperte a vobis immeritus, immo bene meritus afficior, ab amore me quidem Ecclesiae non alienabit, illud tamen efficiet, quod vobis ac iis praesertim, qui in hoc tam audax factum consenserunt, amorem, culinae autem illorum gratiam cogar subtrahere tantisper, dum hoc totum iis expono, qui mihi pariter atque vobis autoritate praesunt, et quorum ego res atque negotia tum obivi, quum haec mihi per vos illata injuria est. Confido pro rei aequitate, huic dolori et indignitati meae abunde consultum fore. Ac profecto vel fatum est hoc meum adversissimum, vel singularis VV. Ftatum malevolentia, quod quum pleraeque Societates et Capitula ab Episcopis durius tractentur, quam vellent, tamen quidquid est, leviter ferunt et exspectant taciti meliora: vos pro meis summis erga vos, erga Ecclesiam, erga Episcopatus possessiones meritis, tantum mihi inimicitiae declaratis, quantum capitali hosti declarare sat esset. Itaque mirum non erit, si vos poenitebit.

---

[1] Hungarico et Varsaviensi. [2] Cf. 333 et 340. [3] N. Dzierzgowski.

456. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Pircovi, in. Augusto 1549.

Studium et observantiam meam hoc magis commendo R. Dtioni V., quo magis me ab illa amari sentio, sicuti nuper ex literis Dni Slomowski [1], quas magni propterea muneris loco accepi, intellexi: utatur, quaeso, hac mea observantia V. R. Dtio, ubicunque illi usui esse potest. Nuper quum Volboria Pircovum irem ac Bodisencino [2] iter facerem, hospitio in arce turpiter exclusus fui, quae res mihi multis nominibus miranda et dolenda est visa: principio, quod R. Dtionis V. hospitalitas notissima est mihi, quae V. R. Dtionem non modo nostris hominibus, verum etiam exteris effecit charissimam; deinde, quod illo ego hospitio et olim, quum inter minores adhuc essem, et ante biennium hoc jam loci, quo Deo gratia sum existens, usus sum cum omni benevolentia. Accedebat et hoc, quod qui sunt illi arci a R. Dtione V. praefecti, sciunt, me praeter hospitii et vacuarum aedium commoditatem nihil isthic amplius requirere solere. Itaque quum ad diversoria publica relegarer, coactus sum cum equis, satis alioqui toto hoc anno fatigatis, Slupiam [3] usque me conferre. Quamobrem quoniam oppidum illud, quoties Pircovum eo, praeterire non possum, rogo, suis uti Praefectis scribat V. R. Dtio primum, factum hoc illorum sibi displicere, deinde se velle et mandare, ut quoties divertere mihi isthuc contigerit, in arce mihi aut in curia extra arcem hospitio commodent. Nolo quicquam praeterea; sufficit haec mihi gratia atque benevolentia R. Dtionis V. Puduit me profecto vehementer et oppidanorum et meorum servitorum, quod ita turpiter ex arce illius pene ejectus sum, cui ego non modo ipsi, sed unicuique ex minimis illius servitoribus, et hospitio et omni quacunque re possem, lubens commodarem ac inservirem, et certe quoties usu venit, lubens commodo atque inservio. Ceterum consilium R. Dtionis V., quod mihi per Dnum Slomowski de Canonicis meis dedit, lubens sequar, nam et ab ipso initio haec mea fuit sententia, de qua vi pene a meis quibusdam depulsus fui, et nihil est omnino, quod non ita facerem, quemadmodum me facere vellet V. R. Dtio, cui me studiumque meum iterum commendo, et quam felicem valere cupio.

457. Eidem.

Pircovi, in. Augusto 1549.

Etsi Venerabilis Dnus Slomowski in tam justa causa sua nulla apud V. R. Dtionem commendatione opus habere videatur, ipseque adeo nihil a me ejusmodi flagitet, nam si quid commendationes ad rem faciunt ipsae, qui R. Dtionis V. servitorem esse se non modo verbis, sed re ipsa saepenumero declarat, deinde qui Praeclarum illum in nostra Republica virum, Divum Tomicium, sanguine proxime attingit, cujus viri memoria R. Dtionis V. est, ut esse debet, jucundissima, abunde esse potest iis rebus apud V. R. Dtionem commendatus: sed tamen ne ego erga illum amici officium praetermittere videar, commendo illum V. R. Dtioni non sicut petiti ignotos homines ignotasque causas solemus commendare, sed sicut

---

[1] Stanislai. [2] Sic! = Bodzętyn, cf. 27.
[3] Słupia koło Łysej góry w wojew. sandomierskiém.

quod commendatione dignum esse ipsi judicavimus, quodque nostra maxime interesse censemus. Rogo, ut ad hoc in Ecclesia Cracoviensi sacerdotium [1], quod illi jure optimo debetur, primo quoque tempore possit per gratiam V. R. Dtionis pervenire, ne hos sumptus, quos fecit Cracoviae, et diu sic facere et frustra fecisse videatur.

458. Stanislao Lasco, Palatino Siradiensi.

Pircovi, in. Augusto 1549.

Non quod nollem aut non meminissem, sed quod, per quem responderem, non erat, V. Mtiae non respondi; simul autem quod quamprimum mihi ex illo territorio discedendum fuit, reperi Mtatem Reginalem [2] Varsaviae aliis longe rebus intentam occupatamque, ac pene dixerim immersam, quam ut ullis praeterea vacare potuisset. Ego tamen V. Mtiae causa importunus Suae Mtati videri non dubitavissem, sed quum aliter jam de illis possessionibus per Mtatem constitutum intellexissem, revocavi sententiam, neque volui frustra et Mtiam V. petere et me intercedere videri, fertur enim, non esse sapientis id velle, quod nequeas. Loricas jam tum, quum primum Volboriam ex Hungaria redii, Radlicae, qui eas mihi a V. Mtia attulerat, restitui redditasque V. Mtiae jam putavi. Heri lectis ipsius literis, dum haec cum meis servitoribus communico, apud Thesaurarium meum [3] Volboriae depositas esse didici; factum id fortassis, quod Radlicza iis Mtiam V. hoc tempore opus habere non arbitraretur. Itaque illum Mtia V. conveniat, is quum voluerit, apud Thesaurarium meum accipiet. Ceterum quod me uti his in eo itinere [4] Mtia V. voluerit, comitatumque meum illis et muniverit et ornaverit, magnas habeo gratias, per occasionem vicissim relaturus. Bene et valere et de meo erga se amore persuasum esse Mtiam V. cupio et opto. Datum.

459. Nicolao, Archiepiscopo Gneznensi.

Pircovi, mense Augusto 1549.

Feci incunctanter, quae ex me voluit V. R. Ptas, hoc est commissionem et sigillo meo adprobavi, et obsignatam V. Ptati R. remisi, aveo autem non in levioribus istis modo, sed in maximis quibusque et summis officiis, studium meum declarare; opto vero, ut et mihi ipsi et servitoribus meis per occasionem, suam quoque gratiam pro meo studio praestare non gravetur. Quod ipsum propterea ab illa peto hoc tempore et quaeso, quod scio, quendam meum servitorem nonnihil negotii apud illam habiturum, cujus quod rationem habitura sit V. R. Ptas, facile spero et credo, confisus humanitate literarum et promissis V. R. Ptatis. In meo Varsavitico itinere quod convenire V. R. Ptatem non potuerim, vehementer doleo,

---

[1] Chodziło o kanoniją krakowską „fundi Szczytnicka" po Stanisławie Hozyjuszu, który już od połowy lutego r. 1549 był nominatem chełmińskim; w rzeczy saméj téż gdy we wrześniu r. t. nadeszła dla Hozyjusza konfirmacyja ze Rzymu, otrzymał zaraz Słomowski po nim owę kanoniją. Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac., posiedzenie die Veneris 15 Februarii i die Mercurii 2 Octobris 1549.

[2] Bonam. [3] Adrianum Skaszewski. [4] Hungarico.

tum ceterarum rerum causa, tum quod de hac gymnasii Cracoviensis dissipatione[1] silentium non probem; jucunda omnino esset ratio, ne hoc Regnum et provincia V. R. Ptatis nostra negligentia tam praetiosum monile amisisse videatur. An Cracoviam sit V. R. Ptas itura[2], si me literis suis fecerit certiorem, gratissimum erit mihi: id ita fiet sine illius incommodo, si literas ipsas Praefectis meis Volboriensibus reddi jusserit. Commendo iterum observantiam meam R. Ptati V., quam incolumem esse cupio. Datum.

460. Bonae Reginae.

Pircovi, exeunte Augusto 1549.

Ad ea, quae sunt in literis V. S. Mtatis, si ex meis aequalibus cuipiam essem responsurus, novo quodam modo et longe ab isto diverso, quem hic videt V. Mtas, in respondendo uterer; V. porro Mtati, quam meam esse Dominam beneficam atque adeo matrem fateor, quamquam liberum permitto non modo expostulare mecum, non accusare me modo, sed etiam, si ita videretur, propriis manibus caedere, tamen quatenus meum in illam studium permittit, respondendum est. Accusat tota fere epistola meam fidem V. Mtas. Quid ita? quod quum, ut ipsa dicit, iturum me Cracoviam cum monilibus[3], ac deinde in Hungariam promiserim, non ierim, quod literas quietationis a Regia Mtate, uti promiseram, non extorserim, quod de rebus, nescio quibus, V. Mtatem celaverim. Breviter ad omnia, ad hoc postremum principio. Scripsi superioribus literis V. Mtati, quum eadem de re mecum expostulasset, nihil me apud VV. Mtates celare solere, nisi quod illae fortassis celatum esse jusserint. Si quid V. Mtas de monilibus non ante a me scivit, quam ipsa se res declarasset, id ita in gratiam eorum, quorum negotium apud V. Mtatem egi, factum esse sciat; nam quum mihi recipiendorum monilium ac pro arbitrio tractandorum provincia traderetur, silentium indictum fuit. Itaque silui, quemadmodum si quid me etiam apud ipsum Regem et Principem meum silere V. Mtas juberet, silerem omnino, quamquam sim illius Senator et Consiliarius. Hanc fidem meam non modo non reprehendere, sed laudare merito deberet V. Mtas, tametsi ego profecto, praeterquam quid cum iis facturus essem monilibus, omnia consilia antea, ut Mtas V. vocat, practicata, Mtati V. apperui. Nihil enim fuit aliud, quam ut plena facultate in literis ostensa, monilia caperem, ac V. Mtatem Reginalis Hungariae Mtatis nomine atque meo quietam redderem. Ostendi igitur, accepi, quietam reddidi; reliquum erat, quid cum iis facturus essem dicere. In quo quum fidem meam periclitari viderem, si quid nominatim ac certo dixissem Mtati V., dixi haec et illa: vel me ea hic alibi in Polonia depositurum, vel venditurum, vel in Hungariam remissurum, aut etiam reportaturum, omnino ad voluntatem Mtatis Reginalis Hungariae facturum. Unde facile apparet, quomodo profectio mea in Hungariam, et alia id genus fuerit Mtati V. promissa. Cracoviense iter, fateor, paulo certius a me asseveratum fuisse, sed profecto ex tam magnis et continuis itineribus, quibus Serenissimae Dnae Reginali Hungariae Mtati totos sex menses inservivi, et ipse ego et equi ita fessi fuerunt, ut quum maxime vellem, ire non

---

[1] Skutkiem zajścia żaków krakowskich z Andrzejem Czarnkowskim, cf. Appendicem.

[2] Na uroczystość składania hołdu królowi polskiemu przez posła książąt pomorskich d. 20 września 1549. [3] Cf. 446.

potuerim: Cubiculariorum est ita currere et per mundum volitare, non Episcoporum. Misi igitur monilia per meos servitores, quibus quod accesserit Dnus Tarlo [1], hoc mihi et ad securitatem itineris tutius et ad reddendum honorificius videbatur. Sed literae tamen a Mtate Regia quietationis expediendae erant. Hic ego, ut operam et laborem V. Mtati promisi, re ipsa praestiti: petii Regiam Mtatem, idque diligenter aliquoties, Mtatem V. ut literis suis quietam vellet facere. Id quum factum ab illa non sit, mea nulla est culpa, quandoquidem ego, quod potui, pro Mtate V. feci; fortassis id Mtati Regiae minus necessarium videbatur, duobus eadem de re ejusdem modi literas tradere, quum ab uno id quidem, quod accepit, accepisset. Ego tum Cracoviae quum fuero, non desistam Mtatem Suam sollicitare, fortassis obtundendo obtinebimus. Quod etiam si nos feſſellerit, tamen ego V. Mtatem ut functam esse fidelis depositarii officio vidi et cognovi, ita abunde quietam esse judico, ut nihil sit opus nodum in scirpo quaerere. In quo etiam non mediocriter illud nobis adjumento est, quod Chocimowska in praesentia Mtatis Regiae ita ea cognoverit, quemadmodum scribit V. Mtas, ut nihil in illis desideratum fuerit. Jam causam non esse arbitror, cur se tantopere angat animi V. Mtas, cur etiam de mea fide conqueratur? Est ita Serenissima Regina, uti scribit V. Mtas, cum unicuique homini ad virtutem nato fides conveniat, tum mihi praecipue Episcopo, Episcoporum nepoti, Senatori convenire; egoque ab ipsis meis incunabulis huc sum, Deo gratia, enisus, ne quis quid per omnem vitam fidei in me desideret. Conservavi hanc in te [2] gratiam, cum ceteris hominibus tum Mtatibus VV. praecipue, idque mihi ipsa Mtas V., quum secum ipsa recognoverit, non invitus, uti spero, assentietur. In hoc etiam facto nihil officio meo ac fide ista egressus sum: accepi bona fide monilia a V. Mtate, bona etiam reddidi, Mtati V. nihil non praestiti, quod certo promiserim. Nam apud Mtatem Regiam de literis quietationis bis et diligenter egi [3], ceteras etiam res V. Mtatis apud Suam Mtatem per literas curavi, praeterea, uti supra exposui, nihil certi Mtati V. promittebam. Quod nonnullis de rebus eam celaverim, hic fidem meam etiam aliis praestare me apud Mtatem V. oportuit, haec enim tria habebam commissa, ut a Mtate V. acciperem, alibi deponerem, praeterea tacerem. Haec bona fide me esse executum, res ipsa declarat, Mtas etiam Reginalis Hungariae procul dubio adprobabit, quandoquidem omnia ita sunt facta, uti voluit. Quod Mtas V. optat, haec feliciter evenire Suae Mtati, idem ego et opto simul et credo, quod si secus, quam optamus et credimus, ceciderit, quanquam id pene fieri non possit, ut neque Mtati V., ita neque mihi a quoquam poterit quicquam imputari, Mtas Sua scit, quid et quo consilio fecerit: ego nihil aliud quam consilio illius me administrum praebui. Literae, quas ad me Regia Mtas hac in re scripsit, Volboriae sunt; si sine incommodo meo potero, lubens eas, ubi Volboriam venero, Mtati V. communicabo. De nova quietatione adhuc Varsaviae ad Reginalem Hungariae Mtatem scripsi, et postea bis repetii [4], neque adhuc obliviscar, quin per occasionem quanquam primam de ea cum Mtate Sua Reginali agam. Illud addo, si V. S. Mtas, quae magno cumulo ejusmodi cimeliorum solvendo esse possit, de sua securitate est sollicita, non existimet me, qui divitiis prae V. Mtate nihil valeo, in mea securitate dormiisse: itaque si ego, qui omni ex parte securum me esse in ea re judico, quietam meis literis V. Mtatem

---

[1] Gabriel. [2] Sic! [3] Cf. 446 et 448.

[4] Listów tych niema w naszym rękopisie, prawdopodobnie ich téż Zebrzydowski nigdy nie pisał.

pronunciavi, habet Mtas V., cui certo innitatur, curque hanc tantam sollicitudinem ex animo abjiciat. Videt rem inter VV. Mtates, matrem, filium, filiam geri, esse nequaquam potest, ut inter Nobilissimam istam triadem aliquid hoc nomine dissidii emergat. Itaque ne se amplius torqueat V. Mtas, neve caput Reginale suum frustra iis rebus affligat, vehementer rogo, cui me etc.

461. Nicolao Radzivilo [1], Duci Olicensi.

Volboriae, ex. Augusto 1549.

Antequam ad V. Ill. Mtiae literas respondeo, est, cur merito et ego illi gratuler, et ipsa sibi gaudeat ac Deo Maximo gratias agat, quod ita undique his temporibus omni genere fortunarum cumulatur, ut cum fortunatissimis quibusque certare jure possit; cetera enim ut praetermittam, ducta anno superiore magni generis uxore [2], suscepisse jam ex ea prolem, eamque masculam [3], quo loco, quaeso, habendum est? Hoc est profecto illud, quod David inter piorum beatitudines fere numerat, uxoris foecunditas. Hunc ego itaque filium et superstitem esse, et dignitati atque ornamento V. Ill. Mtiae cupio et opto. Nunc ad ipsas literas. Quod me hactenus Ill. V. Mtia non visitarit, intelligo, magnas fuisse et graves causas, quibus etiam factum est, ut neque ego Mtiam V. Ill. visitare, neque ad recens exstructas aedes meas [4] invitare potuerim, cujus rei tamen inprimis eram cupidus. Itaque utrinque hoc sarciendum est, ac principio quidem ego, posteaquam se dedit honestissima ista et jucundissima occasio nati filii, ad quem baptismate Christo initiandum me Ill. Mtia V. invitat, ibo ac visam Ill. Mtiam V., tot fortunis cumulatam et auctam, omniaque officia, quae mihi injunxerit, lubens praestabo. Scit enim veterem meum erga se amorem Ill. V. Mtia, qui me amor non ad haec tantum laeta et utilia pro V. Mtia Ill. duceret, sed etiam ad difficillima quaeque et periculosissima, quoad mihi liceret, impelleret. Rogo autem, ut vicissim Ill. V. Mtia, ubi illam ad meas aedes invitaro, non difficilem se mihi praebeat, intereaque bene valeat et me amet. Datum.

462. Sigismundo Augusto Regi.

Volboriae, ineunte Septembri 1549.

Dum ipse isthuc venio [5], mitto has Reginalis Mtatis, matris S. Mtatis V., literas, et exemplum responsionis meae [6] S. Mtati V., ut antequam gravioribus istis, quae imminent, negotiis occupetur, legi haec sibi utraque jubeat: cognoscet inde, et quantopere Mtas Sua privatam se esse illis rebus fortassis doleat, et quae mea fuerit diligentia in iis acquirendis. Formam etiam inde habebit, qua si de his rebus a Sua Reginali Mtate Mtas V. S. conventa fuerit, in respondendo uti possit. Porro quum leget isthic V. Mtas, quae mihi ob id negotia, quae pericula incumbere videantur, quamque ego pro S. Mtate V. nihil negotiorum, nihil periculorum reformido, tamen ut in illis, si forte ingruerint, praesto habeam V. S. Mtatem,

---

[1] Nigro. [2] Elisabetha Szydłowiecka.

[3] Nicolaum Christophorum, dictum Sierotka, natum 2 Augusti 1549. Kotłubaj, Galeryja nieświeska portretów Radziwiłłowskich, str. 244 i 305.

[4] Volborienses, cf. 226 et 357. [5] Cracoviam, d. 20 Septembris 1549. [6] Cf. 460.

vehementer etiam atque etiam rogo. De promissis meis, de quibus Sua Mtas tantopere queritur, hoc habeat V. Mtas: nulla alia mea fuisse promissa, quam quae ex meae responsionis exemplo cognoscet. Quam longum felicem regnare cupio, cuique me in gratiam supplicem commendo. Datum.

463. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Volboriae, in. Septembri 1549.

In Regiae Mtatis Cancellaria, cui R. Dtio V. praefecta est, literas mihi mandati ad Magnificum Palatinum Junivladislaviensem [1] Dnus Przerembski [2] obsignare noluit, ego vero interea dum Reipublicae et Principi toto fere anno inservio, injuriis ab eo afficior. Praesens si essem, facile me, Deo gratia, tuerer, nunc quum me absentem sibique servientem Regia autoritas deberet defendere, negatur id mihi, quod omnibus expositum est. Gratia me adhuc V. R. Dtionis, quam mihi et saepe alias et nuper literis suis detulit, bene sperare jubet; rogo igitur, ut hoc exemplum mandati, quod V. R. Dtioni mitto, obsignari jubeat. Sin quid in eo displicet V. R. Dtioni, aliud ex suo arbitrio scribi jubeat: nihil specto aliud, quam ut illi impetui jure atque legibus obsistam. Bene valere R. Dtionem V. opto, cui me in gratiam diligenter commendo.

464. Joanni Trzebochowski.

Volboriae, in. Septembri 1549.

Quanquam in Mtatis R. aula non desunt mihi, quibus facultas est Mtatem Suam, quoties opus est, conveniendi, tamen quia res est literaria, qua de cum Sua Mtate agere constitui, V. autem Dtionem scio et a Sua Mtate rebus ejusmodi praefectam, et mihi esse benevolam: rogo, ut has Reginalis Mtatis literas meaeque responsionis exemplum [3] Mtati Suae R., quum vacuo et libero erit animo, legat, deinde utrumque ad se recipiat mihique in manus reddat. Propter haec enim mala, quae mihi in literis praedicantur, utrumque hoc necessarium mihi est. Bene valeat V. Dtio. Datum.

465. Nicolao, Archiepiscopo Gneznensi.

Volboriae, in. Septembri 1549.

Quoniam ipse non solum studium erga V. R. Ptatem sed etiam erga illius omnes servitores benevolentiam singularem gero, idque quoties usuvenit, testatum facio, confido, me hoc nomine apud R. Ptatem V. gratiosum fore. Cognovisse jam V. R. Dtionem arbitror, esse per me sibi ad Ecclesiam Serocensem regendam et gubernandam oblatum Andream Patricium [4], scribam meum, quae Ecclesia et in oppido est et in fundo meo. Et quanquam quidam viri Nobiles, quod nonnihil in eo oppido possideant, ea de causa jus sibi Plebani illius nominandi usurpent negotiumque Patricio, vel potius mihi ipsi hoc nomine faciant, nominato Plebano ex adverso: tamen quoniam quod ipsi possident, id prae meis possessionibus,

---

[1] Joannem Kościelecki. [2] Joannes. [3] Cf. 460 et 462. [4] Nidecki, cf. 453.

quas ibi habeo, nihil aut exiguum quidem videri potest, et templum me Hercle! ipsum atque universae presbyterorum domus non in illorum, sed in meo fundo sunt sitae, non potest per me oblatus Plebanus jure excludi, qui tot jugera isthic possideam, qui templum ipsum domosque presbyterorum in meo fundo habeam. An ne quid forte R. Dtionem V. celem, illud apud eam fateor, me donec plane videro, nihil isthic juris Episcopis Vladislaviensibus unquam fuisse, aut quidquid habuerint, legitime amisisse, jus hoc meum, quod dixi, omni praesidio defensurum, a possessioneque, quoad maxime potero, prohibiturum unumquenque, qui me adverso vellet Ecclesiam occupare. Nulli hominum suum jus suasque fortunas invideo, multo minus proprio, ac ne ulla quidem ratione ducor, ut potentia jus mihi vendicem, ubi per leges juris nihil habeo, sed quod juxta omnem rationem juxtaque ipsas leges jus habeo, hoc tuebor et defendam. Et quoniam prae Reipublicae et Principis servitiis defendendo huic juri meo vacare ipse non possum, ac ne Patricium quidem defendendi causa mittere, rogo, ut eorum negotiorum Procuratorem mihi R. Ptas V. pro officio suo decernat Petrum Volrzewski, nam ego, ut audio et sentio, advocati juri meo defendendo in aula V. Ptatis R., nisi illius autoritate cogantur, reperiri non possunt. Volrzewski si abfuerit, decernat Casparum Grodzicki R. Ptas V., a qua postremo illud peto et quaeso, tametsi minime id opus esse credo, ut ne quid illud juri meo incommodet, quod qui ex adverso oblatus est, sit ex servitoribus V. Ptatis R. Nam si quid hoc ad rem faciat, ego ipse sum etiam R. Ptatis V. servitor, qui in gravioribus et magis necessariis obsequiis R. Ptati V. tam frugi esse possum, quam est is, qui ex adverso est oblatus ejusque rei potest, quando vult R. Ptas V., si nondum fecit, facere periculum. Quam optime valere cupio, cujusque me favori diligenter commendo. Datum.

466. Eidem.

Volboriae, mense Septembri 1549.

Quia qualem ego me in omnibus R. Dtionis V. rebus atque negotiis semper exhibeo, talem se ipsam quoque erga me in hac causa mea de Ecclesia Serocensi exhibituram confido, idcirco brevius ago, quam oporteat. Ne tamen consuetudini meae aliquid detraham, qua saepe scripto cum R. Dtione V. agere consuevi, rogo, ut edictum R. Dtionis V. de hoc jure praesentandi aliquam praesentato meo, aliquam mihi et Ecclesiae meae voluptatem adferat: id quod mihi et omnes pene homines ominantur, et ego fretus mea perpetua in R. Dtionem V. observantia, et rei aequitate polliceor et confido. Diu bene valere Dtionem V. R. opto. Datum.

Epistolarum Liber quartus decimus [1].

467. Alexandro Farnesio Cardinali [2].

Volboriae, 19 Novembris 1549.

Etsi saepe jam gratia atque autoritate R. Ptatis V. utor, idque fortassis etiam nonnunquam in rebus leviusculis, et quod summum est, nunquam aliquod hactenus grati animi indicium illi exhibui: tamen R. Ptatem V. vehementer etiam atque etiam rogo, ut ne eam rem mihi potius quam temporibus ipsis adscribat. Ego enim, quum in hac Regum nostrorum mutatione, quae semper apud omnes fere nationes ingentem negotiorum ansam secum trahit, et domi variis et prolixis consultationibus, et foris legatione Hungarica occupatissimus essem, simulque quum exoptatissimum illud tempus imminere [3] viderem, quo ex apertione portae aureae multus ad nos, qui de grege Christi sumus, fructus est rediturus, neque antea potui, neque hoc laetissimo tempore adventante..... [4] meam V. R. Ptati gratam voluntatem [5] declarare. Nam vel ego ipse, quod quidem inprimis faciam, si per Ecclesiae et Regni negotia licebit, isthuc me recipiam, SS. Dnum [6] Nostrum et R. Ptatem V. salutandi, tam laetis et faustis caeremoniis communicandi, Urbemque videndi gratia, quae mihi ad omnes [7] pene, quas vidi in Europa urbes, sola propemodum deesse videtur; vel si minus ipse potero, aliquem de meis [8] mittam,

---

[1] Napisu tego niema w naszym rękopisie, bezpośrednio po liście 466 następuje w nim list 467; widoczna jednakowoż, że odpisywacz kodexu opuścił w tém miejscu co najmniéj kilka listów, bo od połowy września do połowy listopada r. 1549, między którymi znajdował się także prawdopodobnie nagłówek: „Liber quartus decimus". Opuszczone te listy zawiérać musiały zresztą także ciekawsze wiadomości, przypadają bowiem na czas, w którym Zebrzydowski, jak to w liście 462 zapowiedział był, udał się do Krakowa, ażeby wziąć udział w uroczytości składania hołdu królowi przez Baltazara de Volde, posła książąt pomorskich. Był téż w rzeczy saméj w Krakowie podczas téj uroczystości d. 20 września czyli „feria 6 pridie festi s. Matthaei apostoli et evangelistae 1549", i podpisał dnia tego nadanie królewskie książętom pomorskim Barnimowi i Filipowi miast Bytomia i Lauenburga „salva omni jurisdictione et libertatibus ac decimis (Sic!) episcopalibus Ecclesiae Vladislaviensis". Baliński, Pamiętniki o królowéj Barbarze, II 74; Teki Naruszewicza r. 1549, LXVII 37 i 38. — Po skończonéj uroczystości zabawił jeszcze biskup przez kilka dni w Krakowie, czego dowodem podpis jego na innym dokumencie królewskim, dd. „Cracoviae feria 5 post festum s. Matthaei apostoli et evangelistae proxima 1549" (= 26 września t. r.), który się znajduje w Tekach Naruszewicza l. c., LXVII 36, i w Miechowii Nakielskiego, str. 652. Gdzie jednakowoż Zebrzydowski potém przebywał, przez cały październik i pierwszą połowę listopada 1549, niewiadomo, zdaje się, że w Wolborzu i okolicy; podług Księgi jego aktów, 22, był „d. 16 Novembris 1549 in Łagów".

[2] List 467 wydrukował z autografu Theiner w Monumentach Poloniae, II 567.

[3] Th. „imminens".

[4] Miejsce próżne na dwa wyrazy; Th. „sperare desii". [5] Th. „gratitudinem".

[6] Paulum III. [7] Th. „quae nostri ad nos".

[8] Th. „meorum".

qui meam, cum in Deum tum R. Ptatem V. pietatem testari possit [1]. Interea rogo, ut rebus meis, quas isthic Mathias Mancolinus, S. Regis nostri a secretis et Trocensis Praepositus, qui nuper eo advenit, procurat, V. R. Ptas gratia atque autoritate adsit, ut et confirmationem donationis monasteriorum Pomeranicorum [2], et commendationem illorum apud SS. Dnum Nostrum possimus quam primum obtinere, nepoti etiam meo ex fratre uti aetatis imperfectio [3] relaxetur [4], qua de re scribo Leonardo Hermano [5], qui isthic est inter Polonos. Totum hoc deditissima voluntate mea et quibuscunque officiis R. Ptati V. cito reponam [6].

468. Bonae Reginae.

Volboriae, exeunte Novembri 1549.

Aberam adhuc pernoctatione una Volboria, dum ingratissimum mihi et tristissimum nuncium adfertur, remissum mihi a Mtate V. S. fuisse equum, quem non ita pridem isthic quum essem, S. Mtatis V. filiabus, rem licet exiguam, singularis tamen meae erga illas observantiae testimonium obtuleram. Itaque et sollicitus eram vehementer, et plusquam nimio dolore angebar, haec mihi ita accidisse, quorum ego causam nullam in me reperiebam; nam et mihi ipse egregie sum conscius, et omnibus hominibus testatum facere omni occasione studeo, qua fide, quo studio, qua promptitudine, qua animi alacritate V. Mtati inserviam. Nunc etiam in postrema ista Cracoviensi nostra panegyri [7] quum res esset in Senatu V. Mtatis cum Dno Paride [8], rogatus sententiam, quid dixerim, dicere potest sive Magnificus Dnus Sendomiriensis Palatinus [9], sive quicunque alius. Quamobrem sollicitudinem illam meam de causa tantae Mtatis V. indignitatis non modo abjicere aut exuere, sed ne intermittere quidem hactenus potui. Heri primum dum aliud ex alio cum quibusdam nostris loquimur, dictum mihi fuit, Italam quandam mulierem, quae ut ego arbitror, ab aula Mtatis V. veniebat, stultitia magis quam malevolentia Praefectorum meorum turpiter hic exceptam tractatamque fuisse. Hoc ubi ego audivi, percussit illico animum: atat hoc illud est, hinc illae lachrymae, haec est illa indignatio! Acciri confestim eos jussi, deque re tota sum percontatus, ubi ex eis cognovi, negare enim nihil poterant, insto severius objurgoque verbis acrioribus, quod me in inhumanitatis infamiam dederint, quod mihi, qui ab ipsa pene mea pueritia Mtati V. S. servivi, hanc tantam illius indignationem sua culpa induxerint. Continere me etiam nequivi, quum excusatricem istam epistolam per servitorem hunc meum Mtati V. mitterem: rogo, de me ut ne aliter sibi Mtas V. S. persuadeat, quam olim. Constans est meum in S. Mtatem V. studium: non poterit unquam mea in Mtatem V. fides et observantia intermori, non me unquam, quam diu beneficiis Mtatis V. utor, hoc autem est, quam diu vivo, gratiae atque clementiae illius capiet oblivio, non prius ex meo pectore Mtatis V. beneficentia,

---

1 Th. „qui animi mei gratitudinem R. V. Ptati testetur". 2 Cf. 443 et Appendicem.
3 Alberto Golczewski? cf. 469, 474, 482 et 483. 4 Th. „gratia ipsius SS. Dni N. relaxetur".
5 Listu tego niema w rkp.
6 Th. „et quibuscunque rebus potero, V. R. Ptati cito reponam ac lubens, cui me in gratiam diligentissime commendo. Datum 19 Novembris 1549, Volboriae".
7 Die 20—26 Septembris 1549, cf. 467. 8 Floriano, Castellano Zakroczimensi?
9 Joannes Tęczyński, jeden z głównych stronników Bony; podczas uroczystości składania hołdu królowi przez posła książąt pomorskich był także w Krakowie obecny. Baliński u. s.

quam ego ipse ex vivis excessero. Si prius Mtatem V. S. vivente Divo illius marito colui, observavi, nunc profecto viduam magis colo magisque observo, colamque et observabo magis ac magis. Quidquid in hanc, quaecunque sit, feminam peccatum est, ea est non mea, sed Praefectorum meorum culpa, qui saepe voluntatem Dominorum vel non sciunt vel non curant, id quod ipsa V. Mtas saepenumero in suis Praefectis experta fuit, quos tamen ego Praefectos meos et atrocissime objurgavi, et si ista vera est Mtatis V. in me indignationis causa, atrocius multo objurgabo. Alterum hoc igitur Mtatem V. oro et quaeso, ut mihi, sitne hoc, cur Mtas V. in me tantam indignationem concepit, significare simulque ignoscere dignetur. Non utatur amplius, quaeso, hac tanta in me mala gratia; non equum mihi, quaeso, remittat, quin potius reliquos omnes, si lubet, accipiat, vel sibi iis omnibus Serenissimisque suis filiabus inservire jubeat. Sin alia causa est, eam mihi etiam, quaeso, Mtas V. palam faciat. Cuperem enim omni sinistra de me, si a quopiam forte inimico sparsa est, opinione apud Mtatem V. abstersa, servire Mtati V. illiusque Serenissimis filiabus pro summis illarum erga me beneficiis, idque tanto magis hoc tempore, quanto magis et ego possum nunc quam olim, et illae magis fortassis opus habere videntur.

469. Nicodemo Pćieninski [1], Canonico Vladislaviensi.

Volboriae, mense Decembri 1549.

Deum et V. Ftatem testor, neque me fuisse unquam neque esse ejus animi, ut cum Ftate V. malevolentia, quam gratia malim contendere: ut enim causam nunquam vidi, ita neque etiam daturus sum, qua se laedi a me putet V. Ftas. Sed ipsa mihi causas ejus rei identidem subministrat: primum, Canonicatum Crusvicensem, quem nepoti meo [2] contuli, eripere nititur jure, uti dicit, Dno Miskowski [3] concesso, quod tamen revocatum esse et omnes sciunt et Dnus Miskowski non diffitetur. Accedit eo, quod non modo evanido isto jure, imo juris umbra potius quam jure ipso, contendit Ftas V., sed etiam vi atque manu prophanorum hominum. De quo quum isthuc venero, videbimus. Nam et illis raptoribus, quidquid rapuerunt, eripiam, et V. Ftati, si perstet in proposito, alium, quam vellem, animum cogar declarare. Me si quaerit Ftas V., quid sibi faciendum putem, dicam: nepotem meum Canonicatu collato cum quiete frui permittat, proque isto suo officio et erga me observantia, gratiae relationem a me exspectet, quam si mihi id concesserit, ita illi declarabo, ut quod mea causa id fecerit, nunquam illam possit poenitere; beneficiis enim, ut dixi, quam injuriis certare cum Ftate V. mallem. Est deinde et hoc, ut audio, quibusdam ex Societate [4] adversum, quod Canonicatum obitu Dni Wysocki vacantem eidem meo nepoti contulerim, hoc enim fatale mihi esse quodam modo videtur, ut consilia et res gestas meas Rex ipse atque Senatores adprobent, vos soli sitis, qui impugnetis. Quis homo hoc Canonicatu ante nepotem meum usus fuerit, scitis: bonus vir nempe, sed oneri, quod Canonicatus ille adjunctum habet, ferendo minus idoneus, et tamen summa omnium vestrum consensione defensus fuit. Nunc mea tantum constitutio incusatur et impugnatur, quod quum ita sit, facile intelligo, V. Ftatem, quae Procuratoris in Societate munus gerit, fructus nepoti meo retenturam esse. Quamobrem mitto isthuc

---

[1] W rkp. „Pśćieninski". [2] Cf. 467. [3] Petro. [4] Capitulo Vladislaviensi.

monentes literas, ut Ftas V. nepoti meo vectigal ne retineat, sed quum feriae Epiphanias [1] advenerint, Quaestori meo Vladislaviensi tantum numeret pecuniae, quantum reliquis omnibus numerabitur. At vero quia fraterno potius quam inimico animo agere cum Ftate V. mallem, postulo a Ftate V. privatis istis meis literis, ne se hac in re adversum mihi atque nepoti meo exhibeat. Ut brevibus dicam, dabo omnem operam, ut istius sui erga me animi fructus ferat uberrimos. Bene valeat. Datum Volboriae.

470. Joanni Przerembski, Canonico Cracoviensi.

Volboriae, m. Decembri 1549.

Decedens hac vita Joannes, Custos Volboriensis, legavit ipsi Ecclesiae aliquoties centum florenos, quos Dziza, municeps Chęcinensis [2], detinet, uti ex literis meis, quas Rmo Domino [3] scribo, cognoscet V. Ftas. Rogo, ut quid faciendum sit, consilium det V. Ftas mandatique Regii literas, quemadmodum a Rmo etiam Dno peto, scribi jubeat: debet hoc V. Ftas Ecclesiae ipsi conflagratae nonnulla, meae vero erga se benevolentiae magna ex parte. De re tota docebit V. Ftatem servitor iste meus. Datum.

471. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Volboriae, m. Decembri 1549.

Reliquit testamento Volboriensi Ecclesiae Custos ipsius Joannes [4] aliquoties centum florenos, quos in deposito soror ipsius quum haberet ac per curatores testamenti, ut redderet, admonita esset, Volboria recessit, Chęćinumque se ad generum contulit. Est is gener ipsius Chęćinensis municeps, Dziza dictus, cujus in sinum tota illa Ecclesiae legata pecunia effusa. Id quidem quanquam ipse non neget, tamen Ecclesiae satisfacere negligit. Ego conflagratione [5] ac ruinis templi permotus, quibus restaurandis pecunia, ut dico, legata est, nactus ipsius hominis in oppido meo Volboriensi copiam, retinere eum in arce cogitabam, quandoquidem et possessiones in oppido isto habet; postea vero quum gratiam Regis Serenissimi, cujus ipse majore ex parte subditus est, pluris quam jus collapsae Ecclesiae aestimarem, liberum abire permisi. Rogo tamen V. R. Dtionem, ut quidnam hic facto sit opus, mihi consulat, literas etiam Regii mandati scribi jubeat, ut is iste Mtatis Suae subditus legatam pecuniam Ecclesiae restituat, quod si minus velit, mihi ut liceat in possessionibus illum nostris detinere, dum pecuniam restituat. Quemadmodum pluribus verbis rogabit meo nomine V. R. Dtionem servitor iste meus, si opus erit. S. Rex ut valeat, in Republica quid geratur, de Scythis [6], deque rebus allis rumores, qui volitent, quaeso, me faciat R. Dtio V. certiorem. Datum.

---

[1] 6 Januarii 1550.
[2] Chęciny w wojew. sandomierskiém.
[3] Samueli Maciejowski. [4] Wysocki. [5] Cf. 391.
[6] Od końca września r. 1549 grasowali na Rusi Tatarzy. Orzechowski.

472. Abbatibus Sulejoviensi [1] et Vitoviensi.

Volboriae, m. Januario 1550.

Ad inchoata quaedam aedificia perficienda quadraginta asseribus opus habeo, serra autem mea ob gelua ista constitit: V. Dtionem R. rogo, ut de suis mihi asseribus, quotquot fieri poterit, ad tempus commodet. Quum primum serra mea ad usum expedita fuerit, reddi jubebo V. R. Dtioni, praeterea vero quidquid etiam domi meae illi placuerit, nihil denegabo. Quam bene valere opto. Datum.

473. Andreae Przecławski, Canonico Cracoviensi.

Volboriae, m. Januario 1550.

Nobilis Felix Swoszewski, meus Advocatus, honestus vir et bonus, mihi exposuit, edicto se Ftatis V. de mea Advocatia [2] pulsum esse. Quae res cum primis admiranda mihi est visa. Etenim quum sciam, ejusmodi negotia atque causas de advocatiis non temere a quoquam ac ne ab ipso quidem Serenissimo nostro Principe judicari, ejus tantummodo cognitioni servari, cujus in fundo Advocatia ipsa, de qua disceptatur, sita est, non putaram, aut hunc sacerdotem, qui de Advocatia cum Swoszewski contendit, tam ineptum fore, ut meum Advocatum de Advocatia alio quam ad meum judicium vocet, aut quenque hominem tam temerarium, qui de quibus rebus judicium sibi non competit, id sibi tam arroganter sumat atque vendicet. Id quod hoc minus a Ftate V. exspectabam, quo magis prudentiam illius habeo exploratam. Accessit eo, quod non modo Advocatiam meam Ftas V. judicio suo contra fas et leges nostras subjecerit, sed etiam quum me Advocatus meus in ipsius judicio tanquam fundi Dominum appellaret, causamque per me jam judicatam esse diceret, multis audientibus dixerit Ftas V., me non tam ex aequitate et legibus, quam ex libidine rem judicasse. In quo sane si ita est, laesit non mediocriter dignitatem autoritatemque meam. Sunt apud nos profecto omnia judicia eo loco atque numero, ut oraculorum autoritati parum cedant, qua re adducti, pannosis saepe et infima de plebe hominibus, qui modo quopiam magistratu insigniti sint, Sanctam fidem habere solemus, quam utique fidem, si majorem Episcopus et Senator non potui, obtinere debui apud Ftatem V. merito. Id quod quoniam non est factum, et nunc apud ipsam Ftatem V. conqueror, et alibi, ubi major ejus rei erit opportunitas, conquerar doceboque et convincam, non uti dicit Ftas V. libidinem et temeritatem, sed fas et aequum in meo me judicio secutum fuisse. Sed ego credo, vitam atque mores sacerdotis istius, pro quo tulit V. Ftas sententiam, tam V. Ftati placuisse, ut non dubitarit propterea et legitimum possessorem possessione sua depellere, et judicium meum lacessere atque labefactare. Qua in re illud est mirum, quod scelus atque nefas sacrificoli istius universus Sandomiriensis Archidiaconatus manibus pene contrectavit, in quod etiam Rmus Dominus [3] severe, si sciret, animadverteret, olfacere hoc Ftatem V. non potuisse. Videlicet ubi quid nostra interest, ibi pituita nares oppletas habemus, ubi aliorum, id vero sagacissime odoramus. Conquerar de hac mea, qua me Ftas V.

[1] Joanni. [2] Zbilutcana, cf. 481. [3] Samuel Maciejowski.

adfecit indignitate, et ipsi Rmo Dno, et ubi praeterea locus erit. Jam Ftas V. bene valeat.

474. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Volboriae, m. Januario 1550.

Ecclesia R. Ptatis V. ad S. Michaëlis in arce Cracoviensi vacua Custode suo est facta, ad quod sacerdotium jus virum offerendi quoniam penes me est, offero hunc servitorem meum Albertum Golczewski V. R. Ptati, eumque illi commendo quam diligentissime: dignus est mea sententia R. Dne, et hoc et quibusvis summis officiis in Dei Ecclesia. Nam genus ut praetermittam, quo piae etiam memoriae viro, Thomae Roznowski, Cracoviensi Canonico, junctus fuit, ea est morum et virtutum probitate, ut ad sacerdotii munus atque officium natus videri possit. Hunc igitur me offerente, quaeso, ut Ecclesiae illius Custodem V. R. Ptas instituat, et si quid negotii illi ob id quis facessiverit, quod Ecclesia in mense Romani Pontificis vacua sit facta, ex hoc illum negotio gratia atque patrocinio suo eruat. Certior ego sum factus, menses mihi a Sede Apostolica, Paulo adhuc vivente [1], ad quem R. Mtas ex V. R. Ptatis Cancellaria literas hoc nomine dederat, donatos et concessos esse. Quod quum ita sit, hoc V. R. Ptas illi faventior atque propensior esse debebit, quod illi et ego mea observantia, et ipse suis atque suorum omni perpetua servitute reponere curabimus.

475. Joanni Corczboch, Decano Gneznensi.

Volboriae, m. Januario 1550.

De valetudine V. Ftatis etiamsi, quum a multis saepe percontarer, fiebam certior, tum ex famulo ipsius jucundius multo ante audivi. Etsi autem magis gauderem, si illam ipse in meis possessionibus saepe vidissem, ut videre coeperam, tamen quoniam ita visum fuit V. Ftati, ut se inde reciperet, pacienter fero, Deum precor, ut illam in hac ista valetudine, quam audio, servet quam diutissime. Scribit ad me V. Ftas, uti mutuam pecuniam illi reddam hoc tempore, de qua re ita quidem habeat V. Ftas. Esse me semper et fore ejus erga illam animi atque voluntatis, ut non hoc modo pauxillum pecuniae, quod habeo, sed ipsas etiam Croesi atque Midae opes, si contigerent, usui ipsius alacriter sim subministraturus, si quando ejusmodi tempus incideret, quo Ftas V. majore pecunia quam ego, haberet opus, arbitrorque, V. vicissim Ftatem non minore mei studio et amore teneri, idque ita esse, firmissime mihi persuadeo. Quod quum ita sit, ne quid interim de occultis aerarii mei angustiis et quasi secreto ulcere, quod me tamen dolore incredibili urget atque affligit, V. Ftati disseram, illud secum tantum V. Ftas velim reputet, quae palam sunt oculis omnium exposita. Intueatur, in quae tempora inciderimus, vel potius in quas rerum atque temporum perturbationes, in quos fluctus atque procellas, in quas ordinum confusiones, in quas simultates atque odia, reperiet et cognoscet, sine summis opibus et impensis sustineri haec non posse. De nobis loquor, qui Rempublicam administramus, nam privati homines, ceu quaedam contracta vela, facile hiemem atque procellas effugiunt. Nobis onus totum

---

[1] Paweł III † dnia 10 listopada 1549.

incumbit, nos illud ferre et levare cogimur! Nos numerosiores clientum catervas alere, nos sumptus majores facere cogimur, quam quisquam de nostris majoribus aut fecerit, aut factos audiverit, dum non modo nostras ipsorum, sed etiam eorum, qui divinitus nostrae fidei sunt commissi, dignitates et fortunas a summa perditorum hominum improbitate, audacia, potentia defendimus. Ad haec omnia, quae universis Senatoribus communia sunt onera, illud mihi peculiare accessit, legatio Hungarica, quae mihi magnis meis sumptibus mandato Principis obeunda fuit, quae me non modo mea pecunia exhausit, sed etiam involvit aere alieno, quod dum dissolvo, vix usitatis meis sumptibus et impensis possum sufficere. Haec adhuc ut omittam, quorum tamen justam rationem V. Ftatem credo habituram, illud dico, neminem esse, quem V. Ftas vel sanguinis conjunctione, vel dignitate vocationis apud se mihi anteferat. Neptis illius ex fratre [1], haec, ut reliquae omnes feminae de nutu ejus pendeat oportet, cui. . . . . [2] tradetur. Quis scit autem adhuc, cui aut quali homini tradetur? Et frater ipse V. Ftatis [3] in accipiendo tantum frater est, ceteris rebus in omnibus non modo est alienus, sed etiam pene dixerim, inimicus atque hostis. Itaque neptis voluntas in V. Ftatem adhuc incerta est, fratris certa sed inimica: mea solius ea est, quae ut levissime dicam, non immerito placere debet V. Ftati. Quamobrem primus sum ego, in quem totum studium atque officium suum jure conferre deberet V. Ftas. Quod si ultra voluntatem facultas etiam quaeritur, ego Deo gratia is sum, qui officium V. Ftati non modo simili referre, sed etiam cumulatiore possem remunerare. Et faciam omnino, si V. Ftatis in me fraterna ista officia cognovero: poterit mea benevolentia V. Ftati tantos profectus facere, quantos hae possessiones, quas emere se velle mihi scribit. De quo quidem etiam ita judico. Totum hoc in emendis istis possessionibus studium vanum esse et inane, nam si Ecclesiae illas cogitat V. Ftas relinquere, habent hoc tempore Ecclesiae, quod agant, non dico in acquirendis cum odio et invidia novis possessionibus, sed in pristinis retinendis; satis est, si tueri ea possumus, quae a majoribus nostris Ecclesiae data, donata sunt, nihil est opus novas difficultates in acquirendis obtrudere. Si cognatis, redeat ad illud Ftas V., quod dixi: frater voluntate inimicus est, generum quem de nepte sit V. Ftas habitura, incertum est, itaque vel ignoto possessiones parabit, vel inimico. Habet Deo gratia V. Ftas absque istis possessionibus, unde honeste et commode vivat, nihil est opus aliud, quam ut quieta ipsa vivat et voluntatem mecum suam jungat. Quod si fiet, poterit, credo, mea cura meaque opera eo pervenire, quo fortassis cupit atque desiderat. Quaeso, ut haec secum omnia diligenter etiam atque etiam reputet, mihique, quod mutuum illi non remiserim hoc tempore, vitio ne vertat: Vladislaviam ubi venero, quod quidem cito est futurum, advocabo illam, cumque ea et de his et de aliis rebus colloquar, quae ipsius non parum intererunt. Bene valeat V. Ftas.

476. Sigismundo Augusto Regi.

Volboriae, ineunte Februario 1550.

Ut semper jam inde ab initio regni S. Mtatis V. magnam dignitatis et tranquilitatis illius duxi rationem, ita hactenus in eadem mente et cogitatione persevero

---

[1] Córka Korzboga na Milczu i Anny Zborowskiéj?

[2] Miejsce próżne na jeden wyraz. [3] Korzbog Alexander?

Deumque precor, ut hoc Regnum atque Imperium ita in pace, quiete, otio constituat, ut iis simul omnibus Mtas quoque V. perfruatur. Meae etiam operae nihil praetermitto, quod ad eas res consequendas facere ulla ex parte videretur, id quod me ipsi quoque S. Mtati V. superioribus Comitiis [1] arbitror declarasse. In quibus quum votis atque studiis meis pro S. V. Mtate Reque ipsa publica eventus non respondisset, cogitavi, ut solutis Comitiis, nobis autem Senatoribus ad sese quapiam de causa accersitis, de rebus atque negotiis, cum suis tum Reipublicae nobiscum ageret S. Mtas V. Fore putabam, ut quaecunque tum per nos constituta essent, eadem ad reliquos item ordines permanarent rataque haberentur. Hanc etiam cogitationem meam quum nescio quod Reipublicae fatum fefellisset, ad ipsa postremo insequentia Comitia oculos conjiciebam: quae si modo re ipsa non solo neque nudo nomine essent Comitia, omnia nos, quae vellemus, pro Republica consecutoros confidebam. Itaque ad indicenda ea inflexum esse Mtatis V. S. animum gaudeo [2]: faxit Deus, ut S. Mtati V. honorifica, Reipublicae sint salutaria. De loco et tempore poterat fortassis mea fides et studium apud S. Mtatem V. impetrare, quid ipsa cogitet quidve cupiat, mihi ut indicaret, si minus suis literis, at R. Dni Cancellarii [3] certe quidem. Etenim in hujusmodi rebus non minus quid Princeps velit, quam quid Respublica flagitet, oportet intueri. De me nihil est, ego enim quemadmodum totum hunc annum iis in locis egi [4], quo autoritate atque imperio Mtatis V. missus fui, ita non gravatim me Hercle! faciam, ut quo me cunque ad Comitia vocaverit, me recipiam, sed tamen, ut nunc sunt tempora, cum multarum aliarum rerum tum duarum est potissimum ratio habenda. Una, ut designetur civitas tuta Equiti, commoda Senatori, honesta Regi, apta temporibus; altera, ut sit ejusmodi, in quam non adeo magnis itineribus earum provinciarum Legati venire possint, quarum causa haberi Comitia maxime interest. Talem ego urbem ex omnibus, si modo ab hoste externo nihil est ingruentis periculi, Thorunium esse arbitror, quae secura moenibus, abundans hospitiis, commeatus ex Vistula allabente haud indiga, provinciis Prussiae, Lithuaniae, Masoviae finitima est, negotiis autem cum ceteris, tum si qua forte in Prussia ex animi sententia confecta non sunt, ita apta, ut aptior alia, hac ista excepta, inveniri non possit. Unde id etiam commodi S. Mtas V. consequeretur, ut transactis e re et dignitate cum sua tum Reipublicae Comitiis, et arces suas Prussiacas, natura arteque munitissimas, et Majoris Poloniae civitates atque campos lustrare possit. Ab hac urbe quum discedo, nihil aliud video, quam ut Petricovia ex legibus et consuetudine designetur, nam Cracoviam intelligo, quam aegre quidam pelliciendi sint. Haec de loco, de tempore minus est cura, rogo tamen, ut primo quoque tempore indicentur. De sumptu in provinciarum Nuncios quod quaerit Mtas V., ita habeat. Conferebatur haec olim pecunia ab ipsis provinciis, erogabatur autem per Quaestores Regni in ipsarum provinciarum Nuncios. Ea quoniam superioribus Comitiis per intempestivam Nunciorum abitionem imperari non potuit, quicunque est, qui

---

1 A. 1548/9.

2 Listem ad Consiliarios Regni majores, dd. Cracoviae 1 Februarii 1550, domagał się król od senatorów rady: „quemnam locum quemve diem inchoandis Comitiis aptum et commodum fore existiment“, jak téż skąd wziąć „pecuniam in viaticum Nunciis terrestribus“. Wypisy prof. dra W. Zakrzewskiego z Metryki koronnéj.

3 Samuelis Maciejowski. 4 In Transsilvania.

Nunciorum abitioni causam dedit, is de sumptu ejus anni in Nuncios viderit. Ego tributum in quemcunque ordinem privatus imperare non possum, vectigalia autem Mtatis V. neque plane cognita habeo, neque illis onus sive totum, sive partitum imponere audeo. Mtatem V. S. felicissime regnare cupio. Datum.

477. Georgio, Episcopo Varadiensi.

Vladislaviae [1], *mense Februario 1550.*

Ex eo tempore, quo Varadino [2] a R. V. Dtione discessi, semper eram cupidus et confirmandi, et modis omnibus testatum faciendi meum erga illum singulare studium et benevolentiam; verum in iis nunc sum locis, in quibus, qui isthuc proficiscatur, nemo potest reperiri. Itaque ut primum Nobilis istius Petri Czerminski, Mtatis Reginalis [3] servitoris, potestas mihi facta esset, isque isthuc se redire dixisset, non putavi illum absque meis ad V. R. Dtionem literis dimittendum, quibus omne meum studium, benevolentiam, operam, officium ad illam defero: habebit haec sibi semper parata, ubi et quoties voluerit. Ego enim si privatus isthuc olim venissem, nihil habuissem prius, quam ut omnia mea consilia ad R. Dtionis V. voluntatem accomodarem; sed si me hoc per omnia facere et persona, quam gessi, et ratio suscepti negotii non sinit fortassis, non difficulter veniam obtinere debeo apud V. R. Dtionem, nam et Serenissimi Regis mei persona sustinenda mihi fuit, et negotia Mtatis Reginalis, Principis mei sororis, ex ipsius usu et Regis mei mandato gerenda fuerunt, quae mihi profecto et pro meo ingeniolo graviter et pro successu feliciter curasse videor. Nam quod hic crebri rumores veniunt, quae per me constituta fuerunt, ea post ipsam statim abitionem meam fuisse per V. R. Dtionem immutata, neque ipse credo, qui gravitatem atque constantiam R. Dtionis V. habeo exploratissimam, neque S. Regem meum credere permitto, apud quem multa de prudentia R. Dtionis V., multa de integritate, multa de fide et studio in Mtatem Reginalem verba facio. Malevolos esse dico horum rumorum autores, qui dies ac noctes Mtatem Reginalem dignitate, R. Dtionem V. integritate spoliare contendunt. In quo certe R. Dtio V. mea quidem sententia faceret, si S. Regi meo literis suis ostenderet apertam et manifestam istorum rumorum falsitatem, doceretque, quemadmodum res per me compositae fuerunt, ita hactenus permanere. Et certe se ita habere S. Rex verbis meis persuasum habet, quamobrem ut redeam, unde paululum digressus fui, in iis fortassis rebus neque R. Dtioni V., neque mihi facere satis potui, quod non meam, sed publicam personam sustinerem, in ceteris autem omnibus dabo operam, ne quid per me R. Dtioni V. non satisfactum esse videatur. Interea petii Nobilem hunç Mtatis Reginalis servitorem, uti cum V. R. Dtione meo nomine de duobus fidicinibus et vinitore verba faceret, rogaretque de his mihi per illam provideri: rogo, ut et ipsius verbis fidem habeat, et meis petitionibus se accommodet, quae si quid mihi unquam sua causa facere jusserit, nihil erit mihi hoc isto gratius. Commendo me amori illius, quam diu bene valere opto.

---

[1] Podług Księgi aktów Zebrzydowskiego, 22, znajdował się biskup 20 Novembris i 20 Decembris 1549 Volboriae, bawił tam widocznie także przez styczeń 1550; przyjazd zaś swój do Włocławka zapowiedział w liście 475.

[2] Cf. 431 et sqq. [3] Isabellae.

478. Petro Petrovicio et Francisco Patochio [1], Hungaris.

Vladislaviae, m. Februario 1550.

Quum se mihi Nobilis Petrus Czermieński iste obtullisset, rediens ad Mtatis Reginalis obsequia, nolui illum, nisi meis onustum literis ad Mtiam V. dimittere, iisque mutuam illam inter nos initam benevolentiam confirmare. Scit V. Mtia, quae mihi per Serenissimum Regem meum injuncta fuerant, in iis me non minus et consiliis ipsius tribuisse, et voluntati morem gessisse, quam si non solum meae gentis homini, sed charissimo cuique tribuendum gerendumque fuisset. Quamobrem quod meum studium non ingratum V. Mtiae et fuisse perspexi et fore confido, rogo porro, ut duos mihi ex usitatis illis inter VV. Dtiones fidicinibus huc mittat in Poloniam, addito etiam non inepto quopiam vinitore. Quidquid operae in iis conquirendis insumptum fuerit, id ego omni meo studio, labore, officio Mtiae V. lubentissime sum repositurus. Qua de re propterea minus verborum facio, quoniam Nobili huic Dno Petro plura voce viva Mtiae V. iis de rebus referre commisi, cui fidem habebit, me amabit longumque valebit V. Mtia. Datum.

479. Jacobo Paczinski, Reginae Isabellae Cancellario.

Vladislaviae, m. Februario 1550.

Quantis mihi laboribus constiterit, quantis vigiliis et sollicitudinibus illa negotiorum Mtatis Reginalis curatio, nemo quam V. Ftas novit melius. Fructus etiam, quos inde tulerim, ipsa eadem optimus est testis: retuli enim odium et, ut scribit proh pudor! V. Ftas, convicium, non ab ipsa quidem Reginali Mtate, sed ab iis, qui in aula Mtatis Suae primi haberi volunt. Ego vero istorum omnium oblitus, quum Ftas V. apud nos nomine Suae Mtatis legatione fungeretur, tantum illi officii praestiti, ut si ego abfuissem, saepe ipsa V. Ftas in hospitio neglecta manere coacta fuisset. Id quod ita esse fortassis Cujavia rediens experta fuit. Haec publica sunt, nam privatim etiam V. Ftati quantum profuerim, ipsa si secum reputet, cujus opera ex illis tenebris in hanc tantam lucem emerserit, cognoscet. Pro quibus omnibus aliam ab ipsa gratiam exspectavi, quam experior: debebat V. Ftas et melius ipsa de me sentire, et Mtati Reginali meliorem de me opinionem ingerere, fidei et laborum meorum pro Sua Mtate conscia. Nam ego exiguo isto tempore plus omnino obsequiorum Mtati Suae impendi, quam per totum vitae meae cursum ipsis meis Principibus, quos et natura mihi dedit, et gratia atque liberalitas illorum commendavit. Ea si Sua Mtas aut non intelligit, aut aestimare non vult, Ftatis V. fuit, quae vidit et cognovit, exponere atque aestimationi subjicere. Ego pro Sua Mtate nihil offensas et odia potentum quorundam perhorrui, et tamen animus iste meus nihil isthic laudis, plurimum vituperationis obtinuit. Sed quoniam hoc est fatum quoddam meum, ut pro gratia odium et pro officio convicium referam, patienter fero Deumque precor, ut mentem aliquando et Suae Mtatis et Ftatis V. ad ea meditanda convertat, quae ipsorum causa per me sunt facta. Scribo ad Dnos, Episcopum Varadiensem [2], Comitem Temessiensem [3] et Patochium, ut huc mihi duos ex fidicinibus illis inter eos usitatis mittant, una cum

---

[1] Fr. Patócsy. [2] G. Martinuzzi. [3] P. Petrovicium.

ipso etiam vinitore. Sed quoniam hoc V. Ftati quam ulli hominum facilius factu fuerit, rogo, ut ei rei operam det, mihique, si minus duos potest, at unum saltem mittat fidicinem, qui fides cum arte et exagitare manu, et vocem ad eas flectere noverit, ad hocque vinitorem addat, quemadmodum ex hoc Dno Petro [1], qui meis verbis loquetur, accipiet. Bene valeat Ftas V.

480. Michaëli Ciachio, Archidiacono Albensi [2].

Vladislavie, m. Februario 1550.

Summa Ftatis V. erga me humanitas meaque item singularis in illam benevolentia me monet assidue, ne unquam illam de memoria detersisse videar, id quod non solum his literis testatum esse V. Ftati, sed omnibus etiam omnis generis officiis, quae tempus forte aut occasio unquam feret, volo atque desidero. Nihil mihi unquam pro illa, nihil pro illius amicis grave aut molestum factu fuerit, ipsa modo cum suis amorem hunc meum redamet, beneque valeat.

481. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Vladislaviae, m. Februario 1550.

De Advocatia mea Zbilutcana [3] accipio R. Dtionis V. illiusque Cancellarii [4] excusationem, ad me quidem allatum fuit, aliter de illa in judicio V. Dtionis R. judicatum fuisse. Sed ego ne tum quidem iis rumoribus fidem satis habui, qui integritati R. V. Dtionis adversissimi videbantur, et nunc illis nullam plane habeo, literis Dtionis V. R. confirmatus, quas Sanctissimi testimonii loco duco. Scripseram tamen ad V. R. Dtionem iis de rebus propterea, ne quis naevus aut subsit aut subesse videatur, qui mutuam nostram conjunctionem quoquo modo inficiat; valde enim laboro, candorem meum testatissimum V. R. Dtioni facere, quae me meosque omnes sui esse atque fore studiosissimos sibi persuadeat, longumque bene valeat.

482. Andreae Przecławski, Canonico Cracoviensi.

Vladislaviae, m. Februario 1550.

Accipio excusationem V. Ftatis de Advocatia Zbilutcana, quemadmodum item R. Dno [5] eadem de re scripsi. Mirum vero illud mihi videbatur, quod apud nos dictum fuit, fuisse Advocatiam nostram subjectam cognitioni atque judicio alterius, magisque adeo mirum, quod id a V. Ftate factum fuisse praedicatum fuit, cujus ego Ftatis V. erga me benevolentiam, ut omittam cetera, semper maximi, ut debui, aestimavi, prudentiamque illius probatam habui. Itaque nihil est, cur amplius perturbetur, curve discrucietur animi: existimet id, quod est, nihil me de veteri meo in illam amore remisisse, illa modo eandem, quam prius erga me benevolentiam, retineat. Cujus rei vel in eo faciendum periculum est: Cancellarius meus de Custodia S. Michaëlis [1] cum Wirsba jure contendit, huic si V. Ftas in negotio

---

[1] Czermiński. [2] Albae Juliae.
[3] Zbilutka, parafija w powiecie opatowskim poczta Łagów. [4] Andreae Przecławski, cf. 473 et 482. [5] S. Maciejowski. [6] In arce Cracoviensi, cf. 474.

praesto fuerit, fecerit rem et sua constantia, et erga me Cancellariumque meum benevolentia dignissimam. Ego Cancellario meo quanquam debeo plurimum, tamen V. Ftas non multo minus debet eidem. Quamobrem quoniam gratificandi illi occasionem habet egregiam, rogo, ne illam temere respuat atque abjiciat. Caput est, ut Custodem illum institui curet, cognoscet me atque illum gratissimum. Bene valeat.

483. Mathiae Mancolino et Leonardo Hermano, Romae.

Vladislaviae, m. Februario 1550.

Mea atque Cancellarii mei negotia, quae et olim V. Ftati commissa sunt et nunc committuntur, commendo illi diligentissime etiam atque etiam: det, quaeso operam, ut quae petimus, studio atque diligentia illius consecuti esse videamur. Experietur nos bene et memores et gratos. Bene valeat.

484. Consulibus Thorunensibus.

Dibovi [1], exeunte Februario 1550.

Grata mihi est VV. Dtionum de meo adventu gratulatio: gaudeo ego vicissim, reperisse me illos salvas et incolumes, nisi quod hoc meum gaudium magna ex parte interturbatum est, tristissima pontis vestri ruina, qui non modo decori fuit VV. Dtionum civitati, sed toti etiam Reipublicae nostrae ornamento. Ego autem quum et civis sim VV. Dtionum et in ipsa Regni totius Republica partes nonnullas habeam, utroque sane nomine de pontis ipsius ruina conturbor. Quamobrem etsi sponte mea apud Serenissimum Regem operam meam vobis dicare constitueram, tamen ad postulata VV. Dtionum multo id ipsum faciam alacrius, agamque rem VV. Dtionum tum ut Episcopus et Senator, tum ut civis illarum quoque. De meo subdito interempto et nescio quo homine vulnerato, quid scribam, hoc tempore plane non habeo; ubi rem a Curatoribus bonorum meorum cognovero, jus de meo subdito, si opus erit, dici jubebo, itemque si necesse erit, pro meo subdito a Dtionibus VV. requiram.

485. Sigismundo Augusto Regi.

Dibovi, mense Martio 1550.

Commotus sum non mediocriter tristissimo isto Regni et Reipublicae casu, quem mihi literae S. Mtatis V. nunciarunt, et cujus acerbitatem ad ipsam quoque Mtatem V. pertigisse intelligo, is sum enim, qui ut rebus Reipublicae et Mtati V. prosperis laetor, ita conturbor adversis. Dedit nos S. Rex in hanc adflictionem ira ipsa Dei, quam quum nos jam pridem planissime vitio nostro commeruissemus, illa nos tamen ad eam tempestatem, quam videmus, sensim et gradatim duxit. Etenim quum ipsam cervicibus adhuc nostris impendentem avertere poenitentia delicti neglexissemus, ipsa nos in discordiam primum mutuasque dissensiones egit, ne quid concorditer superioribus Comitiis [2] de Republica possemus, non dico stabilire, sed etiam deliberare. Deinde has ipsas dissensiones nostras, hosti ceu poten-

---

[1] Cf. 494. [2] A. 1548/9.

tissimam rei gerendae occasionem porrexit, ut quod antea, quum inter nos consentiremus, hostis nec optare fortassis audebat, id nunc nobis dissentientibus haud difficulter perficere se posse speret. Eaque est proxima et verissima calamitatis istius causa; tametsi enim Turcarum Caesarem, cujus jussu Palatinus Valachiae [1] in fines nostros influxit [2], non leviter perturbat, quod nostri quidam privatis consiliis pariter et animis subditos ipsius saepe expilasse ditionemque populati esse dicuntur, tamen ea res apud illum tanti nunquam fuit, ut concordibus nobis hostilia aliquando intentare propterea non vereretur. Haec eo dixi, ut perspici melius possit, quid facto opus sit ad tollendam istam calamitatem, quae nisi causa antea sublata tolli ipsa non poterit. Itaque si plane constat, iram primum Dei hostem in nos excitasse, deinde nostram dissensionem illi animos erexisse, utrumque hoc principio nobis tollendum est, curandumque, ne et infensum Deum habere, et inter nos discordias alere videamur. Quid deinde? Magnitudo sane repentini istius mali facit, ut consilio pene ipsi vix locus esse queat, sed tamen ita censeo. Hosti Mtas ipsa V. adversum ut eat, hoc repentino tempore qua ratione fieri possit, non video. Aula atque comitatus illius tametsi tantus sit, ut ceterorum omnium Regum aulis nequaquam sit inferior, tamen verendum est, ne minus tutum sit, illi uni praesidium Mtatis V. in acie committere. Miles etiam mercenarius in tanta, ut scribit V. Mtas, aerarii angustia, scribi non potest, vel si qui potest, non multus certe potest. Detereor autem exemplo Lodovici Hungariae Regis [3], fratris Mtatis V., ut V. Mtatem nudatam necessario et pleno praesidio hostibus adversum ire censeam, est enim Mtas V. omnibus nobis, qui Rempublicam amamus, secundum Deum charissima. Restat igitur, ut generale classicum cani oportere putem, quo universa totius militiae Mtatis V. manus ad arma evocetur. A quo quidem etiam ipso temporum ista atque domesticarum rerum perturbatione retrahor, nam quum videam res atque rationes Regni et nostras non ea plane, qua vellemus, obedientia contineri, vereor, ne si ad arma per V. Mtatem evocati fuerimus, ex uno negotio, hoc autem est, ex uno bello, duo faciamus, quod Deus omen avertat. Recens est memoria expeditionis illius ad Leopolim Divo parente V. Mtatis superstite [4], in qua ita universi Reipublicae ordines laboraverunt, ut nisi nos Deus Optimus Maximus pro sua in Rempublicam nostram charitate servavisset, suis ipsorum laboribus exhausti fuissent. Sic igitur faciendum existimo. Allatum est huc ad nos non incertis utique autoribus, Magnificum Palatinum Belzensem [5] et Bernardum Pretficium [6], Capitaneum Barensem, non infeliciter Deo gratia cum hoc isto Valachico exercitu dimicasse, ex eoque multos trucidasse, multos cepisse, reliquias illius, quae ad Boristhenem castra metasse dicuntur, ab his ipsis robore militis, qui in finibus est, sustineri. Hos V. Mtas literis suis confirmet, de gratia illos sua uberiore faciat magis atque magis certiores. Reliquis Palatinis, Castellanis, Equitibus Russiae, Podoliae vicinarumque nationum scribat, ab eisque postulet, ut pro suo quisque in Rempublicam amore, in Mtatem V. studio, copias quantas possunt, militi illi adjungant. Scribat hoc ipsum et Lithuaniae vicinarumque terrarum proceribus et Nobilibus, qui ubi Mtati V. paruerint, paratam illis et expositam in omnibus suam gratiam fore promittat. Mittat eo etiam militem, si

[1] Elias. [2] O tym napadzie Wołochów na początku r. 1550 nie wspomina nic Orzechowski.
[3] † ad Mohacz 28 Augusti 1526. [4] A. 1537.
[5] Nicolaum Sieniawski. Niesiecki. [6] Pretwicz.

quem potest, mercenarium, ut si minus hostiles illae copiae profligari plane, at sustineri saltem possint. Hic vero domi primo quoque tempore Comitia indicat Equitibusque Polonis significet, se in iis Comitiis forensibus interea et judiciariis negotiis postpositis, quae bello ingruenti in aliud tempus rejicere oportet, obnixe operam daturum, primum ut intestina dissidia prorsus jam sopiantur, deinde ut domestica pace confecta ratio ineatur, qua ingruentem hostem a finitibus arceamus, ne nostra culpa Respublica et patria direptioni atque incendio relicta esse videatur. Significet et illud, ita se quisque paret ante Comitia, ut si bellum publice decretum fuerit, unas pro ternis Restium literis exspectent, ad bellumque confestim egrediantur. Alioqui quanquam Mtati V. cum Senatu liberum est bellum imperare, tamen si absque Comitiis imperetur, vereor, ne in illud sapientum proverbium delinquamus, quod inquit: Parvi sunt foris arma, nisi sit consilium domi. Ut Petricoviae autem indicantur Comitia, ad ceteras rationes haec una accedit, quod ea civitas in bellum profecturis in ipso jam erit itinere. Sic fiet mea sententia, ut et hostem cum magna Mtatis V. laude nostrique item nominis gloria repulisse, domi dissidia pacavisse, temporum rationem, rationem dignitatis Mtatis V., rationem communis quietis et tranquillitatis habuisse, denique omnia consulto egisse videamur. Me in gratiam S. Mtatis V. supplex do et trado.

486. Stanislao Kostka, Palatino Pomeraniae.

Dibovi, in. Martio 1550.

Vereor, ne refricare dolorem videar, dum V. Mtiam de obitu jam pridem demortui filii [1] lamentantem consolari studeo; sed quoniam per nostram absentiam nondum hoc genere officii defungi potuimus, ita temperanda oratio est, ut neque in me amici officium V. Mtia desideret, neque ego de meo ex filii ipsius obitu dolore non conquerar. Magno teste privatus sum summi mei in Mtiam V. amoris filio isto V. Mtiae, adolescente Clarissimo, qui cum se ipsum omnibus bonis probatum iri cupiebat, tum vero id unum studebat praecipue, ut quum reliquos plurimos, tum vero me etiam cum V. Mtia in unum hominem, quoad posset, conjungeret. Sed posteaquam fatis concessit, spero id jam citra ejus operam posse inter nos confieri, Mtia V. modo ne quid amplius hoc illius obitu moveatur, quam virum fortem moveri iis decet, quorum eventus inevitabilis est. Deum precor, ut hunc ex amisso filio (si tamen ille amissus dici potest) dolorem Mtiae V. primo quoque tempore ubere aliquo gaudio atque laetitia cumulate reponat. Venerabilis Officialis Pomeraniae meus, si quando V. Mtiam meo nomine petierit, ut autoritate illius ad episcopalium meorum fructuum [2] collectionem facilius possit pervenire, quaeso, ne illi gratiam atque autoritatem suam deneget. Imprimis vero in territorio Pucensi hominibus edicat, ut haec nescio, quae Privilegia recens orta opponere desinant vetustissimo et saepe confirmato per Serenissimos Principes juri meo.

---

[1] † w Krakowie przy końcu stycznia r. 1550: „Die Veneris ultima mensis Januarii (a. 1550) propter exequias funebres Nobilissimi atque Clarissimi adolescentis Andreae Kostka, Dni Kostka Palatini Pomeraniae filii, nuper nocturno tempore per quosdam scelestos casu infelici in caput vulnerati letaliter, hodieque in sacello Rmi Dni nostri (Samuelis Maciejowski) non sine luctu et maerore multorum sepulti, Capitulum fuit intermissum". Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac. [2] Decimarum.

Ego quum viderem hoc Pucense territorium traditum fuisse V. Mtiae impendio, gavisus fui, sperabam enim autoritate V. Mtiae rerum mearum facilitati consultum fore. Ea spe nonnihil turbari videor, quandoquidem illi homines non modo ea conditione et lege non vivunt, qua vix erunt et mecum hactenus et cum praecessoribus meis, sed proferunt etiam nescio ex quibus latebris Privilegia, quibus jus meum inficiant. Equidem nisi ab iis ad eam rationem fructus lati fuerint, ad quam olim ferri consueverant, ne eos quidem, qui lati fuerint, accipi jussi: totum ab eis malo repetere, quam dimidio contentus esse. Fortassis adhuc, Deo propitio, eo redibimus, ut suo quisque et integro non difficulter uti frui possit. De portu meo maritimo [1] controversiam etiam isthic esse intelligo. At eo ego jam inde a majoribus meis liberrime semper usus fui, et ejus rei Privilegium quum Divo olim Regi nostro exhibuissem, edixit Sua Mtas, ne quid de eo aliter in Cancellaria statuatur, quam in Privilegio expressum est. Esse praeterea quosdam isthic audio, qui in jus vocati, fustem Presbyteris, qui vocant, minitentur. Indigna vox haec est christianorum linguis et auribus, aequum esset, ut eam audaciam Mtia V. imperio tandem atque poena coërceat, omnino autem si meis in rebus sive his, sive aliis quibuscunque benevolentiam Mtiae V. cognovero, nihil pro illa laborum, difficultatis negotii impensae subterfugiam: habebit me, ubi volet et uti volet. Datum.

487. Sigismundo Augusto Regi.

Vladislaviae [2], exeunte Martio 1550.

Faxit Deus Maximus, ut haec indicta per S. Mtatem V. Comitia [3] vergant ad Regni totiusque nostrae Reipublicae decus et tranquillitatem perpetuam. Ego si Deus idem voluerit, operam et obsequium meum, quod debeo, neque Reipublicae neque ipsi V. Mtati subtraham, lubensque et in ipsis territoriorum Conventibus adero, et ad Regni denique Comitia proficiscar pro mea in Rempublicam et Mtatem V. fide atque studio, quam diutissime felicem et tranquillam regnare cupio.

488. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Vladislaviae, ex. Martio 1550.

Quod me significatione earum rerum dignata est R. Dtio V., quas res nisi ex ipsius literis, intelligere planius nequivi, ingentem habeo R. Dtioni V. gratiam: nobis certe, quos in istos Regni angulos Divina providentia abdere voluit, nihil hoc isto gratius potest accidere, quam quum de rebus nostrae Reipublicae et externis a non vanis hominibus reddimur certiores. Pro eo igitur si quid est hic, quod opera mea satis fieri possit, R. V. Dtio sumat atque utatur pro arbitrio suo. Datum.

---

[1] Pucensi.

[2] Podług księgi aktów Zebrzydowskiego, 22, znajdował się biskup w Włocławku sabbato Sitientes (= 22 marca) i w wielką sobotę czyli 5 kwietnia r. 1550.

[3] Listem dd. Cracoviae feria 3 post dominicam Oculi 1550 (= 11 marca), zwołał król sejm do Piotrkowa ad diem dominicam Cantate (= 4 maja), sejmiki zaś partykularne na 15 kwietnia, a generalny w Kole na 28 kwietnia r. t. Wypisy dra W. Zakrzewskiego z Metryki koronnéj.

489. Sigismundo Augusto Regi.

Radziejów, 16 Aprilis 1550.

Parui mandato V. S. Mtatis in Radziejoviensiaque Comitia profectus [1], ea curavi, quae me illa curare voluit. Ac fuit quidem tempus S. Rex, quum Radziejoviensia Comitia ita reliquis inferiora habebantur, ut more tantum non necessitate fieri, et generalibus Comitiis numerum tantum Nunciorum addere, momenti nihil adferre viderentur. Nunc qualia fuerint, vidit V. S. Mtatis Internuncius: aderant et numero multi, et judicio magni summa gratia, summa eloquentia homines, inter quos qui praestare videbantur, ii Nuncii sunt designati, de quibus spes est, Mtatis V. dicto fore pro fide in Rempublicam audientes. Ego quum quosdam intellexissem comitatus suos augere ad ea Comitia, dedi quoque operam, ne solus sine comitatu venisse viderer, effecique Deo gratia, ut plane perspiceretur, nos, qui S. Mtati V. servimus, ab equestri ordine non prorsus esse destitutos. Quae hic de Mtatis V. studio in Rempublicam, in subditos amore, in aequitatem propensione dixi, ea nova primum Equiti, post autem gratissima esse sunt visa. Audiebantur autem eadem a superiorum Comitiorum Nunciis [2]. Jacta sunt Deo gratia ea fundamenta, quibus si ceterorum territoriorum aedificatio responderit, non dubito, quin res tota optatum exitum sit habitura. Non possum hic autem deesse testimonio meo virtuti et fidei eorum, qui se mihi pro V. Mtate S. conjunxerunt, cum Magnificorum Junivladislaviensis Palatini [3], et Junivladislaviensis [4], Bidgostiensis, Covaliensis [5] Castellanorum, tum multorum ex equestri ordine, quos quum numerare nunc nequeam, praesens eos potius ponam in gratiam S. Mtatis V. Unum singularis ipsius in Rempublicam et Mtatem V. fidei ergo nominabo Georgium Tulibowski Brzestensem Dapiferum, qui Nuncius est inter designatos, eum praesens Mtati V. et offeram, et fusius commendabo. Internuncium autem ipsius Mtatis V. quanquam fortassis opus non est, sed commendo illi tamen: tanta is diligentia munus est executus, ut quanquam minime, ut nunc sunt mores, vafer et callidus videatur, de seque ipse minimum praedicet, tamen diligentia et navitate par esse illis possit, qui multa verbis jactare malunt, quam praestare rebus. Quaeso, ut per occasionem clementem aliquando sui rationem habere dignetur V. S. Mtas, quae valeat felix. Datum.

490. Bonae Reginae.

Vladislaviae [6], 18 Aprilis 1550.

Qui a S. V. Mtate iis rebus praefecti sunt, quae res ex ipsius possessionibus venum Istula Gedanum devehuntur, teloneum Ecclesiae meae Vicariis [7] solvere nunquam dicuntur, atque hoc teloneum ita sancte jam inde ab hominum memoria

---

[1] Także podług Księgi aktów Zebrzydowskiego, 22, znajdował się biskup 16 kwietnia r. 1550 w Radziejowie.

[2] Cf. 402. [3] Joannis Kościelecki. [4] Adalbertus Lasocki?

[5] Miasto Kowal w wojew. brzesko-kujawskiém.

[6] Podług Księgi aktów Zebrzydowskiego, 22, znajdował się biskup 18 kwietnia 1550 w Włocławku.

[7] Canonicis Vladislaviensibus.

observatur, ut ipsorum etiam SS. Regum merces et frumenta non sint immunia. Vicariis autem illud si quis auferat, omnia auferat: nihil unde vivant, reliquum faciat. Quamobrem quum literas a me ad V. Mtatem iis in rebus exposcerent, quas ego tam ipsorum privatim, quam Ecclesiae meae proprias esse judico, rogare V. S. Mtatem visum fuit, Praefectis ut suis mandet, ut deinceps ejus telonei nomine Vicariis, quod debent, pendant. Sic S. Mtatem V. Summus ipse Deus precibus Vicariorum istorum inclinatus diu fovebit sanam et felicem.

491. Eidem.

Volboriae, exeunte Aprili 1550.

Non posse praesentem me adventanti V. S. Mtati ad meas possessiones [1] prodire obviam, discruocior animo non mediocriter. Nam quum adventus ipsius in crastinum diem [2] inciderit, qui dies fundamenta Comitiis [3] est positurus, et quo die in Senatu me non adesse, antea qui adfuerim, turpe foret, rationem inire nullam possum, qua et existimationi meae, temporique et necessitati Reipublicae et observantiae meae in S. Mtatem V. satisfieri posse videretur. Quid? quod et nunc primum de ipsius adventu sum factus certior, et vix spatium etiam habere possim cogitandi de ejusmodi ratione ineunda. Quamobrem mitto Venerabilem hunc Stanislaum Otta, Decanum Volboriensem, familiarem meum, qui me apud V. S. Mtatem excuset, meique officii numeros adimpleat; scribo etiam Vicecapitaneo meo, ut quidquid ad usus Mtatis V. in praediis tam repente haberi possit, affatim praebeat. Interim V. S. Mtatem longum bene valere opto. Datum.

492. Eidem.

Petricoviae [4], ineunte Majo 1550.

Recrudescit magis ac magis dolor mihi, quod ad iteratam Mtatis V. S. postulationem Volboriam illi per Comitia habitandam concedere nequeo. Dedit autem causam, ut video, eadem iterandi Dnus Siemiawski, qui me aliter, quam dixi, intellexit; ego enim quum dolere me significarem magnum istud Mtatis V. incommodum, quod subire ipsam in hac tanta pernoctationum varietate oportet, quaesivi ex ipso Dno Siemiawski, quanam iter sit S. Mtas V. factura. Is quum dixisset, Volboria facturam, subjeci me, quum Mtas V. Volboriae fuerit, officio suo in Mtatem V. S. non defuturum, commeatusque tantum suppeditaturum, quantum maxime fieri posset. Si is essem S. Mtas, qui vel a Comitiis abesse, vel in Comitiis existens mihi meisque hominibus, simul et equis commeatum aliunde habere possim, nequaquam committerem, ut de Volboria arce pariter atque oppido V. Mtati non videar esse obsecutus; sed neutrum quum possim, quaeso, ut meam excusationem accipiat S. Mtas V., quae bene valeat [5].

---

[1] Volborienses. [2] 5 Maji 1550. [3] 4 Maji 1550.

[4] List 492 i nn. pisane ze sejmu w Piotrkowie, który w rzeczy saméj zaczął się w oznaczonym czasie.

[5] Nieotrzymawszy od Zebrzydowskiego pozwolenia do zamieszkania w Wolborzu, osiadła Bona na czas sejmu w Gomolinie pod Piotrkowem, mając ze sobą „wielkiego ogoża czyli czarownicę“, która schwytana potém „w klatce niemało rzeczy spiewała“. Baliński l. c., II 136 i n.

493. Consulibus Gedanensibus.

Petricoviae, mense Majo 1550.

Frequentibus nobis literis Capitaneus noster Sobcoviensis significare solet, effodi a civibus VV. Dtionum argillam in fundo nostro Stolcenberg, qua in re ut jam ullum insit, quod certe inest, agrorum nostrorum incommodum, res ipsa tamen injuria vacare non potest. Quis enim unquam fuit, cujus fundum atque possessionem, si quis se invito pro arbitrio tractaret, quin se injuria adfectum conqueratur? Memini et fateor, me dum isthuc anno ab hinc quarto [1] fuissem, usum fodiendae ejus argillae ad unum annum Dtionibus VV. concessisse; sed hic nimis magnus est annus apud VV. Dtiones ita, ut werear, ne in Platonicum inque ipsam adeo temporis perpetuitatem abeat. Quamobrem rogo et hortor VV. Dtiones, ne quod per me illis gratuito concessum fuit, id debitum quod ad praefinitum tempus id perpetuum sibi ducant atque existiment; sequantur legem, quam hominum mentibus sagax insculpsit natura, ne, quod sibi fieri noluit, idem alteri faciant. Argilla opus si habent, est jus contractus et emptionis omnibus gentibus commune, quod ex meo tuum fecit; sunt modi et rationes aliae, hoc plures nobis christianis, quo non modo communibus rationis et orationis vinculis, sed etiam fidei et religionis sumus invicem colligati. Quod nisi de hac sive mecum sive cum Vladario meo argilla conventum fuerit, cogar a jure et legibus opem implorare. Scripsi illis eadem de re anno superiori [2], ut ne me tandem praecipitem ad legum auxilia recurrisse judicare possint, quae bene valeant.

494. Consulibus Thorunensibus.

Petricoviae, m. Majo 1550.

Quod fuerit inter me et VV. Dtiones colloquium Thorunii [3] de finibus, memini, memini et querelas de interceptis per Praefectum possessionum mearum securibus et catenis civibus atque subditis VV. Dtionum. Negotium de finibus ad meum ex Comitiis reditum dilatum fuit, interceptio securium et catenarum ita conclusa, ut ne deinceps famuli mei aliquid ejusmodi intercipiant, sed rem ad VV. Dtiones deferant, ubi si jus obtinerent, supersedeant, sin minus, securibus et reliquis rebus non parcant. Contra hanc meam voluntatem fecerintne quid mei famuli, ne ex VV. Dtionum quidem literis possum intelligere, et profecto nihil illos contra ausos esse mihi persuadeo, quandoquidem hoc illis plusquam serio demandaram. Nunc de possessione Bilavensi [4] rem novam, quae inter nos Thorunii tractata non fuit, ex literis Dtionum VV. accepi, cui ita respondeo. Quum adhuc in Cujaviis [5] essem, dixerat mihi Kozirowski, esse in possessionibus meis propriis pascua quaedam mea, quae quia septa non essent, omnibus armentis et gregibus paterent, usum nullum praebere queant. Ea ego sepire jussi. Nunc nescio, sint ne ista Bilavensia [4], de quibus ad me scribunt VV. Dtiones, quae si ita sunt, scribo ad Kozirowski, ut si quidem constet, esse ea in fundo VV. Dtionum, sepem demo-

---

[1] A. 1546, cf. 62 et sqq. [2] Listu tego niema w rkp., cf. 397.
[3] Mense Martio 1550, cf. 484.
[4] Bielawa pod Toruniem, w rkp. „Bilanensi“ zamiast „Bilauensi“. [5] Cf. 477 et sqq.

liatur in alienaque ne irruat, sin mea esse sibi constiterit, sepiat septaque tueatur. VV. Dtiones rogo, ne huic meae voluntati contra eant, quae et aequa est et necessaria: utantur ita VV. Dtiones mea meorumque majorum benignitate, ut ne abuti illa videantur. Mihi aequum esse videtur, ut si ego et privatim VV. Dtionibus et publice benevolentiam praesto, si antecessorum meorum donationes, concessiones illis factas observo et ratas habeo, si singulis VV. Dtionum opera mea nunquam desum, si civitatem illarum in Senatu (id quod etiam his proximis diebus a me non esse praetermissum, quod ab aliis audient) orno et tueor, Dtiones VV. mihi vicissim meisque possessionibus amicos se exhibeant. Ego haec prata mea esse ab omnibus meis sum edoctus, Cacorcanas [1] etiam possessiones in universum meas esse, ipsis literarum monumentis comperi, finesque adeo inter illas et bona VV. Dtionum cognovi. Quo magis miror, et septionem illorum pratorum a VV. Dtionibus impediri et quendam esse ex civibus VV. Dtionum, qui in meo Cacorcano [2] domum, me ne appellato quidem construat, quem praesens etiam detuli VV. Dtionibus. Nec deesse praeterea alios ex VV. Dtionum subditis, qui silvas, nemora, ripas meas, suas esse proprias existiment. Haec ut Dtiones VV. inhibeant, pro rei aequitate, pro majorum meorum et mea, quam ex Mocrensi [3] fundo percipiunt, beneficentia, rogo diligenter. Ego, ut dixi, mando Cozirowski, ut se civitati VV. Dtionum, quod mihi modo fraudi non esset, benevolum vicinum exhibeat.

495. Quibusdam Consiliariis Prussiae.

Petricoviae, m. Majo 1550.

Datae mihi sunt literae nomine quidem Magnificorum Consiliariorum Prussiae, sed sub signis duorum tantum, quos ego nescio: signum jam hoc evidens ut esse queat, duorum tantum jussu et scientia literas scriptas esse. Ex quibus literis intellexi, quod antea mihi dubium fuit, non prorsus in Conventu Marienburgensi [4] otiatum esse; nam hic alii rumores ad nos adferebantur, ita isthic nihil constitutum fuisse, ut ne responsum quidem iis datum sit, quibus maxime dari oportebat. Nunc video, de mea tantum isthic jurisdictione disceptatum fuisse [5], eamque nonnullis tanquam interpretibus expositam fuisse, qua jurisdictione Episcopi Vladislavienses jam inde ab aliquoties centum annis in pace et otio citra interpretes usi fuerunt. Quaeritur ex me iis literis, quid sim cum Ecclesiis meis facturus, quoquo modo eas sim administraturus? Ego administrationis meae rationes non patior iis ignotas esse, quorum interest, interest autem Societatis Canonicorum meorum: his me eas exponere, qui per literas hoc quaerunt, nec libet nec oportet. Petere ab illis libet tantum, ut mihi pace illorum jurisdictione hac mea uti liceat, qua pace olim majores mei usi fuerunt.

---

[1] Kaczorek; w rkp. „Cacercanas".
[2] W rkp. „Cacercano". [3] Mocker pod Toruniem, cf. 388.
[4] Sejm pruski do Malborga zwołany był w r. 1550 na wtorek po niedzieli Quasimodogeniti czyli na 15 kwietnia. Lengnich, Geschichte der preuss. Lande königl. poln. Antheils, II 46 i nn.
[5] Zaraz dnia 17 kwietnia wniósł na tym sejmie opat pelpliński, Jodocus Kron, w imieniu klasztorów pomorskich zażalenie z powodu oddania przez króla d. 28 czerwca r. 1549 Zebrzydowskiemu nadzoru głównego i zarządu nad tymi klasztorami. Sejm pruski postanowił též ująć się za nimi, i wystósował w téj sprawie przedstawienie do króla, dd. Marienburgae 28 Aprilis 1550, cf. Appendicem.

496. Consulibus Thorunensibus.

Petricoviae, ineunte Junio 1550.

Vehementer admiratus fui, quum nuncium mihi allatum fuisset, VV. Dtiones, et tanta prudentia viros et tantae urbis Praefectos, praeterito jure et legibus, sepulta etiam et neglecta majorum meorum erga se beneficentia meaque praeterea amica voluntate, fundum meum violasse, maceriem diruisse, graminibus atque feno vitium intulisse, idque eodem fere tempore, imo ante hoc adhuc tempus, quum literas ad me darent, queribundas illas quidem, sed amoris tamen et benevolentiae plenissimas. Itaque re expensa et cum amicis communicata, ad Serenissimum Regem et Senatum de ea re tuli: ibi quod mihi datum est consilium, suo loco suoque tempore exequar. Sed tamen quoniam VV. Dtiones amo diligoque plurimum, mitto istas adhuc meas et R. Mtatis literas VV. Dtionibus, rogoque et hortor, ut hunc meum Bilavensem [1] fundum amplius ne turbent neve infestent, quem non modo non turbare, sed etiam omnes in universum Ecclesiae meae possessiones tueri et defendere majores VV. Dtionum jurejurando promiserunt tum, quum Mocrensem fundum optimi istius sui in Ecclesiam et Episcopos Vladislavienses animi testem tulerunt. Alioqui ni mihi per VV. Dtiones licuerit possessionibus meis in pace frui et otio, illud primum indagabo diligenter videreque volam, quo quisque jure Cacorcani [2] mei agros, hortos, vineas, domos possideat; deinde vi atque impetui omni, qua potero ratione resistam. Quaeso tamen, ne me ad ea descendere Dtiones VV. patiantur; benevolentia cum illis et officio, quam aliis rebus decertare malo. Non eo me in civitatem VV. Dtionum adscriri curavi, ut haec hostilia vel eis ipse intentem, vel ab eis experiar, sed ut ad pristinam conjunctionem et necessitudinem novum praeterea vinculum amicitiae accederet, in qua ego, quod per Dtiones VV. licuerit, lubens stabo et persistam.

497. Mathiae Mancolino Praeposito.

Petricoviae [3], mense Junio 1550.

Ad ea, quae ex literis V. Ftatis accepi, copiose rescribendum fuit, nisi mihi de ipsius adventu ab ejusdem famulo spes certa quaedam oblata fuisset, itaque nunc sum brevior: adventum suum, quaeso, ut ne protrahat, veniet, mihi credat, gratissima et exoptatissima. Deus illam modo sospitem nobis et incolumem exhibeat. Datum.

---

[1] W rkp. „Bilanensem“. [2] W rkp. „Cacercani“.

[3] Według Księgi aktów Zebrzydowskiego, 22, znajdować się miał biskup 13 Junii, ultima Junii et 2 Julii 1550 Vladislaviae. Wiadomość ta polegać musi na jakiémś nieporozumieniu z dwóch przyczyn: 1. Sejm piotrkowski r. t. trwał tak podług Balińskiego, l. c. II 163, jak podług Wypisów dra W. Zakrzewskiego z Metryki koronnéj do 26—30 lipca, a niema w listach Zebrzydowskiego żadnego śladu, żeby go był biskup przed czasem opuścił; 2. zaś znajduje się w Tekach Naruszewicza r. 1550, LXVII 75 i 76, dokument: Sigismundus Augustus Rex in Conventu Petricoviensi confirmat varia Privilegia, a Ducibus Masoviae Ecclesiae Plocensi concessa, dd. Petricoviae in Conventione generali feria 2 postridie festi ss. Petri et Pauli apostolorum 1550 (= 30 czerwca), na którym także Andrzéj Zebrzydowski, biskup kujawski, jest podpisany.

498. Stanislao Borek, Decano Cracoviensi [1].

Petricoviae, m. Junio 1550.

Pupugit me haec tam sinistra animi V. Ftatis declaratio, cum ista praesertim testificatione, se pro suis erga me collatis officiis damna et jacturas incurrere. Officium ego ipsius erga me eximium aliquod aut singulare nullum memini extitisse, vitae tantummodo consuetudinem ceteraque id genus familiaria non solum memini, sed etiam libenter fateor et jucunde recognosco. Ultra haec etiam si quid esset ab illa in me profectum, arbitror ea abunde illi et mea grata et avunculorum meorum, Cricii atque Tomicii, benefica voluntate repensa esse. Quorum virorum vel sola memoria debuit hoc a V. Ftate impetrare, ne quid mihi eorum nepoti exhibeat ejusmodi, quod merito in illam oblivionem eorum, ne quid dicam aliud, posset commonstrare. Et certe dignus ego utique V. Ftati videri potui, in quem eam voluntatem, qua illos viros, dum viverent, prosecuta fuit, post eorum ex hac vita migratione derivaret, nam Deo gratia et ordine idem sum cum eis, et dignitate pene par et benevolentia in V. Ftatem nihilo inferior. Jam si V. Ftas mutuum hoc pecuniae tanti facit, ut propterea non dubitet, me nec privatis suis literis accusare nec publico Pontificis Romani diplomate perstringere: primum intelligat, me eam rem non eo loco habere, quo soleo officia, quae in me conferuntur. Pecuniam Kierski si accepit, accepit, et scit, in quos usus converterit; ego eam quidem ut neque accepi, ita neque usibus meis impendi. Chirographo quod eam recognoverim, magis id me Hercle! ne V. Ftatem offenderem, quam quod in meos usus erogatam scirem, adductus fui, ut facerem. Sed haec utut sint, mitto per hunc Ilowski, famulum V. Ftatis, ad rationem ejus aeris alieni nummos argenteos, hoc autem est Germanicos taleros quinquaginta. De reliquo peto, ut a Ftate V., si quid apud eam Criciorum atque Tomiciorum nepotis, ejus denique Episcopi petita valent, liber plane fiam, qui dum dignitatem et meam et ordinis, qui mihi cum Ftate V. communis est, defendo, aere non mediocriter exhaurior. Quod si exorare nequeo, illud oro tantum, ut maneat Ftas V. exiguum hoc tempus, quod est hinc ad Martini ferias [2]. Sed ita adhuc, si potis est, ut mihi tamen aliquam ejus residui partem condonet; sin hoc minus potest, at saltem illud ulterius etiamnum exspectet. Ego mitto ad Pircoviensem meum Capitaneum literas, quem de hac nominis solutione sollicitum esse jubeo et mando. Ad extremum illud habeat Ftas, tum demum me mutationem istius pecuniae officii loco apud me positurum, quum quid earum rerum, quas peto, apud Ftatem V. impetraro. Uterque si Deo propitio vixerimus, nihil dubito, quin hanc in me voluntatem omni genere officiorum sarcire queam V. Dtioni R., quam diu sospitem esse cupio.

499. Consulibus Gedanensibus.

Petricoviae, exeunte Junio 1550.

Esse me sibi et fuisse semper amicissimum ipsae etiam VV. Dtiones testari possunt, idque adeo jam rebus ipsis declaratum esse arbitror, ut verbis res neutiquam

[1] Na list 498 odpowiedział Zebrzydowskiemu Borek listem z dnia 24 czerwca r. 1550, cf. Appendicem. [2] 11 Novembris 1550.

egeat; me illud tantum in eo genere male habet, quod mihi ab ipsis mutuum in amicitia non redditur. De argilla non tam me Hercle! de ipsa agitur, quam de eo, quod illa fodienda fundus meus [1] videtur occupari, quum non mea aut Praefectorum meorum voluntate et consensu, sed vi conventorum et pactorum quorundam cum Sculteto [2] meo Stolcenbergensi fodiatur. Est hoc autem et Regni Senatoribus et Prussiae Consiliariis, et ipsi adeo Serenissimo Regi palam factum, Scultetum hunc agros aliquot meos sibi hactenus usurpavisse: quorum jus si recuperare mihi plane volo, ne haec quidem ipsius de argilla cum Dtionibus VV. conventa approbare possum. Sed tamen ut intelligant VV. Dtiones, non esse rem de argilla: eam ego, ut olim permisi, ita nunc VV. Dtionibus fodi permitto, non vi quorumcunque conventorum, sed amoris et benevolentiae meae in Dtiones VV., ea lege tamen, ut quoniam magnum ea res fundo meo detrimentum allatura dicitur, si ubivis temere foderetur, quem locus Vladarius meus Sobcoviensis designarit, in ea tantum fodi possit, nam me fundum Ecclesiae integrum, ut accepi, conservare jurejurando sum pollicitus. Haec mea sunt, VV. autem Dtiones rogo, ut mihi deinceps meliora signa amicitiae exhibeant, quam hactenus exhibuerunt, praesertim ne is rebellis Scultetus meus majores animos concipiat ad hanc rebellionem ex his auxiliis, quae ducit ex ipsarum civitate. Datum.

500. Eisdem.

Petricoviae, ineunte Julio 1550.

Officium VV. Dtionum, quod mihi per literas perque Secretarium suum praestiterunt, gratum fuit et jucundum. Quod ex me porro petunt de argilla et fide publica: ad argillam aliquoties jam respondi, nempe, sicubi locus est ejusmodi, in quo argilla sine agrorum meorum detrimento fodi possit, libere ut fodiatur, ostensis tantummodo prius fodinis Capitaneo meo Sobcoviensi; is sum enim in VV. Dtiones, qui non modo argillam, sed aurum etiam ipsis libenter concederem. De fide publica rem non plane teneo: scio, pagum meum Stolcenbergensem Privilegio hoc ornatum esse, ut hominum profugorum asylum dici possit. Qualia loca vicina esse magnis urbibus valde necessarium esse duco, ut sit, ubi si quis fortuito quid deliquit, summum jus possit effugere. Illud non laudo neque laudavi unquam, si inde novum genus maleficii moliri quis rursus audeat, confisus loci securitate ac praerogativa. Ego, si quid isthic non ita pridem sub istius publicae fidei praetextu factum esse in porta civitatis sua [3], scribunt VV. Dtiones, itaque quum isthic venerimus, quod equidem Deo propitio cito fore spero, de eo videbimus. Existimo, hunc Scultetum, qui meos agros sine jure occupat, causam istis malis non mediocrem subministrare temeritate atque stultitia sua. Bene valere Dtiones VV. opto.

501. Isabellae, Reginae Hungariae.

Petricoviae, mense Julio 1550.

Multis argumentis experior malam gratiam V. Mtatis, cui ego nullam unquam causam dedisse me non modo arbitror, sed scio etiam, obsequiis me meis tantam ipsius gratiam meruisse, quantam unquam quisque ex Polonis, idque iis judicandum

[1] Stolzenbergensis. [2] Augustino. [3] Sic!

relinquo, qui meorum pro illius Mtatis dignitate laborum et vigiliarum vel testes fuerunt vel spectatores, hoc est utrique parti hominum Hugaricorum, sive illi, quae sua consilia suasque vires cum Mtate V. conjunxerat, sive quae a Mtate V. nonnihil dissidere alienorumque esse videbatur. Sed pro iis tamen meis studiis et obsequiis, quanquam malam istam V. Mtatis gratiam experior, illud tamen prae me feram semper, non modo me horum quicquam non animadvertere, sed ne suspicari quidem. Neque secus hoc sinistro tempore serviam V. Mtati, quam olim servivi optimis temporibus, eamque meam in servitiis Mtatis V. constantiam si hominibus non potero, Deo approbabo. Hoc denique animo quoniam sum ipse in V. Mtatem, vellem omnes meos eodem esse erga illam, probavique consilium istius adolescentis Christophori Kłobukowski, qui quum in comitatu meo servitiis, quae Mtati V. in Transilvania impendi, interfuisset vidissetque, quo studio Mtati V., qua contentione serviverim, animum quoque ipse appulit ad serviendum V. Mtati, nuncque eo se recipit. Ego quia hominis genus familiamque inter Polonos Nobilem, mores etiam probatissimos cognovi, illum V. Mtati diligenter commendo. Aliud si nihil dicerem, quam Polonum esse, crederem tamen, pro Mtatis V. in ejus gentis benevolentiam propenso animo in gratiam illum Mtati V. futurum. Nunc quum sit et domi suae Nobilis, et moribus modestus ac temperatus, mea atque etiam fultus commendatione, facile mihi persuadeo, non postremo illum loco fore neque postremo numero. Rogo, ut illum inter servitores suos Mtas V. numeret equitemque eum conscribi jubeat: quo propterea illum majore gratia V. Mtas fuerit prosecuta, hoc et illum alacriorem, et me, qui sum propensissimus, propensiorem ad sua servitia efficiet. Commendo me gratiae V. Mtatis, quam diu felicem valere opto. Datum.

502. Consulibus Thorunensibus.

Petricoviae, exeunte Julio 1550.

Sicuti jam tum ab hujus comoediae nostrae initio mutua nostra ista animorum concitatio dolori mihi fuit, ita literae VV. Dtionum, quibus et animum mihi suum explicant et factum purgant, voluptati fuerunt. Ac tribuo quidem jam libenter tantum VV. Dtionum testimonio, ut eam sepem [1], quae iterum succisa fuit, abs quovis alio quam ab incolis civitatis vestrae succisam esse putem, hoc est, ab aurigis potius et vectoribus, qui iter isthac facere consueverunt, quemadmodum scribunt VV. Dtiones, quam ab ipsis VV. Dtionibus earum hominibus, sicuti ante ad me delatum fuit. Quanque infinitos et malignissimos istos vectores esse oportuit, qui uno atque altero nodo non contenti, id quod satis esset, ad explicandum currui transitum sexaginta sepis nodos exsecuisse dicuntur; sit jam hoc igitur facinus vectoribus imputatum. Sed neque quum primae adhuc sepes positae fuerunt, opus erat VV. Dtionibus manu eas demoliri: ad me confugissent, rem profecto ipsam suo arbitrio obtinuissent, neque causa data fuisset interruptae nonnihil voluntatis mutuae nostrae. Ego sicuti apud Serenissimum Regem dixi, ita me in his sepibus geram et exhibebo; credo itidem, VV. Dtiones facturas, sicuti apud Mtatem etiam R. illarum nominibus Secretarius recepit. Et quum ex literis ipsarum studiosas illas esse tam mei quam concordiae inter nos alendae video, curabo, ne

[1] Bilavensem, cf. 494.

quid in me ad easdem res amplectendas defuisse videatur. Sicuti amo et amavi, ita amabo VV. Dtiones, idque tanto etiam magis, quanto magis hunc meum animum ab ipsis amari cognovero. Bene valeant VV. Dtiones.

Epistolarum Liber quindecimus.

---

503. Sigismundo Augusto Regi.

Volboriae [1], ineunte Augusto 1550.

Petii, quum vale V. S. Mtati dicerem, ut de mensibus Pontificis Romani in mea dioecesi aliquot verba facere quoque pro me jubeat R. Dno Andreae Czarnkowski, cui legatio Romana [2] decreta est. Idem istud nunc quoque peto et quaeso: exhibebo pro hac clementia omnem meam servitutem S. Mtati V., quae bene valeat.

504. Alexandro Farnesio Cardinali.

Volboriae, in. Augusto 1550.

Etsi nihil dubito, V. R. Ptatem pro suo in me inque nostram gentem officio et gratia, preces pro me R. Dni Legati [3] nostri apud SS. Dnum Nostrum de mensibus esse sua sponte diligenter adjuturam, ita ut nec magnopere supplicem hunc libellum fuerit desideratura: tamen, quod superis facere consuevimus, ut quum eos ultro bene nobis velle existimemus, preces tamen ad eos fundamus, idem ego apud V. R. Ptatem faciendum mihi putavi. Quaeso, ut me hos menses tandem gratia atque autoritate R. Ptatis V. consecutum esse possim praedicare, pro qua re omnem illi quacunque in re meam observantiam semper sum lubens declaraturus, quam illi observantiam commendatissimam esse percupio. Datum.

505. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Volboriae, in. Augusto 1550.

Per me omnes Divos obsecravit hic Presbyter lachrimis etiam profusis, ut pro se ad V. R. Dtionem intercederem, implorarемque et exposcerem misericordiam in hoc hominis non tam deliberato facto, quam fortuito casu et eventu, qui jam pridem [4] V. R. Dtioni notus est. Amat Deus pietatem in proximos, eamque nobis praecipue imperat, qui in Petri locum pro rata parte nostra successimus, vultque, nos illam non modo ad septenarium, sicut Petro visum fuit, sed ad septuagesimum usque septenarium in proximos exercere. De negotio Praepositi Men-

---

[1] List 503 i nn. pisane są po sejmie piotrkowskim, który, jak już wspomniano, trwał do 26—30 lipca r. 1550.
[2] Z obedyencyją do nowego papieża, Julijusza III, i w sprawach soboru powszechnego.
[3] A. Czarnkowski. [4] Cf. 451.

dicorum Volboriensium res acta est heri, praesente Venerabili Starzechowski, Canonico Leopoliensi. Constituit autem plane, neque me neque meum Vicecapitaneum dignum fuisse tam acerbis literis monentibus, quam ex Cancellaria V. R. Ptatis exiverunt, quanque ego mandato V. R. Ptatis exivisse mihi non persuadeo. Nihil enim neque hortorum, neque agrorum neque domorum ptochodochio ereptum fuit; fenum tantummodo ex uno prato desectum fuit, quod pratum quia bonis Vichroviensibus [1], de quibus nunc controversia est, proxime adjacet, existimatum est, ad eadem bona pertinere. Id ita non esse, ne nunc quidem ostensum est, multo minus autem ptochodochii esse demonstratum est, et tamen ego pro voluntate et arbitrio V. R. Ptatis restitui illud jussi. Nunc videat V. R. Dtio, quas ego sim perpessus ob eam rem calumnias et insectationes.

506. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Volboriae, in. Augusto 1550.

Patiatur me, quaeso, suam gratiam in eo quoque experiri V. R. Dtio, ut pro impetrandis mensibus Pontificis Romani haec tria obtineam: Regias primum literas, deinde ipsius V. R. Dtionis, et vero illud postremo, ut hoc meum negotium suo etiam nomine commendet diligenter R. Dno Andreae Czarnkowski abeunti. Quae res mihi quoniam cum multis aliis de causis est necessaria, tum vero quod servitoribus meis non tam saepe, quam vellem, benigne queo facere: efficiam profecto, ut si illam istis V. R. Dtionis subsidiis consecutus fuero, constet mei in V. R. Dtionem animi voluntas memor atque grata. Cetera, quae ab ipsa Cancellarius meus meo nomine petierit, rogo, benigne audiat et juvet.

507. Joanni Ocieski Procancellario.

Volboriae, in. Augusto 1550.

Quod in ipso jam pene discessus atque itineris strepitu haec in V. Mtiam dignitas atque officium collatum fuerit [2], quanquam incredibili intus laetitia afficerer, tamen brevitate temporis et malignitate negotiorum praepeditus fui, ut meam hanc laetitiam nullo penitus argumento, ac ne verbo jam ipso quidem testatam facerem. Gaudeo sane laetorque ex hac ipsius dignitate, quam illi, ut video, dignitas ipsius atque virtus peperit, quam merita in Rempublicam conciliaverunt, quam denique fides in Principem obtinuit. Hanc cum omnes boni tum ego inprimis, qui semper in amicitia V. Mtiae a teneris vero etiam in familiaritate conquievi, faveo V. Mtiae Deumque Summum precor, ut eam dignitatem novis quotidie dignitatibus novaque felicitate augeat. Qua in re illud me male habet, quod

---

[1] Wichrów w parafii Łęczyckiéj.

[2] Podkanclerzem koronnym został więc Ocieski dopiero w chwili zamknięcia sejmu piotrkowskiego, t. j. w ostatnich dniach lipca r. 1550. Wiadomość, jakoby poprzednik jego, podkanclerzy Mikołaj Grabia, umarł był w r. 1548, uważać należy także za mylną; w Tekach bowiem Naruszewicza r. 1549, LXVII 1, 14 i 50, znajdują się nadania królewskie nawet z kwietnia jeszcze t. r, z zakończeniem: „Nicolaus Grabia, Regni Vicecancellarius, subscripsit. Relatio Magnifici Nicolai Grabia, Castellani Chelmensis, Regni Poloniae Vicecancellarii, Lubomliensisque etc. Capitanei etc.“.

ea praesens apud V. Mtiam testari non potui, quae nunc non modo verbis testari, sed etiam signis mnemosynis illustria facere cupio, faciamque Deo propitio, quum ad hoc jusjurandum subjectionis, quod Ducibus quibusdam [1] decretum est, simul conierimus [2]. Interea rogo, ut me V. Mtia meosque amet, mea etiam negotia curae habeat. Me quidem quod attinet, dabo operam, ut me talem erga se cognoscat, qualem Episcopum a Procancellario cognosci par est, et vero Episcopum eum, qui cum Procancellario una annis, existimatione, dignitate crevit atque adolevit. Nunc quid ex V. Mtia postulem, exponet meus Cancellarius: quaeso, ad ea ut V. Mtia gratiam atque autoritatêm suam interponat, diuque felicissime valeat.

508. Andreae Czarnkowski, Scholastico Cracoviensi.

Volboriae, in. Augusto 1550.

Quid a V. Ftate cupiam et petam, referet meus Cancellarius. Rogo vehementer, pro mutua et veteri nostra consuetudine ita haec agat atque curet, ut verum esse experiar, quod dixit ille: Amicus est alter ego. Opto, V. R. Dtionem ad nos incolumem et auctam gloria redire.

509. Joanni Dembnicki et Leonardo Hermano Romae, Polonis.

Volboriae, in. Augusto 1550.

Susceperat curam rerum quarundam mearum Rdus Mathias Mancolinus, Trocensis Praepositus, quum se ad vos reciperet, idem quum inde redisset, hanc se curam vobis demandasse mihi retulit; erat autem negotium de mensibus pontificiis et quibusdam monasteriis in Pomerania. Quod quum ita sit, vos rogo diligenter, detis operam, ut optatis meis quamprimum possit satisfieri. Ultra eam pecuniam, quam vobis se Praepositus Trocensis reliquisse ait, quidquid exposueritis, citra moram reddidero, fenusque meae benevolentiae et officii lubens apposuero. Bene valete.

510. Consulibus Gedanensibus.

Vladislaviae [3], mense Augusto 1550.

Arbitror, de mea Dtiones VV. erga se benevolentia optime esse persuasas, nam et in Senatu quoties usu venit, in negotiis illarum Pastoris et amici munus non intermitto, et privatim talem me prebeo, qualem unquam volunt VV. Dtiones, quae mea voluntas digna est, ut puto, grata etiam aliqua voluntate. Scultetus [4]

---

[1] Właściwie tylko „Duci Prussiae Alberto". Orzechowski, Annales ed. Działyński, str. 53, mylnie powiada, że hołd ten mieli składać „Pomeraniae et Prussiae Duces", gdyż książęta pomorscy hołd winny już złożyli byli 20 września r. 1549, cf. 467. O hołdzie tym przyszłym pisze zresztą ze sejmu piotrkowskiego sam Zygmunt August: „Hołdy książąt niektórych vigore conventus na św. Katarzynę (= 25 listopada 1550) jesteśmy złożyli, pod którym aktem i koronacyją (Barbary), jeżeli Bóg zdarzy, odprawićbyśmy chcieli". Baliński, Pamiętniki o król. Barbarze, II 138. [2] Cracoviae 25 Novembris 1550.

[3] Podług Księgi aktów Zebrzydowskiego, 22, znajdował się biskup „19 Augusti Vladislaviae".

[4] Augustinus.

meus Stolcenbergensis quos semel agros meos sine jure occupavit, eosdem sine jure, vi et rebellione detinere pergit, quumque in omni judicio causa cecidisset, causam adhuc suam manu atque armis defendit, quam legibus tueri non potest. Acta est causa tam in Regio Senatu, ubi liber agrorum usus et possessio mihi est attributa, quam in foro et judicio Prutenico, ubi non hoc modo, quod in Senatu consecuti sumus, sed etiam Scultetum exilio mulctari et terra proscribi audivimus et vidimus, proscriptumque esse demonstrare possumus. Et tamen superba illa hominis temeritas per vices tanquam hydra Herculis rursus atque rursus renascitur, neque caput unum bestiae amputari potest, quin unum atque alterum renascatur. Nunc quod messis adventet, apparari dicitur manu armata in VV. Dtionum civitate, messores nostros agro turbaturus vimque illaturus. Persuadere ego mihi medius fidius nequeo, passuras Dtiones VV. hunc hominem contumacem et rebellem, hominem contemptorem legum atque judiciorum omnium, cyclopem non hominem, vel jam si hominem, certe proscriptum hominem et quidem terrarum vestrarum judicio proscriptum, in civitate sua commorari, tantum abest auxilia comparare, quae in Episcopum et VV. Dtionum amicum, in Ecclesiam, in jura atque leges, in omnem politiam, in ipsum, quod dicitur, fas et honestum convertat. Hoc ego, ut dixi, persuadere mihi nequaquam possum. Sed tamen, ne hic homo, dum VV. Dtiones aliis quibusdam rebus intendunt, illorum isto otio abutatur auxiliaque sibi, illis nihil tale suspicantibus in civitate comparet: rogo etiam atque etiam, ad se illum ut accersant, inceptumque hoc atque institutum illius redarguant ab eoque dehortentur. Cui rei si non auscultaverit, publice ut denunciari jubeant, ne quis hominum audaciam atque temeritatem istius fovere in civitate, multo minus acuere atque juvare audeat, certa aliqua non levi constituta poena. Si ego, dum rem VV. Dtionum in Senatu tueor, non semper exspecto literas a VV. Dtionibus petitorias, sed officio et benevolentia commotus ago rem amicorum, non debent etiam in hac re VV. Dtiones sive a me petitorias, sive a S. Rege mandatitias literas exspectare, sed sponte suo officio et benevolentia commoveri, ad id quidem nobis est opus. Utrumque ego possem, et vi vim repellere istam nefariam, et Regia autoritate impetus istos sceleratos cohibere; sed vel Respublica me non patitur a se abesse, vel mea benevolentia omnia me ex VV. Dtionibus sperare jubet, quae justa sunt et mutua nostra conjunctione dignissima. Quae me spes ne fallat, a VV. Dtionibus vehementer peto, quas etiam, ubi me pauxillum Reipublicae subtraxero, invisere non negligam. Interea bene valere illas cupio. Datum.

511. Joanni Verdeno.

Vladislaviae, m. Augusto 1550.

Scripsi publice ad Senatum vestrae hujus civitatis [1] diligenterque petii, ne audaces atque rebelles insultus in Praefectos meos, adeoque in me ipsum Sculteti mei Stolcenbergensis, amplius foveri et juvari in civitate sua patiantur, id quod ita fieri multi ad nos quotidie contra fidem nostram adferunt. Sed quia in V. Mtiae officio et erga me benevolentia singularem spem quandam habeo repositam, privatim hac mea epistola ab illa contendo rogoque, dux ipsa et autor ut sit

[1] Gedanensis, cf. 510.

Senatui votis se meis accommodandi, rebellemque hunc subditum meum, hominem judicio illo Prutenico proscriptum, a civitate arcendi, vel saltem a comparandis auxiliis prohibendi. Quod si tam vacat [1], V. Mtia advocari illum privatim ad se jubeat, contumacemque istum hominis animum contundat et a coepto dehortetur; mallem enim ego, ut sponte potius sapiat, quam coactus. Sarciam hanc operam Mtiae V. per omnem occasionem diligenter, quam felicem valere cupio.

512. Consulibus Thorunensibus.

In Raciąż, m. Augusto 1550.

Miror, quomodo fiat, ut justa mea injusta sua putent VV. Dtiones: quod Praefectus bonorum meorum jussu meo Cacorcanas [2] meas possessiones diligentius curat quam olim, non video, cur justissima haec diligentia mea injusta VV. Dtionibus videri debeat. Sed tamen ut amori meo erga VV. Dtiones faciam satis, rogo, deponant hoc toedii quidquid est paulisper, dum ego isthuc ad illas servitorem meum mitto cum literis et mandatis, qui tempus visendorum istorum limitum ex VV. Dtionibus perquirat. Dtiones VV. sive arbitriis sive judicibus de his finibus volent ambigere, ad utrumque me paratum habebunt, hoc est sive nunc non exspectato foro judiciario, sive postea secundum praescriptum fori et judiciorum equestrium. Bene valere Dtiones VV. opto.

513. Andreae Czarnkowski.

In Raciąż, m. Augusto 1550.

Grata mihi vehementer est ea voluntas V. Ftatis, qua Romae mea negotia tuenda suscepit jussu et mandato Regis S. Faxit Deus, ut quo ego animo hanc legationem illi favi, eodem illa animo negotia mea agat atque curet, actis autem et curatis Episcopus redeat. In rebus meis omnia gerat V. Ftas ad eum modum, quem ex Cancellario meo accepit [3]. Remitto illi literas, quibus libenter et chyrographum meum et signum adposui; equum mitterem gradarium, si aut me Cancellarius propius Cracoviam reperisset, aut V. Ftas non tam festinaret. Reperit me ille hic in possessionibus sub Torunio, ubi equos mecum neque habeo, neque si haberem, mittere inde fatigatos facile queam, V. porro Ftas, ut ex eodem Cancellario audivi, sequenti ista habdomade discessum paret [4]. Eat igitur Deo propitio, negotiaque mea curae habeat, in quae si quid ultra eam pecuniam, quam de manibus Cancellarii numeravit, insumpserit, etiamsi ad aliquoties centum summa excreverit, his literis meis, quas privatae syngraphae locum habere volo, promitto V. Ftati grato esse animo redditurum. Bene itaque valeat et redeat felix.

---

[1] Sic! [2] W rkp. znowu „Cacercanas".

[3] Cf. 508.

[4] Wiadomość udzielona Zebrzydowskiemu przez jego kanclerza była mylną, gdyż Czarnkowski wyjechać mógł do Rzymu dopiéro między 12—26 września r. 1550; był bowiem jeszcze obecny na posiedzeniu kapituły krakowskiéj die Veneris 12 Septembris 1550, ale nie znajdował się już na sesyi die Veneris 26 Septembris. Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac.

514. Joanni Lutomirski, Capitaneo Lanciciensi.

In Raciąż, m. Augusto 1550.

Quod se V. Dtioni Generosae pro ipsius summis meritis atque virtutibus Princeps ipse atque Respublica gratam praestiterit, hoc tam eximio Capitaneatu collato: primum quidem V. Dtioni gratulor Deumque precor, ut his istis gradibus ducat V. Dtionem ad ipsum in suo ordine summum dignitatis atque gloriae fastigium; deinde mihi gaudeo, quod permultis possessionibus meis Capitaneus contigerit, qui me meosque diligit, et qui mea omnia habet apud se commendatissima. Quod literas V. Dtionis attinet, eas Capitulo meo [1], quod nunc generale celebratur, exhibui, ubi Venerabiles quidam senes ita responderunt, compertum sibi esse, aliquoties id tentatum quidem a multis fuisse, ut telonei camera in oppido Volboriensi locaretur, sed conatibus illorum effectum nunquam respondisse, propterea quod semper ostensae fuerint singulares quaedam et eximiae praerogativae, jam inde a Ducibus Poloniae illi oppido concessae, quae oneris quicquam oppido ipsi imponi aut jurisdictionem exerceri, praeter onus et jurisdictionem, quae Episcopis et Ecclesiae Vladislaviensi competeret, vetant atque prohibent. De prophana jurisdictione loquor. Ego sane emolumenta et commoda Mtatis Regiae amo optaremque etiam, plane omnibus in rebus V. Dtionis diligentiam Mtati R. commendatam esse; sed a Privilegiis mihi oppidi illius et Ecclesiae meae, cui fidelitatem, diligentiam, auxilium juravi, discedere non est integrum. Ut jam illud omittam, quod locato isthic teloneo, extrema oppido ipsi internicio videtur incumbere, propterea quod dum homines vitant teloneum, oppidum ipsum etiam vitare cogerentur. Quod oppidum tantum abest, ut suis se viribus sustentare possit, ut post hanc recentem conflagrationem [2] absque peregrinorum et vectorum opera non modo vires primas resumere, sed ne in istis quidem praesentibus consistere diu queat. Det hoc igitur V. Dtio ipsius oppidi Privilegio, det conflagrationi, det Ecclesiae Vladislaviensi et meae tranquillitati, ut de locanda hac camera aliam rationem ineat, et bene valeat.

515. Consulibus Thorunensibus.

Dibovi, m. Augusto 1550.

Factum a nobis est, sicut VV. Dtiones voluerunt: ventum est huc postpositis aliis negotiis tantum, ut causae limitum, quae nobis est cum VV. Dtionibus communis, vacare possimus, exspectaturique eramus, imo etiam exspectamus tempus huic negotio destinatum. Sed quoniam de VV. Dtionum civitatis pestilentia rumor apud nos quotidie magis ac magis invalescit, hique etiam, quos isthuc data opera ad explorandum ejus rumoris veritatem mittimus, cum rumore ipso consentiunt: non facile video, qua fieri ratione possit, ut in rem praesentem sine periculo possimus convenire, in tanta aurae atque contagionis nequitia. Volui ego ante id etiam tempus, quod praefixum est, una ut convenissemus deque ipsa re sub arbitris disceptassemus, si forte quid ad dirimendas lites potuisset confieri, sed ne hoc quidem his temporibus satis tutum videtur. Quamobrem de utroque literas a VV.

---

[1] Vladislaviensi. [2] Cf. 391.

Dtionibus exspecto, hoc est, possitne sine periculo hoc tempore in rem praesentem a nobis utrisque conveniri, deinde, si nunc non potest, possitne eo tempore, quod his rebus inter nos est destinatum. Ego quidem si nunc ulla saevit isthic aurae pestilentia, sicuti saevire dicitur, magis arbitror tum saevituram, quum vires tempore ipso acquisiverit et collegerit; sed hoc Deus prohibeto. Ego de utraque re, ut dixi, responsum a VV. Dtionibus per hunc meum Cubicularium exspecto, quas bene valere cupio.

516. Janussio Latalski, Palatino Posnaniensi.

Sobcovis, m. Augusto 1550.

Decimas meas quum per Procuratores meos annis superioribus conficerem, dedi, quoad maxime fieri potuit, operam, ut in iis meum animum meamque benevolentiam testatam facerem V. Mtiae. Nunc magnis rebus atque rationibus, praesertim vero sumptibus illis atque impensis coactus, quas nos in Comitiis pro Republica facere oportuit, accepta certa pecuniae summa a Venerabili Archidiacono Pomeraniae [1] et Generoso Dapifero Brestensi [2] universas ipsis decimas hujus anni locavi ita, ut in illis divendendis et fructus ipsorum sit et opera. Meae igitur hoc tempore in illis nullae sunt partes, quo fit, ut in hoc genere officii gratificari V. Mtiae nihil plane queam. Confido tamen, si ad ipsos decumanos, qui decumas redemerunt, V. Mtia miserit, cumque ipsis licitari jusserit, rationem eos V. Mtiae habituros. Et certe ego ipse ubi Dnum Dapiferum videro, ipsum ad eam rem diligenter, quod in me erit, cohortabor. Bene valeat.

517. Joanni Skrzętuszewski, Canonico Posnaniensi.

Sobcovis, m. Augusto 1550.

Ad veterem illum dolorem meum, quem ceperam ex miserabili casu V. Ftatis, novus et magnus accessit cumulus ex iniquissima ista ejus istius casus atque negotii transactione, nam neque V. Ftatis dolori atque indignitati satis consultum est, et universo nostro ordini acerbissimum est factum in omnem posteritatem praejudicium. Quod si mihi Rmus vester Dnus [3] paruisset, maturius causam inchoasset, neque reservasset eam ad extrema Comitiorum, quum omnia strepitu magis aguntur et festinatione, quam deliberatione certa. Sed haec utut facta sunt, V. Ftas ne se jam angat, quin potius dolorem suum Deo Maximo committat et ipsa aequiorem animum resumat. Ego post obitum Dni Dambrowski Decanatum Vladislaviensem nepoti meo contuli, et Canonicatum, quem nepos hactenus Vladislaviae quoque obtinuit, dedi meo Cancellario: sub hoc statim tempus dicta est dies nepoti meo ad Romanam curiam nomine Venerabilis Kierski, qui pro Decanatu artibus quibusdam contendere nititur. Asserit enim conventis, quae super Decanatu cum Dambrowski fecerat, satisfactum nondum esse, quod non modo ego, sed universi homines aliter persuasum habent. Id quum ita sit, V. Ftatem rogo, excipi sub fide publica Notarii jubeat acta ex suo Posnaniensi Consistorio, quae testentur, Kierskio a Dno Dambrowski hoc Decanatus nomine plane factum esse satis, scio enim, in actis isthaec haberi. Haec quum V. Ftas fecerit, nobis per hunc

---

[1] Andrea Duchnicki. [2] Georgio Tulibowski. [3] Benedictus Izdbieński.

Honorabilem Vyssocki [1], nostrum Capellanum, transmittat, sed de re nihil divulgata. Referemus omni officio hanc operam V. Ftati.

518. Francisco Vysocki, Officiali et Canonico Posnaniensi.

Sobcovis, m. Augusto 1550.

Jam inde quum V. Ftas adhuc Thesauro fere R. Dni Archiepiscopi Latalicii [2] praefecta fuisset, semper benevolentiam erga me V. Ftatis singularem cognovi, eamque ipse singulariter semper amavi, dedique operam, ne quid in meo officio unquam desideret Ftas V. Et nunc adeo in ea me cogitatione versari certo sibi persuadeat, ita mores atque ingenium illius habeo commendatum, ut gratificandi sibi nullam sim unquam occasionem praetermissurus. Et quia confido, eodem vicissim erga me animo esse V. Ftatem, audebo ab illa nonnihil petere. Contuli post obitum Dni Dambrowski Vladislaviensem Decanatum nepoti ex fratre meo et Canonicatum, quem nepos hactenus etc. [3].

519. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Sobcovis, exeunte Augusto 1550.

De loco atque tempore Synodi nostrae facile persto in priore nostra sententia, est et mihi quidem animus Cracoviam eundi Deo propitio, celebrandique jusjurandum illud subjectionis, quod Regi Duces sunt juraturi [4]. Quod si jam eadem opera Synodus isthic absolveretur, non parum profecto de nostris sumptibus levatum esse videretur, quae res grata mihi pauperi esset Episcopo, si esset etiam ceteris rebus nostris accommoda; sed Rmus Dnus Plocensis [5] videat, quid censuerit, ego quidem his perturbatis temporibus nullum rebus nostris locum incommodiorem video Cracovia. Quid enim? an insolentia hominum, cujus alioqui illa urbs plena est semper, pateretur nos in pace et otio de rebus nostris consultare? an curiositas secreta nostra non investigaret? an loquacitas non eadem eodem momento effunderet? loco nobis, loco est opus, qui ditione nobis sit subjectus, tranquillitate accomodatus, studio, cultu et observantia adfectus. Sed dicet pleraque de mea sententia Dnus Dąbrowski: ego rogo, ne quid de illo loco atque tempore mutet V. R. Ptas, quod inter nos condictum est.

520. Felici de Srzeńsko [6], Palatino Płocensi.

Sobcovis, ex. Augusto 1550.

Tametsi non minus vere quam abunde me apud Mtiam V. excusavi, quod ad cessionem Canonicatus servitori V. Mtiae consentire non potui, tamen meus in Mtiam V. amor non sinit me hactenus interquiescere. Itaque quum primum rediit Cracovia Venerabilis Cancellarius meus, cui juspatronatus in aede illa S. Michaëlis dedi et donavi, egi cum eo diligenter, daret hoc mihi, ne quid ex me Mtia V., quam ego fratris loco habeo, frustra cupivisse frustraque contendisse videri possit.

---

1 Sic! 2 Joannis Latalski, Gnesnensis, † 1540.
3 Przy końcu listu 518 inną ręką współczesną zapiska: „ut supra in literis Skrzętuszowski", cf. 517.
4 Cf. 507. 5 Andreas Noskowski. 6 Sokołowski (de Sokołow). Teki Naruszewicza.

Dedit hoc igitur et autoritati meae, et gratiae V. Mtiae, ut isti servitori Miae V. libenter sit de altari suo, quod in Ecclesia Gnesnensi de fructibus habet, marcas quatuor et viginti decessurus, dummodo V. Mtia patiatur, imo efficiat, ut Venerabilis Paulus Mancolinus Canonicatu isto suo S. Michaëlis cedat meo Cancellario. Potest hoc altare servitori V. Mtiae ad multos esse usus, nam et distat (si ipse eo volet uti) propius, et si volet commutare, facile sine negotio poterit pro eo ingentes fructus in quapiam Ecclesia parochiali acquirere. Hoc meum officiolum, quin et me ipsum habeat V. Mtia commendatum, quae bene valeat.

521. Sigismundo Augusto Regi.

Sobcovis, ex. Augusto 1550.

Etsi magna ea est cum erga nos gratia tum cura in Rempublicam Mtatis V. S., quod omnibus fere de rebus ad nos etiam referre, qui procul absumus, non dubitat: tamen me quidem quod attinet, non video me plus posse aut valere in hac causa consilio, quam valent ii, quos se penes habet a consiliis V. Mtas, neque existimo, Reipublicae aliquid decessurum fuisse, nisi his de rebus ad me quoque relatum fuisset, ac praesertim, quod de iisdem jam nonnihil inter nos agitatum fuit in ipso pene Comitiorum exitu atque fine [1]. Mihi idem nunc videtur, quod visum olim fuit; memini enim, quum ex nobis praesentibus quaereretur, quid putemus faciendum, quum Valachiae Palatinus nuncios, quibus a V. Mtate publicae fidei literas accepisset, non miserit, responsum fuisse, ut quoniam tunc penes V. Mtatem facultas non esset ea pro merito ulciscendi, dentur cetera temporibus, quod accidit autem, arte interea corrigatur. Ejus consilii nostri re explicandi, quum per ipsum Palatinum praebita sit hoc tempore occasio, accipiendam esse censeo. Misit Nuncium (qualem hominem parum hoc tempore referre arbitror), qui factum suum excuset culpamque deprecetur, excusationem accipiendam, culpam autem remittendam existimo. Addendum tamen videat, ut Palatinus, qualem hanc suam nobiscum amicitiam confoederationemque existimari velit, qui aliena in Reipublicae nostrae detrimentum, mandata, viribus suis exequatur, cumque verbis promittat amicum, re ipsa nihil ab hoste differat. Et certe si deinceps autoritate hominis cujusquam in populationem terrarum V. Mtatis adductum se dixerit, nullo loco hanc ejusmodi excusationem V. Mtatem habituram, neque enim verisimile V. Mtati videri a Caesare Turcarum, qui initam cum Divo parente V. Mtatis necessitudinem, quam ipsa V. Mtas renovarit, in ditionem V. Mtatis ipsum incitari, de qua confidere et possit et debeat, si quid in quenquam hominum subditi ipsius peccaverint, jus de illis ipsam esse dicturam. Missurum se dicat, et vero quod petit Palatinus, mittat V. Mtas, qui cum ipsius Nuncio in finibus conveniat, deque injuriis ex finitimorum Capitaneorum consilio transigat, sed ita, ut cum cognitum fuerit, nostros homines ab ipsius injuriam accepisse, ne quid in Caesarem Turcarum culpae conferat, quin reponat potius injuriam sine tergiversatione. De exercitu suo in Podolia [2] dicat V. Mtas, se de suis exercitibus nemini mortalium rationem reddere nec solere nec debere, et tamen in Podolia nullum exercitum habere, solita esse tantummodo praesidia adversus subitas incursiones; aliam fore faciem exercitus V. Mtatis Deo gratia, si illo in quenquam opus habuerit.

---

[1] Exeunte Julio 1550. [2] Cf. 485.

De reddendis captivis, hoc non tam meum est dicere, quam illorum, qui et quales habeat V. Mtas captivos, et quales a Valachis nostri habeantur, noverunt. Ego ita censeo, par si captivorum utrinque sit numerus atque conditio, reddi posse, sin minus, aliquam praeterea conditionem Palatino proponendam, quam pro reddendis captivis accipiat. Mercimonia puto decere esse utrinque libera, nam hoc et ad firmandam valet amicitiam mutuam, et facit ad Regni majorem amplitudinem. Haec mea est S. Rex his de rebus sententia. Mirum autem videri debet, cur de iis et omnibus externis parva soleat in Comitiis haberi mentio ab iis Senatoribus, qui se et ingenio apud se et gratia apud V. Mtatem ita solos valere existimant, ut nobis, qui hic vivimus, reliquum nihil faciant. De nobis tantum ipsis, qui in Regni centro sumus, sermo fit in Senatu isque plenus fastus cujusdam atque invidiae; de illis civitatibus, territoriis, provinciis, quae Regno vel affinitatibus adjunctae, vel bello quaesitae quum essent, prudentia atque consilio communi majorum nostrorum, quorum loca nos occupavimus, moderatae inque Regni obedientia tentae fuerunt, ne verbum quidem. Ita factum est, ut nihil ex iis emolumenti, dignitatis, auxiliorum habeamus praeter nudam illam opinionem, quod nostri imperii illas esse putamus, nominaque tantum retinemus, rem ipsam non dicam amplius, sed certe pene amisimus. Quid enim est, quod in terris Prussiae, quod in civitate Gedanensi nostrum dici, aut ullo pacto videri possit? dempto illo exiguo vectigali et tributo? Quid item in ceteris urbibus, provinciis, in quibus nec vectigal quidem nostrum est ullum? Sed haec scribo invitus. Illud S. Mtatem V. quaeso etiam atque etiam, ne, quoniam ejusmodi mea oratio locum in Senatu vix haberet, epistola haec etiam eodem fuisse momento videatur. Referri quaeso aliquando ad Senatum V. Mtas jubeat de iis provinciis, unde Mtatis V. fructus et dignitas, prope par quam ex Regno esse crescereque possit. Commendo me fidemque meam in gratiam V. S. Mtatis, quam nobis Deus Maximus longum servet et tueatur.

522. Benedicto, Episcopo Posnaniensi.

Sobcovis, ex. Augusto 1550.

Ex superioribus meis literis [1] intellexisse arbitror V. R. Dtionem, quas mihi nepotique meo turbas offundat Venerabilis Kierski in Decanatu meo Vladislaviensi, ita ut minime dubitarit, conductis quibusdam homunculis minus apte minusque decore diem mihi ad curiam Romanam dicere. In quo, ut cetera jam nihil mirer, illud miror vehementer, has illum tragoedias de nihilo excitare. Mitto exemplum V. R. Dtioni ex Actis ipsius Consistorii Posnaniensis, unde cognoscet, id quod Kierski constanter negat, satisfactum sibi esse pro jure Decanatus Vladislaviensis, quod Dąmbrowski olim resignaverat. Quod quum ita sit, V. R. Dtionem rogo, hominem ut hortetur atque adeo autoritate sua ut compescat, turbas ut istas missum faciat, quibus quidem turbis nemini quam sibi incommodabit magis. Faciat, quod rogo, V. R. Dtio meae erga se benevolentiae, ne quid molestiae, in re praesertim nihil necessaria, capiam ex servitore eodemque familiari ipsius, sicuti et ego sane facerem, ut inter meos et V. R. Dtionis famulos omnis ansa discordiarum mea opera sublata esse videretur. Bene valeat V. R. Dtio.

[1] Listu tego niema w rękopisie.

523. Sigismundo Augusto Regi.

Sobcovis, ex. Augusto 1550.

Adiit me, quum primum in Cujaviam sum ingressus, Bartholomaeus [1] frater tristis, et quod vere dixerim, deflens suam pariter meamque sortem, qui pro tot nostris servitiis atque laboribus in hoc Capitaneatu Diboviensi neque satis clementem gratiam S. Mtatis V. ab initio experti sumus, et in dies novas praeterea negotiorum accessiones experimur. Dederat Bartholomaeo fratri exspectationem ejus Capitaneatus Divus adhuc parens V. Mtatis, nunc quum sub imperio jam V. Mtatis ab exspectatione ad rei ipsius possessionem venire debuimus, quod nobis molestiae atque negotiorum non injectum fuit? Ad extremum, quum omnes jam molestias exhausissemus, Capitaneatus locatus est annuatim florenis trecentis, quibus solvendis tempus est ad Martini ferias [2] praestitutum. Quicunque rationes ejus Capitaneatus perspectas habent S. Rex, ii probe noverunt, quam is iste Capitaneatus non modo hac tanta pecunia non locari, sed nec Capitaneo quidem ipsi, qui vere Capitanei impensas facturus esset, ad quotidianos usus queat sufficere. Itaque hic etiam nonnihil circumventi sumus ab iis, qui se fructuum V. Mtatis studiosissimos custodes videri volunt. Sed illud tamen omnia fere exsuperat, quod tempus est solvendi ad Martini praestitutum, quod Mtati V. ostendam. Habet census arx illa singulis trimestribus nescio quot florenos, nunc nullum adhuc trimestre praeteriit, posteaquam hic Capitaneatus in fratrem est locatus, ad ferias vero Martini unicum duntaxat trimestre superest: ita fit, ut frater accepto censu unius trimestris, totum annum solvere cogi videatur. Ille vero in arcem quum venisset primo, ac rationes proventuum ejus arcis summatim cognovisset, visis tantummodo arcis moenibus discessit; veritus est enim, ne, si diutius immoratus fuisset, et trecentorum florenorum et temporis praestituti conditione teneatur. Itaque S. Mtatem V. etiam atque etiam rogo, alterum horum fieri ut jubeat, vel reliquum hoc census ultimi trimestris exigi mandet per Generosum filium defuncti recens Palatini Calissiensis [3], qui primos tres census exegit, vel si hoc reliquum per fratrem meum exigi vult, ne respondere illum jubeat de redditibus aliis, quam hujus istius trimestris adventantis. Et vero quia frater meus stare contractui trecentorum florenorum nequaquam potest, etiam quum integros totius anni redditus percipiet, quaeso supplex S. Mtatem V., det hoc nostrae erga se fidei perpetuae et servituti, centum ut floreni de contractu decisi deletique et ex trecentis ducenti tantum reliqui fiant. Veniat, quaeso, in mentem V. Mtati meorum servitiorum, quae ego nihil commemoro, videatque, qua fide, qua clientela amicorum, quibus temporibus, quibus etiam in locis ipsi inserviverim; puto, me profecto mihi familiaeque meae tam bonam, quam quisque hominum gratiam V. Mtatis meruisse. Quod si hoc vero apud V. Mtatem impetrare nequeo, illud jam impetrem, ut tota ratio istius contractus rescindatur, fraterque meus accepti tantum et expensi ratione teneatur. Aliud quiddam rogarem, nisi quod vereor, ne inimicus exultet, si quae semel fratri per V. Mtatem sunt data, accepta rursus esse videantur. Alioqui Capitaneatus iste res est multo minor, quam ut pro illo tot verba fiant apud V. Mtatem, Dnum Clementissimum, cujus regnum atque imperium Deus longum fortunet. Datum.

---

[1] Zebrzydowski. [2] 11 Novembris 1550.

[3] Petri de Służewo, Capitanei Diboviensis.

524. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Sobcovis, ex. Augusto 1550.

Quum servitorem hunc meum eo ablegarem, nolui, ut vacuus meis literis R. Dtioni V. appareret, cui incolumitatem et successus omnes prosperos ex animo precor. Gedanum sum iturus, ut isthic cum de rebus ceteris, tum de religione aliquid a nostra consuetudine non abhorrens constituatur: utar in omni re aequitate et moderatione, ut facile sperem, illos dicto nostro audientes fore. Sed tamen ut aequitatis meae ac moderationis ratio magis appareat, muniat me, quaeso, R. Dtio V. Regiarum ad ipsos literarum autoritate. Bene valeat.

525. Joanni Oćieski Procancellario.

Sobcovis, ex. Augusto 1550.

Habui gratiam et habeo V. Mtiae pro gratia atque benevolentia, quam ex literis ipsius exque meo Cancellario intellexi, in qua dum perstiterit, cognoscet me sibi respondentem omni amore atque officio. Nunc quae ex V. Mtia opus habeam, referet ipsi Cybulski hic meus: quaeso, mihi ut in iis auxilio sit V. Mtia, in iisque praecipue, quae apud R. Mtatem pro Bartholomaei fratris Capitaneatu [1] ago. Ac omnino quas literas ad Gedanenses Cybulski ex Cancellaria V. Mtiae petit meo nomine, facito, ut in iis gratia ipsius et benevolentia erga me perspici possit.

526. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Sobcovis, ineunte Septembri 1550.

Quod mihi negotium fecit R. Dtio V., quod pace ipsius dixerim, cum Abbate Olivensi [2], illud ipsa expediat rogo; nam si ille fretus V. R. Dtione posthabere semel autoritatem meam ausus fuit, vereor, ne ulterius elatus malum ipsum ingeminare tentet. Sed quid vereri me dixi? quum ad nos non incertis rumoribus pervenerit, animo id illum volvere atque agitare, ne qua autoritati meae parere videatur. Ego me isthuc sane recipio: ubi si quid mihi persona hac mea indignum contigerit, videat V. R. Dtio, ne id totum ipsi acceptum ferre jure queam, quae hunc monachum non modo praeter aut contra voluntatem meam, sed etiam praeter et contra pollicitationes suas, literis consignatas, contraque Regias priores literas, Abbatem fecerit, si modo eum Abbatem appellare fas est. Det ad hunc ceterosque item Regii mandati suasque literas, moliri ne quid audeant, quod mihi quoquomodo adversum videri possit, Episcopum me potius atque ordinarium suum agnoscant, studio me, quo decet, observantia, qua debent, prosequantur, atque omnino dicto nostro audientes ut sint. Ego dabo operam, ut officium autoritatemque meam aedificationi accomodem, non destructioni, et omnia faciam, sicut Paulus jubet, in spiritu lenitatis. Datum.

---

1 Diboviensi, cf. 523.

2 Lamberto Sleff.

527. Georgio Albino, Episcopo Methonensi [1].

Sobcovis, mense Septembri 1550.

Amavi humanitatem literarum tuarum, quibus mihi veterem animum atque consuetudinem commemoras. Sic enim de me existimes velem, me, quanquam Deo gratia eo sum loci atque dignitatis, qui locus et quae dignitas morum plerunque immutationem adferre solet, tamen in tuenda et confirmanda veteri amicitia mores pristinos retinere. Idque omnino ita esse vel iis in rebus, in quibus te gratia atque benevolentia mea opus habere scribis, quoad jus, fides, religiove patietur, lubens sum declaraturus, ut intelligas, quanti te quantique tuos faciam. Ego me isthuc [2] cras recipio, itaque quanquam ubivis locorum te aeque libenter sim visurus, tamen praestare existimo, ut me isthic exspectes potius, quam huc iter frustra suscipias. Vale.

528. Consulibus Gedanensibus.

Sobcovis, m. Septembri 1550.

Non committerem, nisi ipse isthuc venturus essem, ut huc insalutatis VV. Dtionibus, Charissimis meis filiis, advenisse videar, sed cras hinc Stolcenbergum egredior, ubi vel ipse Dtiones VV. videbo, vel per Venerabiles familiares meos salutabo. Nunc civis iste VV. Dtionum, Caspar Munkiebek, commendatitias a me quum petiisset, obtinuit: agit causam filiae de matrimonio, quod olim inter ipsam et Mathiam Schmutermeier initum fuit, obtinuit causam pro filia, tam meo quam R. Dni Archiepiscopi [3] judicio; restat aliud nihil, quam ut Mathias pareat rei judicatae, id quod ille miris artibus effugere conatur. Itaque quoniam VV. Dtionum autoritate inprimis ad eam rem est opus, rogo, hunc ut Mathiam vadimonio ita sepiant, ut certum esse possit, judicia illum non subterfugiturum, quin potius rem suam cognitioni permissurum.

529. Sigismundo Augusto Regi.

Sobcovis, m. Septembri 1550.

Equidem consilium Mtati V. non deesse certo scio, sed tamen de re, quam quodammodo cognitam habere videri possum, dicam sententiam jussu V. Mtatis. Ego etiamsi facile intelligam, utraque re V. Mtatem S. distineri, nempe et attritae Hungariae misericordia, cui in dies magis periculi et aegritudinis impendet, et pietate in S. Dominam sororem Suam, Hungariae Reginam, Illustrissimumque ejus Mtatis filium [4], quibus vel sexus vel aetas quemlibet metu cumulatiorem facit: tamen quoniam utrique dolori simul mederi difficile factu est, illud ante omnia expediendum esse arbitror, ut S. soror V. Mtatis S. ex Transsilvania in ditionem V. Mtatis S. transferatur, quod antea a nobis tentatum, quum perfici ne utiquam

---

[1] Suffraganeo Vilnensi.

[2] Stolzenbergum. Podług Księgi aktów Zebrzydowskiego, 22, bawił biskup od 15 września r. 1550 począwszy przez kilka tygodni w Stolzenbergu pod Gdańskiem.

[3] N. Dzierzgowski. [4] Joannem Sigismundum Zapolya.

potuerit, nunc tempus ipsum attulisse rationem videtur, qua id fieri et merito debeat et facile possit. Olim quominus Mtas Sua egrederetur, obstitit diversitas animorum, quae quum initio in duobus viris principibus [1] esset, sparsa deinde in reliquam plebem fuit sic, ut qui uni illorum adhaererent, Mtatis Suae abitionem non modo permitterent, sed etiam adjuvarent, qui alteri, non modo non admitterent, sed pro sua parte impedirent. Erat tum autem in Transsilvania nonnulla adhuc facies Reipublicae, in qua Sua Mtas honeste poterat et commode dominari: nunc versa est alea, Respublica turbatur sic, ut Mtas Sua isthic nesciam an possit cum quiete consistere, animi vero et favores Transsilvanorum omnium, qui olim in varia secti erant, summa consensione in R. Dnum, Varadiensem Episcopum, derivarunt ita, ut facile, dummodo is velit, abitio Suae Mtatis adnuentibus Transsilvanis queat confieri. Huic igitur scribat V. Mtas, ut quum semper antea pollicitus fuerit operam suam S. Dnae sorori Mtatis V. ad ipsius ex Transsilvania egressionem, nunc in ista provincia et Regni perturbatione re ipsa praestet efficiatque, ut ne diutius isthic Mtatem Suam, hominem mulierem, cura, dolor, anxietas discruciet, cujus praesentia hoc tempore nihilo cuiquam meliore commodo, quam absentia sit futura. Eodem vero tempore mittat V. Mtas ad S. Dnum Romanorum Regem literas, quibus petat, ut Sua Mtas Mtatis V. hoc consilium de S. sorore abducenda ratum habeat, perque suam ditionem Mtati Suae liberam faciat eundi potestatem literis, quales mihi quoque a Sua Mtate Regia datae fuerunt [2]. Et vero, ut haec abitio Suae Mtatis Reginalis undiquaque tuta et sibi et V. Mtati esse videatur, celerem aliquem mittat nuncium, qui (si modo ceteris Senatoribus idem visum fuerit) per literas Mtatis exponat Turcarum Imperatori hanc V. Mtatis voluntatem, ut, quandoquidem Ill. filius S. Hungariae Reginalis Mtatis eo aetatis Deo gratia adoleverit [3], ut praesentia atque cura materna non amplius opus habeat, Mtas Sua Reginalis in paternum atque fraternum Regnum veniat, ubi rebus ipsa suis vacet et exoptatissima fraterna consuetudine ex propinquo fruatur. Quod quum V. Mtas apud istos obtinuerit, dolori primum suo et pietati magna ex parte consulet, ac S. sororis suae usibus atque necessitati omnino providebit, neutram etiam hominum partem offendet, quum neque pro Dno Episcopo Varadiensi, neque contra illum agere quid, sed rebus tantum atque negotiis S. sororis suae consulere videbitur. Cetera sunt plana. Nam ubi ii principes in abitionem Suae Mtatis consenserint, facile Mtas V. reperiet, qui adventanti Suae Mtati sint V. Mtatis nomine obviam processuri. Commendo me in gratiam V. S. Mtatis. Datum.

530. Joanni Oćieski Procancellario.

Sobcovis, m. Septembri 1550.

Vetus nostra illa conjunctio et constans per omne tempus inter nos benevolentia, ac praecipue novissima ista V. Mtiae animi declaratio, quam nuper mihi ab ipsa Cancellarius meus attulit, facit, ut ceteris amicis hoc tempore posthabitis, in unam ipsam V. Mtiam negotiorum meorum procurationem deponere non verear, maxime quod me Divina benignitas in id tempus reservarit, quando V. Mtia eo

[1] G. Martinuzzi et P. Petrovicio. [2] Cf. 422.
[3] Jan Zygmunt Zapolya, syn Jana Zapolyi i Izabelli, urodził się w pierwszych dniach lipca r. 1540.

loci evecta sit, ubi industriam, studium, benevolentiam suis omnibus probare potest. Mitto hunc Croczewski, servitorem meum, qui negotium meum de monasteriis desertis in Pomerania, dioecesi mea, exponet V. Mtiae. Quaeso, ut me in eo ita juvet V. Mtia, ut quandoquidem a Mtate R. prima et illa quidem majora super haec ista monasteria impetravimus, etiam haec reliqua, quae supersunt, gratia atque autoritate V. Mtiae obtineamus, quo nomine ego V. Mtiae et alia pleraque debebo et hoc praestabo, quod Croczewski meo nomine dixerit. Agat tantum et quidem diligenter V. Mtia, ut Croczewski ad nos et cito et bene confectis rebus redeat [1]. Id tam rogo V. Mtiam, quam quod maxime. Datum.

531. Joanni a Lusianis, Palatino Culmensi.

Stolzenbergi, m. Septembri 1550.

Exspectaturi fuimus in Cujavia diem discernendis limitibus istis praefixum, nisi quod dum accepissemus, pestem isthic invalescere, arbitrati sumus diem istum propterea per VV. Dtiones, quae huic rei a Principe judices sunt delegati, dilatum iri. Nunc is dies in proximo est, ad quem diem etiamsi legitime me excipere possim, quominus vel me ipsum vel Procuratores meos sistam, ob invalescentis istius pestilitatis impedimentum: tamen ita mihi charum hoc limitum judicium esse sciat V. Mtia, ut si ipsa sibi nihil ab hac pestilitate metuit, quae omnino formidanda est, ego etiam vel ipse in rem praesentem sim venturus, quanquam me vitae istius nihil adhuc taedeat, vel Cancellarium et reliquos familiares meos missurus, quorum mihi salus aeque ac mea chara est. Itaque V. Mtia de eo me per literas doceat, sitne ipsa isthuc ventura, an diem dilatura. Quem si differendum putabit, ejus rationem quaeso habeat, quod me et Cracoviae ad diem Catharinae [2] jussu Principis, et deinde ad diem Priscae [3] in Synodo nostra ecclesiastica [4] adesse oportet. Quamobrem rogo, ut si dies dilatus fuerit, ad Conductum usque Paschae [5] differatur, nam et interea temporis nihil video damni, quod ipsis utrinque possessionibus immineat. Datum.

532. Georgio a Conopat [6], Castellano Elbingensi.

Stolzenbergi, m. Septembri 1550.

Mirabiliter gaudeo, quod mihi V. Mtia in istis meis limitibus judex obtigerit; nam quanquam id ex jure sit V. Mtiae delegatum, tamen ego idem etiam ut fieret, a Regia Mtate precibus et postulatis contendi. Nunc, ut scit V. Mtia, dies praesciptus in proximo est, et pestis in illo territorio tamen vires sumere non desinit. Si fieri potest, vellem, ut negotium in aliud tempus differatur, sicut id merito jure ipso concedi mihi debet. Sed tamen si secus VV. Dtionibus videtur, neque quicquam sibi de hac aurae contagione pensi habendum existimant,

---

[1] I to pożądane dla siebie nadanie otrzymał Zebrzydowski od króla mandatem z dnia 10 października, czyli feria 6 post festum s. Francisci a. d. 1550, cf. Appendicem.
[2] 25 Novembris 1550, cf. 507. [3] 18 Januarii 1551.
[4] Według Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac. spodziewano się zwołania synodu całopolskiego dopiéro na św. Agnieszkę czyli 21 stycznia r. 1551.
[5] 5 Aprilis 1551. [6] Konopacki.

ego etiam ipse adero, quanquam vitam profundere nondum sim paratus, vel Venerabiles familiares meos mittam, quorum salutem ac incolumitatem non minus quam meam charam habeo. Sic me isti limites delectant. Quamobrem de utroque me Dtiones VV. doceant, sive diem sint praefixum observaturae, sive dilaturae: quod si dilaturae, ita rogo, ut diferant, ut ante ferias Surrectionis Dominicae [1] nullum praestituant, nam me et Cracoviae mandato Principis ad diem Catharinae [2] adesse, et ad diem Priscae Synodo nostrae episcopali [3] interesse oportet. Intereaque etiam non video, quid periculi insit, quum de pratis tantum agatur, quorum brumae hoc tempore usus nullus esse potest. Bene valere V. Mtiam opto.

533. Martino Tessen, Capitaneo Lamborgensi.

Stolzenbergi, m. Septembri 1550.

Saepe mihi pro fructibus [4] meis Pomeranicis laboranti responsum esse a V. Mtia memini, effecturam illam ex officio et autoritate sua, ut id, quod jure meum est, etiam fructu et possessione sit meum. Hujus ego promissi vim atque effectum hactenus exspecto rogoque V. Mtiam, ne me diutius suspensum animi esse patiatur, quin spem potius, quam mihi literis olim suis excitavit, nunc confirmet. Qua de re scripsisse superioribus diebus ad V. Mtiam opus habere non arbitror, et alioqui literarum jam satis fuit: rogo, ut jus mihi de meis nominibus dicat, solutionemque illis imperet V. Mtia. Ego si literis agere vellem, etiam Regiis nequaquam destituerer; sed in nuda V. Mtiae amicitia libenter conquiesco, praesertim in justa causa. Bene valeat Mtia V.

534. Paulo, Episcopo Vilnensi.

Stolzenbergi, exeunte Septembri 1550.

Taedio confici arbitror V. R. Dtionem, quod tam longo tempore praesentia R. Dni Albini Suffraganei [5] caruerit, nam et ego ipse consuetudine illius ita sum vehementer delectatus, ut discessum hunc ipsius non possim sine taedio sineque animi molestia ferre. Et certe fretus gratia atque benevolentia R. Dtionis V., properantem illum aliquot dies retinui, ut cum eo magis atque magis et memoriam R. Dtionis V. refricarem, et de rebus religionis atque Ecclesiae conferrem, praesertim eo loci quum venerim, ubi et religio a nostra consuetudine nonnihil deflexit, et reparatio atque restitutio illius est mihi delegata. In qua re ita me studium, doctrinam, prudentiam, dexteritatem suam ille probavit [6], ut hunc istum dolorem, quem de discessu ejus habeo, hoc mihi cumulatiorem faciat, quod gratificandi sibi nulla mihi hoc tempore praebita sit occasio; nam ille magnis rebus est dignus, magnarum vero rerum occasio haud saepe repentinis temporibus intervenire solet. Hoc primum itaque a R. Dtione V. peto et quaeso, ne quid illi hac mora gratia V. R. Dtionis diminuat, quam ille moram sumpsit amicissime, duxit

---

[1] 29 Martii 1551. [2] 25 Novembris 1550, cf. 507. [3] Sic! [4] Decimis. [5] Cf. 527.

[6] O tym Jerzym Albinie powiada Jul. Bartoszewicz: „Był umysłu niespokojnego i do nowostek skłonny, myślał podobno o kościele narodowym i zaprowadzeniu liturgii polskiéj w obrzędach, podejrzywany stąd o sprzyjanie sektom“.

sanctissime, praecidit citissime; deinde, ut me V. R. Dtio meosque omnes amet et gratia prosequatur. V. R. Dtio optime valeat.

535. Stanislao Kostka, Palatino Pomeraniae.

Stolzenbergi, 1 Octobris 1550.

Quod hactenus in his regionibus praesentia mihi V. Mtiae frui non contigerit, incredibilem dolorem capio; nihil est enim, quod me hic existentem majore laetitia possit afficere, quam conspectus ipsius V. Mtiae, a qua me nunc quam olim amari impensius confido. Commorabor hic adhuc dimidium mensem, aut plus eo. Id quod quanquam aegre sum facturus (est enim mihi ad R. Mtatem properandum), tamen quoniam Synodum ex consensu Episcoporum omnium Gedani indixi iis, qui Ecclesiarum meae dioecesis ministri sunt, hanc me exspectare huicque interesse oportet, ut in Synodo nostra generali, quae provinciales istas cito consequetur, administrationis meae justam possim reddere rationem. Interea temporis si ulla mei conveniendi dabitur V. Mtiae occasio, ne illam quaeso praetermittat: hospes mihi V. Mtia gratior contingere non poterit. Ego in Palatinatu V. Mtiae episcopalium meorum fructuum [1] nimis magnam jacturam facio, inde adeo, quod qui debent, neglectim solvunt, quidam vero etiam nihil solvunt. In eo me juvare V. Mtia ex amore atque officio debet, et potest ex autoritate: quamobrem rogo diligenter, ut huic famulo, quem isthuc mitto, det sui mandati ad omnia territoria literas, mihi ut ne fructus mei detineantur diutius, sed primo quoque tempore ut exoluantur. Et quoniam in territorio Pucensi Dnus Joannes, nepos V. Mtiae, nonnihil mihi scrupuli de immutatione monetae injecit, non tam voluntate quam ignorantia, eximat hunc scrupulum prudentia sua V. Mtia Procuratorique suo Pucensi mandet, ut rejecta in praesentia quaestione de moneta commutata, fructus meos solvi mihi ad eum numerum jubeat, ad quem numerum prisca illa moneta vetusque numerus est aequatus, hoc est sicut nunc passim numerari est consuetum. Litus etiam maris meum, quod quam liberum esse debeat, memini me olim [2] V. Mtiae scripto atque Privilegio commonstrasse, servit, ut intelligo, servitutem. Est mihi nunc etiam ad manum illud Privilegium, cujus exemplum una cum aliis, nisi longum fuisset exscribere, misissem V. Mtiae. Sed quoniam et vidit jam illud V. Mtia, et Dnus Slawutowski Judex non modo vidit, sed etiam est admiratus: rogo, ut secundum vim istius Privilegii hoc litus ex servitute in libertatem asserere V. Mtia dignetur. Datum.

536. Ludovico, Procuratori Palatini Pomeraniae.

Stolzenbergi, 1 Octobris 1550.

Is, qui istas tibi reddidit, meus est famulus in meisque rebus atque negotiis ad Palatinum missus: in quibus negotiis si ei praesto fueris opera atque officio, omni hoc tibi mea benevolentia reponam, idque ut facias, abs te vehementer peto. Summa est, ut Palatinus literas det suas ad omnium in suo Palatinatu territorium Praefectos, ut meos fructus episcopales exsolvere ne quid differant; ac praecipue ad Procuratorem Pucensem, qui dum de solutione admonetur, veterem de moneta

---

[1] Decimarum. [2] Cf. 486.

commutata fabulam memorat, negotiumque facit minime necessarium. Ego nihil quaero aliud, quam ut quomodocunque sit moneta commutata, ad eum modum atque numerum mihi solvatur, quo nunc passim in his terris homines utuntur. Datum.

537. Carthusiensi, Zarnovicensi, Sucoviensi, monasteriis.

Stolzenbergi, ineunte Octobri 1550.

Quum anno ab hinc tertio [1] per R. Dnum Archiepiscopum Gnesnensem et reliquos totius Regni Episcopos, ex commissione Mtatis R. negotium de ordinatione nostra et monasteriis vestris cognosceretur, ita praeter cetera decretum fuit, ut Praefecti monasteriorum singulis annis rationem nobis aut Officiali Pomeraniae nostro redderent acceptorum et expensorum. Hoc quoniam ab eo tempore factum nunquam fuit, hortamur Ftates VV. in Domino, Procuratoribus bonorum suorum mandent, ut se apud nos die Lunae proximo [2], qui dies est quoque Synodo [3] praestitutus, sistant, rationem accepti et expensi per hos annos nobis daturi vestro nomine. Cetera dicet Praesbyter hic noster. Valete in Christo.

538. Capitulo Vladislaviensi.

Stolzenbergi, 12 Octobris 1550.

Quoties usuvenit, ut Procurator noster pro bonis Ecclesiae ad Judicium equestre proficisci necesse habeat, sciunt VV. Ftates, esse id muneris atque officii sui, ut ex suo numero unum atque alterum designent, qui Procuratori nostro in Judicio adsint, cum aliis multis de causis tum ne quod in illum indignum scomma aut convicium petulanter jaciatur. Nunc res agitur de molitorio Dzwernensi [4], in quo et adversarium potentem [5] habemus, et judices illi quam nobis faventiores. Quamobrem hortamur VV. Ftates, ut quum tempus Judicii ejus advenerit, ad Procuratorem nostrum duos ex suo Collegio adjungant, qui illum et consilio tueantur et autoritate. Bene valeant VV. Ftates. Datum Stolzenberg, XII Octobris.

539. Consulibus Gedanensibus.

Milobandensi, 22 Octobris 1550.

Non quo consensu VV. Dtionum ad Regiae Mtatis voluntatem, quam scripto dignata est, opus haberem, eo VV. Dtionibus Suae Mtatis literas exhibui, sed ne in ordinationem meam monasteriorum ignoratione vel ipsae peccent VV. Dtiones, vel peccare quenquam impune permittant. Nam quod mihi ex civitate illarum anno ab hinc quarto evenit, huic viam ut praecluderem, literas ejusmodi apud Principem obtinui, quas literas quod libertatibus suis contrarias esse dicunt VV. Dtiones, nescio, quo pacto possit subsistere. Quid enim? An libertas Ecclesiae et Episcoporum Vladislaviensium in libertatibus harum terrarum [6] non luculenter conclusa est et comprehensa? An vero haec ista mea et Ecclesiae meae libertas salvis istarum terrarum libertatibus labefactari aut convelli ullo modo potest? Quod si jam per sociorum libertates labefactabitur aut convelletur, verendum est, ne quod dicitur

[1] 1547. [2] 12 (?) Octobris 1550. [3] Gedanensi. [4] Cf. 378.
[5] Adalbertum Lasocki, Castellanum Vladislaviensem? [6] Prussiae.

proverbio: Suo judicio pereat sorex. Ego has literas jure me optimo impetravisse arbitror, neque quicquam in iis jurejurando meo egressus sum, cujus jusjurandi utinam aeque omnes ac ego sum, memores essent et servantes; quod si quis minus est, hic se ipsum prius intueatur, quam alios admoneat. Nihil igitur libertatibus terrarum detraxi, innovare etiam nihil studui. Nam regimen monasteriorum Pomeranicorum penes Episcopum Vladislaviensem esse, hoc vetus est et antiquum institutum, novatio nulla est: quo verbo hanc meam ordinationem VV. Dtiones cur appellent, demiror. Illud novationem non appellant, si quis ex templo, quae est domus Orationis, domum voluptatis aedificet. Quas ego et similes novationes ut aliquando dolore exacerbatus Principi nostro Serenissimo referre cogar, ne praebeant mihi quaeso VV. Dtiones occasionem, ne reliquis negotiorum turbis, quae ex ejusmodi rebus proficisci solent, ansam dedisse videantur. Ego jurisdictionem meam, donationem R. Mtatis, libertatem Ecclesiae meae, quam scio libertatibus terrarum istarum, quas ego charissimas habeo, nihil adversari, omni qua potero ratione, tuebor et defendam. Et quam me obsequenter rogant VV. Dtiones, ut me ab hoc instituto revocem, tam ego illas paterne hortor et obsecro, ne sese justissimae Regiae voluntati adversos opponant opponique permittant, pro amore meo in se constantissimo. XXII Octobris, Milobandesi [1].

540. Joanni Verdeno.

Sobcovis, 25 Octobris 1550.

Etiamsi in rebus istis atque nogotiis meis Prussiacis quibusdam malam gratiam V. Mtiae cognoverim, quod quum adjuvare me justaque mea et potuisset et debuisset, non modo non adjuvit, sed etiam fortassis, ut ad nos perfertur, pro parte virili impedivit: tamen ego quod promisi V. Mtiae, id re ipsa praesto. Mitto literas absolutionis ex censuris nostris, quibus curatores testamenti Eberhadi Concionatoris erant involuti. Credo, V. Mtiam ita facturam, ut mihi officioque meo ab ipsis curatoribus fiat satis, id quod ex promisso suo praestare debet V. Mtia. Jurisdictionem meam in monasteriis quod quidam non judicio neque legibus, sed vi atque impressione conantur evertere, erit fortassis tempus, quum impressiones istae finem habebunt, quae nunc ferendae mihi sunt moderate. XXV Octobris MDL, Sobcovis.

541. Sigismundo Augusto Regi.

Sobcovis, 27 Octobris 1550.

Ipse jussu V. Mtatis S. quum isthic propediem sim futurus, non putavi V. S. Mtatem longa epistola detineri oportere, hoc tantummodo significandum illi esse duxi, Magnificum Dnum Pomeraniae Palatinum [2] et Spectabilem Senatum Gedanensem mandatum V. S. Mtatis de monasteriis [3] non esse executos; sed respondisse ad illud, sicut praesens Deo propitio referam V. Mtati. Commissarii [4] mandato ipsius atque commissioni, quoad in ipsis erat, fecerunt satis, ad monasteria profecti fuerunt. Quod porro ibi confecerint, hoc ex Magnifico Dno Procancellario [5],

---

[1] Miłobądz, parafija w dekanacie tczewskim. [2] St. Kostka. [3] Pomeranicis.
[4] Cf. in Appendice Commissionem Regiam, dd. Cracoviae 10 Octobris 1550. [5] Cf 542.

quem iis de rebus copiosius edocui, intelligere poterit V. S. Mtas, cui longam salutem atque imperium a Domino Deo precor. XXVII Octobris.

542. Joanni Ocieski Procancellario.

Sobcovis, 27 Octobris 1550.

In negotio meo monasteriorum quid actum, quid confectum sit, ex exemplo literarum, quas Dni Commissarii Mtati Regiae scripserunt, et quas ego Suae Mtati praesens offeram, accipiet V. Mtia. Id feci propterea: tum ne V. Mtiam longa epistola obtunderem, tum ut haberet Sua Mtas, unde ea, quae gesta sunt, posset cognoscere, quamobrem rogo, ut nacto tempore V. Mtia haec Suae Mtati referat. Scio, non defore, qui ante etiam adventum meum institutum hoc meum labefectare isthic conabuntur, quorum pars ignoratione rei, pars malevolentia et cupiditate ducitur. Sed confido et quaeso, me ab omni insimulatione et calumnia gratia atque autoritate V. Mtiae defensum iri: ego quum venero, vanas me omnium hominum aspersiones veritate ipsa tanquam spongia abunde deleturum spero. Interea V. mihi Mtia det consilium, opusne habeam monachos atque moniales eorum monasteriorum R. Mtatis mandato Cracoviam advocare, praesertim quum ipsi appellationis ultro sibi praestituerint [1], et sicut est in exemplo literarum, acceptarint. Hoc si opus habeo, mittat mihi, quaeso, V. Mtia mandati literas; sin minus, at super Abbatem Olivensem Lampertum [2], cujus ego monasterium hoc tempore intactum reliqui et quem haec monasteria, quibus providere volui, tutorem suum esse dicunt, mittat mihi V. Mtia quam primum mandati literas, quibus illi dies praefigatur sistendi se coram R. Mtate prima aut altera die Decembris. Nam cum haec gravis admodum causa sit, ingerere se temere in monasteriorum administrationem, tum sunt et alia mihi, quae cum hoc Abbate apud R. Mtatem agenda essent. Commendo hoc totum consilio V. Mtiae, cui ego omnem liberalitatem hoc nomine offero. Datum e castro meo Sobcoviensi, XXVII Octobris.

543. Petro Porembski, Canonico Cracoviensi.

Sobcovis, 27 Octobris 1550.

Andreae Patricii [3], qui mihi est ab epistolis, opera Cracoviae in horas necesse habeo. Quoniam autem domi meae locum non habeo, ubi commode habitare possit, et hospitia, quae servitoribus meis sunt designata, distant longius, rogo V. Ftatem, ut ei domi suae de habitatione quapiam commodet per hoc tempus tantummodo, quod ego Cracoviae commoror, quod neutiquam diu est futurum. Polliceor omne meum officium hoc nomine V. Ftati, quam felicem valere cupio. XXVII Octobris MDL.

544. Stanislao Hosio, Episcopo Culmensi.

Sobcovis, 27 Octobris 1550.

Si virtutem, si honestum, si officium consector in meis actionibus, si etiam consilia Venerabilium familiarium meorum [4] in deliberationem adhibeo, non me

[1] Sic! [2] Sleff. [3] Nidecki. [4] Canonicorum Vladislaviensium.

puto hos tam atroces insultus, tam saevas denuntiationes et vero tam apertas calumnias, tam acutatos morsus, qualium plena fuit epistola R. Dtionis V., meruisse. Honestum ego et virtutem cum ipso pene lacte suxi, consilium vero amicorum cum nunquam antea a cogitationibus meis exclusi, tum nunc praecipue, in hanc Episcopi dignitatem Deo gratia evectus, semper diligenter accersivi. Et quum scirem, Canonicorum Collegium Episcopo idem esse, quod Senatus est Principi, nunquam quoque pedem tuli, quin ex hoc Collegio, non dico unum atque alterum, sed quatuor plerunque aut quinque in comitatu meo haberem: nihil unquam sum adgressus, quod non cum eis prius communicarem, nihil egi, quod non iis rectum, honestum, laudabile esse videretur. Hoc qui faciunt, non existimo, eorum actiones in vituperationem cadere jure posse. Idemque demiror, meum hoc de monasteriis [1] meis ordinandis institutum tam atrociter insectari, unde R. Dtioni V. in mentem venerit, quae vel pro sua, quam praesefert, pietate christiana et erga me benevolentia, honestius de me sentire debuit, vel pro prudentia iniquum esse ducere, mittere falcem in alienam messem, aequiusque putare et melius hanc operam, quam profudit in me incessendo, in suae dioecesis [2] vitiis et abusibus corrigendis sumere. Nisi forte, veluti manticae a tergo oblita, nihil videat, quod in sua sibi dioecesi corrigendum esse putet, cui quidem dioecesi quod se non ambientem, sed renitentem potius Praefectum esse gloriatur, glorietur sane, dummodo de ceterorum fratrum vocatione nihil impii nihilque sinistri suspicetur. Ego quod me attinet, vocationem meam, quando nihil necesse est, jactare non soleo, meaque me ipsius conscientia sustento, et vero existimo, si quis quid de mea vocatione parum christiani suspicetur, eundem Sanctissimi illius Senis Regis nostri istiusque S. Sigismundi Augusti, quorum me ministerio Deus in hanc sedem erexit, prudentiae atque integritati praejudicium adferre conari. Tertia haec jam est Vladislaviensis Ecclesia, cui praesum, in qua, ut in aliis, nihil unquam expertus sum, quod quenquam hominum vocationis meae poenitere testari possit: non unquam ab Rege aut Senatu petitum est, ut me vel Senatu abdicaret, vel Episcopi dignitate exueret, non unquam questum est, fuisse me adversis cujuspiam territorii Privilegiis Episcopum designatum [3]; sed ego pariter meique omnes dignitatis semper meae fructus laetos ceperunt. Nunc ordinationis istius meae in monasteriis rationem R. Dtioni V. exponere nihil necesse habeo: nullius unquam hominis, nullius Collegii os subterfugiam adeo, ut si opus sit, nihil etiam verear, ne ipsius Romani Pontificis aut oecumenici Concilii praesentiam, qua mihi frustra metum incutere V. R. Dtio nititur, sustinere non possim, talem mihi atque tantam justa mea confidentiam suggerunt. Et nunc vero, en ad R. Mtatem proficiscor, Synodus etiam nostra provincialis non procul abest, in qua libenter adero, ibi quantum ego meae huic causae confidam, experietur, qui volet. Ad disputationes V. R. Dtionis quoniam verbis respondere longum esset, re ipsa respondeo. Ego neque privata mea temeritate hanc monasteriorum curam suscepi, neque mihi usurpavi, sed fretus Sedis Apostolicae Regiaeque Mtatis autoritate, voluntate denique et consilio tum Rmorum Dni Archipraesulis [5] et omnium in provincia Episcoporum, tum Venera-

---

[1] Pomeranicis. [2] Culmensis.

[3] Stany pruskie skarżyły się przed królem, że Hozyjusz mianowany został biskupem chełmińskim przeciw ich woli i przywilejom pruskim. Lengnich, Geschichte der preuss. Lande königl. poln. Antheils, II 40 i nn. [4] N. Dzierzgowski.

bilium Canonicorum, fratrum meorum, rem ipsam sum adgressus. Hoc ita esse partim novit jam V. R. Dtio, partim suo loco fusius cognoscet. Nulla me porro etiam cupiditate eo adductum esse, hoc, si quicquam aliud, luculenter potest demonstrare, quod post illud Rmorum Dominorum decretum, cui ipsa etiam R. Dtio V. interfuit, quo decreto monasteria Pomeranica sub meam unius curam tradita sunt, non me repente quasi illotis manibus rebus monasterii immiscui, id quod faciunt ii, qui cupiditate tanquam vento feruntur, sed totum hoc quadriennium me continui, ut viderem, ecquid spei melioris ex monasteriis affulgeret, hoc est autem, num citra meam intensionem et curam monasteria possent consistere. Interea temporis quid vidi? quid audivi? quid cognovi? res ipsa loquitur: nempe quid aliud quam quod posteriora pejora sunt prioribus. V. R. Dtio quorum hominum patrocinium sibi sumat et contra quem, etiam atque etiam velim cogitet: ego ut cetera sileam, ordine et professione sum ipsius, quae me literis tantum non provocat in aciem. Monachi, quibus operam suam illa offert, inimici sunt primum et amici inimicorum profesionis nostrae, deinde ii homines, quos dum defendit V. R. Dtio, videat, ne peccata illi incutiant aliena pudorem. Scio, quid dicam, et ea res me sane, non possessionum multitudo aut monachorum paucitas, merito commovet, in qua re dum disputat V. R. Dtio, in scopulum impegisse videri potest: primum, quod possessiones istas nostras certarum esse putet personarum, quas tamen paulo ante Ecclesiae esse dixit; deinde, quod in multitudine possessionum paucitatem monachorum uni Episcopo comparat, ostendereque videri vult, justius a paucis monachis paucas possessiones quam ab uno Episcopo infinitas possideri. Quasi vero ignotum sit, quid hoc tempore Episcopi et quid monachi ferant ex suis possessionibus oneris, sive privatim sive publice; nam hi bonis suis, ut levissime dicam, in sinu gaudent et privatim fruuntur, Episcopi in familiam, in Ecclesiam et pauperes, in Rempublicam tot sumptus facere coguntur, ut nonnullos aere se alieno involvere oporteat. Itaque iis in rebus non tam possessionum atque possessorum, quam utentium et impensarum facienda est comparatio. Sed ne hoc quidem ad rem, de qua agitur: fruatur sane quisque suis possessionibus, sive ille multas sive paucas habeat. Illud quaero, an Episcopo non liceat, imo vero an Episcopus non debeat in dissipatione bonorum monasterii succurrere, an non ea tueri et defendere, an ex hominum prophanorum manibus non asserere et vindicare? Hoc nemo sanus negabit, hoc V. R. Dtio initio statim literarum suarum adprobat, hoc ego facio. Itaque ne illam quidem consequentiam formido, licere idem Regibus in Episcopos, quod Episcopis in Abbates. Primum, quod nihil ego hujusmodi in Abbates designo, quod mihi ipsi a Regibus pertimescendum esset; quid enim ago aliud, quam, ut dixi, bona Ecclesiae ex manibus prophanis eripio Ecclesiaeque restituo. Deinde, quanquam Abbatum aeque ac Episcoporum bona Ecclesiae bona sunt, et sicut Abbate Episcopus, ita Rex Episcopo superior est, tamen in eo magnum discrimen est, quod non idem est Rex Episcopo, quod Abbati Episcopus; nempe quod ii jus habeant commune ecclesiasticum, appellationem communem ecclesiasticorum et spiritualium, ille porro nihil ejusmodi, sed diverso jure sit diversaque appellatione. Haec ego ad V. R. Dtionem scripsi [1].

[1] W tém miejscu w rkp. inną ręką współczesną dopisane: „Desunt cetera".

545. Samueli, Episcopo Cracoviensi.

Sobcovis, 28 Octobris 1550.

Ex iis rumoribus, qui passim de adversissima R. Dtionis V. valetudine sparguntur, incredibilem dolorem capio, quod nisi scirem, multo pluries seri foris, quam apud aulam esse soleant, multo istos, qui de R. Dtione V. feruntur, ferrem acerbius. Ego salutem ac incolumitatem R. Dtionis V., quam universo nostro ordini salutarem esse agnosco, semper charissimam habui et habeo, eandemque illi ex animo opto, ut quum ea perfruetur, mei etiam, studiosissimi servitoris sui, meorumque justorum negotiorum rationem cum gratia habere queat. Cujus me favori diligenter commendo. Sobcovis, XXVIII Octobris.

546. Petro Kmitae, Palatino Cracoviensi.

Sobcovis, 28 Octobris 1550.

Saepenumero quum Cracoviam jussu Principis nostri Serenissimi venio, magna cum servitoribus meis simul incommoda perpetior, praesertim in hospitiis. Itaque quoniam cum multas et magnas alias res, tum hospitiorum etiam designationem, scio esse officii atque autoritatis Ill. Mtiae V., rogo diligenter, hospitia ut servitoribus meis designari jubeat, quae nec a domo mea [1] nimium absint, nec ad inhabitandum vehementer sint incommoda. Sobcovis, XXVIII Octobris.

547. Joanni Brandt, Proconsuli Gedanensi.

Sobcovis, 29 Octobris 1550.

Cum ceterorum omnium ex Celeberrimo ordine vestro studia in me magna et clara extiterint, tum V. imprimis Dtionis summa erga me officia ita mihi testata facta sunt, ut ea et semper et jucunde mecum repetam. Qua re adductus, continere me non potui, quin V. Dtioni, cui verbis non potui, scripto valedicerem. Ego sane ipsi totique ipsius domui omnem ex animo prosperitatem faveo, salutem et dignitatem habeo charissimam; puto enim, meam ipsius dignitatem et salutem non minus sibi charam esse, quam mihi est sua. Ceterum Henericus Kotwicz, qui in Silesia claros natales habet ex meisque tribulibus ducit originem, laborare pro quodam officio apud VV. Dtiones dicitur. Ego neque ipsum officium satis novi, neque scio, an huic facere ipse queat satis; sed tamen pro gentili meo [2] visum est a Dtione V. petere, ut in hoc officio demandando, rationem et istius, quam Henericus mecum habet, necessitudinis, et meae commendationis habeat V. Dtio, quae optime valeat. Sobcovis, XXIX Octobris.

548. Tidemano Giesae, Proconsuli Gedanensi.

Sobcovis, 29 Octobris 1550.

Dici aliter non potest, quin mihi studia et vestri Clarissimi ordinis in universum, et V. Dtionis imprimis probatissima sint, quorum ego memoriam et diu

---

[1] Cf. 23. [2] Po kądzieli, od matki Elżbiety z Krzyckich herbu Kotwicz Zebrzydowskiéj.

retinebo et suaviter recolam. Ea me res commovit, ut V. Dtioni, quum verbis nequiverim, scripto valedicam. Suam mihi salutem, dignitatem, fortunas magnae curae esse, sibi persuadeat V. Dtio; domus etiam et familiae suae ornamentum mihi esse charissimum, pro quibus nihil mihi operae difficile fuerit insumere, ipsa modo V. Dtio me amet, meosque a se amari declaret, quum potest. Cujus rei demonstrandae nunc est aliqua ipsi praebita occasio; nam Henricus Kotwicz, qui apud VV. Dtiones petit quoddam officium, est in Silesia clara atque Nobili familia prognatus meusque tribulis. Hunc si in petitione sua, gratia atque autoritate adjuverit V. Dtio, abunde declarabit, quanta erga meos benevolentia teneatur. Ego quid petat, non sat scio, sed tamen necessario meo commendatione mea deesse nolui, quam ut non vulgarem fuisse agnoscat, quaeso V. Dtionem. XXIX Octobris.

549. Jodoco [1], Abbati Poplinensi.

Gogolevi, 30 Octobris 1550.

Et scripto cautum et consuetudine observatum hactenus fuit, ut Abbates Poplinenses Praefectis meis Sobcoviensibus diebus Mercurii, Veneris et Saturni pisces hebdomatim mitterent. Ea consuetudo quoniam a non ita multo tempore interrupta fuit, indigne fero; confido tamen, V. Ftatem pro mea, quam in se experitur benevolentia, eam esse revocaturam, piscesque Capitaneis meis missuram. Is, quem nunc isthic praefeci, non vehementer hac ista impensa gravabit V. Ftatem, gratum potius habebit, quidquid illi missum fuerit. Ego porro si id officium, quod alioqui praestare necessario debet V. Ftas, quodque ego ab illa jure etiam atque judicio obtinerem, ex illa cognovero, omni id illi benevolentia reponam. XXX Octobris, Gogolevi.

Epistolarum Liber sedecimus.

---

550. Sigismundo Augusto Regi.

Culmseis, 2 Novembris 1550.

Caspar [2] frater, servitor V. S. Mtatis, me per literas de obitu Rmi in Christo patris et Dni Episcopi Cracoviensis fecit certiorem [3]. Quod nuncium quum accepissem, principio quidem aeternam animae illius salutem et quietem sum comprecatus, ut qui hic multos pro Republica labores exantlarit, idem aeterno illo et beato otio perfruatur; deinde cogitare illud mecum cepi, dignitatem et gloriam unicuique, qui modo hominis frugi nomen retinere velit, ita charam esse debere,

---

[1] Kron. [2] Zebrzydowski.

[3] Samuel Maciejowski † w niedzielę 26 października r. 1550: „die dominico XXVI ejusdem (Octobris) ante lucem diurnam alias inter septimam et octavam horas ultimum in Christo exalavit spiritum in domo sua canonicali in platea Canonicorum sita". Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac.

ut et praesentem tueri, et futuram optare promovereque debeat. Ego quod me ipsum attinet, facile hac ista mea sorte, quae mihi divinitus juvante V. S. Mtate obtigit, contentus esse queo; nam si quis ita ambitiosus sit, ut Vladislaviensem Episcopatum non satis sibi esse putet, huic in Polonia satis fortassis nihil erit, atque item, si quis sit, qui ita secum cogitet, Cracoviensem se quam Vladislaviensem malle, quod ille ad splendorem nominis magis faciat, idemque nihil reputet, quod quantum adferat splendoris, tantumdem molestiae et laborum, is mihi profecto rei tantummodo superficiem, non rem ipsam intueri videretur. Sed tamen quoniam difficilia omnia pulchra sunt, et nihil est, quod vir ingenuus non sibi pro gloria et dignitate subeundum esse putet, deinde quoniam fidem atque servitutem meam, sicut semel Mtati V. dicavi, ita magis ac magis testatam facere cupio (cujus mihi rei in hoc Cracoviensi Episcopatu maxime praeberetur occasio), quaeso supplex S. Mtatem V., ut mei in eo clementem rationem habere dignetur. Multae sunt rationes, quae huc V. S. Mtatem debent inflectere: tum quod hanc sedem Deo gratia obtineam, ex qua ad Cracoviensem tam vicinus gradus est, ut vicinior esse nequeat; tum quod mea in S. Mtatem V. ea sint merita iisque temporibus declarata, ut hac ista Mtatis V. gratia digna videri possint; tum quod si cuipiam homini hoc vacationis tempore gratificari volet V. S. Mtas, meo isto Vladislaviensi Episcopatu gratificandi illi amplissima erit occasio; tum quod de iis monasteriis Pomeranicis, quorum negotiorum in quo cardine jam constiterit[1], ex meis literis exque Magnifico Dno Procancellario[2] intellexit V. Mtas, intelligetque me ipso referente, et quibusdam Prutenis Nobilibus attestantibus copiosius, decernendi pro suo arbitrio facultas erit tota penes V. S. Mtatem. Quae omnia tanti sunt tantique esse debent apud S. V. Mtatem, ut meminerit, nisi ea apud V. Mtatem, prudentem Principem et gratissimum dicerentur, in immensum dilatari dicendo amplificarique posse. Sed ego gratia magis V. S. Mtatis, quam ullis rationibus niti volo, haec nisi me defecerit, abunde mihi ad id, quod peto obtinendum, praesidii satis esse putabo; quod nisi obtinuero, aperietur fenestra malevolis secus aliquid et de meis meritis et de V. Mtatis in servitores grata voluntate suspicandi. Ego tenuitatis meae satis mihi sum conscius, sed tamen si tenue habeo ingenium, non habeo tenuem fidem in Rempublicam, observantiam in V. Mtatem, propensionem in Dei Ecclesiam, et fortassis adeo non tenuem, ut illa et Respublica et V. Mtas et Ecclesia Dei contenta esse jure queat. Id si ita esse existimat V. Mtas, quemadmodum non immerito fortassis existimare debet, hoc efficiat, ut hunc istum Episcopatum non concursatione et meritorum jactatione, sed Divina ipsa vocatione et gratia V. S. Mtatis videar esse consecutus. Ero is in illo, quem ipsa me esse volet V. S. Mtas, quae mihi optime valeat felixque imperet. Datum Culmseis[3], II Novembris MDL.

551. Joanni Comiti in Tarnow, Castellano Cracoviensi.

Culmseis, 2 Novembris 1550.

Qui dolor ad Ill. Mtiam V. pervenerit ex obitu Rmi patris, Dni Episcopi Cracoviensis, collegae mei, satis intelligo, qui mutuae illius inter VV. Dtiones necessitudinis et conjunctionis optime eram conscius, in quo solarer V. Ill. Mtiam,

---

[1] Sic! [2] J. Ocieski. [3] Chełmża w wojew. chełmińskiém.

si illam verbis magis et argumento cujuspiam, quam sua ipsius virtute fortem esse posse judicarem. Itaque hoc totum orationis genus intermitto, illud potius V. Ill. Mtiae recipio et confirmo, eum me fore, cui Ill. V. Mtia tam chara tamque observanda sit, quam fuit illi. Perficiat modo gratia atque autoritate sua, ut quum idem erga ipsam studium gero et benevolentiam, eandem etiam dignitatem gerere, quam gessit ille, queam. Non dubito haec a V. Ill. Mtia petere, fretus cum mea in ipsam observantia, tum ipsius magnificis et liberalibus promissis de fortunis, de dignitate mea tuenda et augenda. Quod sequitur, addam non tam alterius cujuspiam rei, quam testificandi mei in V. Ill. Mtiam studii causa: me, si hunc Episcopatum Diis non invitis assecutus fuero, omnibus in rebus in ipsius V. Ill. Mtiae potestate fore, quam longum optime valere cupio. II Novembris, Culmseis.

552. Nicolao Radiviloni, Duci Olicensi.

Culmseis, 2 Novembris 1550.

Sicut ipse Clarissimae Radivilonum familiae jam tum, quum inter minores adhuc versarer, omne meum semper studium et benevolentiam declaravi, nuncque adeo, quum ex hac Ill. progenie Deus sororem [1] V. Ill. Dtionis in Regiam dignitatem vocaverit, sicut omnem meam curam, laborem, operam adhibui, ut claritas ipsius familiae illustrior etiam atque etiam redderetur: ita existimo et confido, V. Ill. Mtiam me gratia sua autoritateque adjuturam, ut quo loco nuper Rmus in Christo pater, Dnus Episcopus Cracoviensis decessit, eundem ego obtineam [2]. Polliceor V. Ill. Dtioni et confirmo, si in me is Episcopatus Cracoviensis collatus fuerit, omnem daturum operam, ut cum universae Radivilonum familiae tum privatim V. Ill. Dtioni, quam ego singulariter semper sum complexus, studiosum me et benevolentem esse probem. II Novembris, Culmseis.

553. Joanni Oćieski Procancellario.

Culmseis, 2 Novembris 1550.

Dignitati V. Mtiae et praesenti, et hoc vacationum tempore speratae certe quidem, faveo quam plurimum. Nunc prorsus erigendus est ille Ocescanus animus hac tanta spe, tamque ampla proposita, nunc perficiendum illud idem, quod olim Sobotius [3] in R. Dno Dzerzgovio perfecit. Quid illud? ut quum V. Mtiae majus illud et augustius Regis Regnique signum [4] tradendum sit, major mihi etiam, veteri amico atque familiari ipsius, infula [5] decernatur. Quod si me non fefellerit, illud V. Mtiae modis omnibus confirmo, meam istam cum illa conjunctionem testatiorem fore, Vque Mtiae jucundiorem et chariorem. Nam quo plus benevolentiae, officii, liberalitatis praestare V. Mtiae potero, hoc plus praestabo, et fortassis ita plus, ut in eo multorum etiam hominum opinionem vicisse videar. Itaque huc curam, huc studium suum apponat V. Mtia, si me non indignum eo esse judicat,

---

[1] Barbaram.

[2] W dziesięć dni późniéj, 12 listopada 1550, upraszał listownie Mikołaja Radziwiłła, podczaszego litewskiego, także Jerzy Podlodowski, kanclerz królowéj Barbary, o wyjednanie mu u króla i królowéj opróżnionego po Maciejowskim biskupstwa krakowskiego. Baliński, II 182.

[3] Thomas. [4] Kanclerstwo koronne po Samuelu Maciejowskim. [5] Cracoviensis.

sique me non ingratum fore existimat, ut Cracoviam ex iis angulis commigrare ibique quotidie praesentia frui possim V. Mtiae, quae optime valeat. II Novembris, Culmseis.

554. Joanni Comiti in Tarnow, Castellano Cracoviensi.

Volboriae, 15 Novembris 1550.

Etsi tempus, ut scribit V. Ill. Mtia, prope sit, quo simus Cracoviam [1] conventuri, tamen sensus literarum ipsius non sinit me exspectare, mitti potius cum literis et mandatis ad illam jussit, priusquam ipsa Regia Mtas alloquatur, et priusquam mutuo conveniamus. Duo sunt in literis ipsius, quae vel desidero, vel ad quae rescribo. Principio, quod ad meam dignitatis [2] accessionem exiguas suas esse vires scribit: scrire me, quis haec munera conciliet, quis etiam largiatur. Equidem ita existimo, has esse virtutes, haec esse merita V. Ill. Mtiae, sive in Principem quis quaerat, sive in Rempublicam, ut minus digne factum videatur, si R. Mtas inconsulta V. Ill. Mtia, viro gravi prudentique et diu atque bene in Republica versato Senatore, haec loca atque munera senatoria in quempiam conferret. Quod si id porro non modo inconsulta V. Ill. Mtia, sed etiam fortassis invita fecerit, illud (absit verbo invidia) parum grato animo, ne dicam injuria faceret. Cognovit universa Europa, quid majores V. Ill. Mtiae de hoc Regno deque suis Regibus, quid V. Ill. Mtia de tota item Republica, hoc autem est de capite simul atque membris, meruerit. Videt eadem atque intelligit Europa, quid V. Ill. Mtiae a Republica aque Rege, qui in illa capitis locum tenet, debeatur, quod nisi ipsi praestari videret, aeterno ingrati animi crimine rem nostram publicam argueret. Haec quum ego ita esse intelligam, quaeramne adhuc alium praeter V. Ill. Mtiam precatorem, qui mihi ampliora haec ornamenta conciliet? Deus hoc Maximus prohibeto. Hoc primum. Deinde, quod ubi mihi gratiam atque operam suam V. Ill. Mtia defert, ibi mihi modestia illius, quod pace ipsius dixerim, non facit satis. In quo etsi ego illud existimo, re mihi potius ipsa gratiam suam velle, quam literis atque verbis demonstrare voluisse: tamen dum mecum illud tempus memoria repeto, quum V. Ill. Mtia perspecta mea et fide in Principem duriusculis suis temporibus et in perturbatam Rempublicam studio, in seque benevolentia, illud mihi osculo dato receperit, se in quacunque ampliore vacatione singularem daturam operam, nihilque non facturam, ut illius fidei, studii, benevolentiae, quam ego contra multas quorundam minas et terrores graviter impendi iis, quibus debui, feram fructum atque testimonium; hoc inquam tempus, dum mecum repeto, est sane, cur existimem, uberibus mihi verbis gratiam atque operam V. Ill. Mtiae deferri debuisse. Sed me tamen recreat futuri temporis exspectatio, quum mihi a V. Ill. Mtia re potius quam verbis satisfactum esse videro. Interea dedi plura huic meo servitori, Nicodemo Lakinski, mandata, qui quum meum studium atque benevolentiam in V. Ill. Mtiam probe noverit (est enim ex veteribus et intimis meis servitoribus), amplius de omnibus rebus referet V. Ill. Mtiae. Nolim autem, V. Ill. Mtia existimet, hunc Episcopatum [3] ita anxie a me desiderari, ulla habendi aut sese efferendi cupiditate, quandoquidem et sorte mea contentus sum, et ab ambitione semper fui alienus: sed ne exultet inimicus, qui me a Principe meo absterrere conatus

[1] 25 Novembris 1550. [2] Episcopalis Cracoviensis, cf. 551. [3] Cracoviensem.

fuit, et ne amici conturbentur, qui mecum pariter Mtati Suae R. temporibus his serviverunt, hoc est, quod desidero. Et quidem ita existimo: si in me is Episcopatus collatus fuerit, magna abunde R. Mtati occasio supererit gratificandi Vladislaviensi Episcopatu, cui voluerit; sin minus, huic quidem, in quem collatus fuerit, parum admodum ultra Vladislaviensem accedet, mihi porro acerbissimus dolor inuretur, quum meam fidem meaque merita parvi fieri cognovero. Ego in eo Episcopatu, si quisquam omnino hominum conjunctionem necessitudinis cum V. Ill. Mtia testatissimam faciam, et plane quod dici solet, quodque etiam superioribus literis scripsi, in ipsius ero potestate, et porro ultra hanc communem et usitatam commendationem, privatim quidquid volet, nihil renuam. Commendo me favori V. Ill. Mtiae, quam ut Deus diu sospitem tueatur, precor. Volboriae, XV Novembris.

555. Nicolao Radzivilo, Duci Olicensi.

Volboriae, 15 Novembris 1550.

De V. Ill. Mtiae gratia atque benevolentia etsi vehementissime eram persuasus, tamen quia tam vehementer non eram, quam me epistola ipsius humanissima atque amicissima esse coëgit, vehementius ipsi habeo gratias, quam possum agere, ubi primum vero ipsius conveniendi dabitur occasio, habebo etiam et agam vehementius. Interea rogo, ut quam mihi spem literis in hoc Episcopatus Cracoviensis negotio excitavit, eam re ipsa confirmare dignetur: habebit me, non modo sicut solebat, sed sicut volet, et porro quidquid privatim velle ipsam cognovero, id faciam. Cetera dicet hic Nicodemus Lakinski, qui ex veteribus est meis et dilectissimis servitoribus. V. Ill. Mtiam diu optime valere precor. XV. Novembris.

556. Sigismundo Augusto Regi.

Volboriae, 16 Novembris 1550.

Usurpare illud Coriolani [1] Romani juvat, quum sua bene in bello navata opera Consuli probaretur: Laetor a Consulibus laudari equumque [2], fortitudinis proemium, lubens accipio. Et quidem hoc juvat magis, quo et V. S. Mtas, Rex Augustissimus, quolibet ex Consulibus superior, et honestas atque amplitudo ejus testimonii, quo sibi V. S. Mtas meam virtutem et fidem erga se per literas decorandam esse existimavit, vincit atque superat Consulis de Coriolano testimonium. Ac fecit haec sane clementia atque humanitas literarum V. S. Mtatis, ut non exspectato eo tempore, quo propediem isthuc [3] ipse sum venturus, confestim per epistolam V. S. Mtati gratias agerem; cepi enim primum inde eam, quam dico laetitiam, quae est conscientiae meae fructus uberrimus, deinde animum quoque et voluntatem ampliorem ad ejusdem deinceps modi atque rationis servitia, quae tam honesta tamque clementi sua testificatione V. S. Mtas indigna esse non putavit. In quo quoniam id praesefert V. S. Mtas, quod alioqui in Principibus minus saepe apparet, quos dixit quidam, rarissime sentire gratiarum affectus, exhibebo ego vicissim V. R. Mtati, si quam antea, eam fidem, constantiam, tale obsequiorum et servitutis genus, quod non promiscue neque passim solet inter servitores reperiri; vitam me

---

[1] Caji Marcii. [2] Plutarchus. [3] Cracoviam.

Hercule! ipsam meam, quae servitiis V. Mtatis et habebo vilius et contemnam, sicubi necesse erit, fortius. Postremo cepi inde etiam spem quandam lautiorem: nam si V. Mtas S. hoc mihi virtutis atque fidei testimonium dare non dubitavit, non dubitabit etiam, quod credo, suum huic virtuti et maxime proprium proemium tribuere honorem, neque inter eos esse volet, quos Cato Romanus, dum virtutem honore defraudant, virtutem dicebat ipsam e media hominum vita tollere: sed ita potius se componet, ut non solum laetitiam mihi cum Coriolano communem excitavisse, sed etiam aliquod, equi loco, fidei constantiaeque meae proemium tribuisse videatur. Quod si impetro, perfruetur virtus suis atque debitis fructibus, simul autem S. V. Mtati potestas fiet sufficiendi in locum meum, quem libuerit, qui locus [1] etiam, ut nunc est quidem, is est, qui cuicunque cesserit, hic magna cum primis V. Mtati gratia adfectus esse videri poterit; sin minus, mihi jam repulsam ferre fuerit acerbissimum, virtuti ipsi proemio privari gravissimum, huic vero, qui mihi antelatus fuerit, paululum admodum accreverit ultra id, quod si meum locum obtinuisset, fuisset consecutus. Reliqua de voluntate mea exponet V. Mtati S. Dnus Florianus Zebrzydowski: ego hoc totum Deo Maximo Vque Mtati, quae ipsius in terris vices gerit, do et trado. Quam diu felicem regnare cupio. XVI Novembris, Volboriae MDL.

557. Petro Kmitae, Palatino Cracoviensi.

Volboriae, 16 Novembris 1550.

Etsi sorte hac mea contentus sim, quae mihi et quietis et commodi plus pene suppeditat, quam vel ista Cracoviensis Episcopatus conditio: tamen quia viro ingenuo et utile prae honesto, et otium prae studio Reipublicae contemnendum est, cuperem ego more majorum, qui in hac nostra Republica in amplissimis honoribus ampliores saepe concupiverunt, in Cracoviensem Episcopum, si Deo Maximo ita visum fuerit, designari, qui et locum proximum obtineo, et studium in Rempublicam atque Ecclesiam tale gero, quale hac ista dignitate videri esse potest non indignum. Ea res quoniam secundum Deum sita est in Principis gratia, ad quam conciliandam gravium mihi virorum et prudentum Senatorum, hoc est talium, qualis est citra controversiam V. Ill. Mtia, suffragiis opus esse video (intelligo autem, et quantum Princeps judicio atque autoritati V. Ill. Mtiae tribuat, sicut merito debet, et quantum ego apud illam gratia atque benevolentia valeam), rogo, mihi ut in ea re gratia atque autoritate sua apud Principem adesse velit V. Ill. Mtia. Quae quoniam ejusmodi loci, Deo gratia, et Palatinus est et Capitaneus [2], efficiam profecto, ut si me Deus in eam sedem accersierit, et benevolentem Episcopum et deditissimum vicinum me esse praebeam Ill. V. Mtiae. XVI Novembris, Volboriae.

558. Joanni Oćieski Procancellario.

Volboriae, 16 Novembris 1550.

Ex V. Mtiae et copiosius ex Venerabilis Dni Slomowski [3] literis intellexi, offensam esse nonnihil V. Mtiam, quod literae meae Regiae Mtati per alium quam V. Mtiam sunt redditae. In quo quis sit culpandus, non satis intelligo; ego quidem,

[1] Episcopatus Vladislaviensis. [2] Cracoviensis. [3] Stanislai.

quum fratris [1] ad me nuncius cum hac vacatione venisset, et in itinere me reperisset, in illa properatione, qua tamen remittebam, nihil cogitabam, per quem literae redderentur, illud tamen diligenter mandavi, in omnibus ut rebus meis ad V. Mtiam referretur. Hoc si facere is neglexit, cui mandavi, culpa vacare non potest, nam ego ultra opem eorum, quos mihi isthic ex naturali conjunctione bene velle intelligo, V. Mtiam jam pridem elegi, cui graviora mea negotia committerem. Utut sit, ego hunc animum erga me V. Mtiae sane amplector, nec minoris apud me est haec ipsius in me officiosa voluntas, quam esset ipsum officium. Agat modo deinceps et curet, ut ne ulla in parte et exspectationi meae et promissis desit: habebit me, sicut jam dixi toties, omnium gratissimum, et quo ipsa mihi officia sua magis declaravit, quoque ego plus potero, hoc me agnoscet gratiorem. Id ita esse res ipsa comprobabit. Bene valere V. Mtiam opto. Volboriae, XVI Novembris MDL.

559. Alberto, Duci Prussiae.

Volboriae, 21 Novembris 1550.

Quum intellexissem, V. Ill. Dtionem Cracoviam venire [2], scirem vero, non alia ipsam iter quam Volboria facere solere, posthabitis magnis meis in Pomerania et Cujavia negotiis Volboriam properavi, ut hic in meas aedes Ill. V. Dtionem hospitio exciperem, cui vel ab ineunte pene aetate mea studium meum dedicavi. Exspectavi integram hebdomadem, sperans fore, ut citius huc V. Ill. Dtio, quam advenit, adveniret, praesentique se mihi exhiberet. Nunc spe hac ista dejectus, ad S. Regem jussu ipsius proficisci cogor. Sed tamen ut studii mei in V. Ill. Dtionem hospitalitatisque ratio constet, mandavi diligenter Vicecapitaneo huic meo Volboriensi, ut adventanti V. Ill. Dtioni obviam prodiens, meo illam nomine salutaret et vero oraret, ut ne tectum studiosissimi sui servitoris in eundo praetereat, divertat potius et itineris molestiam nonnihil relevet, atque adeo quidquid in usum suum opus habet, praeberi sibi mandet. Quod quum Vicecapitaneus meus faciet, quaeso, V. Ill. Dtio exorari se patiatur: hic quidquid erit, affatim ipsi subministrabitur, hanc mihi tantummodo gratiam exhibeat, ut ne domum ipsam meam praeteriisse videatur. De obitu Rmi in Christo patris et Dni Episcopi Cracoviensis non arbitror V. Ill. Dtionem ignorare, quae res vacuum in Senatu locum fecit. Ei loco quoniam ego proximus assideo, deque mea in Rempublicam et S. Principem fide atque observantia egregie mihi sum conscius, quaeso etiam atque etiam V. Ill. Dtionem, ut quum in eum locum quispiam utique ex nostro ordine sit sufficiendus, ego potius gratia atque favore Ill. V. Dtionis sufficiar, qui loco ipsi proximus, qui in Rempublicam et Principem fide, ut levissime dicam, sum non postremus. Scio, hoc totum in Dei Maximi voluntate Regiaque potestate situm esse, sed tamen neque Deus otiosis, neque R. Mtas non postulantibus adesse temere solet, et sicut Divina Mtas nostra invocatione atque precibus, ita Regia intercessorum favoribus flectenda est, eorum praesertim, quorum apud illam autoritas et chara est et magna. In quo ego numero quoniam Ill. Dtionem V. esse scio, de cujus

[1] Casparis Zebrzydowski, cf. 550.

[2] Celem złożenia hołdu królowi polskiemu, co nastąpić powinno było 25 listopada 1550, dla niedojrzałości jednak układów i przygotowań odłożone zostało na 9 grudnia t. r. Baliński, II 184.

erga me gratia vehementer confido, rogo plurimum, ut sicuti olim [1] sua unius gratia atque favore apud Divum Sigismundum Regem Cricio, meo avunculo, Archiepiscopatum Gnesnensem impetravit, ita nunc apud Divi illius Regis filium Serenissimum locum Archiepiscopatui proximum mihi, Cricii nepoti, impetrare dignetur. Id quod si ipsius autoritate adeptus fuero, hoc magis elucescet mea in ipsum observantia, quo magis dignitas quoque mea et autoritas eluxerit. Commendo studium meum V. Ill. Dtioni deditissimum, quae diu bene valeat. Volboriae, XXI Novembris [2].

560. Isabellae, Hungariae Reginae.

Cracoviae, 20 Decembris [3] 1550.

Etsi literas a Mtate V. S. nullas acceperim, tamen quum et vidissem ad M. Dnum Cracoviensem Palatinum [4], et me Dnus Ligęza V. Mtatis S. nomine allocutus fuisset, volui citra literas etiam praestare operam atque officium V. S. Mtati. Itaque quum alii in Senatu aliter censerent, ego qui sensus V. Mtatis videor mihi nonnihil habere exploratos, censui, nihil V. Mtati charius nihilque fore antiquius, quam si huc ad quascunque assignatas possessiones, per Mtatem Regiam advocaretur, convenique bis Suam Mtem ea de re, a qua mihi sic responsum est: Si post ejus Legati reditum, qui isthuc sopiendorum dissidiorum causa inter Dnum Episcopum Varadiensem [5] et M. Dnum Petrowicz mittitur, aliquid V. Mtas ad Suam Mtatem de suis adhuc incommodis retulerit, velle se huc quam primum V. S. Mtatem commode et cum dignitate reducere. Ego etsi Suae Mtati abunde declaravi, qualis haec inter istos proceres futura est, si modo futura est, animorum conciliatio, tamen quum obtineri per Senatum, quod volebamus, non potuit, quod dedit Sua Mtas, accepimus, gratiasque Suae Mtati egimus. Quod reliquum est, sibi velim V. S. Mtas de mea erga se observantia optime persuadeat; nam vita eo functo, qui mihi omnes praeripiebat declarandi mei in V. Mtatem studii occasiones, non committam, ut minus pro S. Mtate V. facere, quam velle existimer. Cracoviae, XX Decembris MDL.

---

[1] A. 1535.

[2] Mimo nadzieję Zebrzydowskiego książę pruski Albert nie zjechał osobiście do Krakowa dla złożenia królowi polskiemu hołdu, lecz wysłał w tym celu sześciu posłów, którzy imieniem jego hołd w rzeczy saméj 9 grudnia r. 1550 publicznie w Krakowie złożyli; na dwa dni zaś przedtém, 7 grudnia r. t., odbyła się koronacyja królowéj Barbary. Cf. Appendicem.

[3] Nie cały czas od końca listopada do 20 grudnia r. 1550 bawił Zebrzydowski w Krakowie; kapituła krakowska w oskarżeniu z dnia 16 maja r. 1551 obwiniała go, że zaraz po koronacyi królowéj pospieszył z Krakowa do Wolborza na chrzciny swojéj córki, cf. Appendicem. W każdym razie jednak wycieczka ta jego do Wolborza mogła nastąpić dopiéro 13 grudnia lub późniéj, gdyż dnia 12 jest jeszcze podpisany razem z innymi biskupami na przywileju danym przez króla duchowieństwu przeciw heretykom, dd. Cracoviae feria 6 post festum Conceptionis b. V. Mariae 1550. Damalewicz, Vitae Episcoporum Vladisl., str. 384—387; Szujski, Scriptores. rer. Polonic., I 59 i nn. Według Księgi jego aktów, 22, miał zresztą nawet jeszcze 13 grudnia r. 1550 znajdować się w Krakowie.

[4] Petrum Kmita. [5] Georgium Martinuzzi.

ANDREAE PATRICII[1]

ANDREAE ZEBRZIDOVII

DESIGNATI CRACOVIENSIS EPISCOPI[2] NOMINE.

Epistolarum Liber primus.

---

561. Alexandro Farnesio Cardinali.

Cracoviae, 31 Decembris 1550.

Ita mihi sors quaedam iniqua semper praecludit rationem referendae gratiae V. R. Ptati pro summis ipsius erga me officiis ac meritis, ut dolorem meum, quem inde capio, explicare plane non possim. Video sane, quid me hoc tempore maxime facere decuisset. Sed quid? Veni Cracoviam, ut jurijurando subjectionis, quod Ill. Dux Prussiae Regi nostro Serenissimo juravit, interessem: hic praeter omnem spem meam Episcopatus Cracoviensis, quem ego de possessionibus meis quum exirem, vacuum factum esse nescivi [3], in me est Divina [4] benignitate Regiaeque Mtatis voluntate collatus. Itaque factum est, ut quum isthuc [5] confirmandae istius Regiae voluntatis causa mitto, sic mittere coactus essem, sicut eos oportet, quibus peregre existentibus haec ista mittendi necessitas incubuit. Ac me quidem hac in re nihil conturbat magis, alioqui enim gratificandi V. R. Ptati multo nunc offertur uberior occasio, nisi quod suppudet toties V. R. Ptati promisisse, nihil vero praestitisse unquam. Sed ego haec deinceps libenter magnitudine et crebritate meorum officiorum sarciam, quandoquidem me jam Deus in haec loca, Italiae viciniora et celebriora, vocaverit. V. R. Ptatem interea oro, ut his meis servitoribus, quibus isthic rerum mearum curam demandavi, gratia, autoritate, et sicubi opus foret, consilio adesse dignetur, ut cito et bene rebus confectis ad nos redeant. Ego hanc V. R. Ptatis gratiam ad cetera adjiciam, quae, sicut dixi, officiis, obsequio, grata voluntate reponam primo quoque tempore V. R. Ptati, quam diu bene valere opto. Cracoviae, ultima Decembris MDL.

---

1 Nidecki. 2 Od 22 grudnia r. 1550, cf. Appendicem. 3 ? 4 !
5 Romam.

562. Eidem.

Cracoviae, 30 Decembris 1550.

Quoniam is locus, in quem Deo gratia vocatus sum, propter suam ultra alios Episcopatus celebritatem magna multorum doctorum virorum frequentia opus habet, quos me tuendae religionis et docendae gratia, cum aliis rebus atque muneribus tum sacerdotiis etiam allicere oportet: supplicat per literas S. Mtas R. SS. Dno Nostro [1], menses ut mihi suos dignetur Sanctitas Sua concedere. Itaque sicut etiam Sua Mtas ab R. Dtione V. petit, ut ad obtinendum eos autoritatem suam interponat, ita ego ipse oro et quaeso, gratiam mihi in eo suam praestare ut dignetur, quam ego illi omni meo officio obsequioque lubentissime referam. Cracoviae, XXX [2] Decembris.

563. Joanni Dębnicki [3].

Cracoviae, 31 Decembris 1550.

Collatus in me est Deo gratia Episcopatus Cracoviensis, quam ad rem quid mihi opera V. Ftatis opus sit, servitores isti mei, quos isthuc cum pecunia mitto, referent V. Ftati. Rogo, ut procurationem negotii mei istius suscipiat V. Ftas servitoribusque meis opera sua, quam hic mihi multi commendarunt, ita adsit, ut cito et bene confectis rebus redire possint; cognoscet me gratissimum V. Ftas, quae bene valeat.

Pecuniae si aliquid deficeret, etiamsi ad ter usque vel quater centum, rogo V. Ftatem diligenter, alicubi ut conquirat defectumque suppleat, neque patiatur, ut propter quantamcunque pecuniae summam causa nostra aliquid periclitetur. Nos quidquid V. Ftas nostra causa impenderit, cum gratiarum actione rependemus, vel hic, cuicunque V. Ftas jusserit, vel isthic, quandocunque voluerit, etiam nostro impendio; id V. Ftati verbo nostro pollicemur. Rogamus tamen, ut exactam omnium expensorum rationem diligenter nobis describat, neque se insciente patiatur quicquam ab his servitoribus nostris quoque expendi. In obtinendis etiam mensibus Apostolicis, pro quibus R. Mtas SS. Dno Nostro scribit, operam nobis et diligentiam suam praestet V. Ftas rogo. Datum Cracoviae, ultima Decembris.

564. Cuidam Magnificentiae [4].

Cracoviae, 30 Decembris 1550.

Interest vehementer non solum Doctoris Benedicti Cosminii [5], hominis eruditi mihique charissimi, sed etiam mea ipsius et Ecclesiae Cracoviensis, cui me hoc tempore Deus praeesse voluit, ne quid V. Dtio de priore sua sententia in negotio Ecclesiae Cazimiriensis [6] immutet; nam Doctor Benedictus, qui administrationem ejus Ecclesiae functione altaris in templo Cracoviensi munereque concionatorio permutavit, ita conciones suas et Principi Serenissimo et Senatui universo probavit, ut non facile Ecclesia alium quenquam ipsi substitui patiatur. Sed et ipsa

---

[1] Julio III. [2] Sic! [3] Romae. [4] List 564 niema w rkp. żadnego napisu.
[5] Professoris Universitatis Cracoviensis. [6] Casimiriae ad Cracoviam.

V. Mtia si cum sua ipsius constantia rationem iniverit, facile cognoscet, quam sibi de priore sententia decedere parum conveniat, praesertim quum id jam apud alteram partem patronorum, qui sibi jus quoque ad Ecclesiam Cazimiriensem praesentandi competere existimant, effectum sit, ut de jure suo isto, si quod est, hac vice decesserint. Itaque V. Mtia quo consilio olim Dnum Dambrowski ad Cazimiriensem Ecclesiam praesentavit, hoc consilium recipiat et tueatur, patiaturque tandem, Doctorem Benedictum hanc istam ad munus concionandi vocationem certam tenere. Ego, si praecessor meus, Samuel Maciejowski, potuit integris rebus V. Dtionem in eam sententiam inclinare, spero, me quoque tantum gratia atque benevolentia apud V. Mtiam valiturum, ut susceptam semel sententiam resumendam sibi esse ad mea postulata existimet; nam ego sane neque V. Dtionem minus amare, neque Dri Benedicto minus favere, neque minus Ecclesiam curare, quam praecessor meus, videri volo. XXX [1] Decembris MDL.

565. Sigismundo Erbestein [2].

Cracoviae, 4 Januarii 1551.

Quandoquidem ex V. Ill. Mtia omnia semper benevolentis hominis officia cognovi, continere me non potui, quin euntibus isthuc [3] servitoribus meis de meae dignitatis accessione V. Ill. Mtiam facerem certiorem. Ex illo Episcopatu [4], in quo dum essem, libenter V. Mtiam Ill. vidi Volboriae, translatus sum Divina voluntate Regiaeque Mtatis favore et gratia in Cracoviensem istum, quem dum possedero, si unquam antea et Serenissimae Romanae Mtati [5] servivi, cujus singularem erga me gratiam in legatione olim [6] mea cognovi, et V. Ill. Mtiae, si unquam antea amavi et observavi, nunc et serviam studiosius et amabo atque observabo diligentius. Ad vetus enim illud meum studium et benevolentiam accessit hoc tempore vicinitas, quam ille apud Comicum in propinqua amicitiae parte esse putat. Mitto in Italiam hos meos servitores cum mandatis: hi si quid gratia V. Mtiae Ill. vel in ceteris rebus, vel in liberi transitus per Austriam literis eguerint, quaeso, ut eam illis non gravatim exhibeat mea causa. Ego ut dixi, ut omnia mea officia in V. Ill. Mtiam hic constent, dabo omnem operam. Nova haec sunt fere apud nos: Serenissima Hungariae Reginalis Mtas [7] nuper huc Cancellarium suum [8] misit ad Regiam Mtatem, qui quae attulerit, ea ego facile V. Ill. Mtiae significarem, si tam literis quam ipsi V. Mtiae tuto credi possit. Illud paucis accipiat: quaecunque is attulit, ea omnia ex re esse et dignitate S. Romani Regis, quem Deus sospitem una cum V. Ill. Mtia incolumi diu tueatur. Me, quod superest, V. Ill. Mtia amet suumque totum esse putet. Datum Cracoviae, 4 Januarii MDLI.

566. Alexandro Farnesio Cardinali.

Cracoviae, 6 Januarii 1551.

Dum servitores meos eo ablegarem, exciderat memoria id, quod V. R. Ptati inprimis significandum fuit; itaque mittere coactus sum, qui illos cum his literis

[1] Sic! [2] Herberstein. [3] Vindobonam. [4] Vladislaviensi. [5] Ferdinando I.
[6] A. 1543, cf. Appendicem [7] Isabella. [8] Jacobum Paczyński.

insequantur. Persuasum erat Principi nostro Serenissimo a quibusdam, ut hoc vectigal Sacrae confirmationis, quod nunc isthuc a nobis mittitur, apud SS. Dnum Nostrum ita nunc impetret, ut deinceps etiam in omne tempus posterum impetratum esse videatur. Ego qui Ecclesiae et Sedis istius Apostolicae dignitatem tuendam mihi perpetuo proposui, dedi operam nullumque non movi lapidem, ne haec ista minime jucunda significatio daretur Sedi Apostolicae, neve quum mea dignitas creverit, Sanctae istius Sedis Majestas et amplitudo decrevisse ulla ex parte videretur, obtinuique id totum Deo gratia, quod volui. Cujus facti mei conscientia quoniam me delectat plurimum, intermittere nolui, quin hanc istam voluptatem cum V. R. Ptate communicem, cui me in gratiam, negotiaque omnia etiam atque etiam commendo. VI Januarii MDLI.

567. Sigismundo Augusto Regi.

Miechovi, 7 Januarii 1551.

Existimo, mea interesse, ut de iis rebus, quas Orator S. Reginalis Hungariae Mtatis ad V. Mtatem retulit, sententiam meam dicam, quam omnino V. Mtati, quum valedicerem, exponere oblitus fui. Mihi sic videtur: aequum esse et commodum, ut sese V. Mtas ad voluntatem S. Suae sororis, Rmi Dni Episcopi Varadiensis [1], Magnifici Petrovicii accomodet, eademque etiam opera Sacrarum Caesareae et Regiae Romanae Mtatum [2] optata, qua maxime potest, adjuvet, hoc est, ut patiatur V. Mtas, fieri id ab Hungaris erga S. Romanorum Regem, quod cupiunt, dummodo Ill. nepoti [3] V. Mtatis satisfiat vicissim a S. Romana Mtate, vel de ipsius patrimonio, vel quoniam id confieri non potest, sunt enim pleraeque possessiones occupatae, de aequalibus saltem possessionibus, Mtati autem praeterea Reginali, sorori V. Mtatis, aliquid etiam antiphernorum nomine accedat. Sic puto fiet, ut neque Imperator Turcarum offendatur, et S. Caesarea ac Regia Romana Mtates officium ac benevolentiam V. Mtatis probent. Quomodo enim non probent, quum assensione ista V. Mtatis rerum se in Transilvania potituros et Regni prope totius Hungariae summam habituros videbunt? Et Turca si quid eo offendetur, id sane non V. Mtati acceptum feret, cujus permissione duntaxat haec omnia geri videbit, non voluntate neque studio, sed si cui acceptum feret, Regiae Romanae Mtati feret acceptum, et si vindicandi animus erit, in ipsa sibi vindicandum existimabit. Igitur dum is vindicat, dum Rex Romanus et se defendit et arces in Hungaria deperditas recuperat, justum tempus praeterlabetur, interim vero V. Mtas cum tota sua ditione atque terris quiete fruetur, et S. sororem Suam, quam profecto in isto rerum discrimine a V. Mtate deseri, nec honestum esset nec decorum, in tuto collocabit, ut jam deinceps opus non habeat, toties a V. Mtate auxilium postulare. Puto igitur, quod laedit neminem, prodest multis, tutissimum esse et honestissimum consilium, idque sequendum esse V. Mtati censeo. Jam illud alterum de recipiendo Episcopo Varadiense in ditionem V. Mtatis etsi non magna in consulendo festinatione egeat, nondum enim plane ad eam rem ventum est, tamen faciendum V. Mtati putarem, cum aliis de causis tum quia homini adflicto, ver satili illi quidem, sed hac jam tum aetate ita constituto, ut nihil spectare aliud, quam quietem reliqui sui temporis videatur, jus hospitii negari pie non potest,

[1] G. Martinuzzi. [2] Caroli V et Ferdinandi I. [3] Joanni Sigismundo Zapolya.

tum quia non nudus huc neque egens veniet, sed opibus, ut spero, et thesauris circumseptus, qui thesauri post ejus obitum, hominis omni prorsus propinquitate, mea scientia, orbati, in manus V. Mtatis procul dubio pervenirent. Sed de hoc, ut dixi, tempus dabitur postea consultandi; nunc de S. Sua sorore Illque ipsius filio, nepote suo, non extra rem fecerit fortassis V. Mtas, si id fecerit, quod censui. Datum Miechovi, VII Januarii MDLI.

568. Nicolao Radziviloni, Duci Olicae.

Volboriae, 14 Januarii 1551.

Etsi nihil est sane, in quo non apud me plurimum autoritati V. Ill. Mtiae tribuatur, tamen in hoc isto Magnifici Dni Visliciensis Castellani [1] negotio, cujus mihi hominis cum ceterae virtutes, tum amor quidem erga me ac studium singulare valde probatur, demonstrabo idem illud, quam potero maxime. Praestare certe hoc adhuc tempore ac vel polliceri saltem nihil possum ejusmodi; nam quum nondum mihi possessio per literas Romanas sit assignata, neque rationes exploratae, quid meae me necessitatis causa retinere oporteat, quid amicis impartiri liceat, fit, ut neque deceat neque libeat, de ipsis me nunc bonis certi aliquid decernere. Illud profecto efficiam, ut quum jam possessionem Episcopatus Romanarum literarum vi cepero, quumque satis mensae meae usum atque necessitatem providero, si quid erit ejusmodi, quod in amicos conferri possit, in eo magnam me literarum atque autoritatis V. Ill. Mtiae rationem habuisse testatum faciam. Diu bene valeat V. Ill. Mtia. Datum XIV Januarii, Volboriae MDLI.

569. Joanni Comiti in Tarnow, Castellano Cracoviensi.

Volboriae, 14 Januarii 1551.

Cum pro quovis homine intercessio V. Ill. Mtiae vehementer apud me valeat, tum pro Magnifico Dno Visliciensi Castellano quae nuper est facta, ea suum ut locum obtineat, dabo omnem operam. Velim autem, secum V. Ill. Mtia reputet, interea dum mihi Roma literae non afferuntur dumque non cognosco, quid ex quibus bonis proveniat, quae sint, quibus carere ipse nequeam, quae, quibus amicis commodare possim, neque me posse neque decere, in quamcunque bonorum illorum administrationem sese ingerere. Acceptis primum igitur Roma literis et perspectis bonorum ac possessionum rationibus, si quid erit, quo amicis gratificari queam, habebitur sane ratio intercessionis V. Ill. Mtiae pro Dno Visliciensi Castellano, quem ego virum et illius, quam habet cum V. Ill. Mtia necessitudinis, et in me amoris ac benevolentiae causa, amo plurimum. Interea meam hanc excusationem aequi boni accipiat V. Ill. Mtia, quae longum bene valeat. XXIIII [2] Januarii, Volboriae.

570. Andreae Duchnicki, Archidiacono Pomeraniae.

Volboriae, 16 Januarii 1551.

Est ita quidem, quod praestandae tempus pensionis nondum venit; sed tamen quoniam plerasque vos decumas praesente pecunia vendidisse scio, et pecunia

---

[1] Sebastiani Mielecki. [2] Sic! powinno być „XIIII".

nunc ita egeo, ut facile existimem, V. Ftatem non modo se a solvendo debito non excusaturam, sed etiam, si id ab illa peterem, suam esse mutuo daturam, peto ab illa, ut dimidium saltem ejus pensionis, quam pro decimis nobis habet, vel quidquid tandem fieri potest, det in manus Praefectorum meorum Vladislaviensium, communicato consilio cum Dno Dapifero [1]. Nam me sane, hac pecunia si careo, tantum damni oportet accipere, quantum postea non facile poterit praestari. Valeat V. Ftas. XVI Januarii, Volboriae MDLI.

571. Sigismundo Augusto Regi.

Volboriae, 17 Januarii 1551.

Fuit hodie apud me post meridiem Generosus Dnus Boratinski, Cracoviensis Procapitaneus, qui in Prussiam cum mandatis V. S. Mtatis ad Societatem Canonicorum Varmiensium proficiscitur; is quum negotii mihi summam paucis exposuisset, abiit. Ego S. Rex fieri posse non puto, ut hujus ordinis, aetatis, numeri homines, hoc est Canonicorum unus atque alter, pauci enim admodum isthic habitare dicuntur homines juvenes et minime callidi, id in V. S. Mtatem auderent, quod audent, nisi illis ad hos istos ausus dux quis et autor esset. Et vero hoc fortassis illud est, quod ego saepe in Senatu et privatim apud V. S. Mtatem dicere soleo, esse in illa provincia homines, qui quum novandis rebus studeant, nullam praetermittunt occasionem novandarum. Mihi sane dolet, ab his istis hominibus has tantas turbas V. Mtati obtrudi, quos homines V. Mtas nullo negotio posset in officio continere. Itaque quum cogitarem Cubicularium mittere, obtulit se mihi commodum Dnus Kriski [2], V. Mtatis S. aulicus et Secretarius, cui istas tradidi, ut de mea utique sententia V. Mtatem facerem certiorem. Ego quandoquidem et Canonici designatos a V. Mtate, et Dnus Episcopus Culmensis [3], qui erat ex designatis praecipuus, gratiam istam V. Mtatis atque hoc cumulatum beneficium repudiaverunt, censerem, esse et V. Mtati deliberandum, et rem ad Senatum referendam, an non illud expediret, ut hunc istum vacantem Episcopatum [4] in eum hominem conferret V. Mtas, qui totus esset nominis Polonici, et qui fidem, industriam, genus, gravitatem suam ita V. Mtati S. probasset, ut spem daret, se esse gratiam et collationem V. Mtatis ad eum modum defensurum, ne quis eam irritam posset facere. Scio, plerosque ejusmodi inter eos, qui sunt a secretis V. Mtati, posse reperiri; illud enim V. Mtas reputet etiam atque etiam, si V. Mtatis collatio non obtinuerit, contumeliam sibi irrogari, si vero praeterea Episcopatus in quempiam collatus fuerit, qui minus suae fidei memor et alicui, quam V. Mtati faventior esse vellet, insignem calamitatem Regno atque Reipublicae imminere. Sunt enim ejus Episcopatus possessiones ita sitae, ut totius Regni porta esse, ita vero munitae, ut munitissimis quibusque non inferiores videantur. XVII Januarii, Volboriae.

572. Joanni Oćieski Procancellario.

Volboriae, 17 Januari 1551.

Bartholomaeus [5] frater discedens, diligenter me petiit, ut literas locatae et ad vitam concessae arcis Diboviensis a Mtia V. obtinerem. Peto itaque ab ea, illas

[1] Georgio Tulibowski? [2] Adalbertus. [3] Stanislaus Hosius.
[4] Varmiensem, po śmierci Tidemanna Giese † 23 Octobris 1550. [5] Zebrzydowski.

ut scribi jubeat Dnoque Slomowski [1] Canonico tradat, qui ad me transmittat; nollem enim, leve istud officium diutius in me a fratre desiderari, qui me omnia, quae volo, putat posse apud V. Mtiam obtinere. Literas, quas R. Mtati per Dnum Kriski scribo, reddet Suae Mtati Mtia V., quae bene valeat. Datum Volboriae, XVII Januarii.

573. Joanni [2] designato Vladislaviensi Episcopo.

Volboriae, 19 Januarii 1551.

Qui literas a V. mihi R. Dtione attulit, incidit in id tempus, quum essem nuncio atque literis meorum quorundam perturbatus, Venerabilem Dnum Czarnkowski [3] confirmatum esse Romae et de more inauguratum in Episcopatum Cracoviensem, Fabium Italum, mercatorem, qui mihi publica permutatione aliquoties mille florenos mutuum dederat, scripsisse in Italiam suisque vetuisse, ne, quoniam ego pecuniae, quod debui, nondum apud se reposuerim, aliquid ipsi in usum meum auri numerent. Quarum rerum altera facit, ut non cito hinc possim, altera, ut nunquam possim decedere, et altera Cracoviensem Episcopatum differt, altera aufert penitus, et sane utracunque evenerit, non potest etiam non justa perturbationis parte et doloris ipsam V. R. Dtionem afficere. Sed tamen in ista animi perturbatione servitorem V. R. Dtionis vidi lubentius, quam viderunt meum iisdem pene de rebus missum Canonici Cracovienses, qui quum a se meo nomine petitum esset, ut mihi Episcopatus, quam posset, explicatus traderetur, a Praefectis vero possessionum servitoribus nostris ratio referatur, Canonici minus, quam oportuit benigne, Praefecti magis superbe, quam credi possit, responderunt. V. profecto R. Dtio non est, cur conqueratur, est magis, cur gaudeat. Trado Episcopatum [4] illi aedificiis, piscinis, praediis, omnis generis accessionibus instructum, ornatum, auctum, ut pene aereum, quem acceperim, aureum videar relinquere. Decessio quoque Chelmensis nostra [5], quam commemorat V. R. Dtio, scio, quam amica fuerit, utut dicat iste, qui haec V. R. Dtionis retulit. Ego literas Romanas V. R. Dtioni per meum servitorem allatas misi, et priusquam ego in Vladislaviensem possessionem accepissem, occasionem praestiti, ut illa prius in Chelmensi acciperet. Quod quum fieret, queritur Obodowski, farris aliquot cistas veteris et ex mensuris molarum collecti interceptas sibi a Praefectis ipsius fuisse, tantum abest, ut aliquid ipse vitii postibus vel parietibus aedium intulerit. Pecora quod relinqui sibi in praediis postulat V. R. Dtio, libenter haec relinquam, quae accepi; sed quae emi ipse, nec cogi debeo gratis relinquere, nec ipso pretio quoque possum, de quibus alia est a me inita jam ratio. V. R. Dtio habere illa si voluit, Cracoviae mecum de his transigere debuit. De semente, quanquam sciam, agros Cracoviensium praediorum mihi consitos non esse, tantum abest, ut consitum iri debeant, sic et olim Praefecti praediorum, moriturum dum quum viderent, sationem neglexerunt, et nunc Canonici de semente scire nihil volunt: tamen in eo officii genere quidquid ego V. R. Dtionis causa potero, non temere praetermittam. Ad extremum autem de

[1] Stanislao. [2] Drohojowski, dotychczasowemu biskupowi chełmskiemu.
[3] Andream, Scholasticum Cracoviensem. [4] Vladislaviensem.
[5] A. 1546; biskupstwo zatém chełmskie r. t. po Zebrzydowskim otrzymał był Drohojowski, nie Dziaduski.

anno gratiae, qui inter vivos deservitorum habet appellationem, volui certiorem V. R. Dtionem facere: me, si renunciati Episcopi in Februario fuerimus (si modo unquam fuerimus), quartam partem fructuum omnium Cujaviensium habiturum, si in Aprili, fructus dimidios. De Chelmensibus, quod olim V. R. Dtioni molestus non fui, quanquam ipse R. Dno Archiepiscopo [1] ingentem hoc nomine pecuniam solvere jure atque legibus adactus sum, feci vel pro mea molestia, vel quod existimavi, V. R. Dtionem ultro de iis mecum composituram fuisse. Nunc ergo qui de utrisque componat, mittat huc aliquem cum mandato V. R. Dtio, nam id nisi fieret, ego, qui video in Episcopatu Cracoviensi nihil me parati commeatus habiturum, quum venero, cogerer me hic ad eorum deservitorum rationem tantisper continere, dum in praediis Cracoviensibus aliquid succreverit. Mallem autem pro meo in R. Ptatem V. amore illi quamprimum cedere, si modo, quod mihi deservitorum nomine debebitur, accepero, quo me possem Cracoviae cum meis sustinere. Equidem si aliunde meis me rationibus consulere posse confiderem, haud quaquam his de rebus V. R. Dtionem tam repente appellarem; sed videbit ex literis fratris sui, quas mitto, quam ego propter pecuniam valde pericliter. De Dno Czarnkowski quod superius scripsi, nollem devulgatum, ne, si factum est, uterque scivisse, sin minus, viam monstrasse et animum, ut fieret, addidisse videamur. V. R. Dtionem valere cupio. XIX Januarii.

574. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Volboriae, 21 Januarii 1551.

Queritur servitor iste meus, Albertus Golczewski, magnis se et minime necessariis impensis onerari, dum causa illius in judicio V. R. Ptatis, quae finem dudum sortiri potuisset, in ulteriora semper prorogatur. Sed ego, qui studium V. R. Ptati jam pridem dedicavi, quique de ipsius erga me gratia vehementer confido, rogo V. R. Ptatem, revocet et reprimat cursum istarum prorogationum, accitaque ad se adversaria servitoris hujus mei, Dna Roznowska, jus tandem dicat litemque terminet; nam servitor iste meus crebris itineribus et reliquis in hac actione impensis plus exhauritur, quam queat a me, homine minime pecunioso, pro suis obsequiis reportare. Quaeso, ut his impensis levatus aliquando gratia V. R. Ptatis videatur. Bene valere R. Ptatem V. opto. Datum Volboriae, XXI Januarii.

575. Mathiae Łącki, Scholastico Vladislaviensi.

Volboriae, 21 Januarii 1551.

Negotium servitoris istius mei, Alberti Golczewski, quod habet isthic cum Dna Roznowska, commendo meo nomine V. Ftati diligenter, rem ipse copiosius exponet. Summa est, ut extrema jam tandem manus causae imponatur, nam prorogationes, praesertim tam longi incertique temporis, et illi damnum inferunt itineris ac expensarum, et mihi molestiam. Confido, V. Ftatem illi mea causa praesto futuram. Datum XXI Januarii MDLI.

---

[1] N. Dzierzgowski, a. 1543—1546 Episcopo Vladislaviensi.

576. Sigismundo Augusto Regi.

Volboriae, 23 Januarii 1551.

Quum ad me de obitu Magnifici Dni Opalinski [1], Gnesnensis Castellani, certo allatum esset, cujus ego hanc istam migrationem aeternae quietis comprecatione sum prosecutus, facile intellexi, quasdam neque paucas possessiones in Majore Polonia in V. Mtatis S. potestatem rediisse. Nam condonata tota pecunia Divo parenti V. Mtatis, quam in illis possessionibus inscriptam ille habuit, sicuti merito condonare debuit, effecit, ut integrum deinde earum possessionum jus atque autoritas penes Reges esset. Quod quum ita sit, spero, hoc jure atque autoritate ita V. Mtatem usuram, et censeo, tales ut Praefectos constituat, qui possessiones non obligent pecunia, sed diligentia procurent, et contenti alimentis, reliquos fructus in Thesaurum V. Mtatis inferant. Possessiones ipsae, ut dixi, sunt in Majore Polonia, inter Majoris autem Poloniae familias, meam pauperem familiam ita hoc tempore arbitror fidem constantiamque suam V. Mtati commendasse, causa ut esse non possit, quin ornari a V. Mtate etiam atque etiam debeat. Et quanquam nihil de gratia V. Mtatis conquerimur, quin pleno illam potius ore praedicamus, tamen quia ingenui animi esse putatur, cui multum debeas, eidem plurimum velle debere, quaeso vehementer V. S. Mtatem, ut Castellania Gnesnensi fratrem meum Bartholomaeum [2] insigniat, qui quanquam Capitaneatum Diboviensem recens esse beneficium V. Mtatis fateatur, tamen quia in Senatum allectus si esset, et Mtas quidem V. ad sua servitia praesentiore illo, et ego ad eadem commodiore uti possem, puto non tam mea aut illius, aut nostrae familiae interesse, quanquam et mea et illius et familiae nostrae nonnihil interest, ut hac ista Castellania ornetur, quam ipsius V. Mtatis S. et servitorum illius, quae hoc pacto ex nobis et crebriora posset et uberiora capere, si nos in luce hominum locaverit, quam si in angulis latitantes reliquerit. Quod si de hac Gnesnensi Castellania aliud jam forte V. Mtati deliberatum est, illud saltem meis precibus V. Mtas concedat, ut qui in Gnesnensis locum Castellani succedet [3], in ejusdem locum Bartholomaeus frater succedat. Praeter Gnesnensem istam Castellaniam, quam Bartholomaeo fratri, praeterque Costensem [4] Praefecturam, quam nulli ex meis peto, quanquam hanc olim avunculi etiam mei tenuerunt, restant Sremensis [5], Kćinensis [6], Modrensis [7], Pobediscensis [8] Praefecturae. In quibus distribuendis V. S. Mtatem rogo et pro officio meo admoneo, illud ut caveat, ne hominum quorundam importunitatem ita vereatur, ut propter eam aliquid istarum possessionum vel levissime locavisse, vel gratis omnino concessisse cuipiam videatur. Illud magis verendum sibi esse existimet, ne, si se diutius hac ista importunitate hominum duci patiatur, non sit deinde, unde Regiam suam dignitatem possit sustinere, et dum semel nimium largitur, non habeat, unde postea saepe largiatur. Quamobrem commendo V. S. Mtati ad quascunque istarum Praefacturarum et Nicolaum [9] fratrem majorem, et Casparum [9] minorem natu: quorum alter olim in aula Divi patris V. Mtatis apud Tomicium Episcopum

[1] Petri. [2] Zebrzydowski. [3] Kasztelanią gnieźnieńską po Piotrze Opalińskim dostał Jędrzéj Oporowski. [4] Kościan w wojew. poznańskiém. [5] Szrem w wojew. poznańskiém. [6] Kcynia w wojew. gnieźnieńskiém. [7] Sic!
[8] Pobiedziska w wojew. gnieźnieńskiém; w rkp. „Pobebediscensis“. [9] Zebrzydowski.

educatus quum esset, nunc rem suam familiarem non infeliciter curat ducta conjuge [1], et non postremas meas Raciązenses possessiones utiliter administrat, alter est etiamnum inter aulicos V. S. Mtatis, homo et pudens neque importunus, et V. Mtatis, quod ego scio, servitor fidelissimus, et amicitiae cum sociis conservandae studiosissimus. Pro his utrisque fidem do V. S. Mtati, si in ipsos aliquid Praefecturae quacunque tandem ratione contulerit, fore, ut Thesauro suo non pessime consuluisse videatur. Quod si omnia non exoro, nam nimis fortassis multa oro, at aliquid saltem horum ut exorem, V. Mtatem S. supplex etiam atque etiam quaeso. Serviemus omnes perpetuo pro hac ista gratia V. S. Mtati, quam Deus nobis sospitem longum tueatur. Datum Volboriae, XXIII Januarii MDLI.

577. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Volboriae, 24 Januarii 1551.

In acerbissima injuria, qua sum recens a Canonicis meis adfectus, dum cogito, quid facerem, omnia prae eo posthabenda esse putavi, ut ad V. R. Ptatis consilium et autoritatem principio recurrerem. Exponam illi autem totum negotium. Duo ad me ex Canonicis meis [2] quum venissent, ac eum diem, quo venerunt, familiariter nobiscum et fraterne egissent, postridie tempus sibi apud me dicendi dari petierunt. Quod quum iis datum esset, principio nihil a cepta erga nos voluntate atque animo declinantes, reddunt literas et R. Dtionis V. et Capituli, ut se et benigne audirem et optatis annuerem. Agere causam incipiunt, cujus summa in iis duobus capitibus versata est: unum, ut in hoc decessu meo ita res secum componerem, ut a successore premi in quibusdam non possint; alterum, ut mutuum pecuniae redderem. Audivi benigne et respondi benignius: me ex adventu illorum gaudere, praesentiam mihi illorum tanquam fratrum esse charissimam, etiamsi nunciorum personam non gererent, tamen me illos semper libenter esse visurum, sed hoc tempore in hoc isto negotio nihil necesse fuisse, et illos molestiam itineris capere, et Capitulum sumptus inanes facere; non esse me neque ita inpium, neque ineptum aut inhumanum, ut ex dioecesi decedens non ad ipsum dioecesis caput, Vladislaviam, venirem, ubi et Deo Maximo supplicationibus indictis et Sanctissimae ipsius Matri, quae illi templo secundum filium praesidet, gratias agerem, et Venerabilibus fratribus meis valedicerem, apudque ipsos et ceteros omnes homines eam benevolentiam confirmarem, ut memoriam isthic mei dulcem atque perpetuam relinquerem. Dixi, me jam pridem isthuc venturum et haec omnia acturum fuisse, nisi propter res quasdam meas, Cracoviae quas habeo impeditissimas, hic coactus essem tantisper subsistere, venturum tamen eo primo quoque tempore, et quas res hic per legatos ex me peterent, has et alias omnibus praesentibus tractaturum, votisque illorum, quoad liceret, satisfacturum. Hac mea humanitate ita permoti illorum animi fuerunt, ut quanquam domi aliter omnia constituissent, tamen gratias mihi hoc nomine agerent. Itaque quum constricti hac ista mea benevolentia et comitate tenerentur, nec ansam possent prehendere, qua deliberatam in me malignitatem explicarent, tergiversantur, hoc illud agunt, donec Vargawski, qui animosior videri voluit, virus, quod sub melle latuit, ex manica promeret, prolataque scheda: Ne te hoc offendat, inquit, quod appellationem interponimus. Quam appellationem?

[1] Sempelborska. [2] Vladislaviensibus.

inquam. Quid est, in quo me accusetis? quid est, quod vobis negem? quis judex, a quo appelletis? Dico, mihi videri appellationi locum non esse, quae si absit, me omnia et quae debeo praestiturum, et quae non debeo, benigne facturum. Illa vero interposita locum non fore amice de negotiis communibus componendi, quae nisi hoc pacto nunc fuerint composita, habiturum successorem Episcopum, quod a Capitulo jure repetat, non reperturum Capitulum rationes, quibus id Episcopo repetenti jure negare possit, ita et longas fore inter Episcopum et Capitulum inimicitias, et tandem Episcopum rerum esse potiturum, et appellationem istam his omnibus initium daturam. Jussu se fratrum omnium dicunt facere. Hic ego, quum abstrahere illos ab incepto non possem, accersi jubeo Cancellarium, quem tunc morbus detinuit. Interea dum venit Cancellarius, Vargawski advocato in cubiculum nescio quo rustico, qui mihi lictori aut carnifici similior, quam qui esse dictus est, Notario videbatur: Notarie, inquit, te praesente interponimus appellationem. Recte, inquam ego, posteaquam ita fratribus omnibus videri dicitis. Cancellarius dum legeret appellationem, maledicam esse dixit, non juridicam appellationem; tot me enim in ea probris et maledictis appellari, ut qui esset Ecclesiae et templorum hostis infestissimus, is neque pluribus neque pejoribus appellari potuerit, nam raptoris, spoliatoris et reliquorum id genus infamium nominum tot pene sunt appellationes, quod lineae. Haec mea est injuria. Has autem ego tales R. Dne appellationes si merui, qui non modo Ecclesiae illius possessiones vel moenibus munivi, vel aedificiis ornavi, vel praediis locupletavi, vel piscinis et molis auxi, sed etiam praesente V. R. Ptate omnium curam Ecclesiarum et propugnationum in Senatu suscepi, judicet V. R. Ptas et reputet secum, an deceat nos ab istis, quorum dignitatem, salutem, fortunas in luce hominum defendimus, et quorum causa omnem in nos acerbitatem et invidiam hominum derivamus, et qui, dum nos pro illis sudamus, domi in otio voluptantur et saccos infarciunt, tam turpiter proscindi et lacerari? et quae in nobis alienae dioecesis homines laudant et praedicant, sicut mihi Cracoviae post V. R. Ptatis discessu [1] publice a toto sacrificorum ordine et universa Academia [2] factum fuit, pro his istis nostris meritis, maledicta nobis referri ab his hominibus, qui nos vel propter domesticam consuetudinem acrius amare, vel propter Sedis Apostolicae imperium et mandata colere debuerunt! Cogitet secum V. R. Ptas, quem mihi animum ad eadem pro se audenda in reliquum tempus faciant. Ego enim, etiamsi literis V. R. Ptatis commendati ad me venerint, tamen credere non possum, haec in me ab ipsis, sciente V. R. Ptate, perpetrata esse. Nihil enim dubito, quin, si V. R. Ptas horum quidquam subolfecisset, prudentia illos et autoritate sua coërcuisset, neque passa fuisset, ut quae male in me cogitarunt, verbo et factis exprimerent. Quod si secus mihi persuaderem, non facile profecto adducerer, ut ad V. me R. Ptatem in summo isto dolore reciperem, ab eaque remedium peterem; sed quia et recipio me libenter et peto remedium, egregie et confido et spero de V. R. Ptate, illam mihi praesto futuram consiliumque daturam, qua ratione dolor meus leniri et indignitas sarciri possit. Quod si privatis istis literis ab R. Ptate V. non impetro, tum implorato publice ipsius officio et autoritate, quam mihi Episcopo negare non poterit, delataque re ad meos necessarios, quorum copia non plane destituor, adhibita etiam ad consilium universa Cujaviensi Nobilitate, quae se mihi nunc discessione ista mea in

[1] Mense Decembri 1550. [2] Universitate Cracoviensi.

luctum et maerorem conjecta esse significat, Regiae Mtati supplicabo, ut meam istam Episcopi et Senatoris sui indignitatem non patiatur, meque a calumniis istorum hominum vindicet et jus dicat. Sed existimo, V. R. Ptatem pro sua et veteri et recenti ista gratia atque benevolentia, qua me suis rebus omnibus servitorem designavit, daturam operam, ut ea mihi, quae cogito, tentare opus non fuerit, daturamque consilium, quo acerbitas et offensio mitigata et abunde reposita mihi esse videatur. Idque a V. R. Ptate majorem in modum quaeso. Volboriae, XXIIII Januarii.

578. Sigismundo Augusto Regi.

Volboriae, 5 Februarii 1551.

Humanitate et gratia literarum V. S. Mtatis vehementer sum delectatus, habeoque hoc nomine immortales gratias V. Mtati. Et quoniam apud nos hic ad Castellaniam Gnesnensem Dnus Castellanus Brestensis [1] designari dicitur, quaeso etiam atque etiam, sicut et superioribus literis [2] feci, ut Mtas V. Bartholomaeum fratrem meum Brestensi praeficiat. Nostra profecto duorum et in loco senatorio et in dicenda sententia conjunctio, tota ad Mtatis V. dignitatem et utilitatem referetur. Post nostrum discessum a V. Mtate exorti esse dicuntur, qui religionem in conviviis passim dilacerant, quae res autoribus fieri dicitur Cosminio [3] atque Discordia [4], iis hominibus, quos ad petita Samuelis [5], praecessoris mei, a se V. Mtas ablegaverat. Id si ita est, ut dicitur, ne permittat quaeso V. Mtas, quam Deus post se religionis vindicem et assertorem constituit, religionem in suo Regno a quibuscunque tandem hominibus lacerari. Ego quanquam, dum mihi literae Roma non afferuntur, nihil me in illius dioecesis [6] administrationem ingero, tamen communi isto religionis dolore non potui non permoveri. V. Mtatem S. diu feliciter regnantem Deus tueatur. Datum Volboriae, V Februarii MDLI.

579. Eidem.

Volboriae, 6 Februarii 1551.

Jactat se, nescio quas, Romae literas obtinuisse Dnus Czarkowski [7] super Episcopatu Cracoviensi confirmatorias exspectativae cujuspiam, quam sibi a V. Mtate olim datam fuisse [8] praedicat; id is mihi significavit, qui ex ipsius illius referentis ore audivisse se scribit. Me ea res sane, sicut debet, nihil movet; quod enim mihi semel talis Rex dedit atque tantus, et dedit quidem in loco publico voce atque verbis Supremi totius sui Regni Marschalci [9] Celleberrimae Conventionis tempore, tot non modo Regni sui proceribus sed etiam finitimarum provinciarum

---

[1] Erasmus Kretkowski. [2] Cf. 576.

[3] Joanne „Concionatore Regio"; wydał był właśnie na początku r. 1551 w Krakowie nieznane obecnie dziełko: „famosum libellum contra autoritatem Ecclesiae universalis et Summi Pontificis Romani, cum impudentissimis blasphemiis, coviciis et maledictis scandalosis". Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac., posiedzenie die Veneris 6 Februarii 1551.

[4] Laurentio. [5] Maciejowski. [6] Cracoviensis. [7] Andreas.

[8] Podług Górnickiego, Dzieje w Koronie, ed. Turowski, str. 27: „miał Czarnkowski od króla listowną obietnicę na pięcioro biskupstw celniejszych w Polsce, któreby najpiérw wakowało".

[9] Petri Kmitae.

Ducibus praesentibus [1], id ita ratum haberi aequum est, ut non modo convelli aut labefactari, sed infirmari etiam nequaquam posse videatur. Quod si forte posset, quae tamen cogitatio abesse procul debet, valde mihi profecto ea res et vehementer foeta atque praegnans videretur. Nam ut meam ipsius ignominiam interim taceam, quae mihi tamen bene, ut opinor, de V. Mtate et Republica merito graviter ferenda esset: ipsa illa indignitas V. S. Mtatis, quae illi hoc facto summa atque incredibilis aspergeretur, tum contemptio atque ludibrium duorum summorum virorum, quorum alter [2] in meum [3], alter [4] in ejus istius alterius locum [5] est designatus, postremo frustratio electionis [6] et postulationis [7] totius Collegii Canonicorum Cracoviensium, haec ista inquam, quanta quaeso esse et quam acerba videri deberent. Illud vero etiam quid? quum omnes omnis generis exspectativae in proximis Petricoviensibus Comitiis una omnium ordinum voluntate Vque Mtatis assensione, irritae sunt factae, quanta per Deum Immortalem non jam mihi aut illi, aut uni cuipiam personae, sed universae Reipublicae, et quam aeterna macula inureretur, si qua exspectativa in re tam praeclara tamque gravi obtineret? et qui dolor, quaeso, et quantus ad Rem ipsam publicam perveniret, si ob unius hominis cupiditatem Regis edictum, Senatus consulta, plebiscitum totius voluntas et sensus Reipublicae perfringerentur? Itaque mihi alterum istorum non fit verisimile: vel Dnum Czarnkowski, hominem non ineptum, tam fuisse imprudentem, ut aut hanc Reipublicae voluntatem, quae publica fuit in Comitiis, ignorarit, aut quum ignoraret, adversum se tamen illi opponere voluerit; vel V. Mtatem et suae existimationis et Reipublicae dignitatis, et autoritatis Marschalci sui et fidei atque servitiorum illorum meorum, et honoris duorum meorum collegarum et honestatis Canonicorum Cracoviensium tam fore immemorem, ut haec omnia unius hominis causa, et quidem minus aequa posthabere videatur. V. Mtatem S. rogo, vel, ne privata ulla cupiditate duci videar, pro officio meo Senatoris admoneo, ut Dno Czarnkowski, qui se de iis rebus ad V. Mtatem jam retulisse, necdum ab ea tamen responsum accepisse dicit, respondeat, si eo ventum fuerit, atque mandet, ne quid audeat, quod ad infringendam V. Mtatis istam, quae mihi est facta, donationem pertinere quoquo modo videatur, neve uno atque eodem facto et V. Mtati indignitatis et Reipublicae doloris, et mihi acerbitatis atque ignominiae notam inurat. Datum Volboriae, VI Februarii MDLI.

580. Eidem.

Volboriae, 9 Februarii 1551.

Multis et magnis causis adducor ad commendandum negotium Georgii Ferberi, civis Gedanensis, V. Mtati S. Nam et familia illius Reipublicae atque nominis Polonici semper fuit singulariter studiosa, et nostra fere memoria pater ipsius quum

---

[1] Także według Górnickiego, l. c., str. 27 i nn, przyrzekł król na przedstawienie prymasa Dzierzgowskiego biskupstwo krakowskie Zebrzydowskiemu podczas zjazdu senatorów na uroczystość złożenia hołdu królowi przez księcia pruskiego i przed koronacyją Barbary, t. j. przed 7 grudnia r. 1550.

[2] Joannes Drohojewski, Episcopus Chelmensis. [3] Vladislaviensem.

[4] Jacobus Uchański. [5] Chelmensem. [6] 22 Decembris 1550, cf. Appendicem.

[7] 28 Decembris 1550, cf. Appendicem.

esset propter suam in Divum parentem V. Mtatis fidem atque observantiam multis auctus et Capitaneatibus et civilibus Praefecturis in illo motu et concitatione civitatis Gedanensis [1], vel solus vel primus Gedanensis dignitatem et Regis et Reipublicae tutatus est, ceterisque civibus quibusdam suis tutandi autor fuit. A qua majorum suorum virtute nihil is iste Georgius degeneravit; nam quum reliqui Gedanenses religionem jusjurandi de fide et subiectione V. Mtati subterfugerent, hic palam testatus est, se cum his non consentire, quae res illi inter suos et fuit et est invidiosa. Quamobrem etsi haec et sua et suorum majorum fides atque integritas ad causae ipsius commendationem sola satis valere non potest: tamen qui ab adversariis magnam nostra causa invidiam sustinet, hunc nos etiam contemnere et prae suis adversariis posthabere iniquum esset. Est autem causa haec ipsius plena et aequa, petit enim ut securitate, de qua sibi literis V. Mtatis amplissime cautum habet, frui possit et gaudere; sed quoniam ab adversariis res est facta intricatior, referet de illa uberius V. Mtati sive R. Dnus Chelmensis designatus [2], sive Dnus Florianus Zebrzydowski. Cognoscet V. Mtas S., non temere me olim praesentem in eadem causa apud se contendisse; cognoscet, securitatem illi factam fuisse non ex ulla naufragii narratione, sicut dicebat adversarius, sed ex ipsius V. Mtatis gratia et Consiliariorum quorundam intercessione; cognoscet, ita factam fuisse, ut omnibus, vel prioribus vel posterioribus mandatis contrariis derogatum sit; cognoscet, hanc istam securitatem iterum atque iterum Regio suo decreto confirmatam esse. Hanc igitur tueri V. Mtatem vehementer decere puto, idque ab illa supplex etiam atque etiam quaeso. IX Februarii.

581. Joanni Ocieski Procancellario.

Volboriae, 9 Februarii 1551.

Venit isthuc civis ille Gedanensis Ferber, cujus ego olim partes quod merito tutatus sim, ex munimentis ipsius plane constabit V. Mtiae. Commendo hunc multis nominibus V. Mtiae, quem vel propter natales atque familiam illius, quae semper et sibi honorifice vixit et nostrae Reipublicae utiliter, vel propter observantiam nominis nostri Polonici, vel denique propter causae istius, quam habet in R. Mtatis judicio, aequitatem, dignum esse puto favore et defensione V. Mtiae ita, ut quanquam adversarius illius de V. Mtia bene sit meritus, tamen quum hic jure potior esse videatur, dignior etiam sit defensione V. Mtiae, quae optime valeat. Volboriae.

582. Jacobo [2], Episcopo Chelmensi designato.

Volboriae, 12 Februarii 1551.

Accessioni et dignitati meae nihil a quoque metuo, id tam est certum, quam quod certissimum, scio enim, quam solidis illam rebus sustentem ac tuear. Mora expeditionis Romanae [3] haec est, quae mihi sollicitudinem nonnullam conflare videtur. Etsi enim causae, quas Dnus Czarnkowski deseruisse scribit V. R. Dtio,

---

[1] A. 1525/26. [2] Jacobus Uchański, Canonicus Cracoviensis.
[3] Konfirmacyi na biskupstwo krakowskie, Uchańskiego zaś i Drohojowskiego na chełmskie i kujawskie.

frigidiores sunt, quam ut quenquam possent calfacere, tamen verendum est, ne frigidas protulerit, dum veras aut non vult aut non audet. Podagra Romani Pontificis [1] expeditionem nostram immorari non potest, nam eae res autoritatem tantum ejus requirunt, valetudinem non requirunt, autoritas vero ipsius, in iis praesertim rebus, non sicut valetudo in ipso uno conclusa, sed in magistratus reliquos et Praefectos Cancellariae sparsa est. Magis seria illum vel prae nostris nulla putare, vel si putat, ea prae valetitudine tractare non posse existimo; caritas autem rerum, quae Romae vigere dicitur, non video, quid celeritati expeditionis incommodet, quum nostros potius exstimulet ad petendam accelerationem. Texisse igitur aliquid et operuisse magis videtur, expositis his causis, quam rem ipsam indicasse. Quod quum ita sit, turpe esse sane ducerem, plus quenquam in rebus nostris involvendis curae et operae sumere, quam nos ipsos in iisdem evolvendis: quare ita nos fortes et constantes, et ut dicam planius, ita securos praebeamus, ut tamen vanitate nos hominum duci et rideri non patiamur. Non satis est securum esse, nisi probes hominibus, te ita rei tuae studere, ut merito securus esse posse videaris. Agat igitur cum R. Mtate V. R. Dtio, Romano Pontifici negotium nostrum iterum ut commendet, nostrosque expediri cito postulet, nulla aliarum suarum literarum, si quae forte apud ipsum prolatae essent, habita ratione. Id ego videre videor esse pernecessarium, non ad nos quidem confirmandos, sed ad spem diutius vexandi nostri adversariis praecidendam. Id ut curae V. R. Dtio, quae isthic praesens est, habeat, aequum est. Sementem in praediis Ilzensibus [2], quod ita facere constituerit V. R. Dtio, sicut scribit, bene est; nihil dubito, quin, si quemadmodum illa mihi et ego R. Dno Cujaviensi designato [3] facere constitui, ille etiam V. R. Dtioni fecerit, agros bene consitos Chelmenses habitura sit V. R. Dtio, nam ego Episcopatum Cujaviensem ita trado, ut ante me in centum istis annis nemo melius [4]. Datum Volboriae, XII Februarii MDLI.

583. Joanni Lutomirski, Castellano Bresinensi.

Volboriae, 13 Februarii 1551.

De erigenda camera telonei in oppido meo Volboriensi memini me V. Dtioni olim [5] scripsisse verbaque ipsa pene rescripti memini; nunc et decedo hinc quidem, et R. Mtati semper fructuum atque proventuum accessionem faveo, permittoque, quantum in me est, erigi hanc cameram. Illud tamen V. Dtioni significo, esse huic oppido amplissima Privilegia libertatum, quae, si successor meus [3] volet tueri, vereor, ne et V. Dtionis conatui et promissioni meae non respondeat effectus, nam et ante tentata res est aliquoties, sed succedere non potuit. Haec ita V. Dtioni significanda duxi, ut ante bene cogitet, quid faciat, quam ad opus se accingat. Ego sicut dixi, nihil abnuo, quin fiat. Volboriae, XIII Februarii.

---

[1] Julii III.
[2] Iłża w wojew. sandomierskiém, majętność biskupów krakowskich.
[3] J. Drohojewski. [4] Cf. 631.
[5] Cf. 514.

584. Sigismundo Augusto Regi.

Volboriae, 15 Februarii 1551.

Etsi in fratrum meorum negotio precibus meis apud V. Mtatem fortuna nondum responderit, tamen hac tam grata tamque clementi literarum V. Mtatis significatione haud multo sum minus, quam optato suo eventu delectatus, nam et spes quidem ejus istius nonnulla mihi ostensa est, et gratia V. Mtatis erga me est etiam visa illustrior. Quod quum ita sit, adnitar omni ope, omnique studio et vigilantia contendam, ut mea vicissim fratrumque meorum in V. Mtatem obsequia et merita illustriora magis atque magis appareant. Jam illud, quod etsi non ex Mtatis V. epistola, tamen ex amicorum quorundam non levium sane autorum literis intellexi, omnem mihi omnis gratiae atque clementiae significationem videtur excedere, quod quum a quibusdam hoc tempore non leviter sollicita fuisset V. Mtas, ut pristinam suam sententiam de Episcopatu Cracoviensi, quam publice testatam fecit, commutaret, non obscure tulit, quo studio et suae constantiae atque dignitatis tuendae, et mihi gratiae demonstrandae teneretur. In quo miror sane, extitisse aliquem, qui id tentare ausus fuerit, quod non modo gravitati atque constantiae V. Mtatis adversum, sed etiam Reipublicae, Senatus consulto, plebiscitis contrarium esse videatur. Nam quum proximis Petricoviensibus Comitiis [1] exspectativae omnis generis una omnium ordinum voluntate Vque Mtatis assensione vel sublatae sint vel factae irritae, is [2] autem, qui id conatus est, nulla re alia subnixus fuerit, quam nuda ipsa exspectativa, fit, ut idem non satis, quid Regia dignitas, quid legum vis et conspiratio totius Reipublicae valeat, vel intellexisse vel intelligere voluisse videatur. V. autem Mtas quod institutum suum, sicut omnino decuit, retinuerit, effecit, ut et bonis omnibus constantiam suam, et mihi gratiam atque clementiam testatam fecerit: quo nomine immortales ago illi et habeo gratias, quae me non solum acceptione istius beneficii, sed etiam retentione dignum judicavit. Curabo sane, ut in gratia V. Mtatis sive referenda obsequiis sive acquirenda non modo non is, qui me subvertere conatus est, sed nemo omnino hominum me quoquo modo superior esse videatur: testatum faciam, nihil me prae gratia V. Mtatis S. non contemnere, nihil pro illa grave et arduum ducere. Interea Deus Maximus V. S. Mtatem nobis feliciter imperantem diu tueatur. Datum Volborii, XV Februarii.

585. Joanni Oćieski Procancellario.

Volboriae, 15 Februarii 1551.

Amor erga me V. Mtiae et dignitatis meae tuendae studium mihi valde probatur, in eo praesertim, quod se ab ipsius defensione rationibus nullis passa est dimoveri. Et quoniam ipsa meam benevolentiam omnibus emolumentis et commodis praeferre visa est, dabo operam, ut eam ejus istius nunquam possit poenitere: ego dum vivo, gratum me praestabo et memorem. V. Mtia dum tempus est dumque res ferunt, ab hoc genere officii ne discedat, et quanquam scribendis ad me

---

[1] A. 1550. [2] A. Czarnkowski.

literis vacare non semper potest, illam tamen ego rogo, ut ejus istius rei et occasionem et argumentum praetermittat nullum. Id mihi tam gratum erit, quam quod gratissimum. XV Februarii MDLI.

586. Andreae [1], Episcopo Plocensi.

Volboriae, 15 Februarii 1551.

Non tulit res hactenus, ut praeter amicitiam et conjunctionem cum V. R. Dtione, quam semper sartam ac tectam conservavi, aliquod praeterea officium ab illa flagitarem; contentus eram in nuda ipsius erga me benevolentia conquiescere. Nunc ejusmodi intervenit tempus, ut officium etiam ab illa cogar petere, quod sane non facerem, nisi et de illa optime mihi persuaderem, et occasionem petendi tam honestam haberem, ut neque ego petendo procacis nomen extimescam, neque illa profusi largiendo. Romam quum in Episcopatus Cracoviensis negotio mitterem, desiderati sunt ad summam numi aurei mille, hos publica permutatione mutuum accepi, de reddendis etiam certum tempus constitui, id quod jam pene advenit. Ego si aut Cracoviae post VV. Dtionum [2] discessum [3] non mansissem, aut non tandiu, quam mansi, mansissem, ne ego sine alieno aere potuissem Romani negotii rationes sustinere; sed quod factum est, infectum esse non potest. V. R. Dtionem rogo, ut mihi ad hos istos usus meos, honestos sane et liberales, bis mille florenos det mutuum. Commisi huic servitori meo, Mathiae Lelowski, idem pluribus verbis ex V. R. Dtione petere, cui dedi etiam puram papyrum sigillo meo munitam, in qua syngraphum confici super hac ista summa pro arbitrio jubeat V. R. Dtio; quod si tantum non potest, quantum peto, at ejus mihi saltem dimidium ne neget V. R. Dtio, etiam atque etiam quaeso. Solutionis tempus si in annum proferri non potest, at ad perceptionem saltem primi census proferatur, in quo non dubito, V. R. Dtionem meae erga se veteris benevolentiae rationem habituram. Id quod illi vel simili officio postea vel ceteris rebus, ac fratrum meorum imprimis obsequio, qui quam ego non minus V. R. Dtionem colunt et observant, reponere semper et referre paratus ero. Id ita fore cognoscet V. R. Dtio, quae me fratresque meos amet, et bene valeat. Volboriae, XV Februarii.

587. Jacobo [4], Episcopo Chelmensi designato.

Volboriae, 19 Februarii 1551.

Etsi saepe ad me literis non vulgarium hominum adferatur de direptione, nescio qua, praediorum Cracoviensium ab iis, qui ea tuenda et procuranda susceperant: tamen ego id mihi difficulter persuadeo, ac de V. R. Dtione imprimis haud alia sum opinione, quam esse me scripsi superioribus literis. Quod quum ita sit, et ne in re nostra negligentes plane videamur, peto a V. R. Dtione, ut causam hanc meam agat in Capitulo [5] fratresque meos [6] commoneat, ita nobis praedia ut relinquant, ut sementem vel faciant, vel unde fieri debeat, assignent pro-

---

[1] Noskowski. [2] Episcoporum N. Dzierzgowski, A. Noskowski, J. Dziaduski, J. Drohojewski, St. Hosii et L. Słończewski.

[3] Po koronacyi Barbary 7 grudnia i złożeniu hołdu przez posłów księcia pruskiego 9 grudnia 1550, cf. Appendicem. [4] Uchański. [5] Cracoviensi. [6] Canonicos Cracovienses.

bentque se ita, ut fratres decuit, usum tantum ex iis cepisse non penitus ea exinanisse; nam de V. R. Dtione in hoc genere quid sperandum mihi sit, satis ipsa mihi literis suis declaravit. De expeditione nostra Romana velim, ut me V. R. Dtio plenius etiam, quam fecit, faciat certiorem, idque ab illa etiam atque etiam quaeso. XIX Februarii.

588. Capitulo Cracoviensi.

Volboriae, 19 Februarii 1551.

Exorta esse isthic et aucta quorundam hominum insolentia dicebatur, qui religionem eam, quae nunc est, novare et aliam pro ea constituere conati sunt post nostram a VV. Ftatibus discessionem. Cujus rumore rei perculsi quum essemus, scripsimus R. Mtati, eique pro religione supplicavimus diligenter, ne eam in imperio suo vel labefactari, vel verti patiatur, id quod certis quibusdam autoribus [1], quos nominavimus, curae esse dicitur. Ad ea nobis Sua Mtas non tantum pro negotii aequitate, sed etiam pro solita erga nos clementia respondere dignata est, ne sibi quidem autores eos atque religionis novationem satis probari, quibus tamen quomodo obviam eundum sit, id se mecum, quem in Episcopatum Cracoviensem esse se adhuc praesente venturum, ut scribit, existimat, deliberaturam, et quod res feret, curaturam. Hoc meum officium etsi ab optimo meo in religionem animo processerit, tamen vereor, ne frustra susceptum esse videatur, idque non quod Mtas R. non sit pollicitis responsura, sed quod religio hac mea sollicitudine hoc tempore opus non habuerit. Si quid enim fuisset in hoc genere, non credo, VV. Ftates tam et sui ipsius et religionis futuras fuisse immemores, ut ad me de iis rebus non retulerint, quem si non aliud, certe Episcopum, et sibi designatum et a se electum esse sciunt; illae vero non tantum non retulerunt, sed etiam, sicut ad nos saepe est allatum, ita ex ipsis quidam praeseferunt, quasi Episcopo opus non habere videantur. Nam non modo praediorum [2] fructus dicuntur, sed etiam praedia ipsa ita exinanisse, ut in eis non solum nulla diligentiae et custodiae, sed pleraque direptionis barbaricae vestigia reliquerint, et non modo non sementem aut commeatum, sed nec stramina quidem ipsa, id est reliquias commeatus reliqua fecerunt successori. Ego id non tantum non de quibusdam, sicut dicitur, sed ne de quoquam ex VV. Ftatibus mihi possum persuadere; sed tamen simul ab ipsis etiam atque etiam peto, ne dent causam cuiquam ita de se et suspicandi et ad me scribendi. Utinam quidem nec ipsa religio, nec ordo iste Episcopi defensione unquam egeat, utinam ita omni ex parte sarta tectaque permaneant! Sed tamen propterea hoc meum erga illa studium non debet VV. Ftatibus ita contemnendum videri, ut in tradendis praediis aliquam mihi dent malae gratiae significationem. Ego si religionis cura atque defensio praesentia mea opus haberet, volebam acceptis statim Romanis literis isthuc proficisci, et operam meam de VV. Ftatum consilio pro rei necessitate praestare; nunc quum ex VV. Ftatibus nullum ejus istius rei operae pretium esse intelligo, diutius me jam hic, quam volebam, continebo. Illud nunc VV. Ftates videant, ne, si verum est id, quod de ista quorundam praediorum exinanitione ad me scribitur, quum me advenire operae pretium erit,

[1] J. Cosminio et L. Discordia, cf. 578.
[2] Episcopatus Cracoviensis.

verendum sit, ne me domi in patria cogar continere, dum metuo, ne religionem defendenti mihi commeatus non suppetat. Id VV. Ftibus curae et fore spero, et esse opto. Bene valeant. Volboriae, XIX Februarii MDLI.

589. Eidem.

Volboriae, 23 Februarii 1551.

Quum statuissem, sicut debui, antequam mihi diplomate Romano Episcopatus istius possessio assignetur, nullas res pene gerendas isthic suscipere, factum est, ut eas res etiam praetermiserim, quas cum VV. Ftatibus ob hanc unam rationem, quod in eadem navi simus, tractare jure potui. Nunc superstitiosi fortassis illius instituti mei rationes commutavi, veritus, ne dum ego constans nimium videri volo, ordo noster vacillet. Missa est nobis huc, nescio cujus, Oratio [1], typis chalcographicis Vitembergae [2] excusa, qua Romanus Pontifex ad Concilium indicendum invitatur. Ea in sese haec atque illa complectitur, de quibus nunc nihil pronuncio: unum est, quod dico, ordinem nostrum illic contumeliose adpellari usque adeo, ut prophanis hominibus et in nos satis alioqui incitatis calcar etiamnum additum esse videatur. Itaque officii VV. Ftatum esse puto, ut exempla ejus istius Orationis, quot maxime possunt, conquirant, ad seque universa deferri mandent, delataque sic asservent, ut ne quod vestigium usque supersit. In iis autem omnibus vigilantiam R. Dni Administratoris [3] requirant, ut quam de se opinionem, dum huic muneri praeficeretur, concitarat, eam sustineat nunc ac tueatur. Cetera quum isthuc venero, VV. Ftates interea opto bene valere. XXIII Februarii.

590. Joanni Przerembski, Administratori Cracoviensi [3].

Volboriae, 23 Februarii 1551.

Julianus Italus, olitor Prądnicensis [4], hortos, quibus curandis praefectus est, stercorari opus esse scribit, quam ad rem equis se et opera rustica indigere. Quamobrem V. Ftatem rogo, perspectum habens, eos hortos proximorum semper opera rusticorum coli fuisse suetos, eosdem ut rusticos, qui sunt in proximo, ad opus mittat, maxime hac ista devehendi quicquid necesse erit opportunitate durante, ut habeamus deinde, ubi cum V. Ftate hortensibus illis deliciis perfruamur, memoriamque Divi Samuelis, qui primus eos hortos plantasse iisque vehementer delectatus esse dicitur, saepius repetamus. Ego enim, praesertim si mihi ita traditi fuerint, sicut ab ipso relicti sunt, demonstrabo, quantus is vir fuerit, qui eos hortos et exstruxit et illustravit, incisisque in lapidem literis recordationem illius ad posteros etiam transmittam. Itaque V. Ftas quidquid inde ablatum fuit, reportari mandet, ut fenestras et alia ejusdem generis, inprimisque imaginem in tabula, quae ex ara sacelli avulsa est, ut horti illi non modo civilitatem in homines, sed etiam vestigia in Deum pietatis praeseferant. Id ita V. Ftatem facturam esse confido, quae bene valeat. Datum XXIII, Volboriae MDLI.

---

[1] Joannis Cosminii (Koźmińczyka)? cf. 578. [2] Cracoviae?

[3] Wybrany na tę godność po śmierci biskupa Maciejowskiego przez kapitułę krakowską dnia 23 listopada 1550. Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac.

[4] Prądnik pod Krakowem, gdzie poprzednik Zebrzydowskiego, Samuel Maciejowski, pałac „włoskim kształtem", jak się wyraża Górnicki w Dworzaninie, wybudować kazał.

591. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Volboriae, 27 Februarii 1551.

Quae ad me V. R. Dtionis nomine Dnus Biskupski attulit, ea mihi insigni singularis ipsius pro nostro ordine sollicitudinis indicio fuerunt; etsi enim omnibus inter omnes consociatio semper colenda sit et tuenda, tamen quum ordini nostro hoc maxime tempore ita sit necessaria, ut nisi ea in hac tanta quorundam hominum licentia audaciaque firmatus fuerit, diu stare non possit, apparet profecto, quanti sit studium V. R. Dtioni in conciliandis nobis faciendum. Itaque dabo me V. R. Dtioni, quamque gratiam Canonici mei [1] quidem lacerarant, arbitrio ipsius reintegrabo. Pluris apud me est et mea humanitas, et ordinis nostri salus atque incolumitas, et autoritas V. R. Dtionis, quam fuit, qui summus fuit acerbitatis dolor. Indigne enim ferebam id, quod indigne omnino ferendum est, nos, qui cum V. R. Dtione totius ordinis Reique publicae onera sustinemus, ab iis immerito vexari hominibus, qui privatis atque suis rebus intenti, in nos et curam sui rejecerunt et omnem plebis invidiam derivarunt. In quo sane id a V. R. Dtione etiam atque etiam peto, prohibeat in posterum et reprimat semper eos istorum hominum conatus, minime tolerandos et consociationi ordinis nostri inimicos. Nunc sicut constituit, mittat V. R. Dtio, ut sine incommodo potest, Dnum Cancellarium aut alioqui ex Veneralibus familiaribus suis quempiam: demonstrabo, injuria me perpessum esse ea, quae a Canonicis perpessus sum. Mitto V. R. Dtioni, quae mihi inter cetera Cracovia allata est, Orichovii ineptiam [2], quae tamen fortassis non temere curas atque cogitationes nostras exercebit; mitto etiam Capitanei Camenecensis literas et exemplum literarum Ducis Corocensis [3], ex quibus res Podolicas intelliget. XXVII Februarii, Volboriae MDLI.

592. Francisco Lismanino, Franciscanorum Comissario.

Volboriae, 2 Martii 1551.

Gratum est mihi hoc erga me officium Ftatis V., quod in negotio Monialium [4] ad consilium autoritatemque meam, sicut semel coepit, recurrit, idque non

---

[1] Vladislavienses, cf 577.

[2] Zebrzydowski ma tu na myśli ożenienie się ks. Stanisława Orzechowskiego na początku zapust r. 1551 z szesnastoletnią Magdaleną Chełmską w Żurowicach pod Przemyślem, jako téż wydrukowany przez niego (w Krakowie?) zaraz w lutym t. r. list do papieża Julijusza III. Zazwyczaj utrzymują nasi pisarze, że „Suplikacyją“ tę napisał Orzechowski dopiéro „dnia 11 maja r. 1551“, jak jest w wydaniu bazylejskiém z tego roku; z zapiski jednakowoż w Aktach kapituły krakowskiéj na posiedzeniu d. 21 lutego 1551 wypływa, że list ten już w połowie lutego t. r. ujrzał światło dzienne. Zapiska ta brzmi: „In hodierno (21 lutego) Capitulo Venerabilis Dnus, Stanislaus Orzechowski, dioecesis Premisliensis Praesbyter, per certum portitorem, Jacobum Sartorem, in Burgrabiatu Dni Joannis Chelmski agentem, fecit certas literas manu sua subscriptas praesentari, simul et opusculum quoddam ad Sanctissimum Dnum Julium III, Pontificem modernum Romanum, a se juxta cerebellum suum conscriptum, in quo quidem ac in eisdem literis publice confitetur, se Magdalenam Chelmska duxisse uxorem“ — Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac., posiedzenie die Veneris 21 Februarii 1551.

[3] Sic! księcia Koreckiego.

[4] S. Andreae Cracoviensium. Zakonnice zaniosły były właśnie do króla i kapituły krakowskiéj skargę na Lismanina: „quod ipse easdem Moniales miris gravaminibus, injuriis, contumeliis

ullam aliam ob causam gratum est, quam quod intelligo, V. Ftatem bene de mea et prudentia statuere et benevolentia erga me existimare. Quod quum ita sit, dabo, quantum maxime potero, operam, ut si prudentia atque consilio non potero, benevolentia illi tamen satisfaciam certe quidem. In quo ad me scribit V. Ftas, mihi sic videtur. Moniales si absolutionem petunt, ut petunt, etiam Regia interposita autoritate, hoc isto ipso facto ab appellatione desistunt, inde adeo, quod contrariam rem appellationi faciunt. Mtas R. quod hortatur, id illi negari non oportere existimo. Tolli censuras ad tempus a Monialibus censeo, restat forma absolutionis, a qua sibi discere non esse integrum, scribit V. Ftas. Ego sic existimo, pertentandos esse animos Monialium prius, an de more jurare voluerint, fieri enim potest, ut nunc velint adflictae, quod noluerunt olim contumaces, deinde si nolunt, largiendum hoc esse et R. Mtati et tempori, et mihi censeo, jusjurandi rigor ut remittatur, reliquae coerimoniae adhibeantur. Nam quod suspicionem alieni hominis a Sede Apostolica veretur, si usitatam formulam immutarit, haec suspicio inde in V. Ftatem cadere non potest, quod non ex contemptione ulla aut rerum novatione, sed necessitate et plerisque gravissimis causis adducta de ea nonnihil immutet. Scribo Monialibus [1], cujus rei et literas ipsas et exemplum mitto V. Ftati, ubi de voluntate mea ita illas facio certiores, ut si V. Ftati adversas se diutius praebuerint, me sibi adversum fore intelligant. Nam ego, ut indignitate V. Ftatis tanquam mea promoveor, sic autoritatem illius haud multo minus quam meam ipsius sum defensurus; illa modo me, sicut coepit, audiat, et valeat bene. Volboriae, II Martii.

593. Nicolao Kobilnicki, Praeposito Varszaviensi.

Volboriae, 2 Martii 1551.

Literas a V. Ftate neque ullas praeter istas recentissimas habui, neque Dnum Niśćicki ex eo tempore vidi, quo illum Plociam [2] miseram. Ac nescio quidem, cur haec nostra missio ridiculo isthic esse debuisset, ut scribit V. Ftas. Si propterea, quod pecuniam mutuo quaerimus, ea quidem ridendi minime justa est causa, nam si illos nostros majores [3], qui vel duobus Episcopatibus primis, vel Episcopatui primo, optimoque cuipiam Regni officio, praefecti fuerunt, nemo risit, quum pecuniam mutuo undecunque capere riderentur, cur rideri nos debeamus, qui non primo Episcopatui [4] praefecti, aliquoties centum florenos ab eo Capitulo [5] quaerimus [6], de quo et nos ipsi et avunculus noster [7] optime meriti sumus. Itaque ego non appello ridiculum, quod pecuniam mutuo petierim, sed appello inhumanitatem Capituli et officii negationem, quod mutuo non dederint. Quod quum ita

---

et molestiis variis afficeret, bonaque ipsarum immobilia, hereditates, villas et possessiones, quas ex liberalitate et donatione Regum, Ducum, Pontificum et aliorum Nobilium Regni Poloniae habent et possident, ipsis adimere, eripere et pro arbitrio suo possidere, deque eisdem disponere conetur atque intendat", i że w dodatku, ponieważ mu się w tém sprzeciwiały, rzucił na nie „fulmen censurarum". Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac., posiedzenie die Jovis 12 Februarii i Veneris 13 Februarii 1551.

[1] Listu tego niema w rkp. [2] Płock w wojew. płockiém.

[3] Petrum de Gamratis, Archiepiscopum Gnesnensem et Episcopum Cracoviensem.

[4] Gnesnensi. [5] Plocensi.

[6] Listu tego niema w rkp.; prawdopodobnie 15 lutego 1551, cf. 586.

[7] Andreas Cricius, Episcopus Plocensis.

factum sit, illi pecuniam habebunt, me debitorem sive pecuniae sive officii et benevolentiae non habebunt. In literis V. Ftatis benevolentiae illius veteris commemoratio grata mihi fuit, in qua dum perstare V. Ftatem videro, nullam illi amoris mei significationem sum negaturus. Bene valeat. Datum Volborii, II Martii MDLI.

594. Capitulo Cracoviensi.

Volboriae, 3 Martii 1551.

Nihil mihi fuit deliberatius jam inde, quum primum in Episcoporum ordinem ascitus fui, quam ut in singulis Ecclesiis, quibus praeeram, Canonicorum amorem et benevolentiam mihi conciliarem, quos ego et prosperitatis meae condimenta, et adversitatis perfugia atque solatia semper esse putavi, quosque alio loco nunquam habui, quam eos habeo, qui ex eodem mecum utero prodierunt. Hoc studio et voluntate si fui semper antea, quo me nunc alio quis fore existimat? quum inter eos Canonicos acceptus sum Episcopus, qui mihi omni virtute, omni eruditione, nobilitate omni, spectati cum primis esse videntur? Ad quam illorum laudem atque gloriam quum illud etiam accedat, quod studium erga me et observantiam gerunt singularem, dici non potest, quam mea illa vetus et perpetua in hunc ordinem voluntas atque propensio magnas accessiones sentiat. Itaque dabo omnem operam, ut optima illa amoris erga me et benevolentiae illorum testificatio, qua in me, ad Dei Maximi nutum et Mtatis R. designationem eligendo, ac mox deinde in publica omnium voce salutando et postulando [1], denique in scriptis atque literis tam amanter compellando usi sunt, magnam et ipsis voluntatem et religioni atque ordini nostro commoditatem pariat. Ut si semper religionem unice tutatus sum, nunc ad ejus salutem atque incolumitatem defendendam omne meum studium, laborem, vigiliam, impensas, gratiam et clientelam conferam, illa etiam, quae extrema dicuntur, subire paratus. VV. modo Ftates quantum possunt, possunt autem vehementer, hanc meam voluntatem omni ope adjuvent, ac praecipue quidem fusis ad Deum precibus postulent, ut vel adversarii pacis, quam Christus abiens Ecclesiae reliquit, effecti studiosi idem nobiscum sentiant, vel nos ad eos doctrina et vita refellendos divinitus confirmemur. Ac veniremus nos nunc quidem eo, religioni opem laturi, nisi quod decere non videtur, ut vel ante vocationem nostram, id autem est ante jussa Romani Pontificis, de quibus nobis hactenus constare non potest, munus exerceamus, vel e Vladislaviensi dioecesi prius decedamus, quam supplicationibus ad templum ipsius dioecesis primarium indictis Deo, Deique matri Virgini gratias agamus de perceptis inde beneficiis, Canonicis etiam illius Ecclesiae, illiusque provinciae Equitibus ita valedicamus, ut nos isthinc decedentes et laus et gratia provinciae prosequatur. Sed tamen absentes non minus per literas religioni non deerimus, quam viva voce praesentes non deessemus. De Orichovii matrimonio [2], tametsi ea res cum aliis de causis, tum propter exemplum periculosa sit, tamen ego nescio, cur illa minus permoveor, quum autoris mores considero, docti illius quidem viri, sed non satis gravis et constantis; futurumque spero, ut et ipsum societate affectum facti poeniteat, et ceteri, si qui sunt inter eos saniores, hoc exemplo a suo instituto resiliant. Utut est, nos curabimus idque agemus, ut dioecesim nostram hoc isto ipsius matrimonio liberemus, ut ubivis potius degat

[1] 22 et 28 Decembris 1550. [2] Cf. 591.

et vivat, quam inter nos ac nostros. De praediis posterior cura est, quanquam si me isthuc venire VV. Ftates cuperent, praedia nobis bene constituta tradere deberent. Sed neque ego aliud mihi de ipsis polliceor, et si quid diversum reperero, quam polliceor, facilis erit cum ipsis hoc nomine transactio. Illud mirum, quod de piscina in possessionibus Cunoviensibus [1] perfossa significant. Nam neque eos viros, qui dicuntur, id fecisse verisimile est, quorum nulla unquam inconsiderantiae, nulla illatae violentiae, nulla appetiti alieni indicia apparuere, et in quos mea et perpetua et recentia merita ac officia semper extiterunt; neque id Venerabilem Dnum Podlodowski [2], hominem summa apud hos istos Illustres viros gratia et propinquitate, magnaque apud Principem autoritate, id passurum fuisse credibile est in bonis ab Ecclesia sibi concreditis. Sed alterum horum extitisse necesse est, ut vel non ii perfossae piscinae autores fuerint, qui dicuntur, quod ego facile mihi persuadeo, vel quod nequaquam mihi possum persuadere, Dni Podlodowski negligentia commissum malum sit et perpetratum. Itaque in eo Ecclesiae quidem magnum, mihi exiguum damnum est datum, in quo utroque ego culpa vaco. Sed tamen ne desim Ecclesiae, scribo ad eos utrosque [3], quos VV. Ftates nominant, ut si eorum jussu id factum sit, praestent vitium Ecclesiae. De arce Muszinensi [4] ita decrevi. Mittam eo quendam ex meis famulis Nobilem cum certa summa pecuniae, qui ejus castri possessiones curet et tueatur, quem quum ad VV. Ftates venerit, cum literis isthuc suis dimittent; ei vero qui hactenus isthic praefectus fuit, non arbitror, me quicquam debere stipendii nomine, nam ego anni in Episcopatu Cracoviensi initium non a Calendis Januarii auspicabor, sed ab eo tempore, quo me in illum Sedes Romana inauguraverit, id tamen fiet, quum literas illinc et diploma accipero. Jurisjurandi, cujus me VV. Ftates commonefaciunt, id ipse satis memini, nam et inter ejus Ecclesiae Canonicos annis plus minus viginti fui, et eam consuetudinem diligenter notavi. Quid etiam eo tempore egerim, quum R. olim Latalicius [5] huic jurijurando multa nostro sermone immisceret, scit Venerabilis Dnus Konarski [6] Canonicus. Id eo dico, non quod cujusquam perjurium velim, quod absit, imitari, sed ut demonstrem, constare mihi de vi atque serie ejus istius jurisjurandi. Quod quam firme alii observarint, non attingo, ego me in ejus observatione ita gesturum profiteor, ut eos etiam vicisse videar, qui olim a VV. Ftatibus id benevolentiae experti fuerunt, ut ante diploma Romanum possessione Episcopatus fruerentur, quorum tempore non memini me quenquam ex VV. Ftatibus arci cuipiam praefectum vidisse. VV. Ftates bene valere opto. Volborii, III Martii MDLI.

595. Nicolao Radziviloni et Joanni Tarnovio singillatim.

Volboriae, 3 Martii 1551.

Significatum est mihi ab iis [7], quibus Cracoviensis Ecclesiae cura in commune incumbit hoc tempore, disjectum esse aggerem perfossa piscina in possessionibus Cunoviensibus [1] Ecclesiae illius, jussu et mandato V. Ill. Mtiae. Id quod quanquam

---

[1] Kunów w wojew. sandomirskiém, majętność biskupów krakowskich; w rkp. mylnie „Cuiaviensibus", cf. 602. [2] Georgium. [3] Cf. 595. [4] Muszyna w Sądeckiém nad granicą węgierską. [5] Joannes, Episcopus Cracoviensis 1535—1537.
[6] Joannes. [7] Canonicis Cracoviensibus.

mihi de V. Ill. Mtia non sit verisimile, cujus ego in omni vita animi moderationem compertam habeo, tamen quia fieri potest, ut Praefectus quispiam illius aliquid ejusmodi designarit, quod ipsi V. Mtiae Ill. acceptum fertur, quaeso etiam atque etiam, mandet ut V. Ill. Mtia isti cuicunque Praefecto, manus ut ab hac ista piscina in posterum contineat. Vitii quicquid est factum, ego praestari meo sumptu jubebo; si quid est autem, in quo piscina ista V. Mtiae Ill. possessionibus detrimento esset, differat in mutuum usque nostrum congressum, fiet tum, ut omnia sibi ex aequitate repensa esse fateatur. Credo autem, et perpetua mea in V. Ill. Mtiam atque recentia studia, et officia et haec postulata mea tantum esse valitura apud illam, ut quae mihi ejus Episcopatus accessionem summe favere est visa, eadem hac ista occasione oblata declaret omnibus, labefactationem sibi possessionum ejus displicere. Commendo me amori V. Mtiae Ill., quam diu bene valere opto. Datum Volboriae, III Martii MDLI.

596. Sigismundo Augusto Regi.

Volboriae, 3 Martii 1551.

Quasi non satis sit, me pro me ipso multa V. Mtati S. debere, ita aliorum etiam causas atque negotia tuenda et commendanda apud V. Mtatem suscipio. Venerabilis Dnus Joannes Skaszewski, Plocensis Canonicus, qui mihi ob navatam olim suam operam Dno Cricio Archiepiscopo, meo avunculo, est commendatus, cuperet fortunis suis apud V. Mtatem, si qua per me posset, consulere. Est homo, mea sententia, inter eos, qui sunt a secretis V. Mtati, et assiduitate et diligentia in serviendo praestans, eamque diligentiam non modo V. Mtati hoc tempore exhibet, sed etiam olim Divo ipsius parenti et praestitit et probavit. Rogo, ut ipsius benignam atque clementem rationem per occasionem alicujus vacationis, in Ecclesia Cracoviensi potissimum, habere dignetur V. Mtas S., cujus imperium Deus omnibus successibus prosperis ornet et augeat. Datum Volboriae, III Martii MDLI.

597. Joanni Przerembski, Praeposito Cracoviensi.

Łaznovi, 6 Martii 1551.

Et per Dni Slomowski [1] literas saepius et per suas semel atque iterum fortassis egit mecum V. Ftas, ut Muszinae [2] quempiam ex eo tempore praeficeremus. Ad ea nos prius Dno Slomowski responderamus [3], integrum nobis non esse, ante nostram per Pontificem Romanum vocationem quicquam in illa provincia statuere: nunc porro, ne videamur V. Ftatis consilium aspernari, quae una est et praecipua ex Venerabilibus nostris fratribus, quorum nos sententiae libenter semper stabimus, mittimus eo Nobilem Mathiam Lazinski, servitorem nostrum, militarem hominem, quem tam bene ex usu illius loci fere putamus, quam fuit iste, qui hactenus praeerat. V. modo Ftas cum ejusmodi illum et suis et Venerabilis Capituli literis eo dimittat, ne veniens repulsam patiatur, quae res nos et indignitate adficeret, et sumptu atque impensa oneraret, efficeretque, ut hunc famulum alio mittere, Muszinae vero procurationem in omne posterum tempus abjicere cogeremur. Veteri

---

[1] Stanislai. [2] Cf. 594. [3] Listu tego niema w rkp.

curiae vitium inferri ab iis, qui eam inhabitant, audio; ego tametsi malim, ut ab hominibus, quorum causa exaedificata est, habitetur, quam deserta maneat, tamen a V. Ftate peto, has ut istas ab ea injurias prohibeat, et bene valeat. Laznovo rure nostro, VI Martii MDLI.

598. Petro Porembski, Canonico Cracoviensi.

Łaznovi, 6 Martii 1551.

Ita omnes meas rationes in administranda ista tam Praeclara dioecesi compono, id quod etiam antea in nulla unquam praetermisi, ut et dignitas mea et salus provinciae conservetur, ut meus in eos amor exstet, qui se mei studiosos esse profitentur. Quamobrem dignitati meae et saluti provinciae id dedi, ut V. Ftatem, cujus mihi probitas et industria perspecta est, Officialem meum creem et constituam, sicut uberius ex patentibus literis, quas illi mitto, cognoscet. Peto autem ab illa, ut et benignitatem hanc erga se meam grata voluntate excipiat, et munus injunctum ita gerat, ut et fides illius atque gravitas, et dignitas mea et dioecesis necessitas postulat. Mei autem erga illam amoris hic est cumulus atque accessio, quod eam Ilsensem [1] Capitaneum et facio et pronuncio, omnibusque illis possessionibus praeficio, hac tantummodo lege et conditione adjecta, ut Vicecapitaneus isthic meo arbitratu constituatur, qui tamen ipse et sciente V. Ftate constituetur, et erga illam haud secus erit, atque esse quenquam erga Capitaneum suum par est. V. Ftas bene valeat. Laznovo rure nostro, VI Martii MDLI.

599. Sigismundo Augusto Regi.

In Walnice, 9 Martii 1551.

Fortiter contempsi omnes rumores, qui hactenus ad me veniebant, de minis quorundam, qui Episcopatum praeripere mihi nituntur, quem recens ex V. S. Mtatis gratia sum consecutus, nam et clam jactabantur, et non tam infesto animo me petebant. Nunc qui ad me allati sunt, etsi contemno quoque eos quidem, tamen quia publice jam seruntur et sonant acerbius, temperare non potui, quin illos Mtati V. S. perscriberem. In aedibus R. Dni Chelmensis designati [2] Capitulum [3] congregatum quum esset, coepit Dnus Czarnkowski de jure quodam suo disserere, quod super Episcopatu Cracoviensi habere se dictitat, quod quidem tanti apud se esse ait, ut in nullius hominis gratiam ei sit renunciaturus, tam vero firmum et validum, ut Episcopatus Cracoviensis nullius sit alterius, quam ipsius, qui jus aliud habeat, idque se esse aliquando persecuturum magna contentione magnisque obtestationibus asseveravit; ad extremum mihi id per Venerabilem Dnum Slomowski, fratrem meum et Canonicum Cracoviensem, significari jussit. Itaque ne ulla ratione receptioni meae in eum Episcopatum consentire videretur, in Magnam se Poloniam abiturum dixit, et quum ex ipso R. Dnus Chelmensis designatus quareret, an hoc jus ipsius designationi suae in Chelmensem, et R. Dni Drojevii [4] in Cujaviensem detrimento non foret, respondit, neutrius designationi detrimento fore, mihi porro ita fore, ut et Cujaviensem, quem obtineo, amittam, et Cracoviensem, quem peto, non assequar. In quo ipsius

---

[1] Cf. 582. [2] J. Uchański. [3] Cracoviense. [4] J. Drohojewski.

sermone pleraque mihi nullius, nonnulla alicujus esse momenti sunt visa. Jus ego ipsius, si quod praeter exspectationem habet, nescio ac ne laboro quidem scire; sed tamen quod mihi significari jussit, Episcopatum Cracoviensem non esse meum, qui illum gratia V. Mtatis S. nactus sum, sed suum, qui nescio quibus illum cepisse se dicit rationibus, hoc ego negligentia pati praeterire nec possum, nec debeo. Et quoniam, ut ego dixi, gratia V. Mtis hunc Episcopatum sum consecutus, ad eandem recurro quaesoque, ut sicut ego post Deum unius ipsius autoritatem in Polonia semper recognovi, neque penes quenquam alterum rerum Polonicarum esse imperium credidi, ita ipsa hoc tempore hanc meam opinionem confirmet, autoritatemque suam sic tueatur, ut demonstret, suum esse proprium non alterius cujuspiam, ac ne ipsius quidem Dni Czarnkowski munus, quem velit Episcopatibus sive praeficere, sive destituere. Cognoscat, rogo, V. Mtas hoc jus ipsius, et si quod habet, eo illi cedere jubeat; sin minus, mandet, ut sibi nullum esse in V. Mtatis et Dni Procancellarii [1] praesentia fateatur, eamque juris ipsius sive cessionem sive negationem in Cancellariae suae Acta referri jubeat. Nam et turpe omnino et mihi perquam grave videretur, Episcopatu me Vladislaviensi abdicare, quem quietus et securus obtineo, Cracoviensem vero acceptare, in quo fluctuandum mihi sit. Id et mihi et meis omnibus tam videtur necessarium, quam quod maxime. Datum Valnice rure ad Sobotam oppidum, IX Martii.

600. Capitulo Cracoviensi.

In Walnice, 9 Martii 1551.

Dum incertis et occultis rumoribus res agebatur, eam fortitudinem prae me tuli, ut incertis tanquam certis non moverer, eam deinde moderationem, ut clam, quae dicebantur, in publicum non proferrem: nunc apertis hominum odiis aperte est resistendum. Nam quum nuper in R. Dni Chelmensis designati aedibus res Capituli, quarum gratia eo convenerant VV. Ftates, finitae essent, coepit quidam [2] ex VV. Ftatibus partim ipsas alloqui, partim mihi significari jubere, quae tunc locutus est. Ac primum quidem illud erat, se Episcopatum Cracoviensem in crumena habere, eamque istam crumenam cum Episcopatu in semotissimis domus recessibus asservare, seris tribus quatuorve occlusam. Habeat ille, ubi volet, asservet etiam et claudat, quam firmiter et quam diu volet, ego ubi ille habet, habere sane nollem, nam Episcopatus in crumena nec concludi potest, nec si posset, etiam deberet. Ornamenta haec sunt et lumina Reipublicae, quae non sub modio latere, sed in aperto ita fulgere debent, ut Rempublicam honestent et ab omnibus spectentur. Habeo igitur ego Episcopatum, sicut habere mos majorum fuit: ille in crumena et recessibus suo fruatur, ego meo fruar Deo propitio in omnium hominum, ac praesertim in VV. Ftatum conspectu. Deinde illud etiam dicendo addidit, me sibi Episcopatum praeripuisse. Cognitum esse VV. Ftatibus arbitror, qua ego ratione ad hunc Episcopatum pervenerim, nam quum ad alia Regni negotia Principis jussu accitus essem, et Episcopatus ille esset vacuus, intulit id in mentem Principis Spiritus ille Dei [3], ut me VV. Ftatibus Episcopum designaret. Id quod quum factum fuisset, idem ille Dei Spiritus ad mentem Principis etiam voluntates VV. Ftatum inflexit effecitque, ut consensione

---

[1] Joannis Ocieski. [2] Andreas Czarnkowski, cf. 599. [3] !

et electione sua Regis designationem comprobarent. Itaque ille quum rapuisse me Episcopatum dicit, qui ita legitime vocatus sum, non tam mihi notam ullam inurere, quam Regi ipsi et VV. Ftatibus injurius esse videtur. Ego sane non modo hunc Episcopatum non rapui, sed ad nulla unquam sacerdotia ita contendi, ut eo mihi viam, non dico vi ista aperta et nefaria, sed ne litibus quidem hoc nostro seculo usitatis jam et pene concessis facerem. Nunquam eo prorupit cupiditas mea, quae in consectandis sacerdotiis nulla unquam fuit, ut homines innocentes et Nobiles, eosdemque graves et maturos, vi et satellitibus summissis de ipsorum legitimis sacerdotiis depellerem; nunquam eas domos, a quibus vim omnem leges prohibent et quae post delubra et aras Deorum prima asyla dici possunt, cum siccariis oppugnavi; nunquam scelere meo ullum coetum hominum civitate excedere coëgi; nunquam ita vixi, ut dignus existimer, quem homines probris publice et saxis impeterent [1]. Conservavi Deo gratia omnium ordinum et hominum amorem et benevolentiam modestia et humanitate mea, quod quum ita sit, non debeo non modo Episcopatum, sed nec rem ullam omnino cuiquam videri rapuisse. Videat iste, quid dixerit, qui me dixit sibi Episcopatum praeripuisse! Nam ad extremum quod adjecit, se, ne me Episcopum agnoscat, alio discedere, liberum illi esto: ego profecto eo veniam, ubi Episcopatus mei prima est cathedra, ille quia in crumenam Episcopatum reposuit, ubicunque terrarum vixerit, eundem habebit, quem reposuit, Episcopatum; me certe Episcopum si nollet agnoscere, ne ego quidem ipsum Canonicum et fratrem agnoscam, utri autem gravius fuerit, non agnosci, res indicabit. Hos ipsius sermones quum audirent VV. Ftates, etsi responsione sua non exceperunt, quae et ipsa necessaria fortassis tum non fuit, nihil tamen dubito, quin tacite secum cogitarent, eos mihi fuisse injurios, ac pro sua etiam erga me benevolentia doluisse, id mihi indignitatis a quoque irrogari. Intelligunt enim procul dubio VV. Ftates, quum me Deus Maximus in idem cum ipsis corpus compegerit, omnia inter nos esse communia, et nihil cuiquam nostrum posse evenire, quod non in unumquenquam redundet. Ego quia hac voluntate sum erga illas, ut nihilo mea incommoda, quam ipsarum feram acerbius, peto, omnes ejusmodi sermones, qui cum indignitate mea conjuncti esse videntur, inter se haberi ut prohibeant, quas ego optime valere opto. Datum XI Martii [2].

601. Lamperto [3], Abbati Olivensi.

Vladislaviae, 19 Martii 1551.

Ante aliquot annos [4] in Pomerania quum essem, obtinueram id Jacobo Netae, civi et mercatori Gedanensi, apud V. Ftatis praecessorem [5], ut quaecunque domus primum ex iis domibus, quae in civitate Gedanensi sunt sub ditione Abbatum Olivensium, vacua quacunque ratione fieret, haec Jacobo aequis conditionibus locaretur; ejus rei exstat testimonium literarum sub sigillo a praefato praecessore V. Ftatis. Nunc ex iis domibus quandam vacuam esse audio, eamque ita vacuam, ut opera et impensa istius Jacobi certisque ipsius cum ejus domus inquilino pactionibus, vacua sit facta. Quod quum ita sit, tamen esse quendam audio, qui

---

[1] Spotkało to właśnie Czarnkowskiego w maju r. 1549 podczas przeprawy jego z żakami krakowskimi, cf. Appendicem.

[2] Sic! widocznie myłka zamiast „IX". [3] Sleff. [4] A. 1546. [5] Adrianum.

Jacobum in conducendo apud V. Ftatem impedire conetur. Ego qui V. Ftati magnam saepe benevolentiae meae significationem dedi, peto a Ftate V. diligenter, ut hunc Jacobum eo jure, quod a praecessore ipsius mea gratia nactus est, non solum retineat, sed etiam frui faciat, nam praeterquam quod aequum est, acta praecessoris a V. Ftate undique observari, si id huic Jacobo V. Ftas concesserit, etiam me sibi non mediocriter devinxerit. Contra videat V. Ftas, quam turpe sit futurum, et acta praecessoris legitima per eam rescindi, quae ipsi successit, et me ab eadem contemni, qui sibi ejus istius successionis praecipuus autor fui. Bene valeat. Datum XIX Martii, Vladislaviae MDLI.

602. Capitulo Cracoviensi.

Vladislaviae, mense Martio 1551.

Quam vim quamque injuriam in possessionibus Lipoviensis Ecclesiae [1] Friccacius [2] intulerit vix dum extincto Divo Samuele [3] Episcopo, non arbitror vos praeterire; nam et fundi tantum pene ademit, quantum duobus ruribus sufficeret, et colonos aliquot de villis depulit, et pleraque alia sic fecit, ut utriusque partis magna consensione facta esse videantur, quum tamen neminem ex parte Ecclesiae in rem praesentem advocarit (nisi forte vos advocasset, quod ego nescio), sed unus omnia egerit, disceptante tantummodo Camerario Cracoviensi. Id corrigere VV. Ftatum esse puto, qui hoc tempore Ecclesiae Cracoviensi praesidetis, ac ejus quidem imprimis, qui possessiones Lipovienses [4] curandas suscepit, quem eo vos autoritate vestra adhortemini; nec minus etiam Venerabilem Dnum Podlodovium, ut vitium, quod diruto aggere in piscina Cunoviensi [5] factum est, praestari curet, quacunque commodissime poterit ratione. Ac pene quidem praeterieram, quod praeteriri haud sane conveniret: Rusocium disjectis sepibus in pascuis Lipoviensibus, signasse robora in silvis Ecclesiae hoc instituto, ut sui fundi limites esse videantur. Quod si est, ut est, non est profecto differendum, ut secum hoc nomine primo quoque tempore agatur, ne si diu tacitum fuerit, usucapionem alleget. Sicut novum non est, defuncto praesule diripi bona Ecclesiae, ita novum esse non debet, ea ab iis defendi, qui eorum curam susceperunt. Ego ipse quomodo post obitum Dni Choinii [6] Cunovienses possessiones defenderim, cognitum esse plerisque ex VV. Ftatibus arbitror.

603. Consulibus Torunensibus.

Vladislaviae, 22 Martii 1551.

Ita et amo vos et hoc negotium, quod mihi est apud vos cum Catharzinski, curae habeo, ut omnes rationes adhibeam, quibus et negotium ipsum bene confici et amor mutuus noster sartus tectusque conservari possit. Itaque a Dno Capitaneo Diboviensi, fratre meo [7], postulavi, ut intermissis iis rebus, quarum gratia ad me

---

[1] Lipowiec w wojew. krakowskiém, majętność biskupów krakowskich.
[2] „Aulicus Suae Mtatis R.". Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac. [3] Maciejowski.
[4] Sic! raczéj „Lipoviecenses". [5] Cf. 594.
[6] Joannis Chojeński, Episcopi Cracoviensis, † a. 1538. [7] Bartholomaeo Zebrzydowski.

venerat, isthuc proficiscatur, detque operam, ne ob unius Catarinii vanitatem aliquid de benevolentia omnium nostrum detrahatur. Si huic meae sollicitudini diligentia et officio vestro responderitis, sine mora jus consequemur, idque a vobis etiam atque etiam peto. Vladislaviae, XXII Martii.

604. Stanislao [1], Episcopo Varmiensi designato.

Vladislaviae, 24 Martii 1551.

Quum primum didici, V. R. Dtionem Torunii esse, continere me non potui, quin salutem illi iis literis nunciarem, de accessione etiam ista dignitatis gratularer [2], quae illi Deo quidem jubente, sed tamen favente me etiam, recens obtigit, cujus animi mei testes et R. Mtatem habeo et Dnum Boratinski [3]. Faxit Deus, ut haec ista dignitas et sibi gloriae, et Reipublicae saluti et V. R. Dtioni perpetuo sit ornamento. Hic V. R. Dtioni genera laetitiae meae exponam. Unum, quod amorem nostrum mutuum ita Deo ipsi curae esse video, ut non modo nulla agitatione subverti queat, sed ut etiam major inter nos ampliorque esse possit, quam fuit inter V. R. Dtionem et eos Episcopos, quibus se olim dediderat: Choinium dico et Maciejovium. Quid ita? quod neque ex illis quisquam tam familiariter unquam V. R. Dtione usus fuit, quam ego, qui ipsam sub Tomicio avunculo magistrum et praeceptorem habui [4], neque illa cum ipsis quum vixit, eodem vixit cum ipsis loco atque dignitate, quae nunc Deo gratia ita mihi iis rebus par facta est, ut in eo genere inter me et illam nihil plane intersit. Quod si jam tam firmis et solidis rationibus amor noster sustinetur, nihil vereor, ne de illo hoc istud loci intervallum quicquam detrahat, praesertim si operam dederimus, id quod ego sane nunquam praetermittam, ut officia inter nos per occasionem constent. Alterum laetitiae meae genus est, quod V. R. Dtionem in hac urbe muneris sui partibus rite fungi jurisdictionemque ex dignitate exercere audio, non quasi id in V. R. Dtione facere, sed quod in ea urbe id fieri novum est et pene inauditum. Deus ut eventus gubernet nosque etiam ipsos confirmet, precor. Vladislaviae, XIIII [5] Martii.

605. Capitulo Cracoviensi.

Vladislavie, 25 Martii 1551.

Quod ex me de profugo illo petunt VV. Ftates, id ita feci, et quia ad factum addi celeritatem volebant, eadem die et ab illis accepi literas, et meas misi in hoc genere. Ita suavissime in VV. Ftates sum effusus, quae bene valeant. XXV Martii.

606. Petro Porembski, Canonico Cracoviensi.

Vladislaviae, 25 Martii 1551.

Quod post meum discessum nullam privatim epistolam ad V. Ftatem dederim, feci ea opinione ductus, mihi amore atque officio illius non minus absque

---

[1] Hosio. [2] Nominatem warmińskim po śmierci biskupa Tidemanna Giese, † 23 listopada r. 1550, był Hozyjusz już od początku r. 1551, wybrany na tę godność przez tamtejszą kapitułę 2 marca t. r. [3] Joannem? [4] Cf. 66. [5] Sic!

epistola quam cum epistola satisfactum iri. Sed tamen nullas ad Dnum Slomowski dedi, quin easdem cum V. Ftate communicatas esse voluerim. De meo amore nihil dubitet: praestabo eum illi, quum venero, imo etiam prius fortassis, quam venero. Si quid sive ad me sive ad Dnum Paczinski [1] literarum ex Hungaria Grimuntovius [2] attulit, perquirat V. Ftas et nobis mittat, valeatque bene. Datum XXV Martii, Vladislaviae MDLI.

607. Georgio Podlodowski, Canonico Cracoviensi.

Vladislaviae, 25 Martii 1551.

De perforatis aggeribus Cunoviensibus Venerabili Capitulo scripsi [3], illud nunquam scripsi, negligentia V. Ftatis perforatos esse, imo etiam scripsi, nequaquam id mihi posse persuaderi. Sed tamen excusatio V. Ftatis, qua in literis utitur, mihi grata fuit, erat enim indicio studii ipsius erga me et benevolentiae. Ego quod de defensione scripsi, nunquam ita accipi volebam, quasi manu potius quam ratione defendenda esse bona putarem, praesertim V. Ftati, cui per professionem ad aliud disceptandi genus descendere non licet, cum iis vero maxime, quibuscum sit propinquitate atque necessitudine conjuncta, adversa videri voluntate non debeat, et hoc isto contentionis genere par esse non possit, et quos [4] ego, cum mihi ipsi tum omnibus hominibus, studio potius et observantia colendos, quam ulla acerbitate irritandos existimo. Satis ego defensa esse discerem, si per literas eos V. Ftas rogavisset, ut Praefectorum suorum audaciam autoritate atque imperio suo coërcerent. Idque etiamnum ut V. Ftas faciat, magnopere ab illa peto, quae bene valeat. XXV Martii.

608. Joanni Oćieski Procancellario.

Vladislaviae, 25 Martii 1551.

Cum omne genus literarum a V. Mtia mihi sit charissimum, tum chirographum ipsius dici non potest, quantopere me delectet. In quo non illa tantum mihi jucunda sunt, quae non possunt esse injucunda, sed etiam si qua nonnihil acerbitatis habere videntur, ea mihi quum sunt fide atque amore V. Mtiae conspersa, mirifice sapiunt, neque sane id cuiquam concedam, ut melius a Sobotio [5] aliquid Gamratus [6] acceperit, quam ego accipio omnia a V. Mtia. Literae meae Capitulo [7] quas scripsi, cur R. Mtatem offenderint, non satis intelligo, quae nihil aliud habebant, quam querimoniam primum meam de injuriis Dni Czarnkowski, deinde purgationem eorum, quae mihi ab ipso objecta fuerunt, postremo petitionem, ut sermonibus me indignis tempus apud se aut locum ne dent ullum. Quid horum quaeso aliquid iniquitatis habuit? querine de injuriis? At hoc commune et extremum adflictorum remedium est, praesertim quum ego neque statim huc, neque non suppressis nominibus descenderim. An purgare crimen non vacat crimen? at ego id cujusvis hominis bene nati et educati semper esse putavi. Sed purgatio longa virtutum tuarum praedicationem habuit! Ego sane nescio, qua alia ratione

[1] Jacobum. [2] Grzymułtowski. [3] Cf. 594 et 602. [4] Cf. 595. [5] Thoma. [6] Petrus. [7] Cracoviensi, cf. 600.

purgatio institui potuerit, neque video, cur haec mea ratio molestior cuique videri debeat, quam fuit illa omnibus, qua Dnus Posnaniensis Palatinus [1] proximis Comitiis [2] est usus, qua etiam suas ipsius laudes diu multumque commemorare visus est. Restat, ut petitio ipsa iniqua fuerit. At nemo hoc dicet opinor, nam a fratribus postulare, dignitatis suae haberi rationem, quid per Deum habere potest iniquitatis? Hic ego, qui omnia a V. Mtia libenter, ut dixi, accipio, quaero ex illa, an quum quis in me quae voluit dixerit, mihi quae opus est, dicere non licebit? an vero cuivis de existimatione mea detrahere concessum est, mihi hanc sustinere ac tueri non est concessum? Quid si (ut furor fit laesa saepius patientia) maledictum maledicto retudissem? sed majorem mihi gravitatis meae, quam doloris rationem habendam putavi, quam gravitatem si quis eousque extendat, ut per illam negligere nos hujusmodi de nobis sermones debere putet, ne is nobis pro gravitate intolerabilem arrogantiam induceret. Dixit quidam: Negligere quid de se quisque sentiat, non solum est arrogantis, sed etiam omnino dissoluti. Haec de literis. Possessionem V. Mtiae denuo assignari quod jusseram, ex ubertate quadam amoris id feci; partiamur igitur inter nos, ego novam istam assignationem tolli jubebo, V. Mtia amoris mei ubertate in ceteris licet fruatur, Bolechovienses [3] possessiones nunquam cuiquam dedi, Severienses [4] etiam certis conditionibus dedi. Hic igitur praestitis conditionibus mutare mihi donationem licet, illic non mutare, sed quod volo, facere mihi, ut puto, licebit. Ita enim dixi, quum de iis inter nos ageretur, me si Bolechovienses ipse carere potero, concessurum, sin minus, retenturum; Severiensi donationi ea adscripta est conditio, licitum mihi semper fore eam vel aliarum possessionum vel stipendii annui donatione redimere. Quamobrem si redimam, jure, ut opinor, redimam, et ut redemptione mea contentus sit, qui donationem habuit, efficiam, quod nisi eo legibus adactus fuero, fortassis non redimam. De Olstinensibus [5] decumis queritur V. Mtia, ut scribit Dnus Slomowski, sibi non responderi. Ego sane jam pridem respondi, me ratum habiturum, si iisdem conditionibus eas a me habuerit, quibus habuit is, qui habuit a praecessore meo. Nunc venio ad aliarum literarum mearum defensionem, quum vix ab unarum defensione discesserim. Fuit apud me suarum tantum rerum causa Volboriae pater Commissarius [6], is mihi multas et graves et suae integritatis et hujus instituti sui rationes exposuit, non tam verbis suis, quam scriptis ad se aliorum, et quidem magnorum virorum ac Principum, de rebellione etiam istarum sororum suarum [7] testimoniis consignatis docuit. Quae ego quum vidissem, qui omnem rebellionem atque contemptionem ingratus exosam semper habui, cupiens primum R. Mtatis, deinde uniuscujusque Praefecti jurisdictionem conservari, scripsi Virginibus istis [8], ut sese inter alveum contineant, Praepositoque suo secundum leges imperanti obediant; quae illis imposita sunt, quanquam mihi juste imposita esse videantur, tamen si perpetuo ferre non possunt, ad meum adventum sustineant, me curaturum, ne quid sibi contra fas et leges imponi diutius querantur. Haec ut ad uncias quis excutiat, non video, quid in vituperatio-

---

[1] Janussius Latalski. [2] Petricoviensibus a. 1550.

[3] Raczéj „Bolechovicenses"; Bolechowice w parafii Chęciny w wojew. krakowskiém, majętność biskupów krakowskich.

[4] Siewierz w wojew. krakowskiém, od którego biskupi krakowscy tytułowali się książętami siewierskimi. [5] Olsztyn w wojew. krakowskiém. [6] Lismaninus.

[7] Monialium s. Andreae Cracoviensium. [8] Listu tego niema w rkp. naszym, cf. 592.

nem possit cadere, nam et Commissario, viro bono, satisfactum est, qui se Praefecturae istius vehementer taedere dicit, et Virginum tum bonae existimationi consultum, tum voluntati et optatis nonnihil tributum. V. Mtiam bene valere opto. XXV Martii.

609. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Vladislaviae, 26 Martii 1551.

Ad quartum diem Martii discessi Volboria, quod nisi aquis ad Sobotam interclusus fuissem, Vladislaviam venissem ad decimum, hoc est ad eum, quo ad me R. Dtio V. dabat literas, quibus mirari se scribit, quod neque Vladislaviam profectus sim, neque illi consilium meum, sicut convenerat, exposuerim. Eas ego heri sub noctem accepi, quum venerim ante diem undecimum, ubi tertius aut quartus dies, qui adventum meum est consecutus, finem omnino huic controversiae imposuit, quae inter me et Venerabile Capitulum [1] orta erat non tam universa omnium voluntate, quam privato quorundam et quidem paucorum odio; sopita sunt omnia, solita mea humanitate, quae tanta fuit, quantum nunquam Venerabiles ipsi fratres speraverunt, talis vero etiam, qualem optaverunt. Quod quum ita sit, libero jam omni cura in hoc genere V. R. Ptatem, quae tamen mihi quam grata futura fuisset, dici vix potest; mirari tamen non sufficio, quid in mentem venerit huic, qui me Vladislaviam profectum non esse V. R. Dtioni retulit, quum ego tamen ante sextum diem, quo datae sunt a V. Dtione R. literae, iter ingressus essem. Vanum hominem esse oportet, quicunque sit. Qui si idem est, qui de usu meo ciborum vetitorum retulit, non tam miror, quandoquidem utrobique similem esse sui oportuit; sin alius, ne ego ovum ovo similius non vidi, quam istorum est uterque alteri. Usum ego sane non inficior, sed publicum illum fuisse, ut ait ipse, hoc tam nego, ut vanissimum hominem esse appellem, qui si tam est in V. R. Ptatis dioecesi curiosus, scit, sin esse volet, scire poterit atque etiam fateri, hunc publicum usum non apud me, sed alibi, in dioecesi tamen V. R. Dtionis institutum fuisse. Ego si usus sum, privatim sum usus, et sane quoties utor, utor privatim; quod utor autem, me tacente, res me ipsa excusat et profecto V. R. Dtio abunde excusasset, si eodem die, quo sunt mihi literae ab ea redditae, ipsa me videre potuisset. Totum diem obvoluto capite aeger decubui. Jejunusne? imo vero omnem cibum ita fastidiens, ut nullae mihi ostreae aut murenae, nulli phasiani neque pavones potuissent, non dico cibi appetentiam facere, sed detergere tantum et auferre fastidium. Hi mihi tales dies bone Deus! quam saepe recurrunt, notum est et V. R. Dtioni et omnibus. Atque utinam quaeso, ne sit notum, intelligo enim, hanc istam stomachi atque capitis mei imbecillitatem secus a quibusdam accipi, ut plane nesciam, quid mihi, si ex arbitrio hominum vivendum putarem, agendum esset. Ita enim hac mea valetudine infirma offenduntur quidam, ut curare me illam neque cibi abstinentia patiantur, neque usu rerum salubrium. Ego, si quis mihi a Deo Maximo impetraret quotamcunque partem ejus habitudinis corporis, qua Deo gratia V. R. Dtio et est, et ut diu sit opto, ne ego, qui omnibus rebus aliis cum V. R. Dtione consentio, etiam hoc isto ciborum usu atque discrimine facile consentirem: ederem, sicut Romana Ecclesia

[1] Vladislaviense, cf. 577.

praecipit, biberem etiam fortassis, sicut consuevit Polonia [1]. Nunc ita et salva atque integra Romanae Ecclesiae autoritate vivo, et sane cum bona Poloniae venia cogor bibere, sicut licet per valetudinem, quam quum multo jam ante scirem esse usque adeo imbecillam, sicut est, supplicari jusseram SS. Dno Nostro, ut cibos, si quos forte ob valetudinem tempori insuetos uterer, me uti, et pro sua autoritate et cum gratiarum actione permittat atque patiatur, permisitque et est passus, eamque praeterea suam permissionem in aliquot etiam familiares meos extendit. Id ita esse loquuntur literae. Quamobrem si necessitate coactus facio, si Ecclesiae contemptionem nullam prae me fero, potero id, ut opinor, bona V. R. Dtionis gratia facere, quod etiam meum factum non existimo amplius V. R. Dtionem appellaturum, sicut nunc in literis appellavit, vitae dissolutionem. De ovilis Cracoviensis grege morbido quod scribit V. R. Dtio, is si morbidus est, mea sane contagione morbidus non est factus, ac ne mea quidem negligentia, quandoquidem aliis est hactenus, quam me usus Pastoribus, cujus nunc cura quum mihi incumbat, aliud polliceri neque possum neque volo, dabo tamen operam, ut si malum penitus tolli non poterit, ne sumat incrementum. Quod si ad eam rem istam autoritatem quoque suam atque ingenium V. R. Dtio Cracoviae quum esset [2], interposuisset, et muneris quidem sui rem fecisset, et mihi cum de praeteritis tum de imminentibns laboribus permultum detraxisset. Dno Czechowski hoc genere, quo postulat V. R. Dtio, gratificari non possum, ita enim et praecessoris mei et mea ipsius liberalitate de iis possessionibus diminutum est, ut si quis plus diminueret, non ille diminuere, sed totum tollere Episcopatum videretur. Vladislaviae, XXVI Martii MDLI.

610. Sigismundo Augusto Regi.

Vladislaviae, 30 Martii 1551.

Jussis V. Mtatis S. obsequi praecipuum meum est studium, post eam quidem curam statim, quae et Episcopi est et hominis christiani in praeceptis Divinis ambulandi. Scribit ad me Mtas V. S., ut usumfructum Biskupiensium [3] praediorum Dno Castellano Vojnicensi [4] concedam, quem sibi et Rmi fratris ipsius gratia et sui ipsius meritis charum esse dicit S. Mtas V. Ego S. Rex, qui Maciejoviorum, Episcopi et Castellani, merita in V. S. Mtatem perspecta habeo, jucunda illa, ut scribit V. Mtas, et minime vulgaria, quanquam et memini et video, qua sunt gratia quibusque ornamentis a V. S. Mtate remunerata; tamen quia omnes eos vehementer amo, qui V. Mtati fidem servitutemque suam probaverunt, dici non potest, quam doleam, me in hoc genere neque Mtatis V. imperio, neque optatis Dni Vojnicensis neque meae ipsius voluntati potuisse satisfacere. Nam quum viderem fratrum meorum, inter quos etiam Casparis [5] ejus, qui est in aula V. S. Mtatis, non minorem esse fidem in V. Mtatem, quam cujusquam hominis, et quum cogitarem, iisdem rationibus servire cum fratribus V. Mtati, quibus rationibus servivit praecessor meus, devinxi hoc beneficiolo Casparem fratrem, ut praedio isto Biskupicensi utatur, fruatur. Spero autem, V. S. Mtatem hoc meo instituto offensum non iri, si pro

---

[1] Cf. in Appendice Instrukcyją z maja r. 1551, w któréj mowa, jakie pod tym względem sam prymas życie prowadził.
[2] Ineunte Decembri 1550. [3] Biskupice, parafija pod Bochnią.
[4] Stanislao Maciejowski, fratri Episcopi Samuelis. [5] Zebrzydowski.

prudentia et clementia sua considerarit, fratres meos servitores etiam suos et fuisse et esse, a me illis benignitatem, quod servitores sint V. Mtatis, omnino deberi, quod fratres mei, prae aliis deberi. Sunt autem istius Episcopatus praedia ita diminuta, ut si ad eam diminutionem nova aliqua accederet diminutio, vel fratribus meis impertiri, vel ipsum me necessariis usibus meis detrahere oporteret, tot sunt enim, qui petunt, et quidem plerique ex V. Mtatis intimis servitoribus, ut si mihi mei in illos amoris ratio in hoc genere habenda esset, jam dudum Vladariatum Cracoviense, quem diminutum nunc habemus, nullum pene haberemus. Ut alios taceam, qui castra et alias possessiones petunt, quibus ego si omnibus non possem, certe plerisque illorum cuperem benignitatem meam testatam facere, nisi quod video, me hac ratione neque dignitatem meam intueri, neque servitia V. Mtatis, sicut consuevi, posse sustinere. Haec quanquam ita se habeant, tamen ego nequaquam committerem, quin imperio V. Mtatis satisfieret, nisi meminissem, quid mihi in hoc genere et quam clementer cum per Magnificum Dnum Procancellarium, tum sua ipsius voce responderit V. Mtas S., quum Cracovia discederem. Quae res spem mihi dat, meam istam excusationem, non minus gravem quam veram, cum gratia accepturam V. S. Mtatem, quam Deus diu sospitem tueatur. Datum Vladislaviae, XXX Martii MDLI.

611. Stanislao Maciejowski, Castellano Vojnicensi.

Vladislaviae, 30 Martii 1551.

Quantum amem V. Mtiam, ipsa scit, quanti vero faciam, ego ipse, existimo porro, me ab illa vicissim et tandumdem amari et tantidem fieri. Quod quum ita sit, debebit, sicut ego ipsius petitionem, ita illa excusationem meam amice accipere, praesertim excusationem tam justam tamque gravem. Concessi Biskupicense praedium, idem illud quod petit V. Mtia, fratri Casparo, quare effectum videt V. Mtia, ut sibi a me in eo genere benigne fieri nequeat. Reliqua sunt tamen multa alia officiorum genera, quibus quantum pro mea in illam benevolentia potero, tantum illi satisfaciam, quam ego habeo inter charissimos. Vladislaviae, XXX Martii MDLI.

612. Valentino Ernest, Officiali Gedanensi.

Vladislaviae, 2 Aprilis 1551.

De cujusdam Stephani Concionatoris vita et doctrinae genere cuperemus a tua Ftate fieri certiores, adhibitis ad idem istud etiam aliorum virorum proborum jurejurando prius de more, de victorum testimoniis. Nos enim si esse eum in Deum et Sanctos blasphemum compererimus, si sacramentorum prophanatorem, si Ecclesiae rituum contemptorem, si tumultus hortatorem, si nostrae episcopalis dignitatis convulsorem, sicut dicitur, primo quoque illum tempore hoc isto concionandi munere amovebimus. Interim autem, dum id nobis de illo plane non constiterit, dumque autoritate nostra ab officio concionandi destitutus non fuerit, volumus, ud ad populum de suggesto verba faciat, eamque nostram voluntatem ut, quoad poterit, juvet tua Ftas, ab illa postulamus eamque hortamur. Quae bene valeat. Vladislaviae, II Aprilis.

613. Sigismundo Augusto Regi.

Vladislaviae, 3 Aprilis 1551.

Aedificatio mea [1] in curia veteri Episcoporum impeditur a vicino aurifabro defensione earum fenestrarum, quae olim in aream episcopalem spectantes exaedificatae fuerunt. Id quod ipsum etiam quo consilio et factum fuerit et permissum, multi sciunt, et ego dicerem, nisi verecundia et in mortuos homines religione prohiberer. Factum autem fuit paulo post, ut nemo Episcopus illas aedes suas inhabitaret, qua commoditate fenestrae gavisae, quum antehac nunquam se eo loci diuturnas fore viderent, temporis tamen accessione confirmari se in dies et robustiores fieri existimabant, donec hunc istum animum tandem concepissent, quem nunc praeseferunt. Ego, ne cui sim molestus, aedes meas habitabo, quas primum ita me aedificare oportet, ut et ejus urbis [2] majestati, quae primaria est, respondeant, et dignitati ac commoditati meae subserviant. Itaque quum eae fenestrae partim aedificationi nostrae obstent, partim servitutem nostris aedibus imponant, ferre illas ego nec possum nec debeo. Nam si hanc istam servitutem nemo est tam vilis, qui ferat, etiam a nescio quam honorati hominis aedibus, cur ferat Episcopus ab aurifice? Quod si quis precibus ipsius atque lachrymis (nam juris ille nihil habet) tam movebitur, ut V. S. Mtatis autoritatem ad aedificationem nostram impediendam petierit interponi, confido, V. S. Mtatem rationem esse cum communis in hoc genere omnium libertatis, tum vero maxime ecclesiasticae nostrae habituram. Alioqui a V. Mtate S. peto et quaeso, ut si primum hoc non impetro, ne impediar in erigendo ad eas fenestras pariete, quali mihi et quam alto opus esse videro [3]. Interim gratiae me atque clementiae V. Mtatis commendo, quam fortunatissime regnare cupio. Vladislaviae, III Aprilis.

614. Petro Kmitae, Comiti Visnicensi, Palatino Cracoviensi.

Vladislaviae, 3 Aprilis 1551.

Quae servitus olim curiae Episcopali imposita fuerit exstructione nonnullarum fenestrarum vicinarum, in ipsius aream prospectantium, non arbitror V. Ill. Mtiam praeterire. Initium etiam et causam istius servitutis non minus notam esse puto V. Ill. Mtiae, quae servitus quod tolerata hactenus fuerit, nulla alia re factum est, quam quod Episcopi, quorum per id tempus nemo isthic habitavit, premi se ea non sentiebant. Cujus ego rei sensu, qui habitare ibi constitui, quum percellerer, jussi Procuratoribus meis, ut servitute ista sublata libertatem curiae restituant, praesertim quum ejus generis servitutem non modo clarus vir ab obscuro, sed ne vilissimus quidem homo a viro principe ferendam esse putet. Nunc quid fit? Aurifaber iste, cujus aedes in curiam Episcopi hanc istam tyrannidem exercent, nos in servitute, sicut cepit, retinere, studium libertatis nostrum impedire conatur. Ventitat autem, ut audio, ad multos, et sibi a nobis fieri injuriam queritur, quod in libertatem aspiremus. Itaque si ad V. Mtiam venerit, questusque de nobis suo more fuerit, ut habeat V. Ill. Mtia consilii nostri rationem, haec ad illam perscribi

---

[1] Pałac biskupi w Krakowie. [2] Cracoviensis.

mandavimus. Habeo autem tantum et tam firmum animum ad vindicandam hanc libertatem, ut si fieri aliter non possit, exstrui parietem mandaverim, qui eas nobis fenestras occultet, quae aedibus Episcopi servitutem imponunt. Idque ut adsentiente et adjuvante V. Ill. Mtia fiat, ab illa vehementer peto et quaeso, cujus me amori et gratiae commendatum esse cupio. Datum Vladislaviae, III Aprilis.

615. Joanni Ocieski Procancellario.

Vladislaviae, 3 Aprilis 1551.

Erit fortassis aliquis, qui quum contentionem meam cum vicino aurifabro de aedium nostrarum libertate vel viderit, vel audierit, ita dicet, nos Episcopatus nostri initium a fletu et lachrymis hominum auspicari non debere. V. autem Mtia ut ceteris possit et nos jure facere, quae facimus, et illas in nos lachrymas temeritate hominum, non injuria nostra exprimi, persuadere, revocet secum ad animum primum causam aedificationis istarum fenestrarum, quae nostris aedibus servitutem imponunt, fuisse parum dignam eo Episcopo [1], qui aedificari fenestras sive jusserat, sive permiserat, quam ego causam non commemoro, ne mortuos homines in quiete existentes videar conturbare. Deinde genus servitutis consideret tale est, quale non dico clarus vir ab obscuro non ferret, sed nemo vilissimus a viro principe putet esse tolerandum, ut interim de libertate nostra ecclesiastica verbum nullum faciam. Quod genus servitutis, per se gravissimum, hoc etiam facit videri gravius, quod mihi isthic habitanti ex proximo incumbat, quum ceteros praecessores meos alibi habitantes non tantopere attigerit. Ad extremum illud perpendat, me si aliter servitutem excutere non potero, parietem in area a fundamentis erecturum, qui prospectum fenestrarum a curia nostra avertat [2]. Haec omnia quum instituti nostri aequitatem testentur, debent omnes homines commovere, ne nos culpa nostra ulla hoc isto Episcopatus initio lachrymas hominum excitare existiment, illos potius odio habendos esse putent, qui quum nulla sint adfecti injuria, id agunt, ut maxima adfecti fuisse videantur. V. Mtia nostrum in aedificando institutum ut gratia atque autoritate sua tueatur, valde ab illa peto. Quae bene valeat. Vladislaviae, III Aprilis.

616. Capitulo Cracoviensi.

Vladislaviae, 3 Aprilis 1551.

Existimabam, hanc meam aedificationem, quae sit in veteri curia [2], fore omnibus hominibus lubentissimam, serviet enim magis urbis totius majestati et splendori, communique Episcoporum omnium dignitati, quam commoditati privatae nostrae. Nunc quum a vicino aurifabro impediatur defensione earum fenestrarum, quae aream nostram inspectent, quaeque toti illi areae servitutem imponunt, VV. Ftates peto, ut quum sciant, cui et a quo aedificatio earum fenestrarum permissa fuerit, quumque Ecclesiae illius libertatem sibi esse vindicandam et tuendam intelligant, ne patiantur servitutem, quae ad tempus permissa fuit, aedibus illis perpetuo imponi, et quod nemo vilissimus ferret a viro principe, id suum Episcopum ferre ab opifice. Tollant hanc infamiam tandem ab Ecclesia, quam homines, quo-

---

1 S. Maciejowski? 2 Cf. 613—615.

ties has istas fenestras intuentur, commemorant, seque eos praestent, quos merito debent. Qua de re commisi plura Dno Slomowski meo nomine ad VV. Ftates referre, quae bene valeant. III Aprilis.

617. Alberto Psarski, Officiali Gnesnensi.

Vladislaviae, 4 Aprilis 1551.

Reposita hic esse ad Acta Venerabilis Officialis nostri dicitur pecunia, qua Honorabilis Smilovicensis [1] Plebanus judicio V. Ftatis multatus fuit, instante quodam Martino Bączek, clerico nostro. Et quoniam idem iste clericus fuit etiam in aequali propemodum atque adeo majore summa pecuniae sententia V. Ftatis condemnatus, ob pulsatum frustraque postea litibus turbatum quendam agricolam, factum est, ut huic pecuniae, quae reposita est, ita sit per agricolam intercessum, ne clerico extraderetur; quae res quum ad V. Ftatem perlata fortassis non fuisset, invexit in Smilovicensem Plebanum censuras a V. Ftate. Nunc quid est? Plebanus, qui censuris est involutus, ita aeger est, ut pene animam agere dicatur, pecuniam, quam debuit, reposuit; huic pecuniae est, ut dixi, per agricolam intercessum. Videat V. Ftas jam primum, an a Plebano censurae merito tolli non debeant, deinde, an pecunia, quae reposita est, non merito agricolae cedere debeat, praesertim quum clericus ille, sicut fertur, ea sit conditione, ut aliunde esse solvendo non possit. Nobis id sane aequum esse videtur, quam opinionem nostram si sententia sua comprobarit V. Ftas, et aequitatis simul et nostri magnam rationem habuisse videbitur. Datum IIII Aprilis, Vladislaviae MDLI.

---

[1] Smiłowice, parafija w powiecie włocławskim; w rkp. „Smilonicensis“.

ANDREAE PATRICII

ANDREAE ZEBRZIDOVII

CRACOVIENSIS EPISCOPI NOMINE.

Epistolarum Liber primus.

---

618. Sigismundo Augusto Regi.

Vladislaviae, 10 Aprilis 1551.

Ita est quodvis beneficium V. S. Mtatis amplum et copiosum, ut saepe pro illo necesse sit agere gratias, ita vero jucundum, ut id facere vehementer delectet. Quamobrem etsi jam id ante et sermone et literis saepe fecerim, juvat tamen etiamnum pro hoc Cracoviensi Episcopatu V. Mtati agere gratias, hoc maxime tempore, quum jam Deo propitio in ipsius possessionem re ipsa venerim. Perlatum autem esse ad V. S. Mtatem arbitror, quae protestationes eo tempore a Dno Czarnkowski [1] factae, et quae quasi litium semina sparsa fuerint, unde existimare potuit V. Mtas, non frustra me olim ea de re ad ipsam scriptitasse [2]. Ego Deo gratia nihil vereor, ne hoc Mtatis V. beneficium sustinere ac tueri non possim, ita protestationibus istis levissime conturbor. Sed tamen quia omnibus rebus antiquior apud me est V. S. Mtatis dignitas, quae protestationibus hujusmodi nonnihil convellitur, deinde christiana omnium inter omnes pax atque concordia, quam inter me et Dnum Czarnkowski haec ista litium semina videntur inficere: rogo iterum atque iterum V. S. Mtatem, ut in hoc genere et dignitatem Suam Regiam ita tueatur et inter nos tranquillitatem, quam in suo Regno dissipari moleste se ferre scribit, ita constituat, ut protestationum istarum vi e medio sublata, nihil sit, quod vel nobis hujus dirimendae, vel reliquis hominibus illius labefactandae occasionem praebere queat. Id ita fiet commodissime, si V. S. Mtas Dno Czarnkowski autor fuerit renunciandi ejus juris, quod protestatus est. Quam rem ut rogem, non tam me illud movet, quanquam id equidem etiam movet plurimum, quod video, hoc isto rerum statu non me posse eam, quam vellem, in Dni Czarnkowski benevolentiam gerere, quam movet illud, quod intelligo, hoc nuncio atque fama

---

[1] Andrea. [2] Cf. 579.

quam difficile est ita cohibere, quin ad exteros primo quoque tempore permanet, de autoritate atque imperio V. Mtatis plus quam oporteat detractum iri. Quod ne fiat, omni ratione providendum esse V. Mtati existimo atque oro. Nunc quum res meas, quae mihi cum V. Mtatis existimatione conjunctae esse videntur, absolverim, agam de alienis, sed quas item cum V. Mtatis dignitate conjunctas esse puto. Scriptum mihi est Roma a meis, Rmo Dno Chelmensi nominato [1] diplomata illic negata esse, ac ne pronunciationem [2] quidem illius de more factam fuisse, accusatum illum haereseos esse, quae res me non mediocriter, ut debuit, perturbavit. Nam ut omittam, quibus ego rationibus privatim adducar ad amplectendum hunc virum, cum quo mihi et vetus familiaritas et gentilitia [3] necessitudo intercedit, est hic sane, qui fidem atque studium suum et V. Mtati, adeoque ipsius Divo parenti et Reipublicae huic, jam inde a multo tempore probavit. Cujus haec ista fides, quae V. Mtati quam cuique alteri notior est, utrumque omnino merita est, ut V. Mtas et Episcopatu illum, quod in se fuit, insigniret, et nunc, quum sit tam maligne accusatus, testimonium illius virtuti atque integritati reddere debeat. Quid? quod id non tantum Rmi ipsius Dni nominati, sed etiam V. S. Mtatis interest plurimum, ut et ibi, ubi necesse est, et ubique omnino gentium intelligatur, eos, qui a Mtate V. honoribus augentur, auctos semper et fuisse et esse omni virtutis atque probitatis genere, V. porro Mtatem in largiendis honoribus nulla ferri inconsulta temeritate, sed duci rectissimo judicio, cum suo ipsius Divino et singulari tum reliquorum Senatorum fideli atque accomodo. Quod quum ita sit, oro atque censeo, ut primo quoque tempore missis ad SS. Dnum Nostrum literis V. Mtas et de Rmi Dni nominati integritate testetur, et praesentationem suam gravibus et Rege dignis defendat rationibus. Id si fecerit, pro ea, quam de V. Mtate SS. Dnus Noster concepit existimatione, et facile, quae volet, persuadebit, et eandem existimationem apud illum gravitate ista augebit atque constantia. Magnam jam enim isthic excitatam esse de V. Mtate opinionem, testantur eae literae, quae ad nos illinc, qui sumus in ea provincia Episcopi, non ita pridem sunt allatae. Rmus Dnus Chelmensis nominatus quum cumulari erga se V. Mtatis gratiam videbit, fidem etiam ipse et servitutem erga illam cumulabit. V. S. Mtas felix diu imperet. Vladislaviae, X Aprilis MDLI.

619. Joanni Ocieski Procancellario.

Vladislaviae, 10 Aprilis 1551.

Confirmata amicitia et perspecta fide commemoratio officiorum supervacanea esse dicitur, itaque officia V. Mtiae erga me non commemorabo, dabo potius operam, ut omni mea benevolentia primo quoque tempore repensa esse videri possit. Adventum meum sicut monet V. Mtia, accelerabo, sed ita, quantum me res ipsae meae, quas nondum plane vel per temporis angustiam, vel per loci magnum

---

[1] J. Uchański.

[2] „Pronuncyjacyja" nominata następowała w Rzymie zaraz po otrzymaniu wiadomości o jego wyborze, poczém kilku kardynałów roztrząsało żywot, zdolności i cnoty wybranego, i jeżeli wszystko znaleźli w porządku, potwierdzał go papież na biskupstwie, w przeciwnym zaś razie nie prekonizowano go, czyli odrzucano wybór nominata.

[3] Obydwaj, Zebrzydowski i Uchański, byli herbu Radwan.

intervallum composui patienter; interea me isthic V. Mtia meaque negotia amore atque officio suo tueatur. Imprimis vero persuasionibus suis apud R. Mtatem efficiat, ut has in me inimicitas, quas prae se fert, deponat penitus Dnus Czarnkowski, ne quum ego in illum fraterna voluntate propendere cupiam, his istis ipsius injuriis exacerbatus non possim. Deinde, ut aurifaber iste vicinus [1] desistat ab impedienda aedificatione nostra, qui neque libertatem illam habet, fenestras suas in vicinam aream inspectantes defendendi, neque si habet, illa uti adversus libertatem ecclesiasticam nostram potest, vel si potest, illud certe neque habet, neque potest prohibere, ne in fundo meo quidvis mihi pro arbitrio exstruere liceat. Ego enim, si fenestras claudere aliter non potero, erigam a fundamentis parietem tam altum, quam necesse est ad eas penitus occultandas. Brevius scribo, quod et amori V. Mtiae confido, et Cybulski meo plura referre mandavi, cui ut credat V. Mtia meque amet precor. Quae bene valeat. Vladislaviae, X Aprilis MDLI.

620. Jacobo, Episcopo Chelmensi designato.

Vladislaviae, 10 Aprilis 1551.

Non minus hoc casu Romano, qui V. R. Dtioni evenit, afficior, quam si mihi ipsi evenisset. Itaque quum primum id ex Valentini Głembocii, servitoris mei, qui idem est V. R. Dtionis studiosissimus, literis intellexi, quid in hoc genere R. Mtati scripserim [2], mitto exemplum V. R. Dtioni. Scripsi id autem, si minus rei ipsius causa (existimo enim, facile idem venisse et R. Dtioni in mentem optare, et R. Mtati in voluntatem facere), at demonstrandi saltem amoris in illam et benevolentiae gratia, quam illi non fore ingratam mihi persuadeo. Quod superest, Valentinus meus agit causam V. R. Dtionis, uti ad me perscripsit, diligenter, negotium etiam quis infecerit, videtur innuere, tametsi usque adeo nihil explicat, ut in adventum suum omnia rejiciat. Ejus studium atque diligentia, quam una cum servitoribus R. Dtionis V. navat, si literis Regiis adjuta fuerit, nihil est, cur non adversariorum consilia evertamus. Datum X Aprilis, Vladislaviae.

621. Sigismundo Augusto Regi.

Vladislaviae, 12 Aprilis 1551.

Memini, quum de sale in Senatu ageretur, ejus me sententiae autorem fuisse, V. ut S. Mtas locum in Cujavia constituat et deponendi ejus et divendendi. Valuit vero sententia, estque Neseva [3] ejus rei designata, sal etiam, ut audio, advectus est. Restat, ut quispiam praeficiatur, qui sit cum industria et dexteritate praestans, tum fide in V. Mtatem singulari, et qui cum magna in sese impensa levet V. Mtatem, tum aerarium ipsius praetera augeat vectigalis accessione. Id ita fore citius existimo, si enim V. Mtas praefecerit, qui non huc sit aliunde missus, sed hic natus atque constitutus; nam qui de industria ad eam Praefecturam missus fuerit aliunde, is neque eam suscipere, neque sustinere poterit, nisi magno stipendio a V. Mtate sit cumulatus, id quod ita esse res ipsa loquitur. Est hic autem Georgius Tulibowski, Brestensis Dapifer, homo dexter et fide in V. Mtatem incredibili, qui

---

[1] Cf. 613 et sqq. [2] Cf. 618. [3] Nieszawa w ziemi dobrzyńskiéj.

saepe in Comitiis, Nuncium quum ageret mecumque habitaret, studium mihi et observantiam in V. Mtatem valde probavit. Hic unum miliare ad Neszevam habitat, et vellet igitur, non tam alterius cujusquam rei, quam ineundae majoris gratiae apud V. Mtatem causa, et posset propter vel ingenii dexteritatem, vel domicili vicinitatem in hac re usibus V. Mtatis S. inservire. Stipendio autem contentus esset centum sive marcis, sive jam florenis annuis. Quaeso igitur V. S. Mtatem, eam ut illi salis Praefecturam committat, eadem re enim et servitorem sibi fidelem adjunxerit, et aerario suo non mediocriter consuluerit, et meam etiam servitutem sibi amplius devinxerit. Cujus gratiae atque clementiae me do et trado. Vladislaviae, XII Aprilis MDLI.

622. Joanni Ocieski Procancellario.

Vladislaviae, 12 Aprilis 1551.

Ad salis Praefecturam, qui Neszevam devectus est, commendo R. Mtati Georgium Tulibowski, V. Mtiae necessarium[1], hominem, ut scit V. Mtia, frugi atque industrium. Hic dixi omnia, et me id pro eo jure facere, et illum hanc Praefecturam egregie posse sustinere, et id illi V. Mtiam merito impetrare debere. Non addam amplius, scio, quam amet V. Mtia ejusmodi homines. Ne tamen meo erga illum officio defuisse videar, quem amo singulariter, etiam pro illo rogo V. Mtiam, si eam rogare est opus, quod ipsa sua sponte quamprimum est factura. Bene valeat V. Mtia. Vladislaviae, XII Aprilis MDLI.

623. Joanni[2], Episcopo[3] Vladislaviensi.

Vladislaviae, 12 Aprilis 1551.

Sicut ego semper jam a Cricii, avunculi mei, temporibus amavi V. R. Dtionem, et sicut semper Divina quaedam sors ita tulit, ut mihi in singulis Episcopatibus R. Dtio V. succederet, ita aequum erat, me ab illa vicissim omnia amici et benevolentis successoris officia experiri. Sed res longe aliter cecidit, nisi quod ego adhuc mihi non persuadeo, quae in me atque meos ab ipsius servitoribus commissa sunt, voluntate ipsius commissa esse. Ac non commemorabo hic ego quidem, quibus injuriis, quamque indignis rationibus in Chelmensem Episcopatum successum sit nobis, post id statim tempus, quum a me ad R. Dtionem V. successionis istius diplomata Romana missa essent; sint haec oblivione jam deleta. Recens est, quod commemorare cogor, nam in hac exspectatione nostra literarum Romanarum, quum nihil dum nobis utrisque constaret, vel de translatione mea vel de institutione ac succesione R. Dtionis V., venit in Episcopatum meum manipulus servitorum R. Dtionis V., qui contra non solum amicitiam mutuam et veterem nostram, sed etiam adversus officii et obedientiae rationes in Pontificis Romani negotiis se Episcopatus nostri immisere, et jurisdictionem nostram nostrorumque excludere sunt ausi. In quo quanquam vigilantia nostra illis ita restitimus, ut quo nitebantur,

---

[1] Cf. 297. [2] Drohojowski.

[3] Równocześnie więc musiała nadejść z Rzymu wiadomość, że i on na biskupstwie nowém potwierdzony został.

pervenire non possent: tamen in provincia nostra [1] cives atque agricolas ita perturbarunt, ut non magnopere autoritatem nostram revererentur, quae res quam negotiis nostris incommodaverit, ipsa etiam R. Dtio V. cogitare potest. Ad extremum venit huc quidam, Pegasone an magicis latus praestigiis, nescio, qui recta in templum irrupit oblatisque Romanis diplomatis possessionem assignari V. R. Dtionis Procuratori apud Capitulum petiit. Haec ita subito atque occulte acta sunt, ut ne ego quidem, qui tum in arce fueram, quicquam sciverim. Assignata est igitur possessio V. R. Dtioni, me non modo ejus istius rei, sed etiam translationis meae inscio; etenim nondum quicquam de ea ad me pervenerat. Quae assignatio me Hercule! neque Capitulo postea voluptati, neque aut V. R. Dtioni aut ipsius servitoribus utilitati fuit, nam ego, dum mihi de translatione non constaret, cedere hinc nolui, qui tamen tertio post aut quarto die, eadem pene hora, qua mihi de translatione mea literae sunt allatae, et ipse cessi et servitoribus meis jussi cedere. Nunc videat V. R. Dtio, quam servitoribus ipsius non satisfuerit olim jurisdictionem nostram perturbare, nisi me postremo de illa vi occulta depellere conati essent, priusquam ego, cur hinc aut quo abire deberem, scire potuerim. Hoc ego et nunc apud V. R. Dtionem conqueror, et postea conquerar uberius, et deinceps, nisi id per V. R. Dtionem fuerit vindicatum, alibi fortassis conquerar. Nunc etiam id ipsum praetermisissem, nisi me aliud quiddam magis perculisset. Redemeram Lagovi Advocatiam, quae nunquam antea Episcopis in manibus fuerat, in ea domum exstruxi; id quod propterea feci, ut R. Mtas, quae iter illac saepe solet facere, haberet, quo commode divertat, memini enim, quam incommode antehac illo solebat divertere. Advocatiam illam contuli Obodowski [2] et meo fideli atque veteri servitori, et V. etiam R. Dtionis utili, qui in iis Episcopatibus, in quibus mihi Deo gratia V. R. Dtio successit, id specimen vigiliarum et diligentiae suae reliquit, ut dignus videatur, qui non modo hac ista Advocatia a me ornari in eademque abs R. Dtione V. retinere debeat, sed multo amplioribus rebus augeri et cumulari. In hanc Advocatiam nonnihil hoc tempore mearum, suas vero res omnes intulit; factum est autem a servitoribus V. R. Dtionis, ut et Advocatia illi adempta, et res meae atque illius interceptae sint. Id quod quoniam ille ad me detulit, defero etiam ego ad R. Dtionem V. ab illaque peto, ut et Advocatiam et res omnes meas atque illius restitui illi mandet. Advocatiam si ego male contuli, aut si ipse perperam invasit, accipiet bene V. R. Dtio, bene autem dico, id est jure atque legitime, visis atque cognitis ipsius tum literis, tum rationibus. Si meam petitionem hanc istam valere apud se V. R. Dtio fecerit, et sibi me devinciet, et omnem occasionem praecidet, in ista, quam mecum de bonis Pircoviensibus habet, vicinitate, ne quid simile vel a me vel a meis exoriatur, quid injuriam atque violentiam istam videatur vindicare. Mallem, sicut coepi, benevolentiam cum V. R. Dtione conservare, quam eadem non tam nostra, quam aliena culpa dissipare, id quod mihi item de V. R. Dtione facile persuadeo, quam bene valere opto. Vladislaviae, XII Aprilis MDLI.

---

[1] Episcopatu Vladislaviensi.
[2] Joanni, Capitaneo Pircoviensi.

624. Sigismundo Augusto Regi.

Vladislaviae, 20 Aprilis 1551.

Postulata V. Mtatis S. imperii apud me vim habent, sed tamen impendio me delectat, quum postulari video, quod posset imperari. Advocatiae Slavcoviensi [1], quam a possessoribus redemerim, ut Dno Dworzanski, aulico V. Mtatis, consentiam, postulat V. Mtas, rationes nondum cognitas habeo. Quum isthuc Deo gratia venero, ab Ecclesia et spiritualibus rebus exorsus, quorum cura merito prior esse debet, etiam ceterarum rationes perquiram. Ejus istius Advocatiae jus atque Privilegium ubi videro, faciam, quoad per aequitatem licuerit, ut commendatio V. Mtatis magnum apud me pondus habuisse videatur. Interim ne quid haec mea excusatio offendat V. S. Mtatem, suplex rogo. Vladislaviae, XX Aprilis MDLI.

625. Petro Kmitae, Comiti in Wisnicze, Palatino Cracoviensi.

Vladislaviae, 20 Aprilis 1551.

Semper de V. Ill. Mtiae amore et gratia optime persuasus eram, fretus cum ipsius singulari et in religionem et in addictos illi homines benevolentia, quae non solum clara sed etiam grata est omnibus, tum eximiis ejusdem promissis, quibus cum antea me semper tum recens, Cracovia quum exirem, cumulavit. Nunc sane vereor, ne de illa pristina erga me voluntate hae querelae hominum, quibus isthic immerito oneror, aliquid diminuerint, idque non quod de constantia V. Ill. Mtiae summa addubitem, sed quod metuam, ne falsae istae quorundam lachrymae tantopere misericordiam atque pietatem V. Ill. Mtiae sollicitent, ut justam atque honestam ipsius constantiam labefactent. Quantam ab hoc vicino aurifabro [2] injuriam patiar, facilius videre est, quam cogitare. Si V. Ill. Mtia aliquando exspatiandi studio in curiam meam descenderit, aspiciet, quantum nostrae areae domus ipsius occupaverit, quot fenestras ad nos versus excavaverit, et tamen praeterea prohibeor, in fundo meo ex arbitrio aedificare. Id si me pati vult V. Ill. Mtia, patior, sed tamen quam aegre, ipsa secum consideret. Hoc primum. Deinde allatum ad me est, quod servitores V. Ill. Mtiae contra et leges et V. Mtiae mandata exigunt a nobis lignorum decumas, quas ne tunc quidem, quum essemus inter Canonicos [3], solebamus, neque nunc pendere debemus. V. Ill. Mtiae gratiam ut in iis utrisque agnoscam, rogo etiam atque etiam, quam diu esse incolumem cupio. Vladislaviae, XX Aprilis.

626. Joanni Oćieski Procancellario.

Vladislaviae, 20 Aprilis 1551.

Si in V. Mtia eam tantummodo personam spectarem, quae est Procancellarii, satis fortasse haberem, aedificationem meam ab ea non impediri. Nunc quum eam quoque personam intueor, quae est amici, dicam ingenue, quod sentio:

---

[1] Sławków w wojew. krakowskiém, własność biskupów krakowskich.
[2] Cf. 613 et sqq. [3] Cracovienses.

non satis esse existimo, quod non impediat, nisi etiam autoritate et gratia adjuvet, praesertim quum ejusmodi tempus incidit, quo animi omnium a jure nostro ad lachrymas quorundam deflexerunt. Itaque V. Mtia non modo nobis silentem quandam et mediam voluntatem, sed etiam gratiam erga nos, et autoritate claram atque praestantem exhibeat et commonstret, idque ut in hac aedificatione re ipsa cognoscam, rogo vehementer. Bene valeat. Vladislaviae, XX Aprilis MDLI.

627. Joanni Lutomirski, Castellano Bresinensi.

Vladislaviae, 20 Aprilis 1551.

Magnis et arduis rebus impedior, quominus possim Bolechovicenses possessiones [1] V. Dtioni concedere, nam quum fieri ita necesse fuit, ut ea praedia, in quibus cum pleraeque aliae res domesticae, tum cerevisiae decoctio et reliqua id genus procurari solebant, aliorum usui fructui concederemus, cogimur Bolechovicensia, quae et in propinquo sunt, et alioqui etiam iisdem rebus destinata fuerunt, in hunc istum usum designare. Scio, me cum de Bolechovicensibus istis a V. Dtione tum adhuc actum fuisse, quum nondum etiam Cracoviensis Episcopus renunciatus essem. Sed ego etiam tum quidem respondi, me nihil habere adhuc, quod concederem V. Dtioni, nolle quicquam promittere, priusquam et haberem ipse et rationes omnium possessionum cognoscerem. Nunc quum et habeo jam possessiones Deo gratia, et illarum rationes aliquantum cognovi, V. Dtionem facio certiorem, me non posse in hoc genere, quo petierat, illi gratificari, eandemque etiam rogo, accipiat ut interim meam istam excusationem, praediumque ipsum Lelowski, Vladario nostro, tradat. Nollem cerevisiam pecunia comparare, quam neque praesentem habeo, neque ubi mutuo accipiam, reperire possum, ac ne si possem, vellem quidem. Dtioni V. omni alio officii genere lubens semper gratificabo, id ita esse cognoscet. Vladislaviae, XX Aprilis MDLI.

628. Francisco Lismanino, Commissario Franciscanorum.

Vladislaviae, 20 Aprilis 1551.

Moleste fero, quod Cubiculariii nostri huc redeuntes nihil a V. Ftate literarum adferre nobis solent; ego autem cum de omnibus V. Ftatis succesibus certior in dies fieri cuperem, tum dici non potest, quam acerbum mihi sit, ea ignorare, quae de Monialibus [2] vel acta jam et transacta sint, vel etiam fiant et agantur. Nam ea, quae ex Dno Slomowski et ex V. Ftatis ad Patricium literis intellexi, non existimo, ultimum actum comoediae fuisse. Si quid est igitur, quod in hoc genere autoritatem nostram et gratiam requirat, id nobis significet: non patiemur, ut a nobis tam absentibus, quam praesentibus, aliquid in rem ipsius desiderari possit. Prandnicanos [3] hortos nostros aliquando invisat, eosque ab olitore nostro Juliano Italo curari faciat pro arbitrio; ad eundemque modum etiam eum hortulum, qui est intra domum nostram [4], quae est ex adverso domus V. Ftatis, ut habeamus, ubi cum V. Ftate suavisssime coenemus et fabulemur. Vladislaviae, XX Aprilis MDLI

---

[1] Cf. 608. [2] Cf. 592. [3] Cf. 590. [4] Cf. 23.

629. Sigismundo Augusto Regi.

Vladislaviae, 21 Aprilis 1551.

In ejusdem me onera succedere, in cujus locum V. Mtatis secundum Deum benignitate successi, et ego video et Mtas V. S. imperat. Itaque quibus limitibus constituendis singularis memoriae Dnus praecessor meus Commissarius fuit designatus, iisdem me ego a V. Mtate patiar substitui; solebant autem antehac literae ex Cancellaria V. Mtatis certum nobis tempus indicare in hoc genere. Nunc quoniam certi nihil in eo significant, dabit mihi hanc veniam V. S. Mtas, ut ne me hic rebus adhuc infectis cogar dimovere, qui, quum toto hoc Episcopatus mei tempore Reipublicae pene tantum et VV. Mtatum negotiis vacarem, mea ipsius propria inspicere ita non potui, ut non mihi multa post confectam jurisdictionem inspicienda superessent. Continebo me igitur vel in hac ista provincia, vel ad eam prope, dum mihi dies literis V. Mtatis edicta fuerit commissionis exequendae, in qua die edicenda harum ut duarum rerum rationem habeat V. Mtas S., quaeso. Altera est, quod Synodus nostra provincialis ad diem septimum [1] Junii Petricoviae celebrabitur [2], ad quam frequentes Episcopos adesse, non magis nostra, quam Regni totius et Reipublicae interest; ego certe declarandae ibi fidei meae in V. Mtatem causa abesse nolem. Saepe haec ista Synodus nostra non modo indicium sed etiam initium dedit, vel bene vel secus Comitia generalia Regni finienda, agitatur enim in ea ultra cetera de Regni etiam et imperii V. Mtatis salute et tranquillitate. Altera, quod ejusmodi olim negotiis neque Divus parens V. Mtatis constituebat, neque exteri atque vicini Principes aliud tempus volebant, quam autumnum, et id tempus, quod est messe atque vindemia peracta, quo tempore id praeter alia consequebantur commodi, ut signa atque vestigia limitum utraque pars facilius agnosceret. Commendo me in gratiam V. S. Mtatis, cui longum et fortunatum imperium opto. Vladislaviae, XXI Aprilis MDLI.

630. Eidem.

Vladislaviae, 25 Aprilis 1551.

Nemo est, quin intelligat, tantam esse hanc V. S. Mtatis Regiam dignitatem, in quam Dei benignitate consensioneque nostra evecta est, ut a nobis, qui subjecti illi sumus, nihil nisi fidem, constantiam, subjectionem desideret. Quid est enim aliud, quo tanta Mtas, quae ita omnem hominum conditionem exsuperat, ut ad Deorum vitam proxime videatur accedere, cumulari a nobis queat? quum nostra omnia, quae quis summa cogitare potest, non aliud sint quam humana, Regia autem dignitas Divinum sit quoddam bonum. Quamobrem ne ego quidem ignoro, nihil ex me aliud V. Mtatem postulare, praeter fidem et servitutem, quam et experta est et experietur semper. Sed quod literae nonnunquam ab ea veniant, quae aliud praeterea sollicitare videntur, id ego non voluntati ipsius V. S. Mtatis, sed importunitati quorundam adscribo, eorum vero praesertim, qui non contenti amplissima V. Mtatis erga se gratia, id agunt, ut ea etiam in intercessionibus abuti possint,

---

1 Sic! powinno być „octavum."

2 List prymasa Dzierzgowskiego zwołujący synod całopolski, który jeszcze w styczniu r. b. powinien się był zebrać, do Piotrkowa na 8 czerwca t. r., załączam in Appendice.

et nobis de eadem aliquid quotidie diminuant; nec patiantur, nos integra V. Mtatis gratia atque clementia gaudere, et homines idoneos ad servitia illius nobis adjungere fortassis, ut quum nudatos nos viris idoneis et clientibus viderint, rideant, et V. Mtatis consilium in ornandis nobis vituperent. Existimo igitur, si importunitati istorum hominum locum non dedero, V. S. Mtatem offensum non iri, praesertim si quod literis istis importunitate extortis denegatur, id fidei constantia servitutisque diligentia et crebritate sarcitum fuerit, quibus profecto rebus nunquam a quoque vinci me patiar. Memini vero S. Rex, ut veteres illos omittam, proximum praecessorem meum, Santae memoriae Episcopum Samuelem, ea usum fuisse V. Mtatis S. gratia, ut servitoribus suis non modo suae collationis sacerdotia libere, sed etiam quae erant jurispatronatus V. Mtatis, gratiose dispensaret, et qui sacerdotia recusarent, iis stipendia annua a V. Mtate dari procuraret. Quod quum faceret, dicere solebat, servitores suos V. Mtatis esse servitores. Hoc apophtegma etsi in Regni Cancellaria [1] aptius esse videtur, tamen ego etiam non vereor, ne mihi idem istud dicere non competat, meos servitores esse V. S. Mtatis. Quamobrem si praecessori meo tanta gratia, quantam dixi, a V. Mtate obtigerat, jure mihi etiam obtinget quotacunque pars illius, qui ad inserviendum V. Mtati non tantum animo adfectus, sed etiam natura factus esse videor, neque enim jam voluntate solum ad eam rem ducor, sed etiam rapior fato quodam gentis meae, cujus fati magnum indicium dederunt Cricius atque Tomicius, avunculi mei. Hanc perpetuam servitutem meam opponat V. S. Mtas importunitati illorum, qui paulatim ejus gratiae fructus eripere mihi conantur, qua sum V. Mtatis benignitate recens cumulatus, patiaturque me V. Mtas hac ista gratia, quam in me integram contulit, sine diminutione frui et gaudere, ut habere possim, quos mecum delectet servitiis V. Mtatis S. incumbere. Quod hunc Canonicatum, qui vacuus est factus, attinet, de eo me aliter statuere nunc, quam olim constitui, minime decet. Slomowski fratri et Zdzarowski Cancellario meo, utrisque V. Mtatis, quod ego scio, fidelissimis servitoribus et Capellanis, dederam ejusmodi literas, quibus promitto, me eum Canonicatum Cracoviensem, qui primus vacuus factus fuerit, Slomowski fratri meo daturum, eum autem, quem Slomowski habuit, qui Canonicatus paulo est quam ceteri tenuior, Cancellario meo. Sic igitur facere, sicut promisi, necesse fuit, praesertim quum Cancellarius meus lectis V. Mtatis S. literis, flens me rogaverit et obtestatus fuerit, ut aliquando tandem et servitiorum illius, et confectae aetatis, et promissi mei rationem haberem. Literas a V. Mtate istas importune esse extortas, Secretariis V. Mtatis luculenter et servitoribus omnibus esse gratia V. Mtatis promissum, necessarios autem et propinquos V. Mtatem non habere, quos si haberet, et in ordinem nostrum aggregare vellet, talibus illis facile sacerdotiis provideret, qualibus Rmus ipsius patruus [2] fuit praeditus. Movit me et rei aequitas et lachrymae hominis, cui ego quam multa debeam, facille intelligo, quum memoria repeto, illum a me hoc toto sexennio nihil reportasse, praeter spem meram. Feci igitur, ut vacantem Canonicatum Slomowski accipiat, eum autem, quem Słomowski deposuerit, Cancellarius sumat; V. autem S. Mtatem vehementer rogo, ne hac mea dispensatione offendatur, excusationemque meam ut accipiat. Cetera commisi Dno Slomowski, fratri

---

[1] Maciejowski był zarazem kanclerzem koronnym.

[2] Fridericus Jagellonides, Episcopus Cracoviensis, Archiepiscopus Gnesnensis et Cardinalis, † 1503.

meo, ad V. Mtatem referre, qui et a me ad V. Mtatem pleraque referre, et ab illa ad me scribere, quae opus sunt, solet. Hunc ut clementer audiat, oro, felixque in imperio diu valeat. XXV Aprilis.

631. Joanni, Episcopo Vladislaviensi.

Dibovi, 29 Aprilis 1551.

Legi, quae de me V. R. Dtio ad fratrem meum Capitaneum Dihoviensem [1] scripsit, in quo sane veritatem illarum praedictionum expertus sum, quae a necessariis et propinquis meis de ingrato successore praenunciabantur. Impingit mihi V. R. Dtio Episcopatum [2] exhaustum [3], subditis injurias illatas, sibi etiam despectionem nescio quam irrogatam. Invitus sane ad hoc genus respondendi descendo, hoc maxime tempore, quum nostra ordinisque nostri consociatio, si unquam antea, nunc certe nobis inter nos imprimis est necessaria; hae autem istae tragoediae consociationem nunquam tuentur, saepe labefactant. Sed tamen integritas mea responsione asserenda est. Ego Episcopatum non exhausi, sed auxi, ornavi, ditavi, id ita esse nemo non dicet, qui, et quomodo eum acceperim, vidit, et videt, quomodo reliquerim. Subditis injurias usque adeo nullas intuli, ut etiamnum apud illos magna beneficii mei pars haereat in testimonium calumniatoribus; restat in pagis pene omnibus, quae nobis vel census, vel alio justissimo nomine debetur pecunia. Itaque qui in suo repetendo remissus fuit, eumne credibile est in alieno extorquendo fuisse intolerabilem? Quod reliquum est, non dubito, quin precentur plerique omnes, sive laici sive clerici, qui tum suberant nobis, ut in omne reliquum tempus vitam aeque tranquillam et aeque vicinorum injuriis non obnoxiam possint degere; V. R. etiam Dtionem idem et sibi et subditis Ecclesiae optare, non vereor, ne iniquum fuerit. Nam despectionem, nescio quam, quod attinet, tantum abest, ut ullam V. R. Dtioni irrogarim, ut publice hic V. R. Dtionem omni hominum generi atque ordini commendarim, Canonico, Equiti, rustico, civi, et vero nunquam fere V. R. Dtionem nominare mihi contingit, quin eam non modo honorifice, sed etiam cum insigni quadam amoris mei testificatione nominaverim. Pro his omnibus non sufficiebat V. R. Dtionem irrogasse mihi per servitores suos, quos huc ante meam decessionem mittebat, injuriam atque despectionem, nisi etiam literis ipsis suis novam acerbitatem inureret. Quid enim? anne hoc non eximium quoddam injuriae genus est, ante Romanum diploma immittere homines in Episcopatum meum, vel prohibentes, vel impedientes obsequium? Illud vero quid? quum diploma translationis meae in itinere adhuc esset, venire quendam V. R. Dtionis nomine, qui non modo me non facto certiore, sed etiam ne salutato quidem, de Vladislaviense me Episcopatu ejiceret, nihil vero certi aut sperati ostenderet, quo mihi proficiscendum fuerit. Quae potest esse alia, si haec non est despectio? Itaque quae mihi V. R. Dtio scribit, in mę nulla sunt, atque utinam ne sint in V. R. Dtione, quae tamen sint necne, vereor, ne impulsus a R. Dtione V., cogar conqueri. Id si fiet, quod nollem, non fiet. neque per literas, neque per tertias personas, neque obscuris in locis; V. R. Dtio si potest commode, quaeso, ne mihi id necessitatis imponat, et bene valeat. Ex arce Diboviensi, XXIX Aprilis.

---

[1] Bartholomaeum Zebrzydowski. [2] Vladislaviensem.
[3] Cf. 582.

632. Georgio Podlodowski, Reginae [1] Cancellario.

Dibovi, 30 Aprilis 1551.

Ipsa mihi V. Ftas testis esse potest, quam illam impense semper amaverim. Posteaquam vero industria illius ita Episcopis et Archiepiscopis primum, deinde Regibus etiam ipsis chara esse coepit, ut illi quidem nihil neque ad honores neque ad opes acquirendas deessse videretur, cui prius ego pro amore nostro summa quaeque optavi, eadem ipsi pro meritis suis posse evenire, et speravi et sperando me oblactavi. His optatis huicque isti spei meae fortunam abunde adhuc responsuram esse confido, eam modo V. Ftas sicut sese dat, ita accipiat. Me quidem certe benevolo et favente ad omnia uti poterit, quod ut ita esse sibi persuadeat, mitto omnia eadem pene hora confecta, quae ad eam Praeposituram roborandam, cujus ego accessionem V. Ftati gratulor, ab officio meo sibi mitti postulavit, illud etiam de benevolentia mea singulari in illam adjiciens, me, quoniam ei Praeposturae Slotenses [2] possessiones meae proximae sunt, nihil esse praetermissurum, quod ad retinendam V. Ftatem in hac eadem pertinere quoquo modo videretur. Bene valeat. Datum ex arce Diboviensi, pridie Calendas Maji.

633. Capitulo Cracoviensi.

Dibovi, 4 Maji 1551.

Etsi jure optimo facturi fuisse videbamur, si quum ad tot nostras epistolas nullum a VV. Ftatibus responsum tulerimus, a scribendo supersedissemus: tamen quum Celebris istius Capituli tempus adventare praesensissemus, quo de salute illius provinciae deliberaturae convenire solent VV. Ftates, commune bonum quam privatum dolorem plus apud nos valere voluimus. Et ut qua simus in medio etiam isto dolore de VV. Ftatibus opinione, possent cognoscere, nuncium nullum ad eas misimus alium, quam hanc istam epistolam, quod existimamus, ex VV. Ftatibus unumquenque eo esse et in nos amore et in religionem studio, ut nulla ad eas res hortatore opus habere videatur, quas vel nos cupere, vel flagitare religionem animadverterit. Ac religionis quidem negotium in hoc ipsius statu quid postulet, VV. Ftates tam exactius intelligunt, quam qui in medio incendio versatur, melius perspicit, quid requirat incendium. Nos ad ea pauca quaedam de sententia nostra pro officio adjiciemus. Synodus provincialis [3] instat, quae res sane facit, ut hic nos potius contineamus, quam veniamus ad VV. Ftates, ubi proper exhausta praedia vivere nos vel infra dignitatem, vel ultra facultates oporteret. Ad eam Synodum VV. Ftates designatis Nunciis his, qui recte et personam illarum sustinere, et negotii magnitudinem animo comprehendere queant, committant inter cetera, ut totius illius dioecesis nomine Rmorum Dnorum Archipraesulis et Pontificum opem implorent, ad communis istius incendii flammam restinguendam, quae nocentior isthic [4] quam alibi erumpere incipit. Verendum est enim, ne si communis opera ad malum commune exterminandum defuerit, eousque serpendo progrediatur, ut universos inter oscitantes opprimat. Nos quidem, quae nobis opportuna et aequa esse videbuntur, nulla temere praetermittemus, quin adventu nostro pleraque aut tollantur

---

[1] Barbarae. [2] Sic! [3] 8 Junii 1551. [4] In dioecesi Cracoviensi.

aut corrigantur, quae religioni officiunt. Sed tamen si vires nostras, quod absit, malum superare videretur, ut habeamus, ad quorum praesidia decurramus, id nobis in hac ista Synodo praeparare atque conciliare debemus. Datum IIII Maji.

634. Joanni Comiti in Tarnow, Castellano Cracoviensi.

Dibovi, 6 Maji 1551.

Qui Ill. Mtiae V. omnem prosperitatem faveo, idem omni eventu conturbor, qui ipsi adversus quoquo modo videri possit. Ex aula Regiae Mtatis certior sum factus, Ill. Mtiae V. Illrem conjugem [1] ex hac vita decessisse, feminam honestam atque primariam, cujus hic iste obitus si acerbus est V. Ill. Mtiae, raras ipsius atque insignes virtutes, amoremque erga se cogitanti, nihil miror, quum his sane nominibus accerbissimus esse debeat. Contra vero, ad hanc istam acerbitatem mitigandam in fortitudine atque animo V. Ill. Mtiae et heroico et christiano, abunde satis praesidii esse puto, qui fati hoc genus et vitari non posse intelligit, et commigrationem esse ad beatas illas sedes indicat et statuit. Nam et Dni Niemieckowski [2] decessum, cujus obsequja tam sibi chara fuisse intelligo, quam chara est liberalis institutio Illustris sui filii [3] non dubito, quin eodem animo sit latura. Opto quidem certe, ut utrumque horum solido aliquo gaudio Deus Maximus sarciat Ill. V. Mtiae. Quod superiores meas literas ad V. Ill. Mtiam attinet, eas quum scriberem, nihil mimus quam cum illa expostulare cogitavi, meum enim in illam studium id et fuit semper et erit, ut expostulandi cum illa locus nullus apud me esse queat. Scribendo igitur de Praefectis ipsius questus sum, non cum ipsa expostulavi, querelam vero etiam ipsam ita institui, ut facile apparetl, et de aliorum sententia susceptam, et cum optima mea de V. Ill. Mtiae integritate opinione conjunctam fuisse. Res ipsa ut sese habuerit, nunc demum ex ipsius literis intelligo, et quoniam in bonis Cunoviensibus [4] ita est, quibus ego olim post obitum Dni Choinski [5] administrandis praeeram, etiam praesentem ipsam videor intueri. Molam fuisse memini ad castrum, opera assiduam esse vidi, aquarum ductum unde haberet, illud non sum percontatus; nunc ex fundo V. Ill. Mtiae derivatum esse, ostendunt literae, illudque etiam testantur, eam derivationem, quam ego etiam ante adhuc Gamratum [6] Episcopum usus fui, ad vitam tantummodo Dni Samuelis, praecessoris mei, durare debuisse. Id ipsius amore atque precibus apud V. Ill. Mtiam obtentum fuisse, Ego vero etiam Ill. Domine multo adhuc obnoxius, quam fecit praecessor meus, rogo V. Ill. Mtiam, ut me hac ista eadem aquae derivatione uti patiatur, qua meum praecessorem passa fuit, cujus ego praecessoris dignitati, si reliquis in V. Mtiam Ill. rebus, quae in illo viro summae erant, respondere non potero, benevolentia profecto et officio respondebo, dummodo sit, unde hominibus persuaderi possit, eadem me gratia apud V. Ill. Mtiam esse, qua fuit is, cui hanc aquae derivationem concesserat. Hoc si impetrari non potest, mallem, non dico Cunoviensem molam, sed ipsa etiam Cunoviensia universa praedia ammittere, quam si ob eam vel minimum de gratia V. Ill. Mtiae sit detrahendum. Valeat mola, valeat quidquid est, quod V. Ill. Mtiam offenderet. Sin impetro, o! me felicem, qui cum apud omnes homines in locum Dni Samuelis demortui dignitate videor, tum apud

[1] Barbaram a Tęczyn Tarnowska. [2] Jacobi, Canonici Cracoviensis. [3] Joannis.
[4] Cf. 594. [5] Joannis, † 1538. [6] Petrum.

V. etiam Ill. Mtiam amoris ista testificatione videbor successisse. V. Ill. Mtia optime valeat. Ex arce Regia Diboviensi, VI Maji MDLI.

635. Capitulo Cracoviensi.

Dibovi, 6 Maji 1551.

Epistola VV. Ftatum nos delectavit, sicut ea debuit, quae et amanter et a fratribus scripta fuit. Immoratio haec nostra, quae hic fit, etiam nobis ipsis, ut verum fateamur, molesta est. Sed quid? Synodus exspectanda est, in qua adesse nos et Respublica flagitat, ut non possemus Cracoviam, si antea proficiscemur [1] VV. Ftates sicut superioribus literis hortati sumus, dent operam, ut Nunciis ad eam Synodum designatis earum rerum semina subministrent ultra ea, quae a Rmo Dno Archiepiscopo jacta sunt, quae cum ad omnium Sarmaticarum Ecclesiarum, tum ad nostrae dioeceseos salutem et tranquillitatem pertinere viderentur. In nobis sane desiderari nihil patiemur, quod ad juvandos Sanctos vestrorum Nunciorum conatus [2] facere viderimus, quod ita demum faciemus libentius, si eos in rebus etiam nostris nobiscum consociatos habuerimus. Eos igitur designari curabunt VV. Ftates, qui ex ipsis et maximo ingenio facultateque dicendi praediti et in nos singulari amore incensi esse videbuntur; nam nos quidem his omnibus singulos VV. Ftatum instructos esse arbitramur. Villicum transfugam libenter VV. Ftatibus restituimus; grata ista voluntas illarum, qua hoc nostrum officium prosecuntur, efficit et nos ad reliqua in omni genere alacriores. Valeant bene. Dibovi, VI Maji MDLI.

636. Joanni Comiti in Tęczin, Palatino Sendomiriensi.

Dibovi, 6 Maji 1551.

Scripsit mihi verbis multis Vicarius meus Cracoviensis de ea, quae mihi dudum perspecta est, V. Ill. Mtiae erga me benevolentia, quae res mihi ita accidit gratissima, ut accidere gratior nulla unquam possit. Ego enim jam pridem ita mihi persuasi, ut post Serenissimum Principem nostrum V. Ill. Mtia una sit ex iis, quos mihi omni officio colendos et amandos proposui, cum ipsa etiam Tęczinia familia universa. Dno Capitaneo, filio [1] V. Ill. Mtiae, decimas Lublinenses et Sandomiriense teloneum locare sum pollicitus. Id ut mutem, non adducar, ne ista quidem quam a nonnullis propterea perfero importunitate. Isthuc Deo gratia quum venero, rem totam expiscabor, et ita constituam, ut amoris mei in Dnum Capitaneum testimonium exstare possit, V. me modo Ill. Mtia cum ipso una, sicut coepit, complecti non desistat, et porro optime valeat. Datum ex arce Diboviensi, VI Maji MDLI.

637. Andreae Spoto, Abbati Clarotumbano.

Dibovi, 7 Maji 1551.

Pluribus verbis agent nostro nomine cum Ftate V. servitores nostri isti, hortabunturque eam, ut benevolentia potius nobiscum quam aliis rationibus agendum

---

[1] Sic! [2] Cf. in Appendice Instructionem a Capitulo Cracoviensi datam Nunciis ad Synodum 1551.

sibi esse putet, sicut et nos ipsi facere cum illa constituimus, et de illa speramus. Maceicoviensia [1] praedia, quae praecessor noster possedit, a Ftate V. requirimus; ea nos obtinere aequùm est, ea V. Ftatem tradere aequissimum. Si quid est tamen juris, quod super ea habere se arbitretur, quidquid amice per illam fuerit commonstratum, amice accipiemus. Interim autem, dum nihil commonstrat, quo praecessor meus usus fuit, me etiam uti patiatur V. R. Dtio: benevolentiam nostram, ad multas sibi res et magnas necessariam, ad alia potius servet, quam praediis istis offendat. Nos quod attinet, eam illi, quantum opus erit, praestabimus. Quae bene valeat. Ex arce Diboviensi, VII Maji.

638. Simoni Maricio [2].

Dibovi, 7 Maji 1551.

Munus tuum [3] non ideo mihi minus gratum fuit, quod fuerit chartaceum, ego vero et amo illud quidem et magni facio, nisi fortassis meam ipsius dignitatem et gloriam neque amo, neque magni facio, quam hoc munus tuum non mediocriter illustravit. Te etiam autorem muneris quum antehac dilexerim, nunc jam suavius complecti incipio; id ita esse ipse cognosces, quum venero. Qui si mea causa non dubitasti tot oblatas conditiones, et quidem honestas rejicere, non vereor, ne benevolentia et liberalitas nostra non omnia tibi cumulate sarciat: eris mihi sane eo loco eaque conditione, ut te tui non poeniteat. Nunc sicut adhuc fecisti, perfer hoc pauxilum temporis, dum venimus, neque te quoquam interea abstrahi patiare. Significationem istam nostrae benevolentiae, quam tibi Dnus Slomowski Canonicus jussu nostro dederit, boni interim consule. Nunc majora praestare in istis exhausti thesauri nostri temporibus non potuimus; postea, quantum tu erga nos studio tuo addideris, tantum nos tibi de beneficentia nostra adponemus. Bene vale. VII Maji.

639. Nobilitati Severiensi.

Dibovi, 7 Maji 1551.

Factum erat, ut initio, quum Dei benignitate in Episcopum Cracoviensem per gratiam S. R. Mtatis renunciati essemus, universum hunc Ducatum Severiensem cuidam cum omni jure concederemus, ignari hujus istius singularis praerogativae, qua provincia ista ex eo est insignita, quod et Equitibus liberis hominibus constet, et Praefectum Ducem habeat. Itaque de his rebus edocti, magnis sed legitimis rationibus concessionem revocavimus, ut ne provinciam, quae libera est, ulla servitutis significatione onerare videremur. Recuperatam igitur ita nos esse gubernaturos VV. Fidelitates sibi persuadeant, ut neque jure dicundo, neque defendendo, neque fovendo, neque ulla alia ratione bonis et Ducibus et Episcopis, praecessoribus nostris, cedere videamur. In his autem exhausti thesauri nostri temporibus, quae assidue in Reipublicae et Regiae Mtatis obsequiis egimus, nuncium

---

[1] Sic! Maciejoviensia? [2] Professori Universitatis Cracoviensis.

[3] Marycki dedykował był właśnie Zebrzydowskiemu dzieło swoje De scholis seu academiis, wydane t. r. w Krakowie u Hieronima Scharffenbergera; dedykacyja autora datowana jest Cracoviae XII Kalendas Maji (= 21 kwietnia) 1551.

nostrum, Nobilem Nicodemum Lakinski aulicum, ad VV. Ftates mittimus; is quod nomine nostro ab eis postularit, huic ut fidem adhibeant et voluntatem accommodent, postulamus. Quae bene valeant. Ex arce Diboviensi, VII Maji.

640. Francisco Lismanino.

Dibovi, 7 Maji 1551.

Literae mihi V. Ftatis gratissimae fuerunt, quod praeseferrent perspectum mihi quidem, sed tamen dulcem et optatum amorem illius. Questi sunt apud nos de V. Ftate quidam magni ordinis, quod Moniales istas [1] Deo dicatas nimium cogat in angustum, contra vel istarum regionum perpetuam, vel illius coenobii vetustam consuetudinem, contra etiam, ut ipsi dicunt, fas et honestum. Haec ego itane an secus se habeant, nunc non disputo, V. Ftatem amice hortor atque adeo, ut plane animi mei sensum explicèm, etiam rogo, secum ut reputet, boni esse et prudentis, hoc autem est suum, non tantum a malo immunem esse, sed etiam a mali suspicione. Bene valeat. Dibovi, VII Maji MDLI.

641. Joanni Oćieski Procancellario.

Dibovi, 8 Maji 1551.

Dum exspecto Synodum provincialem, paternas possessiones invisere statui, interea vero etiam hic me in fratris [2] Capitaneatu Diboviensi contineo, qui etsi cum gratia R. Mtatis locatus sit fratri, tamen quod quidem ipse video, ita undique exinanitus est, ut fructus ipsi locationis conditionibus aegre respondeant. Itaque hic existens, fratrem juvo in re familiari. Obstant autem nobis in hoc genere cum alia multa, tum hoc etiam, quod Palatinus [3], qui nuper huic Capitaneatui praefuit, exempto molitorio quodam in possessionibus Capitaneatus, eoque heredibus relicto, Capitaneatum usque adeo in angustum coëgerit, ut praedium ad arcem habere nullum queat. Quae res facit, ut frater absente me habitare hic nunquam possit, et me praesente de meo, quod mihi ex Vladislaviensibus praediis huc convectum fuit, vivat cum suis servitoribus. Quod quoniam ita sit, V. Mtiam uterque rogamus, ut nobis literas ejusmodi R. Mtatis mittat, quibus fratri consensione Suae Mtatis liceat hoc molitorium de manibus Palatini heredum redimere; sunt heredes autem illius conjunx vidua, et filius [4]. Habebimus gratiam V. Mtiae, et per occasionem referemus. Quae bene valeat. Dibovi, VIII Maji.

642. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Dibovi, 12 Maji 1551.

Non arbitror, mea culpa factum esse, ut is Canonicatus [5], qui morte Dni Niemieckowski vacuus est factus, aliorsum ierit. Misit ad me R. Mtas Cubicularium cum literis, quibus jus sibi hunc istum Canonicatum conferendi dari postulavit. Nos quum V. R. Dtionem meminissemus, dies aliquot Cubicularium detinuimus aque V. R. Dtione aliquem exspectavimus; nemo quum veniret, dimisimus Cubi-

---

[1] Cf. 592. [2] Bartholomaei Zebrzydowski.
[3] Calissiensis, Petrus de Służewo. [4] Joannes? [5] Cracoviensis.

cularium, sed ita, ut Mtati R. nos excusaremus diceremusque, jus nos primae vacationis aliis donavisse. Excusationem R. Mtas non accepit, ad nosque iterum misit, jus conferendi postulatum. Multa nos moverunt: Regia autoritas primum, deinde haec ista gratia, qua erga nos recens est usa Sua Mtas, postremo etiam iterata ista postulatio, quas res nudis verbis rejicere non videbatur operae pretium. Itaque concessimus. Culpa in eo si ulla est, nulla nostra est, qui profecto, si plus in gratiam V. R. Dtionis fecimus, quam debuimus, negando Suae Mtati id etiam profecto minime inviti fecissemus, quod debuimus, si quis fuisset, qui jus exhiberet. Volebam autem absoluto priore Cubiculario Regio mittere ad R. Dtionem V. Venerabilem meum Cancellarium, qui cum alia, quae ad futurae Synodi celebrationem pertinere videbantur, V. R. Dtioni exponeret, tum nepotis V. R. Dtionis Procuratorem admoneret, de hoc jure suo persequendo. Quae dum cogito, supervenit Cubicularius, quem vel diu detinere vel frustra dimittere visum non fuit. Post eum statim venit iste servitor V. R. Dtionis, per quem reliqua, quae Cancellarius meus expositurus erat, significo. Neque semel neque ab uno, neque etiam ex vano homine audivi, venturos ad Synodum quosdam et fortassis nostri istius ordinis [1], qui quum diversum ab Ecclesiae Romanae Constitutione sentiant, id se sentire publice in Synodo sint professuri, venturos item alios ex adversariis [2], fortassis ab iis ipsis excitatos, magno comitatu. Quam ad rem communicato domi consilio V. R. Dtio ita parata adveniat, quemadmodum decet Episcopum Supremum et Regni Primatem; ego V. R. Dtioni adero, sicut et debeo, et R. Dtioni V. placiturum confido. Lovicii [3] faciliora omnia habuissemus, si eo loci Synodus indicta fuisset, nunc industria corrigendum erit, quod loci opportunitate decessit. XII Maji, Dibovo MDLI.

643. Sigismundo Augusto Regi.

Dibovi, 13 Maji 1551.

Quae V. S. Mtatis causa, Principis et Maecaenatis mei facio, facio non modo non moleste, sed etiam libenter et jucunde, has etiam literas donationis bonorum Wawrzynczyce [4], tametsi quum fidem meam in Mtatem V. respicio, minime necessarias esse puto, tamen mitto ad mandata V. S. Mtatis. Quod quum acceperit, priores illas, quas Cracoviae existens dedi, tradet Dno Slomowski, ne quis sit, cui tot meae unò pene exemplo literae sint admirationi [5]. Dno Przerembski Jangrodi [6] donationem eo non subscripsi neque signavi, quod ita scripta sit, ut ad vitae ipsius extrema tempora duratura videatur. Ego autem conservabo quidem illum in donatione neque aliter faciam, sed tantisper, dum dignitate non augeatur, de quo illum etiam literis meis, quarum exemplum [7] mitto V. Mtati, facio certiorem. Et

---

[1] W rodzaju ks. Stanisława Orzechowskiego, który od kilku miesięcy z 16-letnią żoną objeżdzał Małopolskę, witany wszędzie przez szlachtę serdecznie i hucznie.

[2] Mikołaj Oleśnicki z Pinczowa i inni. [3] Cf. 12.

[4] Wieś w wojew. krakowskiém, własność biskupów krakowskich.

[5] W Instrukcyi danéj delegatom swoim na synod obwiniała kapituła krakowska Zebrzydowskiego, że właśnie za wieś Wawrzyńczyce kupił sobie u Zygmunta Augusta biskupstwo krakowskie. Cf. Appendicem.

[6] Jangrott w wojew. krakowskiém, majętność biskupów krakowskich. [7] Cf. 645.

ille sane privatis suis ad me literis non se amplius cupere praesefert, quam ut usum eorum bonorum ad suae dignitatis accessionem habere queat. Quamobrem quantum V. Mtati concessi, tantum illi concedere quum neque ego debeam, neque ille postulet, accipiet, quod credo, V. Mtas hoc meum factum cum venia, ille etiam cum gratia. Ego quidquid in rem ipsius V. Mtatis esse intelligo, nihil aut mihi difficile, aut me indignum existimo, qui omnia V. Mtati debere me judico; ceteris hominibus neque ego omnia praestare, neque illi omnia postulare debent, quae vel ratio, vel lex, vel mos non pateretur. Haec impetratio bonorum episcopalium S. Rex in Secretariis, res nova est nostrisque illis temporibus incognita; nunc etiam non usquam alibi exemplum ejus exstat, quam in hoc meo Cracoviensi Episcopatu, qui quod sit in oculis hominum, opportunus esse existimatur, in quo nova et inusitata exempla statuantur, quum potius ob eam unam rationem repurgatum esse conveniret ab omni naevo et macula. In aliis etiam hominibus hoc tam varium fortunarum et bene habendi ab Episcopis aucupium, res est non ita multo ante nata, quae in me tamen ita omnem impetum atque vires suas videretur convertisse, ut nisi ab illa sese gratia V. Mtatis S. averterit, quod iterum jam atque iterum oro, praecisa erat mihi non modo facultas, sed omnis etiam spes ipsa cum eo decore serviendi V. Mtati, quicum volebam. Nam alienatis possessionibus in gratiam istorum precatorum, exhausto etiam thesauro, ob eos, qui de annuis stipendiis importunissime contendunt, collationibus praeterea sacerdotiorum nobis interceptis, non video, unde vel obsequia V. Mtatis Reique publicae, vel nostram ipsorum dignitatem sustinere possimus. Quae cogitatio quum nobis itentidem alioqui intercurreret, nunc nos plane perculsit, quum aliquot ex primis familiaribus atque servitoribus nostris nos ob eam rem relinquere jam voluerint, quod videre se dicerent, nos obsequia illorum prae istis precatoribus nunquam remunerandi facultatem habituros. In quo genere ut mihi tandem aliquando, filelissimo suo servitori, condoleat V. Mtas, illam etiam atque etiam obtestor et obsecro. Quod ita fiet, si et literas suas et hanc istam Regiam et Augustam suam manum, ad maximas res et gravissimas natam, ad alia servet, hic non interponat, ubi non sua voluntate, sed importunitate hominum cogitur, qui, dummodo illis aliquid usui sit, an V. Mtate S. sit dignum, nil pensi habent. Datum Dibovi, XIII Maji MDLI.

644. Capitulo Cracoviensi.

Dibovi, 13 Maji 1551.

Tanquam in deposito apud VV. Ftates fuisse videri potest Episcopatus Cracoviensis post obitum Dni Samuelis, nostri praecessoris, ex quarum manibus ejus ipsius possessio nostris Procuratoribus est tradita, quod quum ita sit, si quid in hoc genere desit nobis, merito a Ftatibus VV. repetimus. Bolechoviensis praedii possessio nondum est nobis resignata, id quomodo fiat, miramur. Nos illud nemini concessimus, ac ne potuimus quidem, quum in manibus illud nondum habuerimus, posteaquam Episcopatus Cracoviensis noster est factus; VV. Ftates sciunt, cui illud praedium et qua ratione concrediderint. Hortamur itaque VV. Ftates ab eisque postulamus, ut Vladario nostro, Generoso Mathiae Lelowski, hoc istud Bolechoviense praedium evincant, et tradant possidendum nostro nomine; nam de reliquis praediis, quae quidam ex gremio VV. Ftatum Privilegiis se obtinere di-

cunt, facile mutuo conveniemus, quod erit cujuspiam, relinquemus, quod nostrum, cum bona gratia revocabimus. Quae bene valeant. Datum ex arce Diboviensi, XIII Maji.

645. Joanni Przerembski, Praeposito Cracoviensi.

Dibovi, 13 Maji 1551.

Quemadmodum lubens feci, quae ad Jangrodi possessionem [1] V. Ftati assignandam pertinere videbantur, ita hac eadem assignata non intelligo, quem nodum in hoc scirpo quaeri oporteat: ego donationem V. Ftati factam, praesertim per manus R. Mtatis, non immutabo. Quod si est, ut est, Jangrodo V. Ftas quietissime utatur, ad etiam extrema vitae tempora, si ea in eadem conditione, qua nunc est, transegerit. Nam si, quod spero et opto, dignitate par mihi facta fuerit, videat, quid subsequatur: alibi Episcopum ageret, et in Cracoviensi meo Episcopatu bona possideret, quae res neque mihi decora, neque V. Ftati honesta esset. Eo factum est, ut literas donationis a Ftate V. missas neque subscripserim, neque signaverim, simplicem enim donationem habent ad vitae Ftatis V. tempora; vellem, haberent ad dignitatis ipsius accessionem vel jam ad vitam, quae in praesente statu et conditione acta fuerit. Quod scribo de non immutanda donatione, id ita fore sibi persuadeat Ftas V., si me amat, et si de fide mea, sicut debet, sentit. Regiae Mtatis gratiam quaeso mihi ut etiam atque etiam conciliet, quae ut non magis mihi propter me quam Ecclesiae causa est necessaria, ita qui hanc mihi contra mea merita labefactare conaretur, non majore me quam Ecclesiam afficeret incommodo, cujus rei Ecclesia profecto ipsa poenas in eo persequetur. Quod scribit V Ftas, Venerabile Capitulum literis suis non neglecturum conditionem de accessione dignitatis, id quomodo fieri possit, nescio, quum ad me literas V. Ftas jam confectas miserit, in quibus ejus istius conditionis nulla fit mentio, ego autem ad easdem signum Capituli appensum iri existimo, ad quas meum appensum fuerit Bene valeat Ftas V. Datum Dibovo, XIII Maji.

646. Georgio Podlodowski, Canonico Cracoviensi.

Dibovi, 13 Maji 1551.

Pagos aliquot nostros in provincia Ilsensi miles Ftatis V. occupasse dicitur, ita ad me literae ejus detulerunt, qui a fratre meo, Dno Capitaneo Diboviensi [2], ei provinciae praefectus est. Id si ita est, miramur, quoniam Ftas V. neque ante id tempus nos de eo, sicut debuit, fecerit certiores, neque nos, confisi cum perpetua nostra in illam benevolentia, tum hoc etiam recenti officio in Praepositura Sandomiriensi, aliquid modi istius ab ea speravimus. Quod si est igitur, sicut ferunt, V. Ftatem hortamur, militem hunc ut inde deducat, pagosque in possessionem nostram tradat. Si quid habet ex adverso, quod dicat, id in adventum nostrum rejiciat; non committemus, ut V. Ftatem in aliquo gravasse contra aequum videamur. Nunc praecessor noster quod in potestate habuit, id nobis quoque V. Ftas in potestatem resignet, neque huic militi tantum fidat, ut experiri velit, an amoveri inde non possit. Nos Ftatem V. nisi tantum amaremus, quantum amamus,

[1] Cf. 643. [2] Bartholomaeo Zebrzydowski.

hoc etiam scribendi ad illam munus omisissemus, rem alio detulissemus. Confidimus autem, hanc nostram scriptionem pondus esse apud V. Ftatem habituram, quae bene valeat. Dibovo, XIII Maji.

647. Andreae Spoto, Abbati Clarotumbano.

Dibovi, 13 Maji 1551.

Dedimus mandata servitoribus nostris, quos isthuc diebus superioribus misimus, alloquendi V. R. Dtionem. Etsi igitur non magnopere habebamus, quod scriberemus, tamen ad literas ipsius ita respondemus. Pagos, quoscunque R. Dnus praecessor noster in potestate habuit, undecunque repetimus; ejus generis si quos post obitum ipsius V. Ftas possidet, de his illam sponte sua cessuram esse confidimus, praesertim quum videat, nos id a se requirere. Nam quod consensionem Capituli [1] commemorat V. Ftas, ea praejudicare successori in eo non potest, quod praecessor, dum viveret, obtinuit. Consensio haec ista tantisper valere potuit, quoad Episcopatus administratio penes Capitulum fuit; nunc autem quum Deo gratia ego in Episcopatum et designatus sim et confirmatus, in omne etiam et integrum praecessoris mei jus successi, qui cum pagis istis sit usus, quemadmodum ipsa Ftas V. agnoscit, in eosdem ego jure optimo succedere debeo, sicut successi in omnes etiam alias possessiones, quas ipsum Capitulum in vacatione Episcopatus administravit. Itaque V. Ftatem hortamur, ut eorum pagorum possessione cedat nobis, qua de re si quid postea ad nos referre volet, omnia jucunde audiemus, quum venerimus. Interim autem amicitiam nostram, quam nobiscum, ut scribit, jam pridem inivit, pluris faciat, quam ut propter eos pagos retinendos aliquid de illa cogitet imminuere. Cetera ex illis servitoribus nostris. Nos pagos, qui sunt Episcopi, revocare omnino constituimus, V. Ftatem quantum amamus, tantum optima quaeque de illa nobis pollicemur, quae bene valeat.

648. Sigismundo Augusto Regi.

Venciborci, 22 Maji 1551.

Etsi de morte Serenissimae Dominae, conjugis V. Mtatis [2], nulla in literis V. Mtatis de industria data significatio, mentio tamen per occasionem facta fuerit: tamen quum ipsius hunc istum obitum dolore apud V. S. Mtatem prosequar, temperare mihi nec volui, nec potui. Erat enim illa eo loci constituta, ut nil in ea sive jam ad dignitatem, sive ad mutuam cum V. Mtate animorum benevolentiam deesse videretur, cujus hic iste decessus novos nuptiarum apparatus, novosque ad eam rem sumptus et impensas V. Mtati procreavit. Sed ego obitum illius tantum doleo, impensas istas nec doleo, nec vereor; nam V. S. Mtati, tam potenti Regi tamque opulento Principi, abunde erit, unde fiant. Itaque hac cogitatione suscepta sicque constituta, omne quod natum est, mori oportere: leniat tandem et mitiget hunc luctum atque dolorem V. Mtas, quo se occupatam esse scribit, ad novas etiam nuptias animum adpellat, quibus nos et Rempublicam exhilaret, eamque animorum nostrorum conservationem, dum inter spem et metum versamur, tollat

---

[1] Cracoviensis.

[2] Królowa Barbara † w Krakowie 8 maja r. 1551, przeżywszy lat 29.

per intus. Sic enim secum V. S. Mtas debet statuere, nostram omnium sive salutem sive, quod absit, perniciem in unius pene sua persona sitam esse, nihilo aliter quam vita atque interitus navigantium in unius tabulati objectu sunt constituta. Si enim initis ex dignitate sua et Senatus consulto nuptiis sobolem nobis Sacratissimi istius Regii sanguinis procreabit, respirabit Respublica et spem amplectetur metu profugato; sin aliter, heu! quam videre videor graviter illam ingemiscentem et anxiam futuri mali exspectatione. Quod ne fiat, V. S. Mtatem per Dei misericordiam perque istius Polonae Reipublicae dignitatem, per denique V. Mtatis erga illam amorem, oro et obsecro. Cujus profecto amoris indicium satis nobis luculentum dedit V. Mtas iis literis, quibus nihil impedita hoc dolore domestico de Republica nobiscum ita deliberat, ut intelligi satis possit, florem Reipublicae pluris apud illam esse luctu privato. In hac ergo de Republica deliberatione versanti mihi, eadem visa est potior sententia, quae reliquis Dnis Consiliariis, quam sententiam quoque Magnificus Dnus Brestensis Palatinus [1], qui nunc apud me est, quique eadem de re sibi a V. Mtate scriptum esse dixit, mecum una est amplexus, eamque nomine etiam suo in meis literis scribi postulavit. Valachiam tutari et justum mihi esse videtur provinciam et confoederatam, et ad fidem nostram confugientem, et utile, quandoquidem ea in fidem recepta, et amicos atque socios retinebimus, et nomen Polonicum incredibili gloria cumulatum illustrabimus, et necessarium, quippe quae nobis lateris sui objectu, parietis loco adversus hostes et fuit et erit. Quam ad rem duo nobis obstare videri possunt, vel dolus aliquis Valachorum, qui fidem nostram implorant, vel Turcica nobiscum confoederatio. Ac dolus quidem Valachicus diligenti investigatione perquirendus est: primum, ne quis anguis in herba latere videatur, qui si nullus erit, confoederationis jus Turcicae obstare non potest, quominus Valachiam in fidem V. Mtas recipiat. Nam Valachiae foedera neque nunc primum nobiscum panguntur, neque jam inde ab initio pacta quum fuerunt, ita pacta fuerunt, ut confoederationem Turcicam dirimere viderentur. Sustinebant se haec semper et patiebantur mutuo utraque et Turcica et Valachica nobiscum confoederatio, idque vel Turcae ipsius sententiae atque testimonio. Qui si occupata ea, imo veluti praerepta nobis annis superioribus, nobiscum esse violata foedera, non putavit, ne nunc quidem putare poterit violari ea, quum in fidem nostram eam provinciam receperimus, quae perpetuo fuit addicta nostro nomini. Erit haec legitima V. Mtati excusatio, nec aliae minus, quae reperiri poterunt, si hoc nomine Turca cum V. Mtate expostulaverit. Qui si tandem excusationem non acceperit, inimicitiasque denunciarit, quod ego neque spero neque credo, praestabit illum apertum hostem longinquum habere consociata et conciliata nobis Valachia, quam impie et temere hac eadem rejecta, hostem jugulis atque cervicibus nostris imminentem tam propinquum habere et pene nos ipsos eundem accersere, alienatis a nobis iis, quos hosti muri loco objicere potuimus. Aderit Deus nobis et pro sua pietate, hac ista occasione, communem hanc et tetram religionis suae pestem exterminabit. Valachiam igitur non tam recipiendam, quam retinendam in fide censeo. Quem porro illi Palatinum designet id ex me haud quaerit V. Mtas, vellem tamen quempiam ex Magnificis Dnis Lublinensi [2], Belzensi [3], Podoliensi [4], Palatinis, vel qui iis sit industria, gravitate, di-

[1] Janussius Kościelecki. [2] Andrea Tęczyński.
[3] Nicolao Sieniawski. [4] Joanne Mielecki.

ligentia, dexteritate par et aequalis. Quem quum miserit, copiis atque praesidio sepiet V. Mtas tali, quale adversus leviores alicujus impetus valere queat. Sed tamen et reliqua ex usu atque dignitate tum sua tum Reipublicae constituet V. S. Mtas, cui Dominus Deus longam valetudinem et hujus luctus solatium cito tribuat. Venciborco [1], XXII Maji MDLI.

649. Eidem.

Venciborci, 23 Maji 1551.

Permolesta mihi perque gravis est mea ista a V. S. Mtate absentia, hoc praesertim tempore, quum vel maerentem solari, vel abeunti [2] valedicere officii mei fuerat. Sed tamen quum in Synodo nostra provinciali [3] adesse me maxime oporteret, intereaque ad patriam deflexerim, cujus videndae vix mihi unquam postea dabitur copia, incidi gravibus istis de causis in eam molestiam, ut mihi abeunti V. Mtate S. carendum sit. Praesens igitur quod nequeo, supplebo per literas, oraboque et hortabor V. S. Mtatem, ne se hoc luctu maceret neve conficiat, qui nullo inusitato exemplo, sed communi naturae nostrae lege invasit Mtatem V. S., quae quo magis excelso ac Illustri loco posita est, hoc magis in communibus casibus perferendis excelsum animum praestare debet, sicut hactenus cum magna sua laude praestare fuit solita. Sarciet Deus et quidem pro sua benignitate cumulate, quidquid deperditum est: V. modo S. Mtas procuratis iis rebus, quae religio et in defunctam conjugem pietas praescribit, luctum compescat. Et quia non sibi tantum vivit V. S. Mtas, sed Regno huic Reique publicae, det hoc nobis, qui in ipsius Regno inque hac Republica vivimus, ne nos maerore suo in squalorem abjiciat: excitet nos potius ex iis lachrymis, in spemque vocet bonam, inclinato animo ad novas et dignitati suae pares nuptias, pro quibus et Senatus V. Mtatis laborabit, et omnis nostra posteritas Resque ipsa publica gratias aget immortales. Sic est enim S. Rex omnibus sive ingenii, sive corporis, sive fortunae dotibus, par cuivis V. Mtas esse potest ex istius aetatis Principibus, nonnullos etiam potest superare, quod si jam praeterea hanc ipsius dignitatem par conjugis et sponsae dignitas honestarit, dici non potest, quam immortale decus V. Mtatem subsequatur. Ego quidem, Dei Maximi sacerdos immeritus, V. Mtatem hac ratione domi, foris gloriosam in pace, in bello fortunatam, amicis charam, subditis reverendam, inimicis horrendam fore ominor. Sic a nobis hoc iter Lithuanicum felix ingrediatur, ad nosque felicissima redeat. Interea dum abest, ut Dei Ecclesiam sibi commendatam habeat, et praecipue meam, in quam me Deus et V. Mtas posuit, dioecesim Cracoviensem, id ab illa vehementer etiam atque etiam oro et quaeso. Licentiam audaculorum quorundam et verbis retundat et gratia ne promoveat, illud praeseferat potius, qui aliter de religione, quam ipsa sentit, sentiunt, invisos sibi esse. Quo in genere si quando aut ego ipse, aut Venerabile meum Capitulum ad V. S. Mtatem recurrerit, auxilio nobis et praesidio esse dignetur. Id iterum atque iterum a V. S. Mtate oramus et obsecramus, cui nos in gratiam et clementiam commendamus. Datum Venciborco ex natali solo, XXIII Maji.

---

[1] Więcbork lub Więcborg w wojew. gnieźnieńskiém.

[2] Vilnam, ze zwłokami królowéj Barbary. [3] Petricoviae, 8 Junii 1551.

650. Joanni Ocieski Procancellario.

Venciborci, 23 Maji 1551.

Literas meas pro Dno Tulibowski [1] et R. Mtati gratas et V. Mtiae acceptas fuisse gaudeo, Vque mihi quoque Mtiae literae placuerunt, placuissent magis, si me iis de rebus, quae contingerunt, fecissent copiosius certiorem; nam et de morte Reginalis Mtatis [2] pluribus voluissem, et de hac Lithuanica profectione [3] uberius, quae quomodo rebus hic constitutis sit instituta, plane ignoro. Quod possum tamen, rogo V. Mtiam, ut ab R. Mtate nostris verbis petat et supplicet, ut in hac et sua et nostra absentia Cracoviensem dioecesim ita relinquat, ut religio vetus permaneat, novatoribus audacia praecidatur. Agat id V. Mtia et verbis, quibus amicorum negotia solet, et autoritate, qua ejusmodi res debet. Bene porro valeat. Venciborco ex natali solo, XXIII Maji MDLI.

651. Capitulo Cracoviensi.

Venciborci, 24 Maji 1551.

Si ego acerbitatem omnem meam, quae forte ingrueret, dolori fore VV. Ftatibus mihi persuadeo, debent illae vicissim, quae sibi quoque modi istius obtingunt, ea permolesta mihi existimare esse. Haec ista fratris mei [4] insolentia multis me nominibus male habet, vel quod a fratre profecta sit, cui mea meique ordinis hominum existimatio charior esse, quam fuit, debuit, vel quod in eum virum [5] laxata, qui omni virtute vel natura instructus, vel doctrina est confirmatus, vel quod eo loci jactata, quem ego VV. Ftatum concessione obtineo [6], ut nude omnis procul intemperantia, omnisque scurrilitas abesse debeat. Scribo Caspari [1] per R. Mtatis Cubicularium, qui recte in idem tempus inciderat, acerbe me Hercle! et sicut decuit graviter, omnem ut rationem ineat, qua Dni Miskowski primum acerbitati, deinde offensioni omnium vestrum cumulate satisfaciat. Quem ego Casparem natura fratrem non ideo magnis meis sumptibus in aula [7] detineo, ut homines moderatos, mei praesertim ordinis incessat et perturbet, sed ut obsequio suo Mtatem R., si minus sibi ipsi potest, at mihi saltem meoque ordini devinciat, familiaresque aequales suos et quoscunque potest Superiores, reddat amiciores nobis. Id si ille non modo non facit, verum etiam facit contrarium, mirum non erit, si illum poenitebit. Jam nunc enim mando illi per literas, domo ista primum ut egrediatur, deinde nisi Dnum Miskowski et VV. Ftates supplex adierit, omnemque culpam deprecatus fuerit et cum iis in primam gratiam redierit, scribo illi, me ostensurum, ut qui mihi natura frater est, is mihi gratia non sit frater amplius, et quo mihi charior fuisset, si meam modestiam imitaretur et ordinis mei homines observaret, hoc mihi, quod id non facit, magis sit exosus futurus. VV. autem Ftatibus id polliceor, nisi ad se redierit veniamque a VV. Ftatibus precatus obtinuerit, me vobiscum in eo poenas esse persecuturum haud aliter, quam si mihi adversissimus et natura fuerit et voluntate. Ita ego hanc Dni Miskowski injuriam VVque Ftatum acerbitatem violenter tolero. De Prądnico suburbano meo, quae ex Ftatibus [8] audio, etiam fero moleste.

---

[1] Listu tego niema w rękopisie. [2] Barbarae. [3] Sigismundi Augusti.
[4] Casparis Zebrzydowski, cf. Appendicem. [5] P. Myszkowski.
[6] Cf. 23. [7] Regia. [8] Ex literis Martini Cromeri, cf. Appendicem.

Quo magis enim do operam, ut fundus ille, qui a Divo praecessore meo Musis, recreationi, hospitio est consecratus, omni ex parte niteat, hoc minus jucunde audio, illum nequitia cujuscunque et impudicitia contaminari. Vellem adessem, ut saltem autorem cognoscerem; sed VV. Ftates magnam ipsae hujus rei culpam sustinent. Fraterne hoc dictum accipiant; ego enim traditis primis arcibus in administrationem quorundam ex VV. Ftatibus, universi Episcopatus curam commisi in mea absentia Venerabilibus Dnis Slomowski et Porębski Officiali, fratribus. Id factum esse, sciunt VV. Ftates, hos igitur VV. Ftates monere debuerunt, tollant hanc loci illius ordinisque mei infamiam pro suo officio. Qui si nollent aut non possent, quod utrumque ab iis viris est alienum, quorum mihi et integritas et gravitas est probatissima, tamen me de eo appelassent. Sic igitur faciant, ego volo; itaque mando, neminem ut revereantur, quin illum inde cum omni impudicitiae vestigio confestim ejiciant. Cetera vel cum Nunciis VV. Ftatum in Synodo, vel cum ipsis VV. Ftatibus quum advenerimus, conferemus. Nunc scribo R. Mtati ab illaque supplex precor, ut in hac abitione sua dioecesim meam Cracoviensem, cui me secundum Deum praefecit, ita relinquat, ut non magnopere necesse habeamus pro religione, multis seculis atque aetatibus stabilita, cum audaculis quibusdam ingeniis conflictari. Haec scribo et verbis multis et cum dolore animi, eamque rem spero nobis bene cessuram, opto quidem certe. Mihi fratris ista insolentia iterum atque iterum intercursat, quam nisi modestia luerit, me ad id adiget, quod neque ego vellem neque ille. VV. Ftates optime valeant. Datum Venciborco ex natali solo, XXIIII Maji.

652. Petro Miskowski, Canonico Cracoviensi.

Venciborci, 24 Maji 1551.

Literae V. Ftatis varie nos adfecerunt, quam enim irrogatam habent contumeliam, dici non potest, in quantum apud nos inducant odium autorem [1] contumeliae; testis est, vel quam ad ipsum istum, vel quam ad Venerabile Capitulum scribimus epistolam. Quod nisi eum facti poenituerit, usque adeo, vel V. Ftati satisfaciat, erit merito, cujus illum deinceps poeniteat. Nam ego omnino eum, qui mihi natura tantum frater est, ulla re praeterea huic posthabebo, qui religione, ordine, voluntate frater est. Quae vero literae V. Ftatis irrogationem istam contumeliae ad nos deferunt, plurimum nos delectarunt, nam et magnam V. Ftatis moderationem, et bonam ipsius de nobis opinionem satis testantur. Ego quo loco nata sit V. Ftas novi, novi quibus virtutibus quaque eruditione sit exornata. Quo minus igitur moderationem ipsius inter tot maximarum virtutum genera admiror, hoc magis miror illius audaciamne dicam an insolentiam, qui convicium jacere in ipsas non fuit veritus. Itaque ut opinioni V. Ftatis de me satisfacerem, qua existimat, suam istam injuriam mihi pergravem futuram, quantum absens potui, dolui dolorem V. Ftatis ita, ut autor doloris intelligere plane possit, quid sit huic homini dolorem inusisse, cui inussit. Praesens si essem, quid facerem? vel potius quid non facerem? Sed quae feci, non dubito, V. Ftati satis fore. Quae si pro voluntate nostra non processerint, faciemus omnino, sicut dixi, ut V. Ftati prorsus possit satisfieri. Id ita fore etiam atque etiam sibi persuadeat, nam ego amo V. Ftatem.

[1] Casparem Zebrzydowski.

Hactenus ad illam quod non scripsi, factum eo est, quod ne illa quidem ad me scripserit; tum praeterea, quae huc accesserant, ea fuerunt, ut me ad illam scribere opus non esset. Sed horum memoria, si quidem me amat V. Ftas, oblivione deleatur. Bene valere V. Ftatem cupio. Venciborco ex natali solo, XXIIII Maji.

653. Joanni Comiti in Tarnow, Castellano Cracoviensi.

Venciborci, 24 Maji 1551.

Exspecto semper, dum offeratur mihi occasio gratificandi V. Ill. Mtiae, quae quum oblata unquam est, nullam temere praetermitto, ita studium meum in omni genere probari V. Ill. Mtiae cuperem. Voluit ex me nunc V. Ill. Mtia, ut jurisdictionis meae officium in Radomiensi [1] territorio Dno Zaborowski committerem. Id etsi alteri jam cuidam ad nescio cujus commendationem commissum erat, tamen commendatio V. Ill. Mtiae usque adeo praevaluit, ut et veterem commisionem abrogarem, et instituerem novam ex animi V. Ill. Mtiae sententia. Qui quoties deinceps facere potero, quod velle V. Ill. Mtiam cognovero, nemo me uno facere poterit vel citius, vel libentius, ita quodcunque in V. Ill. Mtiam collatum officium haud minus me delectat, quam si in thesaurum novum semper inciderem. Bene valeat V. Ill. Mtia. Datum Venciborco ex natali solo, XXIIII Maji.

654. Janussio Latalski, Palatino Posnaniensi.

Koronovi, 26 Maji 1551.

V. Ill. Mtiam quod me non inviserit, res ipsa, hoc est valetudo excusat, quae tamen quum literas suas ad me miserit, ne huic quidem invisendi officio defuisse videtur. Ego adversitate ista valetudinis illius singulariter conturbor, Deumque precor, ut V. Ill. Mtiam, virum bonum et gravem atque prudentem Senatorem, nobis atque Reipublicae incolumem restituat, cujus mihi rei vel ipsae V. Ill. Mtiae literae spem quandam afferre videntur, quae me non mediocriter delectavit. Quod si me Venciborci aut tandiu mansurum speravissem, aut aliis negotiis, quam fui involutus, fuissem, nunquam omisissem, quin vel prior per literas valetudinem ejus inviserem, vel illam ad paternos lares meos invitarem; sed et tempori et rebus ipsis obtemperandum fuit. Omen atque praesagium V. Ill. Mtiae de meae dignitatis accessione tam laetus accipio, quam quod maxime: utinam vicissim V. Ill. Mtiae et restitutam valetudinem, et fortunas atque dignitates filiarum, et omnem prosperitatem gratulari cito possim! Me certe sive ad S. Stanislaum, sive ad S. Adalbertum, eum est V. Ill. Mtia habitura, quem voluerit, amicissimum medius fidius et benevolentissimum. R. Mtas sicut me per literas suas fecit certiorem, nudius tertius Cracovia discessit [2], nos dum Synodum finimus, illa pene Lithuanicos jam fines ingredietur, quae res facit, ut neque R. Dnus Archiepiscopus, neque ego Cracoviae Mtatem Suam reperire jam queamus [3], id quod mihi magno est dolori. Quod potui tamen, antequam literas a V. Ill. Mtia accepissem, hortatus et obtestatus

[1] W rkp. „Radomiriensi". [2] = przed trzema dniami lub trzy dni temu, t. j. 22 lub 23 maja.
[3] Nie był więc obecny Zebrzydowski przy wyprowadzeniu uroczystém zwłok królowéj Barbary z zamku do kościoła katedralnego w Krakowie, a stamtąd do Wilna, jak pisze Baliński w Pamiętnikach o królowéj Barbarze, II 239, podług którego badań wyprowadzenie to nastąpić miało dopiéro w poniedziałek dnia 25 maja r. 1551. Cf. Orzechowski, Annales, str. 84.

sum per literas Suam Mtatem verbis pluribus, ut ad dignitati suae pares nuptias animum appellat, easdemque ex Senatus consulto ineat, Remque hanc publicam ex situ et squalore educat. Confido, Suam Mtatem dignitatis suae aequi et boni, tranquillitatis Reipublicae nostrae etiam hortationis et obsecrationis justam rationem habituram. Controversia, quae est de possessione Mislaviensi [1] inter V. Ill. Mtiam et fratres meos, ea ut finem ex animi sententia V. Ill. Mtiae sortiatur, dabo omnem operam. Nunc eo Dibovum, ubi Dnum Bartholomaeum [2] fratrem reperiam, mecum est autem Dnus Nicolaus [2] et Domina mater ipsa [3]. Omnes alloquar, ut sese, quoad licuerit, arbitrio atque voluntati V. Ill. Mtiae accommodent, speroque, ita esse facturos. V. Ill. Mtiae subdito de caede filii conquerenti jus dici continuo mandaveram ille autem sine scientia V. Ill. Mtiae nihil se dixit facere, itaque discessit. V. Ill. Mtiam jus illud obtenturum esse, quum voluerit, sibi velim persuadeat, et optime valeat, meque sicut facit, amet. Ex coenobio Coronoviensi, XXVI Maji.

655. Sigismundo Augusto Regi.

Dibovi, 1 Junii 1551.

Existimabam, pro meritis et obsecrationibus meis nihil me amplius molestiae habiturum ab iis, qui extremas etiam istas Episcopatus Cracoviensis possessiones persequuntur, abusi gratia atque clementia V. S. Mtatis; sed ut video, modus etiamnum fit nullus, nam Genorosus Dnus Bresinensis Castellanus [4] pro Bolechovicensi [5] praedio cum aliis rebus atque rationibus contendit, tum gratia quoque et interpositione autoritatis V. R. Mtatis, cui ego homini sicut nunquam in vita quicquam praeter communia officia debui, ita privatim nihil neque promisi, neque praestiti, communia, quae praetermittere necesse nihil est, tam praestiti semper, quam ille mihi. Opera me illius alibi usum non esse, res ipsa loquitur, apud vero V. Mtatem ipsa Mtas V. testis esse potest, ut necesse nihil habuerim, operam quam nunquam sum expertus, aliquando vel re vel promissione singulari remunerari. De Bolechovicensi praedio verbum praeterea inter nos factum est nullum, nisi quod ad me semel quum venisset, dixit, se illius usum fructum ab R. Dno praecessore meo habuisse, et post intervallum adjecit, idem a me quoque sperare. Ego quia haec ante adhuc renunciationem meam in Episcopatum Cracoviensem agebantur, respondi, me Episcopatus Cracoviensis spe ahhuc nulla teneri, qui tamen si collatus in me fuerit, me sibi, sicut in aliis consueveram, ita in hoc Cracoviensi Episcopatu benevolentiam praestiturum. Haec rei totius summa et est et fuit, quae an vim eam habeat, ut certas quaspiam possessiones obligare cuiquam possit, videat V. S. Mtas. Literarum monumentis me Hercle! et quidem undique munitis possessiones obligantur, cujus rei si apicem ullum potest ipse mei nominis ostendere, causam sponte et praedium trado: contendere cum eo ne jure quidem volo, multo minus aliis rationibus, sin secus, ne, quaeso, verba mea, quibus benevolentiam illi meam detuli, eo trahat, ut et praedium meum sibi delatum interpretetur, et eo occupato jure me secum hoc nomine faciat disceptare. Nam si verba mea etiam ea essent,

---

[1] Sic! [2] Zebrzydowski.
[3] Elisabeth; żyła więc jeszcze nawet przy końcu maja r. 1551.
[4] Joannes Lutomirski. [5] Cf. 627.

sicut non fuerunt, quae Bolechovicensis praedii donationem comprehenderent, tamen ego his me tam arcte teneri non putarem, ut nulla ratione statuere mihi aliter non liceret. Natus in Polonia sum, causis judicandis et praefui ipse non raro, et saepe apud Tribunal Divi parentis V. Mtatis ispsiusque etiam V. Mtatis interfui, neque vidi unquam, nec audivi cuipiam ob promissum diem dictam. Sed haec utut sint, cedat primum praedio meo Dnus Castellanus, hinc si videbitur, me ob dictum in jus vocet; sunt mihi Deo gratia vel paternae vel ecclesiasticae possessiones, unde in jus vocari queam. Ita res si sine juris strepitu componi posse non videtur, legibus atque ordine legitimo componatur, et contentionum omnium caput praecidatur. Quibus quod Mtas V. S. inter Senatores orientibus infensam se esse scribit, merito facit, sed ita, si non tam iis infensa fuerit, qui eas inviti perferunt, quam iis, qui causam earum dedisse videbuntur. Ego in hoc genere et quid personam meam deceat, et quid res non requirat, intelligo. Ita quum Episcopus sim, pugnam detrecto, et quum Cracoviensis, pro Bolechovicensi praedio, quod illi Ecclesiae est proprium, hac me ratione contendere opus esse non puto. V. potius S. Mtatem oro, ut et personam hanc et jus meum ita tueatur, ut amicis meis, dolore meo permotis, necesse non sit eum militem, quem in illo praedio Dnus Castellanus Brezinensis colocasse dicitur, vel invitis spectare vel amovere. Dnus Castellanus quo loco sit apud V. Mtatem, intelligo, bono nempe, hoc autem est et V. Mtati necessario, et sibi utili atque honorifico; me etiam ipsum fidelem hominem et constantem (id quod aliquando fortassis satis demonstravi) aliquo numero inter servitores V. Mtatis haberi existimo. Quaeso igitur, ne bonus locus Dni Castellani, quo habetur apud V. Mtatem, fidei, constantiae meritisque meis praejudicium ullum adferat, sicut ego sane non cupio, meritis cujusque merita mea derogare! Si universis ex aequo gratiam impartiri V. Mtas non potest, ne patiatur, unius meritis merita alterius prorsus excludi, mei etiam ut servitoris sui clementem rationem habere dignetur, id ab illa etiam atque etiam, iterum atque iterum oro et quaeso. Cui me in gratiam commendo. Dibovo, I Junii MDLI.

656. Joanni Oćieski Procancellario.

Dibovi, 1 Junii 1551

Eodem animo accepturam V. Mtiam admonitionem meam arbitror, quo ego illius hortationes accipere soleo. Idem indicium requiro a V. Mtia in amicitia tuenda, quod illa non ita pridem in meis literis desideravit; vellem, ut inita subductaque secum ratione, quantum a me, quantum ab aliis ametur, tantum et me redamet et alios. Equidem existimo, ita me de ipsa meritum esse, ut non modo amicos adversum me non excitare, sen etiam inimicos ut cohibere debeat. Contentiones nostrae, nescio quae, cum Dno Bresinensi Castellano [1] in populi invidiam adductae sunt, ut scribit V. Mtia. Me quod attinet, ego nullas neque gessi, neque excitavi; nam praedium Bolechovicense meum citra omnem contentionem repetivi, commissa cura ipsius meo Vladario. Si quid ergo contentionum fuit, id quod ante epistolam V. Mtiae ignoravi, id ab ipso Dno Castellano excitatum fuisse necesse est. Quin igitur V. Mtia, quae Bolechovicense praedium Episcopi esse novit, quae Dnum Castellanum praesentem habuit, quae me tueri debuit, Dnum Castellanum eadem

[1] Cf. 655.

de re et facere certiorem et admonere, et ab incepto dehortari dignata fuit? Mihi profecto ea re et invidiam avertisse, et orientes rumores, nescio quos, sedavisse, et amicitiae nostrae plus tribuisse videretur, quam nunc videtur, quum ad me haec scribit, quae scribit. Quamobrem si antea non fecit, nunc faciat, et quemadmodum me rogat, ut contentionibus hisce finem imponam, concesso praedio Dno Castellano, ita quum non a me contentiones ortas esse intelligit, Dnum ipsum Castellanum roget et hortetur, contentionibus ipse modum ut faciat meoque praedio decedat. Alioqui in nonnullam me sui amoris desperationem adducet V. Mtia, nam ego Dno Castellano praeter amorem et benevolentiam permissi unquam nihil, sicut ex literis meis, quas scribo R. Mtati, cognoscet V. Mtia, quae justa mea defendendo bene valeat. Dibovo, I Junii MDLI.

657. Joanni, Episcopo Vladislaviensi.

Niesulcovi, 5 Junii 1551.

Ingressus eram iter in hanc Synodum [1] proficiscens longius, quam per possessiones Episcopatus R. Dtionis V., qui idem olim meus fuerat, fieri potuit; id feceram de industria, quia pleraque audiebam de mala gratia V. R. Dtionis erga me. Lanciciae quum essem audiremque, iter meum institutum incommoditate magna ob rerum atque victus penuriam laborare, coactus mutavi propositum, Niesulcovumque [2] diverti, hospitio vel in curia V. R. Dtionis, si permissum fuisset, vel in Plebani aedibus usurus. Quo quum advenio, venit mihi obviam justo spatio servitor V. R. Dtionis, qui Niesulcovi Praefectus est, a meque verbis V. R. Dtionis petiit, ut domum uti hospes diverterem, literas etiam ad sese a V. R. Dtione scriptas exhibuit, ex quibus plenius id cognovi, quod ille verbis afferebat. Ita enim ex literis judicavi: si quis amicus vellet amicissimo cuipiam benevolentiam praestare, is neque liberalius posset neque honoroficentius, quam fuit in epistola V. R. Dtionis. Quae res quo minus a me sperabatur, hoc mojori mihi voluptati fuit, etsi enim gratum mihi erat officium, quod in commeatu exhibendo nobis praestabatur, tamen benevolentia ipsa, quae in literis relucebat, impensius me, nescio quomodo, delectavit. Quo nomine quanquam coram Deo gratia uberius, tamen et nunc hac ista epistola habeo gratiam V. R. Dtioni. Dabo omnino operam, ut si ego V. R. Dtionem eam hic cognovi, quam vel veteris conjunctionis nostrae, vel ordinis necessitudo et consociatio requirebat, illa me vicissim erga se eum experiatur, quem vel ipsa volet, vel ego praestare potero. Bene valeat. V Junii MDLI, Niesulcovi.

658. Sigismundo Augusto Regi.

Petricoviae, 8 Junii [3] 1551.

Qui gessit Notarium territorii Sochaczoviensis [4], is ex hac vita decessit, qua relicta etiam officium ipsum Notarii reliquit. Quod quum ita sit, V. S. Mtatem oro, ut Stanislao Mikolajowski, homini frugi nec inepto meoque servitori, V. Mtas gratia atque literis suis ita adsit, ut hoc officium V. Mtatis et Equitum suffragiis in illum conferatur. Si literas a V. Mtate obtinuerimus, abunde satis suffragiorum

[1] Petricoviensem. [2] Cf. 179. [3] Listy 658—662 pisane ze synodu w Piotrkowie.
[4] Sochaczewska ziemia w wojew. rawskiém.

habebimus; nam Equitum studia et favores in hunc istum Mikolajowski vehementer merito suo sunt propensa. Quo majore vel ego servitoris istius augendi, vel ipse honestandi sui desiderio tenemur, hoc magis servitutem pro beneficio nostram Mtati V. uterque dicabimus, cui bonam valetudinem et dignos successus precor. Datum VIII Junii, Petricoviae.

659. Benedicto, Episcopo Posnaniensi [1].

Petricoviae, 8 Junii 1551.

Decreverat secum hic Zelowski, qui istas R. V. Dtioni reddidit, queri apud Synodum de V. R. Dtione ob injurias, quas ab illa se accepisse dicit. Id mihi quum Dnus Castellanus Zavichostensis [2], qui a R. Mtate ad nos legatus fuit, quique hunc Zelowski servitorem habet, dixisset, interposui me confestim remque eo deduxi, ut ille commendatitias potius a me ad V. R. Dtionem acciperet, quam hic de absente quereretur. Itaque a V. R. Dtione peto, et quidem diligenter, homini ut ita satisfaciat, ne de illa quo jure quaque injuria queri posse videatur; ego illi abunde a V. R. Dtione satisfactum iri promisi, si apud V. R. Dtionem potius dolorem suum, quam in concione exponeret. Hanc meam igitur fidem V. R. Dtio liberet, inimicis autem exultationis occasionem praecidat, qui quanquam res ita gesta non esset, ut ad concessum nostrum adferri eam oporteat, tamen afferri eam vehementer gauderent, et allatam fortassis exaggerarent. V. R. Dtionem optime valere cupio. Petricoviae, VIII Junii MDLI.

660. Petro Miskowski, Canonico Cracoviensi.

Petricoviae, 14 Junii 1551.

Male sit huic, quicunque ejus calumniae autor fuit [3], quam ut V. Ftas apud me purgaret, faciendum sibi esse putavit. Quae calumnia etsi apud me tantum non valuit, ut veterem animum meum a V. Ftate averterit: tamen ut verum fatear, causa fuit, quamobrem res nonnullas meas aliter constituerem, quam fecissem alioqui, si cursus veteris conjunctionis nostrae impeditus hac ista ratione non fuisset. Sed si me a V. Ftate tantum porro amari sensero, quantum epistola ipsa sua praeseferre videtur, non vereor, ne omnia ad integrum redire non possint, quae vel rejecta vel intermissa esse videbantur. Amantium iras amoris ferunt esse redintegrationem. Optime valeat V. Ftas. XIIII Junii, Petricoviae.

661. Nicolao Grabioncae, Canonico Praemisliensi.

Petricoviae, 14 Junii 1551.

Quo propius messis tempus imminet, hoc decumae nostrae curam exposcunt majorem. Quarum quidem decumarum quoniam rationes adhuc notas non habemus, a Ftate V. petimus, ut tabulas et regesta ea, quibus ipsa, quum a thesauris

---

[1] Z listu 659 wypływa, że biskup Izdbieński nie przyjechał na synod.
[2] Stanislaus Tarnowski.
[3] Cf. in Appendice Instructionem datam Nunciis Capituli Cracoviensis ad Synodum a. 1551.

Rmi praecessoris nostri esset, usa fuit, iis servitoribus nostris tradat, qui hanc illi nostram reddent epistolam, doceatque, et unde proveniant et quanti soleant venire, et si quid est praeterea, quod ad hanc rem pertinere quoquo modo videri possit. Bene valeat. Datum Petricoviae, XIIII Junii MDLI.

662. Paulo, Episcopo Vilnensi [1].

Petricoviae, 16 Junii 1551.

Per quem me verbis tantum R. Dtio V. salutavit, per hunc istum ego literis saluto V. R. Dtionem. Dabo etiam operam, ut ne quid occasionis praetermittam, in quo officiorum illorum, quae ex R. Dtione V. in me olim profecta fuerant, gratum animum testari queam, praesertim quum hac ista dignitatis meae accessione exercendae ejus rei materiam majorem sum nactus; V. modo R. Dtio pristinum illum erga me et meos amorem retineat. Nova, quae Roma mihi allata sunt, mitto V. R. Dtioni, rogo autem vehementer, V. R. Dtio ut pro suo Episcopi et Senatoris officio Serenissimi Principis nostri adolescentiae ita obsequio atque consilio suo adesse velit, ut eum et Principem et juvenem esse meminerit, et nunc vero eo loci constitutum, ubi totus quum ex R. Dtione V. ipsiusque similium consilio dependebit, praeclare secum agi existimabit. V. R. Dtio bene diu valeat. Datum Petricoviae, XVI Junii MDLI.

663. Sigismundo Augusto Regi.

Żarnovi, 18 Junii 1551.

Epistola V. S. Mtatis luculenter prae se fert, nullo nunc meo consilio opus esse, quae tota eas res exponit, quae et caute initae et dexterrime omnes sunt gestae. Quo fit, ut magis necesse esse putem, V. Mtatis hanc prudentiam singularem comprobare et praedicare, quam novum aliquot consilium inquirere et impartiri, ita enim omnes partes ejus Valachici negotii [2] moderata est V. S. Mtas, ut nihil neque ad prudentiam et cautionem, neque ad pietatem in homines adflictos, neque ad officium in socios et amicos, neque postremo ad fidem et amorem Reipublicae deesse videatur. In quo ipso simul elucet industria et studium pro Republica cum aliorum Dnorum Consiliariorum, qui nunc sunt cum V. Mtate, tum Magnifici etiam Dni Vicecancellarii [3], hominis, mea sententia, cujus consilium et sibi laudi, et honori V. Mtatis, et Reipublicae saluti non esse non potest. Quamobrem quanquam res ipsa nullius consilio nunc jam egeat, quae abunde ingenio et prudentia V. Mtatis stabilita est, tamen epistola V. Mtatis, quae de ea re fuit, varie me delectavit, vel quod gaudeo, necessarium me esse visum V. Mtati, quicum iis de rebus communicaret, vel qui laetor, reliquos etiam Senatores eorundem rerum participes esse factos. Hoc demum enim Regis est et Praefecti Reipublicae, eos, qui sunt secundum se ad Reipublicae custodiam collocati, de omni eo, quod in Republica fit, facere certiores. Itaque nihil restat aliud, quam ut hoc tam lae-

---

[1] I biskup Algimuntowicz nie był więc obecny na synodzie; zbliżanie się króla ze zwłokami Barbary do Wilna było przyczyną, że biskup tamtejszy nie mógł się do Piotrkowa w czasie oznaczonym udać. Kraszewski, Wilno, I 253.

[2] Cf. 648. [3] J. Ocieski.

tum principium et omni consilio munitum, optatus exitus consequatur, quam ad rem existimo omnia omnium consilia V. Mtati non defutura. Illa modo pari cura et sollicitudine in idem studium incumbat, Valachosque, si fidem illorum satis jam exploravit, tuendos sibi esse existimet, nunc quidem consilio eorum, quibus id demandavit, postea vero, si opus fuerit, communicatis cum senatorio ordine consiliis, etiam alio fortassis auxilii genere. Sed de his satis, non enim dubito, quin quum ad rem venerit, omnium Senatorum consiliis V. Mtati satisfiat. Deum interea precor, ut valetudinem V. Mtatis ita defendat et tueatur, ut iis justis persolutis, quae pietati in Serenissimam defunctam conjugem debebantur, et maerorem deponat, et Lithuanica negotia recte atque celeriter conficiat, et porro ad reliquarum rerum et Reipublicae partem oculos convertat, ad nosque et suum Regnum istud felicissime redeat. Quod Regnum me Hercle! cum reliquis omnibus rebus tantum floreat, quantum nulla gens nullaque natio amplius, hac nunc una re decessisse sibi de suo flore permultum existimat, quod Augustissimos V. Mtatis vultus praesentes intueri non potest. Veniat igitur V. S. Mtas rebus Lithuanicis quamprimum constitutis, ut nobiscum et de rebus aliis, quae ex dignitate illius fore videbuntur, rationem ineat, et de matrimonio etiam deliberet, in quo post Deum omnes spes opesque nostrae sunt sitae. Ego nunc Cracoviam proficiscor, ubi V. Mtatem cupidus exspectabo tantisper, dum ei ad nos bonis avibus adventanti laetus obviam prodiero, quod tempus utinam Deus Optimus Maximus acceleret. Heri [1] Synodus nostra provincialis est absoluta, in qua post Dei gloriam [2] V. Mtatis S. dignitas et res mihi curae fuerunt. Id adeo V. Mtas ex aliis poterit intelligere, qui viderunt, quin res plerasque contra animi mei inductionem immutarim, ut sit modo, in quo S. V. Mtatis voluntati satisfactum in omnibus esse videaturur, estque, ut opinor, satisfactum. Nam et cetera recte provisa sunt, et observantiae nostrae in illam talis decreta est testificatio, quali V. Mtatem contentam fore mihi persuadeo, id quod plenius ex Nunciis nostris accipiet, quos ad eam communi nomine designavimus. Quod superest, me Ecclesiasque meas gratiae atque clementiae V. Mtatis supplex commendo, quam nobis longum imperare opto. Datum XVIII Junii, Sarnovi [3] MDLI.

664. Joanni Oćieski Procancellario.

Żarnovi, 19 Junii 1551.

Movit me utrumque, quod erat in literis V. Mtiae. Nam primum miseriam eorum hominum dolui vehementer, quibuscum id, quod etiam miserrimum est, obtingere non possit, fame ut pereant, ea miseriae incredibilis et miserrima accessio facta est, ut fame non mori, quae res miseriae modum jam haberet, sed vivere eos oporteat, id quod omnem miseriam conduplicat. Itaque nunc R. Mtatem in Lithuania quasi quendam Josephum in Aegypto videre videor. Deinde autem votum V. Mtiae, quod facit in literis de R. Mtate, lachrymas excussit mihi, multa secum in hoc genere cogitanti. Quamobrem quoniam sociatis precibus Dominus Deus impensius permoveri dicitur, meam etiam vocem adjungo huic voto V. Mtiae precorque, ut et Serenissimo Principi mentem, idem ut velit, et V. Mtiae vim atque efficacitatem, idem ut persuadendo efficiat, praestet ac largiatur. De reliquis

---

[1] 17 Junii 1551, cf. Appendicem. [2] ? [3] Żarnów w wojew. sandomierskiém.

rebus nostris ex ipsis ad Mtatem Suam literis intelliget V. Mtia, quae ut mihi Mtatis illius gratiam magis atque magis conciliet meque ipsa amet, plurimum rogo. Et bene valeat. Datum ex Zarnow oppido, XIX Junii MDLI.

665. Andreae Comiti in Gorka, Castellano Posnaniensi.

Kielcis, 26 Junii 1551.

Ut V. Ill. Mtia posset cognoscere gratulationem suam, quam apud me jam pridem ex dignitatis meae ista accessione testata fuit, mihi fuisse gratissimam, quasi de industria hactenus dilata esse videri potest mea ista gratiarum actio; ita enim benevolentia illa V. Ill. Mtiae pectori meo infixa est, ut non modo hactenus elabi non potuerit, sed non unquam omnino possit. Id ita esse omnibus meis meritis et officiis testabor efficiamque, ut qui semper antea V. Ill. Mtiam observarim et dilexerim, nunc hoc illam impensius amare videar, quo amplior est ad eam rem hoc tempore mihi praebita facultas et occasio. V. modo Ill. Mtia me meosque amet ac tueatur, et porro optime valeat. Datum XXVI Junii MDLI, Clecis [1] ex oppido nostro.

666. Collegio fratrum ad S. Marcum Cracoviae.

Bodzętini, 2 Julii 1551.

Non audiuntur tantum, sed oculis jam cernuntur vestrae istae dissensiones, dum sparsi atque divisi in factiones pro se quisque certatim nititur, quod hoc magis in vobis mirandum est, quo et pauciores estis, et popularibus hominibus religiosiores habemini. Distraxistis vestra in Praeposituram Trcenensem [2] suffragia, quae res facit, ut animos etiam vestros ipsorum in se distraxisse videamini, et certe benevolentiam et favores hominum omnium a vobis alienasse. Nunquamne vobis communis christianae pietatis, nunquam peculiaris istius religionis vestrae, nunquam honesti et decori in mentem veniet? an mavultis vestris contentionibus ab alio quopiam modum imponi, quam a vobis ipsis sedari? Id si facitis, cogitate, id non posse absque alterius partis vestrum offensione confieri. Uterque certe praesentatus Praeposituram obtinere non potest, alteruter obtineat necesse est, quod si fit, ut fiet, alter rejiciatur oportet, qua in re difficile factu erit, illum non pudere vel pigere. Ego tamen ne quid juri et suffragiis vestris praejudicare videar, sicut eum, qui apud me Petricoviae fuit, non institui, ita hunc istum etiam felicem multis et magnis gravium virorum commendationibus ornatum, et me Hercle! modestum ac temperatum hominem, a me dimisi, remque in meum isthuc adventum, qui nobis bene vertat, rejeci. Interea a vobis postulo et peto, ut omni contentione deposita in id studium incumbatis, domi ut intra vestros ipsorum parietes res ipsa ita composita esse videatur, ne quid extraneum aliquem judicem desideret. Id ita fiet, si charitatem mutuam a Christo nostro praeceptam, si pacem etiam ab eodem relictam vos inter vos omni procul odio colueritis. Et certe quo

---

[1] Sic! Kielce w wojew. sandomierskiém, majętność biskupów krakowskich.

[2] Sic! Trzciana alias Libichowa, klasztor Marków czyli Kanoników regularnych de poenitentia (s. Mariae Demetri de Urbe), o 5 mil od Krakowa ku Karpatom.

se quaeque pars modestius interea temporis gesserit in alteram, hoc majorem sibi sua modestia gratiam apud me conciliabit. Valete in Domino. Bozęcino, II Julii MDLI.

667. Petro Porębski, Canonico et Officiali Cracoviensi.

Bodzętini 2 Julii 1551.

Quod petiit V. Ftas, habebit per Patricium, qui eo vadit prope diem, vel per alium quempiam, qui forte prius ierit; amo enim V. Ftatem illamque bene valere cupio. II Julii, Bozęncino.

668. Nicolao Volski, Custodi Cracoviensi.

Bodzętini, 5 Julii 1551.

Scit V. Ftas, dedisse me Thesaurario meo [1] Clecensem [2] Praeposituram, quae fuit olim fratris V. Ftatis, qui aliud jam vitae genus amplexus est; scit etiam, hanc esse juris patronatus laicorum. Quibus ex rebus intelligere potest, eam alio non ituram, quam quo ego mandavi, ejusmodi enim collationes tam sunt Regni legibus firmatae et stabilitae, ut si quis ad eas infringendas externa aliqua praesidia comparet, is in Regni incolis non sit habendus. Quod quum ita sit, reputata secum V. Ftas mea gratia erga se et benevolentia, quam et in Custodia Cracoviensi experta est, et in multis adhuc rebus poterit cognoscere, si se ejus non ingratum praebuerit: det hoc literis istis et petitioni meae, ut suas partes, si quas forte habere se putat super hac Praepositura, mihi concedat, ex eoque jam tempore Thesaurario meo Praepositurae nomen et possessionem mittat. Si fecerit, non aliter accipiam, quam si mihi de suo concessisset, pensaboque id officium tam diligenter V. Ftati, quod in meum Thesaurarium contulerit, quam si in me ipsum contulisset. Sin minus, Thesaurarius quidem omnino Praepositura potietur, V. autem Ftas videat, ne quum me sibi levi officio devincere potuisset, neque tamen devinxerit, viam sibi praeclusisse videatur ad multa ejusmodi, quae si benevolentiam meam aspernata non fuerit, facile poterit consequi et obtinere. Bene valeat. Bozencino, V Julii.

669. Abbati Pocrivnicensi [3].

Kielcis, 4 Augusti 1551.

Quadrigas V. Ftatis non tam libenter vidi, quanquam vidi eos quidem libentissime, quam graviter audivi excusationem, qua, ne Cracoviam sibi hoc tempore eundum sit, utitur V. Ftas, in quo velim, etiam atque etiam videat, quid agat. Primum officium hoc erga me intelligit se mihi debere, ut me Cracoviam venientem excipiat; deinde ita sibi persuadeat etiam, si id, quod ex officio debet, fecerit, rem se mihi gratissimam, sibique et toto nostro ordini ecclesiastico honorificam esse facturam. Idque ab illa pro voluntate mea peto, pro autoritate requiro. Quae

---

[1] Adriano Skaszowski? [2] Kielcensem?

[3] Pokrzywnica lub Koprzywnica o 2 mile od Sandomierza nad Wisłą w wojew. sandomierskiém, opactwo Cystersów.

in excusationem adducit, non esse puto tanti, ut prae his ea, quae mihi Episcopo suo debet, negligenda esse existimet. Bene valeat.

Ego ad decimam octavam aut decimam nonam Augusti diem Cracoviam Deo propicio ingredior. IIII Augusti, Clecis.

670. Abbati [1] Andreoviensi [2].

Kielcis, 4 Augusti 1551.

Utrumque mihi gratum fuit a V. Ftate, et quod equis suis meae necessitati inservire voluerit, et quod se Cracoviam excipiendi mei causa venturam promiserit, quod etsi pro suo Abbatis officio necessario faciat, tamen ego non secus accipiam, quam si sola ipsa sua erga me voluntate adducta fecerit. Quod quaerit V. Ftas, quo sim die Cracoviam ingressus, id scito, ad decimum septimum aut decimum octavum, aut vero ad decimum nonum Augusti diem fore, quod nobis bene vertat. V. Ftas optime valeat. IIII Augusti, Clecis MDLI.

671. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Kielcis, 5 Augusti 1551.

Ante duas adhuc hebdomadas cogitabam, nuncium meum ad R. Ptatem V. mittere, nisi quod scire non poteram, quomodo res prorsus transacta fuerit, quae in causa religionis Vnieovii [3] acta fuit. Nunc quum Dnus Corczbok [4] Decanus [5] de re me tota fecisset certiorem, nolui committere, quin per has literas factum istud V. R. Ptatis et approbarem et gratiarum actione prosequerer. Demonstravit enim planissime V. R. Ptas, se esse id, quod etiam dicitur, Episcoporum nempe Principem et Regni Primatem, omnino ut jam restare nihil videatur, quam ut rei exitus totius Mtati R. committatur, ipsiusque autoritas et manus Suprema imploretur ad eas res, quas R. Ptas V. cum laude inchoavit, atque etiam quod in se fuit, perfecit. Id quod ut diligenter V. R. Dtio faciat, ab ea diligenter peto, nisi forte mutato ejus istius animo, qui in religionem impegisse est visus, mutare suum quoque ipsa consilium cogeretur. Alioqui rei ipsi ita incumbendum est, ut legum vis in his prius appareat, qui priores in peccato sunt deprehensi et sceleris condemnati, ne si hi legum telas perruperint, ceteros omnes vel frustra, vel cum majore nominis nostri invidia in jus postea vocare videamur. Dnum Glogowski [6] ad excusandum Legatum nostrum apud Concilium [7] designatum esse Nuncium approbo, quam ad expeditionem numos aureos triginta mitto. Dederam totidem anno ab hinc fere quarto in eosdem usus [8]; ejus rei chyrographum habeo nomine Dni Vchański, Chelmensis designati. Nemo tum missus tamen fuerat, nemo etiam praeter me, ut intelligo, dederat, et tamen quos nunc do, do libenter, existimoque, si omnes, qui mihi dignitate pares sunt, totidem dederint [9], ipsis etiam Russiacis et Lithuanicis Episcopis adjunctis, satis fore Dno Glogowski, unde legationem uno

---

[1] Alberto de Clodava.

[2] Andrzejów lub Jędrzejów w wojew. krakowskiém, opactwo Cystersów.

[3] Uniejów nad Wartą w wojew. sieradzkiém, miasto arcybiskupów gnieźnieńskich.

[4] Joannes. [5] Gnesnensis. [6] Petrum. [7] Tridentinum.

[8] A. 1547, cf. 194 et 199. [9] Cf. 678.

atque altero famulo comitatus obire possit; ea est enim ejus legationis ratio, ut praeter sumptus itineris nullas in loco Concilii impensas nullamque immorationem facere illum oporteat. V. R. Dtio diu optime valeat. Ego post diem septimum Cracoviam Deo volente proficiscor, ubi quum me Deo et Christo servum, populis Pastorem obtulero, etiam V. R. Ptati amicum studiosum exhibebo, in quibus me cunque rebus volet. Datum V Augusti.

672. Capitulo Cracoviensi.

Kielcis, 6 Augusti 1551.

Et vidi ipse saepenumero et audivi, quo studio semper Venerabile hoc vestrum Collegium in suos Episcopos accensum ferretur, plane ut ita a plerisque statueretur, sicut gentem Polonam inter alias praecipua in Regem suum esse fide, ita Canonicorum Cracoviensium Collegium singulari in suum Episcopum amore et observantia. Petere ego Episcopus a VV. Ftatibus meis Canonicis constitui, ut me meis aedibus, quas inter ipsas possideo, accessionem aedium Dni Joannis Drevicii [1] adjungere patiantur, perforato tantummodo uno cubilis mei pariete. Eam rem ultra pleraque alia haec debent VV. Ftatibus persuadere: primum, quod domum, quam vocant veterem, recentem calcem halantem tuto adhuc inhabitare nequeo; deinde, quod is absit hoc tempore, cujus aedium accessionem peto; postremo, quod sint quaedam nobis, de quibus nos ad VV. Ftates ex proximo referre et commodius et honorificentius, et vero adprime necessarium esse videtur in hac et Principis [2] absentia et nonnullarum rerum perturbatione. Reliqua in hoc genere dicet VV. Ftatibus meo nomine Dnus Slomowski. VV. Ftates bene valeant. Clecis, VI Augusti.

673. Petro Miskowski, Canonico Cracoviensi.

Kielcis, 6 Augusti 1551.

Illis adhuc temporibus, quibus excitatae inter nos per malevolum quempiam simultates vigere videbantur, cujus rei tum facessat in posterum omnis memoria, quoties profectionis ad vos meae in mentem veniebat, nihil in media etiam illa animi perturbatione tam cupivi, quam V. Ftatem designari, quae me advenientem oratione exciperet, usque adeo, ut magnitudo istius mei desiderii omnem conceptam acerbitatem animo excludere videretur; pluris enim mihi faciendum esse putabam totius ordinis nostri ornamentum, quod ex ejusmodi viri oratione posset elucescere, quam privatarum injuriarum mearum recordationem. Postea quum vel ex ipsius V. Ftatis epistola, vel ex sermone mei Patricii [3] et injurias ipsas falso confictas fuisse intelligerem, et V. Ftatem pro meo desiderio salutationi designatam esse audirem, gavisus sum impendio. Videre enim jam videbar illam V. Ftatis orationem non solum doctam et eruditam, sed etiam mihi gratam atque adeo toti nostro ordini honorificam. Quae res me nequaquam fefellit, legi enim exemplum, quod quam me delectet, scribere nihil attinet, qui ne haec quidem, quae jam scripta sunt, aliis praeter V. Ftatem scripta esse velim. Utinam tempus aliquando

---

[1] Canonici Cracoviensis? Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac. nazywają go „Mathias" Drzewicki.
[2] Sigismundi Augusti. [3] Andreae Nidecki.

ejusmodi interveniat, quo declarare possim, quanti hoc studium V. Ftatis faciam; nihil tamen in me amoris, nihil in V. Ftatem officii desiderari patiar. Quae bene valeat. VI Augusti, Clecis.

674. Petro Poręmbski, Officiali Cracoviensi.

Kielcis, 6 Augusi 1551.

Persuasit nobis V. Ftatis nomine Patricius, ut accessionem aedium Dni Drevicii a Venerabili Capitulo peteremus. V. Ftas cujus rei nobis autor fuit, ejusdem ut sit adjutor, et aequum est et ego peto. Si ita rem V. Ftas egerit, ut voti fiamus compotes, rem nobis faciet gratissimam. VI Augusti, Clecis.

675. Francisco Lismanino.

Kielcis, 6 Augusti 1551.

Scripserunt ad nos Moniales S. Andreae, poenitere se delicti ejus, quod in V. Ftatem admiserant [1], cogitare etiam, qua possent, veterem V. Ftatis gratiam obtinere, quam tanti faciunt, ut Praefectos alios praeter V. Ftatem nec quaerere velint, nec pati possint, ita se esse a majoribus suis institutas, ita etiam usu edoctas, ut ceterorum hominum imperia, externa sola Franciscanorum legitima esse putent [2]. A nobis igitur precibus contendunt, haec ut illarum studia adjuvemus, et imperium V. Ftatis, quod sua stultitia excusserant, illis restituamus, quantum possumus. Jucundus nobis fuit sermo earum literarum, quae et V. Ftatis integritatem praedicant et monialium dolorem testantur. Quod quum ita sit, pluribus cum V. Ftate agere non puto esse operae pretium; sed tamen ut voluntati et precibus illarum dem aliquid, rogo V. Ftatem, ut se eis talem exhibeat, qualem ex christiana sua religione exhibere debet. Erratum si quod est, ut est, remittat, in gratiam poenitentes suscipiat susceptasque in imperio suo et jurisdictione contineat. Si quid est, quod in his desideret, in adventum meum differat, nunc autem non committat, ut illas a se abjicere videatur. Et bene valeat. Datum VI Augusti MDLI, Clecis.

676. Abbati Pocriwnicensi [3].

Kielcis, 6 Augusti 1551.

Diligentia V. Ftatis in tuendis monasterii possessionibus, quam literae ipsius praeseferunt, valde mihi probatur, res enim monasterii Pocrivnicensis res esse Ecclesiae Cracoviensis videntur, cui quum me hoc tempore Deus praeesse voluerit, non possum horum studia non amare, qui illam sibi tuendam pro rata parte et conservandam existimant. Sed quoniam ad extremum epistolae addidit V. Ftas, causam ipsius etiam monasterii se esse relicturam prae voluntate et mandato meo, id mihi medius fidius non minus est gratum. Quod quum ita sit, a profectione Cracoviensi liberam [3] V. Ftatem facio, hortor autem illam, res ut monasterii hoc curet diligentius, quo sibi intelligit a me majorem in hoc genere benevolentiam exhiberi. Bene valeat. Datum VI Augusti MDLI.

---

[1] Cf. 592. [2] Sic! [3] Cf. 669.

677. Capitulo Cracoviensi.

Kielcis, 11 Augusti 1551.

Scribit Procapitaneus noster Severiensis, arbitros, qui ad ambigendum de finibus nostri et Romani Regis sunt designati, de Ducatus etiam Severiensis limitibus conari nescio quid statuere, qua ex re si nemo ex nostris in rem praesentem venerit, magnum periculum Ecclesiae fore. Quamobrem VV. Ftates explorata diligentius re ipsa vel ex Dno Slomowski, unum atque alterum, si opus est, ex suo Collegio designent, quin dum nos advenimus, malum a finibus Ecclesiae prohibeant. Nullum responsum esse sibi datum de servitute, quam a nostris hominibus decumis suis imponi queruntur VV. Ftates, intelligo eas ferre acerbius. Ego vero non respondi per literas, vel quia coram propediem ipse Deo auspice adero, vel quia nostri, ad quos ea de re scripsi iratior, quicquam ejusmodi se tentasse unquam pernegant, quod VV. Ftatibus adversum esse videri possit. Inquirere itaque VV. Ftatibus praesentibus in istas constitui, ut animus meus in VV. Ftates egregius et constans palam esse queat. Cupio enim, qui suam in me benevolentiam, studium, officium, humanitatem exacuunt, in eos meum amorem facere illustriorem. Nam quod ad nos adfertur, velle VV. Ftates ad usque Divi Floriani [1] obviam nobis prodire, id etsi plenissimum sit humanitatis erga nos et officii, tamen quum nobis jam haec ista illarum voluntas nihilo sit minus re ipsa atque officio accepta, de toto hoc genere ita sentimus: si duo ista Collegia Magistrorum [2] et Canonicorum, utraque amplissima, utraque numerosa, ita suum erga nos officium dividant, ut non solum personis, sed etiam locis ipsis diversum appareat, fore, ut multiplicatus honor et nobis sit gratior, et toti nostro ordini fructuosior, praesertim quum et in more ita positum esse dicatur, ut Magistri ad Floriani, Canonici ad Virginis Mariae [3] et aptius esse videatur, si singula Collegia ad delubra sibi magis propria advenientem excipiant. Haec de iis est nostra sententia. VV. Ftates optime valeant. XI Augusti MDLI, Clecis in recessu ipso.

678. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Kielcis, 11 Augusti 1551.

Quod ego V. R. Dtionis causa fecissem, idem istud V. R. Dtio mea facere potuisse existimo, ut si quid ultra id, quod misi, ad eum numerum deesset, quem mittere debui [4], V. R. Dtio de suo numerari juberet, ut necesse non habeam, bis de re et cum re eadem Cubicularium tam magnis itineribus mittere. Habuit apud se puer iste, unde et V. R. Dtioni et Dno Głogowski satisfecisset, si fuisset admonitus; sed quum existimaret, esse eo, quod dedit, satisfactum, reliquum, quod habuit, ad nos retulit. Ego ne quid aut morer aut impediam, illum remitto cum eadem pecunia, quanquam existimo, Dnum Glogowski eo quod misi, et quod alii vel dederunt, vel daturi sunt, contentum esse potuisse, praesertim quod ipsius legatio non ipsam rerum atque negotiorum nostrorum summam comprehendere et complecti videtur. Restat alia legatio R. Dni Varmiensis [5], cui multo amplior

[1] Kościoł św. Floryjana na Kleparzu pod Krakowem.
[2] Professorum Universitatis Cracoviensis. [3] In circulo Cracoviensi. [4] Cf. 671.
[5] Stanislai Hosii ad Concilium Tridentinum.

pecunia per V. R. Dtionem imperanda, per nos contribuenda erit. Ita nos novo semper feriemur munere, quod utinam modo Ecclesiae Dei pacem adferat et tranquilitatem. Officium V. R. Dtionis, quod religioni exhibuit [1], et ego probavi et Ecclesiae qui bene volunt, probare coguntur. Sed quod me V. R. Dtio ad ejus facti imitationem hortatur, velim ita existimet, factum quidem suum laude esse dignissimum, sed ad imitationem non prius trahi oportere, quam per Regem aprobatum et exitu explicatum fuerit, nam nisi in duos istos [2] animadversum fuerit, de quibus et R. Dtionis V. et Praemisliensis Episcopi [3] factum est judicium, si de reliquis ceteri Episcopi judicia fecerint, quid agere aliud, quam Ecclesiae hostes sibi inimicos frustra multiplicari videbuntur, quae res periculo et temeritate non esset vacua. Quod si in primos ante signatos vindicatum erit, et ceteri jam minus audebunt, et si audebunt illi, audebimus nos magis illos legibus et judiciis coërcere. Clecis, XI Augusti MDLI.

679. Nicolao Radivilo [4], Duci Olicae.

Dobrowodae, 13 Augusti 1551.

Quae de V. Ill. Mtia audio, magna me voluntate adficiunt, gaudeo enim cum salvam illam esse, tum vero ea autoritate praeditam, qua in illa amplissimi Ducatus Republica nemo ante illam unus videtur extitisse. Quod quoniam virtute et meritis assecuta est, non dubito, quin vera ista gloria, ut radices jam egit, ita in posterum latius propagetur, id quod ego quidem ex animo cupio. Petieram a S. Mtate R., Cracoviae adhuc quum esset, ut in Brzestensi Castellania fratris mei Bartholomaei, Capitanei Diboviensis, clementem habere dignetur rationem [5], rescripserat Sua Mtas, se de illa nihil prius facturam, quam me alloqueretur. Postea tempus totum, quod est consecutum, nullam mihi videndi Suam Mtatem facultatem praebuit; sed tamen quoniam eadem Castellania in neminem adhuc est collata, bona me spes tenet, si gratia et autoritas V. Ill. Mtiae accesserit, esse Mtatem R. Bartholomaei fratris mei ita recordaturam, ut per hunc famulum Brestensem Castellaniam missam habeamus. Quam rem peto adhuc a Sua Mtate per epistolam, quam mitto in manus V. Ill. Mtiae, ab eademque etiam peto et quaeso, gratiam hanc nobis exhibeat, ut epistolam Suae Mtati reddere et partes nostras apud eam tueri ita dignetur, ut meminerit, nos post Deum in una illa spes nostras locavisse. Polliceor V. Ill. Mtiae, neminem fore, qui ejus officii et gratiae a V. Ill. Mtia vel sit gratior vel memor magis. Brevior sum, quam meus in fratrem amor requireret, sed si mihi vere de amore et gratia V. Ill. Mtiae persuadeo, haec opinor satis erunt. Magnificum Dnum Trocensem Palatinum [6] meo nomine V. Ill. Mtia, quaeso, amplectatur et salutet; huic ut scribere non possim, tam repente meum istum famulum eo oblegavi. Petat tamen quaeso meis item verbis Ill. V. Mtia, nobis ut in eadem fratris mei causa gratia sua adesse ne gravetur. Bene valeant V. Mtiae. Dobrovoda [7] ex praedio nostro, XIII Augusti.

---

[1] Uniejovi, cf. 671. [2] Stanislaum Orzechowski et Jacobum Ostrorog?
[3] Joannis Dziaduski. [4] Nigro, Palatino Vilnensi. [5] Cf. 578.
[6] Nicolaum Radzivillum Rufum.
[7] Parfija w połowie drogi między Wiślicą i Stobnicą, na północ od Nowego miasta Korczyna.

680. Sigismundo Augusto Regi.

Dobrowodae, 13 Augusti 1551.

Satis fit mihi ipsi quidem gratia atque clementia V. S. Mtatis, quam quoties intueor, non possum autem non semper intueri, toties immortales ago gratias S. Mtati V. Sed angor animo non mediocriter, quod quum ipse unus hanc tantam gratiam referre servitio nequeam, habeam autem fratres, qui meum hoc studium vellent adjuvare, nulla iis datur facultas nullaque occasio perficiendae ejus voluntatis. Hoc adeo inde fit, quod in eum ordinem, in quo sum ipse, senatorium, nullus ex eis refertur. Oraveram S. V. Mtatem, ut in hac vel Gnesnensis vel Brestensis, quae post illam vacua est facta, Castellaniae vacatione, clementem rationem habere dignaretur Bartholomaei fratris mei, Capitanei Diboviensis, qui fidem suam in V. Mtatem neque nunc fert obscure, neque in apertum postea proferret, si eo loci esset, ubi ejusmodi voluntates et studia tanquam in theatro elucescunt. Responderat benigne V. Mtas S., se de Brestensi Castellania nihil esse constituturam, priusquam me alloqueretur. Quod responsum illius, plenum benignitatis et gratiae, non in mediocrem me spem excitarat, quam spem auxit etiam tempus hoc totum, quod ita praeteriit, ut quanquam mihi videndae V. Mtatis copia nulla esset, Castellania tamen in neminem adhuc sit collata. Quod quum ita sit, V. S. Mtatem supplex rogo, velit jam tandem hanc istam Castellaniam Brestensem fratri Bartholomaeo per hunc meum famulum mittere. Habet frater meus omnia pene adjumenta ad eam consequendam: fidem egregiam in V. S. Mtatem, possessiones in illa provincia, ingenii etiam Deo gratia eam mediocritatem, quae neque mihi pudori, neque loco dedecori, neque V. S. Mtati non multo usui esse possit. Gratia nobis V. S. Mtatis si adfuerit, vicimus, in quam me atque illum totos do et trado. V. Mtas longum felix vivat atque imperet. Datum Dobrovodae, XIII Augusti MDLI.

681. Joanni Oćieski Procancellario.

Dobrowodae, 13 Augusti 1551.

Pro hac tanta Mtiae V. erga me gratia non possum gratiam non habere, referam certe quidem, quoties erit occasio. Feci omnia, quae censuit et uti censuit V. Mtia. Scribo Mtati R. literasque ipsas in literas Magnifici Dni Vilnensis Palatini [1] includo; hunc etiam peto, nostram ut causam diligenter et benigne agere dignetur. Quod superest, in V. Mtiae gratia atque ingenio est constitutum, quae nobis defore neutiquam existimo, rogo certe quidem tam valde, ut magis non possim. Ego jam in itinere sum Cracoviam proficiscens, quod nobis sit felix: ingredior sic quidem, ut nulla vestis pulla, nullus funebris luctus appareat, id quod mihi etiam ipsi fortassis nonnihil est molestum, cogitanti et maerorem Principis et aulae mores. Sed quid? Fecerunt hoc jam ante me multi aequales mei, qui jam pridem ad fines regundos sunt profecti. Tempus etiam me Hercle! post funeris ipsum diem tantum est praeterlapsum [2], ut omnem aegritudinem lenire posse

---

[1] Nicolai Radzivilli Nigri, cf. 679.

[2] Pogrzeb królowéj Barbary w Wilnie miał się odbyć 23 czerwca r. 1551. Baliński, II 266.

videatur. Causa vero profectionis meae talis est, ut profectionem neque diutius differre, neque in luctu et maerore obire liceat; proficiscor enim nunc primum ad Ecclesiam meam, quae mihi sicut est charissima, ita vereor, ne quod eam tam longo tempore videre non curaverim, negligentiae nomen incurram. Hujus consilii mei rationem V. Mtiae reddendam propterea putavi, ut si quis sit, qui factum nostrum in vituperationem trahat, habeat, quod de voluntate nostra respondere possit: ego maerorem R. Mtatis si veste non maereo, anima profecto ita maereo, ut nulli sim hominum concessurus. Optime valeat V. Mtia. XIII Augusti, Dobrovodae in praedio nostro.

682. Georgio Podlodowski, Canonico Cracoviensi.

Cracoviae [1], *19 Augusti 1551.*

Officium quod in Praepositura Sandomiriensi praestiti iterum V. Ftati, gratum illi extitisse gaudeo. Faciam porro reliqua in hoc genere, quae ex me petit, si illa ea quoque fecerit, quae me cupere intellexerit. Ego possessiones a Rmo praecessore meo impetratas, tam V. Ftati non invideo, ut faveam quoque ex animo, si possessiones illae tales ac tantae fuissent impetratae, quantae sine Episcopi successoris magno detrimento impetrari debuerunt; V. quidem Ftas nullum ex iis usum cognoscit alium, quam quod operis rusticis inde ad Scrinensis [2] parochiae possessiones ex propinquo uti potest. Sed quanta me commoditate privaverit, propter hunc istum leviculum usum suum facile perspiciet, si cogitarit, operas illorum rusticorum tam nobis futuras fuisse ad Petricoviensia Comitia semper necessarias, ut sine his pleraeque res nostrae aegre possint consistere. Tempus impetrationis illius quodcunque fuerit, nunc non curo, quanquam illud non multum omnino mortem praecessoris nostri videtur praecessisse; illud curo magis, neque V. Ftatem Canonicum Ecclesiae Cracoviensis petere debuisse, neque Episcopum concedere ea, quae tam insigni injuria et calamitate mensam successoris Episcopi adficerent, nam utrisque et Episcopo tanquam dispensatori, et Canonico tanquam dispensatoris custodi bona Ecclesiae concreduntur. Quamobrem det se mihi V. Ftas possessionibusque istis, quas mihi cumprimis necessarias esse intelligit, sponte nobis cedat, a nobis autem postulet illarum loco, si quid sive annui stipendii sive decumarum volet. Non committemus, ut V. Ftatis postulatis non omnino satisfaciamus, si illam nostris satisfacere viderimus. Bene valeat et nobis suam sententiam perscribat. Cracoviae, XIX Augusti.

683. Sigismundo Augusto Regi.

Cracoviae, 21 Augusti 1551.

Concessit ex hac vita nuper Venerabilis Mathias Sliwnicki, qui Praepositura Posnaniensi functus fuit, non arbitror autem, memoria V. S. Mtati excidisse, quid de hac Praepositura ante aliquot menses in gratiam Magnifici Dni Vicecancellarii constituerit V. Mtas S.; jam tum enim praesentavit literis suis ad eam Cancella-

---

[1] Ster dyecezyi krakowskiéj objął Zebrzydowski przed dwoma dniami, 17 sierpnia t. r.
[2] Skrzynno lub Skrzyn parafija koło Opoczyna, poczta Przysucha.

rium meum [1]. Quam praesentationem etiamsi Romanus praeterea Pontifex autoritate sua effecerit firmiorem, tamen quod Cancellarius meus nollet cuiquam alteri, quam ipsi V. S. Mtati in eo debere, neque sacerdotia ante tempus aucupari videri, rogat supplex, cum quo et ego una rogo, dignetur novam praesentationem V. S. Mtas illi ad eam Praeposituram decernere. Qua dignum illum V. S. Mtas vel propterea existimare debet, quod servitiis ipsius V. Mtatis mecum jam pridem existens studet diligentissime, vel quod superioribus diebus Canonicatu Cracoviensi, cui ille profecto a me post mortem Niemieczkowski [2] destinatus fuit, ad mandatum V. S. Mtatis cessit non invitus, vel denique, quod se in obsequio illius perpetuum fore pollicetur. Omnino si hanc ei homini gratiam praestiterit V. Mtas, et aequum faciet, quod voluntatem suam primam tuebitur, et nostram in sese fidem atque studium magis excitabit, quod preces nostras non fuerit aspernata. Id quod ita declarabit demum, si in iis novae praesentationis literis adscribi jusserit etiam derogationem omnium exspectationum, si quae forte alioqui ab ea super hoc sacerdotio ante prodierunt, quemadmodum id profecto ex Comitiorum [3] decreto facere debere intelligit V. S. Mtas, quae diu nobis felix imperet. Datum Cracoviae, XXI Augusti.

684. Joanni Oćieski Procancellario.

Cracoviae, 21 Augusti 1551.

Etsi non minus pertinet ad V. Mtiam impetrationem suam tueri, quam ad me de servitore meo esse sollicitum, tamen ego ita facio, ut tanquam me uno res Cancellarii mei niterentur, sic causam illius curem atque sustineam. Decessit e vita Praepositus Posnaniensis, quod sacerdotium vi Regiae praesentationis, quam V. Mtia obtinuerat, debetur meo Cancellario [1], idque multo magis etiam, quod praesentationi ipsi robur praeterea pontificium accesserit. Sed Cancellarius meus vetere hac praesentatione quum non minus commode uti possit, novam petit, certis atque justis adductus rationibus; eam se V. Mtiae gratia atque autoritate consequi posse sperat, et quidem tanto facilius, quanto ille de Canonicatu Cracoviensi, quem jam fere post obitum Niemieczkowski tenebat, fratri V. Mtiae [4] libentius concesserit. Ego quia homini modis omnibus bene esse cupio, V. Mtiam rogo, novam illi ut istam praesentationem mittat, abrogatis in ea omnibus exspectationibus, si quae fortassis ex Cancellaria super eo sacerdotio emanarunt et nominatim, si quid gratiae in eo Adamo Konarski concessum sit. Quod sua sponte V. Mtia factura esset, in eo si quid etiam mihi tribuerit, et sibi quidem ipsi obtemperaverit, et me incredibili affecerit voluptate. Quae bene valeat. Datum XXI Augusti, Cracoviae.

685. Thomae Psoncae [5], Canonico Pułtoviensi.

Cracoviae, 21 Augusti 1551.

Ad Praeposituram Posnaniensem, quae nuperrime vacua est facta, quum habeat jam Cancellarius meus a Rege olim impetratam praesentationem, cujus exemplum esse apud V. Ftatem intelligo, nunc tamen novam petit, fortassis non

---

[1] Zdzarowski? [2] Cf. 642. [3] A. 1550. [4] Nicolao. [5] W rkp. przez pomyłkę „Psconcae".

temere. Ei ego homini quia multum debeo, Ftatem tuam vehementer peto, illum ut ita juves, ut tua opera novam istam praesentationem habere queat. Id si feceris, non te, mihi crede, poenitebit: id quod ut possis facilius, petimus id ipsum etiam a Magnifico Dno Vicecancellario, qui quanquam solus efficere haec poterit, quae volumus, tamen tuum etiam officium flagitare voluimus, ut habere possis, in quo nos tibi devincias, si voles. Vale. Cracoviae, XXI Augusti MDLI.

686. Leonardo Hermano [1].

Cracoviae, 25 Augusti 1551.

Literas meas et jusjurandum, quae mitto, reddet Ftas V. Rmo Dno Maphaeo Cardinali, meaque illi studia et officia commendabit. Pro eo si quid V. Ftati gratificari potero, fecero non invitus; hoc unum mihi adhuc concedat tantummodo, id quod quidem facere jure optimo se debere intelligit, ut in hac Porembcana [2] Ecclesia rationes Valentini Glembicii [3], qui eo jus omne et firmum illud quidem habet, ne conturbet neque impediat. Multis et variis rationibus testatum nobis fecit hic Valentinus, quo studio quaque diligentia sit in rebus nostris; nam et quartum jam nobis Episcopatum attulit, et quum inter me et Capitulum Cracoviense de domo [4] et possessione quadam [5] nonnihil esset olim dissensionis excitatum, operam nobis suam vehementer probavit, nos autem hactenus habere nihil pene potuimus, quo illum pro merito muneraremur. Ecclesia haec Porembcana prima est nostri in illum animi significatio, quae omnino neque jam benevolentiae significatio dici posset, si quibus turbis involuta ac non prorsus expedita esset. Utrumvis facere fortassis quidem V. Ftas poterit, sed alterum neque juste suscipiet, neque omnino perficiet, ut Valentinum legitime vocatum sacerdotio privet, alterum et jure optimo faciet, et animo erga nos egregio, ut per V. Ftatem expeditum hoc sacerdotium habeamus. Multa sunt, in quibus hoc nomine V. Ftati et poterimus et quidem volemus gratificari, illa modo hac una in re det se nobis, et bene valeat. XXV Augusti, Cracoviae.

687. Bernardo Maphaeo Cardinali.

Cracoviae, 25 Augusti 1551.

Qui Regni nostri Protectorem gerit, semper esse in me singulari quadam ratione officiosius est visus, quamobrem a me vicissim omnia studia et officia expertus fuit. Vellem autem, ut sicut in Regno nostro tuendo tenet, ita in me quoque amando teneat vices illius R. V. Dtio; efficiam profecto, ut ejus istius instituti nunquam illam possit poenitere. Mitto V. R. Dtioni jusjurandum, quod sub istis Cracoviensis magistratus mei initiis ad eam formam juravi, quae praescripta fuit; de eo faciet V. R. Dtio, quod ex jure exque more debebit. Ego studium, quod semel in hanc Romanam Sedem concepi, quodque jam in magnis saepe et arduis rebus testatum feci, perpetuo retinebo. V. R. Dtio optime valeat, nosque diligat. Datum XXV Augusti, Cracoviae MDLI.

---

[1] Polono Romae.
[2] Porębka lub Porąbka; kilka miejscowości tego nazwiska znajduje się w dyecezyi krakowskiéj.
[3] Sic! cf. 620. [4] Cf. 23. [5] Łosośkowice.

688. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Cracoviae, 27 Augusti 1551.

Gaudeo, res meas tam curae esse V. R. Ptati, ut etiam de adventu meo Cracoviam gratulandum sibi esse putaverit. Ego sane is sum, qui V. vicissim R. Ptati valetudinem, felicitatem, omne bonum ex animo faveo, meamque ad omne genus officii observantiam defero. Veni huc Deo gratia ita, ut amicos plures obvios habuerim, quam putarim, plures etiam habiturus fuerim, si tempus constitutum antevertere magnis rationibus coactus non fuissem. Novorum ex Lithuania nihil accepi, praeter illa ex Cubiculario, quae eadem se quoque accepisse scribit V. R. Ptas, arbitror autem, me propediem esse accepturum, redituri sunt enim illinc quidam ex nostris. Cracoviae, XXVII Augusti.

689. Joanni Wyssocki, Abbati Lendensi [1].

Cracoviae, 27 Augusti 1551.

Hic est ille, quem V. Ftati Petricoviae [2] ad Ecclesiam Grodziszoviensem [3] commendavi, et hic est ille, quem se mea causa ad eam Ecclesiam esse admissuram V. Ftas spopondit. Admittet eum igitur, et sane ut admittat, et promissi ipsius constantia flagitat et ego peto. Vir est, ut intelligo, bonus et maturus. Cracoviae, XXVII Augusti.

690. Ferdinando, Romanorum Regi.

Cracoviae, 28 Augusti 1551.

Quanquam contigerat mihi quidem Divino munere, ut ante aliquot annos [4], quum Legatum a Divo olim Rege nostro ad S. Mtatem V. agerem, Augustos vultus V. S. Mtatis cognoverim: tamen quod mihi semper doluit et dolet vehementer, nullum hoc ipso etiam tempore servitii genus me praestitisse memini S. Mtati V. tale praesertim, quod ipsius V. Mtatis erga me gratia et clementia dignum esse videri potuisset. Nam quod ab illa rediens, singularem prudentiam, incredibilem humanitatem ceterasque illius Regias virtutes nunquam neque apud Serenissimos Principes, neque apud aequales meos, neque omnino usque destiti praedicare, id ego quidem tanquam debitum illius virtuti testimonium praestiti, gratuiti obsequii nihil exhibui. Et tamen Mtas V. S. quasi non contenta magnis et praeclaris illis officiis, quibus me, isthic dum essem, onerarat, nova me etiam gratia novisque benevolentiae significationibus sibi esse cumulandum existimavit. Dedit enim ad me proximis diebus literas humanitatis plenissimas, quibus me post adeptum hunc Cracoviensem Episcopatum clementer salutare dignetur, optareque etiam, ut is honos noster et Dei gloriae serviat, et nobis feliciter cedat. Effecit sane V. S. Mtas, ut quum prius nihil me de illa meritum esse judicaverim, nunc omnia me illi

[1] Od 2 maja r. 1551 po opacie Henryku; J. Wysocki był przedtém kanonikiem gnieźnieńskim. Gawarecki w Pamiętniku relig. moral. r. 1846, X 522 i n.
[2] Na synodzie dnia 8 czerwca i nn. [3] Sic! Grodziszczko? parafija koło Środy.
[4] A. 1543, cf. Appendicem.

debere profitear, quamobrem omne meum studium, omnem operam, laborem, vigilantiam, obsequium, omnem si qua est gratiam apud Serenissimum Regem meum et autoritatem, me ipsum denique cum meis omnibus do, dico, addico V. S. Mtati. Illi ego medius fidius ita in hac vicinitate, in qua me Deus cum illa posuit, inserviam, ut nullum in me neque ipsa, neque Caesarea Fraterna Mtas [1], neque quis alius ex beata ista progenie, boni et fidelis servi officium desiderare possit: nihil erit, quod quidem modo ad dignitatem S. Mtatis V. pertinere videatur, quod summo studio non sim suscepturus. Illa modo me meisque sibi devotis servitiis uti per omnem occasionem non dedignetur, meque de sua omni voluntate per literas perque nuncios semper faciat certiorem, et longum felix imperet. Cracoviae, XXVIII Augusti MDLI.

691. Sigismundo Erbestein [2].

Cracoviae, 28 Augusti 1551.

Quo minus ego tantam Ill. V. Mtiae benevolentiam sum meritus, quantam illa erga me prae se fert, hoc magis dabo operam deinceps, ne illam in ingratum hominem neque humanitatis et officii oblitum conferre videatur. Delectaverunt me literae Ill. Mtiae V., quibus accessionem istam dignitatis mihi gratulatur, quam illi charam esse nunquam dubitavi; deinde vero, quod suae epistolae sui etiam Serenissimi Regis [3] literas adjunxerit eodem argumento incredibilique humanitate, dici non potest, quam officium erga me suum condierit. Nam quum literas ipsius V. Ill. Mtiae cum mirifica quadam voluptate legissem, tum epistolam S. Mtatis R. tanquam Sacrum aliquod amplexus sum. De animo et voluntate mea verba facere nihil attinet: nihil magis cupio, quam V. mihi Ill. Mtiam aliquando dari, apud quam omnem gratae voluntatis significationem expromerem. Quod si minus a Deo Immortali impetro, quaecunque me tamen V. Ill. Mtiae gratia facere posse intellexero, haud praetermittam, quam quidem mihi occasionem oblatum iri aliquando non despero propter hanc, quae inter nos intercessit, vicinitatem. Utitor me ad omnia V. Ill. Mtia, non fallam exspectationem. Bene valeat. XXVIII Augusti, Cracoviae.

692. Sigismundo Augusto Regi.

Cracoviae, 10 Septembris 1551.

Locum Comitiis designari ex more et legibus quem oporteat, scimus omnes, est enim disertis verbis Petricovia designata. Nudae igitur legis voci si parendum est, videt S. Mtas V., quae sit de loco Comitiorum futura mea sententia. Sed enim quoniam fit, nescio quo fato, sive nostro sive Reipublicae, sive etiam urbis illius, ut per aliquot annos constitui in hac urbe nihil possit, quod Rempublicam adjuvet, et quoniam V. S. Mtati post tot Reipublicae causa susceptos labores atque itinera aliquam concedi quietem aequum est, posset hoc fortassis sine legis injuria obtineri, ut Cracoviae Comitia edicantur, nisi forte necesse sit, sicut multis de causis necesse est, V. S. Mtatem in Prussiam proficisci, tunc omnino Torunium celebrandis Comitiis optissimum esse videretur. Ego quo me cunque V. Mtas S.

---

[1] Carolus V. [2] Herberstein. [3] Ferdinandi I.

jusserit, lubens iero. De tempore Comitiorum certi quid a me praescribi non potest; omnino res ipsa pendet ex iis negotiis, quae in Lithuania obeunda sunt V. S. Mtati, cuperem tamen, ut intra Januarium praestituatur. Quod obligationem bonorum Jangrod [1] decumarumque Lucoviensium [2] attinet, velim, ita sibi V. S. Mtas persuadeat, me quod semel dedi [3], praesertim volente et jubente V. S. Mtate, amplius non repetiturum mortemque citius oppetiturum, quam haec facturum. Obligationem quod dare refugio, non facio, ut cuiquam de fide mea addubitandum sit, sed ut qui beneficio meo pro gratia S. Mtatis V. vel meam quoque gratiam non offenderit, quam profecto cogitationem nunquam susciperet, si beneficii obligationem haberet. Non temere S. Rex neque immerito summa Senatorum et Equitum contentione nuper in Comitiis obtentum est, ut exspectationes sacerdotiorum atque dignitatum a V. Mtate cuipiam concessae, omnino abrogarentur; viderunt enim pestem esse Reipublicae, ita homines abuti Regia gratia, ut quum eam quasi scripto obligatam habeant, non sibi amplius de retinenda ea laborandum existiment. Amo sane ego utrosque, quibus vel Jangrodi possessiones, vel decumas Lucovienses certis rationibus concessi: eam concessionem quoque non immutabo, quoad illi animum erga me non immutarint. Sed dicam V. S. Mtati, quid in hoc genere jam ab altero attentetur; nam frater Dni Przerembski [4] in possessiones meas non ita multo ante incursione facta magnam in agris vastitatem fecit, in ceterisque rebus tantam violentiam exercuit, ut non ejus frater, qui beneficium a me accepit, sed alienissimus et inimicissimus homo esse videatur. Sed neque frater solum, verum etiam ipse Dnus Przerembski in hac, quam Sede vacante gessit administrationem Episcopatus, ita nobis praedia, domos, supellectilem, pecora reliquit, ut exhausta omnia ac imminuta prorsus esse videantur, quam immutationem ab aliis fieri non tantum non prohibuit, sed ipse etiam multa de nostris praediis Jangrodum convexisse, multa abegisse dicitur. Prątnico [5] quod nos non nostra magis, quam V. Mtatis causa suo illo ornatu perpolitum esse cuperemus, tantum ex pristino nitore squalorem induxit, ut riscos, lectos, scamna, tabulas, quae ita facta itaque fixa erant, ut alio transferri vix potuerint, certe non debuerint, avulserit et asportarit, veterem etiam Episcoporum curiam consimilem ad modum plerisque rebus exinanierit, et quum reddere nobis Episcopatus possessionem nactis promisisset, non reddiderit. Nunc a V. S. Mtate etiam atque etiam peto, videat, an haec ista grati animi signa atque indicia esse putet, et an non existimet, si saepius iisdem molestiis lacessitus fuero, aequum me facturum, si ab ingratis beneficium sustulero. V. S. Mtatem Deus nobis feliciter imperantem ac faventem longum conservet. Cracoviae, X Septembris.

693. Eidem.

Cracoviae, 12 Septembris 1551.

Consilium, quod V. S. Mtas requirit, et quod Reipublicae debeo, utinam, quam do illud libenter et fideliter, tam bene atque feliciter eveniat. Ac optandum quidem fuerat illud et nostra et Reipublicae causa, ut de iis rebus consilia ita olim inita fuissent, ut imminentia potius mala avertisse, quam incumbentia depel-

---

[1] Cf. 643. [2] Łuków w Lubelskiém? Łukowa koło Sobkowa w Sandomierskiém?
[3] Cf. 645. [4] Joannis. [5] Prądnik.

lere videremur. Sed tamen si illud optandum fuerat, non idcirco hoc negligendum, ut omni tempore consiliis nostris Reipublicae praesto simus: danda profecto est opera, ut si a Republica futura pericula non derivavimus, nunc eam omni praesenti discrimine liberemus. Video, quo in loco res tota sit. Commissarii ad cognoscendum Turcicas injurias a V. Mtate saepe designati, saepe rebus infectis redierunt; nunc etiam, quum ejus rei spes quaedam amplior oblata fuisset, Sendźiacus [1], qui a Turca designatus fuit, non solum congressum cum nostris de industria vitavit, sed etiam Internuncium V. Mtatis in vincula conjecit. Hoc primum jam praeter sumptus ingentes frustra factos contumelia non vacat. Quid deinde? S. Reginalis Mtas Hungariae [2], soror V. Mtis, reliquit Transilvaniam, quod Imperator Turcarum minime omnium voluit, et quod ne fieri V. Mtas S. permitteret, diligenter per literas hortatus fuit. Hoc factum vereor, ne ita Turca accipiat, ut V. S. Mtate autore atque duce susceptum atque perfectum interpretetur, quae res non optimam apud illum de V. Mtate opinionem generaret. Quae est hic igitur tua sententia, inquiet V. Mtas, aut quod consilium? Commissarios adhuc designare, quum toties frustra fuerint designati, non puto decere. Sed quid? illud puto decere et expedire, ut prudentem aliquem Internuncium ex medio hominum ordine mittat V. Mtas S., qui V. Mtatis diligentiam pluribus verbis apud Turcam exponeret, quam adhibuit V. Mtas, ut de mutuis suorum atque illius populorum injuriis per Commissarios cognosceretur, nullis sumptibus V. Mtatem pepercisse, nullas difficultates vitavisse prae hac ista injuriarum cognitione, hoc agere impensissime V. Mtatem, ut studium suum in jure dicundo et suis domi probet, et foris omnibus, iis vero praesertim, quorum amicitia chara est V. S. Mtati. Sed factum esse culpa si non illorum, quos Imperator designarat, certe cujusvis alius quam V. Mtatis aut ipsius Commissariorum, ut conatibus V. Mtatis eventus minime responderit. Quin nunc etiam proximis temporibus, quum id sollicite curaret V. Mtas per Internuncios, ut res tandem optatum finem sortiretur, violatum jus fuisse gentium in Internuncio V. Mtatis ab Nicopolensi [3] isto Sandźico [1], quem cognitioni injuriarum Imperator praefecerat, Internuncium in vinculis tentum aliisque indignis modis affectum fuisse. Quam rem jussu aut scientia Imperatoris factam esse, ut V. Mtatem non putare, sic petere amice ab illo, ut indignitate tanta V. Mtatis moveatur, deque ea modis omnibus sarcienda rationem ineat. Ac ejus quidem infelicitatis, quod actio injuriarum nec incipi unquam potuerit, hanc videri V. Mtati, quod quum utrique populi non videant, quid sibi de alterius amicitia nondum firmatis foederibus polliceri debeant, mutuum congressum vel vitent, vel eludant: ita saepe qui conventus veteribus cognoscendis injuriis constituuntur, novis injuriis solvuntur impediti. Postulare igitur V. Mtatem, ut fide ipsius Imperatoris mittere sibi Oratorem ad illum liceat, qui foedus prius feriat, quam Commissariorum conventus novus constituatur, eamque rem pertinere cum ad Mtatum VV. consociationem firmandam, tum ad animos subditorum utriusque ita conciliandos, ut et de veteribus illatis ac mutuis injuriis libenter cognosci patiantur, et a novis abstineant. Profectionem etiam istam Reginalis Mtatis ex Transilvania excusabit idem Internuncius nomine V. Mtatis, quam profectionem ex voluntatene V. Mtatis Sua Mtas

[1] = sandżak, rządca sandżaku czyli województwa, wojewoda turecki.
[2] Isabella.
[3] Nikopolis, miasto tureckie w Bułgaryi nad Dunajem.

Reginalis susceperit, ego nescio, mallem sane, non ex ipsius voluntate susceptam esse, et credo quidem, neque enim fit mihi verisimile, me a Mtate V. tantis de rebus celatum esse. Omnino, si quae Turcae suspicio fieret, V. Mtatem profectionis ejus consciam fuisse, vereor nimium, ne quid de amicitia V. Mtis addubitet. Vidi ego et audivi, in Transilvaniam legatus quum essem [1], quam diligenter Turca id caverit, ne qua Reginalis Mtas ex Transsilvania elaberetur, qua nos tunc quoque re commoti, quum fieri id, quod voluimus, non posse videbatur, id voluimus, quod potuimus, idque tamen ita providimus, nulla ut causa esse potuerit, cur Suae Mtatis in Transilvania commoratio non cum summa et dignitate et commoditate esse videretur. Quod quum V. Mtati inde reversus exponerem, memini, quae verba de discessu isto Suae Reginalis Mtatis fecerim, quae mea sententia si aut comprobata ab aliis fuisset, aut sua sponte valuisset, alium res ipsa exitum habuisset. Sed haec jam Deus viderit. Illud restat, omnis ut ratio Turcae amoveatur, aliquid de V. Mtatis in hanc discessionem consensione suspicandi. Dicat igitur Internuncius, V. Mtatem semper tam Serenissimae sororis, quam Ill. nepotis sui [2] causa cupiisse, ut ibi ab iis degatur potius, ubi ad praesentem fortunam spes praeterea Regni affulgeret, quam usquam alibi. Fuisse ea fiducia jam pridem V. S. Mtatem, ut Regnum Hungariae paternum filio asservari ab Imperatore crederet, qui filius quod nunc Transilvaniam cum matre reliquisset, paulo V. Mtatem ante cognovisse, quam Cassoviam [3] ingrederetur: ita tacite et repente omnia acta esse per eos, qui id procurabant, ut non prius quid perspexisse V. Mtas potuerit, quam acta transacta jam fuissent. Rationem autem hujus rei V. Mtatem Imperatori propterea reddere, omnis ut omnibus occasio amputetur, aliter quam narratum est, de V. Mtate suspicandi. Cetera V. Mtas pro suo reliquorumque Senatorum consilio addet, si volet, haec ipsa etiam vel minuet, vel mutabit. Illud tantum mittendi ejusmodi Internuncii consilium confido, me V. Mtati esse probaturum, quam opto regnare tranquillissime et felicissime, cuique me in gratiam et clementiam supplicem commendo. Cracoviae, XII Septembris.

694. Eidem.

Cracoviae, 13 Septembris 1551.

Veniens huc ad Ecclesiam meam, inveni, verum esse, quod vulgo nostris dicitur: hero absente, regnare licentiam; in hac enim et V. Mtatis S. et Episcopi Cracoviensis absentia, tanta hic licentiae seges crevisse visa est, ut nihil supra, idque in religione inprimis et cultu Dei, quem homines pro studiorum suorum varietate in varia distraxerant. Quo in genere etsi intelligebam, quid mihi incumberet, tamen dum naturae meae modestiam malo quam quippiam aliud imitari, cepi eam rationem, quam ex hoc scripto, quod mitto, cognoscet V. Mtas. Rogo, ut ad Ecclesiam Dei et munus simul atque autoritatem suam ita velit V. Mtas tueri, ne quid per audaciam quorundam in verae religionis ratione convellatur, cujus rei gratia et aliarum multarum cuperem V. S. Mtatem hic quam primum esse. Quod addam, etsi pondere et gravitate est aliquanto inferius, tamen a Republica non prorsus est alienum. Audivi, totam illam planiciem, quae sub arce [4]

---

[1] A. 1549, cf. 430 et sqq. [2] Joannis Sigismundi Zapolya.
[3] Miasto Koszyce, niem. Kaschau w górnych Węgrzech. [4] Cracoviensi.

est ad Istutam in sphaeristerio, cencessam esse per V. Mtatem quibusdam, qui aedificiis illam privatis implere volunt. Id quod mihi quidem quoniam multis rebus incommodum esse videtur, rogo V. Mtatem, ne pluribus, quam concessit, concedat amplius, et iis etiam, quibus jam concessit, differat facultatem aedificandi ad suum usque felicem adventum; nam etsi quis militum delectus repente habendus esset, non facile aeque commodus locus reperietur, et si is aedificiis repletus fuerit, etiam ab igne arci ipsi periculum est metuendum. XIII Septembris MDLI.

695. Joanni Comiti in Tarnow, Castellano Cracoviensi.

Cracoviae, 16 Septembris 1551.

Etsi acerba sunt nimium, quae scribit Ill. V. Mtia, tamen eam benevolentiam, quod me de his fecerit certiorem, feci sane maximi, cupio enim Reipublicae semper non in hac solum, in qua nunc sum statione constitutus, sed ubivis locorum et gentium operam omnem meam probare. Itaque lectis Ill. V. Mtiae literis, statim meos paratos esse jussi [1] (qui quidem jam parati sunt, sed sunt ex amicis quidam), qui dicunt, majus me operae pretium esse facturum, si in hac ceterorum Senatorum profectione et discessu, quam alio missurus essem manum, hic retineam, quasi quoddam Regiae atque aerarii praesidium. Sunt item, qui dicunt, temere in eo properandum non esse, exspectandum paulisper, an triste istud nuncium adhuc innovetur, se quoque misisse, qui rem diligentius explorent. Quamobrem meos hic adhuc contineo, quibus quam primum Respublica egere videbitur, dabo operam, ut eam tantum juvem, quantum potero. Cracoviae, XVI Septembris MDLI.

696. Equitibus Ducatus Severiensis.

Cracoviae, 17 Septembris 1551.

Quando quidem nos Deus Maximus in hanc Cracoviensis Episcopatus dignitatem evexit, cui qui praesunt, iidem in Ducatu isto Severiensi rerum potiuntur: mandamus Fidelitatibus VV., ut ad praestandum nobis fidelitatis et obedientiae jusjurandum ad vigesimam quintam ejus mensis diem apud nos se sistant, neque aliter faciant, pro officio suo et gratia nostra. Cracoviae, XVII Septembris.

697. Sigismundo Augusto Regi.

Cracoviae, 18 Septembris 1551.

Eo die ipso, quo V. Mtatis S. Cubicularius uterque a nobis discessit, venerant ad me literae ab Ill. Dno Cracoviensi Castellano [2], quibus scriptum erat, Bratislaviam [3] ab hoste acerrime opugnari, totumque illud territorium hostili violentia misere compleri, quae res V. Mtate indigna visa est, nobis etiam turpis, illis hominibus, sociis et amicis nostris perniciosa, Reipublicae et omnibus funesta. Quamobrem pro mea in Rempublicam fide et studio in V. Mtatem, comitatum

---

[1] Cf. 697. [2] Joanne Tarnowski, cf. 695.

[3] Bracław w wojew. bracławskiém na Ukrainie.

meum accinctum esse jusseram, ut Respublica quantum centum equitibus (tot sunt enim in comitatu meo, quem mittebam) juvari possit, per me juvaretur. Jamque pene in hostem ituri erant, quum iterum ab eodem Dno Cracoviensi Castellano allatum est, hostem proh dolor! praeda, caedibus, incendio, direptione satiatum ad sua rediisse. Qua nos re audita Reipublicae vicem doluimus, militem nostrum domi constituimus. Sed quoniam Dnus Castellanus, qui ejus hostis mores atque consilia imprimis habet explorata, magnopere veretur, ne hostis incursionem iteret, Vque Mtatis indignitatem, nostram turpitudinem, sociorum et Reipublicae perniciem conduplicet, scribit ad nos omnes, qui in hac Cracoviensi Sandomiriensique provincia praefecti sumus, a nobisque summe petit, Mtatem ut V. S. obsecremus, sicut jam ego et obsecro, ut Mtas V., quum intelligat nostrum hoc praesidium, quod hinc missuri essemus, et longinquius et infirmius esse, quam ut subitis hostium atque horrendis impetibus opponi possit, ipsa potius communicato cum Lithuanis proceribus consilio, quorum imprimis res agitur, tali nunc praesidio Rempublicam obfirmet, quale subiti isti casus maxime requirunt, ne saltem Respublica sociorum nostrorum cujusvis libidini atque direptioni pateat. Post autem det, quantum maximum potest, operam, ut et cito Lithuanica negotia conficiat, et ad nos quamprimum redeat, ut indictis Comitiis ea a nobis ratio fideliter diligenterque investigetur, qua deinceps similis hostium audacia commode reprimi possit. Hoc ego V. S. Mtatem rogo per Deum Immortalem. De Dno Dworzański, ego sicut soleo, etiam hic V. Mtatis imperio paruissem, nisi quod Advocatus iste Slawcoviensis, cujus Advocatiam redimere Dworzanski vellet, est mihi a Venerabili Capitulo meo vehementer commendatus, cum propterea, quod in ea Advocatia a multo jam tempore consederit, tum quod mirus esse artifex dicitur in investigandis venis metallorum [1] tam in fundo meo, quam in agro V. S. Mtatis. Jam vero jus etiam atque Privilegium hominis cognoscere necesse esset, ego autem in eo territorio nondum fui. V. S. Mtas ut felix nobis imperet Remque publicam ex istis hostium faucibus eripiat, faxit Summus Deus. Cracoviae, XVIII Septembris, MDLI.

698. Eidem.

Cracoviae, 24 Septembris 1551.

Praefecti fabrum arculariorum, qui sunt hic Cracoviae, ad me attulerunt, duos ex opificio suo tertium quendam interemisse, utrosque homicidas comprehensos fuisse, alterum quoque jam capite plexum esse, restare adhuc in vinculis alterum, qui ut beneficio meo vitam possit retinere, a me vehementissime petierunt. Ego quum a Consulibus [2] idem peterem, responderunt, quoniam res per ipsos ad Mtatem V. relata jam esset, sibi de illa quicquam praeter voluntatem V. Mtatis statuere non esse integrum, a V. S. Mtate peti oportere, quicquid in ea re petendum sit. Quod quum ita se habeat, V. S. Mtatem supplex rogo, dare mihi id servitori et Capellano suo velit, ut miser iste et adflictus homo gratia V. Mtatis ad meam intercessionem vitam possit et salutem retinere. Nullam rem majorem esse putet V. S. Mtas, quam hominum conservationem, vere enim dixit

---

[1] W Sławkowie wydobywano z dawien dawna ołów.   [2] Cracoviensibus.

ille: homines ad Deos nullo re propius accedere, quam salutem hominibus largiendo. Itaque eadem res cum ad V. Mtatis amplitudinem vehementer pertinebit, tum ad id quoque perspici ut possit, me esse in aliqua gratia apud V. S. Mtatem. Datum Cracoviae, XXIIII Septembris MDLI.

699. Eidem.

Cracoviae, 26 Septembris 1551.

Reddam V. S. Mtati consilii cujusdam mei rationem, ne quis ex inimicis, quos saepe nulla nostra causa, fato tantum et natura infensos nobis habemus, et qui in omnem incommodandi nobis occasionem intenti sunt, rem aliter deferat ad S. Mtatem V. Quumprimum Bratislavi [1] oppugnationem accepissemus, quid facere pro Republica parati essemus, scripsimus superioribus literis V. Mtati; missuri enim equitatum nostrum eramus, qui quum pene jam a nobis discederet, veniunt literae ab Ill. Dno Cracoviensi Castellano [2], hostem retrocessisse, nos nec vastantem jam reperire posse, nec consequi fugientem. Retinuimus equitatum nostrum et paucis post diebus in praedium vicinum nostrum profecti sumus, quum interea ab Ill. Dnis Cracoviensi et Sandomiriensi [3] Palatinis et aliquot, qui aderant Castellanis, in unum coactis, consilium habitum est de Republica et stipendium ex aerario V. Mtatis in mille pedites decretum. Primum, ei consilio ego non interfui propterea, quod omnia de Republica consilia, maxime quorum decreta firma futura essent, ea nonnisi publica esse debere, semper existimavi, publica autem nunquam putavi, quae a paucis coacta, non ex omnibus publicis aut personis aut ordinibus constarent, ac praesertim quae sine Rege, qui in Republica capitis locum tenet, inirentur. Deinde, ejus etiam consilii decreto non subscripsi inde adeo, quod quum haberem exploratum, aerarium V. Mtatis, quantum per se ipsum oneris sustineat, plus illi quicquam per me imponi nolui, quodque magnopere verebar, ne periculosa exempli imitatio in posterum proderetur iis, qui Rempublicam undevis potius defendi volunt, quam ex communis tributi collatione, si viderint eam sumptu V. Mtatis solius per nos imperato subitis istis casibus defensam fuisse. Quid enim? an non statim secus cogitarent, nullo tributo novo Reipublicae opus esse, quum ex V. Mtatis aerario, ut semel defensa est, ita iterum, ita etiam semper defendi possit. Quae res quam nobis omnem Comitiorum cursum impeditura esset, videt V. S. Mtas. Ego sane Reipublicae nihil invideo, nihil etiam, quod quidem meum esset, denego, ita neque consulere me de illa poenituisset, si consilium fuisse legitimum arbitrarer, neque constituto stipendio non subscripsissem, si ea res neque ulli gravis esset, neque exempli mali. Hoc meum consilium puto, non improbabit V. S. Mtas, neque inimico ut spero, tantum habebit fidei, ut existimet aliter, quam dixi, se rem habuisse. Nihil respexi aliud, quam sicut scripsi, quo me vel fides in Rempublicam vel in Mtatem V. studium, vel officium meum vocare videbatur. Id ita esse cognoscet plenius ex Dno Floriano Zebrzydowski V. Mtas, si volet, fuit enim istius mei consilii conscius. Ad extremum utar ea clausula, qua soleo, meumque in Mtatem V. studium supplex profitebor. Sic habeto V. S. Mtas, me jussu suo nihil non esse pro Republica facturum, injussu autem ea vitaturum, quae Rempublicam minimum juvare, V. autem

[1] Sic! cf. 697. [2] Joanne Tarnowski. [3] Joanne Tęczyński.

Mtatem offendere viderentur, idque tum maxime, quum privato loco sum sine Rege, sine Senatu, sine Comitiis. Sequar ipsam temporum et locorum distributionem, ut intelligam, et quid me privatum deceat, et quid ex hac item publica mea persona Respublica desideret, cui ego Reipublicae quoad per fas et honestum licuerit, nunquam deero. V. S. Mtas optime valeat, quamprimum redeat, nos gratia atque clementia complectatur. Datum XXVI Septembris MDLI.

In hoc meo consilio S. Rex nihil me privati declinasse, testis est si non jam epistola haec mea, certe res ipsa. Nam quum centum istos ex comitatu meo equites ita instructos et habuissem et habeam, ut sive tunc opus fuisset, sive deinceps aliquando opus foret, sine omni mora ad Rempublicam defendendam praesto esse possint, non possum videri aliquid vitavisse, quod ad sumptus pro Republica faciendos pertinere videretur. Ego vero hos istos equites non modo instruxi, verum etiam ita instruxi, ut omni apparatus genere ceterorum aequalium meorum, etiam hominum militarium equitatibus, pares esse possint.

700. Joanni Oćieski Procancellario.

Cracoviae, 26 Septembris 1551.

Non dubitabam, si quid isthuc adversarius de rebus meis aliter narraret, quam fides mea in Principem, quam studium etiam in Rempublicam pateretur, V. Mtiam patroni mihi et defensoris loco fore. Sed tamen ut literarum quoque mearum testimonium exstaret, perscripsi R. Mtati consilii mei rationes, cur consilio cuidam de Republica per paucos quosdam Senatores hic nuperrime inito [1], neque interfuerim neque subscripserim; rem totam ex iis literis cognoscet. Factum meum hoc magis tueatur, quo et majore ipsa abundat ingenio, et a me majore est cum fide gestum, in hoc sunt omnia, quod ego in Principem sine Principe statuendum quicquam non putavi. Fratris [2] quoque negotium de Castellania [3] velim curae habeat, quo in genere scriberem Mtati R., sed video, V. Mtiam vel solam id posse citra epistolae nostrae adminiculum, vel magis posse, quam omne genus literarum nostrarum efficere. Bene diu valeat. Cracoviae, XXVI Septembris MDLI.

701. Nicolao Radivilo, Duci Olicensi.

Cracoviae, 28 Septembris 1551.

Plane sibi haec vidua Dubrownicka persuadet, certorum quorundam hominum sermonibus adducta, me gratia apud V. Ill. Dtionem permultum posse, id quod ego mihi quoque ipse polliceor. Dolet misera et adflicta mulier vicem suam, resque multas morte mariti sibi relictas per Praefectos nonnullos V. Ill. Dtionis ablata sibi esse lamentatur, easdem se V. Ill. Dtionis autoritate, mea etiam intercessione, recuperare posse confidit. Omnino ipsa mulieris viduitas, sicut spero, facile V. Ill. Dtionem adducet ad commiserationem. Sed tamen ut intelligat, meis etiam postulatis apud V. Ill. Dtionem locum esse, efficiat, quaeso, V. Ill. Mtia, id quod quidem ab illa ita peto, ut ne quid contra aequum, contra etiam legitimam

[1] Cf. 699. [2] Bartholomaei Zebrzydowski. [3] Brestensi.

suam voluntatem petere me existimet. V. Ill. Dtio fratrem [1] in Castellania Brestensi, sicut semel coepit, quaeso, juvare non desistat, quoad res suum eventum sortiatur, quem tamen, si modo volet V. Ill. Dtio, quamprimum sortiretur. Cognoscet V. Ill. Dtio utrosque nos homines gratissimos suique studiosissimos, quae longum bene valeat. Cracoviae, XXVIII Septembris MDLI.

702. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Cracoviae, 29 Septembris 1551.

Quod me earum rerum faciat participem V. R. Dtio, quae religionis et communis ordinis nostri esse existimat, ingentes habeo gratias; quod me etiam hortatur, ut ad hanc istam religionem et communem nostrum ordinem tuendum incumbam, facio sane pro virili parte, ne quis, qui modo horum temporum et inclinatae ipsius rei rationem habuerit, aliquid in officio meo desiderare queat. Arguo, obsecro, increpo et ut sese res dant, ita eas moderamur, ut tandem aliquando ex mediis istis procellis et tempestatibus ad portum optatum navem deducamus, qua medius fidius moderatione nostra ita animi quorundam capiuntur, ut nos nostri non poeniteat. Speramusque Dei Immortalis benignitate, nos cursum nostrum ita tenere posse, ut quo volumus, perveniamus, atque haec ejusmodi sunt; sed est, in quo jus mihi dici a V. R. Dtione pervelim. Misi diebus superioribus quendam ex meis, cui quaedam Petricoviae curanda meo nomine commisi, eidemque injunxi, ut ad V. R. Dtionem iis de rebus verbis meis referret, quae hic pro religione per me sunt gestae. Hunc Silnicki, qui Curzelovi [2] Praefectus est, in jus vocavit ad Officialem V. R. Dtionis Curzeloviensem. Qui quum se stitisset, ita ab Silnicki indignis modis acceptus est, ut et linguae ipsius acerbitatem et manuum violentiam praesenserit, ad extremum duobus etiam equis meis, quos in diversorio tum habuit, per ipsum sit exutus. Hic quid dolor meus requirat et quid ego possim, intelligo, sed sequi tamen malo, quod observantiam meam in R. Dtionem V. deceat, et quod debeo. Rem ipsam et nomen ipsius Curzeloviensis Praefecti ad R. Dtionem V. defero, ab eaque jus mihi dici et ad postulata rescribi, peto etiam atque etiam. Facturam certe credo, ut dolor meus mitigatus, injuria etiam mea et meorum vindicata satis per ipsam esse videatur. Quae bene valeat. Cracoviae, XXIX Septembris MDLI.

703. Ferdinando, Romanorum Regi.

Cracoviae, 2 Octobris 1551.

Nequeo committere, ut V. S. Mtati non iterum atque iterum in idem beneficium gratias numerem, et quidem toties, quoties quis est, cui recte dem meas. Etsi enim idem jam egerim literis superioribus [3], Vque S. Mtati gratiam habuerim, quod in hac accessione dignitatis meae salutare me per epistolam dignata fuerit: tamen quum proficisci isthuc accepissem Dnum hunc Hieronymum Krugel, R. Mtatis subditum, civem Cracoviensem, idem iterando reintegrare volui. Ego S. Rex quam hac ista V. S. Mtatis gratia devinctum me esse putem, non facile

---

[1] Cf. 700. [2] Kurzelów w wojew. sieradzkiém, posiadłość arcybiskupów gnieźnieńskich.
[3] Cf. 690.

dixero, sed perficiam omnino tamen, ut quum verba nulla existimem beneficio posse esse paria, dem operam, ut omni officii obsequiique genere plane demonstrem meam in V. S. Mtatem observantiam, quam quidem ita sibi dedicari velim persuadeat, ut secundum S. Principem ipsum meum neminem esse putet, cui cum majore fide, alacritate, studio, diligentia serviero, quam ipsi S. V. Mtati. Quamobrem utatur me licet ad omnia et sua et suorum: praestabo et fidem in secretis et diligentiam in omnibus tantam, quantam majorem neque quis alius praestiterit, neque fortassis V. S. Mtas desiderarit, id quod plenius referet ad ipsam Dnus iste Krugel meo nomine. V. S. Mtas longum felix imperet. Datum Cracoviae, II Octobris.

704. Eidem.

Cracoviae, 2 Octobris 1551.

Neque opus esse arbitror S. Rex, homines virtute et doctrina praestantes V. S. Mtati commendare, neque ego fortassis tanti sum, ut mea commendatio cuiquam apud V. S. Mtatem vehementer prodesse possit, et quod summum est, ne is quidem, quem sum commendaturus, id ex me flagitat: sed tamen duabus de causis facio, ut Antonium Vrantium [1] commendem V. S. Mtati, tum quod homines idoneos V. S. Mtati faveo, tum quod hujus istius Vrantii virtutes cum alibi exploravi, tum vero maxime, quum illum legationis meae [2] ad S. V. Mtatem comitem haberem. Quaeso etiam atque etiam, ut per occasionem aliquam gratiae et clementiae V. S. Mtatis erga se accessionem sentire possit. II Octobris, Cracoviae.

705. Antonio Vrantio [1].

Cracoviae, 2 Octobris 1551.

Quum multae sint epistolae, quae mihi a multis Nobilibus et doctis viris in hac ista dignitatis meae accessione sunt missae, tamen gratior medius fidius nulla fuit, quam haec ista, quae a Ftate V. missa mihi fuit. In qua certe quod auctae dignitati nostrae gratulatur, nonnihil fecit quidem, nam ego singulare ipsius erga me in omni genere studium jam pridem perspectum habeo, sed tamen vetusti ipsius animi commemoratio omni mihi novitate fuit gratior. Quamobrem si quid est vicissim, in quo opera mea V. Ftatis dignitati, fortunis usui esse possit, scito, me nihil esse praetermissurum, quod quidem ad eam modis omnibus declarandam pertinere videretur. Novit ipsa .animum, novit benevolentiam erga se meam: nihil neque immutabo de illa, neque detraham eandem, profecto ipsam, si augere non potero, certe conservabo. Ac existimo profecto, S. Romanorum Regem pro sua, qua inter reliquos Reges pollet sapientia, eam virtutis doctrinae atque adeo personae istius V. Ftatis, quae mihi ad omne decus facta esse videtur, habiturum rationem, ut me gratulari potius de ipsius fortunis, quam promovere illas opus fuerit. Sed tamen, ut dixi, ne hoc quidem praetermittam, quoad fieri ejus poterit. De statu rerum suarum quod me faciat certiorem V. Ftas, mihi vehementer est gratum, gratius etiam futurum, si saepe fecerit, et quidem tam de iis rebus, quam de aliis

---

[1] Dalmatam, poëtam; Wrandt Antoni nazywają go polscy pisarze. [2] A. 1543.

omnibus. Ego non committam, ut illi in hoc genere officii non omni ex parte videar respondere. Bene valeat. Datum Cracoviae, II Octobris MDLI.

706. Lipnicki, Officiali Sandomiriensi.

Cracoviae, 3 Octobris 1551.

Habet in Ftatis tuae judicio, quod agat cum adversariis, Andreas [1] iste, qui est ex nostris Capellanis, cujus negotium ita Ftati tuae commendamus, ut is intelligat, V. Ftatem in hoc judicio nostra gratia atque autoritate possidere [2]. Quamobrem quod nobis debere se putat hoc nomine, id in hac nunc istius Capellani et ceterorum deinde familiarium nostrorum cura praestet. Omnino autem hortamur Ftatem V., ut ei primo quoque tempore jus dicat de adversariis, ut ad nos quam primum redire possit, ejus enim opera atque obsequio indigemus. Bene valeat. Cracoviae, III Octobris.

707. Isabellae, Reginae Hungariae.

Cracoviae, 7 Octobris 1551.

Nihil fortassis opus fuit V. S. Mtatem iis de rebus nuncium ad me mittere, quibus de misit; nam sicut ego per Dnum Klobukowski [3], ipsius aulicum, mea in omni genere obsequia detuli V. S. Mtati, ita idem promissum constanter retinebo. Quod quum pro vetere meo in Mtatem V. studio facio, nihil profecto necesse fuit V. Mtatem pro eo gratiam habere, quod ego ex quodam quasi debito debeo. Faciam, quidquid potero pro V. S. Mtate, sive ipse per me, sive apud Regiam Mtatem loquar, agam, inserviam, nihilque committam, quod non sive iis rebus, quas V. Mtati per Dnum Klobukowski significavi, sive huic epistolae conforme esse videatur. V. S. Mtas diu felix valeat. Datum Cracoviae, VII Octobris.

708. Sigismundo Augusto Regi.

Cracoviae, 7 Octobris 1551.

Quod Praesbyteris quibusdam, qui sunt inter Capellanos V. S. Mtatis, dies est dicta, vel ad muneri suo in Ecclesia Cracoviensi satisfaciendum, vel nostro se judicio sistendum, errore quodam Cancellariae meae est factum, nam ego ceteris tantum, qui a Vicariatibus absunt, diem dicere, iis, qui sunt cum V. Mtate, nihil jusseram. Literas duntaxat ad V. S. Mtatem decreveram, quibus peterem, ut V. S. Mtas recordata, Cracoviensem Ecclesiam in Regno suo esse primariam, ubi et Reges inaugurentur omnes, et eorum fere omnium Sancta corpora requiescunt: ejus istius Ecclesiae rationem prae aliis velit habere, utque quum intelligat, ejus decori ejusque ordinis, qui est in cathedralibus Ecclesiis, magnam partem ex Vicariis Canonicorum dependere, efficiat, ut qui huic muneri praefecti sunt, causam per V. Mtatem habere non possint, quominus traditae provinciae per se ipsi satisfaciant. Iniret rationem V. S. Mtas, ut si quos ex iis inter Capellanos habet, eos vel alio sacerdotiorum genere provideat, vel suae Ecclesiae, quum huc felix redierit, restituat. Pro istis ejusmodi literis ad V. Mtatem, quod ad ipsos Vicarios

---

[1] Patricius Nidecki? [2] Sic! [3] Christophorum.

monitionis literae sunt datae, errore, ut dixi, factum est. Quod ego tamen ita profecto correxissem, ut etiamsi pro ipsis nil ad me a V. Mtate scriptum fuisset, monitio ipsa nulli iis fraudi esset; ita enim V. S. Mtati lubens servio, ut iis etiam omnibus, qui sunt cum ea, non invitus me attemperem. Omnino huc quum venissem, ita paucos ex Vicariis reperi, ut vicem Ecclesiae miseratus, tres ex meis Capellanis inter Vicarios referre coactus sim, non hi enim absunt tantum, qui sunt cum V. Mtate, sed etiam eorum exemplo absunt plerique suamque absentiam excusant absentia aliorum, eorum vero imprimis, qui V. Mtatis aulam secuntur. Quod superest, V. S. Mtas felix regnet diutissime, nostri autem ita clementer meminerit, ut Bartholomaeus frater [1] se mea gratia sentiat Castellaniam Brestensem apud V. Mtatem primo quoque tempore obtinuisse, sicut ego quidem mihi plane polliceor, fretus liberalibus promissis V. S. Mtatis, quam nobis Deus Maximus incolumem restituat. Cracoviae, VII Octobris.

709. Eidem.

Cracoviae, 12 Octobris 1551.

Quas ad me literas dedit Reginalis Hungariae Mtas, has mitto V. S. Mtati, ex quibus quid illa per me apud V. S. Mtatem laboraret obtinere, intelliget. Ego sane opus non esse arbitror, quicquam me verborum apud V. Mtatem pro Sua Mtate Reginali facere, quae quidem sive ipsa sanguinis conjunctione, sive studio etiam ac officiis suis de V. Mtate tantum merita esse videri potest, ut ea, quae petit, merito suo debeat obtinere. Cognovi ego, quum in Transilvania fuissem, quo amore ipsa quaque observantia V. S. Mtatem persequatur; vidi etiam, quam prompto et libenti animo ea concesserit, quae [2] Varsovia per me sunt asportata. Quo magis aequum est, V. S. Mtatem ita se illi praebere, ut et ipsa intelligat, se officia sua bene posuisse, et omnes homines judicent, propinquitatis rationem a V. S. Mtate eximiam haberi. Exiguum est, quod petit S. Rex, nec absurdum videri debet, aut nimis arduum, ea V. S. Mtatem sorori petenti concedere, quibus ex gratia V. Mtatis Castellani utuntur fruuntur. Idque ego cum Sua Mtate Reginali a V. S. Mtate peto et quaeso, nam illud V. Mtatem praetermissuram quoque esse non arbitror, nuncium ut ad Suam Mtatem mittat, qui illam ipsius verbis et salutet, et de fraterna benevolentia faciat certiorem, quae res quidem non tam Suae Mtatis causa est necessaria (quanquam eam quidem jucundissimam illi fore arbitror), quam eorum Hungarorum [3] causa, qui sunt cum Sua Mtate. Datum XII Octobris, Cracoviae.

710. Joanni Ocieski Procancellario.

Cracoviae, 12 Octobris 1551.

Quid Reginalis Hungariae Mtatis causa petam a Regia Mtate, ex iis literis V. Mtia accipiet, quas Mtati ipsi Regiae mitto. Quid item rogem Bartholomaeo fratri, id ex anteacto tempore et superioribus meis postulatis potest suspicari,

---

[1] Zebrzydowski. [2] Monilia seu cimelia, cf. 446 et sqq.

[3] Izabella uchodziła właśnie ze Siedmiogrodu przez Koszyce w Węgrzech do Polski w towarzystwię nielicznéj garstki oddanych jéj sprawię panów węgierskich.

ex ipsis vero meis literis cognoscere V. Mtia utramque nostram petitionem, quod spero et opto, juvabit et valebit bene. Datum Cracoviae, XII Octobris MDLI.

711. Bartholomaeo [1], Episcopo Vratislaviensi.

Cracoviae, 16 Octobris 1551.

Quum esset Ecclesia Lendzinensis [2], quae est in V. Ptatis R. ditione mea vero dioecesi, morte Simonis Calisii facta vacua, quumque pro privata mea Apostolica concessione juris officiique mei esset, de Pastore et ministro providere, Joannem Zardecki, curiae nostrae Notarium, qui nobis ob morum et ingenii suavitatem huic muneri imprimis est visus idoneus, ei Ecclesiae praefecimus, V. autem Dtioni R. propterea id significavimus, ut quum intelligat, nos in idoneum nobisque charum hominem hoc sacerdotium contulisse, defendere potius collationem nostram a Capitaneo suo Blstinensi [3] jubeat, quam a quoquam homine patiatur impediri. Quin etiam quoniam aliquid quoque suffragii ad eam Ecclesiam praesentandi penes V. R. Dtionem esse fertur, petimus ab illa majorem in modum, ut hoc istud suffragium servitori isti nostro tribuat, id quod sane non ita ab ea petimus, quasi servitor is noster citra ipsius suffragium consistere non possit, sed ut ne quis sit, qui hominem negotiis nostris assidue implicatum juris aliqua specie conturbet, ab iisque rebus avocet, quas nostro mandato gerit commodissime. Meminerit, quaeso, V. R. Dtio, primam hanc rem esse, quam ab illa peto; intelligat etiam, multa esse posse in hac, in qua jam sumus vicinitate, quae a me in illam vicissim cum summa ipsius voluptate et commodo proficisci poterunt, quorum quidem occasionem res, tempus, ipsaque adeo vicinitas suppeditare solet. Quamobrem si illa mihi in hoc servitoris negotio nunc gratificari volet, sicut spero et opto, dabo omnem operam, ut quidquid ex me quoque unquam voluerit, sine mora consequatur. Bene valere et feliciter V. R. Dtionem diu exopto. Datum XVI Octobris MDLI, Cracoviae.

712. Episcopus [4], Palatinus [5] Cracovienses, Palatinus Sandomiriensis [6], Sigismundo Augusto Regi.

Cracoviae, 19 Octobris 1551.

Tantus hic amor tantaque ista diligentia V. S. Mtatis erga Rempublicam digna est omnino immortali gratiarum actione, nam quod mille equites in fines Lithuaniae expedivisse se scribit, quodque Magnifico Dno Regni Thessaurario [7] stipendium in totidem milites imperat, testatissimum facit, et casum istum Reipublicae, qui evenit, sibi dolere, et vero curae se habere, ne quid in posterum ejusmodi Reipublicae eveniat. Ac fecit jam quidem Magnificus Dnus Regni Thesaurarius consilio nostro, ut mille istos equites in Podoliam expedierit, quae res pertinere nobis videbatur: primum, ut hostis intelligat, non se magis in evertenda Republica nostra vigilare, quam nos in eadem tuenda et conservanda; deinde, ut quum

---

[1] Promnitz. [2] Lędziny, wioska pod Bieruniem na Szląsku.
[3] Sic! Pszczyna miasto w Szląsku górnym, pisane dawniéj rozmaicie: Plczina, Plsczina Plschyna i t. p. [4] Andreas Zebrzydowski. [5] Petrus Kmitą.
[6] Joannes Tęczyński. [7] Spitkoni Jordan.

videat militem nostrum sibi ire obviam, iterare irruptionem ne audeat. In militis autem istius expeditione propterea cunctatio nulla interposita est, quod magnopere verebamur, ne, si miles nisi summa necessitate expeditus non fuisset, occasio rursus hosti praebita esse videretur eadem audendi in ditiones V. S. Mtatis, quae semel ausus fuit. Sed dabimus pro virili parte nostra operam, ut haec impensa communi ordinum omnium consensu V. S. Mtati sarciatur, finesque Regni deinceps melius provideantur, quam ad rem et Comitiis nobis est opus et V. S. Mtate. Ac Comitia quidem, ut nunc res sunt, Leopoli edicenda esse censemus, sicut antea quoque censuimus, V. autem Mtatis S. praesentiam [1] propterea optamus, ut pax et externa ista corporum et interna, quae est animorum, facilius inter nos constitui componique possit, nam absente V. S. Mtate, Respublica omni ordine omnique praesidio nudata esse videtur. Cracoviae, XIX Octobris.

713. Consulibus Calissiensibus.

Cracoviae, 21 Octobris 1551.

Ereptas sibi res esse isthic a cive vestro Luca Krzeczek, queritur Marcus fistulator noster, quarum heres ipse cum sorore sua, quae apud vos quoque fabro cuidam plaustrario nupsit, esse debuit, nam Annae Krzygomowa [2], cujus viventis eae res fuerant, nemo fuit praeter eos pripinquior. Nos servitori nostro, aequa praesertim postulanti, deesse non possumus, ac ne deerimus quidem, quoad opus erit. Confidimus tamen, VV. Dtiones sponte sua id esse facturas, ut servitor iste noster amplius opem nostram implorare necesse non haberet; intelligimus enim, hanc domum cum ceteris rebus a Luca Krzeczek nullo non modo jure, sed neque juris specie occupari. Si id, quod confidimus, fecerint VV. Dtiones, erit nobis vehementer gratum, idque ita esse sentient per quamcunque occasionem. XXI Octobris, Cracoviae.

714. Sigismundo Augusto Regi.

Cracoviae, 22 Octobris 1551.

Respondi communiter ad literas, quas communiter quoque ad me et Magnificos Dnos Cracoviensem et Sandomiriensem Palatinos [3] dederat V. S. Mtas, sed ea tamen de causa praetermittere nolui, quin meo nomine ad V. Mtatem S. scriberem. Ego Serenissime Rex adventum V. Mtatis S. summe exspecto votisque omnibus desidero, qui mihi adventus cum ad alias res accommodatus, tum ad ea imprimis, quae hic in religione exorta sunt, maxime videtur esse necessarius, nam quum autoritas et imperium V. S. Mtatis supremo sit loco apud nos, fit, ut navem istam religionis, multis nunc fluctibus multisque tempestatibus obnoxiam, nemo magis in tuto et tranquillo possit constituere, quam ipsa V. S. Mtas, quae cura et cogitatio non minus ad ipsam pertinet, quam salutis et suae ipsius et suorum, quamque Regni atque imperii conservatio. Perficiendum omnino V. Mtati est, ut animi subditorum, qui in obedientia ipsius V. Mtatis congruunt, etiam in religionis verae obedientia congruere videantur, cujus rei facultas non magis est

[1] Król od czasu pogrzebu Barbary bawił zawsze jeszcze na Litwie.
[2] Sic! [3] Cf. 712.

penes Concilii nostramque Episcoporum autoritatem, quam penes ipsam S. Mtatem V. Ego in hoc religionis dissidio quomodo officium meum exorsus fuerim, misi antea ad V. S. Mtatem, nunc progressum ad eandem defero. Dixeram diem cuidam Conrado Krupek [1], civi Cracoviensi, qui quum se primum stitisset, confessionem edidit suae fidei, quae quanquam mihi a Romanis Constitutionibus dissidere videretur, tamen quod is in plerisque omnibus capitibus doceri a nobis volebat, diem distulimus ad octavum, hominem vero omni nostro amore complexi sumus. Tempore constituto ille quum non adesset, nihil aliud restare videbatur, quam ut hominem in Romanas leges delinquentem, Romanis legibus condemnaremus. Et tamen ut hic quoque benevolentiam erga se nostram experiretur, prorogavimus item negotium in diem octavum, ad quem diem venit ille Cracoviam, magno septus hominum Nobilium comitatu, ad me autem judiciumque meum non venit [2]. Quo factum est, ut sententia mea haereseos est condemnatus, me quidem dolente, lachrymante, et quod vere dixerim, invito. Quod quum ita sit, V. S. Mtatem rogo, ut in eo negotio talem se praebeat, ut intelligi possit, justas eam atque legitimas nostras sententias autoritatis suae explicatione approbare; verba ipsa decreti mei aliaque plura in hoc genere mittam propediem V. S. Mtati, cui omnem felicitatem precor, meam vero servitutem dedico. Cracoviae, XXII Octobris MDLI.

715. Joanni Przerembski, Canonico Cracoviensi.

Cracoviae, 22 Octobris 1551.

Erat fortassis a Ftate V. aliquid ejusmodi in me profectum, sicut et sermones hominum et haec ista domus, quam inhabito, omni suppellectili vacua testatur, quod me nonnihil exacerbaverat: tamen epistola V. Ftatis, quam proximis diebus ad me dedit, omnem acerbitatem ex animo delevit, Vque Ftatem mihi devinxit, pluris enim hunc illius amorem erga me facio, quam hoc totum, quo domus et haec ista et Pratnicana dolet se esse denudatam [3]. Probari a V. Ftate consilium meum in religione constituenda gaudeo; nam quum sciam, judicio et prospicientia singulari V. Ftatem esse praeditam, magnam voluptatem capio, quum intelligo, meas rationes ipsi non displicere. Confido autem, sicut initia mearum rationum V. Ftati probabantur, ita progressus quoque earum probatum iri, quos propterea ipsi exponam. Post modestiam illam meam, quae est in iis literis, quas se et vidisse et probare scribit V. Ftas, eo res deducta est, ut in causa religionis diem cuidam Conrado Krupek, civi Cracoviensi, dicere me oporteret. Qui ad diem adveniens pleraque, in quibus accusabatur, negavit, pleraque autem ita fassus est, ut in iis a nobis doctrinam peteret et gratiam. Ac quoad gratiam attinet, hanc et tum quidem affatim cognovit, docendi autem illius causa, et quod dies ea jam ad vesperum inclinabat, rem ad diem octavum prorogavi, ad quem ille se non sistit. Eo absente nec usquam comparente, quid facere et poteram et debueram, intelligit V. Ftas, sed tamen ne praecipitasse videar, ad diem item octavum negotium distuli, quem ad diem ille Cracoviam cum magna hominum Nobilium

[1] de Przecławice; brat rodzony owego Erazma Krupki, którego Zebrzydowski d. 30 kwietnia r. 1547 upraszał o pożyczkę stu florenów, cf. 202.

[2] Cf. Appendicem.

[3] W czasie gdy był administratorem dyecezyi po śmierci S. Maciejowskiego.

frequentia ingressus fuit. Sed nescio, quo consilio idem fecit, ut Cracoviae quum esset, ad forum, cui praesidebam, non veniret, quamobrem percussi hominem dicta sententia, haereticumque pronunciavi. Dicent, quod scio, ut dicunt jam nonnulli, venisse Conradum cum amicis ad fores domus, ingressum petiisse, intromissum autem non esse; ego autem illud et nunc apud V. Ftatem profiteor, et quum opus erit, confirmabo, liberum ingressum fuisse, fores patuisse. Sed quum domi meae fortassis vidissent ea locata fuisse praesidia, ut iis insolentibus esse pro more non liceret, in suam se domum retulerunt, seque admissos non esse dixerunt. Haec V. Ftati idcirco significanda esse duxi, ut si qui contrarium isthuc adferrent, iis respondeat pro ea, quam erga me praesefert, benevolentia. Jam vero respondeat et illis, qui de Hebraea me calumniati sunt, quanquam enim haec mihi V. Ftas occultius significare visa est, tamen ego ita palam calumniae respondeo, ut has etiam literas cuivis ostendi patiar. Virtutis expertem hunc esse oportet, quisquis est, qui haec dicere ausus fuit; veritas enim virtus est, cujus iste hoc sermone suo rationem nullam habuit. Cur enim Hebraeam, aut Graecam, aut Chaldaeam mecum ducerem, quum, si quid ejusmodi opus haberem [1]. Sed non dico, illud plane dico, meram esse de hac Hebraea calumniam. Velim autem, ut is, quisquis est, aut me ipso praesente aut quopiam ex iis, qui factorum meorum conscii sunt, dicat eadem: non dubito, quin haec dicens, neque meam neque meorum praesentiam sustinere possit. Sed tamen officium V. Ftatis in his ejusmodi rebus significandis nobis non est ingratum; recte enim facit, quod haec facit, et ut porro tam in iis, quam aliis omnibus faciat, ab eadem etiam atque etiam petimus. Addemus hic, quod fortassis hoc isto levius est, sed tamen nobis non injucundum, ut V. Ftas scribat Dno Przeclawski [2], ut eas res, quae ex domibus istis, vetere curia et Prantnicano ablatae fuerunt, restituat, ut lectos, ut scamna, ut mensas, ut riscos, ut his similia. Poterunt haec omnino mea benevolentia et ipsi et V. Ftati abunde sarciri usque adeo, ut restituisse se ea gaudere possint. De Scholastria Volboriensi scripseram jam pridem [3] V. Ftati pro familiari meo Otha [4], mirorque, mihi ab ea responsum non esse. Ego Otham sane diligo, quod ab eo item diligi me intelligam, et id do operam, ut fructus istius meae benevolentiae omnibus in rebus percipiat. Cuperem, et de hac Scholasteria ita cum eo V. Ftas componeret, ut lites minime utrisque convenientes praecidat, et in reliquo eum se praestet, ut Otha, familiaris meus, perspiciat, et me pro se diligenter apud V. Ftatem egisse, et illam ipsam V. Ftatem mearum literarum rationem habuisse. Erit id mihi vehementer gratum. Bene valeat. Faxit autem Deus, ut illam vel in meo Collegio [5], vel cum Regni signo [6] quam primum sive videam, sive audiam. Datum Cracoviae, XXII Ortobris MDLI.

716. Joanni Ocieski Procancellario.

Cracoviae, 23 Octobris 1551.

Eva, quae est pistoris capitularis conjunx, dicit, hic sibi bona quaedam propinquitatis jure deberi, arceri autem ab iis per quosdam usucapione et diurni temporis praescriptione. Quamobrem Venerabile Capitulum scribit ad Dnum Pod-

---

1 Sic! 2 Andreae, Canonico Cracoviensi. 3 Listu tego niema w rkp.
4 Stanislao. 5 Episcoporum Poloniae. 6 Procancellariatu.

lodowski [1] et ceteros, qui isthic sunt fratres [2], hujus ut feminae causam agant apud R. Mtatem et V. Mtiam; inde igitur rem plenius cognoscet. Ego rogo, ut quae petit, V. Mtiae gratia atque autoritate consequatur; erit mihi tam gratum, quam ea solent, quae in quenquam mea causa a V. Mtia proficiscuntur. Datum Cracoviae, XXIII Octobris MDLI.

717. Sigismundo Augusto Regi.

Cracoviae, 28 Octobris 1551.

Ne fratri meo Bartholomaeo [3] minus bene velle videar, quam aut nostra sanguinis conjunctio postulat, aut virtus ipsius fidesque meretur, intermittere non possum eas preces, quas semel pro illo coepi ad V. S. Mtatem. Oravi antea, oro etiamnum vehementer, ut Castellania haec Brestensis per istum nuncium, quem eo mitto, allata jam ipsi esse tandem videatur; dabitur autem ab utrisque nobis opera diligens, ut intelligi possit, hoc beneficium V. Mtatem non apud ingratos neque ineptos homines posuisse. Commendamus iterum fidem et servitutem nostram V. Mtati S., quam Deus undiquaque ut fortunet, precamur. Datum Cracoviae, XXVIII Octobris.

718. Nicolao Radivilo [4], Duci Olicae.

Cracoviae, 28 Octobris 1551.

Magna spes de Castellania Brestensi nobis sita est in V. Ill. Dtione, quam spem et alit in nobis vetus nostrae familiae in V. Ill. Dtionem observantia, et confirmant pleraque, quae ab Ill. Dtione V. in nos profecta fuerunt. Quod quum ita sit, petimus ab ea et quaesumus (fratris enim Bartholomaei preces cum meis conjungo), opem ut nobis eam praestare ita velit, ut possimus, sicut volumus, hoc nomine soli V. Ill. Dtioni secundum R. Mtatem debitores nos profiteri. Hoc ita fiet, si quemadmodum initia hujus rei adjuvit, ita exitum quoque persequatur, remqne omnino totam ita conficiat, ut per hunc nuncium Castellaniam accipiamus. Habebit nos utrosque, quales volet V. Ill. Dtio, quam Deus servet et augeat. Datum XXVIII Octobris MDLI.

719. Joanni Ocieski Procancellario.

Cracoviae, 28 Octobris 1551.

Pluribus verbis non utar, nam et ad V. Mtiam scribo, quae officia mihi ipsa mavult numerare, quod scio, quam verba sibi a me numerari, et in eo negotio scribo, in quo scripsi jam toties et V. Mtiae benevolentiam perspexi. Dicam uno verbo, quod est opus: si hunc nuncium sine Brestensi Castellania non dimiserit V. Mtia, me sibi cum fratre [5] vehementissime devinxerit. Quam optime valere cupio. Datum Cracoviae, XXVIII Octobris.

---

[1] Georgium.
[2] Canonicos Cracovienses, którzy z królem zawsze jeszcze na Litwie bawili.
[3] Zebrzydowski. [4] Nigro. [5] Bartholomaeo Zebrzydowski.

720. Radivilo [1], Palatino Trocensi.

Cracoviae, 29 Octobris 1551.

Si cetera respondissent favori V. Mtiae, quem erga Bartholomaeum fratrem meum suumque veterem servitorem in Brestensis Castellaniae negotio prae se tulit V. Mtia, gratias tantum egissem V. Mtiae, hoc nomine alio scribendi genere usus non essem. Nunc et gratias ago quidem ingentes, quod nobis ut Castellaniam frater consequeretur, nihil in V. Mtiae benevolentia defuerit, et quia voluntatem in hoc genere V. Mtiae res ipsa nondum est consecuta, peto et quaeso etiam, ut quantum V. Mtia apud R. Mtatem valet gratia et autoritate (valet autem et his et ceteris rebus plurimum), tamen enitatur, ut per hunc istum nuncium Bartholomaeus frater Castellaniam hanc Brestensem V. Mtiae opera sibi delatam accipiat, qua re V. Mtia et suam erga nos veterem gratiam confirmabit, et studia atque obsequia nostra in sese exacuet. Datum XXIX Octobris MDLI.

721. Spitconi Jordan, Thesaurario Regni.

Cracoviae, 31 Octobris 1551.

Ita est de me Jacobus Grzybowski sive studio et obsequiis, sive temporis diuturnitate meritus, ut quum aliorum servitor fuerit, pro meo illum libentissime et agnoverim semper et agnoscam, idque do operam, ne quid unquam in mea benevolentia desideret. Ac maluissem quidem ego, ut tale aliquid is ex me peteret, quod quidem praestare meae solius esset facultatis, sic me enim faventiorem cognovisset; sed tamen ne in hoc quidem illi deesse volui, quum meas literas ad V. Mtiam flagitaret. Dicitur nunc Valkerus, qui vehendis vinis Regiis praefectus est, ex pedibus ita laborare, ut pro vinis proficisci vix queat; hic autem Grzijbowski Valkero in iis ejusmodi rebus industria nihil cedit, experientia parum, quam collegisse inde etiam videtur, quod cum Valkero nonnunquam eo profectus sit. Est Grzybowski apud me sane in gratia, sed tamen ut cognoscat V. Mtia, non me nimium ab illa petere, id tantummodo rogo, ut si Valkerus per podagram proficisci non possit, ne quis sit, qui hunc Grzijbowski in hoc officio antevertat, quem et ego nunc V. Mtiae commendo, et postea sua ipsius fides et gravitas magis commendabit. Magna me Mtia V. voluptate adficiet, si videro, has meas literas apud illam valuisse, quae sit felix. Datum Cracoviae, ultima Octobris MDLI.

722. Bernardo Maphaeo Cardinali.

Cracoviae, 9 Novembris 1551.

Tanta res est, quam ad V. R. Dtionem defero, ut nisi se is commodum obtulisset, qui istas reddet, internuncium meum ad V. R. Dtionem missurus fuerim. Quod quum ita sit, hoc majore studio curandum putabit V. R. Dtio, quo majoris momenti eam esse intelligit. Ego pro meo officio proque incredibili Sedis istius Apostolicae observantia dies atque noctes cogito, ne quid sit, quod quidem a me modo proficisci in rem Ecclesiae Sedisque istius debeat, quod profectum

[1] Rufo.

esse non videatur. Itaque quum putarem, meum esse, ut est, eos motus comprimere, qui in hac mea dioecesi adversi Romanae istius Sedis voluntati insurgunt, die cuidam [1] ex iis dicta, qui eorum motuum autores perhibentur, observatisque rebus omnibus, quae ad juris atque legum praescripta observari debuerunt, percussi hominem mea sententia, cujus exemplum mitto V. R. Dtioni. Esse autem existimet V. R. Dtio plures etiamnum, quibuscum mihi tanquam cum renascentibus hydrae capitibus depugnandum erit, quos tamen omni mea cura atque opera adhibita ad Romanae Sedis obedientiam tanquam ad frugem meliorem reducere non intermittam. Hoc meum studium, vel cujus jam specimen exhibui, vel quod deinde sum declaraturus, rogo, V. ut R. Dtio Sanctissimo Dno Nostro [2] Sedique ipsi exponat, et etiam atque etiam commendet, efficiatque, ut pro cujus Sedis incolumitate et dignitate depugno, ejusdem praesidia et favores sentiam. Imprimis vero nomine supplici meo a SS. Dno N. petat, ut currentem Serenissimum Regem nostrum ad Sanctos Sanctae amplexus Ecclesiae, vel haerentem ipsum potius in iis firmiter cohortetur, ut populum vel in eodem secum Ecclesiae sinu locatum constanter retineat, vel se alio proripientem acriter revocet. Deinde, quoniam res tota Concilii autoritate maxime vel tuenda vel sopienda est, magnopere oret, ut SS. Dnus N. ita Concilium [3] instituat, agat, finiat, ut ipsius illius Concilii autoritas aeque apud omnes Sacrosancta habeatur; apud omnes dico, adversarios etiam includens, qui quidem adversarii donec non admitti se ad Concilium libertatemque dicendi sibi negari conquerentur, dicent plerique, ii vero praesertim, qui Concilii autoritatem volent elevare, Concilium nec universale nec christianum fuisse, quae res non minore nobis postea negotio refellenda esset, quam haec ista est, cum qua hoc tempore conflictamur. Equidem facile mihi persuadeo, non stare per SS. Dnum N., quominus adversarii in Concilium veniant, quominusque libere dicant, quod sentiant. Sed tamen ut omnis excusatio praecisa esse videatur iis, qui tergiversatione cerebri sui instituta conabuntur defendere, apud nos praesertim, ubi libertatem suam mirifice jactat Nobilitas, magnopere refert etiam adversarios ad Concilium ita invitari, ut veniendum sibi esse existiment. Liberius haec fortassis, sed tamen pro studio meo in Rem istam publicam Romanam fidelissime, pro nostris etiam rebus atque moribus Polonicis necessario. Id ago enim, ut omnibus hominibus perspicuum fiat, me, quae pro Sancta Romana Ecclesia lubentissime facio, talibus rationibus adductum facere, quales nemo hominum potest non modo infringere, sed ne insectari quidem. His ita SS. Dno N. expositis, quemadmodum maxime V. R. Dtioni expedire videbuntur, supplicabit etiam meo nomine, ut ii, qui mecum in Ecclesia tuenda et defendenda vel laborant jam, vel sunt deinde laboraturi, sentiant, se SS. Dni N. favoribus aliquam dignitatum fortunarumque suarum accessionem posse percipere. Id ita fiet commodissime, si eam gratiam SS. Dnus N., qua me concessis mensibus suis superiore paulo tempore adfecerat, ita extendat, ut eandem vel prorogare longius, vel quod magis multo oro, ita effundere in me dignetur, ut iis istis Sanctitatis Suae mensibus ad decennium sic uti possim, ne qua me sive derogatio sive abrogatio impediat. Hoc enim sublato non intelligunt Nobiles et docti viri, quorum opera Ecclesiae nostrae negotia vehementer indigent, quid sit apud nos, quod sibi magnopere pro laboribus suis polliceri debeant [4]. Qua re equidem obtenta cum de Republica christiana optime

---

[1] Conrado Krupek. [2] Julio III. [3] Tridentinum. [4] !

V. R. Dtio merebitur, tum meum quoque sibi obsequium meaque omnia devinciet et obligabit. Quae felix diu valeat nosque amet. Cracoviae, IX Novembris.

723. Julio tertio, Pontifici Romano.

Cracoviae, 9 Novembris 1551.

Quum antea nihil unquam scripserim V. Sanctitati, tum nunc etiam calamum pene sustinuissem, dum Statis V. Mtatem, quae quidem Divinis honoribus proxima est, cum antea [1] tenuitate comparo. Sed averti parumper mentem ab hac cogitatione, illudque sum intuitus semper, hanc Sanctam Sedem moderationis summissionisque domicilium fuisse et neminem aversatam esse, qui modo Dei se Maximi servum profitetur, cujus ipsa servum se esse non diceret. Dedi quaedam ad R. Dnum Maphaeum Cardinalem, quae ad V. Statem meo nomine deferri petii, sed quid vetat, me ipsum quoque de rebus meis, immo de Ecclesiae potius et istius Sedis Romanae, cujus me esse studiosissimum profiteor, ad Statem V. referre, quae Ecclesiae et Sedis istius gubernacula tractanda magno cum omnium bonorum consensu accepit. Quam hoc onus sustineam, quod mihi cum Episcopatu simul Cracoviensi incubuit, testari possunt apud Statem V. cum alia, tum acta haec [2] ista, quae in manus mitto R. Dni Cardinalis praedicti, quae ut cognoscere dignetur Stas V., etiam atque etiam oro. Quoniam autem, ut puto, ex iis intelliget, multo plus negotii etiamnum superesse, quam aut confectum jam sit, aut deinceps meo unius studio et labore exhauriri possit, a State V. supplex peto: primum, ut Serenissimum Regem nostrum autoritate sua commoveat atque commoneat, ad paternam avitamque religionem retinendam, non dico in ipso illo (est enim sua sponte incredibili ejus religionis amore incensus), sed in populo, qui in contraria studia mirifice ruere videtur usque adeo, ut nisi nos Deus respexerit ipsaque etiam V. Stas, quae Dei Vicarium in terris gerit, jam pene sit actum. Quamobrem hoc alterum a State V. non tam supplex peto, sed precibus omnibus oro et obtestor, et si patitur, V. Statem etiam hortor, moneo, censeo, ut instituti istius Concilii rationes ita moderetur, ut adversariis quoque ibi ejusmodi locus detur, ut sententiam suam libere possint explicare, quae una res tanti est, ut sine hac aliae quidem nationes quid indicaturae sint, nescio, hic certe apud nos plerique omnes sint dicturi, Concilium quod fuit, universale non fuisse. Esse autem arbitror Statis V., penes quam omnium Ecclesiarum jus supremum est, etiam Sarmaticam istam Ecclesiam nostram curae habere indiciaque illius non negligere. Quod superest, quoniam intelligit V. Stas, his tam perturbatis temporibus munus me meum sine multis doctis et eruditis viris recte obire non posse, det hoc supplicibus precibus meis, ut menses suos, quos mihi benigne superiori tempore concesserat, vel proroget, vel quod magis oro, ita largiatur, ut ad decem usque annos largitio neque abrogari ulla re possit, neque illi derogari. Current ad me certatim docti viri bonaque oneris parte me levabunt, et porro in vetere religione populum gnaviter continebunt, quum viderint, se praeter aeternae salutis proemium etiam hic suorum laborum fructum aliquem posse percipere. Sed haec et cetera ex R. Dno Cardinali plenius accipiet Stas V., cui me totum supplex devoveo. Cracoviae, IX Novembris MDLI.

---

[1] Sic! [2] Cum Conrado Krupek.

724. Joanni Comiti in Tarnow, Castellano Cracoviensi.

Cracoviae, 11 Novembris 1551.

Dum V. Ill. Mtiae ingenium, judicium, experientiam, legum notitiam, pietatem in Dei Ecclesiam intuebar, fore existimabam, ut factum meum, quod in causa religionis de multorum prudentium consilio, secundum leges patrias pro Ecclesia gessi, laude dignum videretur V. Ill. Mtiae. Nunc accepi literas ipsius, diversas ab eo, quod putaram, id quod ego tamen non ipsi V. Ill. Mtiae tribuo. Est alius, cui tribuam et cui etiam atque etiam est videndum, ne quod ipse intrivit, etiam exedat, sicut dicitur proverbio. Non probatur V. Ill. Mtiae factum meum, quod hominem [1] a fidei nostrae ratione alienum, haereticum pronunciavi; non probatur igitur perpetua jurisdictio Episcoporum, qua semper, jam inde a jactis in hoc nostro Imperio religionis fundamentis, functi fuerunt. Non hoc puto V. Ill. Mtiam dicere, quae, quominus factum probet, causas eas adfert, quod et alienissimo Reipublicae tempore res acta sit, et permultum exempli mali continere videatur. Video Ill. Dne, quae sint Reipublicae et quam turbulenta tempora, intelligo etiam, consociatione mutua ad evincendam duritiem istam temporum opus esse. Sed quid? An vero quoniam turbulenta sunt tempora, idcirco ea mihi Episcopo, aut cuiquam omnino in magistratu constituto perpetienda et dissimulanda sunt, quae et magistratum offendunt, et ex turbulenta Republica turbulentiorem efficiunt? Deinde, an haec, quaeso, via est tuendae omnium ordinum consociationis et concordiae, aliorum ordinum delicta mulcere, aliorum recte facta vituperare et prohibere? Nam exemplo malo locus qui, quaeso, hic esse potest? quum haec nostra Episcoporum judicia et in reliquis omnibus legitime se habeant, et exitum atque explicationem sui R. Mtati committant? cujus est cum Senatoribus introspicere, numquid per calumniam, num per invidiam, num per avaritiam, num quid callide et veteratorie sit actum? Sed V. Ill. Mtia nostri istius judicii tempus tamen differi et mutari locum debuisse censet, utrumque autem Comitiis comprehendit. Hic primum velim meminerit V. Ill. Mtia, qua nos verborum contentione, qua sententiarum gravitate ipsa hortata fuerit proxime [2], quum Regio mandato in religionis causa verba faceret, ut munus nostrum in hoc genere graviter obeamus. Hoc si meminit, non debet factum meum in vituperationem trahere, quod ipsius persuasione susceptum esse videri potest; meminisse autem ejus facile poterit, lecto exemplo harum literarum, quae jussu R. Mtatis confectae apud Officiales meos me absente relictae sunt. Deinde illud etiam in memoriam revocet, nullum tempus in Comitiis [3] datum fuisse Orichovio de iis rebus disserere cupienti [4], ut plane omnibus constare possit, alterius rem loci esse religionis negotia judicare. Quae res si maxime illius loci esset, tamen quod hoc tempore aliud nobis hostis praebuit Comitiorum argumentum, quam de fide et religione disceptandi, vereor, ne iniquum fierit meam me jurisdictionem negligere et Comitiorum tempore ad eas res

---

[1] Conradum Krupek.
[2] Ineunte Decembri a. 1550 in medio Senatus, cf. Appendicem.
[3] Petricoviensibus 1550; sejm ten trwał od początku maja r. t. do końca lipca, cf. 492 — 503.
[4] Cf. Orzechowski, Annales ed. Działyński, str. 52 i n., gdzie przebieg sprawy swojéj na sejmie r. 1550 inaczéj opowiada.

abuti, quae negotiorum adprime necessariorum cursum impediturae essent. Et haec quidem quanquam ita habere se existimo, ut scribo, tamen illud simul profiteor, invitum me eo descendisse, ut Conradum istum Krupek sententia mea offenderem; et quoniam ita V. Ill. Mtiae videtur, ceteros ante Comitia [1] non offendam hoc genere. Reliquum est, ut V. Ill. Mtiae agam gratias, quod ad Conventus minores mihi profecturo, eum se praestare sit pollicita, quem ex famulo meo intellexi. Equidem eo me non proficisci destinaram, non quo a quoquam mihi valde metuerem, sed ne rerum publicarum deliberationem privata causa mea interturbarem. Verum quum ita putat V. Mtia proficiscendum mihi esse, proficiscar, vicissimque ubi opus esse V. Ill. Mtiae intellexero, omni mea ope profectionem ipsius adjuvabo. Quam longum optime valere cupio. Datum XI Novembris MDLI.

725. Jacobo [2], Episcopo Chelmensi designato.

Cracoviae, 12 Novembris 1551.

Ego quae contra Conradum [3] pro religione gessi, jure me gessisse intelligo et video. Magna ejus rei et praeclara habeo argumenta, quae nunquam mihi patiar extorqueri, praesertim quum ejusdem sententiae esse videam Serenissimum Regem nostrum, ut exemplum ejus mandati indicat, quod videre poterit V. R. Dtio. Hoc ego V. porro R. Dtioni cur diversum videatur nescio, per me quidem id sibi videri liberum esto. Sed simul tamen videndum esse puto V. R. Dtioni, cui rei, ordini, religioni, contrarium sit hoc, quod videri sibi scribit; hoc V. R. Dtionem uti amicus et gentilis rogo, uti frater et Coëpiscopus hortor. Bene valeat. Cracoviae, XII Novembris.

726. Sigismundo Augusto Regi.

Cracoviae, 13 Decembris 1551.

Ex obitu Magnifici viri Dni Bernardi Maciejowski, Castellani Lublinensis, ansa data est V. S. Mtati liberalitatis et beneficentiae in suos servitores. Ego dum mecum et quid meis debeam considero, et quid cuipiam V. S. Mtati utendum hac moderatione esse mihi putavi, ut in hac ista Praefecturarum vocatione aliquam necessariorum meorum mentionem apud V. Mtatem facerem, et tamen pro iis ab illa nihil ejusmodi peterem, quod in alios collatum fructus fortassis majores V. Mtati possit reddere. Itaque Procuratoris munus non peto, quanquam Nicolaum [4] fratrem habeam, qui rei familiaris curandae habetur studiosissimus. Fratri tantum Casparo [4], V. Mtatis servitori, Trebowlensem [5] Capitaneatum peto, qui si in hunc collatus fuerit, verendum non est, ne quid de fructibus deque vectigalibus V. Mtatis imminuatur. Hunc ego fratrem S. Rex natura ita prudentem et modestum, ut non saepe in sermonem cum V. S. Mtate veniat, cum semper incredibili fide in V. Mtatem flagrare intelligerem, tum nunc singulari plane studio in illam incensum esse vidi et cognovi, inde adeo, quod quum illum hoc tempore ex aulico isto ordine in ecclesiasticum nostrum referre cogitarem, fructusque ex

[1] Regni generalia, zwołane do Piotrkowa na 24 stycznia r. 1552 listem królewskim, dd. Vilnae 16 Octobris 1551. Wypisy prof. dra W. Zakrzewskiego z Metryki koronnéj.

[2] Uchański. [3] Krupek. [4] Zebrzydowski. [5] Trębowla w wojew. ruskiém.

sacerdotiis ad mille florenum assignarem, respondit, quod ego lubentissime accepi, ita se V. S. Mtati addictum esse, ut hoc genus vitae, in quo est, totum in servitiis V. Mtatis traducere cupiat, in aliud migrare non cupiat, ne non tam vitae genus, quam fidem et studium in V. Mtatem S. mutavisse videatur: confido, V. S. Mtatem suorum esse meritorum aliquando rationem habituram. Commovit me responsum hominis usque adeo, ut oratione quoque mea illius institutum comprobaverim. Alat igitur, quaeso, hunc illius animum V. S. Mtas spemque hanc nostram praeclaram extenuari ne patiatur. Quod petimus, non est ita magnum, ut sustineri a nobis non possit, quod autem dederit V. S. Mtas, eo loco habebimus, ut propterea nostra omnia illi, nosque ipsos etiam deberi existimemus. Sic S. V. Mtatem incolumem nobis restitutam Summus servet et fortunet Deus.

727. Joanni Oćieski Procancellario.

Cracoviae, 13 Decembris 1551.

Quem semel coepit animum atque conatum declarare V. Mtia in ornanda nostra et augenda familia, hunc pergat porro praestare nobis. Morte Dni Lublinensis Castellani [1] inter ceteras, quas is, dum in vita maneret, obtinebat Praefecturas, Trebowlensis Capitaneatus vacuus est factus; hunc fratri Casparo a R. Mtate petimus, si modo tantisper eo loci nemo suffectus est. Petitionis nostrae pondus totum in gratia et autoritate V. Mtiae constituimus, a qua etiam atque etiam petimus vehementer, ut quantum nos de ipsa nobis pollicemur, tantum illa de se nobis hac oblata occasione confirmet. Si frater Trębowlensis Capitaneus factus fuerit, constabunt hoc nomine in V. Mtiam et officia mea et fratrum meorum obsequia omnia. Optime valeat. Datum Cracoviae, XIII Decembris MDLI.

728. Eidem.

Cracoviae, 13 Decembris 1551.

Vix haec finieram [2], quum nuncium adfertur de obitu Ill. ac Magnifici Dni Posnaniensis Castellani [3]. Quod si verum est, ut certe est fortassis, ex magno enim autore prodiit, officii esse puto V. Mtiae Regiam Mtatem submonere, ne quid praecipitanter, hoc autem est ne quid praeter morem suum agere videatur in substituendo praesertim generali Capitaneo, ex quo uno quam Regni tranquillitas dependeat, anni duo superiores ostenderunt. Conferat super eo nobiscum consilia Mtas Sua, ut intelligatur tandem, ecquis sit, qui id muneris cum dignitate exque Regia voluntate gerere queat. In ceteris dignitatibus et officiis etsi cuperem eandem gravitatem et maturitatem adhiberi, tamen quoniam vereor, ne importunae quorundam preces diversum extorqueant, rogo, ut fratrum [4] quoque meorum memoriam retineat V. Mtia ad eos Capitaneatus, qui sunt ad Cassubas, quorum vicini sunt fratres mei. Deinde, si in hac vacatione Lublinensis Castellaniae inferiores Castellanos volet Sua Mtas evehere, maxime autem, si Dnum Radomiensem Castellanum [5] evexerit, rogo, curet V. Mtia, ut frater Domini Suffraganei mei

---

[1] Cf. 726. [2] Cf. 727.
[3] Jędrzeja Górki, który był zarazem generałem wielkopolskim.
[4] Zebrzydoviorum. [5] Gabrielem Tarło.

Cracoviensis [1], qui gerit Judicem Sandomiriensem, in Radomiensem Castellaniam suffici possit. Qua in re hoc confirmo V. Mtiae, non passurum Dnum Suffraganeum, quin digno quopiam munere rependat gratiam et operam V. Mtiae. Sed quod summum est, summe a V. Mtia peto et quaeso, Regiae ut Mtati autor sit ad amovendas pestes religionis, quae nisi radicitus evulsae fuerint, nihil restat, quam ut omnia pessum eant, privata publica, sacra prophana, summa infima; religione enim pura et cultu Dei vero continentur Respublicae, quibus solutis et infectis infici ipsas Respublicas et solvi necesse est. Multa fortassis peto ex V. Mtia, sed idem nihil intermitto quoque, quod ad testandam meam in illam benevolentiam pertinere quoque videatur. Wrzempenses [2] solvi censuris confestim jussi, quibus erant urgente Vladario implicati, ostendi autem simul Vladario, quam graviter tulerim, hos fuisse implicatos, qui quum sint ex subditis V. Mtiae, quam ego in multis habeo charissimam, digni sunt, ut bonam potius nostram gratiam experiantur, quam ut molesti quid a nobis in ipsos proficiscatur. Existimet autem velim V. Mtia, quae facta fuerunt, me inscio facta esse; non modo enim exiguae istius pecuniolae gratia, sed ne ulla quidem de causa facerem, ut sciens volensque offenderem V. Mtiam, quam et ego magnifacio, et ab illa me magnifieri intelligo.

729. Capitaneo Bitomiensi [3].

Cracoviae, 14 Decembris 1551.

Queritur Generosus Capitaneus Severiensis noster de vi subditis nostris in fundo nostro illata a Nobili quodam Starzynski, qui ditionis est Serenissimi Regis Romani in Ducatu Bitomiensi, cujus Capitaneatum gerit V. Dtio. Qui Capitaneus noster etsi pro nostrorum isthic et clientum et subditorum multitudine potuisset vim illatam vel reprimere, vel vindicare Deo gratia, memor tamen mandatorum nostrorum, quae abeunti illi dedimus, ut in ea vicinitate benevolentiam vicinorum omni, quo potest, officio tueretur, accusavit per literas apud V. Dtionem hanc Nobilis istius violentiam, qui vim saepe alioqui in fundo nostro illatam homicidio etiam et caede subditi nostri cumulavit, qua de re quum jus sibi a V. Dtione dici postularet, non modo quod postulavit, non obtinuit, sed etiam, quod non exspectavit, retulit, videlicet pro justitia, quandam sui contemptionem. Quod quum ita sit, nos ipsi, quos vis ipsa illata magis multo adficit, et qui S. Principem Romanorum Regem vel ab ineunte aetate coluimus, vel nunc mirifice observamus, rebusque Mtatis illius in Senatu nostro vehementer favemus, et necessitudinem jam pridem cum Serenissimo Rege nostro initam tuemur et quod possumus, augemus, a V. Dtione postulamus, jus nobis de hoc isto Nobili ne differat. Alioqui enim causam ad Regiam Mtatem deferre cogeremur, quae dum ibi transigitur, verendum est, ne homines nostros dolor atque injuria eo adigat, quo nos minime omnium vellemus. V. Dtio bene valeat. Datum XIIII Decembris MDLI.

---

[1] Andreae Szpot.
[2] Wrzępia lub Wrząp? w parafii Cerekiew koło Bochni.
[3] Miasto Bytom, niem. Beuthen na Szląsku.

730. Bernardo de Maphaeis Cardinali.

Cracoviae, 15 Decembris 1551.

Non intermitto quicquam de meo in Dei Ecclesiam et hanc istam Sedem studio, quanquam res, quemadmodum videre videor, ita sint inclinatae, ut ni nos Sanctissimus Pontifex juverit, in diversum, quam vellemus, sint prolapsurae. Ego non odia modo multorum periculosa incurro, sed de vita etiam dimico, Ecclesiae libertatem et autoritatem vendicans, usque adeo, ut haec etiam ista dictarem in Conventum quendam [1] cum praesidio proficiscens, quo me praesidio tectum firmatumque esse oportuit contra quorundam insultus atque impressionem. Qui nostri sumptus et labores hoc succedunt minus, quod in nostro ordine esse quidam dicuntur (verene an secus nescio), qui conatus nostros labefactent, juvent adversariorum. Quibus sane vel literis SS. Dni Nostri etiam severioribus, obviam eundum esset, vel misso Legato cum autoritate, qui in nostram singulorum fidei professionem inquireret penitus. Fere fit enim seculi istius iniquitate, ut in honestissimis quibusque rebus plus unus quispiam dissuendo efficiat, quam consuendo tres. Quamobrem quum eae sint studiorum operae laborisque mei rationes in Ecclesia tuenda et defendenda, non vereor, ne, quam gratiam in mensibus pontificiis [2] a SS. Dno N. superioribus literis aque V. R. Dtione petii, hac indignus esse judicer, qui Ecclesiae, qui Sedi Romanae adsum, qui pene bellum gero. Quae res quibus viribus opus habeat, quibus facultatibus, videt V. R. Dtio, meis sane unius viribus, ejusque unius mei Episcopatus, quantumvis ampli facultatibus, sustineri non potest, ni nobis aliquid gratiae SS. Pontificis accesserit. Hanc manum, quam ex prophanis hominibus collectam habeo, dum alo, universos pene redditus meos exhaurio. Quid porro? doctis viris unde satisfaciemus? qui nobis consilio, doctrina prudentiaque sunt praesto. Sacerdotiis medius fidius satisfaciendum est, quorum si dimidiatum conferendi jus et non integrum habuerimus, verendum est, ne pauciores nobiscum viros doctos habere cogamur, quam res Ecclesiae desiderent. Quae res enim illos aut quae spes potius retinebit? Sed ego existimo, V. R. Dtionem pro sua in Ecclesiam pietate provisuram, ne ob rem levem et exiguam magnum Respublica detrimentum accipiat. Efficiat, quaeso, ut quandoquidem prior mensium donatio propediem suum exitum est habitura, prorogata deinceps ad aliquot annos ita uti possumus, ut ne qua nos posterior sive derogatio sive abrogatio impediat. Interim si quid apud nos est, quod quidem sibi V. R. Dtio curari velit, praescribat et imperet, nihil ex me frustra postulaverit. Quae diu felix valeat. Datum Cracoviae, XV Decembris MDLI.

731. Joanni, Episcopo Vladislaviensi.

Cracoviae, 19 Decembris 1551.

Humanitatem literarum V. R. Dtionis amavi plurimum, officium id autem, quod se mihi scribit ad servitoris mei postulata exhibuisse, ita accepi, ut spondere his literis audeam, me, si quando etiam V. R. Dtioni contigerit, ut ad vicina possessionibus meis loca divertat, nihil esse praetermissurum, quod ad similium

---

[1] Particularem? w Proszowicach? [2] !

officiorum genus pertinere videatur. De Magistro Simone [1] valde doleo rem huc pertractam esse, quo pertracta est, etenim si feci antea arbitratu V. R. Dtionis, ut causam ipsius ad semestre prorogarem, fecissem profecto deinde sponte mea, ut causae istius suae exitum talem haberet, qualem vellet, si modo fecisset ipse, ut se nobis ad diem sisteret. Quod quia non fecit, hoc gravius deliquisse videtur, non jam nobis (quis est enim in re sua me facilior), sed Venerabili Capitulo nostro, quod status dies quum adesset, non procul uspiam ageret, sed ne ipsis pene oculis nostris versaretur, ut plane videatur, non tam ulla alia de causa, quam contemptione et dispicientia judicium nostrum vitavisse. Itaque gravissime contendit a nobis Capitulum, ne hanc tantam hominis contumeliam patiamur, in quem hominem quo major nostra gratia extitit et benevolentia causa ipsius proroganda, hoc factum ipsius acerbius apparuit, quod se ad diem non stiterit. Et tamen ut cognoscat V. R. Dtio, magnam esse a me sui habitam rationem, effeci multis adversantibus, ut causam etiamnum proferrem ad eum diem, qui primus erit ex diebus festis post Epiphanias [2]. Jubeat igitur V. R. Dtio, hominem ad diem adesse, ut, quae se facturum ad nostrum tribunal recepit, conficiat. Datum XIX Decembris, Cracoviae.

732. Gasparo Sheredy [3].

Cracoviae, 20 Decembris 1551.

Esse mecum V. Ill. Mtiam in vicinitate audio et laetor plurimum; dabo autem omnem operam, ut haec ista vicinitas inter nos officiis sarta tectaque permaneat, quod quidem me attinet, nam de V. quoque Ill. Mtia idem mihi polliceor. Quod quum ita sit, confido, V. Ill. Mtiam jus mihi de iis esse dicturam, qui mihi ter centum oves ex Mussinensibus meis possessionibus [4] abegisse in V. Ill. Mtiae ditionem dicuntur, quas oves ut nobis ab iis mandet restitui V. Ill. Mtia, hoc me facilius impetraturum confido, quod mihi plane persuadeo, inscia V. Ill. Mtia abactas eas fuisse. Si quid erit quoque, quod me sua causa in hoc Regno nostro volet facere V. Ill. Mtia, nihil negabo, si mihi id negatum non esse, quod legitime peto, cognovero. Capitaneum autem hunc meum, ubi opus erit, juvet gratia et autoritate sua V. Ill. Mtia, quaeso. Interim optime valeat. Datum Cracoviae, XX Decembris MDLI.

733. Christophoro Zaborowski, Officiali Radomiensi.

Cracoviae, 1 Januarii 1552.

Exigendi tributi in Decanatu Radomiensi cui vices suas commiserit Dnus Slomowski, hactenus nescivimus, quum haec enim agebantur, abfuimus Cracovia in Ducatuque nostro Severiensi versabamur. Qui profecto si praesentes fuissemus, passi essemus nunquam, ut quis alius in hoc genere praeferatur V. Ftati, quam nos, egregia de ipsa Ill. Dni Castellani Cracoviensis [5] testificatione permoti, et Officialis munere dignam judicavimus. Fecerat hoc autem Dnus Slomowski, ut eo

---

[1] de Wieliczka „haeretico“, cf. Appendicem. [2] 6 Januarii 1552.
[3] Hungaro. [4] Cf. 594. [5] Joannis Tarnowski.

officio V. Ftati praeterierit, quorundam hominum sermonibus permotus, qui dicebant, V. Ftati munus hoc commitendum non esse propterea, quod prius etiam tributum, quod exegit, nondum eo intulerit, quo debuit inferre. In quo genere quid V. Ftas scribat ad Dnum Slomowski, nunc primum intelleximus. Primum igitur sibi persuadeat, fidem istam suam erga nos, quam gerit, gratissimam nobis esse; deinde sciat etiam, mandasse nos Dno Slomowski, ut quos ipse in eo Decanatu tributi collectores instituit, iis injungat per literas, ut regesta et si quid tributi quoque istius jam exegerunt, ad V. Ftatem bona fide deferant, ut intelligant homines, nemini nos libentius in eo Decanatu negotia nostra committere, quam ipsi V. Ftati. Qua pro nostra in illam benevolentia rogamus, pro officio hortamur, ut hanc pecuniam, quam ex tributo priore collectam apud se esse scribit, ipsa ad nos quam primum deferat, qui et in locum ejus successimus, cujus [1] nomine tributum exigebatur, et onera si non majora, certe aequalia in Dei Ecclesia sustinemus. Nos si quid a quoquam hoc nomine V. Ftatis negotii fieret, in nos totum derivabimus, et cujuscunque judicii periculum V. Ftati praestabimus. Ceterum hortamur illam quoque, ut hoc istud praesens etiam tributum, cujus exigendi facultas a Dno Slomowski V. Ftati dabitur, ita exigat, ut nobis diligentiam et fidem suam probavisse videatur. Bene valeat. Cracoviae, Cal. Januarii MDLII.

734. Stanislao Kamieniecki.

Cracoviae, 10 Januarii 1552.

Juris totius, quo sumus homines inter nos colligati, illa demum summa est, ut reddatur unicuique, quod suum est, quo vinculo rupto aut soluto, rumpatur et solvatur societas nostra, necesse est. Ecclesia Lenkensis [2], ut pleraeque omnes, suas habet decumas, et quidem tam suas, quam est suum uniuscujusque, quod legitime possidet; eas Ecclesiae illius minister et pastor Sebastianus occupatas esse a biennio per V. Dtionem queritur. Nobis quoniam omnium Ecclesiarum in hac ista Cracoviensi dioecesi cura Divinitus est commissa, monere amice V. Dtionem visum fuit, ut de iis decumis ita cum Pastore Ecclesiae componat, ut querendi amplius causam non habeat. Quo magis V. Dtionem amamus, hoc magis nobis pollicemur, Ecclesiae eam esse suas istas decimas reddituram vinculaque humanae societatis, quoad in se est, integra servaturam. Cracoviae, X Januarii MDLII.

735. Consulibus Calissiensibus.

Cracoviae, 11 Januarii 1552.

Quid acerbitatis atque injuriae a cive vestro Luca Krzeczek patiatur Marcus iste noster fistulator, scripsimus antea VV. Statibus [3], quas literas nostras inanes apud VV. States fuisse, nobis persuadere non possumus. Si nos enim omnia aequa et honesta pro VV. Statibus facturos iis in literis receperamus, non arbitramur, VV. ipsas States eo in nos esse animo, ut hanc nostram humanitatem vel rejicere prorsus, vel negligere videantur. Sed tamen quoniam fistulator suscipiendum sibi esse iter eo existimavit, dedimus literas homini, quibus et ipsum, quod ante non fecimus, et ipsius negotium, quod iterum facere nos haud piget, VV. Statibus

---

[1] S. Maciejowski. [2] Sic! Łęka? Łęki? [3] Cf. 713.

commendamus. Quantum a nobis sua unquam causa cupient fieri, tantum se nostra causa in hoc fistulatoris negotio facere commonstrabunt, imprimis illud autem, ut ne quam moram aut procrastinationem minus necessariam interponi patiantur. Datum XI Januarii MDLII, Cracoviae.

736. Sigismundo Augusto Regi.

Cracoviae, 12 Januarii 1552.

Quam jucundum mihi sit beneficium V. S. Mtatis in Castellania Brestensi, vel inde cognosci potest, quod quum tempus mihi eam facultatem eripuisset, ut statim post acceptum beneficium gratias V. S. Mtati agerem, illud tamen profecto non effecit, quin perpetua illius recordatione me oblectem, Vque S. Mtati hoc etiam tempore, quum beneficium ipsum senuisse jam videri possit, novas agam gratias. Nam quum a V. S. Mtate allatae mihi essent literae, quibus in literis hac ista Brestensi Castellania fratrem meum [1] ornare dignatur, allatum quoque fuit simul pene nuncium de obitu Ill. viri Castellani Posnaniensis [2], cujus nuncii vis quum tanta esse videretur, ut inprimis et ad ipsum et cetera, quae huc spectabant, perferri ad V. S. Mtatem necesse existimarem, factum est, quod fieri saepe solet, ut major atque gravior cogitatio minorem levioremque animo propulerit. Ita qui gratias V. S. Mtati pro beneficio aucturus eram, monitor et praemonstrator eorum fui, quae mihi ad dignitatem et tranquillitatem Regni hujus Vque Mtatis inprimis pertinere videbantur. Quamobrem quod praetermissum tunc fuit, id nunc plane sarcio, Vque Mtati S. maximas habeo atque ago gratias, quod nostram quoque familiam inter ceteras constituerit, in quibus magna et praeclara gratiae atque clementiae ipsius exstant testimonia. Neque autem V. Mtas existimet, me, quod nunc et per literas et breviter strictimque facio, id deinceps non et coram et copiosissime esse facturum. Faciam omnino utrumque et dum fratrem ipsum in iisdem mecum subseliis videro, tantisper et beneficii memoriam retinebo et gratissimi atque fidelissimi hominis V. Mtati dabo significationem. Deus autem Maximus V. S. Mtatem nobis felicem et incolumem diu servet. Datum Cracoviae, XII Januarii.

737. Joanni Oćieski Procancellario.

Cracoviae, 12 Januarii 1552.

Literae V. Mtiae quum mihi semper gratissimae fuerint, tamen in dies fiunt gratiores. Quas nunc accepi, ex iis multa cognovi, quae ipsa quanquam in aenigmatis scripta fuerunt, tamen neque de gratia sua apud me propterea perdiderunt quicquam, neque ita obscure loquebantur, ut quid vellent, consequi penitus non potuerim. Scribet itaque saepe ad nos V. Mtia, si saepe a nobis agi sibi gratias voluerit, neque patietur hoc itinere, in quo nunc est, cursum ejus istius officii sui impediri. De Brestensi Castellania [3] cur neque R. Mtati neque V. Mtiae gratias hactenus egerim, ex R. Mtatis literis intelliget V. Mtia excusationemque accipiet. Nam V. quidem Mtiam quod attinet, gratum animum sane re ipsa illi malo et officio, quam verbis et literis declarare; illa modo, sicut coepit, me amet, fratresque

---

[1] Bartholomaeum Zebrzydowski. [2] Andreae de Gorka, cf. 728. [3] Cf. 736.

meos tuendos sibi et ornandos proponat, detque operam, ut in his istis vacationibus, quae supersunt, aliquod nobis praeterea sui istius animi et favoris praestet indicium. Majoris Poloniae Capitaneatum [1], ut antea ad V. Mtiam scripsi, optarem in V. Mtiam ex animo conferri, ni illud acerbum esse videretur, a Regiis auribus eum hominem abripi, qui non nobis magis quam Reipublicae eo loci est necessarius. Sed tamen si V. Mtiae voluntatem cognovero, ad illam me non invitus adjungam. Quod scribit V. Mtia, invideri nobis a quibusdam suam gratiam et benevolentiam, seque ab iis nomine et vocabulo quodam excogitato appellari, remittat omnia, suaque se ipsius conscientia soletur, decereque existimet, a quibus ameris, eos redamare. Cogitationem de prodeundo obviam R. Mtati vel de industria vel necessitate intermisi, nam et diversiorum incommoditas atque penuria id non permittit, quae omnia adventu ipso meo universo Regio comitatui acerbiora gravioraque redderentur, et valetudo mea non patitur, quae quum quotidianis morbis sit infirmissima, tum febri ista, qua nunc laboravi, multo est facta infirmior, quae res sane facit, ut me etiam Petricoviam ad eum diem, quo R. Mtas est ventura venire posse desperem, et sane si non venero, hac re impeditum non venisse sciet, et dicet V. Mtia. Sed tamen et curabo, ut antevertam ipse et fratrem omnino utrumque [2] mittam, qui quam longissime poterunt, obviam Suae Mtati prodeant, verbisque illam et nomine meo supplices salutent. Interim V. Mtia optime valeat. Datum Cracoviae, XII Januarii MDLII.

738. Joanni Comiti in Tarnow, Castellano Cracoviensi.

Cracoviae, 14 Januarii 1552.

Dnus Ligęza, Reginalis Hungariae Mtatis a poculis, iis literis, quas se ab Ill. Mtia accepisse mihi ostendit, solvit fluctuantem animum meum, in certaque ratione et spe constituit favoris et gratiae erga me V. Ill. Mtiae, de qua sermones quorundam me nonnihil fecerant dubitare. Jucunda mihi fuit lectio earum literarum usque adeo, ut multo nunc alacrior laetiorque Petricoviam [3] proficiscar, quum haec acceperim, quam profecturus eram, quum nondum accepissem. Declarabo sane Petricoviae, nullam me causam unquam dedisse, cur voluntas Ill. Dni Castellani Cracoviensis alienata a me esse diceretur. Et profecto, si quid servitor ille meus ejusmodi commisit, quod et V. Ill. Mtiam offenderit, neque a me commissum habuerit, id ex arbitrio V. Ill. Mtiae non auferet impune. Quod quum ita sit, velim sibi V. Ill. Mtia persuadeat, me, ut fuisse olim, ita esse etiam et fore semper sui studiosissimum, idque ita esse, re ipsa Petricoviae faciam testatum. Interea optime V. Ill. Mtiam valere cupio. Datum XIIII Januarii MDLII.

739. Joanni Ocieski Procancellario.

Cracoviae, 20 Januarii 1552.

Cras eram hinc [4] exiturus, uti pro more meo et ad diem Comitiorum adessem, et R. Mtati obviam prodirem; interea autem intervenit quiddam, quod institutam profectionem meam si non impedivit, retardavit certe quidem. Allatum est enim

---

[1] generalem, po Andrzeju Górce. [2] Bartholomaeum et Florianum?
[3] Na sejm 24 stycznia 1552. [4] Petricoviam.

ad me hodie genus quoddam literarum ex Cancellaria V. Mtiae ad Conradi Crupek instantiam, novum illud et in hoc Regno neque visum neque auditum unquam, in quo non me illud male habet, quod in jus vocor, quod a Conrado Crupek, quod procurantibus iis, qui procurarunt, sed quod res agatur nomine et titulo Serenissimi Principis mei, in quem singularis mea fides et observantia hactenus semper extitit illustris, et quod ad eam rem istam interposita sit autoritas V. Mtiae, cui ego V. Mtiae talem et tantam benevolentiam officiumque exhibui, ut qui plus unquam Cancellario exhibuerit, reperiri vix possit, et de qua mihi ita semper persuadebam, ut eam scire existimarem, quae res sint, quas Regio signo signari vel oporteat vel minus. Dolet mihi itaque ea res vehementer, hoc praecipue nomine, qua re sane permotus, nunc quidem ad Comitia post diem tertium aut quartum cum lachrymis proficiscor; postea autem quid subsequatur, Deus viderit. V. Mtiam bene valere opto. Datum Cracoviae, XX Januarii.

740. Archiepiscopo Gnesnensi [1] et Episcopis Vladislaviensi [2], Posnaniensi [3], Plocensi [4], Praemisliensi [5].

Cracoviae, 20 Januarii 1552.

Quandoquidem certis atque magnis rebus impeditus adesse ipse isthic [6] tam cito non possum, mitto cum iis literis ad RR. Dtiones VV. opem ab iis consiliumque imploraturus. Emanavit ex R. Mtatis Cancellaria epistola quaedam [7], cujus exemplum mitto VV. Dtionibus RR., ut de re tota melius judicent, quae epistola ad me delata quum esset, remorata est profectionem meam, quam die crastino instituteram; nolui enim me hinc movere, priusquam in hoc genere consilia eorum exquirerem, qui hic consulendo valent. Res nova est, ut videtis, eademque non privata mea, sed omnium communis nostrum, quo magis adnitendum est VV. RR. Dtionibus, ne in rem nostram publicam, a multis jam seculis constitutam et stabilitam, novi aliquid induci patiamur, quod dignitati et autoritati nostrae existat adversum. Nisi nos enim colligimus, futurum est, ut quod mihi nunc molestiae exhibetur, id VV. deinceps RR. Dtionibus, vel quibusdam vel omnibus, exhibeatur. Illud autem velim considerent imprimis, decueritne hoc genus literarum ex R. Mtatis Cancellaria emittere? Et valeant diu felices. Ego me hinc post diem tertium aut quartum ad eas recipiam. Datum Cracoviae, XX Januarii MDLII.

741. Benedicto, Episcopo Posnaniensi.

Cracoviae, 22 Januarii 1552.

Etsi de iis rebus, quas communes ordini nostro esse putavi, scripsi communiter ad eos, quos ejusdem ordinis nostri esse vidi: tamen quod huc afferebatur, V. R. Dtionem in valetudine impeditam Petricoviae adesse non posse, scribo idem quoque ad V. R. Dtionem. Quid sit rei, ut intelligat, mitto illi exemplum citationis cujusdam [1] insolitae novae, et in hoc Regno nostro non auditae unquam, qua sibi Conradus Crupek, quem ego hominem haereticum pronunciavi, omnia in

---

[1] N. Dzierzgowski. [2] J. Drohojewski. [3] B. Izdbieński. [4] A. Noskowski. [5] J. Dziaduski. [6] Petricoviae. [7] Cf. 739, w sprawie Konrada Krupki.

dignitatem meam maledicta et verborum contumeliis atque scommata permittit, licereque arbitratur. Quod fecit Crupek, non tam solus fecit, quam ope consilioque aliorum adjutus et inflammatus, quod in me autem fecit, id non tam in me, quam in ipsam, quae nobis ex aequo communis est Episcopis, dignitatem et autoritatem fecisse videtur. Itaque quum intelligat V. R. Dtio, me communibus vestris viribus et consiliis tuendum esse, tum ego id ab illa plane peto et quaeso, ut pro sui animi atque ingenii praestantia, proque ea facultate, quam praeclaram ex juris cognitionis est consecuta, mihi per literas suggerat, ecquid ad commune hoc incendium extinguendum opis auxiliique adferri posse et debere existimet. Id quo fecerit citius, hoc fecerit et opportunius et mihi jucundius. Interea optime valeat. Cracoviae, XXII Januarii MDLII.

742. Cardinali Carpensi.

Cracoviae, 23 Januarii 1552.

Singulari quodam fato et Divino factum esse, existimo, ut literae, quae ab Ill. et R. V. Dtione pro Francisco Lismanino, Poloniae Ministro, ad Episcopum Cracoviensem scribebantur, neque Samueli [1], neque cuiquam nominatim inscriberentur, sed ita relinquerentur, ut qui modo esset Cracoviensis Antistes, idem foret literarum V. Ill. Dtionis legitimus perceptor et resignator. Hac enim ratione factum est, ut quod Samueli adhuc scribebatur (sic enim ex adscripto die et anno intellexi), id ego Samuelis successor aperire legereque non dubitarem, qui profecto si ad cetera Samuelis munera successi, in hoc uno non tam successi quam praecessi, quod hunc ipsum Franciscum Lismaninum, quem epistola V. Ill. Mtiae commendavit, singulariter semper complexus fui, ejusque dignitatem et fortunas habui charissimas, jam inde quum pene a pueris nos inter nos familiarissime amaremus, iisdemque studiis literarum operam daremus. Quamobrem quod adhuc sponte mea feci, id hortatione V. Ill. Dtionis multo sum facturus ardentius, ut plane intelligat et Lismaninus et universus Franciscanorum ordo, me ad se juvandum et ornandum autoritate V. Ill. Dtionis non mediocriter permotum esse. Sic enim sibi velim V. Ill. Dtio persuadeat, ex eo tempore, quo et alias multa et nunc ex Dni Lismanini sermone plurima de ipsius excellenti virtute cognovi, nihil fore, quod mihi pro illa facere grave inprimis aut arduum videretur. Illa me modo quum in suam ipsius gratiam posuerit, etiam in Sanctissimi Dni Nostri Sedisque istius Apostolicae ponere non dedignetur. Quae longum felix valeat. Datum Cracoviae, XXIII Januarii MDLII.

743. Bartholomaeo Gądkowski [2], Vicario [3].

Petricoviae, 9 Februarii 1552.

Dedi postulantibus Rmis cum Episcopis tum Archiepiscopo imprimis, ut Simonis [4] Magistri causam, quae Ftatis V. judicio transacta videbatur, ipsius R. Dni Archiepiscopi cognitioni permitterem. Quam ad rem quoniam actis iis omnibus, quae in causa apud judicium Ftatis V. fuerunt, opus habere Archiepiscopus

---

[1] Maciejowski. [2] List 743 i nn. pisane są ze sejmu w Piotrkowie.
[3] Cracoviensi. [4] de Wieliczka.

videbatur, polliciti sumus, etiam haec nos esse illi tradituros, et ab his libenter cessaturos quoque, quae agere post latam sententiam nostram quoquomodo aut Vicariorum nostrorum interesset. Quod quum ita sit, utrumque Ftatem V. hortamur, ut et causa ista in universum supersedeat ipsa, cujus cognitionem Metropolitano nostro detulimus, et acta exscribi jubeat nobisque mittat omnia, quibus haec ista causae cognitio possit esse et illustrior et facilior. Bene valeat. Petricoviae, IX Februarii MDLII.

744. Eidem.

Petricoviae, 19 Februarii 1552.

Etsi non admodum necesse esse videatur, quae legibus praescripta sunt, ea V. Ftati literis quoque nostris praescribi, ne quis id tamen etiam in nobis desideret, Ftatem tuam hortamur diligenter, ut violentam illam manus injectionem in id Phanum, quod in circo [1] Cracoviensi celeberrimum habetur, omni ratione persequatur et vindicet, ut et sua religio Phano esse restituta et Petro Lesczynski injuria, quam ex secta sede uxoris suae accepit, mitigata atque adeo compensata videatur. Bene valeat Ftas V. Datum XIX Februarii MDLII, Petricoviae.

745. Eidem.

Petricoviae, 8 Martii 1552.

Mandamus Ftati tuae, ne ad examen Clericorum quenquam aut praeferat ipsa, aut praeferri patiatur Doctori Alexio, Archidiacono Crusviciensi, eidemque tradat Regesta ea, quae huic muneri videntur inservire. Hic vir enim praeterquam quod curiae nostrae Auditor et familiaris noster est, est etiam in his rebus atque negotiis multum et bene versatus, nam temporibus aliquot praecessorum nostrorum huic muneri praefuit, et praefuisset hactenus, si ratio valetudinis ipsius passa fuisset. Ut autem V. Ftas intelligat, quam serio id velimus, illud sciat, nos, si per quenquam alium aut examinati jam sint, aut deinceps aliqui fuerint, ratum non esse habituros, nisi iterum hujus istius Doctoris Alexii judicio atque examini subjiciantur. V. Ftas bene valeat. Petricoviae, VIII Martii.

746. Stanislao Borek, Decano Cracoviensi, et Canonicis quibusdam sigillatim.

Petricoviae, 10 Martii 1552.

Erumpunt hic in dies rumores de infirmissima valetudine Venerabilis fratris nostri, Dni Mathiae Zielinski, Cracoviensis Canonici, qui ita ex doloribus laborare dicitur, ut pene agere animam videatur. Etsi autem ita singulos VV. Ftatum amem, ut eos quam diutissime mecum esse cupiam, huicque isti Dno Zielinski ad pristinas vires reditionem imprimis optem: si quid illi tamen humanitus acciderit, a Ftate V. etiam atque etiam peto, sed ita, ne quid postulata mea causae ipsi et dignitati atque gratiae, qua apud VV. Ftates est Dnus Georgius Podlodowski,

---

[1] = in circulo.

R. Mtatis primarius Secretarius, incommodent, ut eam domum [1], quam nunc Dnus Zielinski inhabitat, in Dnum Podlodowski pro virili sua parte conferri curet, qui vir medius fidius eo est et loco apud R. Mtatem et gratia apud omnes viros principes, ut rebus atque necessitati Ecclesiae magno usui esse queat, si ab illa hoc isto beneficio adfectus fuerit, quod ipsum profecto beneficium non alia ratione petere videtur, quam ut possit ex proximiore loco usibus Ecclesiae et nostris omnium commodis inservire. Porro domum eam, quae commigratione Dni Podlodowski, si ita forte evenerit, vacua facta fuerit, quaeso, ut suffragio suo tribuat sive Dno Slomowski, sive Dno Corczbok [2], Canonicis. Alterum apud V. Ftatem impetret res ipsa et dignitas Dni Podlodowski, alterum autem vel utrunque etiam mea cura atque vigilia, quam ad res et communes et privatas nostras hic in Comitiis offero, quae quanta et quam efficax sit, res ipsa loquetur, et fortassis etiam scripta atque literae eruditorum. Bene valeat Ftas V. Petricoviae, X Martii.

747. Bartholomaeo Gądkowski, Vicario, et Canonicis [3] sigillatim.

Petricoviae, 10 Martii 1552.

Non adferat quicquam mali ominis mea ista epistola valetudini Venerabilis fratris Dni Mathiae Zielinski, ita enim et hunc istum et omnes Ftates VV. amo, ut illos mecum quam diutissime esse cupiam. Sed tamen si quid huic humanitus acciderit, sicut jam rumores hic increbescunt, quaeso, ut in domibus distribuendis eam rationem mea causa sequatur V. Ftas, ut haec quidem, Dnus Zielinski quam incolit, Dno Podlodowski, quae nunc est autem Dni Podlodowski, Dno Slomowski aut Dno Corczbok [2], Canonicis, concedatur. Alterum impetret res ipsa et dignitas atque gratia Dni Podlodowski, qua tum apud Regem est, tum apud omnes viros principes, alterum vero vel potius utrumque meae curae atque vigiliae, quibus mihi res et communes et privatas nostras in his Comitiis nostris tuendas desumpsi, quae meae vigiliae quot sint, quidve valeant, res ipsa indicabit et fortassis etiam monumenta eruditorum. Nolo autem, ut haec ista postulata mea ita a Ftate V. accipiantur, ut causae eorum, pro quibus fiunt, aliquid officiant. Bene valeat Ftas V. Petricoviae, X Martii MDLII.

748. Petro Porembski, Officiali, et Canonicis [3] sigillatim.

Petricoviae, 10 Martii 1552.

Ita et omnes, qui sunt in hoc Collegio Ecclesiae meae Canonicorum, et Dnum Zielinski amo, ut quae scribo, minime cupiam evenire. Sed tamen quoniam constans quaedam fama huc adfertur de ipsius Dni Zielinski Canonici invaletudine, quae tanta esse dicitur, ut a fine extremo paululum abesse videatur, V. Ftatem quaeso: primum, ut si forte hinc Dnus Zielinski commigrarit, domum, quam inhabitat, in Dnum Podlodowski pro virili sua parte conferri curet, qui vir ita apud R. Mtatem et ubivis gratiosus est, ut omni nostro atque vestro etiam beneficio et favore dignissimus judicetur; deinde, ut quum hic iste Dnus Podlodowski ad

---

[1] Capitularem. [2] Joanni. [3] Cracoviensibus.

eas aedeis transierit suasque reliquerit, has istas vel Dno Slomowski, vel Dno Corczbok curet assignari. Debet id Ftati V. aequissimum videri, vel sua sponte vel nostra etiam causa, qui nunc nihil laboris nihilque operae intermittimus ad ordinis nostri dignitatem et incolumitatem conservandam, quemadmodum vel alii loquentur, vel posteritas grata recordabitur. Sed haec mea postulata quaeso, ne quid V. Ftas legum nostrarum praescripto derogare existimet. Bene valeat.

749. Bartholomaeo Gądkowski, Vicario Cracoviensi.

Petricoviae, 11 Martii 1552.

Retineri a quibusdam patronis apud acta V. Ftatis dicitur pecunia debita Honorabili Joanni Chodorowski ex censu altaris, quod is in Ecclesia Divae Mariae in circo Cracoviensi possidet, sub ea quidem specie, quod ipse Joannes Chodorowski dicatur officio suo, quod eidem altari debet, non plane satisfacere. Nobis id sane non probatur, si enim nulla causa est alia, cur redditus retineantur, quam quod officio Altarista non satisfaciat, nostrum id certe est animadvertere, non cujusquam alterius ac ne ipsorum patronorum quidem, qui praeterquam accusare apud nos hominis negligentiam, nihil possunt aliud. Sin causa est alia, nulla profecto talis esse potest, ut homini certas sedes propriumque domicilium habenti, sui atque legitimi redditus debeant intercipi. Quod quum ita sit, pecuniam V. Ftas tradet huic Altaristae; si quid est autem, quod patroni in Altarista requirant, id judicio nostro deferant, et injuriam, si qua est, legibus, ut oportet, persequantur. Bene valeat V. Ftas. XI Martii.

750. Praeposito [1] Miechoviensi [2].

Petricoviae, 11 Martii 1552.

Volebam, quum apud V. Ftatem essem, discendens Cracovia, eam alloqu i ut possessiones, quas ad Calissum civitatem habet, Grodzisko, Rokutowo, Jankowo, cuidam locet ex meis familiaribus; sed factum est, ut et ego oblitus sim, et V. Ftas antequam ego cum ea loquerer, possessiones illas alteri cuipiam ita locaret, ut alienatae magis, quam locatae fuerint, id quod hoc fero molestius, quod omnia, me inscio Episcopo et ordinario, sunt peracta. Nobis autem Episcopis et Synodi autoritate [3] et Regio mandato praeceptum est diligenter, ut animadvertamus, ne inconsultis nobis aliquid unquam de possessionibus monasteriorum per Abbates et Praepositos statuatur, quod praesertim alienationis rationem redoleret. Quamobrem quum Deo gratia redierimus, scito V. Ftas, nos esse causam quaesituros diligenter, cur haec ista alienatio nobis inconsultis sit facta. Nunc autem a Ftate V. petimus, ut silvam quandam Cierscheno [4] dictam, ad has quidem possessiones pertinentem, sed ab iis distantem longius, concedat mea causa Bartholomaeo Suchorzewski, familiari nostro. Nos id V. Ftati aliunde sarciemus, et in inquirendo de alienatis possessionibus benigniores nos praestabimus [5], si illa se quoque postulatis istis nostris accommodaverit. Bene valeat.

---

[1] Joanni a Lwowek.
[2] Miechów w wojew. krakowskiém, klasztor Miechowitów czyli Bożogrobców.
[3] Cf. in Appendice Constitutiones Synodi Petricoviensis 1551. [4] Sic! [5] !

751. Benedicto, Episcopo Posnaniensi.

Petricoviae, 14 Martii 1552.

Quae sacerdotiorum commutatio inter Dnum Skrzetusowski et Albertum a Coźmin ad acta V. R. Dtionis facta fuit anno ante superiorem proximo, ea ex una parte finem sortita est, ex altera non est sortita, nam Skrzetuszowski Ecclesiam Lechninensem [1] parochialem obtinuit, Albertus Canonicatum ad Mariam Magdalenam Posnaniae non obtinuit. Ita alter re fruitur concupita, alter et optata caret et certa sua est exclusus. Acta res dolo malo esse videtur, contra formulam fiduciae a veteribus usurpatam, id quod me Hercle! hoc est turpius, quod res inter ejusdem et nostri ordinis viros acta est. Pertinet ad V. R. Dtionis aequitatem plurimum, id totum corrigere. Sufficiat, quod a solutis et prophanis hominibus ordo noster impetitur, nihil opus est, ut nos inter nos tumultuemur, si enim invicem mordebimur, consumemur, et si nostros homines a nostris ludificari patiemur, quomodo eosdem ab exterorum et prophanorum impetu defendemus? Hic Albertus est inter notos meos, vir bonus et frugi Presbyter, quo magis a V. R. Dtione peto, illius ut justam causam mea quoque gratia tueatur et defendat beneque valeat. XIIII Martii, Petricoviae MDLII.

752. Bartholomaeo Gądkowski, Vicario Cracoviensi.

Petricoviae, mense Martio 1552.

Gravatos se esse jurisdictione V. Ftatis queruntur lanii Cracovienses, et quod nobis multo est acerbius, ob eam forte causam, quae jam illis per nos remissa erat, sicut docent eae literae, quae ex Cancellaria nostra illis datae fuerunt. Quas literas quod V. Ftas in judicio suo ratas, ut fertur, non habuerit, vel dignitati nostrae detraxit, quum acta nostra rescinderet, vel de fide Praefectorum Cancellariae dubitavit, quum quae per illos acta sunt, per nos esse acta non crederet, quorum alterum magis fortasse, sed tamen utrumque gravissime ferimus. Nam si ea res, quam lanii olim commiserant, tanti esse V. Ftati videtur, ut censuris a nobis solvi non debuerint, sunt alia et quidem multo graviora, quae nec per nos nec per quenquam censuris vindicantur, sed temporis necessitati remittuntur et condonantur. Nos tamen profecto illos magni adducti rationibus et poenitentiae indiciis solveramus; Praefecti autem Cancellariae nostrae sicut omnibus in rebus faciunt, ita in hac quoque literas jussu nostro et mandato dederunt. Quamobrem hortamur V. Ftatem, ut et literis nostris deinceps majorem honorem habeat, et erga lanios hoc tempore ita se gerat, ut eos censuris esse solutos patiatur, nisi forte quid commiserint, quod post datas literas nostras commissum esse videri possit. Bene valeat. Petricoviae.

753. Petro Głogowski,
Internuncio ad Concilium Tridentinum.

Petricoviae, 26 Martii 1552.

Quos labores quaeque pericula adierim, dum dignitatem nostram ordinisque nostri autoritatem in Comitiis defendo, omnes hic viderunt, V. autem Ftatem id

[1] Sic!

undelibet potius, quam ex me mallo intelligere. Pugnatum est studio et contentione incredibili quorundam ex Senatoribus, ordinis cum prophani tum nostri fortassis etiam, qui summissis Equitum Nunciis id egerunt, ut jurisdictio nostra plane everteretur, quae contentio medius fidius hoc fuit major violentiorque, quod non subito, ut incensa est, etiam fuit extincta, sed semel excitata, flabellis vero et ventillatione malevolorum agitata arsit continuorum duorum mensium incendio. Horresco memoriam ejus temporis repetens. Sed hos istos impetus Deo gratia, vel retudimus laboribus vigilantiaque nostra, vel sustinendo evicimus certe quidem: ex pugna profecto incolumes abiimus. Quae omnia, ut dixi, referant alii, ne nos ipsi nostra praedicare videamur; illud ego referam, nisi nos Deus respexerit, nisique celebre istud Concilium legitimas aliquas conservandi nostri et religionis rationes iniverit, nisi etiam de plerisque rebus ita constituerit, ut secundum Deum aliqua etiam temporum ratio habita esse videatur, paulo post periimus, neque tam nos, quam ipsa ordinis nostri dignitas et autoritas, quam qui coeperunt semel convellere, non est sperandum, ut desistant, quam diu causas easdem habebunt eam impugnandi. Haec V. Ftas quum bene secum perpenderit, quae hominum nostrorum mores et libertatem habet perspectissimam, etiam Rmo Dno Cardinali Praesidenti nostro nomine nunciabit, nostraque studia et obsequia pluribus verbis illi deferet, et vero orabit diligenter, res ut nostras, vel potius Ecclesiarum nostrarum ita Sacrosancti istius Concilii cura atque consilio gubernet, ut in tuto esse collocatae videantur. Nam sic quidem, ut sunt (fallar utinam!), pessum ibunt. Rmus Varmiensis [1], qui in Concilium legatus et Comitiorum [2] decreto et approbatione nostrae Synodi [3] erat designatus, hic nobiscum manet, Rmus autem Vladislaviensis [4] R. Mtatis edicto proficiscitur. Quaeris, quid sit? hem! magnum est misterium! Mihi et plerisque Varmiensis probabatur, Vladislaviensem acta ipsius et rei exitus comprobabit fortassis, declarabit certe quidem. Id etiam quum V. Ftas meo nomine Rmo Dno Praesidenti dixerit, adjunget illud quoque diligenter, ut Sua Dtio R. observet, quonam studia et conatus hujus istius Episcopi vergent et inclinabunt, meam autem hanc epistolam R. Dno Maphaeo quamprimum V. Ftas transmittet, quaeso, est enim momenti alicujus. Et bene valeat. Datum XXVI Martii, Petricoviae MDLII.

754. Bernardo Maphaeo Cardinali.

Petricoviae, 26 Martii 1552.

Restinximus Deo gratia incredibilium contentionum ardorem atque incendium, quibus inflammata Nobilitas in nostram ordinisque nostri internecionem mirifice ruebat, neque quicquam continuo duorum mensium taedio defatigati sumus, ut autoritatem dignitatemque nostram vindicaremus. Quod quo studio, quibus laboribus, quo sumptu etiam et impensis peregerimus, non dico, ne quid de me ipso cum invidia narrare videar; narrent et narrabunt alii. Equidem sollicitudinis curarumque mearum propositum illud fuit, ut homines intelligerent, me non tam meo unius aut solius etiam Poloniae incommodo permoveri, quam totius Ecclesiae Sedisque istius Apostolicae injuria atque indignitate, cui ego Sedi secundum

[1] St. Hosius. [2] Petricoviensium a. 1550? [3] Petricoviensis a. 1551.
[4] J. Drohojewski, miany przez wszystkich za heretyka, z czém się zresztą sam nawet nie taił.

Deum omnia me debere diligenter profiteor et prae me fero. Nam me quidem quod attinet, possum id fortassis mihi jure quodam vendicare, ut confidam, me Dei Maximi benignitate iis amicis atque clientibus dignitatem meam egregie tueri posse, in mediis etiam malevolorum inimicitiis. Sed habui libenter hunc honorem Sedi Apostolicae, ut ejus gratia darem omnem operam, ut omnes nostrorum hominum erga illam inimicitiae sublatae esse hoc tempore viderentur. Hanc gratiam illi retuli pro summis ipsius erga me beneficiis, quae quum mihi semper antea exhibuisset, tamen ne proximis diebus quidem intermisit, quum Sanctissimus Dnus Noster et literas ad me daret benevolentiae plenissimas, et mensium suorum concessionem benignissime polliceretur, ac nisi me quid fallit, etiam clementer largiretur. Nam quum Sua Stas scripserit, se concessisse, ad Vque R. Dtionis literas me relegarit, fit, ut existimem, vel oblitam esse R. V. Dtionem, eas mihi concessionis literas mittere, vel misisse per eum, qui mihi non reddiderit, quorum alterutrum ut sarcire nobis V. R. Dtio dignetur, ab illa diligenter etiam atque etiam peto et quaeso. Ac primum quidem qua ratione sarciat, intelligit; sarciet enim, missis nobis ejusmodi indulti literis in triennium, quales missae paulo ante fuerant in hunc istum annum, qui est praeterlapsus; alterum autem, indicato nuncio, per quem miserit, si forte miserit. Brevius ago, fretus summa V. R. Dtionis erga me gratia atque benevolentia. Curabo profecto, ut me ejus officii, cum tota haec Respublica Romana, tum privatim ipsa quoque V. R. Dtio gratissimum experiatur et cognoscat. Rmus Episcopus Varmiensis, in Concilium qui olim Legatus designatus erat, non proficiscitur, homo non modo inter nostros rara doctrina et pietate, sed cum omnium profecto gentium et nationum viris doctis comparandus, multarum etiam praeferendus. Proficiscitur Regio mandato Episcopus Vladislaviensis [2], cujus quae sit viri eruditio, quodque doctrinae genus, res ipsa indicabit. Designatus est occultis quibusdam juventutis suffragiis, qui Principem [3], juvenem quoque ipsum, eo invitum perpulerunt. Equidem et praedictorum recordatione et futurorum quadam prospicientia ita moneor, ut magnopere verear, ne quid hic secus aliquando eveniat, quam et religioni ipsi et Sedi huic Apostolicae expediat, nisi omni ratione provisum fuerit, ut ex Sacrosancto isto Concilio aliquid tandem exoriatur, quod omnibus pium, quod religiosum, quod vere christianum videatur. Quo magis a V. R. Dtione peto et quaeso, ut quae intelligit, quantum in hoc isto Concilio insit momenti, in utramque partem det operam pro autoritate prudentiaque sua, ut religio ipsa fixa firmataque, addo etiam composita et pacata esse videatur. Hoc iterum atque iterum vehementer V. R. Dtionem oro et obsecro, cui omnem meam servitutem libentissime defero. Datum XXVI Martii MDLII.

755. Paulo [4], Episcopo Vilnensi.

Petricoviae, 27 Martii 1552.

Delectavit me plurimum id, quod erat in literis V. R. Dtionis, delectari illam iis rebus, quae per me pro religione dignitateque nostra sunt gestae. Equidem dedi omnem operam, ut si religio in tantis multorum hominum adversus eam odiis optatum cursum tenere non posset, eum teneret tamen, qui optato proximus

---

[1] St. Hosius. [2] J. Drohojewski.
[3] Sigismundum Augustum. [4] Algimunt.

videretur, idque plane Divino munere sumus consecuti. Quamobrem in quo mihi gratias agit V. R. Dtio, id ego totum Deo autori fero acceptum, qui Ecclesiae suae sicut promisit, non defuit, a Vque R. Dtione peto et quaeso, ut sicut facit, pergat in tuenda et defendenda Ecclesia, hoc maxime tempore, quum, qui religioni et Reipublicae praeest, cum praesentem habebit Serenissimum Principem nostrum. Ego non modo in rebus actis communibus, sed privatim etiam in singulis studium et officium meum paratus sum declarare V. R. Dtioni. Pro Dno Archidiacono [1] quod postulat, non id me modo male habet, quod postulatis ipsius satisfieri per me non potest, sed id etiam idque multo magis, quod Dnus Archidiaconus ea petat, quae intelligit me praestare non posse, sine summa et mea et Ecclesiae jactura, quodque pro iis rebus contendat gratia Summorum virorum et meorum amicorum, quibus me negare quicquam modestia mea prohibet, concedere autem, quae petit, prohibet jusjurandum, quo Ecelesiae me obstrinxi. Quanto rectius fieret, si Dnus Archidiaconus rebus suis, quas praecessorum meorum liberalitate obtinet, tranquille utatur, meisque me vicissim uti permittat neque patiatur, ut quorum hominum gratiam atque benevolentiam non tam nostra unius, quam ordinis nostri et Ecclesiae causa veneramur, de ea parum solliciti esse videamur, dum ea Dno Archidiacono negamus, quae praestare, sicut dixi, non possumus. V. R. Dtio id ut hominem hortetur suo, nostro autem nomine et Ecclesiae ut roget, ab ea vehementer peto. Quam diu bene valere meque, ut consuevit, amari cupio. Datum Petricoviae, XXVII Martii.

756. Joanni Jasienski [2], Archidiacono Vilnensi.

Petricoviae, 28 Martii 1552.

Quod neque ego iis in rebus, quas petit V. Ftas, amorem meum in illam declarare possum, neque ipsa petere intermittit, tamen utrumque acerbum est, sed illud acerbius, quod magnopere vereor, ne ii viri, quorum gratia contendit V. Ftas ad obtinendum, quae postulat, et quos ego officio benevolentiaque mea usibus atque necessitati Ecclesiae conciliaram, hi Ecclesiae reddantur inimici, si non obtinuerint, quod petunt pro V. Ftate, quodque ego praestare sine fraudis et perjurii infamia non possum. In quo non modo id mali esset, quod eorum opera et autoritate uti non possemus, ad res Ecclesiae adversus multorum impietatem defendendam, sed illud etiam, quod quos prius dignitatis nostrae et religionis propugnatores habuimus, eosdem postea fortassis oppugnatores experiemur, quo nihil in rebus nostris perniciosius cogitari possit. Cujus rei jactura non modo in universum nostrum ordinem grassaretur, sed etiam privatim ad V. Ftatem permearet. Fieret enim procul dubio, ut dum V. Ftas ad ea, quae multa habet Deo gratia, plura etiam conatur adjungere, illa quoque, quae habet, amitteret. Sic enim sibi velim persuadeat, res nostras hoc tempore secundum Deum sola quorundam erga nos benevolentia constitisse, quae si omnibus in universum nobis erepta fuerit, etiam erepta singulis videri poterit. Quamobrem quum nulla causa est, ne abutamur, quaeso, hac ista eorum benevolentia in mutuam nostram perniciem atque interitum, servemusque eam potius ad res communes defendendas, quam ad

[1] Vilnensi, J. Jasieński. [2] W rkp. przekręcone na „Lasienski“.

evertendas privatas alicujus. Hoc si V. Ftas diligentius secum perpenderit a suaque ista petitione destiterit, et rectissime fecerit et me sibi ad alia obligarit. Datum XXVIII Martii MDLII, Petricoviae.

757. Julio III, Pontifici Romano.

Petricoviae, 30 Martii 1552.

Magnopere laetor, probari consilium meum V. Stati, quod si minus prudens fuit, ac certe ab optima in V. Statem fide, in Ecclesiam vero ab optimo animo prodierat. Qua ex re cum optimos et suavissimos fructus cupio, tum incendor quoque ad studia consimilia, quae lubens semper Dei Ecclesiae Sedique isti Apostolicae praestitero. Equidem Sanctissime Dne res nos ipsa atque tempus etiam atque etiam commovet, ut quod semel V. Statem oravimus, idem iterum atque iterum eam obscremus, non quod vereamur, ne semel frustra oraverimus, qui jam ut videre videmur, facile quae voluimus, exoravimus, sed quod, quum a V. State, sicut a Diis quoque ipsis Immortalibus aliquid assidue sit orandum, aliud, quod oremus hoc tempore, non habeamus. Tanta est exspectatio tantaque opinio ejus istius Concilii Tridentini, cum ubique pene gentium, tum apud nos quoque, ut cum magna contentione in Comitiis nostris Petricoviensibus ab Equitibus oppugnaremur de nonnullis religionis capitibus, hac una re animos eorum sedaverimus, quod Concilium iis de rebus institutum non modo sit jam in cursu, verum etiam propemodum in exitu, quem exspectare multo praestiterit, quam odiis inter nos et inimicitiis conflictari. Quamobrem incumbat per Deum Immortalem in hanc curam atque cogitationem V. Stas, ut in hoc isto Concilio quum fides in Deum constanter retenta fuerit, charitati mutuae nonnullis in rebus servitium esse videatur, quam charitatem quo studio, quibus rebus et artibus conservare oporteat, abunde V. ipsa per se Stas intelligit. Multa suffert charitas, multa credit, multa sustinet, multa etiam de suo jure concedit. Aliorum id, sed multorum non mea causa scribo; ego enim is sum, cui ea Ecclesiae constitutio, quae nunc est, ita placet, ita etiam satisfacit, ut nihil ordinatius, nihil absolutius humano ingenio reperiri atque constitui potuisse existimem. Legati nostri venient etiam et Concilio intererunt, quanquam et qui prius designati erant, pietate et doctrina insignes viri, sunt immutati, et hi, qui nunc sunt designati, ne proficiscantur, datur a quibusdam opera. Ego alios, quam istos [1] maluissem, sed tamen hos quoque spero munus injunctum recte esse obituros. Hic religionis rationem, ut in tanta hominum et temporum malignitate potuimus, constituimus magnis nostris et plurimis laboribus, sumptibus, vigiliis, de quibus cetera dicant alii, ego id dico tantum, me omni ratione curavisse, ne res opesque meae Ecclesiae ulla ex parte defuisse viderentur, quae mea studia si optatum successum non tenuerunt, ac eum tamen, qui proximus fuit, sunt Dei benignitate consecuta. In mensium donatione et concessione sum V. Statis gratiam expertus magnam atque singularem, quae me Sanctae istius Sedis studio incensum inflammavit vehementius. Sed est, quod hic quoque non tam a me quam a ceteris desideretur, quod quum mihi V. Stas triennii donationem per suam epistolam benignissime pollicetur, ad Rmique Dni Cardinalis Maphaei literas remitteret, ego quidem facile acquiescam, cui verbum ipsum V.

[1] J. Drohojewski.

Statis prolixaque R. Dni Cardinalis epistola planissime satisfacit, ceteri non item, qui certis ad eam rem indulti literis opus esse dicunt. Quas quidem ego literas quod hactenus non receperim, tribuo vel oblivioni R. Dni Cardinalis praedicti, vel nuncii infidelitati dicam, an negligentiae. V. autem Stati supplico, velit pro coepta sua erga me gratia et clementia imperare eas indulti literas, quarum vi et robore fretus, eos aliquando remunerer, qui ad res communes nostras tuendas et defendendas eruditione frequentes adsunt nobis, eos vero ad simile etiam studium et officium invitem, qui id tantum exspectant, ut me in tanta Statis V. gratia esse cognoscant, ut ipsius liberalitate operas et labores eorum pro Ecclesia sarcire possim. Id a V. State iterum atque iterum vehementer oro, cujus me clementiae totum do et trado. Datum III Calendas Aprilis MDLII.

758. Bernardo Maphaeo Cardinali.

Petricoviae, 30 Martii 1552.

De laboribus nostris, quos dum religionem, dum Ecclesiam, dum Sedem Apostolicam in nostris istis Comitiis tuemur, pertulimus, scripsimus quaedam superioribus literis [1] ad V. R. Dtionem, quae veremur, ut ad eam pervenerint; scribimus nunc etiam nonnulla breviter et strictim SS. Dno N., quae ut Suae Stati nostro nomine V. R. Dtio reddat, plurimum ab ea rogamus. Equidem nullis neque laboribus, neque sumptibus pepercimus, ut Ecclesiae in quadam veluti obsidione succurreremus, perfecimus certe quidem, ut gravis atque acerba hostium irruptio prohibita esse videatur. Reliqua praestare V. est R. Dtionis et aliorum, imprimisque SS. Dni N. et Concilii istius Tridentini, cujus nos autoritate teximus etiam, dum in acie versaremur, sicut ex hac epistola V. R. Dtio intelliget, quam SS. Dno N. mitto. Non possum autem intermittere solitas preces meas ad R. Dtionem V. de hoc isto Tridentino Concilio, cujus autoritatem vellem atque cuperem ab omnibus Sacrosanctam haberi. Tanta esse hominum et multitudo et potentia videtur, qui in Sanctae Ecclesiae Constitutionibus multa requirunt, multa desiderant, ut ni aequitate aliqua placati fuerint, Concilii autoritatem, quam apud omnes gravissimam esse oporteret, non magnopere reverituri esse videantur. Sed de eo etiam scribimus pluribus Suae Stati. De mensibus Suae Statis concessos mihi esse intelligo, concedi autem non video. Ac mihi quidem quanquam illud fortassis sufficeret, tamen quoniam quos Ecclesiae rebus tuendis adhibui, quosve deinceps etiam adhiberi oportebit, viri docti et eruditi, quorum copia profecto non destituimur, videre etiam vellent, quo spes suas fulcire queant. Vehementer a V. R. Dtione peto et quaeso, sicut superioribus quoque literis petii, ut ejusmodi indulti literas mihi mittat, quae promissam mensium triennii donationem re ipsa praestent et exhibeant, ut quandoquidem nos de gratia SS. Dni N. plurimum nobis pollicemur, reliquis etiam persuadere idem possimus, iis vero praesertim, qui id unicum argumentum habent, sua, quae Ecclesiae praestiterint, obsequia, per me remuneratum iri, si me in gratia atque clementia SS. Dni N. positum, ornari etiam et augeri ipsius liberalitate perspiciant et cognoscant. Dabo profecto operam, ut me V. R. Dtio sui istius officii et diligentiae per primam occasionem gratissimum experiatur, Datum III Calendas Aprilis, Petricoviae.

---

[1] Cf. 754.

759. Francisco Lismanino.

Petricoviae, 2 Aprilis 1552.

Ex Custode fratre [1] intellexi, quae et a Rege et a me petat V. Ftas, quorum in altero opera, in altero liberalitate nostra opus erat. Liberalitatem praestare non fuit neque loci hujus neque temporis, quum et quotidianis impensis ultra quater mille florenos [2] exhausti simus, et vetere tributo mille quadringentorum florenorum [2], quos nunc exoluimus, onerati, novum extimescamus, quod nobis incumbere videtur. Operam autem meam quid praestarem? quum a quo rebus monasterii [1] subsidium petiturus eram, is ipse a nobis subsidia efflagitet. Me quod attinet, valde doleo, rem monasterii eo redigi miseriae, poenitet etiam, quod hoc tempore succurere pro mea in illud inque V. Ftatem voluntate non potui. Sed quando potero, quum isthuc venero, dabo operam, ne voluntas defuisse videatur. De Monialibus [3], quo magis amo V. Ftatem, hoc sum plus sollicitus, quomodo rem de alienatis possessionibus cum eis transegerit; V. Ftas nihil significat, Custos etiam nihil dixit. Nollem, ut plus illa temeritate, quam V. Ftatis aequitate et gratia nostra valuisse videatur. Quae bene valeat. Datum II Aprilis, Petricoviae.

760. Bartholomaeo Gądkowski, Archidiacono Cracoviensi.

Petricoviae, 9 Aprilis 1552.

Queruntur ii, qui sunt in Cancellaria nostra, laboribus suis proemia usque adeo non respondere, ut praeter labores nihil pene percipiant, hoc maxime tempore, quum propter nostram a dioecesi absentiam, eae res, in quibus fructus est, isthic agantur, hic autem eae tantum, in quibus opera luditur. Quod quum ita sit, hortor V. Ftatem, et si patitur rogo, ut qui hic in Cancellaria nostra labores nobiscum praetulerunt, eos illorum quoque fructuum, quos isthic percipit V. Ftas, faciat participes, sicuti id semper de more deque jure fuit observatum. Bene valeat. Datum Petricoviae, IX Aprilis MDLII.

761. Joanni, Episcopo Vladislaviensi.

Petricoviae, mense Aprili 1552.

Turba earum rerum impeditus, quas hic quum essemus, in commune omnes curavimus, privatis rebus minus vacare potui, quam et volebam et fortassis necesse fuit; id igitur literis persequamur oportet. Venerabilis Adrianus Skaszewski, Ecclesiae V. R. Dtionis Crusviciensis Decanus et meus Thesaurarius, servitor autem non meus magis quam R. Dtionis V., obtinuerat olim a me literas exspectationis alicujus Canonicatus sive Praefecturae ecclesiasticae in Ecclesia Vladislaviensi. Eas literas Romanus quoque Pontifex approbavit et quidem ita approbavit, ut quod jus ipsum spectat, firmius excogitari non possit. Sed ille juris sui tantam firmitatem, quantam dico, et quanta major esse non posset, gratia praeterea atque benevolentia V. R. Dtionis condire vellet efficereque, ut quod juris fundamento

[1] Franciscanorum Cracoviensium? [2] Sic!
[3] S. Andreae Cracoviensibus.

nixum solide consistit, idem gratiae V. R. Dtionis coloribus perspersum venustius etiam appareat. Quamobrem fretus singulari suo studio et observantia in R. Dtionem V. ab ea petit, potius uterque petimus, ut R. Dtio V. robori hujus istius exspectationis ipsius calculum quoque suffragii sui adjiciat, ipsique testatum faciat, quod jure alioqui obtenturus esset, sua quoque gratia libenter ipsi concedi. Cognoscet hominem V. R. Dtio gratissimum, me autem quoque in iisdem ejusmodi rebus deinceps talem habebit, qualem ipsa voluerit. Quam bene valere opto.

762. Sigismundo Augusto Regi.

Varsaviae, 19 Aprilis 1552.

Etsi me unum plus ceteris sapere non existimo neque existimavi unquam, tamen quoniam omnes ejus legationis rationes meae collegarumque meorum [1] fidei fuerunt a S. Mtate V. concreditae, et quoniam sua cuique ut corporis figura, sic animi sententia est, visum fuit de praescripto nostrae legationis, retenta universa sententia et argumento servataque V. Mtatis ubique dignitate, nonnihil immutare, quod dispositionem et elocutionem attinebat. Etsi enim optime inciderat, quisquis illam orationem tanquam vestem inciderat, sicuti in Senatu quoque praesente V. S. Mtate dictum fuit; tamen quominus conceptis illis verbis uterer, cum cetera in causa fuerunt, tum prolixitas imprimis, deinde orationis totius severior quaedam majestas, quam vel mulier ferat, vel mater a filio exspectet, postremo exordii quoque et conclusionis ratio quaedam perturbatior, quam vel Mtatis Suae S. dignitas, vel necessitas rei requireret. Itaque orationem habui eo modo iisque verbis, sicut mitto V. S. Mtati. Ceterum qui progressus ejus rei fuerit, si V. quoque S. Mtas adire non gravatur, dicam brevissime. Venimus Varsoviam sabbato [2] ejusdem hebdomadae, qua V. S. Mtatem reliquimus, quumque Reginalis Mtas tempus legationis obeundae arbitrio voluntatique nostrae permitteret, ita fecimus. Postridie [3], qui dies erat Surrectionis Dominicae, Suam Mtatem [4] Mtatis V., Senatus nostroque nomine diligenter salutavimus, detulimusque prolixe Suae Mtati et V. Mtatis pietatem atque observantiam et Senatus nostraque studia et obsequia, quod ipsum quoque deinde Ill. sororibus V. Mtatis fecimus. Ad ea Reginalis Mtas comiter et humaniter, Ill. autem Reginulae etiam demisse responderunt, omnes autem amanter et honorifice, nisi quod Ill. Sophia salutationi adesse reliquiis adhuc febriculae impedita non potuit. Haec agebantur, antequam Sacrum peragi coeptum esset, nam salutatione finita Suam Mtatem Reginalem in templum deduximus, reliquumque diei religioni dedimus et pietati. Mane [5], ubi illuxisset Sacrisque litatum jam esset, quod tempus ante prandium datum fuit, eo nos tempore legationem obivimus. Attente et benigne auditi sumus, excitavimusque justam quandam cum lachrymis laetitiam et voluptatem; neque enim aut maternum pectus, aut sororum [6] animus, capere tantam gratiam V. Mtatis sine voluptate potuit, nec lachrymas tenere pro suo incredibili in V. Mtatem studio et observantia. Interfuit legationi et Ill. Sophia, decumbens illa quidem, sed omnia et audiens attentius et reputans diligentius, virgo multis et magnis dotibus ornata, sed fortunis et

---

[1] Podpisani na końcu niniejszego listu. [2] 16 Aprilis. [3] 17 Aprilis.
[4] Bonam. [5] 18 Aprilis. [6] Sophiae, Catharinae et Annae.

maximis et omnibus dignissima. Igitur quam attente auditi simus, lachrymae hesternae sunt testatae, quas nos quoque ipsos effundere una oportuit, quam benignissime autem, declarabit hodiernum hoc responsum Suae Mtatis, quod quibus verbis pronunciatum fuit, iisdem mittimus V. S. Mtati, factum est enim satis et conatui nostro et desiderio V. S. Mtatis. Nam quod nonnihil ipsius Mtas de conditione sua queri in responso videtur, id ita accipi se velle inquit, ut gravissimis adducta rationibus haec dissereret, multa se indigna pati non ab ipsa quidem V. Mtate, sed quod longe est gravius, ab iis, qui loco et conditione multo sunt Sua Mtate inferiores. A V. Mtate nihil se aliud requirere, quam gratiam, quam defensionem, quam justitiam contra eos potissimum, quibus Mtas Sua despecta est. Plurima ultro citroque dicta fuerunt, ab illa quidem praesentes fortunas suas deplorante, a nobis autem easdem lenientibus et pollicentibus meliora, quae omnia, ut quisquam nostrum primus S. Mtatem V. viderit, pluribus verbis referet V. Mtati. Interim autem omnes V. Mtatem S. uno ore rogamus et hortamur, vel quod Internuncii, vel quod Senatores sumus, ut quemadmodum S. Mtas V. intus in animo optime in matrem Serenissimam inque Ill. sorores suas affecta est, ita aperte et manifeste declaret omnibus, iis autem praecipue, qui nihil fortassis minus vellent, se matris studio singulari et sororum gratia incredibili teneri, ut quemadmodum Mtates Suae laetantur tali ac tanto vel filio vel fratre, ita inimici Mtatum Suarum, qui ipsi nescimus, an V. S. Mtatis amici quoque esse possint, ringantur et doleant, quum eas Suae istius laetitiae suaeque in V. Mtatem observantiae fructus optatos ferre viderint. Hoc non modo nos pro illis, sed ipsae quoque alterae pro alteris V. S. Mtatem orant et obsecrant, inprimis autem Ill. et Nobilissimae virgines non suo magis numero, quam forma et virtutibus tres illas poëticas Gratias referentes, V. S. Mtatem obtestantur, ut Serenissimam illarum suamque matrem ea gratia complectatur, quae omnibus conspicua, multis et iis quidem bonis grata, paucis autem et invidis sit odiosa. Quo nomine pollicentur incolumitatem diuturnitatemque Regni V. Mtati se esse a Deo Immortali praecaturas, quam nos quoque illi supplices ex animo optamus, in cujus nos gratiam et clementiam commendamus. Datum Varsoviae, XIX Aprilis.

Etsi autem speramus, nos ipsos cito fore apud S. Mtatem V., ubi cetera pluribus verbis referemus, quae hic vidimus, audivimus, cognovimus: tamen interea per literas rogamus S. Mtatem V., ut quatenus licet fasque est, per eos, quos huic rei aptos esse intelligit, curet agatque honestis et dignis Mtate Sua rationibus, ut Ill. sorores V. Mtis primo quoque tempore nuptum tradi possint. Erunt postea et reliqua omnia V. Mtati faciliora, et haec Mtatis Reginalis [1] discessio valetudinis causa tuendae poterit commodissime componi. Esse autem ejus petitionis nostrae multas graves justasque causas, coram V. S. Mtati referemus. Andreas [2], Episcopus Cracoviensis; Andreas [3], Episcopus Plocensis; Martinus de Zborow, Palatinus Calissiensis.

763. Anselmo Ephorino Medico.

Bodzętini, 28 Aprilis 1552.

Feci potestatem Andreae Patricio, meo Scribae, Cracoviam eundi curandique valetudinem. Pergratum mihi feceris, si homini arte, consilio, opera tua, quantum

[1] Bonae. [2] Zebrzydowski. [3] Noskowski.

maxime poteris, affueris; est enim ex meis domesticis, sed omnium charissimus manu sua. Bene vale. Datum XXVIII Aprilis MDLII, Bodzencino.

764. Abbati [1] Andreoviensi.

Iłżae, 9 Junii 1552.

Menses aliquot praeterierunt, dum a V. Ftate responsum exspecto ad eas quidem literas, quas pro Joanne Postękalski, servitore nostro, de villa Biezoręda [2] ad ipsam scripseram [3], ad quas miror etiamnum mihi non responderi. Hic quum apud me Postękalski esset, ab eo quaesivi, ecquid sit de illa actum: nihil esse respondit, nisi quod V. Ftas facilior olim et paratior videbatur ad postulatis nostris satisfaciendum, nunc autem et quaedam alia in excusationem adducit et consensionis a fratribus impetrandae difficultatem. Ad alia nihil dico, neque enim est opus; de fratrum autem consensione, difficile creditu est, V. Ftatem, quae inter eos non modo dignitate praestat, sed etiam doctrina, sapientia et sicut nunc dicimus, urbanitate, obtinere id persuasione non posse, quod antea etiam ab iisdem in gratiam Kozłowski obtentum fuit, et quod obtineret quilibet, qui non dico tanta sapientia et doctrina esset, quanta Ftas V. est, sed qui esset saltem mediocri. Res est enim, quam petimus, et sua ipsius honestate et illorum utilitate, et nostra gratia et Kozłowski exemplo facilis impetratu, ut ad causam ipsam nihil plane deesse nobis videatur, praeter voluntatem et studium Ftatis V. Nam de Postękalski ipso quid multa dicere attinet, homine frugi et temperante, dexteritatisque et industriae ejusmodi, qualem ipsa V. Ftas egregie habet compertam? Equidem si illi opera atque autoritate V. Ftatis de hac villa benigne factum fuerit quibuscunque conditionibus, habebit Ftas V. et Conventus hominem, quo ad multas res suas commode uti poterit, et ego sane dabo etiam operam, ut id se nostra causa fecisse laetetur et ipsa V. Ftas et Conventus, idque ab illa vehementer peto et de illa vehementius confido. Sic fiet, ut amplius ne mirer, eam nobis ad priorem epistolam nihil respondisse. Bene valeat V. Ftas. Datum Ilsa [4], IX Juni MDLII.

765. Joanni Verdeno [5].

Thorunii, 21 Junii 1552.

Scripseram ante ad V. Mtiam [6], sed vereor, ut literae pervenerint, abesse enim dicebatur V. Mtia. Nunc ab ipsa iterum peto et quaeso, ut quibus in rebus nobis isthic [7] commodare poterit, poterit autem plurimis, eas pro veteri nostra et summa necessitudine perficiat et exequatur, inprimis illud autem, ut habeamus,

---

[1] Alberto de Clodawa. [2] Bizoręda w parafii Brzegi koło Jędrzejowa, opactwa Cystersów.
[3] Listu tego niema w rkp.
[4] Iłża w wojew. sandomierskiém, majętność biskupów krakowskich.
[5] Proconsuli Gedanensi.
[6] Listu tego niema w rkp., prawdopodobnie opuścił go odpisywacz, zaczém przerwa znaczna w czasie między listami 763 i 764 przemawiać się zdaje; być może jednak, że razem z kilkoma innymi listami z tego czasu opuszczony został dlatego, że go nie pisał Nidecki, który, jak z listu 763 wypływa, udał się był przy końcu kwietnia t. r. do lekarza Eforina do Krakowa.
[7] Gedani, dokąd Zebrzydowski z królem i innymi senatorami zdążał.

quo equos nostros, qui erunt plus quam trecenti [1], in primo nostro adventu ablegemus. In qua re si stabula esse non poterunt, laterficinae et alia id genus aedificia, quae multa sunt in suburbano, poterunt commode nobis subservire. Canteriis etiam nostris si sine suo magno incommodo graminibus gratificari poterit, valde nobis rem est gratam factura V. Mtia, quod illi vicissim et Gedani et ubivis lubentes reponemus. Qua de re faciet servitores istos nostros quamprimum certiores. Datum XXI Junii, Torunio.

766. Constantino Ferber [2].

Thorunii, 21 Junii 1552.

Etsi V. Dtionis erga nos voluntas jam pridem nobis non perspecta solum, sed etiam chara imprimis facta est, tamen haec recens ipsius significatio, quam nobis per suas literas et per puerum nostrum dedit, fuit jucundissima. Quamobrem quoniam initia ipsa jucunde est amplexa V. Dtio, det quaeso operam, ut progressus omnes pari diligentia et studio persequatur, ut sicut nos nihil unquam in ipsius erga nos benevolentia desideravimus, quam nobis semper maximam praestitit, ita neque res ipsa deinceps desiderare quicquam videatur. Curabit igitur V. Dtio, ut sicuti constituit, in domo nos sua excipiat, interim autem, donec adventamus ipsi, servitoribus iis nostris auxilium suum et operam praestet, ut quae pecunia sunt paraturi, ea parare possint commodius, adjuti gratia et benevolentia V. Dtionis. Canteriis nostris graminibus opus erit, in quo quantum nobis V. Dtio gratificata fuerit, tantum nos illi, vel etiam multo amplius benevolentia nostra omnibus in rebus sive isthic, sive alibi reponemus. Datum Torunio, XXI Junii MDLII.

767. Jodoco [3], Abbati Poplinensi.

Thorunii, 23 Junii 1552.

Concessit Regia Mtas mihi, quum videret se premi multitudine, quae circum est, ut iter meum Gedanense alia instituerem, quam qua Sua Mtas proficiscitur. Quamobrem vetus usitatumque iter inire constitui, ad Vque Ftatem divertere, a qua magnopere peto, domo ut me sua lubens excipiat. Cetera parum moror, si quid enim aut foeni aut avenae dederit, gratiam habebo, sin minus, non propterea decedet quicquam ex solita mea in illam benevolentia. Sed tamen officii mihi et gratae voluntatis quidquid praestiterit, dabo operam, ut me omnibus rebus memorem et gratum experiatur et cognoscat. Et vero sunt mihi quaedam, quae si cum V. Ftate communicaro, habebit, unde libertatem suam egregie ab iis tueatur, qui illam forte labefactare aut vellent aut possent. Quod reliquum est, quaeso, ut servitoribus meis in rerum et commeatus emptione consilio esse velit. Et bene valeat. Datum XXIII [4] MDLII, Torunio.

768. Canonicis Culmensibus.

Thorunii, 23 Junii 1552.

Sicut facere solitus fui, quum Vladislaviensem Episcopatum gererem, ut Gedanum proficiscens, per VV. Ftates iter facerem, ita nunc a vetere mea consuetu-

---

[1] Sic! [2] Gedanensi. [3] Kron. [4] Junii.

dine eodem proficiscens, declinare nolui isthicque me fore constitui septimo aut octavo post die. Quod quum ita sit, futurum existimo, ut eadem me VV. Ftates benevolentia excipiant, qua olim quoque solitae fuerunt, idque ab illis etiam peto. Servitoribus autem nostris, quos commeatus causa mittimus, si ostenderint, unde res necessarias facilius comparent, optime de nobis meritae esse videbuntur, et porro quidquid officii praestiterint, optime collocabunt. Amamus nos enim illas, et plus etiam sumus amaturi. XXIII Junii, Torunii.

769. Ottoni Truchses, Cardinali Augustano.

Thorunii, 27 Junii 1552.

Feci semper hactenus jam inde a mutua nostra et prima conjunctione pro constanti meo in R. Dtionem V. studio, ut omnes ipsius fortunarum et dignitatis accessiones laetissimus acciperem, quae eadem res fecit nunc quoque vicissim, ut interturbato rursus nonnihil hoc cursu prosperitatis ipsius non leviter commoveor. Etsi enim nulla privata sua culpa in eam calamitatem inciderit R. Dtio V., tamen magnopero doleo, tantam fuisse casus istius et fortunae iniquitatem, ut ab amplitudine pietateque ipsius manus non abstinuerit. Inprimis autem illud et miror et doleo, edi haec ista acerbissima exempla in Germania, provincia una omnium celeberrima et christianissima, quae literarum, quae artium, quae religionis et Summi Imperii fuit atque est etiam domicilium. Sed communem querelam ingredior. Sua me indignitate et incommodo velim R. Dtio V. existimet permotum esse vehementius, cui consolationem afferre etsi imprimis cupio, tamen impedior his istis locorum et tantis intervallis, ut eam, quam vellem, afferre non possim. Quamobrem quod superest, a V. R. Dtione etiam atque etiam peto et quaeso, ut ab horum malorum conspectu semper se ipsa referat ad virtutem, fidem, pietatem constantiamque suam, neque secum ea computet, quae amiserit, quae ipsa profecto minima sunt, eorum quae obtinuit, sed intueatur ea, quae neque amisit, neque amittere unquam poterit vera suae virtutis et probitatis decora, quorum possessio non vereor, ne non multo plus valeat ad spem et laetitiam R. Dtioni V., quam amissio ceterarum rerum ad luctum et squalorem. Et sicut Dei Maximi nutu factum est, ut in haec tempora V. R. Dtio incideret, ita fore vicissim speret, jubente eo, ut ad pristina et sibi gratissima tempora revertatur. Componet aliquando illi pro gratia et benevolentia sua has istas procellas et tempestates, reducetque et restituet jam pridem nobis obscuratum et ereptum misericordiae suae solem, quo uno restituto et reducto omnia pristino suo vigori et nitori restituentur; Caesaream tantum Mtatem Rma Dtio V. hortetur et commonefaciat, ut quemadmodum semper fecit, omnia sua consilia, instituta, res, actiones ad tempus referat, cui cedere sapientis semper fuit habitum. Ego autem interea R. Dtioni V. polliceor omne meum studium omnibus in rebus, quae ad honestatem et gloriam ipsius, ad tranquillitatem etiam et commodum spectent, ad cetera etiam, quae ex ipsa unquam cognovero. Nam quum semper R. Dtionem V. coluerim, tum nunc etiam, quum in ejus sedem Deo gratia conscenderim, qui R. Dtioni V. omne suum studium et obsequium prolixe commendavit, multo magis dabo operam, ne quid aut in mea veteri illa observantia, aut in benevolentia ejus, qui successit Samueli, desiderare R. Dtio V. videatur, quae bene valeat. Datum Torunio, XXVII Junii MDLII.

770. Stanislao Borek, Decano Cracoviensi.

Thorunii, 27 Junii 1552.

Etsi mandaveram jam pridem Mroczek, ei qui decimas meas conduxit, ne Ftatem V. in ipsius decima perturbaret, tamen quoniam prima mandata mea non valuisse audio, mando iterum severius, cum quadam etiam animi commotione, nec dubito, quin V. Ftas iis in quiete jam et otio uti possit. Intelliget enim Mroczek, quae sit voluntas mea, quae talis semper fuit, ut quae meae decimae non sunt, eas nunquam aut illi, aut cuiquam vendiderim. Literas ipsas mitto in manus V. Ftatis cum hac epistola. Bene valeat Ftas V. Datum XXVII Junii MDLII.

771. Capitulo Cracoviensi.

Gedani, 15 Julii 1552.

Gedanum quumprimum venissem, neque adhuc satis ex molestia et sumptibus respirassem, incidissem vero cum ipso Serenissimo Rege una in novos tumultus et pericula [1]: redditae sunt mihi literae VV. Ftatum, quas quum aperio, fore existimabam, ut quemadmodum pleraeque aliae Societates et Collegia Canonicorum, quibuscum mihi haud tanta, quanta nobiscum necessitudo intercedit, facto meo gaudere se significant, qui Regi adsim pro ipsis totoque ordine, VV. quoque Ftates idem faciant, gratiasque agant. Sed dum lego, incido in acerba quaedam vocabula et appellationes, impetus praedarum, sanguinis, epistolam autem pene totam ita contextam invenio, ut acerbius ab hoste, iniquius a latrone, petulantius etiam a quoquam fieri in me nihil potuisset. Ac facitis vos quidem istis ejusmodi literis, ut non modo haec VV. Ftatum injuria, quam epistola praesefert, nobis dolori esse debeat, sed ut nos etiam praestitorum officiorum possit poenitere, sicut jam sane eorum, quae vobis impendimus, fortassis poenitet. Sed Ecclesiae profecto cura antiquior apud nos est et erit, quam vel cujusvis infestus in nos animus, vel noster ipsorum dolor molestus esse potest. Ad literas VV. Ftatum breviter respondeo, me Praefectis meis nullam cuiquam injuriam inferre mandavisse, quam si inferrent, dedisse me Venerabili Corciboco facultatem, vobis scientibus, memini, qui injurias omnium in Praefectis pro arbitrio persequeretur. Quo fit, ut aut Praefectos haec facere non credam, aut vos ea ad me potius quam ad Corcibocum retulisse doleam. Sed doloris mei persequendi tempus aliquando et locum fore existimetis velim, neque enim nos haec tanta pati aut licet aut decet, neque etiam propositum est. Nam minae quidem illae, quas in extremo literarum technis proponitis, modice nos tangunt; tangunt nos contumeliae, quibus epistola VV. Ftatum in nos exardescit. Quae res suo tempore, sed interea Ftates VV. bene valeant. Datum XV Julii, Gedano MDLII.

---

[1] Prawdopodobnie skutkiem nocnego zajścia dworzanina Anzelma Gostomskiego i jego towarzyszy ze strażą gdańską. Orzechowski, Annales, str. 121.

772. Consulibus Elbingensibus.

Gedani, 5 Augusti 1552.

Infausta est ac mali ominis haec urbs VV. Dtionum mihi familiaeque meae. Nam primum nepotem meum genere, probitate, dignitate cum sua ipsius, tum nostra quoque insignem pedis alterius usu privavit; ipsa enim privasse videri potest, quum in eo non vindicarit, qui privavit. At ego hunc nequam hominem, quisquis sit, persequar omni mea meorumque inimicitia, nec patiar, ut id prorsus impune ferat, sicut a vobis jam tulit, quanquam a vobis laesi pater pueri, qui idem meus est frater, jus dici de eo postulaverit. Deinde, quum hic fratris famulus aliquando eo missus esset, ut de valetudine nepotis cognosceret, equum ita amiserat, quo vectus fuit, ut periisse plane existimaret. Sed quoniam repertum esse didicit tandem, a VV. Dtionibus utrumque petimus, ut et hunc equum famulo restitui jubeant, et in ipsum nepotis nostri percussorem pro officio suo animadvertant, vel hac una, si aliis non poterunt, ratione, ut illi civitatis illius usus sit omnino interdictus. Bene valete. Datum V Augusti, Gedano.

773. Bonae Reginae.

Gedani, 8 Augusti 1552.

Est ita quidem, quod non modo quum superioribus diebus essem apud S. V. Mtatem, sed a multis jam retroactis temporibus omne meum studium, obsequium V. Mtati dedicavi. Sed tamen non propterea debet silentium meum, quo, postquam a V. Mtate abii, sum usus, aut mirum aut suspectum V. S. Mtati videri. Ilsae quum essem [1], omnem meam cogitationem in itineris apparatu istius consumebam, quodque recens a V. Mtate discesseram, nihil etiam erat, quod tunc magnopere ad V. Mtatem scribendum videretur. Ilsa autem egressus, itineri me dedi magno, molesto, difficili, quod quum peregissem, in novas et majores turbas hic incidi, vel incidimus potius [2]. Tanta vis est enim mali hujus, ut omnes pene eos involvat, qui se huc contulerunt, sicuti ad V. Mtatem vel literis multorum, vel rumore ipso perferri non dubito. Itaque factum est, ut neque fuerit, quid scriberem, neque quando. Nunc autem volui superioris temporis neglectionem corrigere, iis quidem literis, quibus V. Mtatem S. saluto meumque omne obsequium commendo. Quam Deus cum Illustrissimis filiabus diu sospitem et felicem tueatur. Datum Gedano, VIII Augusti.

774. Francisco Lismanino.

Gedani, 8 Augusti 1552.

Excessit Czepel sicut e vita e domo ipsa quoque, quam inhabitavit, quam domum Conventus esse scio Ftatis V. Confido, me tantum possse apud te gratia, ut eam nobis eodem censu concedas, quo alii cuipiam concederes, aut quo hactenus concedebatur. Tuo illam Patricio [3], si nescis, quaerimus, quo neque vicinum

[1] Cf. 764. [2] Cf. 771. [3] Andreae Nidecki.

meliorem, neque moderatiorem inquilinum habere poteris. Ad quam rem hoc facilius assentietur V. Ftas, quod intelligit, de Conventus ipsius vectigali nihil esse deperiturum. Totum solvet Patricius, ego autem Patricium, si est opus, Conventui praestabo. Quaeso, ut ne aliter faciat Ftas V., quam nos amamus et valere cupimus. Datum VIII Augusti MDLII.

775. Alberti Kijowski, Canonico Cracoviensi.

Gedani, 10 Augusti 1552.

Audio, Ftatem V. pro nescio cujus Notarioli voluntate possessionem ejus altaris me inscio accepisse, quod altare decessione Czeplonis in arce Cracoviensi vacuum est factum, cujus altaris jus conferendi non minus penes me est, quam est jus patrimonii mei ceterarumque possessionum, quas legitime possideo. Primum enim altare hoc Episcoporum liberalitate, qui ante me fuerunt, erectum constitit et dotatum, ut jam nemo in eo conferendo, quam Episcopus potiore esse jure debere videatur. Deinde, si quid sibi in hoc genere Sedes Apostolica juris unquam vendicabat, id nunc mihi totum liberalissime concessit. Qua de re quoniam vos isthic dubitare audio (quanquam id omnino minime necesse habeo), affirmare V. Ftati non dubito, rem ita se habere, literas ejus rei locupletes testes esse, vel publicas, quae sunt in hoc genere praecipuae, vel privatas ipsius SS. Dni Nostri Rmique Maphaei Cardinalis et multorum praeterea aliorum, quae omnia benignam sexennii largitionem cumulatissime testantur. Nunc autem praeterea Gedani accepi Rmi Cardinalis ejusdem literas, qui me ad plura etiam et majora, imo ad summa omnia a Sede Apostolica petenda excitat, et ad eadem obtinenda prolixe confirmat, prorsus ut nemini dubium esse debeat, esse isthic nostrum nomen in gratia hominum et benevolentia. Quorsum haec? Ego nulla necessitate adactus haec tam copiose recensui, sed tamen utrique rei satisfacere volui, vel ut intelligas, jus ejus altaris plane nostrum esse, vel si hoc intelligis, sicut profecto pro summa tua prudentia intelligis, ut amorem inde erga te nostrum et benevolentiam veterem agnoscas, qui tecum de rebus iis, tam certis, tam apertis, familiarissime colloquamur. Qui noster in te amor facit etiam illud, ut a te petere et postulare non vereamur, ut persequendi ejus istius juris pro nescio quo Notariolo finem facias, plurisque aestimes autoritatem et jus nostrum, quam fortunas et temeritatem istius, quisquis sit tandem, cui operam suam in hoc altari praestat V. Ftas. Sic enim habeto, nos de hoc nostro jure non modo iis non esse cessuros, qui se nobis opposuerunt, qui tamen omnes, quam sint nobis omni ratione inferiores, res ipsa loquitur, sed si se quis etiam opponat, qui nobis jure, autoritate, gratia, opibus par esse videri possit, in altaris possessione invitis nobis eum esse non passuros. Praeterea autem non committat Ftas V., ut benevolentiae nostrae rationem postposuisse, eosque contempsisse et laesisse videatur, qui vestri ordinis totius et damna praestant et sustinent ruinas. Bene valeat Ftas V. Gedano, X Augusti.

776. Capitulo Sandomiriensi.

Gedani, 10 Augusti 1552.

Archidiaconatum in Ecclesia VV. Ftatum, qui Ceplonis obitu vacuus factus est, Doctori Benedicto Cosminio contulimus, homini erudito et amplissimis quibusque

fortunis ac ornamentis dignissimo. Nota viri virtus est et eruditio non nostris tantum hominibus (amplior est enim, quam ut iis angustiis possit contineri), sed exteris etiam et a nobis remotis, quae ipsius dotes si solae nobis spectarentur, parva admodum aut nostra, aut cujusque commendatione res ipsius apud VV. Ftates egerent; amant enim ipsae quoque sua sponte virtutem ipsam, ad eamque amplectendam toto impetu feruntur. Sed ne quid officio nostro deesse videamur, hominem, rem, personam, negotium, quam possumus maxime VV. Ftatibus commendamus, ab eisque petimus, ut cujus nos rei duces fuimus, ejus vos etiam autores et scriptores fuisse videamini. Accipite hunc hominem in Collegium VV. Ftatum, qui nisi se nobis commodum offerret ipse, omni nobis ratione quaerendus esset et investigandus. Bene valeant Ftates VV. Datum X Augusti, Gedano.

777. Jacobo Płonkowski [1], Canonico Crusvicensi.

Gedani, 13 Augusti 1552.

Dedimus altare Ploncovi tibi non sine uberrimo vectigali, quam ad rem non tam nos deduxit necessitudinis vinculum (quanquam et huic fortassis aliquod tributum est), quam ratio studiorum tuorum. In quae quo tu diligentius incubueris, hoc benevolentiam officiumque erga te nostrum magis provocabis, ut autem diligentius possis incumbere, haec tibi a nobis subministrantur, quae in dies [2]. Quamobrem ne committas, ut haec ad quidvis aliud potius quam ad studia literasque tuas suppeditata tibi per nos esse videantur; alioqui enim quo propensiores nunc sumus ad te juvandum, hoc alieniores postea essemus, si te beneficentia nostra abuti intelligeremus. Sed de his satis. Audio, quosdam se isthic in ejus altaris possessionem ingessisse. Hoc quanquam nihil sit, tamen scribimus Vladario, te ut in possessionem mittat hujus villae, quae est propria altaris ejus. Ibis igitur cum eo, vel si ipse non potuerit, ibis sine eo, acceptis tecum sociis mensae et studiorum tuorum, quos dices nobis hoc nomine rem gratam facturos. Pelles autem bonorum eorum possessione, quemcunque repereris, et deinde pulsis omnibus sex septem dies isthic eris, possessionemque tueberis. Bene vale. Datum XIII Augusti, Gedano.

778. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Gedani, 13 Augusti 1552.

Mitto isthuc in nepotis Succamerariique meorum negotiis, quae fiunt ipsis ab Italo de Klecensi et Visliciensi Canonicatibus in judicio R. Dtionis V. Sicut autem rogavi antea, ut se R. Dtio V. juri potius suorum Polonorum favere, quam exterorum hominum cupiditati obsequi significet, ita nunc quaeso etiam atque etiam, iis se ut potius clementem exhibeat, qui ipsius perpetui servi esse possunt, quam ei, qui accepto beneficio ne videre quidem amplius volet R. Dtionem V. Nos huc [3] cur venerimus, nondum video, sed venimus tamen, V. R. Dtionem non

---

[1] Sic! Płomykowski? późniejszemu kanonikowi krakowskiemu, urodzonemu podług Paprockiego z Barbary Zebrzydowskiéj, siostry naszego biskupa.

[2] Sic! [3] Gedanum.

venisse, non intelligo, cur adhuc possit poenitere, sed confido tamen, omnia fore cum dignitate et commodo Reipublicae, opto certe quidem. Grassari hanc pestilitatem circum R. Dtionem V. summe doleo, Deum precor, ut in iis malis R. Dtionem V. tueatur, nobisque tandem securam praestet et incolumem. Cujus me favori diligentissime commendo. Datum XIII Augusti MDLII, Gedano.

779. Petro Volczewski, Canonico Vniejoviensi.

Gedani, 13 Augusti 1552.

Sicut scripsisti, ut literas tibi institutionis in Clocensem [1] Canonicatum nepotis nostri mitteremus, mittimus exemplum earum, sed cum fide et publica autoritate. A te magnopere petimus, causam ut graviter defendas utramque, nepotis dico et Succamerarii nostri, neque vereare, quidquid opus sit, de tua pecunia numerare; nos enim et omnia tibi libenter restituemus, et operam diligentiamque tuam non patiemur esse irremuneratam. Jus nostrum est, si modo tu eris noster, sed te nostrum esse jam pridem experti sumus. Bene vale. Datum XIII Augusti, Gedano MDLII.

780. Julio III, Pontifici Romano.

Gedani, 22 Augusti 1552.

Pro magno Statis V. et summo beneficio, quod meum hunc magistratum mensibus suis ornare dignata sit, etsi egi ante gratias, tamen ago iterum atque iterum. Ejus rei autem non tam ea causa est, quod Procuratores nostri auri, sicut dicunt, inopia, literas nobis, quae ad eam rem proprie pertinerent, hactenus non miserunt (quanquam et haec aliqua causa est), quam quod sicut hoc beneficium V. Statis habeo charissimum, ita cuperem diuturnum. Aurum mitto, ne quid jam in meorum diligentia desiderem, a State V. autem utrumque peto: alterum, ut dies in literis hic adscribatur, qui fuit tum, quum Stas V. me primum hac praerogativa ornaret, quem diem mei, sicut scio, diligenter annotarunt; alterum, ut cursus ipsius beneficii Statis V. non prius intercipiatur, quam ed eum portum perveniat, qui est literis Statis V. constitutus. Equidem do operam, ut hoc beneficium cedat in ejus Sedis dignitatem et commodum, quae Sedes ejus beneficii dux et autor extitit, ut jam non modo agenda gratia, sed ut etiam veluti referenda officiosus esse existimer. Contuli hoc tempore Archidiaconatus duos [2] duobus summis viris [3], qui praeclaris suis institutis populum in religione, religionem in puritate, puritatem in Romanae Sedis obedientia continent, deincepsque semper efficiam, ut beneficio Statis V. eadem ratione uti videar. Mandet tantummodo Stas V., ut quae peto, obtineam, et ne permittat hos etiam duos viros de Archidiaconatibus aliquorum aut importunitate vexari, aut cupiditate spoliari. Sic Statem V. Deus Immortalis Ecclesiae suae diu servet incolumem, cui me ad pedes supplicem abjicio. Datum Gedano ex Prussia, XXII Augusti.

---

[1] Sic! raczéj „Clecensem".
[2] Sandomiriensem et Crusvicensem?
[3] Benedicto Cosminio et Jacobo Płonkowski, cf. 776 et 777.

781. Bernardo Maphaeo Cardinali.

Gedani, 22 Augusti 1552.

Petieram olim per literas R. Dtionem V., autor ut esse SS. Dno N. velit, ad nos, qui sumus in hac provincia Episcopi, excitandos, ut quae nobis religio communiter tuenda est, eam consentientibus quoque animis et studiis tueamur. Hoc primum. Perscripseram idem quoque, immutatam in Petricoviensibus Comitiis [1] fuisse rationem Legatorum nostrorum in Concilium, et quoniam summe dolui, eum [2], qui prius ex Episcopis designatus erat, virum bonum et doctum, fuisse praeteritum, alios autem in locum ipsius substitutos, addideram quaedam, pro maximo meo in hanc Sedem studio, quae et nostra et Sedis ipsius interesse existimavi. Meminisse haec et cetera R. Dtionem V. arbitror. Quid fit igitur? Quem hic hominumne an geniorum accusem nescio. Sed tamen quisquis ille fuit, qui haec ab optimo meo animo profecta, et ob Sedis istius reverentiam celanda divulgaverit ad nosque huc pertulerit, ne is mihi non optime de Sede ista Romana meritus esse videtur. Divulgatum est enim totum et ad nonnullos huc ordinis prophani viros primarios perlatum, esse quosdam nostri ordinis per me et R. Dnum Gnesnensem Archiepiscopum ad Sedem istam delatos. In quo quanquam re ipsa parum moveor, neque enim quicquam scripsi, quod aut modestiae fines transiliisse, aut cujusquam hominis odium invidiamve prae se ferre, aut aliquid, quod non deceat, redolere videatur, nec quae scripsi, unquam inficiabor, et facile pro mea in Sedem hanc observantia patiar temere mihi irasci, qui volet meorum aequalium, ut irascatur. Sed tamen malignitate istius hominis, qui rem produxit in apertum, cumque re ipsa simul suam prodidit fraudem et malevolentiam, non possum non vehementer commoveri. Quamobrem a V. R. Dtione peto et quaeso, de eo ut inquiri jubeat, dignus est enim fortassis, in quem animadvertatur. Menses non potuisse a meis redimi, auri inopiam in excusationem adducentibus, scribit R. Dtio V. Cogitaram sane privatum ejus rei internuncium designare isthucque mittere, qui verbis nostris et studium observantiamque in Sanctam Sedem exponeret, et SS. Dno N. gratias ageret, qui sibi hunc meum magistratum delegisse propemodum videtur, in quo pleraque omnia ornamenta, quae a se in me proficisci possunt, appenderet. Sed meum consilium aliter tempora Reipublicae gubernarunt, Regem enim in Prussiam sub Petricoviensia Comitia proficiscentem sum secutus longo et difficili itinere. Totos jam sex menses a possesionibus meis absum, in quo etsi jacturam summam facimus, tamen id hoc aequiore animo ferimus, quod intelligimus, id Dei Ecclesiae inprimis expedire. Innovari hic quoque quaedam in religione coeperant, sed confido, omnia in integrum nostro labore et vigilantia, qui ex Episcopis hic sumus, restitutum iri. Illud nos tamen in eo male habet, quod et a vobis longius absumus, et quam vellemus, animi nostri significationem praestare R. Dtioni V., nequimus. Dedi igitur mensibus redimendis numos aureos quadraginta; eos is habet, qui literas pertulit. V. autem R. Dtionem rogo, causam ut negotii ipsam suscipiat efficiatque, ut et menses jam redemptos et literis mensium superiorem donationis diem adscriptum diem habeamus. Mitto

---

[1] Cf. 743 et sqq. [2] Stanislaum Hosium.

diplomatis Pontificii exemplum, unde planissime cognosci potest, qui dies tum fuerit, quum me hac praerogativa Stas Sua ornaret primum, vereor enim, ne dies alioqui non fuerit annotatus. Habere me autem superiorem adscriptum diem, cum aliis de causis intersit plurimum, tum quod sub ea tempora aliquot sacerdotia inter meos distribui. At inter quos homines? qui praeclaris suis praeceptis et institutis populum in religione, religionem in puritate, puritatem in Romanae Sedis obedientia efficienter continent. Quid enim dicam de Benedicto Cosminio et Latinis literis imprimis erudito homine, et sua nostraque lingua magno oratore, qui ob incredibilem suam virtutem et doctrinam omnibus hominibus summis, infimis, mediocribus, adversae etiam factionis studiosis charissimus existit. Cui reliqui omnes, inter quos sacerdotia distribui, vel pares sunt, vel certe non multo inferiores, quos ut ne V. R. Dtio de sacerdotiis aliquorum aut importunitate vexari, aut cupiditate spoliari permittat, ab ipsa etiam atque etiam peto et quaeso. Ut autem R. Dtio V. intelligat, quantum ejus rei momentum in ipsam posuerim, scire illam volo, nemini me meorum iis de rebus scripsisse quicquam, quas isthic laboro obtinere, confido enim, R. Dtionem V. omnes esse numeros impleturam. Quae omnia officia ut se in hominem gratum collocasse aliquando intelligat, primam occasionem non intermittam; interea autem optime illam valere cupio. Datum Gedano, XXII Augusti MDLII.

782. Julio III, Pontifici Romano.

Gedani, 28 Augusti 1552.

Quanta sit in gratia Serenissimi Regis nostri Rdus Dominus Andreas Czarnkowski, Scholasticus Cracoviensis, qui anno superiore [1] ad Statem V. legatione functus est, nos quidem videmus, Stas autem V. etiam quum apud eam Legatum ageret, potuit intelligere. Summa sunt omnia in hoc homine genus atque familia, virtus atque probitas, doctrina et eruditio, splendor, honestas, dignitas, quo fit, ut in qua est Regia gratia, eam Divinis quoque suis meritis consecutus esse videri possit. Quamobrem quum ad has praeclaras viri artes et virtutes singulare etiam Regiae gratiae et benevolentiae in ipsum accedat ornamentum, et quum in ipso tam suavis et jucunda duarum optatissimarum rerum sit conjunctio, visus est nobis dignissimus, quem his difficilibus et perturbatissimis temporibus nostro ordini atque Collegio, publice communibus nostris votis et postulationibus a S. Mtate Regia expeteremus: itaque adiimus Suam Mtatem, et expositis angustiis Ecclesiae et religionis, hominum deinde perfidorum vi atque impetu ob oculos posito, quibus ad labefactandam evertendamque religionem feruntur praecipites, nostris etiam exhaustis propemodum et defessis viribus commemoratis, quae tamen dum suppetent, Ecclesiae non deerunt, ab ea uno ore petiimus, ut quem in nostro ordine esse constat, bonum quidem virum illum, sed tamen infirmissimum et omni pene non modo pro Ecclesia agendi, verum etiam vivendi facultate exutum, Episcopum Posnaniensem [2], huic jam hoc tempore successorem designet Andream Czarnkowski, qui Ecclesiam inclinatam jam fere et labentem nobiscum erigat, hostium autem frangat animos et vires comminuat. Assensisse Regiam Mtatem nobis petentibus testes erunt literae, quas ad Statem V. missurum se Sua Mtas promisit.

[1] Cf. 503. [2] Benedictum Izdbieński,

Reliquum vel totum potius ex gratia dependet et benevolentia V. Statis, id enim unum superest, ut R. Mtatis voluntas V. Statis autoritate et assensu ita roboretur, ut quum primum Posnaniensem Episcopum de vita decedere contigerit, legitimum jam et certum successorem Andream Czarnkowski habeamus. Magnum est fortassis, quod petimus, magnum, sed Statis V. multo est major et amplior autoritas; rarum est, sed rarae sunt quoque viri virtutes, quibus id deberi quodammodo videtur; singulare est, sed singularis est etiam ratio, cur id ita fieri necesse sit. Nulla est provinciae pars, in qua adversariorum plus possint opes atque ingenia: afflata est vicino Saxone, infecta suis ipsa cupiditatibus, erecta ad scelus Episcopi invaletudine Posnania. Erectior futura et firmior, morte ejusdem ac decessione, intermedio etiam illo tempore, quod mortem ipsius consequetur, successorisque confirmationem procuret, ut nisi paratus jam nunc et confirmatus successor existat, non modo erectissima et firmissima, sed insolentissima fore videatur. Hoc significare Stati V. nostrum est, qui hic assidue premimur, avertere autem Statis V., quae et potest et debet, tempore initiis obsistere, ne successu rerum adversarii elati magnum aliquod Ecclesiae dent damnum aut malum. Advertendi autem ejus rationem priorem videmus nullam, quam si is tanta nobilitate vir, tanta potentia ea dotrina, ea gratia, fide, studio, diligentia successor fuerit designatus, vel potius, qui jam jam per Regiam Mtatem est designandus, per V. Statem confirmatus fuerit et inauguratus, ut uno extincto, alter confestim nomine, re, possessione, jure Episcopus Posnaniensis et sit et habeatur. Hoc Statem V. non tam nos oramus, quanquam oramus nos quidem maxime, quam ipsa magnis calamitatibus affecta et afflicta Posnaniensis Ecclesia, quae nisi hujus viri virtute et consilio, consistere se amplius posse non existimat. Quod superest, Stati V. nos nostraque studia et obsequia omnia supplices dedicamus. Datum Augusti XXVIII, Gedano. Andreas [1] Episcopus Cracoviensis, Joannes [2] Episcopus Vladislaviensis, Andreas [3] Episcopus Plocensis.

783. Alexandro Farnesio Cardinali.

Gedani, 28 Augusti 1552.

Sicut fit saepenumero, ut rebus ipsis erudiantur homines ad quaerenda malorum suorum remedia et auxilia laborum, ita factum est nunc quoque, ut quum Ecclesiae propemodum occasum, debilitatas et fractas vires nostras, hostium autem auctam potentiam intueremur, decurreremus ad postulandum a Regia Mtate communi voce Rdum Dnum Andream Czarnkowski, Scholasticum Cracoviensem, in ordinem Collegiumque nostrum cooptari. Quo in ordine nostro etsi nunc locus vacuus sit nullus, tamen, quoniam qui locus est Posnaniensis Episcopi, is propter hominis afflictissimam valetudinem, pro vacuo propemodum habeatur: petiimus R. Mtatem, ut hoc jam tempore hunc istum Andream Czarnkowski designet, quem ejus loci et dignitatis certum et legitimum successorem habeamus. Obtinuerunt id autem vel nostra postulata justa et aequa, vel ipsius Andreae magna et singularia in Regem Serenissimum inque Rempublicam merita, ut quod oravimus, exoraverimus, sicuti id plenius ex literis R. Mtatis propediem cognoscet; restat unum, ut nostram impetrationem Regiamque donationem SS. Dni N. autoritas confirmet.

---

[1] Zebrzydowski. [2] Drohojowski. [3] Noskowski.

Ejus rei obtinendae magnam in V. R. Dtione spem posuimus: multa sunt Rme Domine, quae nostrum studium ad eam causam inflamment, sed illum summum, quod initio posuimus, quod ex hoc viro magnam malorum Ecclesiae, magnam laborum et vigiliarum nostrarum levationem exspectamus. Illustres sunt apud nos hominis natales, praestans viri virtus et eruditio, effusa in illum Principis gratia et benevolentia, addicta multorum hominum clientela; nihil deest homini, quod ad summas res quasque vel tuendas vel ornandas requiri posse videatur. Si autem fuit tempus aliquando, quo talibus viris eguit Ecclesia, nunc apud nos illud est maxime, quod Posnaniensis illa provincia vel ob Saxonis vicinitatem, vel ob multorum animos cupiditate jam devinctos mala, vel ob Pastoris et Episcopi enervatam valetudinem, prae ceteris sit omnibus malis obnoxia. Eam provinciam tueri V. est R. Dtionis, quae totius Regni nostri tuendi partes suscepit. Det igitur, quaesumus, operam, quantum studio et autoritate committi potest, ut SS. Dnus N. Regiae hanc Mtatis voluntatem ratam esse jubeat ejusmodique diploma dari mandet, ut sublato e vivis Benedicto, Episcopo Posnaniensi, Andreas Czarnkowski in bonorum ejus Episcopatus possessionem confestim mittatur. In quo Stas Sua cogitet, quid sit, quod petatur, quam quibus de causis et quam gravibus et legitimis petatur; illud enim nobis summum et maximum propositum est, ut Posnaniensis Ecclesia tot procellis jactata et tantis exposita tempestatibus, aliquando in hujus viri prudentia et dignitate conquiescat. Bene valere R. Dtionem V. optamus, illique omnem nostram observantiam deferimus. Datum XXVIII Augusti, Gedano MDLII. Cracoviensis [1], Vladislaviensis [2], Plocensis [3] Episcopi.

784. Bernardo Maphaeo Cardinali.

Gedani, 28 Augusti 1552.

Impetravimus communi prece [4] a Regia Mtate, ut Rmo Dno Posnaniensi Episcopo, homini bono illi quidem sed ita exhausto et fracto viribus, ut spiritum ducere vix posse videatur, successorem designet R. Dnum Andream Czarnkowski, Cracoviensem Scholasticum, qui non ante Legatus Romam ierat, ut in Ecclesia et religione defendenda habeamus parem quidem huic, qui vivit, animo et voluntate, sed efficiendi facultate propter et vires firmiores et familiam clariorem et Principis uberiorem gratiam, et pleraque alia naturae studiique majora adjumenta hoc isto superiorem. Ejus facti nostri plures etiam rationes SS. Dno N. perscripsimus. Verebamur enim quoque plurimum, ne nisi id Regia Mtas fecisset, magna post obitum hominis de religione in dioecesi Posnaniensi esset diminutio, quae dioecesis hoc etiam vivo dici non potest, quam tumultuetur. Quid quaeris? Assensa est Regia Mtas, id ita esse, literae Suae Mtatis propediem commonstrabunt. Nunc ab R. Dtione V. etiam atque etiam petimus, efficiat, ut Regiae Mtatis designatio SS. Dni N. approbatione sic confirmetur, ut ubi is Episcopus de vita excesserit, Andreas Czarnkowski fretus hac ista confirmatione, possessionem Episcopatus inire queat. Neque enim aliter tumultuanti illi et ad omnem discessionis occasionem intentae dioecesi occurri potest, quam praecepto ad eum modum tempore et stabilita hujus viri autoritate. Bene valeat R. Dtio V. XXVIII Augusti MDLII, Gedano.

---

[1] Zebrzydowski. [2] J. Drohojowski. [3] A. Noskowski. [4] Cf. 782 et 783.

785. Sopichowski Exactori.

Bodzętini, 17 Septembris 1552.

Supplices a nobis contenderunt cives Bodzenenses [1] nostri, ut sicut consensione nostra ducillorum [1] exactio est in ipsos impetrata, ita gratia quoque et autoritate nostra immunes eos praestemus ab insolitis et novis exactionibus, quum veterem et consuetam persolverint. Exhibuerunt nobis literas sub signo patris Dtionis V., viri boni et temperati, unde liquet, ad quantam hoc quoque tempore exactionem et tributum teneantur. Nos etsi Dtionem V. familiariter notam non habeamus, tamen quoniam multorum hominum sermonibus intelligimus, illam aequi et boni esse amantissimam, ab illa petimus, ut hos subditos nostros in veteri jure atque more retineat, neque ab iis ducillorum nomine amplius exigi permittat, quam communi edicto est imperatum. Causam suam totam dicent ipsi V. Dtioni, a qua magnopere postulamus, ut eos benigne audiat, votique sui compotes ad nos remittat, id quod nos illi omni nostra benevolentia et officio reponemus. Quae bene valeat. Datum XVII Septembris.

786. Joanni Comiti in Tarnow, Castellano Cracoviensi.

Bodzętini, 18 Septembris 1552.

Proximis Petricoviensibus Comitiis [2] quum Reipublicae inter se ordines dissiderent, et V. Mtia Ill. ita se gessit, ut medio quodam invento et proposito ordini concordiam conservaret, et ego nihil studui magis, quam ut animos nostrorum inflecterem ad omnem rationem suscipiendam, quae modo honesta et temporibus accommoda videretur. Quamobrem responderat res ipsa et voluntati V. Ill. Mtiae et studio quoque meo, nam et nostri homines de summo jure suo ita decesserant, sicut decesserunt, et ordinis equestris Nuncii polliciti fuerunt, se nos nostraque omnia chara esse apud se habituros. Nunc veni Bodzęcinum. Unde venerim et quibus saciatus aut voluptatibus aut molestiis, auctus fortunis aut exhaustus, nihil attinet apud eum dicere, qui omnium rerum particeps ipse fuit. Postridie autem ut adveni, irruit in fundum et possessionem meam vi armatus Wodzislawski, is, qui est inter R. Mtatis aulicos, et repertos in sylva subditos nostros, alvearium nostrorum sylvestrium curatores, caede et verberibus coëgit ipsa sibi alvearia commonstrari, quae quum essent commonstrata, vi sublata universa fuerunt. Ita per eum uno die possessiones violatae, caedes hominum commissae et mella nostra erepta sunt. Equidem Ill. et M. Dne eram tunc is, qui nunc sum etiam, qui caedem meorum et tantam rapinam miseratus, vim vi repellere potui. Sed venerunt in mentem multa mihi, quae me honestas et legitimas rationes subitis et inflammatis anteferre coëgerunt: venit Respublica, venerunt leges, venit mea ipsius dignitas et officium, venit haec vicinitas, quae nunc est cum Ill. Mtia V., cum qua communicare potius dolorem meum, quam privatis contentionibus ulcisci malui. Videt me V. Ill. Mtia non modo non cuiquam injuriam intulisse, sed etiam quae ita superbe et crudeliter illata est, eam non referre; videt me injuriarum non modo autorem non esse, sed ne ultorem quidem, ut jam amplius fidem iis non habeat,

[1] Sic! [2] A. 1552, cf. 743 et sqq.

qui dicunt, ex ordine nostro omnes, qui sunt in Republica, injuriarum fontes promanare. Confido autem, V. Ill. Mtiam, qua est et in me gratia et studio in aequitatem, huic meo dolori acerbo imprimis atque justo ita esse consulturam, ut et quid nunc me facere oporteat de ipsius sententia intelligam, et favorem mihi atque patrocinium ipsius, quum opus erit, ad eam rem non defuturum persuadeam, idque ab illa vehementer etiam atque etiam peto et quaeso, quam bene valere cupio. Datum XVIII Septembris, ex Bozęcino.

787. Equitibus in Ducatu Severiensi.

Bodzętini, 19 Septembris 1552.

Alter hic jam annus agitur, posteaquam in Episcopum Cracoviensem Deo gratia renunciati sumus, simul autem jus quoque Ducatus istius consecuti sumus. Quo in Ducatu sciunt Fidelitates VV., illud jure atque more observari, ut Episcopo Cracoviensi, qui idem Dux est Severiensis, tributum, quod Rogowe vocant, a subditis omnibus conferatur. Illud etiam procul dubio meminerunt, benignitate nostra factum fuisse, quominus tributum id anno superiore, qui fuit durissimus et rerum omnium penuria intolerabilis, exactum fuerit; miserebamur enim sortem hominum, suas ipsorum necessitates aegre tuentium. Nunc mittimus Nobilem hunc Andream Łącki, Notarium nostrum, cui tributi ejus exigendi dedimus mandata. A Ftatibus autem VV. postulamus, ut illud fideliter reddi jubeant, quemadmodum subditos deceat, ut sicut nos illis anno superiori de ejus exactionis vigore remiseramus, ita ipsi hoc tempore officium nobis suum cumulatius praestent. Et bene valeant. Datum in Bozęncin, XIX Septembris MDLII.

788. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Ex Stawiany, 2 Octobris 1552.

Fieri sibi negotium de Canonicatu Cracoviensi a R. Dtione V. scribit Venerabilis Dnus Corczbok [1], Gnesnensis Decanus, et quoniam mea gratia eum Canonicatum est consecutus, ad me quoque recurrit, ut cujus benevolentia ad id sacerdotium pervenit, ejusdem quoque autoritate et consilio tutus in eo permaneat. Ego R. Dne quum hoc istud sacerdotium in eum conferrem, multa spectavi, sed illud imprimis, quod hominis mores, vitam, studia casta, pura et Ecclesiae accommoda perspexi. Nec dubitavi, qui ita viveret, ut se ad Ecclesiae regulam componeret, eum esse dignissimum, quem et Ecclesiae nostrae addicerem et linguis eorum opponerem, qui his temporibus et in sacerdotum vitam inquirunt acrius et ob eam officium nostrum reprehendunt. Illud nunquam fore putavi, ut quem hominem in Ecclesia Cracoviensi esse hi etiam non reprehendunt, qui omnia propemodum nostra solent reprehendere, devicti morum ipsius et ingenii suavitate, eum Dtio V. R. molestia afficeret et sacerdotio depelleret. Quam rem si R. Dtio V. aggreditur, confisa iis literis, quibus chyrographo meo Petricoviae subscripsi, meminisse potest, quo animo quaque voluntate illis subscriberem, quum aliud me Reipublicae nostrae negotia, quorum gratia conveneramus, agere, aliud autem R. Dtio V. urgens atque instans assidue juberet, quam ego tantopere instantem quum

[1] Joannes.

diutius ferre non potuissem, subscribere coactus fui. Illud etiam scire debet, me, quum subscriptionis istius poeniteret, confestim illam cum omni solemnitate revocavisse, revocationisque ejus Venerabile Capitulum meum conscium fecisse, testes adhibuisse, literas fidei publicas obtinuisse. Nunc videat R. Dtio V., utrum aut ea contra me valere velit, quae ego invitus praestiterim, aut ea possint, quae protinus revocarim. Quaero autem etiam ex R. Dtione V., si ea valere aut putabat aut cupiebat, cur non de eo Canonicatu quicquam egit, quem Cancellario contuleram? vel si id aut noluit aut neglexit, cur non de eo, quem postea nepoti meo contuli? Cur vim atque pondus literarum mearum, si quod fuit, ita extendit, ut contra ipsarum seriem et contextum hunc istum usque captet Canonicatum, qui in tanta religione, in sanctitate virum collatus est? Equidem existimabam, R. Dtionem V. in ea re vel dignitatis ecclesiasticae, vel meorum perpetuorum pro ordine nostro et religione laborum, vel quod summum est, ejus viri, qui sacerdotium obtinet, virtutis atque probitatis rationem esse habituram, neque commissuram, ut cujus ego integritatem morosis illis reprehensoribus opposui, vel potius quem sua ipsius virtus Ecclesiae addixit, imo ipsa sibi pene Ecclesia cooptavit, is viribus atque potentia Dtionis V. R. deturbaretur, atque in ea actione ejusmodi Judicis praesentiam sustineret, qui qualis sit judex, ipsi R. Dticni V. cogitandum relinquo. Vult, uti audio, R. Dtio V., ut lectis aliquot utrinque juris consultis jus utriusque expendatur. Quae res quanquam mihi non displiceat, tamen quoniam vereor, ne nobis absentibus confieri nihil possit, nos autem et tam repente et suspectis istis ex peste temporibus et multis aliis de causis, convenire hoc tempore nequeamus, a R. Dtione V. peto et eam rogo, juris ut istius expendendi tempus vel ad Synodum, vel ad Comitia, vel ad mutuum alioqui et primum nostrum congressum differat, ubi et pestilentiae metus aberit et juris peritorum aderit copia et nostra ad omnia intercedet autoritas. Ego autem illud promitto, si constiterit tum, eum, cui de Canonicatu providi, jus non habere, eam rationem initurum, cui lubens Dtio V. R. acquiescat. Aequum est, quod peto, et sane quam aequum est, tam me spero esse apud Dtionem V. R. obtenturum. Quod si autem non obtineo, quid restat aliud, quam ut re in eum locum delata, qui ipsius est proprius, id omni mea ope et consilio, omni etiam ratione agam atque curem, ne hujus viri tam praeclara pietas et sanctitas, qui Canonicatum meo mandato possedit, vel minimum sive in dignitate, sive in fortunis detrimenti accipiat. Bene valere V. R. Dtionem opto. Datum II Octobris.

789. Sigismundo Augusto Regi [1].

Ex Stawiany, 4 Octobris 1552.

Stephanus Valachiae Palatinus a suis, uti scribit V. Mtas, caesus est, Petrus [2] autem nostrorum hominum privatis consiliis pariter et praesidiis suffectus ad

[1] Drugi odpis listu 789 znajduje się także w kodexie współczesnym biblijoteki Jagiellońskiéj pod Nrem 175 I, str. 20 — 23, skąd wyjątek z niego podał dr. J. Szujski w Scriptores rer. Polonic., I 86. Odpis ten zgadza się téż dosyć z kopiją w naszym rękopisie, z wyjątkiem mniéj znacznych językowych odmianek („ “); ważniejsza tylko, że o dzień późniejsze ma datum: „Ex Stawiani rure, die 5 Octobris 1552“.

[2] Pincerna. Orzechowski, Annales, str. 128 i n.

autoritatem se V. Mtatis contulit. Saepe ego Serenissime Rex Divinum illum hominem, Mtatis V. parentem, recolo et admiror, cui ea quaedam naturae et ingenii moderatio praeclara inerat, ut in ea donatione acquiescens, quae illi veluti haereditaria obtigerat, hanc solam tueri atque defendere, reliquorum imperiorum abstinens satis esse putaret. Ac fecit hoc tum quidem vir ille Divinus, quum parietes adhuc Regni hujus starent incolumes, nec dum aut domi in Regno suo, aut foris per omnes propemodum gentes atque nationes tantus simultatum, contentionum, bellorum ignis arderet excitatus. Qui mihi vir etsi abierit ipse ad Superos, tamen reliquit nobis procul dubio in animo S. Mtatis V. cum ceterarum virtutum suarum, tum hujus istius etiam, de qua loquimur, moderationis maxima vestigia, quibus se institisse et alias saepe Mtas V. testatur et hoc tempore non fert obscure, quum significat, quae in Valachia contigerunt, citra mandatum suum contigisse. Sed tamen dum quidam minus volunt advertere, quid velit V. Mtas, quid censeat Senatus, quid tempus flagitet, quid pleraeque nationes cautae atque prudentes sequantur, quid Regno expediat in tanta et domestica dissensione et eorum parietum ruina, quibus stantibus nostra stetit Respublica in tanta et adversarii Turcae potentia atque ob successum elatione et nostra sociorum praesidiorumque infirmitate atque inopia, dum suae ipsorum tantum cupiditati morem gerunt, in ea nos Remque publicam pericula conjiciunt, ex quibus vix ipsa salus servare nos posse videatur. Quibus hominibus quae gratia quodque praemium debeatur, si esset ulla militaris disciplina [1], intelligit V. Mtas, quum olim in veteri illa et pura militia ii etiam poenas dederint, qui quum rem prospere gesserunt [2], injussu eam tantum Imperatorum fuerunt aggressi. Equidem non hanc Reipublicae laudem invideo, ut quam longissime fines suos proferat, neque hanc gloriam Mtati V. surripio, quin nomen ipsius apud remotissimas quasque gentes celebretur, scio illam mihi esse patriam, Mtatem autem V. meum esse Principem agnosco. Sed tamen utut ceteris videatur, adduci non possum, ut sententia mea hoc de Valachia factum comprobem, quod inscia V. Mtate, inconsultis Senatoribus, intempestive incommodeque est gestum. Sed quoniam quae praeterita sunt, si vituperaveris parum est [3], nisi etiam ea, quae male ceciderunt, arte corrigas, dicam, quod videtur quodque jubet V. S. Mtas. Primum Legatus, qui de foedere ad Turcam missus est, is ut iter institutum conficiat, censeo, legationemque ad eum modum obeat, qui sibi est semel a V. Mtate praescriptus: hoc addat tantummodo, tumultum hunc Valachicum esse sibi in itinere per nuncium V. Mtatis significatum. Valachos incolas pertaesos iniquae, ut ferunt, Stephani dominationis, salutem sibi morte ipsius quaesivisse et deinde Petrum, qui tum forte in ditione Mtatis V. fuit, Stephanum et ipse prorsus [4] pro Palatino accersivisse. Petro in Valachiam eunti privatos quosdam ex V. Mtatis praesidiis milites ad Boristenem se comites adjunxisse, praesidia isthic ob Scytharum tantummodo irruptiones arcendas, nullius praetera rei causa, locata et fuisse et esse; Mtatem V. nihil minus quam eos tumultus voluisse. Et si forte duriorem Caesarem viderit, quam ut iis communibus excusationibus acquiescat, polliceatur tandem, V. Mtatem S. jus suum Turcae, quod in Valachia vetus atque legitimum habuit, esse permissuram. Ac pergere quidem Legatum atque ejusmodi mandata obire, cum aliis de causis putem oportere, tum

---

[1] „ulla militaris ratio disciplinae". [2] „gesserint".
[3] „vituperare parum est". [4] Sic! „perosus".

etiam quod nisi ierit, omnia, quae in Valachia gesta sunt, V. Mtatis mandato gesta videbuntur, quondoquidem Legatum de foedere, cui per Broniewski fides publica data esset, non miserit, imo quod suspiciosum magis erit, ex medio itinere revocarit, quodque [1], nisi Turcae animus ausu atque temeritate nostrorum exacerbatus emolliatur, futurum est, ut in hac nostra tanta securitate atque otio, duo nobis imperatis [2] subito sint potentissimi Turcae exercitus sustinendi, quorum altero premet Podoliam, altero Scepusium populabitur; ab utraque hac enim parte exercitus firmissimus haberi dicitur, ego autem vereor, ut utrisque sufficiamus. At vero si Legatus cum mandatis perrexerit, vel placabit prorsus hominem, vel certe tantisper occupabit, dum nobis aliis rationibus prospiciamus [3]. Quamobrem Comitia quoque edici oportere censeo, ut de propulsando communi etiam consilio [4] aliquid statuatur, at hoc maturius, quo magis maturitate est opus, ita ut ad Epiphaniae ferias [5] Comitia indicta habeamus. De loco quid dicam? nisi quod Cracoviae edici ea non esset sine ratione. Non dico de rerum mearum ratione, ego enim cum Mtate V. me esse quovis [6] profecturum, fortassis jam palam demonstravi. Sed cur ita censeam, id causae est, quod Cracovia hoc tempore non minus quam Camenecia [7] periculo est obnoxia, imo quo Cracovia prae [8] Camenecia major est, hoc majus est illius quam istius periculum, adesse autem Mtatem V. ad ea loca, quae malo viciniora sunt, magnopere expedit. Deinde quod hic ad omnes propemodum casus et eventus Caroli Imperatoris Ferdinandique Regis vicinitate fiet V. Mtas paratior, qui quum in eadem jampridem ipsi sint navi, curabunt quoque, ne talem atque tantum fortunae suae socium repudient. Interim autem dum coguntur Comitia et instituitur communis deliberatio, quid sit agendum, quam vult sibi V. Mtas perscribi, ante omnia det operam, ut Moschicis in Lithuania negotiis confectis in Poloniam ipsa veniat, tum ut per Regnum suum unas pro binis Restium literas mittat, Senatumque ad belli et apparatus cogitationem hortetur et adducat, postremo ut, si videbitur, Internuncium aliquem ad Serenissimum Carolum et Ferdinandum fratres clam designet, qui exhibitis fidei literis expositisque Turcae successibus, talibus atque tantis, ut vix unius atque alterius Regis christiani viribus sustineri possint, commemorata item Mtatis V. et in rem christianam pietate et in ambos illos Principes observantia, significet, V. Mtatem si porro tam mobilem in illos animum Turca [9] prae se tulerit, arma sua adversus hominem cum ipsis conjuncturam, bellique socium futuram. Sed haec, sicut dixi, sunto, si videbuntur et V. Mtati et iis, qui cum illa sunt, Consiliariis, qui etsi numero pauci sunt, tamen summa sunt prudentia magnoque rerum usu praediti. Ego nihil magis puto, ago, censeo, quam ut Legatus, qui de foedere iter institutum repressit, perficiat, in hoc mihi tota vis omneque momentum videtur esse constitutum, ut plane nisi id fiat, vix unquam postea fides apud Turcam fuerit Legato [10] V. Mtatis de foedere agenti [11]. Posse autem nunc Legatum tuto proficisci, illud facit, quod Turca ex ejus verbis plane perspiciet, tumultum hunc in Valachia inscia V. Mtate

---

[1] „non miserit, vel potius ex medio itinere revocarit, deinde quod".
[2] Sic! „imparatis". [3] „prospicimus".
[4] Sic! „ut de propulsando communi periculo, communi etiam consilio".
[5] 6 Januarii 1553. [6] „ubivis". [7] Kamieniec podolski. [8] „quam".
[9] Sic! „si porro in illos tam infestum animum Turca".
[10] „Legatis". [11] „agentibus".

fuisse excitatum, comperietque, omnem rationem et eventum huic legationi respondere. V. S. Mtatem longum esse incolumem cupio et opto. Datum rure Stawiany [1], IIII Octobris [2] MDLII.

790. Nicolao, Archiepiscopo Gneznensi.

Cracoviae, 29 Octobris 1552.

Quod Adamus meus Capellanus cogatur R. Dtionis V. autoritate, uti ad eum scribunt sui, ad residendum in eo sacerdotio, quod habet in Ecclesia Curzeloviensi, non credo fieri voluntate R. Dtionis V., quae Adamum a multis retro annis meum esse scit servitorem, et illud simul intelligit, eos, qui sunt cum Episcopis Capellani, pro iis haberi, qui in suis Ecclesiis manent atque resident. Domini Dambrowski hanc esse scio cogitationem atque institutum, qui unus si abesset, et R. Dtionis V. erga me gratia et mea quoque in illam observantia amplior esset atque illustrior. Non dico plura, nunc mihi vult videri curiosus ecclesiasticorum Canonum observator, quum in eos respicit, qui sunt mecum. Sed cur non idem facit, in se ipse quum respicit? Ego si ita inter nos conventum fuerit, facile patiar, ut suum quisque officium in Dei Ecclesia per se ipse exequatur, vices nulli committat; sed ejus rei initium ab ipsis nobis sumendum erit Episcopis, post nos autem confestim ab ipso Dno Dambrowski, qui quam sit anatomen [3] aut quam metamorphosim facturus, in tot Ecclesiarum totque sacerdotiorum muneribus per se unum obeundis, non quaero, cogendus erit medius fidius ad suum ipse onus tollendum atque sustinendum. A R. Dtione V. peto et quaeso, ne meos sine causa Capellanos perturbari alicujus arbitrio patiatur, illud autem multo magis, ut quos equos Dni Dąmbrowski affinis, qui Curzelovi praefectus est, mihi in Curzelow olim accepit, quum isthuc in meis negotiis hunc istum Adamum Capellanum mitterem, eos mihi jam tandem reddi mandet R. Dtio V. atque restitui; neque enim haec Dni Dąmbrowski laus ulla est, affinem ipsius alienos equos avertere ac retinere. Commendo hunc Capellanum R. Dtioni V., qui non minus illi apud me servire potest, quam Curzelovi, et ego non minus quam Dnus Dąmbrowski, fortassis etiam aliquanto magis. Bene valeat R. Dtio V. Cracoviae, XXIX Octobris.

791. Mathiae Łącki, Scholastico Vladislaviensi.

Cracoviae, 29 Octobris 1552.

Quid moliantur isthic quidam adversus Adamum [4], Capellanum meum, et quam accusationem apud R. Dnum Archiepiscopum parent, arbitror, Ftatem V. non latere. Ego hunc Capellanum a multis annis habeo charissimum, ejusque servitio utor libenter; quo magis doleo, exhiberi illi sine causa tale negotium, quale si effectum suum consequeretur, hominem a me alienaret. Qui Episcopis suam locarunt operam, eos mos atque consuetudo pro iis habet, qui in suis Ecclesiis permanent assidui, sunt enim Episcopi Ecclesiarum Principes, quod si etiam non esset, tamen legum atque Canonum exequendorum velle in his initium sumere,

---

[1] Wieś w parafii Kije w Kieleckiém. [2] „die 5 Octobris".
[3] W rkp. „anotomen". [4] Curecum?

qui sunt mecum, et minus aequum esset et mihi perquam grave. A V. Ftate peto, ne quid isthic ejusmodi statim faciat, quod ad nihil aliud, quam ad me laedendum et exacerbandum pertinere videretur. Est mea etiam, cui praesum, non nimis angusta neque a sacerdotiis inops dioecesis, in qua, si veteres illi Canones restitui ac vigere deberent, qui sunt de residendo, plures profecto ea res attingeret, quam ut satisfieri illi plane possit his istis temporibus. V. Ftas quantum Adamum meum adjuverit, tantundem illi lubens reposuero. Quae bene valeat. Datum XXIX Octobris.

792. Nicolao, Archiepiscopo Gnesnensi.

Cracoviae, 30 Novembris 1552.

Si dolori obtemperavissem, quo et ego et Corczbok [1] frater et Venerabile Capitulum meum a R. Dtione V. recens affecti sumus, nihil prius fecissem, aut fortassis etiam accomodatius, quam ut quemadmodum R. Dtio V. nullis ad me privatis datis literis, me est fratresque meos ex improviso agressa, nullas ipse quoque ad eam literas darem, quo doloris tantum vis atque acerbitas duceret, sequerer; sed mihi et mea in R. Dtionem V. observantia et Respublica nostra dolori meo anteferenda fuerunt. Meminerit obsecro R. Dtio V., quam ego semper studiosus illius extiterim, quam omnes meos ad idem studium invitarim, quam dederim operam, ut R. Dtio V. cum apud omnes chara, tum apud meos colenda et suscipienda videretur. Meminerit et illud, quantum Corczbok de se, si quenquam alium, meritum esse. Meminerit rem, de qua agitur, eam esse, quae mea unius voluntate transigi sine turbis potest. Meminerit, si quid est, quod R. Dtioni V. displiceat, nullam huic Venerabile Capitulum causam dedisse, sed imperio tantum meo paruisse. Meminerit, causam aliquam et quidem gravem fuisse, qua adductus id de Canonicatu fecerim, quod feci, quam causam et olim arbitror me ad R. Dtionem V. perscripsisse et copiosius referam, ubi Deo gratia convenerimus. Meminerit postremo, se eum esse, qui universum ordinem nostrum vel conturbare potest ad extremam eversionem, vel conservare ad perpetuam salutem. Ne me igitur quaeso, ne Dnum Corczbok, ne Venerabile Capitulum tam infesto animo tamque mala gratia petat R. Dtio V., audiat potius, quas et quam graves facti rationes Venerabile Capitulum in literis suis persequatur, me etiam ipsum exspectet, quid sim praesens praesenti dicturus. Differat rem in mutuum et proximum congressum nostrum, qui Deo gratia ibi cecidit, ubi commodior ad eam rem optari non potuit, neque patiatur hominum prophanorum animos in perniciem atque interitum nostrum intentos, de nostra inter nos discordia exultare. Id si Dtio V. R. fecerit, faciam vicissim ego, res ut ita componatur, ne vel Dnus Corczbok de R. Dtione V. nepoteque ipsius, vel illi de nobis jure queri posse videantur. Bene valere Dtionem V. R. opto. Datum Cracoviae, ultima Novembris MDLII.

793. Mathiae Łącki, Cancellario Archiepiscopi.

Cracoviae, 30 Novembris 1552.

Scripsi olim et nunc scribo R. Dno Archiepiscopo ab eoque peto, ut negotium de Canonicatu Cracoviensi, qui est Dni Corczbok, differat in proxima Comitia;

[1] Joannes.

ejus rei rationes multas perscribit quoque Venerabile Capitulum ad R. Dtionem Suam. Spem obtinendi in Ftate V. ego, Corczbok frater et Venerabile Capitulum magnam posuimus. Videtur enim Ftas V. persuadere id R. Dno et posse propter autoritatem, et scire propter prudentiam, et velle propter egregiam in nos voluntatem, et debere propter eam, quam cum omnibus nobis habet in eadem Ecclesia conjunctionem. Itaque quo plura sunt et majora, quibus spes nostra de Ftate V. sustentatur, hoc brevior est nostra oratio: a V. Ftate tantum peto, autor ut sit R. Dno acquiescendi iis rationibus, quae sunt in literis Venerabilis Capituli. Me sibi et Corczbokum fratrem et Venerabile Capitulum hoc nomine devinciet, quin et do toto ordine nostro optime merita esse videbitur. Quae bene valeat. Datum ultima Novembris MDLII, Cracoviae.

794. Julio tertio, Pontifici Romano.

In Radłów, 5 Januarii 1553.

Si quid ad Sanctitatem V. adfert is Serenissimi Regis Internuncius [1], quod Stas V. minus libenter accipiat, pro meo summo in hanc Sanctam Sedem studio doleo, me eo loci esse non potuisse, unde Legatus profectus est; profectus est enim ex Lithuania, quae a nobis magno disjuncta est locorum intervallo. Omnino si nihil aliud, obstitissem certe et pro dignitate Sedis istius ita depugnassem, ut meus in illam animus planissime perspici potuisset; sed confido tamen, Regem S. nihil a consueta naturae suae benignitate, nihil a coepta in eam Sedem observantia, nihil ab officio declinasse. Quod scribo, illud est, quod memini superioribus Comitiis magna eorum contentione, qui ad religionis innovationem aspirant, postulatum fuisse, Legatus ut ad Statem V. mitteretur, ab eaque peteret, ut in hoc isto motu et concussione religionis, quandoquidem Concilii jam spes sublata esse ipsis videatur, vel aliquem ad nos de suis mittat, qui nobiscum deliberatione suscepta Ecclesiam in certa aliqua et vera fidei ratione constituat, vel si id facere minus videretur, permittat atque patiatur nostrae solius nationis Concilium indici atque celebrari, cui rei quum satis itum esset obviam, tamen eo deducta fuit, ut Internuncius ad Statem V. mitteretur. Et erat quidem ille confestim designatus, sed neque tum profectus est, neque qui nunc proficiscitur, idem est, qui fuit designatus. Et nunc me Hercle! hunc mitti credo, non tam ulla alia de causa, quam ut Regia Mtas suo tantum promisso defungeretur et ille antequam responsum referat, Comitia, quae jam indicta sunt [2], finirentur. Sed utut sit, ego haec tamen Stati V. significare volui: non deero, sicut nunquam defui, in his Comitiis religioni, Ecclesiae, Sedi Romanae, V. denique Stati, neque non magis re ipsa praestabo, quam promitto verbis; intelligo enim, si superiora nostra Comitia [3] dura religioni et Ecclesiae acerba fuerunt, haec multo fore duriora multoque acerbiora. Excitant me et inflammant cum cetera tum illud etiam, quod multorum ad me literis isthinc perfertur, me esse non in pessima gratia Statis V., pro qua cum antehac semper contenderim, tum deinceps profecto ita enitar, ut illam magis ac magis meruisse existimer. Qua in re illud miror, me concessionis illius,

---

[1] Albertus Kryski. Cf. 796 et Szujski, Scriptores rer. Polonic., I 97 et sqq.

[2] Cracoviae ad diem s. Priscae (= 18 Januarii) 1553. Prof. dra W. Zakrzewskiego Wypisy z Metryki koronnéj.

[3] A. 1552.

qua mihi Stas V. menses suos est largita, literas adhuc accipere non potuisse post tot et nuncios et epistolas meas ad eos, quos isthic rerum mearum Procuratores habeo. De V. quidem State nihil dubito, quin quam mihi gratiae suae liberalitatem per literas praestitit, in ea et nunc praestet quidem et quoad opus erit, sit praestatura; sed Procuratorum tamen meorum in eo negligentiam non possum satis demirari. Utor et utar hac gratia Statis V. in eruditos et bonos viros, qui mihi, qui Stati V., qui religioni usui esse possunt. Si quis est, qui ejus mihi gratiae literas praeripit, is profecto non tam mihi, quam Stati V. et religioni incommodat, quanquam et mihi quidem. Magna enim mihi autoritatis pars hinc deperit, quod gratiam Statis V. verbis tantum jacto, re ipsa demonstrare non possum, esse me autem in autoritate non parum fortassis nostri ordinis interest: opprimuntur nostri, invaditur libertas ecclesiastica, violantur monasteria, quomodo haec vindicabit Episcopus sine autoritate? Nuper qui impetum in monasterium Franciscanorum me absénte facti sunt, discet vel ex aliis Stas V., vel ex ejus Conventus Praefecti literis. Praeest illic Franciscus Lismaninus Corcyraeus, vir doctrina, vita Principi, mihi, omnibus commendatus, qui nisi autoritate mea et bonorum tectus fuerit, excludetur hinc fortassis improborum violentia, eo excluso autem monasteria propemodum omnia ejus ordinis corruent et dissipabuntur. Reddat me igitur per hunc Internuncium et his mensium literis et aliis, si forte videbitur, Stas V. firmiorem, ut has atque ejusmodi reliquas violentias possim cum autoritate persequi et profligare. Ad extremum illud Stati V. significo, magnum mihi fieri negotium a R. Dno Archiepiscopo Gnesnensi de quodam Canonicatu Cracoviensi, quem anno superiore in Joannem Corczbok, Decanum Gnesnensem, bonum virum et Regi ipsi Serenissimo et Venerabili Canonicorum Collegio inprimis gratum, contuli. Laborabat Archiepiscopus pro suo nepote, adhuc juvene, ego pro hoc propinquo meo, viro jam maturo, quem mihi si non sua dignitas commendaret, nihil commendaret propinquitas. Retrahor hac controversia pro videndis rationibus, quibus Ecclesiam in Comitiis proximis tueri possim, sicut in superioribus tuebar. Quaeso Statem V., ut huic Decano in Canonicatu Cracoviensi ea ope Stas V. adsit, pro qua Procuratores Decani ipsius supplicabunt. Me meaque omnia Stati V. in gratiam supplex do et trado, quam ut Deus Maximus Ecclesiae suae servet incolumem precor. Datum V Januarii MDLIII, Radlowo [1] ex arce mea.

795. Bernardo Maphaeo Cardinali.

In Radłów, 5 Januarii 1553.

Venit isthuc Internuncius Serenissimi Regis nostri, qua de re quid ad SS. Dnum Nostrum scribam, ex ipsis literis R. Dtio V. accipiet, arbitror enim, eas ab illa lectum iri. De ceteris rebus quaeso supplicationem nostram apud Statem Suam ita juvet, ut quae petimus, obtinere ejus gratia atque autoritate possimus. Imprimis autem efficiat quaeso, ut menses illos jam pridem promissos per hunc tandem Internuncium accipiam; misi aurum jam pridem, meos sollicitos atque diligentes esse jussi. Quid est quod adhuc desideretur? Mitto R. Dtioni V. literas Magnifici

---

[1] Radłów w obwodzie bocheńskim, majętność biskupów krakowskich.

Dni Regni Cancellarii [1], ex iis qua sim in gratia S. Regis nostri, R. Dtio V. accipiet. Quod si praeterea me SS. Dnus N. in aliqua quoque gratiae atque clementiae suae parte posuerit, intelligi facile potest, quam id e re ordinis nominisque nostri sit futurum. Satis autem in magna me nunc Statis Suae gratia esse putabo, si exspectatos atque desideratos istos menses, adde et promissos, tandem per hunc Internuncium accepero. R. Dtioni V. omnem meam operam, omne studium, officium omne hoc nomine defero, quam bene valere cupio. Datum V Januarii MDLIII.

796. Georgio Ticinio.

In Radłów, 5 Junuarii 1553.

Studium tuum atque observantia erga me grata mihi est imprimis, quamobrem volo, ut omnia tibi aequa et honesta ex me polliceare. Si autem effeceris praeterea, ut concupitos menses per hunc Internuncium Serenissimi Regis, Generosum Dnum Albertum Criski, accipiamus et cetera etiam, quae a State Sua vel nos petimus vel nostri, consequamur, addemus nos et illud, ut nihil a nobis frustra voluisse videare. Utere ad nostra omnia R. Dni Maphaei Cardinalis gratia et autoritate, is tibi praesto erit. Bene vale. V Januarii, Radlowo.

797. Joanni Sanoco jurisconsulto.

In Radłów, 9 Januarii 1553.

Quum plurimos habuerim, quorum erga me fidem et studium, quorum doctrinam et prudentiam cognovi, te tamen unum ex omnibus delegi, quem mihi judicem a Sede Apostolica deposcerem ejus controversiae, quae est de domo consistorii, sicuti fusius exponet tibi Venerabilis Cancellarius noster. Audio, R. Dnum Archiepiscopum Gnesnensem suam autoritatem negotio interponere; hic tu, ut quod tui est officii, facias, autoritatemque Archiepiscopi a causa removeas, te etiam atque etiam rogo. Bene vale. Datum IX Januarii.

798. Isabellae, Reginae Hungariae [2].

Cracoviae, 3 Februarii 1553.

Accidisse quiddam nuper audio ei, qui pellionis locum apud S. V. Mtatem obtinuit, adolescenti frugi et temperato, ut audaci cuipiam atque sese ad arma provocanti manus invitus attulerit, quo ex vulnere is diem obierit. Etsi autem magnopere confido, S. Mtatem V., quae casu facta sunt, pro voluntariis non reputare, et quae caedes in sui defensione commissa est, pro crimine non ducere: tamen quoniam haec istius pellionis causa est mihi a familiaribus plerisque meis majorem in modum commendata, et quoniam Stanislaum Rosarium, fratrem istius pellionis, doctum et modestum adolescentem, amo impensius, S. V. Mtatem rogo, ut hunc

---

[1] Joannis Ocieski; został kanclerzem na sejmie piotrkowskim dnia 26 lutego r. 1552. Wypisy prof. dra W. Zakrzewskiego z Metryki koronnéj.

[2] List 798 i nn. pisane są podczas sejmu w Krakowie.

istum ejus adolescentis fratris casum venia magis et clementia, quam poena et animadversione dignum existimet. Moveor, ut dixi, ad petendum et re ipsa, quae fortuito evenit, et gratia fratris adolescentis hujus, cujus doctrina atque eruditio cum bonis omnibus et maxime quibusque Principibus, tum S. etiam fortassis V. Mtati aliquando usui esse potuerit, ubi nobis Italica institutione perpolitus redierit. Bene valere S. Mtatem V. opto. Datum Cracoviae, III Februarii MDLIII.

799. Mathiae Lobocki,
curiae Magistro Reginae Hungariae.

Cracoviae, 6 Februarii 1553.

Quid proximis diebus isthic acciderit pellioni Serenissimae Reginalis Mtatis, novit procul dubio Mtia V., videt autem simul, nihil voluntate, nihil de industria, omnia casu et fortuito acta esse, quae res quum venia magis quam poena et ex legibus et natura sua dignae ubique habeantur, Mtiam V. rogo, ne quid hic casus quoque huic pellioni, adolescenti, ut intelligo, moderato, fraudi esse videatur; id gratia atque autoritate sua efficiat, tum rei ipsius tum mea etiam causa, qui fratrem hujus pellionis ex sua virtute et eruditione, qua non vulgari est praeditus, mirifice diligo. Id iterum a Mtia V. atque iterum peto et quaeso, quae bene valeat. Datum Cracoviae, VI Februarii MDLIII.

800. Palatino Posnaniensi [1].

Cracoviae, 14 Februarii 1553.

Non audivi principio eam querelam, quae huc de Mtia V. allata est, vanissimam enim esse duxi abhorrentem et a Regni istius legibus atque moribus et a natura atque voluntate Mtiae V.; sed quum aures jam pene omnium atque ora implevisset, faciendum mihi putavi, ut eam Mtiae V. perscriberem, pro veteri meo erga illam studio atque benevolentia. Fama est, V. Mtiam pagum quendam, qui Spitale [2] dicitur, Josepho Pruskowski ademisse, nullo jure non convicto modo, sed ne compellato quidem, quae res hoc sonat acerbius, quo pagus ipse Ecclesiae sit et libertati insitus ecclesiasticae. Equidem quod me attinet, ne nunc quidem haec mihi de Mtia V. persuadeo, Senatore omnium justissimo et christianissimo. Sed tamen quoniam viros bonos non crimen modo ipsum, sed etiam criminis suspicionem vitare oportet, Mtiam V. peto et quaeso, ut si quid forte ab ipsius famulis causae datum est, ut hi isti tam acerbi et indigni rumores de Mtia V. spargantur, id omne primo quoque tempore tolli jubeat, cum possessoreque ita componat, ut ne quid de quo in hoc genere amplius queri possit superesse videatur. Mtiam V. quo majore praeditam esse prudentia intelligo, hoc minus ipse verbis multis utor. Bene illam tantum valere opto. Datum Cracoviae, XIIII Februarii.

---

[1] Janussio Latalski.
[2] Sic!

801. Alexandro Cardinali Farnesio

Cracoviae, mense Februario 1553.

Quod SS. Dnus Noster Moschi [1] de religione et sceptro postulata [2] sic sustinuerit, ut ea prius ad Serenissimum Regem nostrum referenda esse putaverit, ita Regem sibi devinxit, ut plane totus ipsius factus esse videatur. Et profecto quum res ipsa illi jucunda fuerit, tamen nuncius quoque R. Dtionis V. eadem de re ipsum atque universos mirifice delectavit. Sed it isthuc eo nomine S. Regis Internuncius, ex quo cetera, illud ex me. Moschi studia et conatus neque novos esse, neque non et nobis et Reipublicae christianae perniciosos, saepe idem illum et legimus et audivimus machinatum, sed fuit semper Pontifici, Caesari, Regibus et orbi universo detecta hominis fraus, vanitas, inconstantia, quod non tam religionem et Regnum, quam Regnum tantum per religionem quaerere videretur, quod quae Caesari et Pontifici verbis pollicebatur, re praestaret unquam, quod non tam Romanae Ecclesiae dicto audiens, quam Regi Polono superbus esse vellet, cui quum virtute nulla par esse possit, nulla Regis appellatione adaequari contendebat. At cui Regi? quantis et qualibus majoribus? quanta fide et virtute? quantis opibus? quanta dignitate? quantis gestis rebus? quam non defatigatis pro christiana religione et hac ista Sede viribus? Haec quum omnia comperirentur, rejiciebatur semper homo cum postulatis suis, quae nunc adeo a quibusdam defendi, valde nostris hominibus novum atque mirum fuit. Sed ut se quidem cetera habeant et quanquam illud omnium bonorum Pontificum atque Principum praecipuum studium esse debeat, ut quam plurimos Deo et religioni acquirant, tamen illud mihi in hoc genere maxime intuendum atque animadvertendum videtur, ne dum alterum acquirunt, vanum atque levem hominem, alterum amittant, bene de se, bene de Republica, bene de virtute, honestate, humanitate, jam inde a majoribus suis meritum, praesertim quum in hac communi rerum atque temporum perturbatione non desint hic quoque, qui S. Regis animum pertentando ad religionis atque caeremoniarum innovationem sollicitent. Quorum quidem sermonibus etsi nunquam Mtas Sua flecti visa fuit, et nunc adeo, hoc nuncio de SS. Dno N. gratia erga se atque benevolentia ex R. Dtionis V. literis accepto, in suo instituto valde est confirmata. Tamen quoniam vereor, ne si qua alienati Pontificii animi significatio deinde appareat, plerique etiam prophanorum nostrorum Senatorum offendantur et Mtatem illius aliquo et contra ipsius voluntatem, et contra nostram Episcoporum sententiam adducant, magnopere rogo, ut haec Moschi petitio exitum suum autoritate atque assensione SS. Dni N. non consequatur. Id quod quidem rogare Episcopos, vos autem, qui in hoc Illustre Cardinalium Collegium optati estis, et praecipue R. Dtionem V., quae Regni nostri Protectorem gerit, pro vestra fide juvare convenit. Hic apud nos Comitia aguntur. Posnaniensis Episcopus Benedictus e vivis excessit [3], Andreas autem Czarnkowski, qui ante duos annos Legatus isthuc fuit, in locum demortui suffectus. Is quum ceteris de more sacerdotiis renunciet, Scholastici sacerdotium, quod in Ecclesia mea obtinebat, quodque conferre juris est certi cujusdam Castellani mei, retinere sibi, uti audio, apud Sanctam

---

[1] Joannis, Moschovitarum Ducis. [2] Cf. Szujski, Scriptores rer. Polonic., I 63 et sqq.

[3] † w Ciążeniu 18 stycznia r. 1553, przeżywszy lat 65.

istam Sedem postulat. Amat me ille quidem, semper enim dignitatem suam charissimam esse mihi intellexit. Sed quum id non tam sua ipse voluntate aut necessitate faciat, quam nonnullorum persuasionibus adductus, qui ad idem Scholastici sacerdotium aspirant, a R. Dtione V. peto et quaeso, ne quid isthic ejusmodi patiatur impetrari, quod consuetudini contrarium, quodque juri Castellani mei istius hominis laici, ut dicunt, adversum esse videatur. Si Episcopatus fructus exiguos causam quis esse dicat, cur retineri sacerdotium postulet, scito R. Dtio V., esse hunc Episcopatum ut dignitate inter summos, ita vectigali atque fructu summis proximum. Ego autem quum Scholastici sacerdotium viro bono atque erudito conferre velim, tamen si, ut id possim, per R. Dtionem V. fuero consecutus, dabo operam, ut fructus ejus officii apud ipsam et hanc istam Sedem exstet uberrimus. Cui me supplicem do et trado.

802. Bernardo Maphaeo Cardinali.

Cracoviae, 15 Martii 1553.

Pluribus verbis agam cum R. Dtione V., quum et plus otii nactus ero et quae res in motu sunt nunc, ad suum exitum perductae fuerint, nunc et tabellarius properat et Comitia, quibus distineor, nihil adhuc habent, quod quidem ad R. Dtionem V. perscribi possit; sed tamen quin de mensibus agam R. Dtioni V. gratias, temperare mihi non possum. Beavit me omnino R. Dtio V. non tam re ipsa, quanquam et hinc quidem plurimum, quam quod intelligo, tanta mihi SS. Dni N. benevolentia concessos hos menses fuisse, ut me et iis quidem libenter se munerari, et aliis rebus majoribus non invite muneraturum prae se tulerit Quae mihi profecto gratiae atque benevolentiae testificatio amplissimi cujusvis Episcopatus est instar. A R. Dtione V. etiam atque etiam peto et quaeso, ut oratione qua potest magnificentissima Stati Suae meo supplicis nomine agat gratias, illudque polliceatur et confirmet, me jam ejus Sedis dignitatem non modo officii mei necessitate, sed etiam amoris ipsius abundantia esse omnino defensurum, in quo quoniam Regiam Mtatem fortem ipsum et constantem habemus, reliqua etiam praestabimus. Ego, ut dixi, ubi me Comitiis expediero et quidquid actum fuerit, ad SS. Dnum N. et V. R. Dtionem quam primum perscribam, et simul non omittam, quin utrisque et fusius agam gratias de mensibus et aliis quoque rebus testatam faciam meam in illos singularem observantiam. Quos interea optime valere cupio. Datum Idibus Martii MDLIII.

803. Balthasari [1], Episcopo Vratislaviensi.

Cracoviae, 5 Aprilis 1551.

Cognovi jam pridem hunc Nobilem, Stanislaum Pawlowski [2], ejusque mihi virtus atque integritas probata semper extitit. Nam quum adhuc apud R. Dnum Cricium, meum avunculum, versarer, apud quem is iste Pawlowski locum honestum obtinuit, facile intellexi, nisi fide esset et dexteritate eximia, illum hoc loco,

---

[1] Promnitz.

[2] Późniejszego biskupa ołomunieckiego (r. 1579 — 1598)? którego rodzoną siostra byłą matką Andrzeja Patrycego Nideckiego.

quo fuit apud Cricium, futurum non fuisse. Gratia is, ut audio, R. Dtionis V. opus habet, ego autem quoniam homini ex illo adhuc tempore favere coepi, R. Dtionem V. rogo, tantum ut illi mea causa praestet, quantum voluerit, neque enim dubito, quin tantum velit, quantum a R. Dtione V. magno Principe petere non nimium videatur. Ego autem itidem omnibus in rebus, quae ex me R. Dtio V. voluerit, eum me praestabo, quem voluerit. Quam optime valere cupio. Datum Cracoviae, V. Aprilis MDLIII.

804. Venceslao, Duci Tessinensi.

Cracoviae, 5 Aprilis 1553.

Esse quiddam inter Ill. Dtionem V. et Nobilem Stanislaum Pawlowski controversiae de finibus intellexi, quoniam autem hunc Pawlowski ex multo jam tempore cognovi, virtutemque et probitatem ejus perspexi jam tum, quum apud R. Dnum Andream Cricium, avunculum meum, Plocensem Episcopum et postea Archiepiscopum Gnesnensem, honestissimo loco esset habitus, volui ab Ill. V. Dtione iis literis petere, ut in hac causa finium ita se huic Pawlowski, viro frugi et moderato, exhibeat, ut is mea commendatione aliquid etiam ad aequitatem suam accessisse perspiciat et cognoscat. Ego quia illum amore et charitate non vulgari complector, dabo operam, ut me quoque omnibus iis accomodem, pro quibus unquam scripserit ad me Ill. Dtio V., cui benevolentiam omnem defero, quamque diu valere opto. Datum Cracoviae, V Aprilis.

805. Nicolao Carlovicio, Episcopo Misnensi.

Cracoviae, 9 Aprilis 1553.

Decessisse fertur ex hac vita Volphgangus Braccius, qui in Ecclesia Dtionis V. R. Canonicum gessit; ejus haereditatem, uti intelligo, Volfgangus ex fratre nepos est aditurus, qui quum hic Cracoviae, vivente adhuc patruo, bonarum literarum causa versaretur, ac hospite Andrea Schindlero cive usus esset, contraxit apud hunc eundem ad aliquoties centum florenos aeris alieni. Quod quum ita sit, R. Dtionem V. rogo, ut ex ea hereditate decidi jubeat, unde Andreae huic Schindlero, civi bono, et sumptus et mutuum persolvatur, quandoquidem etiam ad ejus istius Canonici postulationes factum fuit, ut Schindleri hospitio et benignitate nepos is uteretur. Esse haec omnia in V. R. Dtionis arbitrio constituta, ad nos est allatum, quod sane arbitrium si ad hanc istam intercessionem meam inclinaverit, nihil erit, quod ego me quoque illi aliquando excusem, pro se fortassis atque suis in hoc nostro Regno laboranti. Bene enim Schindlero volo, et si in hoc negotio V. quoque R. Dtionem eidem bene velle cognovero, bene volam vicissim omnibus ipse, quibus illa voluerit. Cui omnem felicitatem opto. Cracoviae, IX Aprilis MDLIII.

806. Ferdinando, Romanorum Regi.

Cracoviae, 10 Aprilis 1553.

Multa et sunt et fuerunt in hoc Regno nostro, quae mihi feliciter evenerunt, quaeque me ac meos singulari voluptate affecerunt, quo in numero is etiam est

iste Cracoviensis Episcopatus, quem possideo, dignitate amplissimus, loco celeberrimus, fructu uberrimus, commoditate et plerisque rebus jucundissimus. Sed nihil tamen unquam extitit, quod majore me suavitate perfunderet, quam hoc est istud, quod de Serenissimi Regis nostri et Domini nostri Clementissimi nuptiis [1], deque Mtatis V. S. ad eam rem voluntate et studio iis diebus huc est allatum. Ac mihi quidem superiora tempora cum iis istis conferenti, fato res et singulari quadam Dei Immortalis providentia atque numine geri nunc videtur. Memini enim, anno proximo quum ad nos a V. S. Mtate Magnificus Dnus Sigismundus Erbestein [2] aliis in rebus legatus esset, ac mihi cum illo privatim de iisdem sermo esset, me eadem ad S. meum Regem retulisse, eademque censuisse. Quid autem quaeso aut quantum effectum fuit, quum humanis res praesidiis stabiliri videretur? Principis haec sane Mtas audiendo non audire visa fuit, alienis a matrimonio cogitationibus occupata. Nunc autem ubi Dei Maximi vi impulsa esset, ita facile omnia audiit, ut se ipsa inflexisse, sua non tantum voluntate, sed etiam laetitia et applausu videatur. Gratulor medius fidius hac ista rerum tam jucunda et salutari conversione, tum V. Mtatis S. domusque istius Inclitae Austriacae, tum nostra etiam Regnique nostri, tum vero utriusque causa et ratione. Nam et Austriacae familiae mea studia jam pridem dedicavi et Rei nostrae publicae omnia debeo, et utriusque consolationem amavi semper et perpetuo tuebor. Itaque velim sibi S. Mtas V. persuadeat, me plane in earum nuptiarum vel confirmandis initiis, vel progressibus propagandis eum fore, qui fide atque diligentia nemini sim cessurus eorum, qui huc a Mtate V. S. ejus rei gratia de industria fortasse missi esse et legati viderentur. Ipsa modo quid me velit, jubeat aliquando atque mandet. Quod si nobis Deus Aeternus et Immortalis ex hac istius Inclitae familiae affinitate Regni successorem et heredem dederit, id quod ego jam pridem profecto in fatis esse video, erit, cur non nos modo, sed universa etiam nostra posteritas studium in hanc familiam et observantiam merito profiteatur. Me interea in V. S. Mtatis gratiam do et trado, cui omnia fausta precor atque felicia. Cracoviae, X Aprilis MDLIII.

807. Nicolao Radivil [3].

Cracoviae, 10 Aprilis 1553.

Laetis omnium hominum auribus atque animis acceptum est hoc nuncium de spe Serenissimi Regis nostri nuptiarum et affinitatis Austriacae. Cujus rei quoniam V. Ill. Dtio autor simul et administrator [4] fuit, magnam ejus voluntatis partem erga se derivavit, qua hoc tantum beneficium et prosecuntur jam omnes, qui vivunt in Polonia, et qui vivent, perpetuo prosequentur. Equidem ad eam gratiam, qua hic est Ill. Dtio V., si quis accedere cumulus potuit, is neque re ipsa jucundior, neque gustu suavior, neque diuturnitate mirabilior accedere potuit, quam is iste accessit, esse Regem nostrum per V. Ill. Dtionem et honestissimis vinctum nuptiis et amplissima atque potentissima vallatum affinitate. Me sane quod ejus istius per literas suas fecerit Ill. Dtio V. certiorem, magnas illi ago atque habeo gratias. Quid Rex Serenissimus? Is mihi vero avidissimus spem oblam acceptare est visus, nam re confestim ad nos, qui a secretioribus sumus consiliis, relata,

---

[1] Cum Catharina Austriaca, Ferdinandi filia. [2] Herberstein.
[3] Nigro, Palatino Vilnensi. [4] Bawił on w tym celu w Wiedniu.

sententiaque nostra exaudita, ita acquievit, ut non nostra inflexus oratione, sed sua sponte propensus videretur. Designatus e vestigio est cum plena facultate R. Dnus Regni Procancellarius [1], qui cum V. Ill. Dtione rem conficiat; is erit isthic propediem. Me V. Ill. Dtio sicut solet, amet et sicut cognovit, amicissimum sibi esse confidat, valeatque bene. Cracoviae, X Aprilis MDLIII.

808. Sigismundo Erbestein.

Cracoviae, 15 Aprilis 1553.

Non dubito, quin Ill. Mtiae V. gratissimum sit audire, explicari tandem re ipsa sermones nostros, quos Petricoviae olim de Serenissimi Regis mei nuptiis habuimus. Me certe ea res delectat magnopere, ac esse quidem multi fortassis possunt, qui se tam praeclarae rei autores profitebuntur. Nos autem nobis pulcherrime conscii sumus, et quo desiderio ejus teneremur et quantum studii atque operae ad eam adhibuerimus, ut si non autoritas nobis (Deo enim Immortali, quod suum plane est, id illi praeripere non debemus), at administris certa suscepta esse videri possit. Mitto Venetias hos meos servitores, qui istas Ill. Mtiae V. reddiderunt, eos quaeso, ut literis suis Ill. Mtia Sua muniat, ut ire possint, et si quid praeterea Viennae gratia atque autoritate V. Ill. Mtiae opus habuerint, ea illis sit praesto nostra sane causa, qui Ill. Mtiam V. et amavimus semper et perpetuo sumus amaturi. Quae felix valeat. Cracoviae, XV Aprilis MDLIII.

809. Janussio Latalski, Palatino Posnaniensi.

Cracoviae, 15 Aprilis 15523.

Memini, Petricoviae quum essemus, me pro Nicodemo Lakinski, meo servitore, ad Mtiam V. verba fecisse, Vque Mtiam mihi promisisse, se nihil esse ejusmodi facturam, quo aut hic Nicodemus, aut ipsius mater gravari videretur. Nunc ii se multis rebus onerari queruntur, quas me enumerare non attinet. Rogare placet potius Mtiam V., ut memor et christianae suae religionis et ejus loci, quem in Regni Senatu amplissimum possidet, et aetatis, cui clementia et moderatio quam summi vigor juris magis competit, et ejus necessitudinis, qua mater Nicodemi V. Mtiae conjuncta esse dicitur: benigne cum iis, pro quibus peto, et clementer malit, quam summo jure agere. Si res esset V. Mtiae aut cum hominibus alienis, aut cum iis, qui ab ipsius possessionibus distarent longius, aut si nullas ego etiam, qui me esse Mtiae V. benevolentissimum semper profitebar, partes meas interponerem, esset fortassis causa, cur de suo proposito V. Mtia magnopere decedere non debeat. Quum autem res sit et cum propinquis et cum vicinis V. Mtiae, et ego etiam preces meas interponam, non debet V. Mtia committere, ut nullam vicinitatis et propinquitatis, nullam precum mearum rationem habuisse, et pro jure ac humanitate potentia uti voluisse videatur, erga eos praesertim vicinos et necessarios, quibus omnem humanitatem vel propter naturalem conjunctionem, vel propter singulare ipsorum studium erga se debere videtur. Etsi enim hanc cum eis vicinitatem jure atque aere Mtia V. acqui-

---

[1] Joannes Przerębski.

sierit, tamen hanc illi etiam V. Mtiae ultra ceteros semper favisse sunt visi, ut jam nimis inhumanum sit, quam illi vicinitatem V. Mtiae faverunt, ab ea illos tantum pati incommodi. Equidem ita intelligo, inde eos in magna damna incurrisse, quod quum hic Nicodemus ex pacto in judicio se sistere, ac Mtiae V. de certis suis quibusdam possessionibus cedere ex lege debuisset, neque possessionibus cesserit, neque se steterit. Ego autem, qui tum illum meis atque S. R. Mtatis servitiis occupatum fuisse, inque rem praesentem venire non potuisse memini, rogo V. Mtiam, ut quam pecuniae summam judicio est propterea consecuta, quod Nicodemus ad diem non venerit, eam Nicodemo matrique ipsius, quae V. Mtiae sanguinis necessitudine conjuncta est, eam mihi, amicissimo Episcopo suo, concedat et remittat. Quamquam enim apud R. Mtatem jure id optimo possem obtinere, ut quod ob Suae Mtatis servitia vel ipse damnum patior, vel servitores mei, id nos pati non permittat: tamen a sola id prius V. Mtia petere, ipsique propterea debere malui. Si enim id mea causa fecerit, nihil erit, quod ipsi quoque apud me negatum unquam esse videatur, Nicodemus Lakinski, quod facere olim apud judicium debuit, id fortassis facere eum tunc oportebit, quum id, quod peto, V. Mtia fecerit, quam diu optime valere cupio. Cracoviae, XV Aprilis MDLIII.

810. Andreae Kuczowski, Abbati Calvimontano.

Cracoviae, 6 Junii 1553.

Dissipari tua opera eum Conventum, qui Ftatis V. fidei commissus est, molesti audivimus, hoc praesertim tempore, quum omnes, qui Ecclesiae et religioni bene volunt Episcopi, Abbates, Praepositi, id unum studeant, ut ...... [1] suorum numerum efficiant, vident enim, nisi diligens ei rei studium datum fuerit, brevi fore, ut literae, ut Ecclesia, ut religio deserta esse videatur. V. Ftas quod inopiam, nescio quam, in ejus dissipationis excusationem adducit, nihil agit; sciunt homines et scimus nos ipsi etiam fructus Abbatiae Ftatis V. Sed iidem sciunt quoque, ac utinam nescirent, quos sumptus ex iis Ftas V. faciat, quam turpes, quam a suo nomine et ordine alienos, quos ipsa si aliquando tolleret vel minueret, haberet profecto, unde Conventum non modo conservet, sed etiam augeat. Nihil attingo secreti, quae palam sunt, dico. Ita sunt enim omnibus rationes V. Ftatis notae factae, ut Venerabile nostrum Capitulum hoc nomine nobiscum diligenter egerit, ut pro nostra autoritate atque officio inhibeamus tandem cursum alienorum istorum sumptuum tuorum. Et quanquam veteri nostra erga Ftatem V. benevolentia fit, ut hactenus in hoc genere nihil pro officio proque autoritate fecerimus: tamen quoniam veremur, ne, si se ipsa V. Ftas non cohibeat, nobis necessario sit cohibenda, has ad illam literas dare voluimus, quibus primum ab illa petimus, vitae ut ipsa suae immutet rationes, eosque sumptus praecidat, qui et illam quidem exhauriunt pariter et conspurcant, et nobis universoque ordini inurunt infamiam; deinde, ut duos hos fratres, qui istas reddiderunt, in Conventum accipiat, ceteros autem quoque ne ejiciat neve dispellat. Si quid in quo est vitii, id prudentia sua contegat et secundum leges atque instituta puniat, Conventum autem hominibus fratribus temere ne privet. Hoc utrumque V. Ftatem diligenter hortamur. Bene valeat. Cracoviae, VI Junii.

---

[1] Miejsce próżne na jeden wyraz.

811. Bartholomaeo, Commendario Pacoviensi [1].

Cracoviae, 10 Junii 1553.

Insolentiam tuam, qua in fratres tuos, Ecclesiae Chelmensis Vicarios uteris, detulit ad nos Rmus Dnus frater et gentilis noster Episcopus Chelmensis [2], et quoniam in dioecesi nostra es, a nobis petiit, ut in te pro officio et autoritate nostra animadverteremus. Scito, nos omnium, quae aequa sunt et honesta, nihil esse R. Dno Chelmensi Episcopo negaturos fuisse, nisi idem, qui prius fuit accusator, pro te apud nos deprecator extitisset. Tibi mandamus, ut hanc tandem effrenatam mentem tuam ratione modereris, a verbisque tibi omnibus temperes, quae fratribus, qui te eo loci posuerunt, merito molestiae esse possint. Imprimis autem illud da operam, ne quid committas, quod R. Dno Chelmensi Episcopo displiciturum sit, quem credimus, praeter honestum et decorum nihil a te postulaturum esse. Alioqui malis istis tuis remedia cogemur adhibere graviora; id ita fore, vel ex manu nostra cognosces, qua nos subscribimus. Vale in Domino. Datum X Junii MDLIII.

812. Cardinali Maphaeo.

Cracoviae, 17 Junii 1553.

Qui me esse sciunt in Vestra Cardinali gratia, sciunt autem non pauci, iis persuasi argumentis, quae in me ab R. Dtione V. proficiscuntur saepe, ii quo quisquam est mihi notior aut conjunctior, hoc studiosius efflagitant commendatitias. Hunc Martinum ab Edencum cum ceteri mihi propinqui sui, viri boni, tum Olivensis quidam ex Prussia Abbas [3], homo mei studiosissimus, per literas commendarunt, a meque petierunt, ut quoniam is peregrinando justum tempus absumere constituit, meis literis apud eos commendatus existat, qui nobis peregre bene velle videantur. Equidem R. Dtionem V. inter eos ut numerem, plurimis ipsius erga me adducor officiis. Quamobrem ab illa quoque diligenter peto, ut hunc istum Martinum, sicubi forte gratia ipsius opus habuerit, ita complectatur, ut intelligi possit, quae de mea apud R. Dtionem V. gratia sparsa hic est fama atque opinio, eam non vanis rumusculis, sed re atque officio consistere et stabiliri. Me R. Dtio V. in suos eundem semper vicissim experietur, quoties voluerit, hoc autem est, quoties erit opus. Cracoviae, XV Calendas Julii.

813. Julio, Pontifici Romano.

Cracoviae, mense Junio 1553.

Quanto gaudio perfusus eram ex tam liberali V. Statis erga me voluntate, cujus in donatione mensium manifesta indicia apparebant, tantum nunc vicissim dolorem hausi ex iis rumoribus, qui ad nos nuperrime de ejus donationis immuta-

---

[1] Sic! Pawłowiensi?

[2] Jacobus Uchański, potwierdzony przez Stolicę apostolską za wstawieniem się Bony dopiéro na początku r. 1552. Theiner, Monumenta Poloniae, II 573.

[3] Lambertus Sleff.

tione pervenerint. Quos quidem rumores facile hactenus contemnebam, vel quod vanos esse crederem, vel quod meae donationi obfuturos non existimarem, quae tot et tam firmis V. Statis epistolis niteretur: donec a Rdo Praeposito Ecclesiae meae Cracoviensis ac Regni Vicecancellario [1] quiddam exiisset, quod et rumorum veritatem confirmavit et donationem meam nonnihil perculit, de quo quidem non dicam hoc tempore sensum meum, dicam autem omnium aut multorum. Videri nostris perquam mirum, quicquam ab ea Sede, quae fidei, veritatis, constantiae arx est et caput, ejusmodi emanare, quod conceptae de se opinioni parum respondeat. In qua etiam cogitatione dum versor ipse, credere non possum, aliquid isthinc prodiisse, quod donationi meae planissime contrarium esse videatur. At cui donationi? quam liberaliter promissae, quam benigne factae, quam saepe non modo confirmatae, sed etiam nova auctae benevolentia. Praesertim autem quod video, si haec ista, quod Rdo Cancellario facta esse dicitur donatio, contra meam donationem valitura sit, quam illa Ecclesiae et quam manifestam ruinam secum trahat. Quos enim conatus nostros in communes religionis et Sanctae istius Sedis hostes convertere communiter deberemus, qui sumus in ejusdem ordinis et religionis navi, hos dum inter nos pro Statis V. gratia ambitiose confligimus, distrahere nos oporteret, ab hosteque aversos in nosmet ipsos atque adeo in viscera nostra convertere, quae res hostibus optanda, Ecclesiae quidem et Sanctae isti Sedi imprimis dolenda esset. Quod quum ita sit, a State V. supplex etiam atque etiam peto et quaeso: primum, ne quid hostibus Ecclesiae porrectum esse velit, ut et laetari ipsi et Sedem Sanctam calumniari, et quo ad perniciem nostram et religionis commode abuti possint; deinde, ne quid etiam inter nos, qui fratres sumus, jaciat ejusmodi, de quo dum litigamus, quae nostri in religionem et hanc istam Sanctam Sedem praecipui sunt muneris, ea intermittere necessario cogeremur. Excessit e vita quidam Cracoviensis Canonicus, sacerdotium vi donationis meae nepoti meo, adolescenti frugi, contuli; impedit possessionem Vicecancellarius cujusdam sui mandati vi, quod mea donatione abrogata obtinuisse se jactat. Quaeso Statem V. supplex magnopere, ut vel donationem meam, quam hoc Vicecancellarii mandatum infirmasse dicitur, corroboret, vel plane literis suis testatum faciat, infirmari illam neque his mandatis, neque alio literarum genere aut posse aut debere, donec planissime exitum suum consequatur. De quo quidem officio tantam V. Stati ipsiusque Sedi habebo gratiam, quantam unquam res opus habuerit. Meum in Statem V. studium Rdus ipsius Orator [2] et jam tum cognovit, quum primum Regni nostri fines ingrederetur, et deinde cognoscet fusius, ubi hinc erit abiturus. Statem V. Summus Deus diu servet sospitem atque incolumem.

814. Joanni Comiti in Tarnow.

Cracoviae, 7 Julii 1553.

Ad eas literas, quas mihi proxime Dnus Strzezowski, familiaris V. Ill. Mtiae reddidit, quid rescribam aliud, non habeo, quam hanc tantam V. Ill. Mtiae benevolentiam, quanta in literis continetur, gratissimam mihi accidisse. Nam quum semper amicitiam V. Ill. Mtiae plurimi fecerim, sicut omnes res gestae meae pla-

---

[1] J. Przerębski. [2] Antonius Maphaeus, cf. 815.

nissime testari possunt: tamen nunc profecto ejusmodi sunt tempora, ut illam mihi omnibus meis votis, studiis, officiis retinendam esse existimem. Ero medius fidius constans in eo, neque non efficiam, ut his tam suavissimis ipsius literis omni meo meorumque studio atque officio planissime videar respondisse, ipsam enim quoque V. Ill. Mtiam abunde suis ipsius literis responsuram esse confido. Quae bene valeat. Cracoviae, VII Julii.

815. Cardinali Putaeo [1].

Cracoviae, 2 Augusti 1553.

Etsi mihi hactenus nihil cum V. R. Dtione singularis officii intercessit, tamen quoniam et Rmus Dnus M. Antonius Maphaeus, Teatinus Archiepiscopus, qui hic apud nos SS. Dni Nostri egit Internuncium [2], et multi ex nostris, qui isthic in Urbe sunt, multa mihi etiam per literas de gratia atque benevolentia V. Dtionis R. erga me narrarunt, committere nolui, quin illi gratias hoc tempore agerem, meque cum omni meo meorumque studio addicerem. Mitto per R. Dnum Archiepiscopum Internuncium V. Dtioni R. pelliceum viverrinum et pelles quadraginta zebellinas. Hoc mei erga se studii interea mnemosynon accipiat existimetque, nihil apud nos fore, quod quidem non semper quum voluerit sive sibi sive suis, existat promptum et paratum. Vestra me modo R. Dtio amet, sicut coepit, vel hoc etiam magis, quam coepit, quod R. Dnus Maphaeus Cardinalis, qui, dum vixit, non minus quam sibi vixit, a nobis ad Superos commigravit. Cujus si gratiae erga me usuram Dtio V. R. mihi sarcire constituerit, efficiam profecto, ut ad pristinum meum erga R. Dtionem V. studium is etiam cumulus accedat, qui fuit in R. Dno Maphaeo colendo et observando. Conturbavit me hoc tempore abrogatio ejus donationis, qua mihi SS. Dnus N. menses suos paulo ante addixerat, non tam sane ob aliud, quam quod magnum mihi SS. Dni N. gratiae atque benevolentiae argumentum sublatum esse videatur, quod profecto cum mihi jucundum, tum Ecclesiae Dei fuit salutare. Nunc immissus est Regni Vicecancellarius [3], qui dioecesis meae sacerdotia pro arbitrio dispensare contendit, hac ista fretus abrogatione, qua de re exoriuntur inter nos ea, quae exoriri Ecclesiae non expediat. Quaeso R. Dtionem V. magnopere, perficiat gratia et autoritate sua, ut SS. Dnus N. donationem mihi factam, quae fuit, rescribat abrogatam eo diplomate non fuisse, quod ceteras omnes donationes paulo ante abrogarat. Ero, si fui unquam, et Sedis istius studiosior et observantior R. Dtionis V., cui me totum do et trado. Datum Cracoviae, II Augusti MDLIII.

---

[1] List 815 jest zarazem ostatni w rękopisie biblijoteki Jagiellońskiéj, zawierającym korespondencyją biskupa Zebrzydowskiego z lat 1546 -- 1553.

[2] Legacyja jego do Polski nie jest dotychczas znaną, cf. Zakrzewski, Powstanie i wzrost reformacyi, str. 244. [3] J. Przerębski.

APPENDIX[1].

816. Erasmus Roterodamus Andreae Zebridovio.

Basileae, 21 Maji 1527.

Facit hoc tum amicitia non vulgaris, quae mihi jam pridem cum Ornatissimo Praesule, Andrea Cricio, mutuis conglutinata literis intercedit, tum eximia quaedam et tali digna avunculo indoles tua, quam mihi suis literis admodum graphice depinxit Leonardus Coxus [2], adolescentiae tuae formator, ut te vel salutare sim ausus, vel ad optimorum studiorum amorem incitare, licet id quidem currentem, ut ajunt, si modo vera scribit Coxus, cujus apud me fides est gravissima. Nil opus admisso subdere calcar equo; verum ut in isto pulcherrimo stadio Zebridovi Charissime semper te ipsum alacritate superes, habes permulta, quae debeant animum tuum accendere. Primum enim ista tam felix indoles nihil de te non eximium pollicetur, nonnihil etiam exspectationi addit Coxus institutor, hoc est probae materiae probus artifex. Addo jam, quod Fortuna, quae dum est iniqua, multorum generosos conatus retardare solet, tuo subservit ingenio tum ampla tum obvia. Sed illud in primis non te patietur segnescere, quod exemplar habes domesticum tibi praelucens, in quo velut in speculo virtutis et eruditionis absolutissimam imaginem cernis expressam, Andreas Andreae, nepos avunculo respondeas oportet. Exigit efflagitatque hoc abs te genus tuum, exposcit idem patria; macte igitur animi Zebridovi, fac indefatigabili studio contendas ad hujus laudis palmam. Aderit conanti Deus, qui in hoc ipsum te tantis naturae fortunaeque commodis ornavit, ut opulentae sorti dignam industria tua pingeres usuram. Memineris, optimam aetatis

---

1 W Dodatkach, które teraz następują, od 816 począwszy, podaję w porządku chronologicznym wszystko, co do różnych epok życia Andrzeja Zebrzydowskiego zebrać się dało, przeważnie zaś do czasu, który zbiór jego listów obejmuje; uzupełnienia te, z przytoczeniem przy każdém źródła, skąd czerpane, niech posłużą zarazem do objaśnienia wielu bardzo miejsc w jego korespondencyi. Dwa najpierwsze listy, które załączam, 816 i 817, wzięte są ze zbioru listów Erazma Roterdamczyka, podług wydania lipskiego z r. 1752, str. 398—399 i 505—506.

2 W r. 1518 uczeń Uniwersytetu krakowskiego: „Leonardus Coxus Anglicus, poëta laureatus, de Tama diocesis Linconiensis, 24 Septembris (1518) solvit totum". Metrica studiosorum Universitatis Cracoviensis, II 76, rękopis bibl. Jag. Ner 259.

portionem esse fugacissimam, nec unquam recurrere semel elapsam; in praesentia non licuit tecum pluribus. Bene vale. Datum Basileae, XII Calendas Junias 1527.

817. Idem eidem.

Basileae, 23 Decembris 1527.

Ornatissime Juvenis! Non minima ex parte nobis tui desiderium mitigavit, quod intelligo, tibi et iter et Lutetiam [1] fuisse prosperam, praesertim quod scribis, studia tua felicius istic, quam hic solent succedere, quod ego sane futurum augurabar, habet enim ista civitas viros non paucos exquisita doctrina praeditos. Dicas, Musas omnes armorum fremitu Italia depulsas in Galliam commigrasse, nec dubito, quin huc summis viribus incumbas, ne frustra tam locuples literarum emporium adisse videaris, quamquam hic quoque nunc, nescio quo fato, profitentium vocibus perstrepunt omnia. Glareanus [2] jam magis tuus est, quam antea fuit; conciliavit vos illa concertatiuncula, ut interdum ex malo principio magna nascitur gratia. Non est, quod excuses silentium tuum. Epistolam ad Carolum Utenhovium datam mihi quoque scriptam, interpretor. Accessit alius convictor non illepidus, Carolo male convenit cum aestuariis. De reditu ad nos tuo an ludas, nescio. Quando te dimittet Lutetia? quae solet hospitibus magis ac magis adlubescere, posteaquam illos semel suis odoribus expleverit. Attamen si id tuo bono fieri poterit, venies nobis gratior, quam unquam fuisti, certe me non habebis hospitem deteriorem, fortassis aliquanto commodiorem, quod memet brevi excutiam ab hisce laboribus. Miror, e Polonia ne syllabam quidem; tu si quid habes, imparti. Quod serius accipis hanc epistolam, in causa fuit Antonius, qui diutius solito atque opinione nostra distulit abitum. Jubent te salvere Berus, Bonifacius, Hieronymus, Glareaus reliquique tui studiosi. Quaeso, ne graveris Martino Dambrofskio nostro meis verbis multam salutem dicere. Tu fac, quam optime valeas. Datum Basileae, X Calendas Januarii 1528.

818. Andreae Zebrzidowski receptio in Canonicum Cracoviensem [3].

Cracoviae, 23 Augusti 1530.

Sessio Capituli Cracoviensis die Martis XXIII Augusti 1530. Ad Canonicatum et praebendam dictam Thopolska Cracoviensem, post liberam resignationem Venerabilis Dni Joannis Crzijczki [4], Canonici Gneznensis, ejusdem Canonicatus et praebendae ultimi et immediati possessoris, vacantem, Reverendi et Venerabiles Dni Petrus Vapowski Decanus, Joannes Choijenski Archidiaconus, Bernardus Vapowski Cantor, Nicolaus Bedlenski Scholasticus, Petrus Conarski Custos, Thomas Roznowski, Jacobus Slaskowski [5], Stanislaus Czasijnski, Joannes Jacubowski, Ja-

---

[1] W Paryżu zatém kształcił się w tym czasie młody Andrzéj Zebrzydowski, w towarzystwie mentora swego, poety Leonarda Coxa.

[2] Henricus? głośny swego czasu pisarz († r. 1563), autor różnéj treści dzieł i dziełek, między innemi także małéj arytmetyki i geografii, drukowanych w Krakowie r. 1533 i nn.

[3] Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac.

[4] Brat biskupa Andrzeja, późniejszy podkomorzy poznański?

[5] Sic!

cobus Erdzesowski [1], Stanislaus Tarlo, Julianus Chelmski, Stanislaus Olijesnijczki, Nicolaus Zamoski [2], Raphaël Chotherzki [3], Casper Podlanski, Stanislaus Borek, Benedictus Iszdbijenski, Stanislaus Slamowski [4], Paulus Crasowski, Melchior Sobek, Georgius Miskowski, Samuel Maczejowski, Praelati et Canonici, literis provisionum Rmi in Cristo patris Dni Petri [5], Episcopi Cracoviensis, per Honorabilem Thomam de Igolomia, Vicarium Ecclesiae cathedralis Cracoviensis, requisiti, Venerabilem Dnum Andream Zebrzydowski, Decanum Lanczicziensem; nobilitatis suae propaginem evidenti testimonio RR. et Venerabilium virorum ac Dnorum Nicolai Bedlenski Scolastici, Thomae Roznowski Canonici approbantem, mandatis ejusdem Rmi Cracoviensis parentes, in Ecclesiam acceptantes induxerunt, juramentoque de observandis Statutis Ecclesiae ab eodem suscepto in sinistro choro locum et vocem in Capitulo cum plenitudine juris canonici assignaverunt, qui quidem Dominus jura Ecclesiae in manus Procuratorum jam persolvit praesentibus.

819. Andreae Zebridovio Sigismundus I, Rex Poloniae [6].

Cracoviae, 26 Novembris 1542.

Venerabilis etc. Si ita est, ut nobis renunciatur, quod in Srzoda pestis grassetur, communicato consilio cum iis, quorum copiam habere potuerit, Regni nostri Senatoribus et Consiliariis, ad quos ea de re scripsimus, Posnaniam Dtionem tuam proficisci et ibi mandata nostra volumus exponere. Datum Cracoviae, die XXVI Novembris MDXLII.

820. Legatio ad Ferdinandum data Andreae Zebrzydowski [7].

Cracoviae, 28 Maji 1543.

Legatio a Rege Poloniae patre ad Ferdinandum Regem data Andreae Zebrzydowski, Episcopo Camenecensi, Cracoviae 28 Maji 1543.

Quo studio fuerit semper Serenissimus Princeps erga Mtatem V., quanque illi ex animo faverit, ut Hungariae Regno potiretur, satis jam abunde testatum fuisse S. Mtati V. videtur. Nam quum Serenissimae filiae Suae [8] honestissime cuperet, quum in nepotem ex illa suum suavis, quam dici queat, effusus esset, non tantum tamen apud Mtatem ejus valuit erga suavissimos liberos paterna affectatio, quum V. Mtatem potius, quam illos praeesse Regno Hungariae peroptaret, quod propter et suam et Serenissimi et Excellentissimi fratris sui autoritatem id rationibus illius Regni conducere posse persuasum habebat. Itaque non alio consilia sua omnia, quam ad hunc scopum derigebat, ut quoad ejus fieri posset, citra pulverem, quod ajunt, S. Mtas V. Regnum Hungariae universum sub potestatem suam subjungeret. Neque aliud ut faceret Mtas V., autor illi semper fuit, quam quod ipsa Mtas Domini mei, si eodem loco esset, factura fuisset ita, ut sibi ipsi, quae dedit Mtati V., fideliora dare consilia non potuerit, quae quidem ex bono et sincero

---

[1] Sic! = Arciszewski. [2] Zamojski. [3] Sic! = Chotecki. [4] Sic!
[5] Tomicki. [6] Teki Naruszewicza r. 1542, LIX 138.
[7] L. c. r. 1543, LX 26. [8] Isabellae.

animo profecta esse, postea Mtas V. cognoscere potuit. Porro qui sunt casus subsecuti, hi permolesti Mtati Regiae acciderunt; nam quum omnia feliciter evenire Mtati V. cupiat, longe acerbissimum ex eo dolorem hausit, quod eam minime secundo fortunae statu uti videret, Deum precatur, ut laetiora illi deinceps contigant. Nam hae calamitates, quas magnas inter paucos annos pertulit Regnum Hungariae, non possunt non esse vicinis magno terrori, praecipue vero S. Dna Hungariae Regina in magno rerum discrimine versari videtur, quae neque quemadmodum exire ex his locis, in quibus est, neque quemadmodum tuto in illis commorari possit, videt, nam quoquo se verterit, metus illi non mediocris impendere videtur. Facile perspicit Mtas V., per illam minime stetisse, quominus pactis satisfieret, quae inter Mtatem V. et Ser. olim Joannem [1] Regem intercesserunt. Quare quod impleta adhuc non sunt, quum nulla id Reginalis Mtatis culpa acciderit, petit a Mtate V. per Oratorem hunc suum, ut bona illius cum venia, in quorum bonorum possessione est, ea possidere ei tantisper liceat, dum quae ei quaeque Illmo filio ejus [2] ex pacto debentur, ea re ipsa praestita fuerint. Quae illius petitio et honesta et aequa quum sit, Mtatem V. Serenissimus quoque Princeps meus, ut illi locum dare dignetur, neque eorum bonorum nomine, quae possidet in Hungaria, quidquam negotii Mtati ejus exhiberi permittat, quod quidem pro ea conjunctione, quae nunc minime poenitenda accessione aucta est, facile se Mtas Domini mei a Mtate V. impetrasse posse confidit. Quum enim filia S. Mtatis V., eadem quoque Ser. Dni mei filia sit, neque secus ab illa habeatur, consentaneum esse videtur, ut quam habet in Regno Hungariae filiam quoque S. Dnus meus, eam et Mtas V. filiae suae loco habeat, neque afflictae viduae addi afflictionis aliquid patiatur, sed eam tuendam potius et propugnandam suscipiat. Qua quidem re cum Dei sibi gratiam demerebitur, qui unicus viduarum atque pupillorum adjutor et defensor, tum S. Dnum meum domumque illius omnem ita sibi devinciet, ut ad vetus illud studium, quo est erga Mtatem V., permagnus sit cumulus accessurus, quin de ipsa etiam terra Transsilvanie praeclare Mtas V. merebitur. Ita enim affirmare multos audit S. Princeps et Dnus meus, si sit ea praesentia Mtas Reginalis destituta, minime ab incursionibus Thurcarum eam liberam fore, ac periculum esse non mediocre, ne citius opinione multorum in eorum potestatem perveniat. Quare vel ejus periculi propulsandi causa decere videtur, eo ut sit animo Mtas V., in suorum ut potius quam in christiani nominis hostium potestate tam insignem hanc provinciam Mtas V. esse velit. Commendabit etiam Orator noster causam Ill. Dni Ducis Prussiae, et rogabit Regiam Romanorum Mtatem, quandoquidem Ordinis Theuthonicorum administrator ex hac vita decessit, dare velit operam Mtas ejus, ne quis alius in locum ejus sufficiatur, aut si sufficiendus sit aliquis, ut extrahatur istud negotium, dum Commissarii de jure terrarum Prussiae cognoscant. Denique quacunque fieri poterit ratione, providere dignetur Mtas ejus, ne quid aut Duci aut terris Prussiae negotii exhibeatur, quandoquidem earum terrarum proprietas et dominium ad liberos Mtatis ejus, et Deo bene juvante ad nepotes etiam olim pertinebunt, quorum quieti et tranquillitati consuli a Mtate ejus aequum esse videtur. De Magnifico quoque Palatino Russiae [3] diligenter aget, ut quae illi hereditas obvenit, eam cernere queat; tum et Schilingorum causam, de qua toties ad Mtatem ejus scripsimus, commendabit. Rogabit

---

[1] Zapolya. [2] Joanni Sigismundo. [3] Stanislao de Sprowy.

etiam Mtatem ejus diligenter, ut quod per literas et per Commissarios, qui S. Dnam Elisabetham [1], filiam nostram Charissimam huc adduxerunt, antea petiimus Petrum Perenni in gratiam receptum e custodia, in qua est, dimittere velit, quoad ejus absque rerum suarum detrimento aut periculo facere poterit [2]. Generosi quoque Severini Bonar, Castellani Biecensis, negotium, quod est cum Generoso Joanne Thurzone de pecunia credita Mtati ejus, commendabit nostro nomine diligenter.

821. Andreas Zebrzydowski Joanni Dantisco [3].

Cracoviae, 15 Januarii 1546.

Andreas Episcopus Vladislaviensis et Pomeraniae nominatus Joanni Episcopo Varmiensi.

Rme in Christo pater, Dne et frater plurimum Observande! Diuturna ac felici valetudine V. R. Dtionem frui cupio, ac eidem omnes fortunatos successus ex vero animi affectu opto. Etsi mihi non sit dubium, quo amore et qua benevolentia V. R. Dtio avunculum meum [4] semper complexa fuerit, cujus excellens ingenium, eximia eruditio ac singularia de Republica merita, ad fastigium Archiepiscopatus [5] evexerunt, cui etsi ipse multo sim inferior, tamen tantam spem et existimationem de V. R. Dtione conceptam habeo, ut me apud eandem in eodem gradu amoris esse existimem. Quamvis autem me et viribus ingenii et eruditione longe inferiorem eo intelligam, tamen id mihi in animo firmissime cum auxilio Divino proposui, ut vestigiis avunculi mei insisterem, ac eum si non imitari, certe admirari saltem valeam. Quod autem V. R. Dtio hanc honoris accessionem, ad quam consilio et nutu Dei Omnipotentis pervenimus, ex sincero affectu congratulatur ac precatur, ut haec accessio sit cum mihi, tum Ecclesiae Dei felix, fausta ac salutaris, sane est mihi haec voluntatis V. R. Ptatis significatio non minus jucunda quam grata, ac dabo operam, ut nullam honestam ac justam occasionem de V. R. Dtione vicissim benemerendi praetermittam, ac eidem R. Dtioni V. in quavis re complacere studeam. Ceterum petit a me V. R. Dtio, ut munus ordinandi sacerdotes in Episcopatu nostro eidem concederem. Equidem facerem ex animo, si jam in possessione essem; verum quum nondum nobis literae ab Urbe [5] sint allatae, id nulla ratione facere, etiamsi velim, possum; attamen quamprimum adferentur, ego illud, quod erit ex re cum mea tum R. Ptatis V., libentissime faciam. Doleo plurimum, ovile, cui nos Deus praefecit, adeo infectum esse, et miror, quod Diabolus, homicida ille et pater mendacii, his extremis mundi temporibus tantopere saeviat ac tantos tumultus subinde excitet, qua de re quum ipse semel praesens cum V. R. Dtione adfuero, latius disseram, ac re deliberata et V. R. Dtione in consilium adhibita aliquod remedium quaeram, ut omnibus innotescat, nos nostro muneri et officio non defuisse. In summa hoc velim persuasum sibi de mea erga R. Dtionem V. voluntate habeat, nihil tam arduum aut dificile esse, quod ego in gratiam R. Dtionis V. non libentissime essem facturus; quoties autem

---

[1] Austriacam, filiam Ferdinandi I, primam conjugem Sigismundi Augusti. [2] Sic!

[3] List własnoręczny ze śladem pieczęci, w rękopisie bibl. książąt Czartoryskich Ncr 1599, zaadresowany: „Rmo in Christo patri Dno et Dno Joanni, Dei gratia Episcopo Varmiensi Dignissimo, Dno et fratri Charissimo ac unice Observandissimo“.

[4] Andream Cricium. [5] Gnesnensis. [6] Roma.

aliqua mentio in Senatu incidit de Ducatu Prussiae, nullam occasionem praetermittam, quin libertatem, leges et consuetudines eorum defendam, ac dabo operam, ut in ea mandata si non superare certe attingere voluntatem V. R. Dtionis valeam, quam ut Deus nobis, Ecclesiae et Reipublicae diutissime conservet, votis omnibus cupimus, ac ejusdem fraterno amori nos officiose commendamus. Datum Cracoviae, XV die Januarii A. D. MDXLVI. Ejusdem V. R. Ptatis ex animo totus Andreas, Episcopus Vladislaviensis et Pomeraniae nominatus.

822. Idem eidem [1].

Vladislaviae, 13 Januarii 1547.

Andreas Episcopus Vladislaviensis et Pomeraniae Joanni Episcopo Varmiensi.

Rme Dne, amice Charissime! Quia in literis a R. Dtione V. et R. Dno Culmensi [2] missis, accepi schedam quandam privatim a Dtione V. R., duxi illi etiam privatim rescribere. Satis, nisi fallor, responsum est in literis calumniis eorum, qui me haeresim et ingluviem Dtionibus VV. RR. objecisse insimulaverant, quod si fecissem, profecto fecisse me non pernegarem. Nam de ingluvie mirum est figmentum, quod mihi ne in somnis quidem in mentem venit; de haeresi, quod dicitur, occasionem et ansam habet, veritatem non habet. Quid enim dixi aliud, quam intellexisse me, R. Dnum Culmensem Romanae Ecclesiae non penitus esse adfectum? Itaque minus jam miror, gynaecium esse nobis objectum; vere enim illud a R. Dno Andrea Cricio, avunculo meo, amico, familiari et pene primo fautore R. Dtionis V. scriptum est: Nemo unquam potuit linguas vitare malignas. Ego certe praeter eas, quae cum vestibus immundis et aqua negotium habuerunt, illasque jam propter aetatem et labores suspitioni minime obnoxias, alias fuisse in comitatu meo nescio, neque dicere plane possum. In tanta turba fortassis, quam numerare etiam longum erat, latere aliquid ejusmodi potuit, quod suspitionem excitaret. Sed alios hoc citius quam me deprehendisse, mirandum esset, cui Deus et natura eam de suis curam indidit, ut propterea multi me dicant ad inferiora descendère, quam dignitas ipsa mea atque ordo postulet. Quod Dtio V. R. cum ipso una Dno Culmensi Episcopo refellebat has calumnias, rem profecto dignam fecit; hoc est enim vere lucem esse in Domino, qui veritas est, discutere vanitatum et mendaciorum tenebras, neque pati, ut tenebrae ipsae lucem comprehendant. Conatus isti adversariorum meorum crassissimae sunt tenebrae, quae veritatis lucem, lucem libertatum ecclesiasticarum, lucem jurisdictionis nostrae offuscare nituntur, et extendere se deinde volunt super universam faciem abyssi. Hic si Dtio V. R. veram se vult lucem, ut debet, ostendere, roget Dnum illum, qui habitat lucem inaccessabilem, ut dicat: Fiat lux, cujus jussu olim facta est lux. Sic fiet, ut luceat lux Dtionis V. coram hominibus, non dico ad praedicandam simulatam hanc defensionem libertatum terrae, sed ad glorificandum Patrem illum Aeternum nostrum, qui in coelis est. Qui nos idem sapere

---

[1] Autograf ze śladem pieczęci w rękopisie bibl. książąt Czartoryskich Ner 1599, zaadresowany: „Rmo in Christo patri et Dno Joanni, Dei gratia Episcopo Varmiensi, amico et fratri in Christo Charissimo et Honorandissimo". W korespondencyi Zebrzydowskiego jest list ten z porządku 155, lecz pisany w delikatnéj bardzo dla biskupa sprawie, różni się od autografu znacznie, dlaczego téż w tém miejscu załączam go w całości.

[2] Tidemanno Giese.

et sentire in se ipso faciat, et Dtionem V. R. incolumem servet, quam de mea in sese benevolentia melius esse persuasam cupio. Datum Vladislaviae, XIII Januarii MDXLVII. V. R. Ptatis antiquus servitor et nunc amicus sincerissimus, Andreas Episcopus Vladislaviensis et Pomeraniae.

823. Processus ad Synodum Piotrcoviensem A. 1547.

Ex Uniejów, 20 Junii 1547.

Processus ad Synodum provincialem Piotrkoviae celebrandam, publicatus A. D. 1547 mense Junio per R. Dnum Nicolaum Dzirgowski, Archiepiscopum Gneznensem [1].

Nicolaus, Dei gratia Sanctae Ecclesiae metropolitanae Gnesnensis Archiepiscopus, Legatus natus et Regni Poloniae Primas, Rmo in Christo patri et Dno Samueli [2], eadem gratia Episcopo Cracoviensi, et RR. ac Venerabilibus Dnis Praelatis et Canonicis totique Capitulo Ecclesiae Cracoviensis [3], amico Charissimo et Honorandissimo, fratribus in Christo Charissimis salutem et fraternam in Domino charitatem. Posteaquam Divinae Majestatis gratia disponente ad regimen S. Ecclesiae Gnesnensis ac hujus universae provinciae assumpti sumus, officii nobis crediti esse censemus, ad ea omni studio intendere, per quae religio orthodoxa in provincia nostra salva et illibata conservari, ab ea haereses et doctrinae perversae arceri, mores corrupti tam cleri quam populi et alia crimina, iram Dei in nos omnes provocantia, emendari, prisca devotio ac cultus Dei reformari et restitui ceterisque periculis, quibus haec provincia obnoxia esse cernitur, obviari et succurri posit. Quod quidem studium tanto majore conatu et sollicitudine, hoc praesertim maligno tempore adhibendum arbitramur, quanto periculosiores in religionem ipsam motus et errores suscitatos, cleri denique moribus depravatis plurimos offensos magis infensos esse, ac provinciam hanc nostram varia pericula exspectare cernimus, vel inde maxime, quod in professo est, haeresibus et perversis opinionibus in vicinia nostra exortis multos jam in provincia nostra infectos esse, et timore cultuque Dei abjecto ac Ecclesiae clavibus et Constitutionibus spretis, damnatos errores sermone vitaque profiteri et amplecti. Non deesseque pseudomagistros, qui miseram plebeculam vento ejus virulentae doctrinae infascinare non verentur, ac esse illis fautores, quorum patrocinio iidem confixi, non seminandae modo tantae perversitatis audaciam concipiunt, sed isti ipsi haereticae contagioni, ex vicinis regionibus exulanti, receptaculum et profugium jam jam constituere atque ecclesiasticae obedientiae et potestatum a Deo constitutarum jugo excusso, pro libito suo omnia invertere cogitant et contendunt. Ex nostro quoque ecclesiastico ordine plurimi animarum illis commissarum cura posthabita et iis, per

---

[1] Rękopis bibl. Jagiellońskiéj Ncr 2716, str. 1—5. W kodexie tym współczesnym, skopijowanym zresztą wprawdzie wyraźnie lecz dosyć niedbale, mieszczą się także i inne akta i uchwały synodów z r. 1547 i 1551, które niżéj podaję. Obydwa synody znamy dotychczas tylko z fragmentarycznych i nader niedokładnych doniesień, gdyż nie były dotąd nigdzie w całości drukowane. Cf. Fabisz, Wiadomość o synodach, str. 164—166.

[2] Maciejowski.

[3] Równocześnie akt niniejszy rozesłany być musiał także do innych biskupów polskich i kapituł katedralnych, cf. 240.

quae sinceritas religionis manuteneretur, neglectis, hisce erroribus occasionem praebere, communique populo ad multa facinora patranda ansam praestare non verentur, propter quod nostra haec provincia per Divinam indignationem, tum contagione haeretica et secularium in Dei Ecclesiam odio, tum etiam metu immanissimi Turcarum tyranni, bellum et hostilitatem minantis, affligitur. Sed quia supra nominatis periculis, quae nos vidimus et metuimus, pleraeque christianae provinciae vel succubuerunt vel magis expositae sunt: propterea Sanctissimus Dnus noster, Paulus Papa tertius, feliciter modernus, uti universalis Ecclesiae Pastor vigilantissimus, oecumenicum universale Concilium ante unum annum certo convocasse, illudque diligenter prosequi fertur et omnem navare operam, quo hujusmodi errores explodere tantisque periculis queat obviare, ad quod quidem Concilium ut nostro et universi cleri ac totius populi provinciae nostrae nomine insignes Nunctios mittamus, debitum nostrum et religionis stabiliendae et conservandae summa necessitas exposcit. Eamobrem ut de suprascriptis ceterisque Ecclesiarum negotiis maturius et cum spe certi et optati fructus consultare, et quod esset ex dignitate et usu totius provinciae nostrae decernere, quae exorbitant reformare imminentiaque pericula avertere possemus, jam dudum Synodum provincialem indicere destinaveramus, nisi difficultates variae et ardua Reipublicae negotia ab instituto praepedivissent. Nacti vero imprimis tempus liberius atque ea de re Ptatis V. et aliorum RR. Dnorum Comprovincialium nostrorum Episcoporum sententiam habentes exploratam, pro officii nostri pastoralis debito Synodum S. provincialem feria quinta post festum Exaltationis S. Crucis proxima [1] Piotrkoviae in Ecclesia parochiali de speciali consilio et assensu Venerabilium fratrum nostrorum, Praelatorum et Canonicorum, totiusque Capituli Ecclesiae nostrae metropolitanae Gnesnensis celebrandam, indicendam, convocandam et statuendam decrevimus, prout convocamus, indicimus et statuimus in Dei nomine per praesentes. Quod Ptati et Ftatibus VV. significandum, intimandum et notificandum duximus, prout significamus, notificamus et intimamus, Vque Ptatem fraterne hortamur, vobis vero Venerabili Capitulo Cracoviensi et RR. Dnis Abbatibus et Praepositis regularibus, aliisque omnibus dioecesis vestrae, qui de jure vel consuetudine ad Synodum provincialem venire tenentur, in virtute Sanctae obedientiae et sub excommunicationis poena mandamus, vosque praesentium tenore requirimus et uno edicto pro tribus ac peremptorie citamus, ut pro loco et termino memoratis per se vel Procuratores suos cum pleno et sufficienti mandato compareatis ad tractandum, consulendum et concludendum synodaliter de omnibus et singulis praemissis et aliis in literis nostris privatis contentis per nosque et alios, prout necessitas et utilitas Ecclesiarum exposcere videbitur, ibidem proponendum, certificandum Ptates et Ftates VV. [2], quod sive pro die locoque praedictis comparueritis sive non, nos nihilominus cum praesentibus et interessentibus contra contumaces Deo dante procedemus, V. et cuilibet VV. Ptatum aut Ftatum VV. absentia seu contumacia in aliquo non obstante. Postulamus autem a Ptate V., ut hunc nostrum Processum et Capitulo suo et quibus opus fuerit, in dioecesi sua publicari faciat. Datum ex Uniejow, die vigesima mensis Junii A. D. 1547, nostro sub sigillo. Mathias Lanczki, curiae Ptatis Rmae Cancellarius.

---

[1] 15 Septembris 1547. [2] Sic!

824. Articuli in Synodo provinciali Piotrcoviensi tractandi [1].

Ex Uniejów, 20 Junii 1547.

Quoniam in omnibus fere hujus provinciae dioecesibus haeresis Luterana est spassim sparsa et multi seculares lectione opusculorum ab haereticis conscriptorum infecti, publice sacramenta ecclesiastica etiam cum blasphemia contemnunt, et omnes Constitutiones ecclesiasticas nihili ducunt, quae audacia per conniventiam vel incuriam eorum, quorum interest, jam vires sumpsisse videtur: consulatur ergo, quo pacto sunt tales ad veram pietatem reducendi, et an Praelatorum hujusmodi conniventia vel negligentia est toleranda vel excitanda.

Quum autem tales personae tam clericorum quam laicorum, quae in religione vel moribus reformatione vel correctione indigerent, ex Archidiaconorum visitatione deprehendi deberent, quas illi negligentius obeunt et Ordinarii dioecesarum suarum visitationes facere intermiserunt: ob id, quomodo sine gravamine cleri visitationes per Ordinarios instituantur, Archidiaconi autem diligentius suum officium exequantur, consultandum.

Praedecessores etiam nostri hanc provinciam juxta juris communis dispositionem per annos multos visitare neglexerunt: quod sive sit necessarium sive non, ut tamen juris communis ordinationi satis fiat, an est visitatio per nos facienda, consulendum, et licet illam decernere sit in manibus et potestate nostra, ob fraternam tamen alendam charitatem consilio Dtionum, Ptatum et Ftatum VV. deferimus.

Post ultimo loco celebratam Synodum [2] videmus veteres fere omnium Ecclesiarum metropolitanae et cathedralium Antistites in Domino defunctos, et nos, qui nunc praesidemus, in illorum locum suffectos esse, qui eidem et ceteris ante hanc Synodis non interfuerunt, ob id executio eorum, quae in eis et aliis Synodis decreta sunt, non est subsecuta: admonemus Venerabilia Capitula et unumquodque ea, quae executione indigent, suis Praesulibus ostendant, declarent et exhibeant, et si exequi non possent, ad futurae Synodi consessum conferant.

In correctionibus et reformationibus religionis et morum faciendum, ut in plurimum juxta verbum Salvatoris, culices deglutimus et camelos excolamus: consulendum, quo pacto majorum vitia, quae semper conspectiora sunt, emendari possint, praesertim eorum, qui religione moribusque exorbitant, et si qui sint non promoti vel sine dispensatione plura incompatibilia contra Constitutionem execrabit obtinentes [3].

Praeterea mature deliberandum est, qui viri docti sunt lateri Nunciorum ad Concilium deputatorum pro honore provinciae adjungendi, et quae specialiter ad proponendum et discutiendum in S. Synodo universali sunt illis committenda, viaticumque illis providendum.

Debitum juramenti omnium Episcoporum ut singulariter Conciliis generalibus intersint, si autem ob legitimas causas V. Ptatem ituram non contigerit, mittere mandatum sufficiens ad Synodum et Nunciis deputatis se excusandi provinciam promittere curabit, atque etiam, ut pro honorifica Nunciorum ad Concilium depu-

---

[1] Rkp. 2716, str. 5 — 8. [2] Lanciciae a. 1545. [3] Sic!

tatorum provisione, juxta taxam statuendam contribuere dignabitur, super quo negotio V. Ptatis Nuncius sufficientem informationem habeat.

Jam certo certius sperare possumus, Turcarum tyrannum treugis pacis violatis Regno huic Inclito bellum aperte indicturum, quum ut videmus ad occupandum Regni et Magni Ducatus Lithuaniae dominia per aedificationem et munitionem arcium animum adjecerit, cujus potentiam Regia Mtas universis Regni viribus procul dubio Domini Dei auxilio propulsare adnitetur: quare deliberandum et consulendum est, quomodo nos et universus clerus ad depellendum hoc jugum tyrannicae servitutis cervicibus nostris imminentem praesenti praesidio Regiae Mtati et Reipublicae subvenire possemus.

Ab omnibus enim speratur, S. Caesaream Mtatem rebellibus subditis castigatis [1] et ad unionem reductis, arma huic christiani nominis hosti moturam, cujus Mtati ut vires suas S. Regia Mtas conjungat et ejus deinde auxiliis contra futuros hostiles conatus sit munita, esset consultissimum. Et licet non oneris nostri, vim et impetum hostiles propulsare, verum tamen quum res agitur cum hoste fidei, qui nomen christianum et Rempublicam hujus Regni delere contendit: igitur diligenter consultandum est, ut huic extremae christianae et Regni necessitati secundum omnem facultatem nostram mature subveniamus, et jam jam adorientibus periculis re ipsa providere incipiamus.

Insuper quia neminem ignorare credimus, quantum clerus et praesertim Parochi suis in personis et proventibus opprimuntur, immo et pleraeque parochiae seu earum fructus per seculares occupantur et Ecclesiae desolatae reperiuntur: non minus ergo deliberandum est, ut clerus ab his oppressionibus vindicetur et jura libertatesque ecclesiasticae manu teneantur.

Postremo quum sciamus, in praeteritis Synodis frequentibus decretis sancitum esse, ut Rmus Dnus Episcopus Culmensis ad corpus provinciae suae revocaretur, in quo negotio nos in Ecclesia nostra nonnulla Privilegia reperimus, quare illi quoque processum synodalem dreximus atque speciali monitorio, ut in ea S. Synodo compareat sub trium millium ducatorum Ungaricalium et ex communis poenis ...... [2] procurabimus: contra quem, si contumax fuerit, qui sit processus instituendus, Ptates et Ftates VV. deliberabunt et deinde nobis consulere dignabuntur.

Reliqua, quae noverint Ptates et Ftates VV. ex re et commodo rei ecclesiasticae futura, deliberent et secum proponenda afferant.

825. Decreta Synodi provincialis Lanciciensis A. 1547 die 15 Septembris [3].

Lanciciae, 15 Septembris 1547.

Quum Rmus in Christo pater et Dnus Dnus Nicolaus, Dei gratia Sanctae Ecclesiae metropolitanae Gneznensis Archiepiscopus, Legatus natus et Regni Polo-

---

[1] Cf. 205. [2] Miejsce próżne na jeden wyraz.

[3] Rkp. 2716, str. 20 — 31. Zwołany listem pasterskim, cf. 823 — 824, synod do Piotrkowa na 15 września r. 1547, przeniesiony został dla przyczyn nieznanych do Łęczycy, gdzie się téż w rzeczy saméj w czasie oznaczonym odbył. Przeniesienie to ogłoszone zostało prawdopodobnie w miesiącu sierpniu t. r., cf. 257, lecz listu tego niema w rkp. 2716.

niae Primas, Synodum provincialem exigentibus in ecclesiasticis negotiis Lanciciae celebrandam feria quinta in crastino Exaltationis S. Crucis indixisset, ipsiusque Dtio R. ob adversam valetudinem, qua detinebatur, eidem interesse non valeret, ob quam rem R. in Christo patrem et Dnum Dnum Samuelem, Dei gratia Episcopum Cracoviensem et Regni Poloniae Cancellarium, in Praesidentem illi S. Synodo per suas literas patentes designavit. Qui quidem R. Dnus Episcopus Cracoviensis honorem et officium praesidentiae ea qua decuit reverentia suscepit et Statuta provincialia infrascripta, conservationem in sua puritate religionis S. orthodoxae, morum emendationum et nonnullarum Ecclesiarum controversiarum decisionem concernentia, una cum aliis RR. Dnis Episcopis et Capitulorum Nunciis, Synodum provincialem repraesentantibus, synodaliter condidit et sancivit.

Imprimis quidem quum animadverteret, multa salubriter ad conservandam religionis orthodoxae integritatem in usumque [1] et vitae atque morum cleri emendationem in praeteritis Synodis constituta fuisse, illa tamen hucusque nullum in usum et executionem deducta esse, immo in omnium fere ignoratione jacuisse: eapropter perpendens S. Synodus, Canonum inutiles esse sanctiones, si illis exequendi magistratus manum apponere non curaverit, quodque Dni loci Ordinarii aliarum rerum, praesertim Reipublicae cura et administratione frequentius impediti, a cursu executionis cepto Statutorum avocantur et distrahuntur: itaque decrevit, ut Capitula Dnorum loci Ordinariorum talium rerum curam habeant, atque de his suos Dnos RR. admoneant, ita tamen, quo suae in admonendo ejusmodi diligentiae in futura provinciali Synodo testimonium dare possent, alioquin ubi illa in admonitione, vel aliquis RR. Dnorum in executione negligentes vel remissi comperti fuerint, poenam centum marcarum luant, quam R. Dnus Archiepiscopus in ipsa futura Synodo ab eo, qui eorum in hoc negligens repertus fuerit, exigere erit astrictus.

Quoniam vero mores et conditio eorum, qui ob oculos Praesulum semper versantur, eisdem non debet esse incognita, licet autem dudum sancitum sit, RR. Dnos a suarum curiarum seu personarum in illis existentium reformatione Canonum executionem incipere debuisse, nihilominus tamen multis in curiis eorundem RR. Dnorum esse et apparere, qui sacerdotia ampla et honorata possidentes, habitu, conversatione et moribus nihil prorsus a secularibus hominibus differunt, nec ab eis secernuntur, non sine magno offendiculo omnium hominum: statuit ergo S. Synodus, ut Dni RR. Episcopi ad ea jam amplius non conniveant, sed illos habitum et tonsuram deferre, ac in moribus compositos esse juxta Canonum et Statutorum dispositionem cogant, et si inobedientes fuerint, eos pro aliorum exemplo indignationis suae seu alia arbitraria poena coërceant, etiamsi ex Capitulis Ecclesiarum cathedralium fuerint, sub poena centum marcarum Synodo irremisibiliter persolvendarum, Cancellarii autem RR. Dnorum tales suis Praelatis deferre teneantur, alioqui si negligentes fuerint, poenae simili subjaceant.

Ceterum S. Synodus considerans, quod ubi periculum majus metuitur, ibi procul dubio est vigilantius consulendum, quum enim pabulum verbi Dei est populo christiano pernecessarium, multum interest, ut per viros doctos, probos et exemplares in moribus ac doctrina non depravatos, plebi administretur: quare

[1] Sic!

innixa juri communi et vetustis Statutis provincialibus decrevit, ut singuli Ordinarii in suis cathedralibus Ecclesiis de viris doctis et non suspectis verbum Dei praedicaturis provideant, nec aliquem sine illorum speciali licentia cathedram concionis conscendere permittant, ad parochialesque aliquem non nisi rite de aetate, moribus et scientia prius examinatum instituant, ac simili ad servandum idoneos concionatores in parochiis suis astringant, ubi autem aliquis Ordinariorum in praemissis negligens fuerit, poena centum marcarum mulctetur per R. Dnum Archiepiscopum, ab ipso irremisibiliter exigendarum.

Eadem S. Synodus Statuta vetera innovando decrevit, ut Priores et Gwardiani Ecclesiarum conventualium, exemptarum et non exemptarum, quorumcunque ordinum, illos, quos muneri praedicandi vel confessionibus audiendis praeficient, loci Ordinario singulis annis praesentare sint astricti.

Et quoniam fama sparsum est, Laurentium Discordiam, hominem crimine haereseos notatum et judicialiter condemnatum, in Ecclesiis civitatis Vilnensis erronea dogmata ex suggesto spargere: decrevit S. Synodus, ut R. Dnus Episcopus Vilnensis [1] apud S. R. Mtatem Juniorem [2] omni cura et studio contendat, ut eum ab aula sua removeri faciat, atque ipse R. Dnus Episcopus Vilnensis illum ex dioecesi sua proscribat, sub mille marcarum pecuniarum poena fabricae Ecclesiae metropolitanae Gnesnensis applicandarum, in quantum in praemissis remissus vel negligens fuerit.

Perpendens etiam S. Synodus, veneranda misteria et arcana fidei prophanari, ac per hoc religioni catholicae, jam dudum per universalia Concilia optime ordinatae, injuriam fieri multosque scandalizari, quod plerique clerici vel seculares cujuscunque status vel conditionis de fide christiana atque religionis negotiis quaestiones et concertationes, etiam inter epulas et pocula movere consueverunt, ac ea, quae laudabiliter sancita, exposita et ordinata sunt, in dubium revocare: innixa ergo Canonum et legum sanctionibus decrevit, ne quispiam clericorum vel secularium hominum disputationes facere audeat, alioqui contra tales Ordinarii poenas Canonum et legum desuper conditarum extendant.

Praeterea quia plerumque contingunt inter hereditates ad dignitates seu quaecumque ecclesiastica beneficia pertinentia et immunitati ecclesiae ascriptas occasione limitum inter personas ecclesiasticas differentiae et controversiae, potentioresque favore secularis potestatis freti, opprimere inferiores per hanc occasionem consueverunt, quo fit, ut ipsi etiam omnes inter secularium judicia cursitare, non sine status ecclesiastici dedecore cogantur, quum autem S. Synodus consideraret non expedire clericos et servos Dei judiciis secularibus immiscere, nec licere uni alterum in quacunque causa civili seu criminali, relicto suo Pontifice ad secularia judicia protrahere: decrevit, ut quotiescunque inter hereditates quorumcunque ecclesiasticorum beneficiorum, secularium vel conventualium non exemptorum vel exemptorum, occasione limitum vel alterius generis differentia, controversia exorta fuerit, tales ecclesiasticae personae hujusmodi bona possidentes, pro sopienda differentia non secularem judicem, sed proprium loci Ordinarium adire deinceps teneantur, qui quidem loci Ordinarius eo pacto requisitus ad cognoscendam, complanandam et decidendam hujusmodi controversiam, aliquos Canonicos vel Praelatos

---

[1] Paulus Algimunt. [2] Sigismundum Augustum.

de Capitulo suo deputare erit astrictus; qui vero huic Statuto contravenire et ad judicia secularia recurrere ausi fuerint, poena centum marcarum ipso facto luant, pro fabrica Ecclesiae metropolitanae vel cathedralis illius dioecesis irremisibiliter persolvendarum.

Quoniam multis bonis viris, in dignitatibus ecclesiasticis constitutis, a levibus hominibus et controversis atque falsariis negotium saepenumero facessitur, temereque in jus trahuntur, fit enim, ut nonnulli ob contaminatam et facinorosam vitam, qui crescere hic non possunt, Romam currant, ibique turbandis atque divexandis hominibus lucrum sibi et quaestum quaerant in sumptusque et molestias varias homines probos adducant, idcirco prudenter jam ante statutum fuerat, ne instrumenta et literae quaecumque hujusmodi Roma allatae sine revisione loci Ordinariorum exequerentur: itaque approbans Statutum vetus, statuit S. Synodus, ut ejusmodi falsarii, si qui delati et reperti fuerint, puniantur, immo diligentia etiam in conquirendis et puniendis illis a loci Ordinariis adhibeatur. Sed quia frequenter per hujusmodi turbatores processus suspecti, ut executoriales, censurae, citationes et alia instrumenta dolose fabricata et conficta, sine revisione loci Ordinarii absentibus et quiete asuetis viris spiritualibus, clauentum [1] etiam per dolum et non personaliter, uti fieri convenit, intimantur vel publicantur: viam ergo ejusmodi maliciosis hominibus in talibus praecludendum, conclusit S. Synodus, S. Mtati R. supplicandum esse, ut auctoritate sua apud Sanctam Sedem Apostolicam ordinarie efficeret, quatenus eo pacto factae quorumcunque processuum et literarum Apostolicarum intimationes, similiter et censurae ac quaecunque instrumenta, sine revisione Ordinariorum publicatae, sint irritae, nullumque afficiant, donec constet, tales processus rite emanasse et omni prorsus nota suspicionis carere.

Non potest tolerari sine magno status ecclesiastici dedecore, quod passim docti et indocti, probi et reprobi ad ordines Sacros majores et minores ac sine discrime promoventur, multique jam Sacris initiati munia eorum ordini convenientia obire prae ignorantia non valent, atque per hoc statui clericali contemptum et secularibus grave scandalum pariunt, idque contingit examinatorum ad id deputatorum conniventia et negligentia, vel quadam potius suprema indulgentia: S. itaque Synodus hanc periculosam indulgentiam et negligentiam praecludere volens, statuit et decrevit, ut deinceps Archidiaconis, ad quos de jure et consuetudine ordinandorum examen pertinet, vel ab eis deputatis, adjungat quilibet loci Ordinarius Officialem suum ac Ecclesiae suae Poenitentiarium et Magistrum scholae, ac unum ex Vicariis, qui talem ad ordines aspirantem diligenter et fideliter de vita anteacta, moribus et scientia, aetate et natalibus examinare sint astricti, in quo eorum conscientiae onerantur, et nullum, qui in locis haeresi infectis studuerit, suscipere neque ad provisionem sed ad certum titulum vel sufficiens patrimonium de cetero admittere audeant, Dni quoque Suffraganei non alios, quam eo pacto examinatos, ordinare praesumant.

Conquerente Venerabili Dno Joanne [2], Custode Volboriensi, coram S. Synodo, se et Ecclesiam suam parochialem in Lassnow cmethonibus et agris, ad illam ex antiquo et a temporibus legitime praescriptis pertinentibus et in quorum possessione pacifica se et suos praedecessores semper fuisse asseruit, per R. Dnum

---

[1] Sic! [2] Otha.

Dnum Episcopum Vladislaviensem [1], seu ipsius factores spoliatum esse, ipso quoque R. Dno Episcopo paratum se offerente ad restituenda illa, quae ipse Dnus Custos in erectione sua haberet descripta: decrevit S. Synodus, ut R. Dnus Episcopus Wladislaviensis ante omnia ipsi Dno Joanni ea, quibus spoliatum se asserebat, et in quorum possessione pacifica fuerat, restituat, si vero aliquod se habere interesse ad proprietatem eorundem R. Dnus Episcopus praetendit, eundem Dnum Joannem Custodem coram R. Dno Archiepiscopo conveniat, ipse autem Custos sic conventam erectionem Ecclesiae exhibere et ostendere, vel quia illam non habet, jurare tenebitur et erit astrictus [2].

Hoc idem et in aliis, qui se spoliatos queruntur, S. Synodus observandum decrevit.

Decrevit postremo S. Synodus, ut RR. Dni Archiepiscopi et Episcopi juramenta ab arcium suarum Capitaneis exigant, et in praesentia aliquorum Praelatorum vel Canonicorum de suis Capitulis praestari mandent, ac literas sic praestiti juramenti in Capitulis Ecclesiarum suarum praesentari et adservari faciant, per hocque debito juramenti sui satisfaciant.

Quum R. Dni Tidemmani [3], Culmensis Episcopi, ad praesentem Synodum speciali citatione citati, Nuncii ejus nomine citra tamen approbationem jurisdictionis comparent, et suo principali ac ejus Venerabili Capitulo Culmensi a provincia Rigensi, cui est per Sedem Apostolicam incorporatus, se subtrahere provinciaeque Gnesnensi se adjungere sine speciali S. Sedis Apostolicae indulto et licentia non licere allegarent: decrevit S. Synodus, ut R. Dnus Archiepiscopus per S. Mtatis R. autoritatem apud Sedem S. Apostolicam cooperaretur, quo eundem Episcopum Culmensem a corpore Rigensis provinciae absolveret et Gnesnensi provinciae incorporaret.

Insuper universus synodalis coetus in Domino congregatus ad eum articulum, qui de mittendis nomine totius provinciae ad Concilium generale Nunciis, deque illis suppeditando viatico per R. Dnum Dnum Archiepiscopum propositus erat, respondendum censuit literis, rem esse apud Sedem S. Apostolicam impetrandam, ut universalis in Ecclesia Dei tranquilitatis, unionis et concordiae gratia, unus jam certus S. Concilio continuando et perficiendo per Suam Sanctitatem [4] locus designaretur, praesertim vero Tridenti, quo adversarii et qui ab Ecclesiae unitate discesserint, facilius sine alicujus violentiae suspicione se evocari patientur et illic suorum erratorum rationem a quovis metu securi reddere conabuntur, liberiorque super abusibus in universum deliberatio et eorum, qui exorbitant, emendatio iniri et sequi poterit, alioqui ubi mutatio loci designati nuperiosi fieret, verendum est, ne quoque in Ecclesia Dei adhuc firma aliqua scissio ejus rei causa induceretur. Quum autem haec provincia sit S. Sedis observantissima, tanto discrimine viam esse praecludendam censet, atque id literis SS. Dno N. Aposto-

---

[1] Andream Zebrzydowski.

[2] Biskup włocławski nie zastosował się jednak do téj uchwały synodu, za co prymas Dzierzgowski klątwę nań rzucił, cf. 292. Roznamiętniony Zebrzydowski począł więc udawać, że radby niby z ks. Othą się pogodził, zapraszał go razem z bratem jego ks. Stanisławem do siebie, i częstował przy swoim stole; wkrótce téż potém kustosz wolborski nagle (skutkiem zadanéj trucizny?) umarł. Cf. 295.

[3] Giese. [4] Paulum III.

lico suggerendum per R. Dnum Dnum Archiepiscopum Gnesnensem decrevit, quum primum vero locus unanimi voluntate designatus fuerit, eo S. Synodus Nuncios mittendos, viros graves, doctos, prudentes et Deum timentes consuluit.

Celebrata fuit et est haec S. Synodus provincialis Anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimo septimo in crastino Exaltationis S. Crucis in Ecclesia parochiali Lanciciensi, praesidente R. in Christo patre Dno Samuele, Dei gratia Episcopo Cracoviensi et Regni Poloniae Cancellario, assidentibus eidem RR. in Christo patribus Dnis Dnis Andrea [1] Wladislaviensi, Benedicto [2] Posnaniensi, Andrea [3] Ploczensi, Joanne [4] Chelmensi, eadem gratia Episcopis, praesentibus Magistro Andrea Lubelczik Leopoliensi, Mgro Stanislao Naranski Vilnensi, Casparo a Zator Medniczensi [5], Alberto a Pylzno Doctore decretorum Premisliensi, Michaële Zakrzevski Luceoriensi, Canonicis, RR. Dnorum Leopoliensis Archiepiscopi [6], Vilnensis [7], Medniczensis [8], Przemisliensis [9] et Luceoriensis [10] Episcoporum et Capitulorum suorum Nunciis, nec non RR. Dnis Daniele Poniathovski Custode, Doctore Mathia Lanczki Canonico Gnesnensi, Joanne Przerambski Praeposito, Philippo Padniewski Cantore Cracoviensi, Mathia Wargawski, Jacobo Paczinski Canonico Wladislaviensi, Doctore Paulo Glogowski Archidiacono, Stanislao Obiezierski Canonico Posnaniensi, Doctore Bartholomaeo Bromirski Archidiacono, Mgro Stanislao Zaleski Canonico Ploczensi, Ecclesiarum praedictarum et Capitulorum Nunciis ad hoc cum sufficientibus missis mandatis, atque RR. Dnis Stanislao Trzemessnensi [11], Andrea Spoth Episcopo Laodiczensi, Clarae Tumbae et Wachoczensi [12], Joanne Levicio Czervinensi [13], Alberto [14] Andrzejowiensi, Joanne Suleoviensi, Joanne Wągroviczensi [15], Mathia Vithoviensi et Jodoco [16] Poplinensi, Abbatibus, et aliis quam plurimis Praelatis et Canonicis in ea S. Synodo congregatis. Ceteri vero RR. hujus provinciae Episcopi, Henricus [17] Wratislaviensis, Leonardus [18] Cameneczensis et Joannes [19] Kioviensis, et eorum Venerabilia Capitula, omniumque dioecesum reliqui Abbates cum mandatis sufficientibus miserunt, et absentiam ab hac S. Synodo ex legitimis causis impetraverunt, et omnia, quae in ea conclusa sunt, se accepturos promiserunt.

826. Confirmatio jurium dioecesis Vladislaviensis [20].

Piotrcoviae, 11 Decembris 1548.

Confirmatio jurium omnium dioecesis Wladislaviensis Sigismundi Augusti Regis, Piotrcoviae 1548.

In nomine Domini, Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Quum in rebus humanis nihil firmum sit et stabile, sed fluxa et caduca omnia, quae ad posteritatis memoriam remitti debent, ea solent literarum monumentis commendari. Quam-

---

1 Zebrzydowski. 2 Izdbieński. 3 Noskowski. 4 Drohojowski.
5 = z Miednik czyli żmudzki. 6 Petri Starzechowski. 7 Pauli Algimunt.
8 Venceslai Wierzbicki. 9 Joannis Dziaduski. 10 Georgii Chwalczewski.
11 Trzemeszno pod Gnieznem, opactwo Kanoników regularnych.
12 Wąchock w wojew. sandomierskiém, opactwo Cystersów.
13 Czerwińsk w wojew. mazowieckiém nad Wisłą, opactwo Kanoników regularnych.
14 de Clodawa. 15 Wągrowiec w wojew. gnieźnieńskiém, opactwo Cystersów. 16 Kron.
17 Sic! powinno być „Balthasar“ (Promnitz). 18 Słończewski. 19 Andruszewicz.
20 Teki Naruszewicza r. 1548, LXVI 95.

obrem nos Sigismundus Augustus, Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, nec non terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Siradiae, Lanciciae, Cujaviae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Culmensis, Elbigensis Pomeraniaeque etc. Dominus et heres, significamus praesentibus literis, quorum interst universis, qui nunc sunt et qui postea futuri sunt. Quod quum literis datis nos obligaverimus cum aliorum omnium, tum vero Ecclesiarum Regni nostri jura et Privilegia confirmare, inter quas quum Wladislawiensis Ecclesia non postremum locum obtineat, Episcopusque Ill. Rmus pater Dnus Andreas Zebrzidowski, propter Ill. Dnum parentem nostrum, merita ejus ac in nos constantem fidei observantiam, nobis sit commendatus, quamobrem omnia et singula jura, Privilegia, literas, immunitates, libertates, praerogativas, exemptiones, donationes, concessiones, emptiones bonorum quorumcunque et proventuum, etiam censuum in vim reemptionis in bonis quibuscunque, tam Nobilium quam aliorum subditorum nostrorum, atque adeo etiam in nostris Regiis inscriptorum, tam RR. in Christo patribus Dnis Episcopis, quam Venerabili Capitulo singulisque personis totique Capitulo Ecclesiae Wladislaviensis cathedralis, ac Collegio Vicariorum ejusdem Ecclesiae omnibusque et singulis tam Collegiatis quam conventualibus et parochialibus Ecclesiis mansionariisque, praebendariis et altaristis, ac aliis quibuscunque clericis diocesis Wladislaviensis Pomeraniaeque, tam Collegiis et Capitulis domibusque et xenodochiis, hospitalibus pauperum, quam personis eorum privatis, nec non subditis tam Episcopi Wladislaviensis quam Capituli singularumque personarum ex Capitulo, aliorumque superius expressorum Collegiorum, Conventuum, domorum ac personarum, xenodochiorumque et hospitalium diocesis Wladislaviensis, a praedecessoribus nostris, Ducibus, Principibus, Monarchis Regibusque et Regnis, ac ab aliis quibuscunque cujuscunque sexus dignitatis et conditionis fuissent, cum eoque a jure communi ecclesiastico datas et concessas, quarum tenores perinde valere volumus, ac si ad verbum hic descripti praesentibusque inserti essent, consuetudinesque laudabiles, quibus ad eam diem utuntur, quas hic pro expressis habere volumus tam in genere, quam in specie ita tamen, ut neque generalitas specialitati neque specialitas generalitati in aliquo deroget. Communicato cum Senatoribus Regni nostri consilio, quum praesentes in hoc Conventu adsunt eorumque expresse accedente confessione confirmamus, approbamus et innovamus, duximus, confirmamusque approbamus et innovamus praesentibus literis, ac robur perpetuae et debitae firmitatis habere decernimus, promittimusque verbo nostro Regio ac vigore praestiti per nos juramenti, nos et successores nostros Reges Poloniae obligamus, quod tam R. in Christo patrem Dnum Episcopum Wladislaviensem pro tempore existentem, quam Venerabile Capitulum ipsius singulosque ex Capitulo, atque universam Ecclesiam Wladislaviensem et Pomeraniae, nec non Collegiatas, conventuales parochialesque Ecclesias, ac Vicariorum mansionariorum, praebendariorum, altaristarum, psaltaristarum Collegia et domos, atque singulas personarum, clericorum xenodochia et hospitalia pauperum, subditosque et bona eorum universa in tota diocesi Wladislaviensi, in juribus, Privilegiis et immunitatibus, exemptionibus, libertatibus, praerogativis, donationibus, fundationibus, emptionibus, concessionibus, quas a quibuscunque personis atque a jure communi ecclesiastico habent, consuetudinibusque antiquis conservabimus et manu tenebimus, neque illas in parte vel in toto violabimus, neque violari a quoquam, quicunque ille tandem sit, permittemus, atque illos ab omnibus tenebimus et defendemus. Quod si quid factum in contra-

rium fuerit, illud vigore praesentis Conventus tollimus, cassamus et abrogamus, neque aliqua in parte labefactari posse, ea ipsa jura et Privilegia, literas, immunitates, exemptiones, libertates, praerogativas, fundationes, donationes, emptiones, concessiones consuetudinesque laudabiles decernimus, in cujus rei fidem et firmius testimonium manu nostra subscripsimus, et sigillum nostrum appendi jussimus. Datum Piotrcoviae in Conventione generali feria tercia post festum Conceptionis Mariae proxima [1] A. D. millesimo quingentesimo quadragesimo octavo, Regni nostri decimo nono. Praesentibus Reverendissimo et Reverendis in Christo patribus Dnis Nicolao Dzierzgowski Archiepiscopo Gnesnensi, Legato nato et Regni nostri Primate, Samuele Maciejowski Cracoviensi, Regni nostri Cancellario, Andrea Zebrzidowski Wladislaviensi, Andrea Noskowski Plocensi, Joanne Dziaduski Przemisliensi, Joanne Drojewski Chelmensi, Episcopis, nec non Magnificis, Generosis et Venerabilibus Joanne Comite a Tarnow, Castellano Cracoviensi et exercituum Regni Poloniae nostri Supremo, Sandomiriensi, Lubaczoviensi, Stricoviensi Capitaneo, Petro Cmita Comite in Wisznicze, Cracoviensi, Regni nostri Marschalco, Premisliensi, Szczepusiensi Colensique Capitaneo, Janussio Latalski Posnaniensi, Junivladislaviensi, Sluchoviensi Capitaneo, Joanne a Tenczin Sandomiriensi, Marschalco curiae nostrae, Lublinensi Leloviensique Capitaneo, Petro de Sluzewo Calissiensi et Diboviensi Capitaneo, Stanislao Laski Siradiensi Brzesnicensique Capitaneo, Nicolao Iarand de Brudzewo Lanciciensi, Rafaële Lieszczinski Radziejoviensi Capitaneo, Brzescensi, Petro de Dambrovicza Russiae, Radomiensi, Casimiriensi Capitaneo, Andrea a Tanczin Lublinensi, Sniatinensi et Rohatinensi Capitaneo, Johanne a Mielecz Podoliae et Chmielniczensi Capitaneo, Joanne Dzierzgowski Masoviae, Palatinis, Andrea a Gorka Posnaniensi et Majoris Poloniae Generali Capitaneo, Martino Zborowski Calisiensi, Schidloviensi, Odolanoviensi Stobnicensique Capitaneo, Spitcone a Tarnow Woyniciensi, Siradiensi Brzesnicensique Capitaneo, Stanislao de Przeramb Siradiensi, Erazmo de Kretkow Brzestensi, Joanne Oczieski Bieczensi, Stanislao a Tarnow Zawichostensi, Bernardo Maciejowski Radomiensi, Stanislao Gomolinski Rosperiensi, Nicolao Grabia Regni nostri Vicecancellario, Castellanis, ac omnium terrarum nostrarum Nunctiis, Jacobo Uchanski Decano Plocensi, Valentino Dambinski, Refferendariis curiae nostrae, Andrea Czarnkowski Praeposito Gnesnensi et Scholastico, Joanne Przerambski Praeposito, Stanislao Hosio Juris utriusque Doctore, Canonicis Cracoviensibus, Secretariis nostris, et aliis quam plurimis dignitariis Officialibus nostris, testibus circa praemissa fide dignis. Datum per manus praefati Reverendi in Christo patris Dni Samuelis Maciejowski, Episcopi Cracoviensis et Regni nostri Cancellarii, sincere nobis dilecti.

827. Diffamatio Andreae Czarnkowski per studiosos Academiae [2].

Cracoviae, 17 Maji 1549.

Sessio Capituli Ecclesiae cathedralis Cracoviensis, Veneris XVII Maji 1549. Reverendi ac Venerabiles Dni, Stanislaus Borek Decanus, Bartholomaeus Gantcowski Archidiaconus, Joannes Przerembski Praepositus, Andreas Czarnkowski Scholasticus, Joannes Conarski, Sbigneus Ziolkowski, Petrus Miskowski, Mathias Drze-

[1] 11 Decembris. [2] Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac.

wiczki, Stanislaus Gorski, Nicolaus Liezenski, Jacobus a Cleparz S. Theologiae, Sigismundus a Sthenzicza Juris Doctores, Georgius Podliodowski, Sigismundus Sobek, Petrus Porembski, Mathias Zielenski, Doctor Martinus Cromerus, Joannes Czirmienski, Andreas Przeclawski, Albertus Kijewski, Doctor Joannes Benedicti, Raphaël Vargawski, Capitulo interfuerunt. Quum exposuisset satis amplis verbis in medio Venerabilis Capituli R. Dnus Andreas Czarnkowski, Scholasticus Cracoviensis et Omnium Sanctorum Praepositus, suum adversum et dolendum casum, qui illi nuper acciderit, quod videlicet die Martis proximo, quae fuit 14 mensis hujus, horam circiter noctis secundam [1], se tunc a domo sua, Praepositurae Omnium Sanctorum praefata, absente et apud Dnum Joannem Schiling alias Czepel, Archidiaconum Sandomiriensem, in coena existente, familiares et servitores sui facta et excitata lite, discordia et contentionibus hinc inde mutuis cum scholaribus et studiosis [2], scholam ipsam Omnium Sanctorum inhabitantibus, ex verbisque ad verbera procedentes, excitato tumultu, in scholam praefatam ex cemeterio manu armata violenter invaserunt, atque ibidem scholasticos praefatos quosdam hinc inde fugientes seseque occultantes, quosdam vero in lectulis suis dormientes atrociter vulneraverunt, cruentisque plagis sine omni delectu, aeque merentes atque immerentes affecerunt, inter quos unum adolescentem studiosum, qui tunc ibidem in fornace se absconderat, pugionibus confoderunt et crudeliter interemerunt, se nolente, nesciente, neque causam ullam tantae tyrannidis et violentiae servitoribus suis praebente. Factumque tandem esse die postero, hoc est die Mercuriii 15 Maji, quod ipsi scholastici et alii pene omnes studiosi Universitatis Cracoviensis suasu et suggestione (ut praesumitur) cujusdam malevoli et inimici hominis, turmatim congregati, accepto cadavere illius occisi scholaris, illud per vicos et plateas ac circum Praetorium et forum Cracoviense circumferentes, ipsum Dnum Andream Czarnkowski tanquam principalem interfectorem voce clamorosa et tumultuosa appellaverunt, homicidamque proclamaverunt et insimulaverunt, interjectis quibusdam insuper turpibus contra ipsum epitetis et probrosis contumeliis, quare vehementer honorem ejus, dignitatem ac laudabilem conversationem laeserunt, contaminaverunt et violaverunt in grandem injuriam, offensam ac gravamen non mediocre. Petiissetque is ipse Dnus Scholasticus a Venerabili Capitulo in hoc tam infausto et acerbo casu infamationis honoris sui aliquam fraternam consolationem, auxilium, patrocinium et assistentiam apud Rmum Dnum nostrum, Episcopum Cracoviensem, pro justitia ex talibus licentiosis scholasticis Studii Cracoviensis sibi administranda, videlicet ut dignarentur Dni Capitulares una cum ipso Scholastico confratre suo, Suae Dtioni R. supplicari, quo dare operam suam et invenire rationem dignaretur, qua injuria et infamatio praefata de nocentibus vindicari, honorisque, famae et dignitatis digna reintegratio et restitutio ipsi Dno Scholastico impendi et sarciri possit. Quapropter RR. Dni permoti cum petitione ipsius Dni Scholastici, tum casu ipso tam maesto atque lugubri toti suo coetui, aequumque censentes, ut dolente uno membro condoleant et reliqua ejusdem corporis membra, attento, quod casus ejusmodi sint fortuiti et diversimode accidere soleant hominibus, vergatque hoc in scandalum et dedecus totius Venerabilis Capituli

[1] Podług zegaru włoskiego; na naszę rachubę około 2 godziny po zachodzie słońca czyli o 9½ godzinie wieczorem.

[2] Cf. Annales Orichovii, ed. Działyński, pag. 34 et sqq.

non solum, sed etiam in universum statum et ordinem ecclesiasticum: proinde unanimibus suffragiis decernendum concluserunt, die sequente ad illius Dtionem Rmam ab omnibus Dnis capitulariter eundum esse atque medio R. Dni Petri Miskowski, Canonici et in spiritualibus Vicarii Cracoviensis, cui provinciam dicendi imposuerunt, supplicandi illius Dtioni Rmae, quatenus dignaretur tueri ac vindicare honorem et dignitatem Capituli sui ejusque singularium personarum, nec non etiam dare operam, ut isti tam licenciosi et temerarii scholastici, pro tanta sua audacia et ineffrenata debachatione in honorem alienum aliqua condigna animadversione punirentur et emendarentur, ipsique Dno Scholastico justitia administraretur, ac honor et dignitas laesa et violata, per eosdem violatores restitueretur et reintegraretur.

828. Antonius Wrancius Michaëli fratri [1].

Albae Juliae, 27 Maji 1549.

Quid his diebus agatur apud nos, ex his cognosces literis. Andreas Zebridovius, Episcopus jam Cujaviensis, qui olim, quum mecum apud Regem Romanorum [2] legatione fungebatur, Camenecensis erat, agit apud nos oratorem CC. ferme comitatus equitibus; multam tui atque honorificam quotidie facit mentionem jussitque, ut salutem tibi ejus nomine quam peramanter significarem. Causa ipsius adventus haec est. Erat Regina [3] prorsus ex hoc Regno discessura, rebus quibusdam, vel — ut querebatur — aerumnis atque incommodis maximis mota. Nosti enim gentis hujus mores, nosti et Reginae ingenium, jamque anno proximo commeatum etiam publice a Regno petierat in Comitiis, videbaturque sine magna controversia licere illi per Utissenium [4] ac Regni Nobilitatem, reliquarumque duarum nationum id consequi, sed Petrovius [5], frenum hic quorundam non exile, interdixit per oratorem herculeo conatu, auctaque ex hoc vetus inter eum et Utissenium inimicitia in grave periculum tota Respublica veniebat propter vicinitatem Turcae, a quibus sic afferebatur, abeunte Regina ex Transsylvania fore, ut mox filium [6] Joannis [7] ad sese transferat, nec ultra horum duorum intemperies ac dominatus in hoc Regno passuros. Ad amovendum itaque hoc excidium, Utissenii et Petrovii pace visum est opus esse, sed ad eam conficiendam, quia vetera et toties jam pridem iterata inter utrumque odia obstabant, neque aderat vir tanti nominis ullus, cui ambo laudis id de se concessisse voluissent, Regis Poloniae autoritas interposita est. Quare missus his de rebus Zebridovius noster sic gessit se in hac provincia, vel mole potius tanti negotii, ut reductis in mutuam gratiam iis dynastis nostris, Regina quoque a discessu revocata, eique et majestatis et autoritatis omnia, quae detracta esse videbantur, restituta, non sine laude reversus est in patriam. Quamquam vereor plurimum, ne laudis hujus ampullas, mirifice enim adhuc hic jam tumuescebat gloriola, citius abjiciat, quam Poloniae fines attingat; quippe quod multa illi gratia Regis ejus concessa, et in omnibus sic assensum, ut auspicia ejus ad coelum prope extollerentur. Si tamen quaeris, quid rei tan-

[1] Monumenta Hungariae historica, Scriptores IX: Antonii Verancii Epistolae, pag. 320 — 322.
[2] Ferdinandum I a. 1543, cf. 704 et 820.
[3] Isabella. [4] Georgium Martinuzzi. [5] Petrus Petrovicius.
[6] Joannem Sigismundum. [7] Zapolya.

dem? Ficte omnia et in pristina jurgia, confusionemque brevi relapsura; emerget tamen et superabit Regina. Sic Turca jubet, ipsaque jam Regina fortius ad dominandum accingitur, post tot experimenta incommodorum. De Turcis, qui fines tuentur versus Austriam et Transsylvaniam, nihil est, quod scribatur, praeterquam summum eorum silentium, tolerantiam, quietem et in christianam plebem indulgentiam, propter Caesaris [1] absentiam, de cujus rerum in Persia nihil adhuc felicium successuum affertur, tametsi solita astutia in dies nos felicissime alant, forsan, ne in alia consilia recidamus. Ceterum interim, ne omnino alia etiam in Regni parte munitiones illis desint ad reditum Caesaris, absoluto jam fortissimo opere Zegedini excitato, Zolnochio etiam jugum imponunt. Nam ibi etiam in vetere illo castrorum vallo, quod Tibisco alluitur, non dissimile opus coeperunt hoc biennio exstruere. Tu, cui totius illius fluvii decursus notissimus est, considerabis facile, quam erit interclusa Transylvania et Zamosi amnis accolae adusque Maromarusii regionem his duobus propugnaculis. Vale. XXVII Maji 1549, Albae Giulae.

829. Rebellio studiosorum Universitatis Cracoviensis [2].

Cracoviae, 7 Junii 1549.

Sessio Capituli Cracoviensis, Veneris VII Junii 1549. Quoniam propter necem et interfectionem unius studiosi scholastici ac aliorum complurium vulneratorum et mutilatorum, alias ab violentam scholae Omnium Sanctorum Cracoviensis ejusque inhabitantium scholarium invasionem per servitores et famulos, uti dicitur, R. Dni Andreae Czarnkowskij, Scholastici Cracoviensis ejusdemque Ecclesiae Omnium Sanctorum Praepositi, die XIV Maji proxime praeterita horam circiter noctis secundam patratam et commissam, idque impune et nulla poenitus animadversionis nota contra patratores ejusmodi sceleris subsequente, uti ipsi scholastici Omnium Sanctorum et cum eis omnes studiosi totius Universitatis Cracoviensis opinabantur et praesagiebant, tum etiam majori ex parte propter captivatum ac carceribus deputatum unum ex eisdem studiosis Universitatis praedictae per lictores ac apparitores publicos civitatis Cracoviensis in quadam contentione et lite scholastica in foro publico facta, deprehensum, ac in carceribus per quadriduum forsan tentum, cui etiam praeter meritum et aequum, uti asseritur, per carnificem minae fuerant adhibitae, ut scilicet fateretur palam, cujusne instinctu aut suggestione conspirationes istae et tumultus scholasticorum excitati sint atque commoti; ipsi universi studiosi Almae Universitatis Cracoviensis ex omnibus contuberniis, tum etiam scholastici ex omnibus scholis intra et extra muros Cracovienses et in arce Cracoviensi consistentes, certo die simul congregati, facta conspiratione etiam comminationibus inter sese adhibitis, si quis contra ipsorum edictum attentare aliquid praesumpserit, turmatim a Cracovia egressi, non solum hymnasium hoc Celebre Cracoviense tanquam matrem suam, verum etiam cultum Divinum et Ecclesias cum eorum laudibus Divinis et decantationibus vacuas reliquerunt, silentiumque scandalosum et ignominiosum in eisdem Ecclesiis omnium Divinorum officiorum effecerunt et commiserunt, ut verisimile vix fuerit hujusmodi factum in hac Praeclara urbe Cracoviensi a seculis accidisse vel auditum fuisse. Hinc est quod RR.

---

[1] Solimani. [2] Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac.

Dni tanto scandalo aliqua ratione obviam iri volentes, ad consultandum cum Rmo Dno nostro [1], per quosnam potissimum cantus hujusmodi ecclesiastici in omnibus Ecclesiis, praesertim vero in hac cathedrali Ecclesia obiri et decantari debeant, et cujus sumptibus sint conducendi ad psallendum Divina, quae olim scholastici ipsi ab aevo forsan in hoc Regno Poloniae semper psallere solebant, RR. Dnos Praepositum [2] et Cancellarium [3] deputaverunt, indicentes ipsis, prospicere velint, ne mensa capitularis in suis publicis proventibus aliquo modo praegravetur, et ne quid inusitatum et inconsuetum in malam sequellam inducatur; et praesertim quum et Vicarii ipsi aliique sacerdotes ex communitatibus ad insueta onera in minimo puncto se induci aut cogi patiuntur. Proinde dignetur illius Dtio Rma invenire rationem, qua silentia ista et cessationes cultus Divini et psalmodiarum in Ecclesiis tollantur, sed more veteri laudabili cantus ipsi et laudum Divinarum praeconia reassumantur et continuentur.

830. Occasio seditionis studentium Cracoviensium [4].

Cracoviae, mense Majo et Junio 1549.

Anno autem Domini 1549 Cracoviensis quidam spiritualis, Andreas Czarnkowski, Scolasticus et Canonicus Cracoviensis, Custos Plocensis, Praepositus S. Floriani in Cleparz et Praepositus Omnium Sanctorum Cracoviensis, inauditam tyrannidem in juvenes et pueros scholares scholae praefatae Ecclesiae Omnium Sanctorum per suos satellites exercuit feria tertia vespere in profesto Zophiae [5] circa horam noctis quartam, tota civitate pulsu campanae majoris in campanili commota. Quum enim illo vespere quidam scolares in cimiterio stantes vidissent quandam lenonem, dictam Juliana, unam meretriculam ad domum praefati Praepositi ducentem, dicebant adinvicem, necessaria est haec ibi, et sibilaverunt aliquantulum super eam. Quod ipsa pro maxima levitate habens, veniens questa est graviter Praeposito praefato, qui ira succensus jussit arma suis famulis accipere, et alios plures, nescitur a quo, etiam armatos vocari in auxilium. Et vadens cum illis cum facibus et armis, armata et violenta manu domum studentium seu ludum literarum invasit, jubens studentes nihil tale suspicantes e cameris trahere, vulnerare, occidere, quod si non possent, cameras frangant, incenderent. Illi obtemperantes fecerunt, sicut praeceptum erat, effregerunt 4 cameras, vulneraverunt decem studentes, aliquos letaliter, unum eorum genere Nobilem, modestum, humilem, lanceis in fornacem sese recipientem seu fugientem occiderunt, pueros etiam aliquot scolares obvios vulneraverunt et amputatis digitis mutilaverunt. Et multo pluribus studentibus id fecissent, nisi unus civis ascendens campanile campanam pulsasset; is enim audiens praecipientem incendere, timens, ne et ejus domus scholae proxima periclitaretur, ut dictum est, ascendit et pulsavit campanam. Congregatis undique vicinis desierunt a tyrannide, fugientes, ne a multitudine et ipsi occiderentur. Mane facto ut studentes in bursis et in omnibus scholis Cracoviae, Clepardiae et Casimiriae tantum facinus resciverunt, doluerunt vehementer tantam tyrannidem in condiscipulos et constudentes suos indigne et immerite perpetratam;

---

[1] Samuele Maciejowski. [2] J. Przerembski. [3] A. Przecławski.

[4] Kontynuator Kroniki Jana z Komorowa, Bernadyn krakowski, pod rokiem 1549, rkp. bibl. Jag. Ncr 3539, str. 313—318. [5] 14 Maji.

conjuraverunt itaque omnes stipulata manu, pro tanto facinore sese opponere et contra praefatum Praepositum coram Rege tunc Cracoviae praesente agere. Sed quum Episcopus Cracoviensis et Cancellarius Regni, Samuel Maczieyowszki, omnibus studentibus Regi Praepositum accusantibus lamentabiliter, judicium illius causae a throno Regio ad se pertraxisset, partemque Praepositi injuste tutaretur, occisum illum studentem Nobilem non promiserunt illico, ut Episcopus mandaverat, sepelire, sed accepto in feretro et advocato ministeriali terrestri fecerunt super corpus occisi in tribus vel 4 angulis fori proclamari, ut moris est, Czarnkowszki homicidam cum famulis suis, non sine maledictis et anathemate totius plebis. Quod tamen Episcopus et patroni Czarnkowski exspectantes, molestissime contra studentes tulerunt, sed studentes faciliter excusaverunt se, dicentes, nihil se scire de proclamatione homicidae, sed amicos ejus, tunc Cracoviae praesentes, eam ordinasse; et sepeliverunt occisum in Ecclesia S. Spiritus. Quumque in causa sua, omnium fere bonorum justa, nihil apud Episcopum proficerent, imo Episcopus culpam totam in eos retorquere pro infamatione Czarnkowski voluisset, praesertim quod dominica Rogationum [1] scolares mendicantes de scola D. Annae cum scolaribus de scola S. Mariae in foro ante Praetorium contenderent mutuo: accidit, ipsum Czarnkowszki tunc de palatio Episcopi, quod habet in Prądnijk, per forum ad domum suam praepositurae Omnium SS. regredi equitem cum familia. At illi contendentes ut consideraverunt Czarnkowszki, dimissa mutua contentione omnes unanimiter in eum fecerunt impetum ollulis, lapidibus etc. [2], ita quod famuli dispersi hincinde fugerunt, ipse etiam vix salvus sed non intactus ad domum venit. Et quum lictores acquisiti vellent eos compescere, versi in lictores similiter ollis, lapidibus coëgerunt eos in Praetorium fugere. Tunc captus fuit unus studens, qui causa admirationis spectando aderat, juvenis 14 annorum, natione de Varsovia, et dum in Praetorio detineretur, studentes fecerunt orationem pro eo apud Consules, ut dimitteretur velut is, qui non contendebat, sed solum mirabatur, volens videre, qui scolares, an de S. Anna vel de S. Maria essent superiores. Consules responderunt, se eum dimisisse, sed non dimiserant, sed interim miserunt ad Episcopum, quid de illo mandaret fieri? Episcopus respondit, si in Sacris non esset, ut captus in seditione et tumultu publico alias na gvalcze tractaretur. Iterim misit Cancellarium suum, ut inquireret ab eo in Praetorio coram Consulibus, an contentionem illam et impetum in Czarnkowszki ex submissione studentium fecissent. Respondit: Minime! et quum non aliud fateretur, ceperunt ei minari, quod si nollet haec fateri, quod ipsi audire optabant, ut contra studentes occasionem habere possint, traderent eum Magistro carnificinae Matthaeo audiendum. Et quum, ut ipse refert, vidisset carnificem, territus confessus est, non quod erat verum, sed de quo quaerebatur, dicens, quod impetus ille factus est ex instructione studentium etc.; postea brevi intercessione amitae, quam Cracoviae habuit, dimissus est. Quo audito studentes mox unanimiter omnes, erant autem, ut quidam baccalaurei referebant, sex milia sexcenti septuaginta, conjuraverunt relinquere Cracoviam futura feria tertia [3], hoc est post dominicam infra octavam Ascensionis Domini, et in futura Conventione Regni injuriam et violentiam suam toti Senatui Regni expositUros et questuros. Quorum multi non exspectata feria tertia sed in crastino hoc est sabbato [4] discesserunt, ita quod dominica infra octa-

[1] 26 Maji. [2] Cf. 600. [3] 4 Junii. [4] 1 Junii.

vam Ascensionis [1] neque vespertinae preces neque matutinae, neque missa neque processio cantata est alicubi per scolares, incipiendo ab Ecclesia cathedrali usque ad minimam parochiam. Et tunc nonnulli Praelati tam ex parte Regis quam Episcopi volebant eos persuasionibus retinere cum promissionibus multis, imo et mandatis Regiis, sed non potuerunt, nam ut statuerant omnino, feria 3 ante Pentecosten circa horam tertiam decimam omnes Cracoviae valedixerunt, et quicunque remansisset, eum ut infamem et proditorem semper habituros (qualem tunc jam unum baccalaureum, dictum Odachowszki, declaraverant, qui etiam vix e Collegio Magistrorum effugerat; nam hic primo verba fecit ad Regem pro eis, postea autem ad partem Czarnkowski declinans subterfugit etc.), omnibus et aulicis et civibus eorum discessum deflentibus, ipsi quoque Czarnkowszki cum Episcopo maledicentibus.

831. De gubernatione monasteriorum Pomeraniae [2].

Cracoviae, 28 Junii 1549.

Sigismundus Augustus etc. etc. Significamus tenore praesentium, quibus expedit universis. Quod nos perpendentes, monasteria eorumque bona ex pravitate haeretica et negligentia Praefectorum dictorum monasteriorum Cartusii, Sarnowitz, Sukau [3] ac aliorum monasteriorum, per et infra dioecesin Vladislaviensem et Pomeraniae ubilibet constitutorum, pessundari, labefactari, desertari et per nonnulos seculares distrahi, ita ut jam pene cum primum religio ac officia Divina, tum bona Ecclesiae dictorum monasteriorum (quorum alioquin nos supremum patrocinium gerimus), in toto extincta et neglecta videantur, ac propterea ex debito officii Regalis nostri, commoditati et indemnitati dictorum monasteriorum eorumque bonorum oportune prospicientes, perspectamque fidem, integritatem ac in rebus gerendis dexteritatem, non vulgari cum prudentia conjunctam, Reverendi in Christo patris, Dni Andreae Sebridowski, Vladislaviensis et Pomeraniae Episcopi, sincere nobis dilecti, de nobis et Republica nostra optime meriti. Horum itaque contemplatione suprascripta monasteria et quaecunque alia in sua Vladislaviensi et Pomeraniae dioecesi consistentia, eorumque universa et singula bona, ad praefata monasteria quomodolibet concernentia, mobilia et immobilia, eidem R. in Christo patri, Dno Andreae Sebridowski, moderno Vladislaviensi et Pomeraniae Episcopo, sincere nobis dilecto, danda, concedenda, donanda duximus, prout damus, concedimus et donamus praesentibus literis nostris ad ipsum duntaxat vitae ipsius Dni Episcopi, seu ad ipsius possessionis et gubernationis ejusdem Episcopatus Vladislaviensis tempus, seu alias ad ipsius Dni Episcopi Vladislaviensis moderni aliam quamcunque dignitatem, uberiorem provectionem duraturum; et eo cesso vel decesso, gubernatio et omnimoda provisio eorundem monasteriorum bonorumque suorum ad nos redibit pleno jure, amoventes omnem et omnimodam facultatem superintendentiae, procurationis seu etiam provisionis ab omnibus et singulis, cujuscunque status et dignitatis, tam spiritualis quam secularis, personis, in et super eisdem monasteriis eorumque bonis, per nos seu Serenissimum Principem, Dnum parentem nostrum Desideratissimum, quomodolibet concessis, soli Dno Episcopo

---

[1] 2 Junii.
[2] Lengnich, Geschichte der preuss. Lande königl. poln. Antheils, II (Documenta) 16—17.
[3] Żuków, klasztor Norbertanek.

eam ipsam commodam ac integram facultatem dicta monasteria eorumque bona possidendi, tenendi, habendi, providendi, gubernandi et pro suo arbitrio disponendi, procurandi, defendendi, tuendi, concedimus, damus et conferimus tenore praesentium mediante. Mandantes serio omnibus et singulis utriusque status hominibus, Capitaneis, Castellanis et quibusvis Officialibus nostris, civitatum, praecipue vero Gedanensium magistratibus, per et infra Regnum Poloniae ac Ducatus Prussiae et Pomeraniae ubilibet constitutis, sub poenis nostris Regalibus, ne praefatum Dnum Episcopum Vladislaviensem, seu illius Paternitatis factores, aut loci Capitaneos et Procuratores, quoscunque Sua Paternitas ex officio suo et brachio illic locaverit et constituerit, per se seu per submissas personas, directe vel indirecte quoquo modo turbare, molestare aut etiam impetere praesumant, quominus haec nostra concessio et donatio, ipsius Dni Episcopi ordinatio, provisio et dictorum monasteriorum suorumque bonorum, pro illius arbitrio gubernatio suum debitum sortiatur effectum. Scituri, contrafacientes gravem indignationem nostram et poenas nostras Regales, non vulgares sese incursuros. In quorum omnium et singulorum fidem et evidens testimonium, sigillum nostrum praesentibus est subappensum. Datum Cracoviae, feria 6 in vigilia SS. Petri et Pauli Apostolorum Anno Domini 1549, Regni vero nostri XX.

832. Consiliarii Prussiae Sigismundo Augusto [1].

Marienburgae, 28 Aprilis 1550.

Serenissime ac Potentissime Princeps, Invicteque Rex et Dne, Dne Clementissime! Post deditissimam ac humilem debitae fidei in gratiam Sacrae Mtatis V. commendationem. Comparuit coram nobis Venerabilis Dnus Abbas monasterii Pelplinensis, suo nec non Olivensis Abbatis atque Succoviensis Abbatissae et ceterorum Virginum Deo dicatarum, monasteriorum nempe in terris Pomeraniae sitorum nomine, querimonia sua supplici nobis exponens, se communi, ut illi referunt, rumore intellexisse, a S. Mtate V. Rmum Dnum Andream, Episcopum Vladislaviensem, Dnum nostrum Charissimum ac gratiosum, certam Regiam donationem, mandata et literas impetrasse, ut dicta monasteria in suum et suorum commodum fructumque intercipere, possessioni suae ac administrationi subjicere posset, summis precibus nos petentes, ut illorum gravaminum debitam rationem habere, nec non iisdem pro Privilegiorum harum terrarum, nec non suarum immunitatum aequa consideratione consulere dignaremur. Nos expendentes dictorum monasteriorum et Deo dicatarum Virginum indesinentes preces, et praesertim quod dicta monasteria Privilegiis hujus terrae incorporata sint: non potuimus illorum petita non admittere, et consolatione nostra adjutoria hisce literis nostris officii nostri respectu non adesse, S. Mtatem V. deditissime rogantes, dignetur dictorum monasteriorum, juxta Privilegia harum terrarum, Privilegia obtenta et a S. Mtate V. confirmata, in quae eadem inviscerata sunt, in suam Regiam et Clementissimam tutelam ac protectionem accipere et non ad alicujus forsan informationem, ac si personis monasticis et religiosis deserta essent, quicquam admittere, quod Privilegiis nostris et dictorum monasteriorum indultis, immunitatibus ac juri officeret. Quod et S. Mtatem V. pro Regia Sua clementia et genuina gratia facturam, deditissime con-

[1] Lengnich, l. c., II 17—18.

discimus, idque pro debito nostro erga eandem S. Mtatem V., debitis fidei officiis ac integritate promereri contendemus, Deo Optimo Maximo juvante, qui S. Mtatem V. diu incolumem, felicem ac gloriosa victoria erga quosvis hostes triumphantem conservare dignetur. Datae in Conventu nostro generali Marienburgensi, die 28 Aprilis A. 1550. Ejusdem S. Mtatis V. humillimi subditi, Consiliarii terrarum Prussiae in moderno Conventu Marienburgensi congregati.

833. Andreae Zebrzidowski Stanislaus Borek [1].

Cracoviae, 24 Junii 1550.

Acceptis taleris illis 50, ad rationem debiti mei mihi a R. Dtione V. numeratis [2], incontinenti quietationis syngrapham de eisdem V. R. Dtioni remisi, quam illi jam pridem esse redditam non dubito. Ceterum ex literis Dtionis V. R., interea etiam ad me datis, ingentem animo meo concipio dolorem et perturbationem, quandoquidem eis multa mihi a R. Dtione V. partim exprobrari, partim etiam indigne commemorari comperio. Sed revera, si quae avunculorum suorum benefacta in me collata Dtio V. R. mihi objicit, necesse etiam arbitror fateri, an illa in otiosum me collata fuerint, quod in longum recensere nec justum nec honestum est. Nunquam ego R. Dne pro justitia mea eo recurrere cogitabam, nisi me sola V. R. Dtio invitum plane impulisset; meminit enim, quomodo per hoc integrum quinquennii tempus, jam inter me et ipsam R. Dtionem V., idque saepiuscule, jam autore Serenissimae Dominae meae Reginalis Mtatis [3], jam per tot literas, dum hinc abest R. Dtio V., jam per amicos et affines ejusdem, debiti mei solutionem et tentavi et petii et obsecravi. Quid aliud me facere voluit R. Dtio V., quum neque hic Cracoviae me in conspectum suum admittere, neque tot literis meis ullum responsum dare dignata fuerit, silentioque me evadendo visa est annuere, ut ego jure mediante meum debitum repetam, quamquam adhuc eam rem Romanam a R. Dtione V. celatam esse volui. Ceterum quum de ea jam sit ad Dtionem V. R. perlatum, non invitus adhuc (si Dominus Deus voluerit) S. Martini ferias sum exspectaturus, et si Dtio V. R. ita habere mandaverit, modo ut jam omnino certam integramque solutionem istius reliquae summae pro illo termino habere possim, quod iterum atque iterum rogo, V. R. Dtio quandoquidem sit et justissimum et aequissimum debitum, expendat etiam apud sese quaeso illud, quod nisi hac mea pecunia Dtioni V. R. Romae tunc succursum fuisset, ingentem jacturam Dtio V. R. erat acceptura, cujus rei haberi possunt optima testimonia non modo ex literis Dris olim Rzeczicza, sed etiam ex Dnorum Hermanni et Kierski, alterum scilicet ut aut literae expeditionis Episcopatus Chelmensis retinerentur tantisper, quoadusque aurum missum fuisset, aut in banco tenus non exiguum numerandum esset. Omnis rei adfirmandae causa mitto transsumptum literarum Dni olim Dris Rzeczicza, qui eam pecuniam meo nomine numeravit, ego autem illam non ad necessitatem neque ad petitionem Kierskj, sed ad V. R. Dtionis necessitatem praegnantem. Quodsi testimonium hoc parvi videtur momenti, mittam quoque et testimonium Dni Dris Leonardi Hermani, hominis probatissimi, qui una cum Dno Kierski expeditionem hanc Dtionis R. V. promovebat; missa facio etiam

---

[1] Liber (manuscriptus) Archivi Capituli Eccl. cath. Crac., IV 142.
[2] Cf. 498. [3] Bonae.

alia testimonia, quae ad rem colligi possent, sed puto, non fore opere pretium, quum in ore duorum vel trium stabit omne verbum. Jam V. R. Dtio sola judicet, num ego aliquid peccavi eo, quod meum liquidum verum et justum, tantoque tempore exspectatum debitum repeto, expendat oro apud sese Dtio V. R. meum erga se filialem amorem et observantiam, quomodo eam a multo tempore mirifice coluerim, fortunisque qualibuscunque meis antehac etiam minoribus in repetendo mitis et mansuetus fuerim, etiam puinguiores fortunas ejusdem Dtionis V. R. exspectando. Nunc autem quandoquidem Dominus ita res omnes Dtionis V. R. auxerit, det operam obsecro, ut ne ego quicquam damni in ista mutatione auri accipiam, neve ingratitudinem pro bona gratia a Dtione V. R. referam. Quod ubi fiet, Deum Optimum Maximum pro longa felicique incolumitate Dtionis V. R. omnes hic precabimur et sedulo exorabimus, cujus gratiae et patrocinio me ex animo commendo. Datum Cracoviae, 24 Junii 1550.

834. Commissio Regia. [1]

Cracoviae, 10 Octobris 1550.

Sigismundus Augustus, Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae etc. Dominus et heres. Generosis et Nobilibus Christophero Swaroczinssky Derschauensi, Malieslatowsky Pucensi, Judicibus, Petro Vojanowskj Graudentinensi Capitaneo, Christophero Czarlinski, Petro Bankowski, fidelibus dilectis gratiam nostram Regiam. Generosi et Nobiles fideles dilecti. Dederat facultatem Serenissimus olim Dnus parens noster Desideratissimus Rmo in Christo patri, Dno Nicolao Dzierzgowski, tunc Vladislaviensi Episcopo, et aliis pro tempore existentibus Episcopis Vladislaviensibus, loca monasteriorum in dioecesi Vladislaviensi et Pomeraniae consistentia, in quibus ex Slesia et finitimis illi locis homines pestifero ut plurimum imbuti dogmatae praesidere solebant, ac hospitalium et personarum ibidem vitam agentium ac facultatem illorum providendi et juxta commodum ipsorum monasteriorum et hospitalium disponendi, ne per negligentiam et sinistram administrationem illorum et cultus Divinus interiret, et personae in monasteriis et hospitalibus agentes debita frauderentur provisione, et fundatorum voluntati satisfieret. Quam Mtatis olim paternae concessionem et nos animadvertentes, bona praefatorum monasteriorum et hospitalia per homines seculares distrahi et in prophanos usus converti, nec alicui alteri quam personae status spiritualis illorum administrationem melius convenire, per literas R. Dno Andreae, Vladislaviensi Episcopo praesenti, sincere nobis dilecto, innovavimus, volentesque hanc concessionem Mtatis olim paternae ac nostram debitum sortiri effectum, et ipsum R. Dnum in provisione monasteriorum et hospitalium institui et investiri, Fidelitatibus VV., quorum in rebus agendis dexteritate, fide et prudentia nobis bene persuasum est, id negotium peragendum injungimus mandantes, ut certo tempore convenienti visa tam Mtatis olim paternae quam nostra concessione ac Sedis Apostolicae approbatione cognita, juxta eosdem concessiones et jura ipsum Dnum Episcopum in administrationem ipsorum monasteriorum ac hospitalium, personarum et bonorum ad illa pertinentium, nomine et autoritate nostris instituant et investiant, in eaque eundem pacificum reddant, secus pro debito suo officio

[1] Odpis współczesny w kodexie bibl. ks. Czartoryskich, Ner 1618 str. 95.

et gratia nostra non facturi, unius vestrum absentia minus obstant. Datum Cracoviae, feria sexta proxima post festum S. Francisci A. D. 1550, Regni nostri A. XXI. Commissio propria S. R. Mtatis.

835. Coronatio Reginae Barbarae [1].

Cracoviae, 7 Decembris 1550.

Die septima mensis Decembris, quae fuit dominica secunda Adventus Domini, de consensu universorum Regni Poloniae Baronum, Comitum, Procerum, Consiliariorum et dignitariorum tam ecclesiasticorum quam secularium, Officialiumque et Satraparum S. R. Mtatis, Cracoviae hic in Ecclesia cathedrali congregatorum et in praesentia ipsorum, Ill. Domina Barbara, Radzivilonum ex Ducibus Lithuaniae, conjux Serenissimi Dni Sigismundi Augusti, Regis Poloniae, est per Rmum in Christo patrem, Dnum Nicolaum Dzirgowski, Dei gratia Sanctae metropolitanae Ecclesiae Gneznensis Archiepiscopum, Legatum natum et Regni Poloniae Primatem, coronata, deducentibus ipsam Illustribus Theschnensi [2] et Legnicensi [3], Ducibus Slesiae etc. Quod utinam illi et toti Regno sit faustum, felix atque propitium, ex animo omnes optamus.

836. Homagium Ducis Prussiae [1].

Cracoviae, 9 Decembris 1550.

Die Martis IX Decembris, alias postridie Conceptionis Gloriosae Virginis Mariae, juramentum omagiale Ill. Principis Alberti, Magistri et Ducis Prussiae, feudatarii S. R. Mtatis, nomine, per Nuncios ipsius, sex viros graves et maturos [4], praestitum, et per Mtatem R. solemniter in foro publico sub Praetorio in tribunali ad hoc exstructo et splendide adornato, receptum est, in solemni corona et praesentia frequenti Senatorum Regni ordinis utriusque.

837. Orationes Consiliariorum Regni [5].

Cracoviae, mense Decembri 1550.

Orationes Consiliariorum Regni fere aureae ad Sigismundum Augustum, Poloniae Regem, de pestifera et contagiosa haeresi tollenda, per Episcopum Cujaviensem [6] et Castellanum Cracoviensem [7] in medio Senatus propositae Cracoviae anno 1550. Joannes gente Lescicius, Prothonotarius Apostolicus [8].

---

[1] Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac. [2] Venceslao. [3] Joanne.

[4] Podług Tek Naruszewicza r. 1550, LXVII 86 i nn., nazywali się: Fridericus Truchsess Baro a Waretpurgs, Joannes a Kreiczen Cancellarius, Andreas Ryppin Caymensis, Abnerus Brandt in Tapian Capitaneus, Christophorus Jonas J. u. Dr., Lucas David Consiliarius.

[5] Druk z drugiéj połowy XVIgo wieku, b. m. w 4ce, kart 6 nl. razem z tytułową ze sygnaturą Aijii (sic!) na karcie 4.

[6] Sic! = Andream Zebrzydowski. [7] Joannem Tarnowski.

[8] Tak brzmi dosłownie tytuł téj publikacyi: „Orationes Consiliariorum . . . . . Prothonotarius Apostolicus", cf. Jocher, Obraz literatury i nauk w Polsce, Ner 9825, III 595. Między wyrazami „anno 1550" i „Ioannes gente Lescicius, Prothonotarius Apostolicus" umieszczony jest herb Leszczyc z dwoma aniołkami i kapeluszem protonotaryjuszowskim u góry. Za wydawcę pisemka uważany jest już od dawna Jan herbu Leszczyc Ponętowski, opat gradziecki, cf. Łętowski, Katalog biskupów, I 128. Wydawca dedykował je Stanisławowi Złotkowskiemu, po-

Magnifico Dno Stanislao Zlotkowski, Castellano Biechoviensi, hereditario in Richwal, heroi et Dno Observandissimo [1]. Magnifice Domine! Antiquiori illo tempore tanta erat Magnatum virorum in Rempublicam hanc amor eaque vigilantia, ut non solummodo, quid in praesentia Rempublicam affecisset et perturbasset, acri et singulari quadam solertis animi prudentia unanimiter removerent, verum etiam ne quid futuro in posterum tempore, in quo Regnum hoc gravius periclitaretur, inopinate accidat, maximopere studebant. Adeo vero diligenti studio in id unum incumbebant, ut ex assiduis, quae de Republica hac integre conservanda et amplianda semper occurebant, cogitationibus et sagaci consilio perturbationes Reipublicae spiritu fere prophetico longe ante quasi in speculo praevidentes senserant imminere. Horum non postremum illud in patriam pietatis specimen videre est, quod diligentissime praecavebant, ne aliquando contagiosae pestiferaeque haeresis virus per Poloniam diffusum eam letaliter inficiat ac penitus enecet. Cujus mali quanta sit vis, quae incommoda, infelici horum temporum statu liquido constat, utpote quae non solum animas hominum letali vulnere afficiat easque perdat, verum etiam convictum hominum dissolvit, quin imo tranquillitatem Regnorum dissipat, concordiam unanimem rumpit, non sine maximo detrimento et ruina Reipublicae. Hoc malo multa Regna et provinciae variis prius motibus concussae, per clandestina bella protinus devastatae atque adeo radicitus sedibus suis avulsae cum cruenta sanguinis effusione manifeste exstant. Quod quum summe dolendum est, ita deinceps providendum, ut huic malo si non ex omni, attamen ex aliqua parte, ne funditus universa christianorum Respublica corruat, obviam eatur. Quocirca quum te tum ob morum integritatem, tum ob singularem cum in Deum ac Ecclesiam illius Sacrosanctam, tum etiam in patriam pietatem atque ideo Clarissimorum avorum tuorum vestigiis firmiter inhaerere sciam, Inclitorum quorundam heroum ac fidelissimorum hujus Regni Senatorum Orationes aliquot fere aureas ob oculos tuos pono, ex quibus illos viros non solum in armis prudentissimos Senatores et acerrimos Reipublicae defensores, sed etiam in toga amantissimos patres patriae ac publicae pacis protectores facile intelliges, et qui non minus pro tuenda tam universali christiana Republica, quam etiam pro securitate hujus Regni tutanda et conservanda solliciti erant. Quas Orationes credo, cum summa hilaritate animi Mtia V. leget, gravissimamque in arduis Reipublicae casibus dignitatem Senatorum et vocationem christianam illorum planissime ex hoc scripto perspiciet; quod ideo nunc in lucem editum tibi dedicandum censui, quatenus sub Amplissimi nominis tui tutela a malevolorum invidia magis tutum esse possit, quod ut aequi bonum consulas, et me eadem qua prius benevolentia complecti velis, etiam atque etiam peto. Bene et feliciter Mtia V. valeat. Datum Cracoviae, 27 Septembris. Idem qui supra Mtiae V. intimus servus.

---

dług Niesieckiego około r. 1597 kasztelanowi biechowskiemu. Pisemko jest tém ciekawsze, że wszystko, co w niém Ponętowski zestawia pod rokiem 1550, opowiada dosłownie prawie Orzechowski w swoich Annałach w dwóch różnych miejscach, pierwszą część pód r. 1550, drugą zaś dopiéro r. 1552. Widocznie korzystali obydwaj, Ponętowski i Orzechowski, z jednego źródła, ale nie w jednakowy sposób; źródłem zaś wspólném dla nich było prawdopodobnie inne pisemko współczesne, nieznane dzisiaj bliżéj, którego tytuł Jocher pod Nrem 9750, III 586, tak przytacza: „Andreae Zebridovii, Episcopi Cujaviensis, Oratio de haeresi tollenda. B. m., 1550, 4to“.

[1] Dedykacyja ta zapełnia całą drugą kartkę publikacyi; odwrotna strona tytułu jest próżna.

Oratio Andreae Zebridovii, Episcopi Cujaviensis [1]. Post homagium a Duce Prussiae Regi Regnoque Poloniae praestitum, dies dicitur a Rege Nicolao Olesnicio, sectae Zuinglianae tunc acerrimo sectatori, quod is inexpiabiles religiones in Rempublicam induceret. Qua de causa graviter incusabantur a Senatoribus Episcopi eo, quod sectis paterentur infici Regnum, quorum officium esset, talibus malis occurrere, ac impiis religionibus populum liberare. Citatur ergo Olesnicius per Joannem Przerembski, tunc Proëpiscopum Cracoviensem (obierat enim tunc Samuel Maciejowski, Episcopus Cracoviensis), ex commissione Archiepiscopi, qui cum frequenti turba amicorum tumultuarie ad judicium citatus venit. Proëpiscopus hoc tumultu exterritus, a judicio destitit; querumtur ergo omnes apud Regem Episcopi, quam indigne contemnerentur judicia spiritualia ordinaria. Andreas Zebrydovius, Cujaviensis Episcopus, Olesnicium gravissime accusat, orat et obstestatur Regem, ne is pro Majestate Regni pateretur pietatem patriam inexpiabili religione commutare, respiceret Germaniam, quae quamdiu Romanam fidem coluit, tamdiu nullum bellum civile vidit, at polluta hac fide ac repudiata, quum in Germania, non plebs sacerdoti, non sacerdos Episcopo, non Episcopus Papae paret imperio, nec Caesaris etiam dicto audientes esse Germanos: ita a Deo comparatum esse, ut Regia potestas a sacerdotali potestate dependeat, qua sublata res Regnaque diu stare non posse, quum prae licentia nemo Regis, nemo sacerdotis verecundiam habeat. Proinde orabat Regem, ut cum vestigio tolleret quam primum hoc malum, quod si negligeret, suam vicem magis, quam Episcoporum pertimesceret, religionem enim Dei promisso in omni Regni statu, penes homines saluti destinatos salvam mansuram, at Regna pravis opinionibus semel sedibus suis convulsa, nunquam instaurari neque restitui in antiquum posse. Stabat cum Andrea Zebridovio perorante episcopalis Majestas ac Senatorum favor, qui ex oratione illius magnum Regni casum miserabantur, commoverat enim magno silentio Zebridovius singula, quae in Deum ac in illius sacerdotes Olesnicius admiserat, ut artem sacrificandi conscriptam a Stancaro haberet, ut nec sacrificaret, nec precaretur Deum patrio more, ut vasa Sacra ex Fano tolleret, ut sacerdotes ejus Fani [2] vexaret, ut pro illis sacrificulos fugitivos et aliunde pulsos reciperet, utque contemptum legum atque magistratus in Regno ceteris exemplo esset. Audiebat hoc pavore plenus Olesnicius, pro quo verba fecit Nicolaus Rejus Oxa, ut eum juvare posset. Tandem jussus Olesnicius excedere, Rex per singulorum sententias ivit. Et quoniam idem erat omnibus fere visum, eam sententiam ponam, quam Joannes Tarnovius Castellanus, priscae severitatis vir, dixisse fertur, in hac enim mens. quoque reliquorum apparebit. Hic enim censuit, occurendum esse quam primum huic tantae confidentiae, eos homines coërcendos, qui pravis religionibus captas mentes velut furialibus stimulis agerent ad omne nefas, mali rem exempli esse; coetus occultos fieri, conventicula privatim institui, ac res comparari contra humanum et Divinum jus. Quod ne fieret, majores, inquit, nostri legibus cavebant, qui neque convitia, neque Concilia ulla coetusve coire volebant. Vides Serenissime Rex, quonam procedat licentia, homines adolescentes coëunt, de rebus secreto ipsi per se in occulto statuunt, religiones novas instituunt, veteres deponunt, ac specie fallaci religionis pravae legitimos Episcopos contemnunt. Quod si fers et pateris, Germaniae casus exspecta, quae nunc talium sectarum meritas luit poenas, quam prava Lutheri reli-

[1] Cf. Orzechowski, pag. 58 et sqq. [2] Pinczoviensis.

gio implevit bello et sanguine civili. Nunquam in dispari religione stabilem fidem Reges in se deprehendent, fidei enim erga Reges fundamentum pietas in Deum est, quae ubi vacillat, ibi quoque fides Regibus incerta est. Id metuens pater tuus et ipse curabat et ceteris magistratibus mandabat, ut Sacra externa fieri vetarent, sacrificulos haereticosque Regno prohiberent, illorum libros conquirerent comburerentque ac communem disciplinam Deum colendi (praeterquam more Romano) abolerent; videbat enim prudentissimus vir, nihil aeque dissoluendae Rei esse perniciosum, quam ubi non patrio sed externo ritu Deus colitur. Habes domesticum exemplum, quod te cohortetur, ut religionem a majoribus per manus traditam accepimus, omni ratione nobis praestes. Quod si qui ab illa defecerint et coisse aut convenisse causa Sacrorum externorum deprehensi fuerint, habes in eos leges, quibus haeretici afficiuntur, ac illorum errores, quibus nomen Divinum contaminatur, vindicatur. His astringe et comprime licentiam, neque patiare, illam vires sumere, tibi Regnoque tuo adversas.

Eadem sententia Petri Kmithae Palatini et ceterorum, uti jam dixi, fuit. Sed quum nimis graves a principibus contra Nicolaum Olesnicium sententiae dicerentur, Valentinus Debinski, Biecensis Castellanus, vir mitis et prudens, quum leges, quas Tarnovius citabat de haereticis acerbissimas esse sciret, magnopere censebat, ut Rex daret hoc Clarissimae familiae, ignosceret errori, misereretur etiam adolescentiae, non legibus usitata clementia cum Olesnicio ageret, neve Senensium praeclaram gentem eximiam haberet, cui primo in Polonia hisce legibus infamiam irrogaret. Ita hic e minori ordine Castellanus severam Joannis Tarnovii sententiam miti oratione temperaverat. Rex mediam secutus est, quam per Joannem Tarnovium pronunciavit, qui advocato Nicolao Olesnicio, nihil de severitate sententiae suae remittens, docet, quid meritus ille, quave poena dignus fuerit, si Rex mansuetudinis suae vellet oblivisci; tum ad severitatem addit leges, quibus ille commisisset, quas aperto volumine recitavit. Et quamvis in illius facinus animadvertendum esset, tamen in praesentia Regem meminisse velle clementiae, in posterum vitaret offensiones, Franciscum Stancarum ab se removeret, Deum patrio more coleret, et a Sacris peregrinis abstineret, Monachis [1] et illorum Sacris molestus ne esset in oppido, idque mille aureorum vadimonio praestaret. Additum deinde amplius a Rege de haereticis est, edicit enim, ut qui viri, quaeve feminae sectae alicujus deprehensae essent, de illis ad legum praescriptum municipiorum Praefecti sumerent supplicium.

Porro Nicolaus Olesnicius, uti erat imperatum, confestim Stancarum ab se ablegat, qui profugus Regiomontum petivit, qui inibi impeditus ab Osiandro ex inde ipse sibi consuluit fuga, tandem Pincovii in locum ejus successit alter Martinus Crovicius. Is Olesnicius primum haereses in Poloniam ex Bohemia et Germania induxit, indeque per totum Regnum sub felici omine serpere coeperunt et hucusque diversarum sectarum horrendarumque cum summa Dei blasphemia hinc inde dispersae sunt, quibus navicula Christi multis tempestatibus fuit semper agitata, tum per Dei gratiam integra adhuc manet.

Quum ergo Episcopi statuissent [2], omni ratione jurisdictionem suam tueri, dant Andreae Zebridovio, Cujaviensi [3] Episcopo, negotium ejus causae apud Re-

---

[1] Ordinis S. Pauli Eremitae. [2] Cf. Orzechowski, pag. 112 et sqq.

[3] Sic! Orzechowski opowiada to wszystko dopiero pod rokiem 1552, i pisze dlatego w tém miejscu „Cracoviensi".

gem in Senatu perorandae, qui cum dignitate atque ingenio praestaret, satis idoneus pro hominum studio illi causae videbatur patronus. Qui dato sacerdotibus ab Rege Senatu, primo conqueritur novissima tempora, quae periculosa fore, tanto ante vaticinatus erat Paulus, quae eam vim haberent, ut religio quoque Christi hominum afflictaretur malicia. Qua in re tamen illud molestissimum esset, quod ipsorum hominum odio res etiam Sacrosanctae una vilescerent. Quibus rebus quum summa contineretur vitae, dubium non esse, illis sublatis humanas quoque res dilabi, neque enim superesse spem illam, sublata religione, ullum jus humanum in Polonia mansurum, quod extractis rebus Sacris prophanas quoque res extingui sit necesse; qui enim negligeret Deum, Sacrarum rerum auctorem, nunquam idem prophanarum ducem reverebitur Regem, neque illius jurisdictionem pertimescet, qui Divinam contemnere didicerit. Quod si propter sacerdotes malos negligerentur res Divinae, quomodo stabunt res humanae propter Reges malos? qui enim sacerdotes contemnit, quia mali sunt, idem contemnet Reges, quia boni non sunt, neque enim Deos, sed homines hominibus voluit Deus praeesse saepe summum jus malis in bonos tribuens, atque hanc poenam inter homines peccati esse, ut justis injusti saepe dominentur, fortibus imbecilles, modestis flagitiosi. Quare si vitia spectes, neque sacerdotes neque Reges idoneos putabis esse, quibus coetus hominum et Regna commitas, ab utrisque enim error, culpa et fallacia abesse non potest. Quanquam non se intelligere dicebat Zebridovius, cur praeter ceteros homines in Polonia vitiosissimi ac contemptissimi habendi essent sacerdotes, si enim genus spectes, pares esse genere cum ceteris, si vitam, contentum debere esse Regem, si tantum ille assequantur, quantum homines possunt, si mores, satis illos probari, si ab iis absit scelus, cetera pro communi vita in his ferenda esse. Quod vero ad doctrinam attineret, illam non pro Regis, neque pro multitudinis imperitiae arbitrio, sed pro Ecclesiae catholicae placito Episcopos praestare debere, rem episcopalis judicii esse, quae usurpanda in Ecclesia Dei, quae contra essent repudianda. His capitibus praemissis, non alienum fuerit ponere reliquam ejus orationis partem, quam Episcopus egit moderate et offensione animi non acerba: Agitur causa coram te Serenissime Rex novo judicio, nova forma, nos enim Episcopi causam apud te dicimus, qui aliorum judices a Deo constituti sumus. At quomodo accusemur, audivisti, nulla in accusando reverentia Majestatis tuae, nulla observantia dignitatis nostrae ab hominibus ditioni tuae subjectis et nostrae curae commissis orationi adhibita fuit. Si enim oblivisci volebant, nos esse Episcopos tuos, at certe meminisse debebant, nos esse Senatores tuos, qui praecipua pars Senatus tui sumus. Sed quum neque ut Senatores neque Episcopos decuit, nos illi tractarunt, vides in oratione illorum, quanta sit facta labes, primo injustitiae, quia violarunt dignitatem tuam, deinde impudentiae, quia offenderunt Majestatem tuam, quum nos Episcopos suos, Senatores autem tuos, modo hipocritas, modo lupos, te audiente appelare non dubitarunt. Quod si in illis jam de nobis licet, triste id quidem impunitatis exemplum in nobis constituetur, sed nemini tamen magis, quam tibi pertimescendum. Nostra enim causa, nobis etiam cadentibus, ipsa per se stabit, nititur etiam illa, non ulla humana vi sed Dei providentia, qui Ecclesiam suam cum omni vi administrationeque illius in petra solida, hoc est in se ipso collocavit. De te tibi plurimum cogitandum est, ac multum in posterum providendum, ne tua Majestas, quae voluntate etiam humana continetur, ab eis negligatur, qui reverentiam erga Ecclesiam Dei et erga nos illius gubernatores

in tuo conspectu funditus repudiarunt. Germania documento tibi sit ad omnes tales casus, in qua non prius bellum exarsit civile, non prius Caesar agitari pellique est ceptus, quam ex Germanorum animis reverentiam omnem erga Episcopos exstirpasset Lutherus, qua sublata serpsit deinde res, quae proclivis ad pernitiem, una cum ipso Caesare labitur. Acerbioribus quotidie casibus nostrae celebrantur aures, nunc in Germania urbes expugnari, nunc publicas et privatas res a seditiosis aestimari, Fana diripi, ultro citroque conjurari, ac passim ad arma iri. Unde haec Germaniae nova rerum facies? non aliunde quam ex conversione religionis et ex contemptu pontificiae dignitatis, quae pacis et tranquillitatis causa inter homines divinitus est constituta, quae quia in illa Nobili et christiana quondam gente jam nulla est, quae mala per hos annos Germania non vidit? quas res publicas et privatas non amisit? quod Divinum et humanum jus retinuit? quam spem denique suarum rerum habet illa meliorem? Horribilia sunt haec, quae commemoro, sed tibi, nisi occurris, eadem haec sunt exspectanda. Jacta sunt fundamenta consimilium malorum hisce Comitiis in Polonia. Explica Legatorum orationem et excute illam diligenter, quem tandem timorem Dei, aut quem hominum pudorem in illa reperies? Recordare etiam, quid nuper in sacrificio ab non nemine (Raphaëlem autem Lescinski intelligebat) admissum sit, quum adhiberetur solemni ritu corpus Servatoris Christi Dei nostri, tuque ad illud venerabundus procumberes, ille solus per summum Numinis Divini contemptum stabat, te inspectante ante aram pileatus. Contempsit hic simul et Christum Regem coeli et te Regem terrae, tum Angelos occultos arae ministros, ac homines corpus illud Sacrum palam una tecum venerantes. Haec sunt initia in Polonia malorum omnium, nisi provides, tuum Regnum pessundabunt. Sed hoc loco opponitur nobis dulce ipsius libertatis nomen, quasi vero ista sit libertas et non potius summa licentia, in qua modus nullus inest, quae humanas res contemnit, Divinas vero fastidio atque contumacia evertit, in qua jurgia, maledicta, contumeliae, seditiones ac bella insunt civilia. Vera enim illa et integra libertas immodesta non est, neque superba, sed est modesta, morigera atque mitis. Quare non libertatem isti sed exitiosam licentiam flagitant. Quid enim sibi aliud volunt, dum Pontificum jurisdictionem tollant, quam ut Romano Pontifice ac nobis remotis de medio, nemo sit, qui Sacra tueatur et qui sectis Regnum infici non patiatur? Denique ut hi, qui petunt, aliis graves, sibi vero ipsi effrenati sint et praecipites, ut deinde nemo in tuo Regno pietatis sit auctor, dux pacis nemo; si enim nos exterminabimur, ne tu quidem ipse tuto hic permanebis. Nam si is ordo, qui te Regem unxit, ac te Regio sacramento inter christianos Reges retulit, jus suum amiserit, noli sperare, tibi in Polonia quicquam salvi fore. Judicare te de haeresi volunt, quid quaeso aliud agunt, quam ut munus tuum Regium amittas et nostrum pontificium non retineas? Consimilibus consiliis Rex ille Hebraeus ad adolendum thura in sacrificio fuerat adductus, qui tum repudiatus cum impio sacrificio ab ipso Deo lepra fuerat percussus. Hujus Regis casum quaesumus extimescas et inter lepram et non lepram, metu illius Regiae leprae sacerdotum sinito esse judicium, inter quos Summus ille sacerdos est Romanus Pontifex, cujus autoritatem aeternis poenis Deus sancivit, ut qui illius non obedierit imperio, sive magistratus ille sive privatus fuerit, exterminandus sit. Mose ipso teste de populo Dei, cum quo si partitas, in Polonia habueris provincias, et si de illius nihil apecieris munere teque intra tuum munus et officium continueris, bene et feliciter regnabis. Haec te co-

gitare et ante oculos proposita habere decet, pro nomine tuo Regio atque pietate tua christiana. Longior Zebridovii erat oratio, habitaque est ab illo viro Polonice; sed ego Latinis auribus dum servio, mentem illius ad Latinam formulam breviter astrinxi.

Postea Rex per Joannem Ocieski, Cancellarium Regni [1] pronunciat, de haeresi Pontificum esse judicium arbitrari, atque id sibi pro pietate et pro antiquis Poloniae legibus aequum videri. Hac sententia pronunciata, cum reverentia quidem Majestatis conticuerant Nuncii Regni et illi, qui pro illis steterant, patres conscripti, sed tantus tamen dolor omnium animos incesserat, ut non secus ac certamine victi furibundi discederent. Demum Nuncii Regni ad Pontifices publice venerunt oratum, ne pro decreto Regio judicia exercerent, sed spatium consilii darent de concordia capiendi. Haec in curia Archiepiscopi per Petrum Borathinski Nuncii Regni supplices egerunt, quorum precibus adducti Pontifices annumque jurisdictione vacuum passi sunt. Et res ita ad compositionem rejecta hucusque cum jactura Ecclesiae Dei et spiritualis libertatis in composito haeret.

838. Electio A. Zebrzydowski in Episcopum Cracoviensem [2].

Cracoviae, 22 Decembris 1550.

Sessio Capituli Ecclesiae cathedralis Cracoviensis, die Lunae XXII Decembris 1550. Reverendi ac Venerabiles Dni Joannes Przerempski Praepositus et sede vacante Administrator, Bartholomaeus Gantcowski Archidiaconus, Sbigneus Ziolkowski, Jacobus Vchanski, Petrus Miskowski, Mathias Drzeviczki, Stanislaus Gorski, Jacobus a Clieparz, Georgius Podliodowski, Doctor Sigismundus [3], Petrus Porembski, Doctor Martinus Cromerus, Valentius Herbolth [4], Jacobus Pontificius, Joannes Czirmienski, Andreas Przeczlawski, Albertus Kijewski, Doctor Joannes Benedicti, Raphaël Vargawski et Stanislaus Schlomowski Capitulo interfuerunt. Posteaquam die suprascripto, ad electionem novi Pontificis et Sacrae Regiae Majestatis voluntate et Venerabilis Capituli Cracoviensis unanimi consensu capitulariter indicto et designato, RR. ac Venerabiles Praelati et Canonici praedictae Ecclesiae Cracoviensis peracto atque absoluto solenniter de invocatione Spiritus S. maturo Sacro, per universum clerum ejusdem Ecclesiae decantato, in locum capitularem convenientes et in eodem Spiritu S., uti dubium non est, capitulariter congregati, recepto primum omnino reverenter et honorifice atque in medio sui collocato, Magnifico Dno Joanne Oczieski, Regni Poloniae Vicecancellario etc., ut et tanquam nuncio ad nominandum novum Praesulem Ecclesiae Cracoviensis

---

[1] Sic! powinno być „Vicecancellarium" lub „Procancellarium"; kanclerzem bowiem został Ocieski dopiéro 26 lutego r. 1552, cf. 795. Orzechowski, str. 116, pisze także „Cancellarium", nic dziwnego, bo go w swoich Annałach, str. 68, już zaraz po śmierci Samuela Maciejowskiego na godność kanclerza państwa posunął. Tak rażących anachronizmów, rzucających na Annały bardzo niekorzystne światło, znajduje się zresztą w Orzechowskim znacznie więcéj. Zajście n. p. żaków krakowskich z Andrzejem Czarnkowskim wydarzyło się podług niego dopiéro „circiter Calendas Junias", str. 34, S. Maciejowski († 26 października r. 1550, cf. 550) umarł już „die XVIII Octobris 1550", str. 68, Andrzéj Górka zaś już „mense Octobri" 1551, str. 87, i t. p.

[2] Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac. [3] a Stężyca. [4] Herburt.

a Sacra illius Regia Mtate, Domino et Principe nostro Clementissimo, misso atque deputato, audita etiam atque intellecta illius satis gravi et luculenta oratione, qua earum Dnationibus RR. et Ecclesiae huic cathedrali ac toti dioecesi Cracoviensi, hactenus per mortem Clarissimi illius et Rmi Dni in Christo, patris et Dni Samuelis Macziejowski, Dei gratia Episcopi Cracoviensis et Regni Poloniae Cancellarii, suo Pastore et Rectore carenti, Rmum in Christo patrem et Dnum Andream Zebrzidovski, eadem gratia Episcopum Vladislaviensem, virum alioqui et morum gravitate, ingenio excelso et rerum gerendarum industria praeclarum, ejusdem S. Mtatis nomine proposuit et nominavit, subjungens, illius Mtatem ab eo die, quo Summus ille rerum opifex Deus praedictum R. Dnum Samuelem ab hac luce ad aeternam illam beatamque sedem vocare hinc dignatus est, nihil magis ardentissimis precum suarum affectibus ab eodem Omnipotenti Deo efflagitarit, quam ut ostendere atque inspirare illi dignaretur, quisnam potissimum eidem Ecclesiae et dioecesi Cracoviensi omnino dignissimus et aptissimus Pastor et Pontifex videretur praeficiendus, factumque esse ejusdem Domini Dei singulari (ut credere par est) praeordinatione, quod hunc et non alium praedictae Ecclesiae sponsum et Rectorem idoneum et vigilantem proponendum illius Mtas suo in animo conceperit firmiter atque destinavit. Qua quidem in re ejus S. Mtas cum Divini illius Numinis spiraculum, tum etiam et testimonium Serenissimi olim parentis sui, Divi Sigismundi I, Dei gratia Regis Poloniae etc., qui procul dubio in conferendis ejusmodi dignitatibus neutiquam allucinari solebat, quique memoratum R. Dnum Andream tertio jam Episcopatu ornarat, haud dubie secuta, nihil dubitat, fore, R. Dtionem illius pro ingenio suo et animi magnitudine Ecclesiae Dei fideique et religioni christianae, quae mirum in modum modernis seculis turbatur, opprimitur et variis errorum opinionibus periculosissime scinditur, subsidium aliquod et tranquillitatem allaturam, tumultusque hos haereticorum sedaturam ad unitatemque verae, catholicae Apostolicaeque Ecclesiae revocaturam. Postulans is ipse Dnus Nuncius ejusdem Mtatis nomine, quo Suae Dtiones RR. pro debito suo sententiae huic et deliberationi illius S. Mtatis, inprimis tamen voluntati Divinae subscribere et in nominatum Praesulem suis etiam votis et suffraglis consentire dignarentur. Suprascripti itaque RR. Dni Capitulares probe intelligentes et cum ea, qua decet, reverentia suscipientes eam tam clementem benignamque S. Mtatis R., Dni sui Clementissimi, voluntatis et intentionis denunciationem, Rmique Dni Andreae, Episcopi Wladislaviensis, ad Episcopatus hujus Cracoviensis fastigium, translationem et nominationem conformantes, sese per omnia Domini Dei inprimis ac S. etiam Principis sui arbitrio et voluntati, eandemque obviis (quod ajunt) manibus acceptantes, praelibatum Rmum in Christo patrem et Dnum Dnum Andream Zebrzidovski, Episcopum Wladislaviensem, in Pastorem, Rectorem et Praesulem suum hujusque cathedralis Ecclesiae ac tocius dioecesis Cracoviensis unanimibus suffragiis suis eligendum, assumendum et deputandum duxerunt ita, ut jam exnunc elegerint, assumpserint et deputaverint, ominantes illi alacriter gratiam inprimis Christi Jesu, deinde longam felicemque incolumitatem cum pro sua, tum totius hujus ovilis Christi salute perpetua. Et incontinenti ex eodem loco capitulari ante Summum altare praedicti Dni Capitulares egredientes, electionem hujusmodi suam ad nominationem R. Mtatis, modo praemisso factam, per medium R. Dni sui Administratoris suprascripti clara et intelligibili voce publicaverunt praelibatum Rmum Dnum Andream, Episcopum Wladislaviensem, nominatumque et electum Craco-

viensem universo coetui Christi fidelium, tunc ad Divina audienda congregato, pronunciaverunt, declaraverunt atque publicaverunt, cum subsequenti mox cantico jubilationis „Te Deum laudamus“, per clerum Ecclesiae cum organorum sonitu solenniter decantato, orationeque ad Deum publica per dictum Dnum Administratorem habita, negotium praefatum electionis feliciter et cum gratiarum actionibus concludente atque perficiente.

839. Postulatio novi Episcopi [1].

Cracoviae, 28 Decembris 1550.

Die tandem Dominico festo SS. Innocentum RR. Dni Capitulares in aedibus domus canonicalis [2], quam Sua Dtio Rma, Dnus Andreas Zebrzidowski, Episcopus Wladislaviensis et electus Cracoviensis inhabitat, congregali, per medium Rdi Dni Joannis Przerembski, Praepositi et Administratoris Cracoviensis, satis gravi et diserta oratione in magna hominum utriusque ordinis frequentia Rmam Suam Dtionem ad Episcopatum hunc Cracoviensem juxta suprascriptam electionem suam postulaverunt et invitaverunt, cohortationem illi quandam, quomodo scilicet et ipse exemplariter et cum dignitate episcopali vivere, et nos omnes inferiores, tam ecclesiasticos quam seculares regere et fovere debeat, fecerunt. Ad quae omnia illius Dtio Rma vicissim haud ineleganti minimeque inferiori responsione, se pro virili ac omni conatu suo in eam operam cum Dei adjutorio esse incubiturum, dummodo tales illi sint Canonici, qualem se volunt esse Episcopum, declaravit atque commonstravit.

840. Processus ad Synodum provincialem 1551 A. [3].

— — ineunte anno 1551.

Reverendi ac Venerabiles Domini, fratres Charissimi. Arbitramur, Ftatibus VV. non esse incognitum, Statutis provincialibus cautum esse, ut quoties per Metropolitanum Synodus provincialis indicitur, toties causam praecipuam, qua ad eam congregandam permovetur, in literis secretioribus ad RR. Dnos Episcopos et eorum Capitula exprimere obstrictus sit, cui synodali decreto satisfaciendum, ea, de quibus tractandum erit, brevibus perstringimus.

Imprimis Ftates VV. meminisse, et ad universi cleri noticiam pervenisse non dubitamus, qua audacia, ne dicam temeritate, nonnulli terrarum Nuncii, immo eorum major pars, totius Nobilitatis nomine in Sacrae Mtatis Regiae ac totius Regni Senatus praesentia, de abrogandis vetustis in religione Constitutionibus et novis introducendis, quibus per modernos haereticos populus christianus infectus et seductus est, agere et petere non sunt verriti. Et quia se in religione novatores coram Mtate R. et Senatu declarare ausi sunt, procul dubio sperandum est, illos dum ad propria redierunt, eosdem damnatos articulos profiteri, et juxta illos victores ac reliquam Nobilitatem sua malevolentia scandalisaturos majoresque motus pro futura Conventione excitaturos. Diligenter itaque in futura Synodo trac-

---

[1] Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac. [2] Cf. 23.

[3] Rękopis 2716, str. 33—40. Proces niniejszy prymasa Dzierzgowskiego niema w rkp. żadnego datum.

tandum erit, quo pacto a tanta licentia hi novatores sunt refrenandi et huic extremo in religione periculo obviandum.

Certum est autem, seculares homines esse ad eam licentiam et audaciam ex ea causa adductos, quia in nonnullis diocesibus sine ullo metu et verecundia hac damnata haeresi se notatos vel imbutos profitentur, et publice ita vivunt, ut omnino appareat, illos haereticos esse, et nullam ob eam rem paciuntur incommoditatem, admonitionem vel correctionem, fortassis propter Ordinariorum connivenciam, et spirituales nonnulli eorum erroribus verbo et facto manifeste praebent, et fantasticos sacrificulos ad spargendam hanc haeresim animare, et eos secularibus guerridare et defendere non verentur. Esset ergo pernecessarium, ut de talibus secularibus et spiritualibus fieret ante Synodum per quemlibet Ordinarium diligens inquisitio, in Synodo vero de via et modo juxta personarum haeresi infectarum qualitatem et praeeminentiam, quo refrenarentur a ceptis erroribus, maturius consuli et deliberari posset.

De adimendis etiam decimis, vel denegandis illarum, ductura et locatione, mentio in eadem Conventione per Dnos seculares facta est, in quarum perceptione licet sumus jure Divino et usu continuo probe muniti, actamen esset consultum, ut ex singulis Ecclesiis Privilegia, quae habentur, in hanc rem facientia ad Synodum adferrantur, ac in ea prompte defensiones contra hujusmodi insultus decernerentur.

Actamen hoc negare non possumus, nos ipsos hominibus secularibus harum controversiarum et hostilitatis contra nos occasionem praestitisse et praestari non desinere. Erit itaque diligenter consulendum, ne causa et universa occasio talis odii in nos redundare legitime possent, interimque omnis cura et diligentia adhibenda, ut mores et alii abusus, quibus offenduntur, emendari possint.

Illud autem inter cetera habendum est prae oculis et matura consultatione providendum, quia in certis provinciae nostrae partibus in dies decrescit sacerdotum numerus, neque illarum parrochialium homines curant, suos pueros primum imbui literis et post abditari et initiari ad Sacros ordines, immo abominantur et contemnunt Sacra et illorum Ministros. Venturum ergo illud speramus, ut Ministrorum Ecclesiae defectu secuto etiam administratio cessit et oblivio sequatur sacramentorum haeresisque et idolatria succedat. Consulendum est itaque, ne tali penuria se offerrente desolatio fiat domus Domini et jactura in animabus Christi fidelium.

Jam hoc tempore diligentissime omnino est consulendum et omnes conatus admovendum, quibus hanc haeresim perversam Lutheranam ex provincia nostra evellere possemus. Experimur enim, haereticos et ex Regno profugos apostatas plurimum sedulos esse in illa per dioceses nostrae provinciae spargenda, praesertim libellos plenos blasphemiis in lingua Polona imprimi curando et huc in Polonia transmittendo, quorum lectione jam plurimi labe hac perversa infecti sunt; actum enim erit omnino in his partibus de re religione orthodoxa, si oscilanter adhuc obviare huic malo curaverimus et omnes rationes et consilia ad illud exstirpandum non adhibuerimus. Vidimus enim in hac Conventione praeterita nil intentatum certos terrarum Nuncios reliquisse, quo S. Mtatem R. et Senatum Regni ad immutandam religionem et evertendum statum ecclesiasticum inducerent, nitebanturque exceptis et rejectis libertatibus et praerogativis spiritualium, sua dun-

taxat Privilegia confirmari. Ne tamen suo voto in his pollicentur, S. Mtas R., Dnus noster Clementissimus et Princeps christianissimus, sua auctoritate, assistentia et constanti defensione nobis et statui nostro in his Regni sui principiis praesenti praesidio fuit, ac se verum catholicum Principem et negotiis religionis orthodoxae ac Ecclesiarum faventem et patronum declaravit, omnesque immunitates, Privilegia et libertates omnium Ecclesiarum gratissime et liberaliter confirmavit.

Exigeret negotium et is clementissimus laudabilisque affectus ac singularis gratia per S. Mtatem R., in praesenti religionis et status nostri discrimine erga nos ostensa et exhibita, ut diffuse ea, quae acta sunt, describerentur; verum quia certi sumus, ea recenti memoria VV. Ftates tenere, a verbis et scriptura temperandum censuimus. Id tamen quod sentimus, scribere cogimur, S. Mtatem R. non aliquibus nostris meritis adductam Dominum Clementissimum et patronum fidelissimum religioni S. orthodoxae et rebus Ecclesiae se declarasse, verum Dei Omnipotentis instinctu et ipsius gloriae ac religionis amore. Est itaque dignissimum, ut eo nomine Deo Omnipotenti laudes et gratias agamus atque S. Mtati R. pro tanta benificentia dignam gratitudinem referamus. Proinde Ftates VV. dignabuntur tractare et consulere, quo potissimum Suae Mtati gratificandum esset, et ejus Mtas devincienda et alacrior reddenda ad perpetuam tuitionem et manutentionem religionis et status nostri ecclesiastici.

Scimus quoque ultra hoc intestinum, quod religioni immineret periculum, Regnum hoc et a metu bellico, tam Tartarorum quam Turcarum, securum non esse, quandoquidem cum Turcarum tyranno nulla certa pax constituta est, metuendumque est, ne subito nos imparatos obruere tumultu hostili conentur. Quare consultum est, ut propter ista et domestica et hostilia pericula contributionem aliquam honestam in subsidium S. Mtatis R. ex proventibus nostris et dari constitueremus et solvi mandaremus, talem videlicet, ex qua notabilis summa pecuniaria colligi posset. Sed quia in solutione ejusdem contributionis ob taxae beneficiorum iniquitatem consuevit esse differentia et non parva difficultas: consonum est, ut facta ea de re in Capitulo consultatione possent in futura Synodo illa beneficia nominari, quae indigerent retaxatione, et ut eo modo aequalitas in ejus solutione conservari posset.

Et quamvis Rmus Dnus Episcopus Culmensis [1] nondum sit provinciae nostrae incorporatus, quoniam tamen ad Concilium [2] futurum per Mtatem R. Nuncius est deputatus, illius Dtionem R. etiam ad Synodum futuram vocavimus et invitavimus, ut cum illo consulere et tractare possemus ea, de quibus esset in futuro Concilio nomine nostro acturus, super quo etiam Ftates VV. deliberare dignabuntur.

Postremo ad executionem Statutorum synodalium faciendam, de qua in proxime praeterita Synodo [3] per nos celebrata actum et conclusum est, Ftates VV. hortamur et admonemus ita, ut aliquod documentum executionis factae in futura Synodo per illas exhiberi posset.

Cetera, quae ad usum rei ecclesiasticae et reformationem status nostri conferri videbuntur in futura Synodo, nobis proponendum reservamus, itidem si

---

[1] Stanislaus Hosius. [2] Tridentinum generale. [3] Cf. 825.

quae alia ultra praemissa pro conservatione religionis et Ecclesiarum adferre et proponere Ftates VV. dignabuntur, gratissime sumus audituri. Interim optamus, ut Ftates VV. optime valeant, et incolumes se una nobiscum ad illam S. Congregationem per nos indictam repraesentent.

841. Injuria Petro Miskowski a Caspare Zebrzydowski illata [1].

Cracoviae, 11 Maji 1551.

Sessio Capituli Cracoviensis die Lunae XI Maji 1551. Quum in hodierno Capitulo detulisset ad Suas Dtiones RR. Rdus Dnus Petrus Miskowski, Canonicus Cracoviensis, gravem suam dolendamque injuriam, offensam et infamationem, quam sibi die Martis Rogationum proximo [2] Generosus Dnus Caspar Zebrzidowski, aulicus R. Mtatis, cum Dno Crupski et reliquo suo sodalitio, tunc in domo capitulari, cujus usum Rmus Dnus noster Zebrzidovius obtinet [3], intulit et irrogavit, ita vidilicet, quod dictus Dnus Caspar cum eisdem convivis suis, tempore adhuc antemeridiano in domo praefata strenue potans rebusque licentiosis et illecebris cum mulieribus suspectis, ex fenestris etiam prospectantibus, vacans, clamores et vociferationes in personam praedicti Dni Petri Miskowski honoremque ipsius plenis buccis ediderunt, et insuper crebras ejaculationes et sonos horrendos ex bombardis et pixidibus domum ipsius versus emiserunt et exercuerunt, cantilenas etiam turpes in opprobrium et contumeliam ejusdem Dni Miskowski confictas per suos mimos et histriones vociferari fecerunt, hominibus etiam, qui casu praeteribant, ad hoc stupentibus et obmurmurantibus; petiissetque is ipse Dnus Miskowski gravi suo cum dolore consilium, defensam et assistentiam a Suis RR. Dtionibus, utque tantae licentiae tempestivae occurri possit in posterum, et eidem digna satisfactio et justitia administrari, siquidem id vergat in malam sequelam et illibertationem plateae hujus et domorum canonicalium. Et RR. Dni dolenter satis, uti merito debebant, eam confratris sui Dni Miskowski, quae in se etiam redundaret, injuriam et infamationem accipientes, quamvis de ejusmodi facinore contra ipsum Dnum Casparum Zebrzidowski et contra alios coram R. Mtate jure optimo conqueri potuissent, utpote quidem et Dnus Miskowski sit illius Mtatis Secretarius: tamen ne quid praecipitanter agere videantur, ad Rmum Dnum nostrum, tanquam dicti Dni Casparis germanum, et suum etiam Episcopum, in arce Dibow penes Thorunium ad praesens agentem, eam rem suas per literas diferendum censuerunt petendumque, ut autoritatem suam interponere dignaretur, quo eidem Dno Miskowski honesta satisfactio et justitia ministrari possit, et ut homines vitam agere possint quietam, deinceps provideri. Quas quidem literas Dno Doctori Cromero scribendas, eo etiam adjuncto mandaverunt, ut castellum episcopale suburbanum in Pramnik [4], per olim R. Dnum Samuelem ad honestam requiem et recreationem magno sumptu exaedificatum, non pateat ita illecebrosis istis conviviis et parum pudicis forsan quorumvis congressibus, quemadmodum nuper patuit, prospicere mandare Sua Dtio R. dignaretur, scandalumque hoc tantum et murmur hominum procul tollere et removere [5].

---

[1] Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac. [2] 5 Maji 1551.
[3] Cf. 23. [4] Prądnik. [5] Cf. 692.

842. Nunciorum Capituli Cracoviensis ad Synodum electio [1].

Cracoviae, 12 Maji 1551.

Die Martis XII Maji 1551. Reverendi Dni Decanus [2], Archidiaconus [3], Praepositus [4], Scholasticus [5], Conarski [6], Ziolkowski [7], Miskowski [8], Drzewiczki [9], Gorski [10], Podliodowski [11], Doctor Sigismundus [12], Porembski [13], Czirminski [14], Doctor Cromerus [15], Vilinski [16], Przeczlawski [17], Kijewski [18], Doctor Joannes [19], Schlomowski [20], Praelati et Canonici, Capitulo interfuerunt. Ad Synodum provincialem in proximo, hoc est octava die Junii Piotrcoviae celebrandam, RR. Dni supra descripti, expendentes secum eam nunc maximam rerum in religione perturbationem, obviam ire volentes molestiis et difficultatibus, quae forsan ibidem ab istis nonnullis pseudoevangelistis et religionis novatoribus futurae sperantur: RR. Dnos Bartholomaeum Ganthkowski, Archidiaconum, et Albertum Kijewski, Canonicum Cracoviensem, confratres suos, nomine suo et totius dioeceseos Cracoviensis deputandos, nominandos et constituendos duxerunt, constitueruntque, nominaverunt et deputaverunt tenore praesentium mediante, decernentes atque injungentes eisdem Dnis Nunciis suis, ut omnino dissolvendis istis ambiguitatibus et quaestionibus in S. Scripturis, per adversarios, uti rumor est, eo venturos [21], proponendis, ac etiam salubribus consiliis RR. Dnis Episcopis hac in parte subministrandis, aliquem gravem virum insignemque theologum ex hymnasio Cracoviensi sibi adsciscant, secumque acceptum eo producant et alant impensa capitulari, id enim conducibile et ex re futurum esse, totique Synodo non ingratum fore putaverunt, nominantes Excellentem Dnum Magistrum Benedictum a Cozmin, S. Annae Decanum, ad eam rem pro dignitate curandam haud minus idoneum futurum.

843. Deliberatio Capituli Cracoviensis de synodalibus articulis [1].

Cracoviae, 13 et 14 Maji 1551.

Die Mercurii XIII et Jovis XIV mensis Maji 1551. RR. Dni suprascripti per hosce duos dies satis accurate, prolixe et diligenter super articulis, in Synodo provinciali die octava mensis Junii Piotrcoviae celebranda in tractationem proponendis, et RR. Dnis Episcopis, in quibus etiam ipsi exorbitant et delinquunt, objiciendis, deque reformatione aliqua in religione et moribus clericorum facienda, ac item de aliis omnibus, quae ad salutem et incolumitatem Reipublicae, Ecclesiae ac Regni hujus Incliti pertinent, debite perficiendis et concludendis, nec non et de mittendis ad Concilium generale oecumenicum, Tridenti celebrari ceptum, tractabant et colloquebantur, eaque omnia et singula, quae hincinde in medium adducta et prolata

---

[1] Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac. [2] St. Borek. [3] B. Gądkowski. [4] J. Przerembski. [5] A. Czarnkowski. [6] Joannes. [7] Zbigneus. [8] Petrus. [9] Mathias. [10] Stanislaus. [11] Georgius. [12] a Stężyca. [13] Petrus. [14] Joannes. [15] Martinus. [16] Joannes. [17] Andreas. [18] Albertus. [19] Benedicti. [20] Stanislaus.

[21] I kapituła krakowska obawiała się zatém, że na synod przybędą także innowiercy i odstępcy w rodzaju M. Oleśnickiego i St. Orzechowskiego, cf. 642.

erant, RR. Dnis Petro Miskowski, Stanislao Gorski et Doctori Martino Cromero, colligenda et in scripturam ordinemque debitum redigenda commiserunt atque in mandatis dederunt.

844. Dispositio ejusdem Capituli de Episcopo nondum confirmato [1].

Cracoviae, 15 Maji 1551.

Veneris XV Maji 1551. RR. Dni capitulariter congregati, perculsi ea difficultate, quam R. Dno Jacobo Uchanski, Canonico et confratri suo Cracoviensi [2], ad Ecclesiam Chelmensem nominato, Romae in obtinenda confirmatione esse didicerunt, metuentesque, ne et ipsi aliquod adirent periculum, si quidem Dtioni Suae nondum confirmatae [3], administranti tamen caeremonias in Ecclesia a confirmatis Episcopis obiri et peragi solitas, subservirent in eis obeundis: censuerunt et censent, abstinendum esse sibi a ministerio quovis, ipsi Dno nominato circa ejusmodi caeremonias praestando, tantisper saltem, donec Dtio Sua dante Domino confirmabitur per Sedem Apcstolicam, ubi periculosum est, nondum confirmatos haberi et recognosci pro Episcopis; visumque est earum Dtionibus omnibus deliberationem et decretum hoc suum indicandum esse Dno nominato per R. Dnum Albertum Kijewski, Canonicum et Capituli Procuratorem, non quod nota aliqua (quod absit) ignominiae perstrictam velint hoc nomine Suam Dtionem, sed duntaxat in id, ut siquidem a caeremoniis praedictis non abstinere interea, dum non habuerit confirmationem, perstiterit, non ignoraret, neminem ipsorum metu periculi esse illi tum obsecuturum.

845. Mandatum Nunciis Capituli Cracoviensis ad Synodum [4].

Cracoviae, 16 Maji 1551.

Capitulum Ecclesiae cathedralis Cracoviensis Universis et singulis, quorum interest, praesentium tenore significamus: Quia nos ad Synodum Sacrosanctam provincialem Piotrcoviae in proximo celebrandam RR. Dnos Bartholomaeum Ganthkowski, Archidiaconum, et Albertum Kijewski, Canonicum Cracoviensem, confratres nostros, in hoc proxime praeterito generali Capitulo uniformibus suffragiis e medio nostri Nuncios delegimus et designavimus, dantes et concedentes eisdem conjunctim et utrivis eorum insolidum nostro et totius cleri ac diocesis Cracoviensis nominibus, cum Rmo in Christo patre et Dno Dno Nicolao, Dei gratia S. metropolitanae Ecclesiae Gnesnensis Archiepiscopo, Legato nato et Primate Regni Poloniae, ac aliis RR. Dnis cathedralium Ecclesiarum Episcopis eorumque Capitulorum Nunciis, in Synodo praefata congregandis, sufficientiaque mandata desuper habentibus, omnia et singula negotia, causas et tractatus bonum Reipublicae, Ecclesiae, religionisque tuitionem et morum reformationem concernendi, agendi, trac-

---

[1] Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac.

[2] Od 3 kwietnia r. 1551 nie brał Uchański udziału w posiedzeniach kapituły, widocznie dla szkandału, który go w Rzymie spotkał.

[3] Kapituła krakowska nie wiedziała zatém jeszcze, że Zebrzydowskiego konfirmacyja w Rzymie już nastąpiła była, cf. 618. [4] Rkp. 2716, str. 41—42.

tandi, decernendi, statuendi et concludendi plenam et omnimodam facultatem. Promittentesque, nos ea omnia et singula per supra nominatos Nuncios nostros acta, facta, decreta, statuta, conclusa et determinata, rata, grata atque firma perpetuo habituros et acceptaturos perinde, ac si omnes promissis praesentes interessemus. Harum quibus sigillum nostrum est subimpressum testimonio literrarum. Actum et datum Cracoviae in Ecclesia cathedrali Cracoviensi in loco capitulari, die sextadecima Maji Anno Domini MDLI.

846. Instructio Nunciis Capituli Cracoviensis ad Synodum A. 1551 data [1].

Cracoviae, exeunte Majo 1551.

Instructio a Venerabili Capitulo Cracoviensi Nunciis ad Synodum provincialem in Junio 1551 Petrkoviae convocatam data, a Petro Myszkowski, Stanislao Gorski et Doctore Martino Cromero in hunc, ut sequitur, modum, redacta. Nuncii ad Synodum Bartholomaeus Gantkowski Archidiaconus et Albertus Kijewski.

Dicent Nuncii, missos se esse a Venerabili Capitulo Cracoviensi ad Synodum provincialem, per R. Dnum Archiepiscopum Gnesnensem indictam et convocatam, ut in ea cum ipso R. Dno Archiepiscopo ceterisque Dnis Episcopis aliorumque Capitulorum Nunciis consulerent de negotio religionis ac fidei, de haeresibus exstirpandis moribusque corrigendis, et qua ratione conatus secularium, Ecclesiam oppugnantium, comprimi et sedari possent.

Quantum igitur ad morum reformationem, quae est maxime necessaria et a qua totum initium sumendum est, praesertim a majoribus, ante omnia fatendum est, has omnes adversitates et persecutiones Ecclesiae et servorum Dei justo Dei judicio merito super Ecclesiam et super ejus Ministros venisse, propter peccata et scandala et mores depravatos sacerdotum et eorum, qui praesunt Episcoporum, propter eorum ambitionem et nimiam avaritiam, qui obliti professionis suae, obliti jurisjurandi officiique sui pastoralis, immemores Dei, immemores damnationis et severi judicii Divini, posita omni verecundia, et quasi surdi ad oblocutiones et linguas hominum, dissolutam vitam agunt, in luxu, in commessationibus, in scortatione, in carnalibus desideriis et libidinosis cogitationibus, negligentes officium suum pontificale, sordidis lucris sunt intenti, mercaturas exercentes. Nec mirum est, tales esse ipsos Episcopos, quum sint indocti S. Scripturas et Jus canonicum, ac legem Dei prosus nescientes, quibus ignoratis neque se ipsos nec sibi subjectos regere sciunt; sed nec viros literatos ac prudentes in curiis suis tenent, quorum colloquio, consilio ac prudentia in actionibus, causis et casibus laudabiliter uterentur. In quorum locum nonnulli ex ipsis Dnis Episcopis sacerdotes suspectos, haereticos proscriptos, a Divinis suspensos et errorum suorum palpatores assentatoresque ad se acceperunt, eosque apud se tenent, alunt, fovent, ex quorum consuetudine et convictu, veluti ab ovibus morbidis morbidi ipsi efficiuntur. Eosdem quoque haereticos et alios turbulentos contra Ecclesiam armant, animant, instruunt, tuentur, hominibusque secularibus, qui Ecclesiam infestant, commendant et protegendos tradunt, qui sub alis eorum degentes, pravis ac seditiosis concionibus

---

[1] Początek czyli część ogólną Instrukcyi niniejszéj aż do ustępu „Post generalem sequitur specialis correctio", ogłosił już raz drukiem dr. J. Szujski w Scriptores rer. Polonic., I 94—95.

excitant et exacuunt odia atque audaciam secularium contra ordinem ecclesiasticum. Et non modo hi ipsi Dni Episcopi non prohibent ab ovili suo haereticos ipsos, sed ipsi soli Dni Episcopi facta haereticorum et idolatrarum facere dicuntur; adeo enim SS. ecclesiasticas Constitutiones contemptui habere dicuntur, ut et festa ab Ecclesia instituta et pias caeremonias ac jejunia non observent, carnibus in Quadragesima publice cum secularibus vescantur, utraque sacramenti specie personas seculares communicent, et nonnisi tria tantummodo sacramenta in Ecclesia relinquant, alia omnia rejiciant, baptismum Romanum damnent, Ruthenicum probent. Quidam etiam ex ipsis Dnis Episcopis nullius fertur esse religionis ac fidei, sed ignoscant Dni Episcopi, vitia sua sibi ante oculos poni et denunciari, quandoquidem locus, tempus et necessitas id flagitent.

Dicenda sunt enim propter emendationem ea, quae ad ipsos Dnos Episcopos pertinent, de dissolutis eorum curiis et moribus servorum. Fama est vulgata, famulitium et servos Episcoporum homines esse ebriosos, luxuriosos, libidinosos, scortatores, mimos, scurras, histriones, quos attentius avidiusque Episcopi audiunt, quam verbum Dei. At priscis temporibus domus Episcoporum scholae erant parvulorum, in quorum nunc mensa nil Sacrae lectionis legitur aut disputatur, quod vel prudentiam augeat, vel timorem Dei incutiat, vel amorem ejus ingeneret atque excitet.

Sed et in hoc non vacant reprehensione Dni Episcopi, quod nepotibus et consanguineis, pueris ac servis suis indoctis, illiteratis, et vilia ministeria obeuntibus, lenonibus etiam sacerdotia conferunt et hominibus nihili Ecclesias onerant, qui et non faciunt officium suum et nihil a prophanis differunt. Unde fit, ut seculares videntes has indignitates culpa Episcoporum in Ecclesiis fieri, scandalizantur, ex hujusmodique vitiosis clericis reliquos omnes vitiosos censent, inde quoque odio habent ecclesiasticas personas, et dote sua Ecclesias spoliare nituntur.

Ad haec Dni Episcopi redditus suos et elemosynam ac panem pauperum male absumunt, in conviviis, commessationibus et vinis delicatis parantes mensas Luculli, et in alios usus malos opes ecclesiasticas convertunt, ad voluptatem aedificant, domos amatricibus emunt ac donant, fratribus vero et consanguineis suis aut nihil penitus dant, aut multum donant et ampla eis bona ex redditibus Ecclesiae coëmunt, et eos ditant atque attollunt, qui postea hac eleemosyna et pane Christi impingnati, dilatati, incrassati, recalcitrant, quorum ex adipe prodit iniquitas, efficiunturque insensati ab ubertate fortunae, fiuntque hostes ac persecutores Ecclesiae, religionis ac fidei, superbi, violenti, injusti, raptores, homicidae, quorum tamen divitiae, nomen et gloria cito periit, maledictione ac infamia sola remanente. Id quod prisca illa nostra quoque haec aetas vidit in nepotibus Episcoporum Laski [1], Lubranski [2], Conarsky [3], Olessniczky [4], Crziczky [5], Rzessowsky [6], et Dni de Gorka [7], quorum flagitia cunctis hominibus notiora sunt, quam ut explicari illa sit necesse; quorum fortunis dum consulunt Dni Episcopi, animos eorum in aeternam perditionem tradunt.

Post generalem sequitur specialis correctio. Cujus autem in genere vitia et excessus arguuntur, dum nemo expresse nominatur, nemo illa ad se pertinere putat: idcirco nominatim arguendi sunt ipsi Dni Episcopi in facie Synodi

---

[1] Joannis Gnesnensis, † 1531.
[2] Joannis Posnaniensis, † 1520.
[3] Joannis Cracoviensis, † 1525.
[4] Sbignei Cracoviensis et Cardinalis, † 1455.
[5] Andreae Gnesnensis, † 1537.
[6] Joannis Cracoviensis, † 1488.
[7] Lucae Vladislaviensis, † 1544.

de eorum excessibus, propter quos tam apud clerum quam apud seculares et reliquos omnes status, etiam apud Sedem Apostolicam et apud externas nationes non bene audiunt.

Et inprimis de Dno Archiepiscopo ac Primate [1] dicendum est cum probatione veniae de libere dicendo, et quod ea, quae dicentur, non intentione infamandi sed amore ac studio emendandi dicantur. Siquidem ipse Dnus Archiepiscopus non attendens ad ea, quae sunt Dei ac Spiritus, curis secularibus, ventri, cibo, somno, carni, voluptati sese dedidit, non Sacras literas, non Canones, non Statuta provincialia legit; non mane de lecto surgit, sed somnum in multam diem producit. Et missae sacrificio breviter audito, horisque canonicis utcumque dictis, cibum sumit, mensam laute instruit, poculis ad temulentiam usque productis; nulla Sacra lectio ad mensam praelegitur, sed joci, cachinni, res ludicrae tractantur. A prandio somno se pomeridiano tradit, inde ad coenam itur, postea rursus dormitur et fortasse etiam amatur. Ad eumque modum anni, dies, menses, horae transeunt, quasi Archiepiscopatus sit cibus, potus, somnus, otium, at alia est functio Episcopi, quae in Canonibus et Sacris literis copiose est perscripta.

Idem Dnus Archiepiscopus non est vigilans in officio suo in haeresi exstirpanda, quae propter ejus conniventiam magis in dies ac magis vires sumit et augescit. Presbyteri labe Luterana infecti haeresim docent, ac ubique spargunt, hiidem [2] sacrilega matrimonia contrahunt, sacramenta ecclesiastica tollunt, Eucharistiam Sacram conculcant, exurunt, deridunt, blasphemant, signa crucifixi Christi succidunt, confrangunt, probris multis appetunt, bona ecclesiastica invadunt, libros haereticos imprimunt et inter seculares spargunt, conventicula haereticorum, coenas, conspirationes contra religionem et statum ecclesiasticum faciunt. Et tamen Dnus Archiepiscopus in hac tanta injuria Dei, in tanto rei ecclesiasticae discrimine dormit plane, non reputans, hanc ingentem jacturam et interitum animarum, sanguine Christi redemptarum et sibi commissarum, ad se pertinere, non etiam intelligens, ad abigendos lupos baculum se pastoralem accepisse, nihil penitus agit, non insurgit, non murum se pro domo Dei opponit nec vindicare curat hanc tantam laesae Divinae Majestatis injuriam, non convocat Episcopos, non Capitula, non viros doctos, non Senatores proceresque Regni sibi adjungit, non Regem adit aut excitat, non consilium capit, qua ratione tolli posset labes haec perniciosa, ad quam opprimendam et exterminandam non modo omnes opes suas archiepiscopales cum ceteris Dnis Episcopis, sed vitam etiam ipsam pro ovili Dominico profundere deberet.

Quanta autem sit ejusdem Dni Archiepiscopi negligentia, vel hoc exemplo cognosci potest, qui nuper tempore coronationis Reginae Barbarae [3] Cracoviae existens, quum contra Pinczovienses haereticos [4] citatos agenda erat causa Dei, in qua quum et Rex et omnes Consiliarii pro Ecclesia starent, nihilominus tamen Rmus Dnus Archiepiscopus, per Administratorem [5] et Capitulum Cracoviense rogatus et bene informatus, non solum nihil egit, sed paucos dies commorari Cracoviae noluit, sed discessit simul cum aliis Dnis Episcopis [6], qui similiter ne uno

---

[1] N. Dzierzgowski. [2] = iidem. [3] Cf. 835.
[4] Nicolaum Oleśnicki, Stancarum et alios. [5] J. Przerębski.
[6] A. Zebrzydowski, A. Noskowski, J. Dziaduski, J. Drohojowski, St. Hosio et L. Słonczewski. Damalewicz, Vitae Vladisl. Episcoporum, str. 386.

verbo causam Ecclesiae juvare dignati sunt [1]. Disscessionis autem eorum duae cause ferebantur: altera quod ad otium et voluptates suas festinabant, altera quod nescierunt, ut tunc apparuit, quid haereticis dicerent, quid responderent, et quomodo se contra illos opponerent, nec mirum, quum a sciencia Canonum et omni Sacra doctrina sint alieni. Itaque negligentia, discessu vel fuga potius, haeretici indemnati dimissi, resumpta denuo majore audacia, majora patrare nituntur.

Idem Dnus Archiepiscopus quum in Comitiis Piotrcoviensibus [2] Dnus Episcopus Premisliensis [3], vigilans pastor, haereticum Orzechowski, turbarum concitatorem, ad sententiam in illum ferendam citari fecisset, ibi Dnus Archiepiscopus quanta sua esset vigilantia et autoritas, ostendere quum debebat, non modo nihil praestitit, sed etiam passus est eundem Orzechowski toto illo Comitiorum tempore versari illic inter seculares, volutari inter Nuncios Nobilium, cum his practicas et consilia miscere ac incitare contra ordinem ecclesiasticum, qui hac impunitate animatus quanta nuper designarit, quanta Nobilium caterva stipatus adortus sit ac in castro [4] obsederit Rmum Episcopum suum Premisliensem, quanto item contemptu Sacrarum Ecclesiae Constitutionum sacrilegium contraxerit matrimonium, et non paucos sacerdotes ad simile matrimonium suo exemplo induxerit, haec omnia late fama invulgauit. Quorum quidem sacerdotum uxoratorum aliqui hinc exacti in diocesim Gnesnensem contulisse se feruntur, contra quos an aliquid egerit Rmus Dnus Archiepiscopus, nihil dum auditur.

Inquirendum videtur, an Rmus Dnus Archiepiscopus libros habeat, an legat, an meditetur in Scripturis S., num jejunit in paucitate cibi, num crebro missas celebret, num noctu surgat ad orandum, num attente, devote, ardenter oret pro peccatis tam suis quam populi, pro bono et tranquillo statu Ecclesiae, pro pace et incolumitate Regni, pro conversione paganorum, Judaeorum, haereticorum et in peccatis induratorum, haeresibusque ac turbis ab Ecclesia avertendis, denique ut justa judicia et salutaria consilia Regis et Praefectorum fiant, ut Deus Regi nostro et ceteris Rectoribus populi ad res juste, pie, sancte moderandas det assistricem sedium suarum sapientiam. Et licet omnes in universum orare teneantur, exaudiatque Deus orationes justorum etiam infirmorum, non dubitandum tamen est, quin libentius exaudiat Episcopos, Pastores ac Vicarios suos, pro sibi commissis deprecantes. Hoc ipsum et de aliis Dnis Episcopis fiat, qui etiam admoneantur, ut in hac pastoralis officii sui parte tales se praestent vitamque Episcopis dignam agant, orent, offerant pro populo et pro semet ipsis.

Dnus Archiepiscopus non facit visitationem nec suae nec aliarum diocesum, non inquirit in vitam, mores, doctrinam, fidem Coëpiscoporum suorum, quorum praeter duos [5] aut certe paucos, omnes fere non vulgaribus istis vitiis sese conta-

---

[1] Zarzut co do Zebrzydowskiego przynajmniéj niesłuszny. W odpowiedzi téż na to oskarżenie ze strony kapituły krakowskiéj postarał się prawdopodobnie biskup o wydanie (przez Andrzeja Patrycego Nideckiego?) pisemka, którego tytuł brzmiał podług Jochera: „Andreae Zebridovii, Episcopi Cujaviensis, Oratio de haeresi tollenda. B. m., 1550, 4to“, i które potém posłużyło J. Ponętowsktemu i St. Orzechowskiemu do opowiedzenia tego wypadku, pierwszemu w osobnéj publikacyi, drugiemu pod rokiem 1550 i 1552, cf. 837. Oracyja ta Zebrzydowskiego z r. 1550 b. m. wyszła zresztą prawdopodobnie w Krakowie w drugiéj połowie r. 1551, gdy od 17 sierpnia t. r. począwszy, cf. 682 et sqq., przez dłuższy czas bawił w tém mieście, dlaczego téż w listach jego niema żadnéj o niéj wzmianki.

[2] A. 1548/49. [3] J. Dziaduski. [4] Brzozow.

[5] Petrum Starzechowski Leopoliensem et Paulum Algimunt Vilnensem?

minarunt, sed Lutherana et prope gentili impietate infecti esse dicuntur, qui, ut fama constans habet, nihil episcopali officio dignum agunt, vitam suam non emendant, non clericos vitiosos castigant, non populi emendam ac salutem curant. Moneatur ergo Dnus Archiepiscopus, ut diocesim primum suam, deinde reliquas dioceses visitet, et in Episcopos inquisitionem faciat, qualiter, quam honeste, cum quibus vivant, quomodo doctrina, vita, exemplo doceant vel scandalisent, et ad praescriptum Canonum in vitiosos animadvertat.

Zebridowski [1]. Rmus etiam Dnus Episcopus Cracoviensis parcat, neque indignanter ferat, dum de his, quae in illo homines reprehendunt, admonetur.

Fama est inter homines, utinam falsa, Rmum Dnum Episcopum Cracoviensem jejunia Quadragesimae non observare, carnes eo tempore comedere, communionem sub utraque sacramenti specie probare, et quod cogitatu dictuque horrendum est, atheum nulliusque religionis ac fidei esse; fertur enim publice dixisse, Moysen, Machomethem et Christum tres insignes impostores esse, qui totum mundum seduxerunt ac dementarunt, ad eundemque modum Beatum Matthaeum Evangelistam per contemptum „Macziek" veluti rusticum nominasse, idque detrahendo honori ac Divinitati Jesu Christi, quasi non filius Dei, sed filius esset Abrahae, Davidis et Josephi, eo quod Beatus ipse Evangelista in Evangelio suo genealogiam Christi describens, scripsit Jesum natum ex Maria, cujus vir fuerit Joseph, quod si verum est, haec dixisse ipsum Dnum Episcopum, nihil magis impie magisque horrendum dici potuit. Quamobrem agendum, ut hanc indignam opinionem abstergat ejus Rma Dominatio.

Sunt item et alia, quamvis leviora, sed indigna statu pontificali, quae tamen ut sine offensa audiat, est rogandus. Fama est et querela publica, illum eam pecuniam, quam Dux Prussiae dedit civitati exustae Wolborz [2], calamitatem ejusdem miseratus, et quam pecuniam cives inter se per grossos aliquot diviserant, ab iis extorsisse, et hanc elemosynam ab eis abstulisse, quae res vera an falsa sit, malam tamen famam peperit Dno Episcopo.

Fama etiam est de illius Dtione Rma, quod subditos Episcopatus Cujaviensis spoliaverit, iturusque in legationem Hungaricam [3] Advocatos compulit equos et pecuniam sibi dare, et res alias ab aliis accepit non facta solutione, quas tamen spoliati illi ideo non repetunt, quod vident, non esse viam, qua ad suum pervenire possent.

Idem Rmus Dnus Episcopus Cracoviensis, ut de hoc vulgarissima fama est, nec caste nec caute vivere dicitur. Fama est, illum in primo suo Gdanum ingressu [4] puellam quandam illinc abduxisse et in Volborz penes se tenuisse, et filiam ex ea procreasse, ac ad illius baptismalia post coronationem Reginae, deserta contra Pinczoviensis Ecclesiae causa cucurrisse; similis est fama de Monialibus et ceteris mulieribus, quas Dtio Sua consectaretur. Haec et alia plurima de istius modi ineptiis non modo ab infimis sed a magnis personis ex Senatu dicebantur, ad levipendium Suae Dtionis et ordinis pontificalis.

Idem Rmus Dnus Episcopus Cracoviensis eam famam habet inter homines, tanquam Episcopatum sibi emerit, datis Regiae Mtati pro illo bonis Wawrzinczicze [5], quam ita interpretari homines, quod enormis alienatio bonorum per hoc facta esset, et quod nunquam amplius haec eadem bona reddi ac restitui debeant

[1] Andreas. [2] A. 1548, cf. 391. [3] A. 1549, cf. 430 et sqq.
[4] A. 1546, cf. 57 et sqq. [5] Cf. 643.

Ecclesiae, eo quod quisque Rex bona haec habere semper volet propter commoditatem venationum Niepolomicensium [1], nec poterunt eadem bona alii postea Episcopi Regibus denegare, alioquin odia, iras et persecutionem sibi pararent. Pessimum exemplum introductum est in Ecclesiam per ambitiosos duos Episcopos, quorum primus erat autor Dnus Gamrathus, qui plurima bona ecclesiastica secularibus dedit tenenda, cum toto illorum usufructu, quem succedens ei Rmus Dnus Samuel [2] imitatus est, partim sponte, partim obturaturus ora maledica, partim etiam resistere non valens petitionibus ac instantiis rogantium, bona ecclesiastica distribuit, quae etiamnum ab eisdem secularibus possidentur.

Villam etiam Boliechowicze, unam omnium amoenissimam, Dnus Lutomirszki [3] ab ipso olim Dno Samuele datam, ac a moderno Rmo Cracoviensi sibi, ut affirmat, promissam [4], occupat, nec vult dimittere, immo satellitibus armatis ita communivit, ut eam Episcopo, vero ejus Domino, reddere nolit.

Agendum itaque erit cum ipso Dno Episcopo Cracoviensi et cum ceteris Dnis Episcopis, ût bona mensae episcopalis ab istis secularibus possesoribus recuperent ac eliberent, et in suam proprietatem recipiant, et in posterum bona ecclesiastica ac decimas aliosque redditus, secularibus etiam fratribus non tradant, alioqui si quid dare necesse fuerit, dent his, qui bene meriti fuerint de Ecclesia, idque intra modum et ex sacullo, non ex horreo. Promissiones autem nullas Dni Episcopi faciant, non polliceantur, non promittant, praesentique periculo cautiores in posterum fiant; promissa enim dum non praestantur, iram, odium, mendacii famam, obtrectationes, levipendium generant promittentibus.

Isdbienski [5]. Rmus Dnus Posnaniensis Episcopus rapacitatis accusatur et avariciae suae pessimam habet famam. Fertur testamenta vorare, pecuniam alienam invadere, rapere, non reddere, et artibus malis pecuniam reddi sibi poscentes eludere, Canonicos suos pecuniae causa ex eorum deposito auferendae excommunicare et excommunicationes vicissim pati. De vita, moribus, factis, dicant et adjungant ad ista Nuncii Capituli Posnaniensis.

Noskowski [6]. De Rmi Dni Episcopi Plocensis cupiditate, tenacitate ac sordibus habendae pecuniae mira narrant homines. Ajunt, eum a rebus Sacris alienum, quaestui lucrisque deditum, mercaturam exercere, merces, ligna, silvas ad portum Gdanensem deflintare, mentem atque animam ejus in aquis profundissimis natare, cibo, potu genium suum defraudare, aride victitare, familiam parce alere, servitores vitandi sumptus causa crebro domum remittere, per pagos et rura vagari, Episcopi officium nescire nec implere, scurriliter plerumque loqui, Ecclesiam suam cathedralem raro visere, indeque mox fugere (sed hoc illi est cum ceteris Dnis Episcopis commune), libros denique nullos nisi Rationarios [7] illum habere, nec de templo suo cathedrali quidquam curare, quod apparet cunctis intuentibus, rimis fessurisque tam in parietibus, quam in testudinibus hiscere ac dissilere ruinamque minari; vexillis bonis, stalis, organo, imaginibus, ciborio carere, murum etiam omnem, quo cimiterium circumseptum est, dirutum ac dilapsum esse; Presbyteros plerosque dissolutam vitam agere, libros nullos legere nec habere, ad quae omnia ut emendentur, Dnum Episcopum non advertere.

---

[1] Niepołomice nad Wisłą w wojew. krakowskiém. [2] Maciejowski. [3] Joannes.
[4] Informacyje kapituły co do Bolechowic były mylne, cf. 608, 627, 644, 655 et 656.
[5] Benedictus. [6] Andreas. [7] = księgi rachunkowe, regestra.

Drohogewski [1]. Rmus Dnus Cujaviensis, dum Ecclesiae Chelmensi praeesset, aut vitio gentis suae Ruthenae, aut inscicia [2] Sacrarum literarum, aut praestigiis lunatici fratris sui Orzechowski [3] dementatus, fertur Lutheranam impietatem cum scismate Ruthenorum conjuxisse. Ajunt insuper, illum Constitutionibus Ecclesiae catholicae Romanae nihil tribuere, jejunia Quadragesimae non servare, hac Quadragesima carnes vorasse cum toto famulitio suo et cum ceteris, qui ad se ventitabant, servitores suos aliosque homines utraque specie sacramenti communicasse, sacramenta ipsa ecclesiastica praeter tria, reliqua omnia abjicere, hominumque ac Sathanae inventa esse, Spiritum Sanctum a Patre solo non a Filio procedere. Idem cum haereticis habet conversationem, haereticos ad se admittit, non ita pridem Simonem [4], quendam Presbyterum haereticum, per sentenciam condemnatum ac a Divinis suspensum, ad se recepit, et eum fovet et in Sacrificio operari permittit.

Dnus etiam Camenecensis [5], et is fertur esse Lutheranus, sed interea tamen dum cupit, dum ambit, dum sperat opulentiorem Episcopatum, metuens aliqua impedimenta, comprimit quidem hanc impietatem Lutheranam, quam tamen interdum expromit. Conversacionem etiam habere fertur cum haereticis et cum ejus scabiei hominibus, qui etiam sua praedicatione existens Praedicator ad S. Mariam Cracoviae, haeresi populum infecit, Purgatorium sustulit, Sanctorum honorem, memoriam et invocationem abstulit [6].

Uchanskí [7]. Rmus etiam Dnus nominatus Chelmensis etiam fertur esse Lutheranus nec nisi haereticorum libros legit, disputare et certare gestit pro haeresi, sed quod vult, non praestat inopia Latinae linguae prohibente [8]. Improbat ritus Ecclesiae Romanae, Sanctorum venerationem et intercessiones tollit, ad canticum „Salve Regina" et „Regina coeli laetare" aures claudit, cum haereticis conversatur, cum his amicitias jungit et societates. Is in quodam cum spiritualibus consessu et actu sibi non grato, minaciter dixit: „Brevi citoque fore in Polona Ecclesia, se agente cum ceteris suis Episcopis, mutationem et correctionem",

---

[1] Joannes Drohojewski. [2] Sic! [3] Orzechowski był jego bratem ciotecznym.

[4] de Wieliczka. [5] Leonardus Słończewski.

[6] Naraził się był nawet skutkiem tego w r. 1544 bardzo kapitule krakowskiéj. Acta act. Capituli Eccl. cath. Crac., sessio die Veneris 23 Maji 1544: „Relatum fuit ad Dnos, quod Eximius Dnus Doctor Leonardus, Praedicator in Ecclesia S. Mariae in circulo Cracoviensi, ut saepius in concionibus suis, ita potissimum die hesterno, h. e. festo Ascensionis Domini (22 maja), in concione sua contra ordinem et statum spiritualem acerrime et plus quam nimio inveheret et inclamaret in multis articulis, praecipue tamen quod negaret, esse vel debere fieri aliquod visibile caput in Ecclesia Dei, detrahens in hoc Summo Pontifici Romano et Sedi ejus, contra quem etiam in eodem sermone multa acerba dixisse et inclamasse fertur, cum maximo plebis christianae scandalo et non mediocri cleri et totius ordinis ecclesiastici indignitate ac offensione. Itaque Dni praemissis tractatibus et deliberationibus mutuis ex pluralitate votorum concludentes censuerunt, ante omnia accipiendam esse summariam informationem propter convincendum eundem Dnum Doctorem Leonardum in eventu negationis ipsius, quibus attestationibus habitis et convocato consilio cum Eximiis Dnis S. Theologiae Doctoribus, Domino Inquisitori pravitatis haereticae rem committendam fore atque tunc id, quod salubrius et conducibilius constituendum videbitur, constituere decreverunt". Mimo wzystko jednakowoż został w r. 1546 biskupem kamienieckim!

[7] Jacobus. [8] Sic!

quum tamen ipse plus reprehendendus plusque corrigendus et castigandus veniat. Nimirum capiti suo confidit, et quam non magni faciat Sedem Apostolicam et ejus superioritatem, vel ex hoc conjici et perspici potest, nam dum propter suspitionem de haeresi provisio illi a Sede Apostolica denegatur, ille interim contempta Summi Pontificis auctoritate, viam invenit, qua ad possessionem Episcopatus perveniret, Administratorem se Episcopatus Chelmensis fecit, et sic eo modo absque titulo fertur possessionem Episcopatus accepisse. Idem Cosminum [1] et Discordiam [2] in Lituaniam miserat, qui curiam Regis et totam Lituaniam infecerunt.

Idem quamvis evangelicum se profiteatur, quanti tamen faciat juramenta sua et qua sit conscientia in perjurio, haec, quae infra dicuntur, satis declarant. Est Statutum Ecclesiae Cracoviensis, ut quilibet Canonicus obtinens domum canonicalem et praestimonium, effectus Episcopus, dimittat ipsam domum et villam in liberam dispositionem Capituli, super quo Statuto omnes Canonici in sui receptione jurant, jurant autem non petere a Sede Apostolica absolutionem ab ipso juramento, nec etiam si motu proprio detur ab ipsa Sede, absolutione hujusmodi usuros. In hoc Statutum juravit ipse Dnus electus Chelmensis, nec ei unquam contradixit, immo contra alios hoc Statutum tutatus est, et pro illo saepe sententiam in Capitulo dixit et approbavit; nunc autem postquam nominatus est ad Episcopatum Chelmensem, petit curatque Romae et pecuniam offert, ut ab hoc juramento absolvatur, ut scilicet domum et villam una cum Episcopatu retinere posset, contra Statutum ac juramentum suum et contra Deum ipsum, cui et per quem juravit, quae res pessime de illo audit ubique inter Nobilitatem ei infensam, et existimatio episcopalis atque autoritas per hoc vilescit. Neque debita libenter solvit, quemadmodum et ceteri Dni Episcopi, quae res sic contemptibiles Episcopos ipsos reddidit, ut in proverbium jam inter Nobilitatem abierit: „Kto iedno zostanije biskvpem, iacobi wziął zeliazni list“. Idem quam famam habet ex Referendariatu [3], ex relationibus, ex judiciis, ex decretis, et quantum sibi odium apud cunctos homines paravit, fama ampla est.

Tales igitur quum sint ipsi Dni Episcopi ac Pastores nostri, et nos una cum illis, juste venit super nos ira Dei, merito haec patimur, quin immo graviora adhuc meremur. Et nisi universi resipiscipus, nisi ex peccatis surgimus, nisi nos emendantes poenitentiam agimus, nisi revertimur ad Deum, formidandum est, ne Deus exequatur et compleat illud in nobis: „Quia vos repulistis a vobis scientiam viarum mearum, repellam et ego vos, ne fungamini sacerdotio mihi“.

Jam passim dicunt non solum vulgus hominum sed sapientes ac grandeni Senatores, summoque loco nati, quod propter pravos mores et actus nostros et imprimis Episcoporum, justa venit Dei indignatio super statum ecclesiasticum et cleri infestatio. Non nos, inquiunt, fidem ac religionem tollere volumus aut Ecclesias spoliare, sed vitam malam sacerdotum odio habemus, quos hac persecutione corrigere ac emendare cupimus, Deo ipso hanc mentem nobis immitente, alioqui si viderimus vos emendatos, et odia cessabunt et tranquilla Ecclesia erit.

Quocirca monendi sunt atque rogandi Dni Episcopi nostri cum suo Primate, ut vitam suam et cleri sui in melius mutent et emendent, ut famae et honoris pontificalis non sint prodigi ac negligentes, metuant Deum maliciam omnem

---

[1] Joannem. [2] Laurentium.

[3] Uchański był dotychczas referendarzem koronnym.

ulciscentem, et exemplum timoris sumant ab his Episcopis, qui ante illos intra breve tempus multi mortui sunt, quorum dies abbreviavit Deus propter actus eorum sibi displicibiles; metuant, ne cum eis Deus idem faciat, et eos damnet aeternaliter. Et quum jam securis est posita ad radicem, ad excidendum omne lignum non faciens bonum fructum, et in propinquo sit perditio, monendi sunt atque excitandi Dni Episcopi, ut jam tandem expergiscantur et oculos aperiant ad hanc, quae fit Ecclesiae ac fidei desolationem, et quantum magis in dies ac magis increscat haec pestifera lues Luterana, cui nisi jam tandem occurant ipsi Dni Episcopi, et nisi se murum pro domo Dei opponant, actum est de fide, de religione, de Ecclesiis, de bonis Ecclesiarum et de toto statu ecclesiastico, cum quo una et ipsos Episcopos haec ruina opprimet. Desinant jam mercenarii esse, praestent se, ut debent, veros Pastores, abigant ab ovili Dominico lupos, insurgant adversum haereticos exemplo priscorum Pontificum, qui acerrimi fuerunt Ecclesiae Dei defensores. Pugnent tum bona vita et orationibus ad Deum orantes, tum opibus Ecclesiarum, nec dicant, deesse sibi ad id externarum rerum praesidia; propterea enim dantur Episcopatus ex Nobilitate viris, propterea ea provisi sunt tam ampliter Episcopi, ut hisce Ecclesiae et amicorum opibus et clientelis hostes ab Ecclesia reprimere valeant. Habeant penes se Dni Episcopi fratres, amicos ac necessarios suos, eosque secum ad Comitia et ad Synodos etiam, si opus sit, ducant, qui se pro Episcopis et Ecclesiis contra Nuncios Nobilitatis aliosque homines temerarios, Ecclesias subvertere nitentes, opponant et profiteantur, sese penes Episcopos et penes jura ecclesiastica stare et defendere esse paratos, etiam ferro atque armis. Haec si ita fient, sique nos universi vitam nostram emendaverimus vereque spirituales fuerimus, certum est, quod hostes Ecclesiae minus audebunt, quia Deus causam suam tutabitur et justos suos non deseret.

Ad finem Dni Nuncii Capituli Cracoviensis habita cum aliorum Capitulorum Nunciis mutua intelligentia, palam dicant ac publice profiteantur et protestentur: si Dnus Archiepiscopus in castigandis Coëpiscopis et Suffraganeis suis, cum de aliis vitiis tum maxime de haeresi, fuerit remissus ac negligens, quod Capitula Ecclesiarum cathedralium ipsum Dnum Archiepiscopum et ceteros Dnos Episcopos vitiosos deferent apud Concilium et Summum Pontificem, et eos de eorum excessibus accusabunt, et contra illos instigabunt.

Abbatiae. Rogandi erunt ac monendi Dni Episcopi ut Abbatias et alia monasteria religiosorum in bona ordinatione constituant, alioqui si id neglectum fuerit, sine dubio ad manus seculares Abbatiae devenient, quod et seculares cupiunt et Rex non est ei rei adversus. Quibus autem de causis monasteria ipsa desolentur, paulo altius repetendum est, quo res cognosci et perspici possit melius. Primum, comparentur et conferantur inter se monasteria Dominicanorum, Bernardinorum, Mendicantium, cum Abbatiis opulentis. Et apud Abbates quidem pauci admodum sunt monachi in monasteriis, et in dies pauciores fiunt, apud Mendicantes autem longe numerosiores. Ejus diversitatis causa est manifesta, apud Mendicantes enim omnia sunt communia, viget disciplina regularis, docentur juniores monachi exercentque sese scribendo, legendo, docendo, declamando, praedicando, studium est eis curaque bonae famae, excessus si qui fiunt, rigide castigant, nec scandala ab eis exeunt, hacque fama et exemplo illecti plerique monasticam professionem suscipiunt. Hinc est, quod eorum monasteria plena sunt fratribus, vigentque ac florent, monasteria vero Abbatiarum desolantur ac deseruntur

non aliam ob causam, nisi quod eorum Abbates omnes fructus sibi vendicarunt, satrapiam agunt, in fratres suos tyrannidem exercent, quos pro vilissimis mancipiis habent, male cibant, male alunt, ipsi laute ac luxuriose vivunt, plerique etiam pecunias, equos ac bona monastica secularibus utenda dant. Hinc fit bonorum monasticorum diminutio, alienatio et indifficultatio. Praeterea quum sint Abbates ipsi indocti, doctos monachos habere nolunt, ne plus illis sapiant: non habent Magistros nec Doctores, nihil legitur, nihil docetur, unde fit, ut monachi ipsi in Abbatiarum monasteriis quum sint illiterati, ex nullo sunt usu rei ecclesiasticae, et subinde nihili aestimantur et spernuntur ac deridentur a secularibus. Propter quem quidem contemptum tyrannidemque Abbatum deterrentur homines ab ingressu religionis, nec suscipere volunt monachismum, et haec est causa desolatorum monasteriorum abbatialium, quae tamen ne in finem desolentur, providere velint Dni Episcopi, ut Abbates viri boni eligantur, docti ac literati, patres sint non tyranni, non duri, non inhumani in monachos sibi subjectos, maneant ac vivant quisque Abbas in suis claustris cum fratribus suis non in praediis, plures Abbatias non habeant, vivant ad praescriptum regulae honeste, moderate, cum parsimonia, sine fastu, vestes regulae suae deferant. Et quilibet Abbas teneat semper duos monachos in Universitate Cracoviensi in studio literarum, vel potius Magistrum unum vel duos in monasterio habeat salariatos, qui monachos in claustro degentes doceant et instruant.

Et quia in praeteritis Comitiis parum abfuit, quin Abbatiae secularibus traderentur, quum enim contendisset summo studio equester ordo, ut monasteria, in quibus aut nulli sunt aut pauci admodum monachi, committerentur per Regem secularibus, Rege ipso prope assentiente, et Episcopis illic tunc veluti attonitis et ad conservandam libertatem ecclesiasticam non advertentibus, paucum abfuit, quin seculares optato suo potirentur, si non Dnus Przerembszki, Praepositus Cracoviensis, Episcopos ipsos excitasset, et quum in tanto rei ecclesiasticae discrimine tacerent, eos submonuisset, ut licet nonnihil dixissent contra illam contentionem Nunciorum Nobilitatis; nihilominus tamen consenserunt, ut Abbates in suis monasteriis foverent semper filios Nobilium in studio literarum, et ut foverent ac tenerent semper eisdem filiis Nobilium Magistros ac Doctores salariatos, qui illos docerent et in literis instruerent. Laudanda quidem res est eruditio, doctrina ac literae, quae vigerent in monasteriis, at quum per hanc novationem laedi videatur libertas ecclesiastica, assensio ista Dnorum Episcoporum, uti inconsiderata, non est probanda, ex qua plurima nascerentur incommoda. Primum, quod filii Nobilium illic degentes (ut est insolens juventus nostra Polona), monachos infestarent, irriderent, quietem eorum turbarent, molestiis afficirent, et fortasse etiam scortis monasteria dehonestarent, quos si Abbas ejiceret aut castigaret, mox iras, odia, fulmina Nobilium in se commoveret. Dehinc, quod patres, matres filiorum ceterique amici et consanguinei sub specie visendi filios crebro ad monasteria ventitarent, exigerent impudenter, se ab Abbate conviciis excipi, tractari, potari, donari decimis atque acervis frumentorum. Praeterea monachorum vitam, mores, inurbanitatem considerantes, eos contemnerent, spernerent, traducerent apud homines, ad haec niterentur, villas monasticas sibi tradi aut arendari, quod Abbates partim inebriati, partim blanditiis eorundem uxorum vel amore etiam capti, fortasse non gravatim concederent aut denegare nescirent, alioqui odia sibi pararent. Proinde ut tantorum malorum occasiones praecidantur, consensus per Dnos Episcopos

factus tanquam noxius aboleatur, et filii Nobilium literarum causa ad monasteria non recipiantur, sed in particularibus scholis, dum adhuc sunt pueri, aut in gymnasio Cracoviensi literis imbuantur, Abbates vero eisdem filiis Nobilium contribuant certam summam pecuniarum omni anno, qua adjuti melius discere in studio Cracoviensi possint. De quo Dni Episcopi cum Abbatibus consulant et constituant, et haec ordinatio videtur bona, Abbatibus non onerosa, Nobilitati grata, Reipublicae utilis ac necessaria, et per quam contentio Nobilium reprimi posset. Et nihilominus quilibet Abbas in suo monasterio tenere et fovere teneatur Magistrum virum bonum, eruditum, ex Universitate Cracoviensi delectum, qui monachis in monasterio degentibus lectiones legat eosque doceat.

Abbas Mogilensis [1] habet duas Abbatias [2], quae quum ab uno Abbate recte administrari non possint, agant Dni Episcopi, ut altera dimissa, altera sit contentus, et statuant, ut in posterum nullus Abbas duas Abbatias obtineat.

Idem Dnus Abbas Mogilensis, ut hac via posset pervenire ad Episcopatum, donasse seu vendidisse dicitur Regiae Mtati duas villas, et eas praetextu quodam, quasi utili monasterio, alienavit.

Idem dedit tenenda quaedam bona monastica Dno Miszkowski [3], Castellano Radomiensi, pro eo, quod promisit sibi Episcopatum a Regia Mtate impetrare.

Aliis etiam pecuniam donat, equos, acervos, parando sibi per eos viam ad Episcopatum, magnasque pensiones ex Episcopatu, si illum nancisceretur, promittere dicitur. Ceterum monachi in claustro frigent, algent, esuriunt, famem patiuntur, horum nonnulli e claustro fugiunt, alii per ipsum Abbatem expelluntur e claustro, bonaque monastica sic per illum secularibus tradita, vix unquam per reliquos Abbates ejus successores recuperari poterunt; certum est enim, quod seculares dulcescente eis pane Christi semper hasce villas habere volent. Agendum, ut Dni Episcopi consulant, quo idem Dnus Abbas bona monasterii recuperet, eliberet et restituat monasterio, statuendumque, ut Abbates bona monasteriorum non alienent sine scientia Ordinariorum, nec vendant, nec arendent, nec committant secularibus.

Idem Dnus Abbas Mogilensis existens monachus mutavit habitum monasticum in pontificalem et roketam defert, quod non faciunt hi, qui sunt Romae monachi facti Episcopi, sed in habitu suo monachiali incedunt. Et similiter aliquarum Ecclesiarum Suffraganei rokietis utuntur domi forisque et etiam in templis. Statuendum est in hac Synodo, an uti aut non uti debeant rokietis Suffraganei Episcoporum. Inconveniens videtur, dum ipsi Suffraganei, quum sint Vicarii, Episcopis sese adequent et hominibus sunt ridiculo. Et antea Suffraganei nostri in Polonia rokietas, cruces, pallia et kuklas [4] in dorso non deferebant.

Dnus Abbas Landensis [5] ex clerico seculari factus est Abbas, neque dum est professus regulam, qui quum ignoret regulam, non potest monachos bene regere, idcirco aut regulam profiteatur, aut Abbatiam dimittat, statuaturque, ut non nisi ex professis Abbates elegantur.

De monasterio Olivensi restituendo in suum pristinum statum et de monachis in illud reducendis, deque rebus inde et ablatis et receptis, et asportatis reddendis, consulendum et prövidendum.

---

[1] Andreas Spot. [2] Clarotumbanam et Wąchocensem. [3] Nicolao.
[4] Sic! = kaptur? łac. „cucula". [5] Joannes Wysocki.

Abbas Tinecensis [1] foede ac negligenter monasterium tenet, bibit, convivatur, nulla indicia religionis in eo apparent; monachi non bene pascuntur, nullus illic ordo nec regimen.

Alii alia dicant de ceteris Abbatibus.

Commissarius Franciscanorum [2], homo Graecus, Luteranismum spirans monachum habet eadem labe infectum, qui licet linguam suam premunt, continere tamen nequeunt, quin interdum effuriant et inficiant populum hac virulentia haeretica.

Idem Commissarius spoliat alia monasteria Franciscanorum et Sanctimonialium regulae suae, et pecuniam atque aurum exportat in Italiam, et Venetiis domum sibi aedificat, fixurus illic incolatum suum uxore ducta.

Idem Commissarius Sanctimoniales S. Andreae Cracovienses ex claustro exire ac nubere jubet easdemque molestat, et villas ac administrationem earundem villarum eripere illis nititur, ut pecuniam exinde collectam in Italiam asportet. Iratus autem, infensus infestusque est eisdem Monialibus propter causas duas: tum quod villas suas non dant in manus ejus, tum vero quod concubinam suam, quam illic in monasterio inter monachas habebat, dicat esse illic vitiatam ac prostitutam ex conniventia seu subordinatione monacharum, et quod virginitatem ejusdem Commissario integram non tradiderunt. Propter quod idem Commissarius censuras suas contra easdem moniales fulminaverat et in excommunicatione diu fermentavit, ea res magnam tragoediam excitaverat, quae postea ad Regiam superioritatem deducta et aliquibus Praelatis et secularibus ad componendum commissa, vix dum finita est. Quum itaque tam Commissarius quam monachae culpa non vacent, dissolutumque sit ac plane hoc impudicum monasterium, in quo Moniales etiam prolificant et prolem suam suffocant: agendum, quo haec turbae monachales et impudicitiae sisti possent, et ordo ac Sanctitas restituatur. Bonum esset, ut isti exempti monachi jurisdictioni ac prioritati Ordinariorum subjiciantur, quia sub hac exemptione pleraque indigna agunt inpune; alioquin nullus unquam erit bonus ordo in eorum monasteriis.

Quia executio sententiarum, adversus excommunicatos insordescentes et contra haereticos per Judices ecclesiasticos latarum, nulla fit per Capitaneos de brachio Regio, qua in re varie peccant Capitanei ipsi, alii siquidem favent condemnatis sententiatisque, alii clerum oderunt, alii munera a clero poscentes, gratis non faciunt executionem, plerique turbis intestinis faventes, et ut non ammittant gratiam popularem, haereticos sententiatos non capiunt et coërcere eorum insolentiam non curant. Id quod nuper Cracoviae accidit, nam quum nonnulli haeretici Presbyteri Divinissimi sacramenti conculcati et combusti et matrimonii contracti aliorumque abhominabilium facinorum rei per Dnum Administratorem et per Vicarium et per alios alibi per sententiam eorum condemnati essent, executioque a Cracoviensi Capitaneo [3] petita et per Regem fieri imperata, producta tamen est in longum ipsa executio, et postea nulla facta, nec Regiis jussis obeditum, et interim ex praemonitione ejusdem scabiei hominum, quibus domus Dni Capitanei referta est, hi ipsi haeretici condemnati ad loca sese alia receperunt. Praeterea hi ipsi Dni Capitanei executiones ipsas differunt, prolongant, producunt, ca-

[1] Vincentius Baranowski. [2] Franciscus Lismaninus. [3] Petro Kmita.

villationes et exceptiones, motiones admittunt disputantque, jure an injuria res ad eorum executionem pervenerit in favorem secularium quantumcunque condemnatorum, quae tamen exceptiones circa executionem locum de jure non habent. Itaque quum frustra sint leges et Judicum sententiae, si nulla sit illarum executio, agendum erit, ut Dni Episcopi committant Nunciis ex Synodo ad Regem mittendis, qui rogent illius Mtatem, ut quemadmodum juravit Mtas Sua servare jura spiritualium subditorum, dignetur illa in sua firmitate conservare. Imperet Capitaneis locorum sub poenis in negligentes Capitaneos constitutis, executionem sententiarum per Judices latarum fieri, remotis quibusvis exceptionibus, cavillis ac inventis, et de sententia aliena disputare et cognoscere eos velet. Imperet etiam, haereticos sententiatos et insordescentes capi et detineri, et juxta leges puniri, ne malitia temerariorum hominum majorem sumat audaciam ad nequitiam et scelera majora perpetranda, alioqui verendum certe est, ne ex conniventia ac impunitate haereticorum conspirationibus motibusque in plebe, quae semper rerum novitate crebraque mutatione Dominorum impense gaudet, dignitas ac salus Regis Regnique et procerum una cum ipso statu ecclesiasticorum corruat. Documento sit Regiae Mtati Germania cum suis Principibus propter haereses domesticis bellis obruta; Bohemia similiter diuturnae haeresis ac superbiae dat nunc poenas, Ungaria etiam, memorabile cunctis seculis ac gentibus exemplum, haeresi ad domesticas seditiones adjuncta periclitatur. Nec est necesse plura aut externa commemorare, domi hic eadem habemus. Meminisse debet S. Mtas, multas fuisse factas clancularias conjurationes hic in Regno eo tempore, quo Serenissimus rex pater agebat aliquandiu in Lituania, tam contra personam Regiam et Reginae, quam etiam procerum Regni, quae conspirationes quorsum tandem paulo post evaserint, Conventus ille Cracoviensis [1] furiosus, in quo Sua Mtas juramentum Regno fecit, et Leopolienses illae seditiones [2] ac infamiae, dehonestatioque insuper Clarissimi Regis ac patris patriae, infamia Regni et defectio Valachiae ad Turcos satis superque declarant.

Et quia Nuncii terrarum multa inconvenientia ac indigna de mutanda religione, de eripiendis decimis, de adimendis Abbatiis committendisque secularibus, de occupandis bonis ecclesiasticis, de subvertenda libertate ecclesiastica, in praeterito Conventu Petrkoviensi [3] proposuerunt, et Dni Episcopi ad eorum proposita et instantias non deliberati, non capto ante cum prudentibus viris consilio, vel exiliter vel inconsiderate respondebant, apparuit tunc, ipsos Dnos Episcopos vel nolle, vel nescire potius Ecclesiae causam tueri. Itaque monendi sunt ipsi Dni Episcopi, ut ad Conventus bene meditati ac instructi vadant, et habeant penes se viros doctos, rerum peritos, juris scientes, et non nisi ex communi consilio ad Nunciorum propositiones et postulata respondeant. Et de negotiis Ecclesiae non statuant quidquam arbitratu suo, nec secularibus aliquid tale statuentibus consentiant, ad ea praecipue, quae jus laedunt ecclesiasticum, sed juxta Canones et Statuta provincialia et juxta prudentum consilia actiones Ecclesiae dirigant, non autem juxta placita laicorum. Non sint muti et elingues, quum Ecclesiae causa defendenda venit, ad haec habeant penes se fratres et amicos suos, et Consiliarios Regni reliquosque proceres sibi adjungant; sic enim tanta assistentia muniti, animosius se opponere et impetus reprimere poterunt. Audacia enim pro sapientia et pro muro habetur, nec dubitandum est, quin hi turbulentorum hominum cona-

[1] A. 1530? [2] A. 1537. [3] A. 1550.

tus irriti fiant et inanes, quamvis enim fluctuet, nunquam tamen mergitur Navis ista, contra quam Christus promisit portas inferorum non praevalituras.

Quoniam Dni Episcopi penes Ecclesias cathedrales non resident et raro admodum eas revisunt moxque deserunt, unde fit, ut clerus et grex reliquus extra oculos Pastoris per abrupta vitiorum graditur Ecclesiaeque ipsae absentibus Pastoribus decorem [1] suum non habent et desolatae esse cernuntur: monendi erunt Dni Episcopi, ut si nequeunt continue residere, maneant tamen penes illas per totum Adventum et festa Natilicia, iterum per Quadragesimam et festa Paschalia, deinde per festa Pentecostes et octavas Corporis Christi, sub quorum praesentia clerus et reliquus populus dissolute vivere non audebit.

Quum autem impendeant tempora dura ac periculosa, quumque prudentis sit, futura de longe prospicere, aequum est, ut Dni Episcopi ad imminentia mala et necessitates futuras habeant respectum. Et idcirco ipsi Dni Episcopi non effundant omnem pecuniam intratarum suarum in res non necessarias, neque absumant; moderentur mensas suas et vivant frugaliter, nec opes ecclesiasticas in convivia, in luxum, in stercus et urinam vertant. Reponant ac reservent omni anno certam pecuniae partem, etenim ea jam necessitas in proximo est, quum pecunia opus erit pro salute Reipublicae conservanda.

Dni Episcopi non foveant in curiis suis aulicos in tribus quatuorve aut pluribus equis, quum id non est opus, nec se hisce jumentis ac mancipiis onerent. Equos etiam multos, agasones, aurigas non alant, famulos denique bibaces, amatores, adulteros, turpiloquos, sanguine humano pollutos, rixosos, aliisque vitiis contaminatos in curiis suis non foveant. Quos autem fovebunt, eos prius deligant et bono exemplo suo, disciplina honesta, rigiditate moratos, compositos, sobrios, castos, prudentes efficere conentur. Habeant autem penes se in camera sua ipsi Dni Episcopi non juvenes, non laicos, sed clericos et Presbyteros, vita et morum honestate conspicuos, propter testimonium vitae sanctae Episcoporum.

Dni Episcopi habeant libros praecipue in Sacris Scripturis et Jure canonico, eosque legant ac ediscant, ut scire possent, quomodo sese et ceteros gubernare et docere possent, et ad respondendum essent parati.

Habeant in curiis suis Doctores ac Magistros per examen probatos ac promotos, alterum in Theologia, alterum in Juris scientia, viros honestos et usu rerum praeditos, valentes tam ad praedicandum quam ad consilium dandum, ex quorum consilio Dni Episcopi dependeant.

Habeant praeterea in curiis suis Magistrum aut Bacalarium artium, qui juventuti et servitoribus Episcoporum omni die legant unam aut duas lectiones, et si qui servitorum segnes fuerint, compellantur ad audiendum et recitandum illas lectiones. Quia hisce servis suis Dni Episcopi beneficia et praelaturas conferunt, idcirco curent eos Dni Episcopi literis imbuendos, nec sinant eos in otio et tabernis juvenilem eorum aetatem conterere. Erit ea res secularibus acceptissima, dum sic eorum filii in curiis Episcoporum educabuntur. Sic Dominus Tomiczki Episcopus fecit.

Circa Ecclesias cathedrales magna est frequentia sacerdotum. Hi quum satis otii habeant, non dubium est, quin libenti animo audirent lectorem eos docentem, modo sit, qui legere ac docere vellet. Idcirco Dni Episcopi advertant, ut Doctores,

[1] Sic!

qui in cathedralibus Ecclesiis Canonicatus doctorales tenent, qui jam plane legere intermiserunt, legant semper lectiones in Theologia et in Jure canonico, ad quas lectiones tam Dni Canonici, quam ceteri Presbyteri illic manentes conveniant ac discant, et horas illas Sacris potius studiis, quam otio aut tabernis impertiant.

Ad prohibendam autem a Regno haeresim moneantur ac rogentur Dni Episcopi, ut edictum Regis [1] nuper defuncti de revocandis scolaribus Polonis ex Vitemberga, ex Germania, Gallia et ex aliis haereticorum scolis, renovetur, et per omnes Capitaneatus publicetur, et ad illas scholas mittatur per Nuncium Regium impensa Dnorum Episcoporum, mandeturque eisdem scolaribus, ut scolas istas haereticas deserant et vel in Cracoviensi, ubi nunc sunt boni lectores, vel in Italicis gymnasiis literis incumbant. Qui autem easdem haereticorum scolas non deseruerint et inter haereticos versarentur, inabiles sint ad omnia officia tam ecclesiastica quam secularia, nec illis Dni Episcopi sacerdotia conferant, nec eos ad aliorum praesentationes investiant. Sed patres talium scolarium magis culpandi sunt majoreque poena digni, qui eosdem filios suos ad scolas haereticorum mittunt et sumptus his suppeditant. Proinde consulant Dni Episcopi et apud Regiam Mtatem efficiant, ut edictum hoc extendatur ad patres scolarium, et afficiat eos poena inabilitatis et confiscationis bonorum.

Constat omnibus, quanta cura ac studio haereticali nostri Poloni in hoc elaborent, quo cunctos prava doctrina inficiant, quanta cura ac diligentia libros haereticorum aliunde in Poloniam importent et in linguam Polonicam vertant, scribant, excudi faciant, spargant, ultro etiam gratisque donent, depraedicentque tum publice tum occulte, et incitent seculares, et odia irasque eorum exacuent in Ecclesiam, et despoliare illam ac subvertere nitantur, et hisce in rebus omnes suas cogitationes curasque consumant. Et quanto jam periculo multitudini persuaserint, sanam hanc eorum esse doctrinam, insanissimam Nobilibus praecipue, qui in pagis degentes non habent, a quibus sane illic aliquid doctrinae audirent, quum plebani eorum sint illiterati ac indocti, nec habeant libros, ex quibus possent sanam doctrinam docere et apostaticam reprobare. Nos contra nihil agimus, non scriptis nostris scripta eorum confutamus, non falsa esse docemus, non repellimus, non plebanos instruimus, eos maxime, in quorum parochiis Nobiles sunt infecti haeretica pravitate. Huic tanto malo diu occurrendum fuit, antequam vires sumpsisset. Utcunque est, non esse cessandum, immo agendum cum Dnis Episcopis et Capitulorum Nunciis, ut Dni Episcopi ac Pastores in suo officio vigilent, non sinent libros haereticos in Poloniam importari et in Polonia imprimi ac vendi, et de ejusmodi libris fiat inquisitio edictumque a Rege super hoc impetretur, quin immo Dni Episcopi deligant viros aliquos doctos, qui adversus scripta haeretica Polonice impressa etiam aliquid scribant et ea confutent. Colligant insuper ex Sacris Scripturis et conficiant Catechismum de articulis fidei, de sacramentis, de decem praeceptis et cetera id genus, et ea sermone Polonico imprimi faciant, ut plebs intelligere haec posset, utque sciat, hanc esse saniorem verioremque doctrinam, quam haereticorum et impostorum.

Queruntur seculares et accusant Episcopos, quod hominibus ignorantibus et illiteratis, et plerumque juvenibus et vitio aetatis errantibus malaqua conversatione depravatis, sacerdotia et plebanatus conferunt, qui quum regere sese nesciant, quo-

[1] A. 1534.

modo millia hominum regere scient? Idcirco monendi sunt Dni Episcopi, ut talibus juvenibus illiteratis, stupidis, vitiosis, Ecclesias parochiales non coferant, nec ad aliorum praesentationes investiant, neque hos ad Sacros ordines promoveant, et ordinandi ad Sacros ordines diligenter examinenter.

Queritur clerus omnium fere diocesum, defectum esse librorum Missalium et Agendarum. Idcirco monendi sunt Dni Episcopi, ut mittant quisque Venetias Missale suae diocesis ad impressores, et pecuniam subministrent. Quum autem libri ipsi ex Italia apportati fuerint, tradant illos Dni Episcopi ad venendum aliquibus bonis viris, penes Ecclesias cathedrales residentibus, a quibus plebani eosdem libros Missales emant convenienti pretio. Sic Dni Episcopi impensam illam suam recuperabunt.

In plurimis etiam Ecclesiis parochialibus in Sancta hebdomada Passiones Christi cum errore canuntur per sacerdotes eo, quod Passiones non habeant in cantu notatas. Curarent eas Dni Episcopi imprimendas; impensam itidem suam venditis illis recuperabunt ac resartient.

Provideant etiam Dni Episcopi, ut libri Sermonum probatorum Doctorum ad verbum Dei praedicandum habeantur in omni diocesi in copia; committatur alicui mercatori, viro bono, apportatio talium librorum ad dioceses, describaturque, quales libri et quot numero adduci debeant, et plebanis omnium Ecclesiarum in qualibet diocesi mandetur, ut ab illo mercatore libros ejusmodi emant, statuaturque pretium conveniens, ne graventur sacerdotes in emendo. Archidiaconi autem visitantes advertant, an omnes plebani libros hujusmodi habeant, non habentes poena pecuniaria mulctent et pro illa libros eisdem emant. Legant autem plebani libros tales, ut ex ipsis possent bene praedicare verbum Dei, nam seculares derident suos plebanos et audire eos fastidiunt tamquam ignorantes. Hinc oritur contemptus plebanorum, praesertim ubi ad ignorantiam turpis vita accesserit.

De plebanis et plebanorum vicariis non levis est querela, qui propter morum incivilitatem, ob exile lucellum, avariciae crimen et obtrectationem ac odium incurrunt. Dum enim in Sancta ebdomada [1] populum communicant Eucharistiam porrigendo, percontantur, num solverit, communicare volens, colendam aut petronales; si non solverit, porrectam hostiam removent plebani et adimunt ab ore communicantis, quae res valde offendit animos secularium. Huic inconvenientiae occurratur.

Ex ea juventute, quae in scolis civitatum et oppidorum degit, sacerdotes fiunt, quae juventus et non bene docetur in scolis, et ebrietati et bibitioni indulget et in tabernis jacet. Qui sic assuefacti, consuetudinem illam et habitum nequeunt mutare, ut sobrie vivant, hinc est, quod Presbyteri nostri potentissimi sunt potatores, semper ebrii, semper temulenti, ebrietate madentes et olentes crapulam. Agendum cum Dnis Episcopis, provideant, ut scolae in eisdem oppidis non sint adeo dissolutae, ne juventus illa Bacchum pro Minerva colat; injungant plebanis et Proconsulibus, ut non laxent habenas juventuti neque sinant, eos in tabernis volutari, provideantque, ut Rectores scolarum sint docti et vitae honestae.

Similiter et Presbyteri sunt maximi potatores et perpetuo temulenti: totos dies, absoluto Sacro et horis utcunque permurmuratis, in tabernis desident in alea, inter potatores et mulieres, ubi nihil honestum nec auditur nec dicitur;

---

[1] = hebdomada.

bibitur vero plus quam ad noctem mediam. Inde crapula adhuc non exhalata, ad altare ad Sacrificium Divinum itur. Quomodo ergo talis sacerdos cum mente turpiloquiis hesternis distracta, cum capite vertiginoso attollere mentem potest ad Deum? num meditatus? num sibi constans? cum Deo tunc loquitur? num advertit, num cogitat, quid loquatur? num ardenter orat? num digne Sanctissimam oblationem offert Deo patri? num intelligit, passionem se tum Christi repraesentare? Digni sunt isti tanta siti ardentes, ut submergantur mola in collo alligata, et illic sitim hanc suam restinguant. Quocirca monendi sunt atque rogandi Dni Episcopi, ut omnino prohibeant sacerdotibus visitare tabernas, et ebrietates istas abominabiles eis adimant.

Ceterum honeste ac sobrie collationes sacerdotum, duntaxat cum sacerdotibus, interdum fieri possunt. Commendatur autem maxime sacerdos, si est solitarius et si non conversatur vulgariter cum populo. Idcirco injungant Dni Episcopi sacerdotibus, ut domi se contineant, ut solitarii sint, ut jejunent ac meditentur in Sacris Scripturis, ut orent attente. Ad excitandam autem elevandamque mentem ad Deum, legant sacerdotes librum Sacramentalem, legant Enchiridion militis christiani, et libellum De modo orandi Deum, ab Erasmo Roterodamo conscriptos, et Meditationes B. Augustini, quorum ex lectione ac meditatione quisque bonus mentem ad Deum attolet, excitabit, attente orabit et mores ac vitam emendabit.

Injungatur autem specialiter sacerdotibus, ut Deo bene serviant in sanctitate, ut jejunent, et dum orant Psalmosque dicunt, meminerint, orare se nomine Ecclesiae persecutionem praesentem sustinentis. Cui accomodati sunt illi Psalmi „Quare fremuerunt gentes", „Domine quid multiplicati sunt", „Deus, Deus meus, respice in me", „Deus in nomine tuo salvum me fac", „Ad te levavi animam meam", „Inclina Domine ad me aurem tuum", „Ad Dominum quum tribularer, clamavi", „Eripe me", „Ad te levavi oculos meos", Psalmi primae, tertiae, sextae, nonae etc., et alii plurimii Psalmi, qui verti possunt ac inflecti ad statum praesentem laborantis Ecclesiae. Missas etiam non celeriter volvendo verba, sed meditate et sufficienti praeparatione mentis dicant, et cum motu et gestu decenti. Injungatur etiam eisdem sacerdotibus, ut vestes ad talos demissas deferant, easque mundas ac decentes, ne propter sordiciem vestium spernantur tanquam mendici.

Tot sunt in Regno perjuria, caedes et homicidia et alia immania scelera, quot numeris numerari non possint, quae nonnisi publica expiari deberent poenitentia, quam tamen non agunt, nisi miserae mulierculae propter aborsum casualem, colonique et kmetones pauperes, qui tamen non data opera sed casualiter comittunt homicidia, et hi duntaxat veniunt ad poenitenciam publicam; Nobiles autem crudelissimi homicidae, quorum infinitus est numerus, qui consulto, studiose dataque opera innumera perpetrant homicidia, interficiuntque plerumque homines innoxios, et mactant veluti pecora, non conscientia moventur, non poenitent, non satisfaciunt Ecclesiae et amicis occisorum. Horum animas non dubium est, in aeternam ire damnationem, quas tamen ne perirent, Episcoporum officii est curare, quum illas de manibus eorum Deus requiret. Quamobrem expergiscantur Dni Episcopi in hoc tanto periculo suo, et exequantur debitum suum, quemadmodum est in Canonibus praescriptum. Sed necessarium esse videtur, ut vocent ad se plebanos Dni Episcopi, et ex eisdem plebanis, qui et quot sint in eorum parochiis homicidae, et a quanto tempore, et quot homines occiderunt, an poenitentiam egerint agantque. Quod si nihil fecerint sintque indurati, agant contra tales Episcopi

et conpellant eos ad agendam poenitentiam. Contra contumaces vero curent Episcopi Statutum, si quod est antiquum, exequi, aut novum decerni, quod confiscationis bonorum poenam haberet.

Agendum cum Dnis Episcopis, ut gratias et donationes villarum aut decimarum de mensa, per eorum praedecessores Canonicis fratribus Ecclesiarum suarum factas, teneant et observent.

Admoneantur Dni Episcopi, ut arces et castra non committant secularibus, sed Canonicis Ecclesiarum suarum ad id idoneis. Hoc loco dicatur de Dno Zebrzidowskij [1], Referendario Regio, cui Rmus Dnus Cracoviensis castrum Sievior [2] promisit, quanta is mala dicat de Dno Episcopo, quod ei promissum non praestat. Similiter dicatur de Dno Lutomirsky [3].

Similiter civitates, villas, praedia, decimas ac redditus Ecclesiarum et mensarum suarum non tradant ipsi Dni Episcopi in usumfructum, nec arendent secularibus, et maxime fratribus et consanguineis suis, qui mirum in modum gravant ac depraedantur homines ecclesiasticos, quorum amarissimae querelae et maledictiones sunt contra Dnum Samuelem et Gamratum, et Zebrzidowski Episcopos.

Ipsi etiam soli Dni Episcopi subditos mensae suae episcopalis non gravent novis oneribus, non imponant in eos novas collectas, non quacumque levi de causa mulctas sumant, non spolient, et in Capitaneos suos et factores crebram inquisitionem faciant, quemadmodum olim Dnus Tomiczky crebro id faciebat, et obitat hac de causa claves mensae suae episcopalis, et convocatis subditis querelas eorum de factoribus audiebat, et si quid indebite factum esset et extortum, reddi ac sartiri jubebat; timebat enim ille Deum, ne ob rapinam factorum Deus eum puniret.

Dni Episcopi Advocatias et alia bona mensae episcopalis non alienent ab Ecclesia, non vendant, praesertim Nobilibus, qui Episcopos Dnos eorum audire nolunt, sed aequales se ac liberos Dnos faciunt, et multas difficultates Dnis Episcopis inferunt, superioritatem eorum non recognoscentes.

Abbates similiter et Moniales bona monastica non commutent, non alienent, non arendent, non vendant secularibus, neque indifficultent sine scientia et consensu loci Ordinariorum suorum.

Queruntur seculares de sera ac tarda nimis decimatione contra Dnos Episcopos, etenim Dni Episcopi decimas multas habent, decimatorem autem unicum plerumque, et sic uno decimante decimatio ipsa producitur et protrahitur usque ad festa S. Michaëlis, aliquando etiam longius. Inde evenit, quod frumenta tanto tempore in agris jacentia depascuntur a pecore, et ab imbribus corumpuntur ac putrescunt, et furtim illinc aufferuntur. Gravatur Nobilitas ac eorum coloni hac tarda decimatione, provideant igitur Dni Episcopi, et habeant plures decimatores, et eis praecipiant promptam decimationem, ut coloni convehant tempori in orea frumenta sua non corrupta, dum dies sunt sereni et aura sicca.

Idem faciunt arendatores et conductores decimarum, qui etiam decimationem propterea producunt usque ad festa S. Michaëlis, ut extorqueant majus pretium a colonis, et ut eos cogant emere a se decimas ipsas in agris adhuc jacentes, augendo valorem decimarum, coloni vero, ne eorum frumenta computrescant in agris, coguntur emere, ut quantocius convehere possent. Provideant Dni Episcopi, ne

[1] Floriano. [2] = Siewierz. [3] Joanne,

damna in hoc patiantur coloni, et ut praecidatur occasio querelarum et odiorum in ordinem ecclesiasticum.

Statutum in Synodo praeterita [1] factum negligitur et hactenus non est in executionem deductum, Dni enim Episcopi debebant ipsi facere visitationem diocesum suarum, quam tamen nullus adhuc executus est. Hortandi sunt Dni Episcopi, jam tandem ejusce decreti executionem omnino faciant, et si uno anno obire non possent quisque totas dioceses suas, saltem duos Archidiaconatus, aut etiam unum primo anno visitent, dehinc secundo, tertio, quarto reliquos, usque plenum obeant ac visitent.

Similiter et illud Statutum executionem suam non habet, quod jubet, ut Episcopi cum Capitulis suis teneant et foveant in gymnasiis scholares sumptu ac impensa sua. Quamobrem agendum erit cum Dnis Episcopis et Capitulis, ut hoc Statutum in executionem ponant deligantque juvenes ac viros, celeritate ingenii naturalique prudentia ac probitate praeditos, et habitudine corporis decoros, quos in gymnasio primum Cracoviensi artibus ac philosophiae operam dare faciant, post quum jam in disputationibus, in auctoribus praelegendis et in ceteris hujusmodi ingeniosis actibus, aliquod sui expererimentum et specimen ingenii ostenderint, ad Italiam eos aut in Galliam mittant, ad perfectam illic eruditionem, aut in Sacris literis aut in Jure utroque et in praxi Romana, aut in arte oratoria, aut in Philosophia aut in Medicina, pro cujusque naturae capacitate comparandam. Ex quibus sic edoctis haberet viros eruditos ac idoneos Regnum nostrum, doctores, lectores, magistros, oratores, nuncios, legatos, scriptores, historicos, consiliarios, cancellarios, poenitentiarios, plebanos, praedicatores, confessores, judices. Quorum quum magna sit apud nos raritas, fit, ut Ecclesiae ac dioeceses nostrae aulaqua Regia consilium publicum et publica res absque hujusmodi viris non suo debito ordine dirigantur, et circa actiones suas plerumque labuntur, cogimurque peregrinos Doctores ad nos vocare et magno sumptu tenere, ut est Roysius Hispanus, Stankerus et alii, cum dedecore hominum nostrorum, quasi viros dignos domi non habeamus. Posteaquam vero hiidem scholares nostri ex gymnasiis externis reversi in patriam fuerint, probentur in gymnasio Cracoviensi per sufficiens examen, et tum demum, quum idonei reperti fuerint, accipiantur ad gymnasium Cracoviense, ad Ecclesias cathedrales, Collegiatas et parrochiales, ad secerdotia opulentiora, ad curias Episcoporum, ad aulam Regiam, ad secretariatum, ad Senatum, ad Consilium Regium, ad magistratus tam ecclesiasticos quam seculares, accipiantur, promoveantur et provideantur. Erit ea res tum cunctis hominibus grata, tum Regno universo Ecclesiisque utilis ac necessaria. Reliqui omnes hoc exemplo, quum viderint, virtutibus et eruditioni ac meritis tribui honorem ac proemium, attentiores atque alacriores erunt ad discendum et ad proemia assequenda.

Statuendum est atque immutabiliter observandum, ut hi ipsi ad gymnasia Italica mittendi, prius, ut supradictum est, in Universitate studii Cracoviensis ingenuis erudiantur artibus sintque mente maturi, graves moribus et conversatione clari. Etenim qui aut juvenes aut leves, nequedum sibi constantes, aut bonarum literarum ignari, hinc sese ad Italiam conferunt, modicos illic progressus in literis faciunt eo, quod sodalitatibus, citharae, choreae, libidini, luxui, solatiis et non nisi politiori duntaxat literaturae vacant, idque leviter. Inde est, quod grammatelli qui-

[1] Lanciciensi, cf. 825.

dem sunt, ceterum oratores, poëtae, scriptores, hystorici non sunt praeter duos, aut certe paucissimos, qui tamen priusquam in Italiam irent, domi haec didicerunt. Proinde agendum erit, ut Dni Episcopi inveniant modum aliquem et Constitutione aliqua firment, ut puer, juvenis levis, sui nescius, indoctus et prius non versatus in Studio Cracoviensi, non eat nec mittatur ad externa gymnasia. Qui vero tanquam idonei delecti illuc ibunt, astringantur, ut quam quisque artem complexus illic fuerit, et ad quod a natura est inclinatior, in hac ita se illic exerceat, ut plene norit et excellat, ut perfectus in ea habeatur.

Quia plurimis religiosis ac Deo devotis sacerdotibus et ceteris doctis ac intelligentibus viris non probabantur ante ab initio et nunc etiam non probantur Breviaria nova Romana, quae ad quaestum Romanum Roma sunt profecta et per nostros homines recepta, aulicos praecipue eo, quod ex his brevius oretur, quas tamen breves preces gratis ex his novis Breviariis orare non licet, nisi habita prius dispensatione uno ducato empta. Objurgabant autem docti illi ac timorati senes, majores nostri, juniores novo isto abbreviato modo orantes, praedicebantque vaticinantes hoc, quod nunc agitur; dicebant enim, dum mutantur ac diminuuntur Divina et modus orandi, preceque abbreviantur, diminuentur etiam merito redditus ac decimae, et status Ecclesiae in deterius mutabitur. Quin etiam per hanc novationem horarum et per ista nova Breviaria festa ac memoria Sanctorum et Legendae explosae sunt, immo etiam isti Romanisantes jam plane ignorant, quid in templis cantari agique debeat, quandoquidem ab observatione prisci ritus discesserunt, et eum ignorant. Laudantur quidem ista nova Breviaria, quod ternas lectiones ex utroque Testamento habeant, quasi vetera illa non haec eadem habeant. Novationes istae tam in Ecclesia quam in omni Republica nunquam sunt a prudentibus laudatae, quae semper in deterius pergunt; potest quisque, qui vult et cui sapit Scriptura Sacra, Sacros libros legere et in his meditari. Ceterum justum est ac necessarium horas canonicas, quemadmodum prisca Ecclesia instituit, tum cantari, tum sub silentio ac privatim dicere, quas mutare et inconsultum et indecens est, quandoquidem ad mutationem rituum ecclesiasticorum necesse est statum Ecclesiae et reditus ac dotes ejus moveri ac mutari. Agendum erit, ut haec nova Breviaria seponantur et obmittantur, et vetera retineantur mosque priscus in Ecclesia servetur, in quo non errat nec erravit Ecclesia.

Ex eo tempore, quum Dni Episcopi et ceteri sacerdotes abjecto prisco more ac instituto tonsurae, barbas nutrire deferreque ceperunt, plurima simul mala cum hiisdem barbis invecta sunt in Ecclesiam. Barbae olim et crinis promissus in rebus afflictis tristibusque squalloris ac luctus causa deferebantur, philosophorumque et barbetenus sapientum barbitas ista insigne erat. Nunc docente nos malo ecclesiastico videmus istas barbas sacerdotum initio pronuncias fuisse mali praesentis Ecclesiae status, nunc vero esse testimonia afflictionis Ecclesiae: nec aliud sunt istae barbae, quam ostentatio et imago rusticae feritatis, quo enim quisquam barbatior est, eo magis a sanctimonia alienior. Certe non decent barbae Presbyteros a mento veluti caudae et nibae equorum dependentes, quae ex vultu humano atque angelico luporum aut ursorum faciem efficiunt, quibus aut pediculi aluntur, aut scabies stigmataque obterguntur. Deponendae itaque videntur tanquam infausti ominis signa. Initium hujus rei faciant a se ipsis Dni Episcopi, dehinc injungant reliquis clericis, ut ab his sordibus et excrementis facies suas mundificent, et tonsuram priscam deferant. Nam nihil indecentius oculis humanis videri potest, quam

sacerdos ad altare barbatus et ex humerali Sacroque habitu tanquam hircus aut ursus hirsutus caput exserens, nec aliter plane, ac si quis lupum muliebribus velis ac redimiculis adornet. Provide barbae, simul cum Breviariis abbreviatis istis Romanis, ab Ecclesia Polona eliminentur, et mos priscus reducatur ac retineatur in Ecclesiis Polonis.

Quum Statuta et Constitutiones in Ecclesiis cathedralibus disponant, quod Canonici et Praelati obtinentes villas ac domos capitulares, promoti ad Episcopatus, dimittere easdem villas et domos Capitulis debent, et super hoc in sua receptione jurant, nihilominus tamen hiidem Dni Canonici episcopandi, quum primum dantur eis Episcopatus, dimittere easdem villas et domos nulla ratione volunt, sed mox Romam mittunt cum auro petitum a talibus juramentis absolutionem, quam tamen absolutionem solemniter et expresse jurarunt non modo non petere a Sede Apostolica, sed etiam ne oblatam quidem motu proprio suscipere, nec ea uti, tamen nituntur, nihili facientes perjurium illud neque ob id conscientiam ullam habent. Sicque a perjurio auspicantur Episcopatus suos, villas itaque et domos capitulares per reservationes Romanas et perjuria occupant, destruunt, conditionem debitam non faciunt, kmetones diripiunt, spoliant, depraedantur, bona ecclesiastica a vicinis non tuentur, fines bonorum a vicinis occupari sinunt, silvas excindunt, in domibus vero canonicalibus fratres et alios seculares dissolutos hospitantur, in quibus multa abominabilia patrantur; Capitula vero nequeunt in eosdem episcopandos et Episcopos tanquam in exemptos animadvertere, nec eos corrigere, ferrei enim per titulum episcopalem efficiuntur, peccant impune et licenter agunt omnia, quae eis libido suaserit, prout jam in plurimis experientia docuit. Per quos quidem tales Episcopos seu episcopandos dignitas jam pontificalis ita viluit, ut jam nomen Episcopi probro habeatur et universus ordo ecclesiasticus propter illos odio immenso aestuet apud seculares. Ad occurrendum igitur huic malo ac improbitati ferreorum hujusmodi Episcoporum, agendum erit ab omnibus Capitulis apud Episcopos, ut Statutum fiat synodale cum severissimis poenis pecuniariis adversus tales, hujusmodi absolutionem a juramento petentes et ea utentes, ac ut a Sanctissimo Pontifice petatur, adhibita etiam Regia promotióne, ne tales episcopandos absolvat ab hujusmodi juramento, quo uno solo vinculo res humanae in suo statu conservantur. Et bulla a Summo Pontifice super hoc expediatur, impensa omnium Capitulorum.

Diebus festis dimidia pars Sacrati Cantus in templis quasi perit sine fructu, dum alternatim organa et chorus Cantum inter se partiuntur, et dimidium ejus audienti populo quasi sufforatur, praecipue in „Gloria in excelsis Deo“, in Prosis, Patrem, Sanctus, Magnificat et hymnis, quae dum intra canendum ex toto et attente audiuntur, audientium mentes suavitate magna delectant et mentes ad Superna tollunt. Proinde videretur haec ordinatio facienda in Ecclesiis, ut his Canticis organum non intermiscatur, sed chorus haec omnia humana voce cantet et continuet in toto, organa sonent demum, primo intra Kyrieleyson, et vices illic alternas cum choro habeant, post finitum in toto „Gloria in excelsis“, dehinc post Epistolam, post finitam Prosam, post Sanctus seu post elevationem, et post „Ite missa est“ organa locum habeant ac modulatio fiat. Hoc enim modo habebitur in lucro totus ac integer Cantus ille Divinus ac angelicus.

Bannitio ecclesiasticarum personarum, jure utentium Romano, non satis, ut nunc apparet, prudenti consilio instituta initio fuit, quae latius, quam par est, vim

suam per abusum dilatans, perturbat justitiam hominum spiritualium, tollitque jus et repellit eos plerumque a fortunis eorum, quae justo jure eis debentur. Eam bannitionem Dni Episcopi ac Praesides Ecclesiarum invexerunt et instigant et urgent, pugnantes pro suis servitoribus, cognatis et amicis, quos tanquam intrusos quum nequeunt justitia in sacerdotiis, indebite eis collatis, tueri, vi atque terrore eos tuentur eorumque competitores, jus et justitiam habentes, a jure et a sacerdotiis bene impetratis bannitione repellunt, prohibentque Romam ad Summum tribunal appellare et jus illic suum prosequi, qua de causa citari Romam debebant aliqui Dni Episcopi. Quae quidem bannitio quum multum laedat jus ecclesiasticum, Ecclesiaeque virorum dignorum ac practicorum consilio orbatae plerumque in causis et negotiis suis labantur: agendum erit cum Dnis Episcopis, ut in hac Synodo consilium capiant, quatenus restringi et quibus terminis circumscribi deberet haec tam laxa banniendi licentia, ut posthac in generali Regni Conventu Statutum hoc banniticum sic emendetur, ut certus jam sit usus illius.

Dni Praelati et Canonici Cracovienses considerantes, esse plurimos adulatores et astutos haereticos penes Serenissimum Regem, considerantes mores, conatus et consilia eorum, qui Mtati illius ea suggerere dicuntur, quae a Regali Sanctitate sunt alienissima, considerantes insuper lubricam ac juvenilem ejus Mtatis aetatem, per quam affectus suos juveniles frenare in totum non potest, nisi senilis aetatis prudentia diriguntur: necessarium esse putaverunt, ut viri aliqui, graves, magna autoritate et longa rerum experientia praediti et in futurum longe prospicientes ac Reipublicae studiosi, adjungantur Suae Mtati ac in curiam Suae Mtatis in Lituaniam mittantur, qui illic adsint monitores et custodes salutis honorisque Regis ac Regni, quique in negotiis tam ecclesiasticae quam publicae rei scirent atque auderent Mtati Suae recta ac salutaria consilia dare. Idcirco rogandi erunt atque hortandi Dni Episcopi, tanquam Principes consilii publici et Praesides religionis, ut hac de re diligenter cogitent et consulant, et mitti curent ad Regem in Lituaniam ejusmodi viros ac Senatores, quorum vita esset inculpata, mores probati, prudentia singularis et maxima ac venerabilis apud Regem et apud alios omnes autoritas, qui et ab haeresi custodiant Regem et eum in rebus omnibus laudabiliter dirigant.

Abbates queruntur, quod subditi eorum satis superque laboribus castrorum Regiae Mtatis gravati, superaggravantur poduodis [1] ac ducturis Regiis, quarum tanta est frequentia ac immensitas, quod ad eas subeundas sufficere jam nequeant, quum equi ac jumenta eorum respiramen nullum habentes, fracti assiduo labore intereant ac moriantur, hominesque per hanc servitutem ad eos egestatis terminos redacti sint, ut mori potius quam vivere malint. Agendum erit, ut Dni Episcopi capto cum Abbatibus consilio intercedant apud Regiam Mtatem, ut ratio miserorum hominum habeatur, utque certus et diffinitus numerus poduodorum atque ducturarum annatim statuatur, qui Abbatibus et eorum subditis tolerabilis esse posset.

Quia in Processu [2] et Articulis a Rmo Dno Archiepiscopo missis positus fuit articulus de contributione cleri, difficulter assenserunt Dni Praelati et Canonici Cracovienses ad hanc contributionem, tum quod non videatur causa multum necessaria, tum vero quod clerus diocesis Cracoviensis intra hunc annum contribu-

---

[1] Wyraz polski „podwody". [2] Cf. 840.

tionem jam contulit ac solvit pro fabrica et adornanda Ecclesia Cracoviensi, insuper quod decimae rapiuntur et non dantur integrae. Utcunque tamen est, consentiant Nuncii ad contributionem, verum his conditionibus, ut omnes Dni Episcopi primi omnium solvant et reponant a suis personis contributionem, utque Dnus Archiepiscopus contributionem praecedentem, quam hoc tempore sine legitima causa et in praejudicium totius provinciae a clero dioecesis suae exegit, restituat ac in communem capsam reponat, ac ad hanc recens decernendam contributionem apponat et conjungat, quo notabilis aliqua summa exinde colligi possit. Et hoc ideo ea restitutio petatur, quia contributio Gnesnensis parva est, quia beneficia ejusdem diocesis Gnesnensis ad parvam taxam sunt aestimata, in diocesi autem Cracoviensi juste, exacte ac ad summum taxatio est facta. Retroactis autem seculis quum contributiones in clerum instituebantur, haec aequitas erga clerum diocesis Cracoviensis servabatur, quemadmodum de hoc Joannes Dlugoss, historicus et rerum nostrarum Polonicarum fidelis scriptor, crebrius in sua Historia sic meminit, quod clerus diocesis Cracoviensis nunquam solvebat ex integro illas contributiones, sed aut duas aut ad summum tres partes; habebatur siquidem in illis Synodis bona consideratio et respectus ad gravem taxam sacerdotiorum in diocesi Cracoviensi consistentium, quod ad summum valorem essent aestimata. Agendum itaque, ut Dnus Archiepiscopus Gnesnensis contributionem praeteritam restituat, ut beneficia in ejus et aliis diocesibus exiliter taxata retaxentur et aestimentur secundum verum eorum valorem, quo aequitas et aequalitas in hoc servetur, ut non alii plus, alii minus conferant, sed ut omnes ex aequo hoc tributum conferant, et nemini gravamen ac injuria fiat.

Admonendi erunt Dni Episcopi, ut Nuncios ad Concilium mittendos, viros dignos deligant, et Doctores eis idoneos adjungant, et eos ipsos Nuncios ad Concilium mitendos ipsi Dni Episcopi de suo provideant, non autem ex contributione cleri, quia clerus provinciae Gnesnensis non tenetur ire ad Concilium, sed soli Dni Episcopi. Quocirca Nuncii Capituli Cracoviensis una cum aliarum Ecclesiarum Nunciis nulla ratione consentiant, ut contributio cleri aut pars ejus aliqua converti deberet in Nuncios ad Concilium mittendos, quandoquidem ea contributio non pro Concilio, sed pro munere Regi donando decerni debet, ut ejus Mtas propensior reddatur ad causam Ecclesiae, fidei et cleri defendendam. Et in hac re Dni Nuncii fines mandati non excedant.

847. Juramentum Episcoporum in Synodo provinciali [1].

Petricoviae, 14 Junii 1551.

Ad Constitutiones Synodi Piotrcoviensis A. 1551 die XIIII Junii habitae id quoque pertinet:

Rmi Dni Archiepiscopus et Episcopi in Sacra Synodo provinciali Petrcoviae in Domino constituti, ad tollendam pravam hominum de se suspitionem circa confessionem fidei, in mei Notarii publici subscripti et Dnorum Nunciorum, a Capitulis Ecclesiarum cathedralium ad hanc S. praesentem synodalem Congregationem cum sufficientibus mandatis missorum, praesentia, ad articulos infrascriptos per me Joannem Ostrowski, publicum et praesentis Synodi scribam, interrogati, medio

[1] Rkp. 2716, str. 89 i nn. Cf. Orzechowski, Annales, ed. Działyński, str. 76.

corporali juramento, per Rmum videlicet Dnum Archiepiscopum [1] in RR. Dnorum Cracoviensis [2] et Varmiensis [3], et per ceteros RR. Dnos Episcopos in aliorum Episcoporum manibus vicissitudinarie praestito, singulariter singuli in hunc, qui sequitur, modum responderunt:

Et primo Rmus in Christo pater Dnus Nicolaus [1], Dei gratia Archiepiscopus Gnesnensis, Legatus natus et Primas:

Interrogatus, num credat articulos fidei? respondit per verbum: Credo firmissime.

Deinde interrogatus, num credat Sanctam Ecclesiam catholicam, Sanctorum communionem, carnis resurrectionem? respondit per verbum: Credo firmissime.

Item interrogatus de Ecclesia, ubi sit? respondit, eam esse in coelis triumphantem, in terris militantem, in purgatorio exspectantem. Ulterius interrogatus, num Spiritu S. regatur? respondit: Regitur. Et num possit errare? respondit: Non potest errare, quia verax est et regitur Spiritu S. Et dixit, quod post Christum in terris Papa seu Romanus Pontifex est caput Ecclesiae.

Item interrogatus, num credat Conciliis et Decretis Sanctorum patrum, ab Ecclesia catholica receptis aut usu publico approbatis? respondit per verbum: Credo.

Item, an credit, unumquemque Papae et Praelatis suis propter conscientiam, hoc est de necessitate salutis, obedire oportere interrogatus, respondit per verbum: Credo, quod Praelatis Ecclesiae, utputa Summo Pontifici et ceteris inferioribus de necessitate salutis est obediendum.

De dispositione clavium et indulgentiis interrogatus, respondit per verbum: Credo, merito passionis Domini nostri Jesu Christi.

Item interrogatus, an excommunicatio obliget excommunicatos a Praelatis? respondit per verbum: Credo, quod ligat et ita teneo et observo.

Item interrogatus, de sacramentis Ecclesiae quid sentiat? respondit per verbum: Sentio optime non secus, quam ut Ecclesia catholica observat; et dixit, ea esse septem in numero. Et ulterius interrogatus, an in sacramento Eucharistiae credat veritatem corporis et sanguinis Christi? respondit per verbum: Credo, vere et essentialiter in sacramento Eucharistiae esse veritatem corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi.

Demum interrogatus, num credat, sub altera specie tandem contineri, quantum sub utraque? respondit: Credo, virtute verborum Dei. Et an extra sumptionem sit verum corpus Christi? respondit, quod est et illud veneratur.

Item interrogatus, an credat, utramque speciem extra Missam ad sumendum esse necessariam? respondit: Credo, unicam esse necessariam et non utramque extra Missam summendam.

Item interrogatus, an communicavit anno praesenti? respondit per verbum: Communicavi extra Missam sub una specie et credo, laicis non esse necessariam utramque speciem. Et an celebravit Missam? respondit: Celebravi in principio Synodi. Et an etiam subditos diocesis suae sub utraque specie procuravit aut procurari fecit? respondit, quod nunquam et immo restitit.

Item de partibus poenitentiae interrogatus, et quot sint in numero, et quas ponat poenitentiae partes? respondit, esse tres, videlicet confessionem, contritionem

[1] Dzierzgowski. [2] A. Zebrzydowski. [3] St. Hosii.

et satisfactionem. De satisfactione quid sentiat interrogatus? respondit per verbum: Sentio, prout Sancta Ecclesia Romana docet et tenet; et dixit, quod satisfactio est voluntaria susceptio poenae injunctae a sacerdote.

Item interrogatus, an confiteatur? respondit, quod semper, quando accedit ad sacramentum altaris. Et ubi? respondit: Ubicumque me tunc esse contigerit. Et cui? Bartholomaeo de Znena [1], discreto sacerdoti et Capellano meo.

Item interrogatus, an credat, Missam esse verum sacrificium, et an credat, Christum in eo a corpore suo, quod est Ecclesia, per ministerium sacerdotis offerri? respondit per verbum: Credo, ut articulatur, vere et essentialiter.

Item, an totum Canonem pronunciet interrogatus? respondit, quod totum et integerrimum. Et an Sanctorum commemorationem non intermittat in Canone similiter interrogatus? respondit negative, quod non intermittit.

Item interrogatus, quid sentiat de Sanctorum veneratione, invocatione, commemoratione, reliquiis? respondit: Sanctos Dei venerandos, amandos, invocandos et sequendos, non autem adorandos, quos dixit esse vera membra et vasa Christi, amicos Dei, de quorum reliquiis bene sentit ita, ut Ecclesia Romana docet.

Item interrogatus, quid sentiat de purgatorio? respondit per verbum: Credo et sentio, esse purgatorium, et dico esse locum, ubi poena exluitur pro peccatis debita.

Item, quid de orationibus, sacrificiis, elemosynis et aliis piis operibus, quae fiunt pro mortuis, an eis prosint, sentiat, interrogatus? respondit per verbum: Sentio et credo, orationes, sacrificia, elemosynas et alia pia opera prodesse mortuis.

Item interrogatus, an credat, nos in fide Christi bonis mereri a Deo temporalia beneficia? respondit per verbum: Credo, nedum temporalia verum et aeterna bonis operibus, in fide tamen Christi, mereri.

Interrogatus, an credat Ecclesia vitam aeternam? respondit per verbum: Credo et animam immortalem.

Item, an credat, sacerdotes a solis Episcopis et ipsis consecratis ordinari interrogatus? respondit: Credo, et non ab aliis.

Item, de confirmatione quid sentiat interrogatus? respondit per verbum: Credo, esse sacramentum Ecclesiae ita, ut Ecclesia S. catholica observat et sentit, et per solos Episcopos debet confirmari.

Item de extrema unctione quid sentiat interrogatus? respondendo dixit, esse sacramentum Ecclesiae, unum inter cetera sacramenta.

Item de caeremoniis Ecclesiae, utpote de processionibus, thurificationibus, benedictionibus aquae, salis, cineris et aliarum rerum, an bonae et piae sint, et an efficaciam habeant, quid sentiat interrogatus? respondendo dixit, quae caeremoniae debent in Ecclesia fieri, et ita observat. De benedictionibus autem aquae, salis, cineris et aliarum rerum interrogatus? respondit, quod habent efficaciam virtute verborum Dei, et alias, prout Ecclesia Romana hactenus observat, credit.

Item interrogatus, an credat, vota monastica pia et religiosa esse, respondit per verbum: Credo et dico, esse tria, castitatem, obedientiam et voluntariam paupertatem. Et dixit, quod ista tria sunt fructus fidei.

Item, an credat, servanda esse jejunia ab Ecclesia instituta, et an in iis delectus ciborum servandus sit interrogatus? respondit per verbum: Credo, esse

---

[1] = ze Żnina.

servanda jejunia, et credo, quod delectus ciborum in illis servandus est propter praeceptum Ecclesiae, cui semper obediendum est.

De libero arbitrio quid sentiat interrogatus? respondit per verbum: Credo, esse liberum arbitrium secundum doctrinam Ecclesiae catholicae, nam si hoc non esset, Concilia et Decreta Sanctorum patrum et Ecclesiae nulla essent.

Item interrogatus, an habeat libros Lutheranos aut sequacium Sacramentariorum, Boëmorum etc.? respondit, se nullos habere haereticorum suspectorum libros. Et an illos legat? respondit, nunquam se legisse.

Item, quid de coelibatu et quid de sacerdotum matrimonio sentiat, interrogatus? clare respondit per verbum: Sentio, coelibatum esse a sacerdotibus observandum, quibus matrimonium non esse necessarium, allego et immo nego, esse necessarium.

Item interrogatus, imagines et campanae num sint benedicendae, honorandae et in Ecclesia retinendae? respondendo dixit, imagines et campanas esse in Ecclesia catholica tenendas, ut sint librae laicorum legere nescientium, et non esse adorandas.

Item interrogatus, an tolerat in sua praesentia in dubium revocare articulos fidei et quaestiones ventilare? respondit, quod non tolerat et immo restitit, et non admitit, articulos fidei in sui praesentia in dubium revocare et quaestiones ventilare.

Item interrogatus, an in aula sua foveat et promoveat homines suspectos de haeresi? respondit, se neminem in curia sua suspectum de haeresi habere.

Item ultimo interrogatus, an faveat et patrocinetur impiis dogmatibus, quae pugnant cum doctrina Ecclesiae orthodoxae Romanae? respondit: Non faveo et immo omnes perversas doctrinas condemno.

Rmus in Christo pater Dnus Andreas [1], Dei gratia Episcopus Cracoviensis:

Imprimis, num credat articulos fidei interrogatus? respondit per verbum: Credo integre,

Item interrogatus, num credat Sanctam Ecclesiam catholicam, Sanctorum communionem et carnis resurrectionem? respondit per verbum: Credo firmissime, ut in Symbolo.

Item interrogatus de Ecclesia, ubi sit? respondit, Ecclesiam esse in coelo triumphantem, in terra militantem et in purgatorio exspectantem. Et an Spiritu S. regatur? respondit confitenter, quod regitur. Et num possit errare? respondit, quod nunquam errare potest. Et an Papa seu Romanus Pontifex sit hujus Ecclesiae post Christum caput in terris? respondit, quod sic, Christus est caput Ecclesiae et Papa Vicarius ejus.

Item interrogatus, num credat Conciliis et Decretis Sanctorum patrum, ab Ecclesia catholica receptis aut usu publico approbatis? respondit per verbum: Credo, istis videlicet, et non aliis, quae Ecclesia S. tenet.

Item interrogatus, an credat, unumquemque Papae et Praelatis suis propter conscientiam, hoc est de necessitate salutis obedire oportere? respondit per verbum: Credo, obediendum esse de necessitate salutis.

Item de dispensatione clavium et indulgentiis quid sentiat interrogatus? respondit per verbum: Sentio ita, prout Ecclesia S. catholica tenet et observat, et non aliter.

---

[1] Zebrzydowski.

Item, an excommunicatio obliget excommunicatos a Praelatis interrogatus? respondit per verbum: Sentio et credo ita, quod excommunicatio ligat virtute clavium Ecclesiae.

Item interrogatus, de sacramentis Ecclesiae quid sentiat, et quot sint numero, et an in sacramento Eucharistiae credat veritatem corporis et sanguinis Christi? respondit per verbum: Sentio ita, prout in S. Ecclesia catholica observatur, et dico, esse septem sacramenta Ecclesiae, et credo integritatem in sacramento Eucharistiae esse veritatem corporis Christi et sanguinis.

Item interrogatus, num credat, sub altera specie tantumdem contineri, quantum sub utraque, et an extra sumptionem sit verum corpus Christi? respondit per verbum: Credo, tantumdem contineri sub una, quantum sub utraque specie, et credo confidenter, extra sumptionem esse verum corpus Christi, quod reconditur in ciborio.

Item interrogatus, num credat, utramque speciem extra Missam ad summendum esse necessariam? respondit per verbum: Credo, tantum unicam esse necessariam et non utramque laicis sumendam.

Item interrogatus, an communicavit anno praesenti et an celebravit Missam? respondit, quod celebravit. Et interrogatus, si extra Missam communicat et quando? respondit, quod communicat sub una specie. Et an Ecclesia subditos diocesis suae sub utraque specie procuravit aut procurari fecit? respondit, quod nunquam sub utraque, sed tantum sub una.

Item de partibus poenitentiae quid sentiat interrogatus, et quantum sint in numero, ut dicat, qui respondit, ita se de partibus poenitentiae sentire, prout Ecclesia catholica observat, et dixit, poenitentiae partes esse tres, videlicet confessionem, contritionem et satisfactionem.

Interrogatus etiam, quid de satisfactione sentiat? respondendo dixit, se non posse satisfacere, quantum ex eo est, sed ex merito passionis Domini nostri Jesu Christi, unde satisfactio ipsa procedit.

Item interrogatus, an confiteatur? et ubi? et cui? respondit, quod confitetur saepe, quando accedere vult ad altaris sacramentum, confitetur suo confessori, et anno praesenti confessus Missam celebravit primum pro festo Paschae [1] in sua cathedrali Wladislaviensi [2], dum illius Episcopatum agebat, et deinde pro festo Pentecostes [3] in Dybow [4].

Item interrogatus, an credat, Missam esse verum sacrificium, et an credat, Christum in eo a corpore suo, quod est Ecclesia, per ministerium sacerdotis offerri? respondit per verbum: Credo, vere et essentialiter ut articulatur.

Item interrogatus, an Canonem totum pronunciet? respondit, quod totum et integrum, nihil addendo nec minuendo.

Item, an Sanctorum commemorationem non intermittat in Canone interrogatus? respondit negative per verbum: Non intermitto, sed totum pronuncio.

Item, quid sentiat de Sanctorum veneratione, invocatione, commemoratione et reliquiis interrogatus? respondit, Sanctos Dei omnes et eorum ac Ecclesiae reliquias venerari et invocare debere.

Item interrogatus, quid de purgatorio sentiat, quid de orationibus? respondit per verbum: Credo, esse purgatorium, ut Ecclesia catholica tenet.

---

1 29 Martii 1551. 2 Cf. 601 et sqq. 3 17 Maji 1551. 4 Cf. 631 et sqq.

Deinde interrogatus, quid de orationibus, sacrificiis, elemosynis et aliis piis operibus, quae fiunt pro mortuis, an eis prosint, sentiat? respondit per verbum: Credo, quod prosint.

Item interrogatus, an credat, nos in fide Christi bonis operibus mereri a Deo temporalia beneficia? respondit per verbum: Credo, et coelestia aeterna.

Tandem interrogatus, an Ecclesia credat vitam aeternam? respondit per verbum: Credo maxime, merito passionis Christi.

Item, an credat, sacerdotes a solis Episcopis et ipsis consecratis ordinari interrogatus? respondit: Credo, a nemine alio, nisi a solis Episcopis consecratis Presbyteros ordinari.

Item interrogatus, num credat, matrimonium esse sacramentum? respondit per verbum: Credo, unum esse ex septem.

Item interrogatus, quid credat de confirmatione? respondit per verbum: Credo, confirmationem esse sacramentum.

Item interrogatus, quid credat et sentiat de extrema unctione? respondit: Credo, unctionem extremam esse unum ex septem sacramentis Ecclesiae.

Item de caeremoniis Ecclesiae, utpote de processionibus, thurificationibus, benedictionibus aquae, salis, cineris et aliarum rerum, an bonae et piae sint, et an efficaciam habeant interrogatus, quid sentiat? respondit, caeremonias ipsas esse bonas et necessarias in Ecclesia retinendas et observandas, benedictionesque aquae et aliarum rerum dixit habere efficaciam virtute verborum Dei.

Item interrogatus, an vota monastica pia et religiosa esse credat? respondit per verbum: Credo.

Item, an credat, servanda esse jejunia ab Ecclesia instituta, et an in iis delectus ciborum servandus sit interrogatus? respondit per verbum: Credo.

Item de libero arbitrio interrogatus, quid sentiat? respondit, quod sentio, prout Ecclesia tenet et observat.

Item interrogatus, an habeat libros Lutheranos aut sequacium Sacramentariorum, Boëmorum etc.? respondendo dixit et fasssus est, se libros Lutheranos quidem habere, sed illos igne consumpturum synodaliter pollicitus est.

Item interrogatus, an tales legat libros? qui respondendo fassus est legere, sed illos in toto reprobat.

Quid autem de coelibatu et quid de sacerdotum matrimonio sentiat interrogatus? Coelibatum esse necessario a sacerdotibus servandum respondit, sed illis matrimonium recusandum et prohibendum dixit.

Item interrogatus, imagines et campanae num sint benedicendae, honorandae et in Ecclesia retinendae? respondit, merito et juste illas esse benedicendas et in Ecclesia catholica retinendas.

Item interrogatus, an in praesentia sua tolerat in dubium revocare articulos fidei et quaestiones ventilare? respondit, quod nunquam tolerat nec permittit et immo restitit.

Item interrogatus, an in aula sua foveat et promoveat homines suspectos de haeresi? respondit, quod non habet nec fovet, et si aliquos habuerat, illos quum intellexit esse suspectos, ex curia sua seclusos et alienatos jam pridem esse dixit.

Item ultimo interrogatus, an faveat et patrocinetur impiis dogmatibus, quae pugnant cum doctrina Ecclesiae orthodoxae Romanae? respondit, quod nullis perversis et ab Ecclesia catholica damnatis dogmatibus favet.

Rmus Dnus Joannes, Dei gratia Episcopus Wladislaviensis [1]:

Imprimis interrogatus, num credat articulos fidei? qui respondendo dixit, se esse membrum Ecclesiae, potuit tamen aliquando esse, quod non intellexit vel dubitavit de aliquibus, postea praestitit jusjurandum de fide orthodoxa catholica ad consecrationem suam. Et ita ad articulum primum interrogatus, respondit per verbum: Credo duodecim articulos fidei et illos summa cum veneratione amplector.

Interrogatus, num credat Sanctam Ecclesiam catholicam, Sanctorum communionem et carnis resurrectionem? respondit per verbum: Credo firmiter, ut articulatur.

Demum interrogatus de Ecclesia, ubi sit? qui respondendo dixit, esse diffusam per totum orbem terrarum ab ortu solis usque ad occasum, quae non includit haereticos, Saracenos et ceteros, qui sunt extra Ecclesiam, nisi vero Christi fideles. Et tandem ulterius interrogatus, num ipsa Ecclesia Spiritu S. regatur? Et nunquam potest errare, quia verax est. Deinde interrogatus, an Papa seu Romanus Pontifex sit caput hujus Ecclesiae in terris post Christum? respondit, ita esse, quod Romanus Pontifex post Christum est caput Ecclesiae in terris, tanquam Christi Vicarius.

Item interrogatus, num credat Conciliis et Decretis Sanctorum patrum, ab Ecclesia catholica receptis aut usu publico approbatis? respondit per verbum Credo et praesertim illis, quae in Spiritu S. fiunt sanctita et ideo tenenda.

Item interrogatus, an credat, unumquemque Papae et Praelatis suis propter conscientiam, hoc est de necessitate salutis obedire debere? respondit per verbum: Credo, obediendum esse.

Item interrogatus, de dispensatione clavium et indulgentiis quid sentiat? respondit per verbum: Sentio ita, prout merito passionis Domini nostri Jesu Christi Ecclesia catholica tenet et observat.

Item [2] interrogatus, de sacramentis Ecclesiae quid sentiat? respondit per verbum: Optime sentio et dico, ea esse septem in numero, unum tamen ex eis, puta Baptizmum, pono summe necessarium eo, quod sit janua aliorum, tamen et reliqua non contemno et immo etiam necessaria allego, sine tamen illis posse salvari, si non contemnentur. Et ulterius interrogatus, an in sacramento Eucharistiae credat veritatem corporis et sanguinis Christi? respondit per verbum: Credo maxime.

Item interrogatus, num credat, sub altera specie tantum contineri, quantum sub utraque, et an extra sumptionem sit verum corpus Christi? respondit per verbum: Credo, tantum contineri sub una specie, quantum sub utraque, virtute verborum Dei, quia potens est; extra sumptionem etiam credit esse verum Christi corpus, et illud veneratur.

Item interrogatus, num credat, utramque speciem extra Missam ad sumendum esse necessariam? respondit per verbum: Credo non aliter, necessariam esse, nisi quatinus observat Ecclesia catholica, et ipse aliquando ita sumo sub una specie, ubi credo, totum et integrum corpus Christi et sanguinem sub una specie sumi.

Item interrogatus, an communicavit anno praesenti et an celebravit Missam? respondit: Communicavi et Missam celebravi. Et interrogatus, quomodo extra Missam communicavit? respondit, sub una specie. Et an etiam subditos diocesis suae

---

[1] Drohojewski. [2] Ustęp o klątwie opuszczony.

sub utraque specie procuravit aut procurari fecit? respondit, quod nunquam et immo restitit.

Item interrogatus de partibus poenitentiae, quot sint numero et quas ponat poenitentiae partes? respondit, quod sunt tres et sentit de illis, ut Ecclesia catholica docet et tenet.

Item de satisfactione quid sentiat interrogatus? respondit: Sentio optime et dico, eam esse summe necessariam, ut Ecclesia catholica tenet.

Item interrogatus, an confiteatur, ubi et cui? respondit: Confiteor Deo patri quotidie, et Ministris Ecclesiae saepius, maxime quando accedit ad altaris sacramentum.

Item interrogatus, an credat, Missam esse verum sacrificium, et an credat, Christum in eo a corpore suo, quod est Ecclesia, per ministerium sacerdotis offeri? respondit per verbum: Credo plenarie, nam si non crederem, nunquam celebrarem.

Item interrogatus, an Canonem totum pronunciet? respondit, se totum et integerrimum pronunciare in sacrificio Missae.

Item interrogatus, an Sanctorum commemorationem non intermittat in Canone? respondit, quod non intermitto.

Item interrogatus, quid sentiat de Sanctorum veneratione, invocatione, commemoratione et reliquiis? respondit: Et si aliquando dubitaverim, tamen maxime teneo de veneratione, invocatione et commemoratione et eorum reliquiis, quia sunt vasa et organa Christi, et credo, illos invocandos debere, non tamen ut Deum sed ut amicos Dei.

Item interrogatus, quid sentiat de purgatorio? respondit: Quamvis nullum praeceptum habetur, credo tamen cum Ecclesia S. catholica, quod est purgatorium.

Item interrogatus, quid sentiat de orationibus, sacrificiis, elemosynis et aliis piis operibus, quae fiunt pro mortuis, an eis prosint? respondit per verbum: Credo, orationes et alia pia opera, quae fiunt pro mortuis, maxime esse necessarias, et credo, quod prosunt opera pia mortuis et orationes, et sum in eadem sententia, prout Ecclesia tenet catholica, et qui aliud sentiunt, dico, illos multum peccare.

Item interrogatus, an credat, nos in fide Christi bonis operibus mereri a Deo temporalia beneficia? respondit: Credo, posse temporalia beneficia operibus in fide Christi mereri.

Item interrogatus, an Ecclesia [1] vitam aeternam credat? respondit per verbum: Credo, prout in Symbolo.

Item interrogatus, an credat, sacerdotes a solis Episcopis et ipsis consecratis ordinari? respondit per verbum: Credo, sacerdotes ab Episcopis legitime ordinari et non ab aliis.

Item interrogatus, num credat, matrimonium esse sacramentum? respondit per verbum: Credo.

Item interrogatus, de confirmatione et extrema unctione quid sentiat, et an credat, esse Ecclesiae sacramenta? respondit: Sentio, ut Ecclesia catholica tenet, et credo maxime, esse sacramenta Ecclesiae.

Item de caeremoniis Ecclesiae, utpote de processionibus, thurificationibus, benedictionibus aquae, salis, cineris et aliarum rerum, an bonae et piae sint et an

---

[1] Sic!

efficaciam habeant, quid sentiat interrogatus? respondit: Sentio, prout Ecclesia tenet et observat, et dico, caeremonias Ecclesiae omnes bonas et necessarias esse, et credo, aquam benedictam et alias res per verba Christi habere efficaciam.

Item interrogatus, an vota monastica pia et religiosa esse credat? respondit per verbum: Credo et dico, esse tria, utputa castitatem, obedientiam et paupertatem, quae sunt opera pietatis.

Item, an credat, servanda esse jejunia ab Ecclesia instituta, et an in iis delectus ciborum servandus sit, interrogatus? respondit per verbum: Credo, jejunia servanda esse ita, quemadmodum mater S. Ecclesia servat, et delectum ciborum dico esse ita servandum, prout Ecclesia mandat, et solus servare volo, citra tamen discrimen salutis et valetudinis.

Item interrogatus, de libero arbitrio quid sentiat? respondit: Ita, quemadmodum Ecclesia catholica tenet.

Item interrogatus, an habeat libros Lutheranos aut sequacium Sacramentariorum, Boëmorum? respondit: Habeo quidem libros Lutheranos, sed non propterea, ut ex eis doceam, sed ut haberem, unde haereticos convincendos studeam, fretus permissione Sedis Apostolicae, quod liceret Episcopis illos legere; postquam autem intellexi, illos esse prohibitos [1], promitto, nunquam velle illis uti.

Item interrogatus, an legat hujusmodi libros suspectos? respondit: Legi siquidem, sed ex indulgentia Sedis Apostolicae, ut supra dixi, putabam id mihi licere; postquam autem est sublata ipsa indulgentia [1], amplius legere nolo.

Item interrogatus, an tolerat in praesentia sua in dubium revocare articulos fidei et quaestiones ventilare? respondit, quod non tolerat articulos fidei in praesentia sua in dubium revocare, sed tantundem admittit quaestiones facere, ut possit contrarium per solutiones vincere.

Item interrogatus, de coelibatu et sacerdotum matrimonio quid sentiat? respondit: Ita sentio, prout Ecclesia tenet, cui volo esse obediens, et dico, coelibatum esse observandum a sacerdotibus, quibus matrimonium non esse necessarium puto.

Item interrogatus, imagines et campanae num sint benedicendae, honorandae et in Ecclesia retinendae? respondit: Dico, esse merito benedicendas et in Ecclesia retinendas, sed tamen vellem, ut in aliquibus abusus tolleretur, ut sciatur, quomodo debeant honorari, nam a simplicibus coluntur ut Dii.

Item interrogatus, an in aula sua foveat et promoveat homines suspectos de haeresi? respondit, se nullum suspectum de haeresi in curia sua habere, praeter quendam Simonem sacerdotem de Vieliczka, sed tum nescivit, an aliquando suspectus fuerit de haeresi et quod sit per sententiam Dni Administratoris Cracoviensis [2] pronunciatus haereticus; ut autem intellexit, promisit, se illum ex curia sua allegaturum.

Item interrogatus, an faveat et patrocinetur impiis dogmatibus, quae pugnant cum doctrina Ecclesiae orthodoxae Romanae? respondit, quod non favet nec patrocinatur.

Rmus Dnus Andreas, Dei gratia Episcopus Plocensis [3]:

Imprimis interrogatus, num credat articulos fidei? respondit per verbum: Credo, prout in Symbolo.

---

[1] Zakaz ten wyszedł od Julijusza III, cf. 848. [2] J. Przerębski. [3] Noskowski.

servanda jejunia, et credo, quod delectus ciborum in illis servandus est propter praeceptum Ecclesiae, cui semper obediendum est.

De libero arbitrio quid sentiat interrogatus? respondit per verbum: Credo, esse liberum arbitrium secundum doctrinam Ecclesiae catholicae, nam si hoc non esset, Concilia et Decreta Sanctorum patrum et Ecclesiae nulla essent.

Item interrogatus, an habeat libros Lutheranos aut sequacium Sacramentariorum, Boëmorum etc.? respondit, se nullos habere haereticorum suspectorum libros. Et an illos legat? respondit, nunquam se legisse.

Item, quid de coelibatu et quid de sacerdotum matrimonio sentiat, interrogatus? clare respondit per verbum: Sentio, coelibatum esse a sacerdotibus observandum, quibus matrimonium non esse necessarium, allego et immo nego, esse necessarium.

Item interrogatus, imagines et campanae num sint benedicendae, honorandae et in Ecclesia retinendae? respondendo dixit, imagines et campanas esse in Ecclesia catholica tenendas, ut sint librae laicorum legere nescientium, et non esse adorandas.

Item interrogatus, an tolerat in sua praesentia in dubium revocare articulos fidei et quaestiones ventilare? respondit, quod non tolerat et immo restitit, et non admitit, articulos fidei in sui praesentia in dubium revocare et quaestiones ventilare.

Item interrogatus, an in aula sua foveat et promoveat homines suspectos de haeresi? respondit, se neminem in curia sua suspectum de haeresi habere.

Item ultimo interrogatus, an faveat et patrocinetur impiis dogmatibus, quae pugnant cum doctrina Ecclesiae orthodoxae Romanae? respondit: Non faveo et immo omnes perversas doctrinas condemno.

Rmus in Christo pater Dnus Andreas [1], Dei gratia Episcopus Cracoviensis:

Imprimis, num credat articulos fidei interrogatus? respondit per verbum: Credo integre,

Item interrogatus, num credat Sanctam Ecclesiam catholicam, Sanctorum communionem et carnis resurrectionem? respondit per verbum: Credo firmissime, ut in Symbolo.

Item interrogatus de Ecclesia, ubi sit? respondit, Ecclesiam esse in coelo triumphantem, in terra militantem et in purgatorio exspectantem. Et an Spiritu S. regatur? respondit confitenter, quod regitur. Et num possit errare? respondit, quod nunquam errare potest. Et an Papa seu Romanus Pontifex sit hujus Ecclesiae post Christum caput in terris? respondit, quod sic, Christus est caput Ecclesiae et Papa Vicarius ejus.

Item interrogatus, num credat Conciliis et Decretis Sanctorum patrum, ab Ecclesia catholica receptis aut usu publico approbatis? respondit per verbum: Credo, istis videlicet, et non aliis, quae Ecclesia S. tenet.

Item interrogatus, an credat, unumquemque Papae et Praelatis suis propter conscientiam, hoc est de necessitate salutis obedire oportere? respondit per verbum: Credo, obediendum esse de necessitate salutis.

Item de dispensatione clavium et indulgentiis quid sentiat interrogatus? respondit per verbum: Sentio ita, prout Ecclesia S. catholica tenet et observat, et non aliter.

---

[1] Zebrzydowski.

Item, an excommunicatio obliget excommunicatos a Praelatis interrogatus? respondit per verbum: Sentio et credo ita, quod excommunicatio ligat virtute clavium Ecclesiae.

Item interrogatus, de sacramentis Ecclesiae quid sentiat, et quot sint numero, et an in sacramento Eucharistiae credat veritatem corporis et sanguinis Christi? respondit per verbum: Sentio ita, prout in S. Ecclesia catholica observatur, et dico, esse septem sacramenta Ecclesiae, et credo integritatem in sacramento Eucharistiae esse veritatem corporis Christi et sanguinis.

Item interrogatus, num credat, sub altera specie tantumdem contineri, quantum sub utraque, et an extra sumptionem sit verum corpus Christi? respondit per verbum: Credo, tantumdem contineri sub una, quantum sub utraque specie, et credo confidenter, extra sumptionem esse verum corpus Christi, quod reconditur in ciborio.

Item interrogatus, num credat, utramque speciem extra Missam ad summendum esse necessariam? respondit per verbum: Credo, tantum unicam esse necessariam et non utramque laicis sumendam.

Item interrogatus, an communicavit anno praesenti et an celebravit Missam? respondit, quod celebravit. Et interrogatus, si extra Missam communicat et quando? respondit, quod communicat sub una specie. Et an Ecclesia subditos diocesis suae sub utraque specie procuravit aut procurari fecit? respondit, quod nunquam sub utraque, sed tantum sub una.

Item de partibus poenitentiae quid sentiat interrogatus, et quantum sint in numero, ut dicat, qui respondit, ita se de partibus poenitentiae sentire, prout Ecclesia catholica observat, et dixit, poenitentiae partes esse tres, videlicet confessionem, contritionem et satisfactionem.

Interrogatus etiam, quid de satisfactione sentiat? respondendo dixit, se non posse satisfacere, quantum ex eo est, sed ex merito passionis Domini nostri Jesu Christi, unde satisfactio ipsa procedit.

Item interrogatus, an confiteatur? et ubi? et cui? respondit, quod confitetur saepe, quando accedere vult ad altaris sacramentum, confitetur suo confessori, et anno praesenti confessus Missam celebravit primum pro festo Paschae [1] in sua cathedrali Wladislaviensi [2], dum illius Episcopatum agebat, et deinde pro festo Pentecostes [3] in Dybow [4].

Item interrogatus, an credat, Missam esse verum sacrificium, et an credat, Christum in eo a corpore suo, quod est Ecclesia, per ministerium sacerdotis offerri? respondit per verbum: Credo, vere et essentialiter ut articulatur.

Item interrogatus, an Canonem totum pronunciet? respondit, quod totum et integrum, nihil addendo nec minuendo.

Item, an Sanctorum commemorationem non intermittat in Canone interrogatus? respondit negative per verbum: Non intermitto, sed totum pronuncio.

Item, quid sentiat de Sanctorum veneratione, invocatione, commemoratione et reliquiis interrogatus? respondit, Sanctos Dei omnes et eorum ac Ecclesiae reliquias venerari et invocare debere.

Item interrogatus, quid de purgatorio sentiat, quid de orationibus? respondit per verbum: Credo, esse purgatorium, ut Ecclesia catholica tenet.

---

[1] 29 Martii 1551. [2] Cf. 601 et sqq. [3] 17 Maji 1551. [4] Cf. 631 et sqq.

Item interrogatus, quid de coelibatu et quid de sacerdotum matrimonio sentiat? respondit, coelibatum a sacerdotibus maxime necessario esse tenendum, quibus matrimonium non admittit, et imo vota talia illorum reprobat, nec posse juxta decreta Ecclesiae subsistere.

Item interrogatus, imagines et campanae num sint benedicendae, honorandae et in Ecclesia retinendae? respondit, benedicendas, honorandas et in Ecclesia retinendas esse.

Item interrogatus, an tolerat in praesentia sua in dubium revocare articulos fidei et quaestiones ventilare? respondit, quod nunquam tolerat nec patitur, et immo restitit.

Item interrogatus, an in aula foveat et promoveat sua homines suspectos de haeresi? respondit, quod non fovet nec promovet.

Item interrogatus, an faveat et patrocinetur impiis dogmatibus, quae pugnant cum doctrina Ecclesiae orthodoxae Romanae? respondit, quod non favet nec patrocinetur.

Rmus Dnus Leonardus [1], Dei gratia Episcopus Camenecensis:

Imprimis interrogatus, num credat articulos fidei? respondit per verbum: Credo et confiteor.

Deinde interrogatus, num credat Sanctam Ecclesiam catholicam, Sanctorum communionem et carnis resurrectionem? respondit per verbum: Credo.

Item interrogatus de Ecclesia, ubi sit, num Spiritu S. regatur, aut num possit errare, caput hujus Ecclesiae post Christum in terris an sit Papa seu Romanus Pontifex? respondit, quod est Ecclesia in coelo triumphans, in terra militans, in purgatorio patiens et exspectans, et regitur Spiritu S., ideo errare non potest. Ulterius autem respondendo dixit, quod caput Ecclesiae est Christus, Papa vero seu Romanus Pontifex respectu Christi Minister et respectu Ecclesiae caput et Minister.

Item interrogatus, num credat Conciliis et Decretis Sanctorum patrum, ab Ecclesia catholica receptis aut usu publico approbatis? respondit per verbum: Credo Conciliis in Spiritu S. congregatis et eorum Decretis, ab Ecclesia approbatis et receptis.

Item interrogatus, an credat, unumquemque Papae et Praelatis suis propter conscientiam, hoc est de necessitate salutis obedire oportere? respondit per verbum: Credo, Praelatis Ecclesiae utpote Summo Pontifici et ceteris inferioribus de necessitate salutis obediendum esse.

Item interrogatus, de dispensatione clavium et indulgentiis quid teneat et quomodo sentiat? respondit per verbum: Teneo, ut Ecclesia catholica observat, effectum tamen indulgentiarum non inde fore dico, nisi ex merito passionis Christi.

Item interrogatus, an excommunicatio obliget excommunicatos a Praelatis? respondit, quod obligat et ad culpam et ad poenam.

Item interrogatus, de sacramentis Ecclesiae quid sentiat, quot numero et quae, an in sacramento Eucharistiae credat veritatem corporis et sanguinis Christi? respondit per verbum: Sentio, prout Ecclesia catholica tenet, et dico, ea esse in numero septem, et credo, vere et effectualiter esse veritatem corporis Christi

---

[1] Słończewski.

et sanguinis in sacramento Eucharistiae, sunt enim sacramenta Ecclesiae catholicae vasa misericordiae et gratiae Dei.

Item interrogatus, num credat, sub altera specie tantundem contineri, quantum sub utraque, et an extra sumptionem sit verum corpus Christi? respondit per verbum: Credo, sufficere unam, quum totus Christus aeque sumitur sub una sicut sub utraque, et extra sumptionem credo esse verum corpus Christi.

Item interrogatus, num credat, utramque speciem extra Missam ad sumendum esse necessariam? respondit per verbum: Credo, sufficere unam et non utramque extra Missam ad sumendum esse necessariam, ut supra immediate dixi, et credo, infra Missam totum esse in calice et totum in pane vere et essentialiter.

Item interrogatus, an communicavit anno praesenti, an celebravit Missam et quomodo extra Missam communicavit, an etiam subditos diocesis suae sub utraque specie procuravit aut procurari fecit? respondit, quod communicavit et communicat frequenter et in firmitate sub una specie, aliquoties extra Missam communicavit, subditos suae diocesis sub utraque specie non procuravit nec procurare mandavit, et immo restitit.

Item interrogatus de partibus poenitentiae, quot numero et quas ponat poenitentiae partes, quid sentiat? respondit per verbum: Sentio, ut Schola Theologorum tenet, et dico, esse tres poenitentiae partes, confessionem, contritionem et satisfactionem.

Item interrogatus, quid sentiat de satisfactione? respondit, Christum Jesum pro nobis sufficientissime satisfecisse, verumtamen uniuscujusque satisfactionem talem, qualem potest homo facere, necessariam dixit, cujus efficacia ex passione Christi coram Deo valet.

Item interrogatus, an confiteatur, ubi et cui? respondit, quod confitetur frequenter, maxime quum ad sacramentum altaris accedere vult. Ubi? in Camieniecz [1] et Cracoviae. Et cui? semper sacerdoti discreto.

Item interrogatus, an credat, Missam esse verum sacrificium, et an credat, Christum in eo a corpore suo, quod est Ecclesia, per ministerium sacerdotis offeri? respondit per verbum: Credo, Missam esse verum sacrificium, et credo, ibi Christum realiter et essentialiter per ministerium sacerdotis offeri, non tamen eo modo prout in cruce cruenter, sed commemorando.

Item interrogatus, an totum Canonem pronunciet? respondit, quod integerrimum et totum.

Item interrogatus, an Sanctorum commemorationem non intermittat in Canone? respondit, qnod non intermittit et voce honorosa Canonem legit.

Item interrogatus, quid sentiat de Sanctorum veneratione, invocatione, commemoratione et reliquiis? respondit, quod sunt Sancti Dei omnes venerandi, amandi, invocandi, commemorandi et sequendi, non autem adorandi, de reliquiis autem illorum sentit, prout Ecclesia catholica tenet et observat.

Item interrogatus, quid sentiat de purgatorio? respondit, quod sentit, prout Ecclesia S. tenet, quum Scriptura clare de illo non loquitur.

Item interrogatus, quid de orationibus, sacrificiis, elemosynis et aliis piis operibus, quae fiunt pro mortuis, an eis prosint, sentiat? respondit, quod oratio-

---

[1] Podolski.

nes mortuis per modum suffragii prosunt, ita tamen illis prosunt, prout meruerunt, dum vixerunt.

Item interrogatus, an credat, nos in fide Christi bonis operibus mereri a Deo temporalia beneficia? respondit per verbum: Credo nedum temporalia, verum etiam et aeterna bonis operibus mereri.

Item interrogatus, an etiam vitam aeternam credat? respondit per verbum: Credo et exspecto.

Item interrogatus, an credat, sacerdotes a solis Episcopis et ipsis consecratis ordinari? respondit per verbum: Credo, sacerdotes a solis Episcopis debere ordinari et non per alios.

Item interrogatus, num credat, matrimonium, confirmationem et extremam unctionem esse sacramenta Ecclesiae? respondit per verbum: Credo vere et essentialiter.

Item interrogatus de caeremoniis Ecclesiae, utpote de processionibus, thurificationibus, benedictionibus aquae, salis, cineris et aliarum rerum, an bonae et piae sint et an efficaciam habeant, quid sentiat? respondit, caeremonias hujusmodi esse bonas et efficaces, non tamen ex se nec ex sua natura, sed ex passione Christi et verbo Dei, per quod consecrantur.

Item interrogatus, an vota monastica pia et religiosa esse credat? respondit per verbum: Credo esse religiosa, si pie et religiose conferantur, et quando non propter bona temporalia monachi efficiuntur.

Item interrogatus, an credat, servanda esse jejunia ab Ecclesia instituta, et an in iis delectus ciborum servandus sit? respondit per verbum: Credo, praedico et observo simul cum delecto ciborum, utinam tantum in anima, quantum in corpore.

Item interrogatus, de libero arbitrio quid sentiat? respondit: Credo, liberum arbitrium esse secundum doctrinam Ecclesiae catholicae.

Item interrogatus, an habeat libros Lutheranos aut sequacium Sacramentariorum, Boëmorum? respondit, quidem se habere libros Lutheranos, non ut illis consentiat, sed ut quaestionibus haereticis per contrarietatem obviare posset, propter autem autoritatem et mandatum Ecclesiae non vult illis uti.

Item interrogatus, an legat illos? respondit, quod legit, quum tamen denegatur, non leget.

Item interrogatus, quid de coelibatu, quid de sacerdotum matrimonio sentiat? respondit, quod nihil aliud nisi id, quod sentit universalis catholica Ecclesia, et ut sacerdotes in coelibatu permaneant dixit.

Item interrogatus, imagines et campanae num sint benedicendae, honorandae, et in Ecclesia retinendae? respondit, esse benedicendas et in Ecclesia retinendas.

Item interrogatus, an tolerat in praesencia sua in dubium revocare articulos fidei et quaestiones ventilare? respondit, quod tolerat, sed non libenter et tamen ubi potest, restitit, ubi autem non potest, desistit.

Item interrogatus, an in aula sua foveat et promoveat homines suspectos de haeresi? respondit, quod non fovet.

Item interrogatus ultimo, an faveat et patrocinetur impiis dogmatibus, quae pugnant cum doctrina Ecclesiae orthodoxae Romanae? respondit, quod nunquam favet nec patrocinatur.

848. Constitutiones Synodi Piotrcoviensis 1551 A. [1]

Petricoviae, 16 Junii 1551.

Confessio fidei. Propter exterminandam haeresim Lutheranam, quae in provincia Gnesnensi inolevit et radices egit, multosque in spiritualium ordine corripuit et infecit, ex decreto hujus S. Synodi in Domino congregati RR. Dni Archiepiscopus et Episcopi praesentes et absentium Nuncii Confessionem fidei catholicae, quam S. Romana Ecclesia confitetur, fecerunt, juxta formulam infra descriptam [2], cujus Confessionis confectus exstat libellus paraphrastice conscriptus [3], et quam etiam singuli Dni Episcopi absentes, Praelati et Canonici Ecclesiarum cathedralium et Collegiatarum in Capitulis suis, nec non Abbates cum suis et in eorum Conventibus omnes et singuli, atque etiam coram Archidiaconis in visitatione Ecclesiarum parochialium Plebani, aliique Presbyteri et clerici facere teneantur. Operae pretiumque esse censet Synodus ipsa, ut deiceps quicumque nominati fuerint aliquarum Ecclesiarum in provincia et primatia Gnesnensi Archiepiscopi et Episcopi, in manibus Nunciorum, post eorum nominationem et electionem ad postulandum eos per Capitula deputandorum, eandem Confessionem faciant, quam Confessionem reiterare sint obligati in primo suo ad Ecclesias et sponsas suas ingressu, circa juramentum in receptione ad Ecclesiam in medio Capituli praestari solitum. Ac Abbates ad Abbatias circa benedictionem, Plebani et clerici ad parochiales et ad alia quaecunque ecclesiastica beneficia cum cura et sine cura, etiam ad ordines Sacros promoveri volentes non suscipiantur, nisi quatenus prius similem fecerint fidei Confessionem sive recognitionem. Supplicandumque est Sanctae Sedi Apostolicae, ut Constitutionem hanc, bono et pio respectu factam, assensu suo ratam faciat. Quicunque autem post Confessionem factam comperti fuerint perjuri et haereticae pravitatis assertores, aut libros haereticos tenentes vel legentes, vel etiam cum haereticis commercia et familiaritatem habentes, aut eos in suis domibus sive famulitiis tolerantes, tales nisi admonitione praemissa destiterint, si fuerint Episcopi, S. Sedi Apostolicae per ejus Capitulum et Metropolitanum, si vero fuerint Ecclesiarum cathedralium Praelati aut Canonici, sive Abbates eorumque monachi, Episcopis et Capitulis, si collegiatarum et parochialium Rectores aliique beneficiati et clerici, loci Ordinariis deferantur legitime puniendi. Et cooperentur RR. Dni Archiepiscopus et Episcopi per Nuncios synodales, ut Regiae Mtatis auctoritate Dni Senatores seculares Ducatus Lithuaniae eandem Confessionem suscipiant, similiter et Senatus cum tota Nobilitate Regni Poloniae, dum feliciter in Poloniam ejus Mtas redierit.

De haereticis et libellis suspectis tollendis. Tametsi nihil dubitat S. Synodus, infra acta per RR. Dnos Archiepiscopos et Episcopos semper fuisse inviolabiter observata, ad majorem tamen cautellam decrevit, ut ipsi RR. Dni Archiepiscopi et Episcopi et ceteri beneficiati homines cujuscunque status, praeemi-

---

[1] Rękopis 2716, str. 44—80. [2] Cf. 849.

[3] P. t. „Confessio fidei catholicae", napisana przez St. Hozyjusza, wydrukowana po raz pierwszy w Krakowie r. 1553, późniéj zaś bardzo często przedrukowywana i na różne języki tłómaczona.

nentiae et conditionis, haereticos sive etiam de haeresi suspectos vel excommunicatos non teneant neque tolerent, illosque a familiaritate sua et colloquiis arceant, ac libros haereticos non habeant neque legant, sed neque disputationes de fide et ceteris articulis, qui nunc in dubium per haereticos revocantur, praesertim secularibus hominibus circa mensas fieri permittant, quin habeant penes se doctos homines, qui vacillantibus in fide ex S. Scriptura locos, quos non intellexerint, illis enodent declarentque sub poena quingentorum aureorum Ungaricalium in auro, Synodo irremissibiliter solvenda et per Synodum exigenda. Inter prandendum non jocos turpes aut verba vana sive levia fieri permittantur, sed seria et de Divinis rebus tractent, libros S. Scripturae more majorum nostrorum ac benedictiones et gratiarum actiones fieri faciant, servitoresque suos in Ecclesia primum, deinde ubique locorum honeste et reverenter sese gerere praecipiant, praesertim dum contra Divinissimum Eucharistiae sacramentum tergotenus vel parum decenter sese obvertunt.

Haereticis bona Ecclesiae non conferenda. Quia rectae rationis dictamini repugnat et omnium sanctionum dispositioni adversatur, hostes Ecclesiae de religionis scindenda unitate et subvertendo statu Ecclesiarum, semper solicitos veluti angues in sinu suo fovere et illis contrarium spirantibus honorem et fructum ac conservationem in bonis ecclesiasticis, pro tuenda religione orthodoxa et sustentatione pauperum dotatis, largiri, eosque talibus bonis praeficere: proinde Sacra decrevit Synodus, ne deinceps hominibus haeretica pravitate notatis vel de haeresi suspectis, castra, oppida, villae, praedia aliaque bona ecclesiastica in provisionem conferantur, sive in emphiteosim, ut vocant, sive ad beneplacitum, vel quocumque alio modo, sub poena quingentorum ducatorum auri in auro, irremissibiliter per Synodum exigendorum, et si quos ejusmodi habuerint de haeresi suspectos, eis bona ipsa et praefecturas auferant. Sunt nonnulli seculares hoc suspecto tempore bona ecclesiastica a quibusdam Episcopis in Domino defunctis aliisque spiritualibus hominibus modo praemisso illis concessa obtinentes, qui posthabita fide S. catholica haeresim Lutheranam complectuntur, haereticosque vel de haeresi suspectos apud se fovent, et homines subditos, ejusmodi bonorum colonos, in eundem errorem et periculum secum trahentes, a templis Sacris, confessione aliisque sacramentis Ecclesiae arcent. Ideo decrevit haec S. Synodus, tales omnes debere esse inabiles [1] ad ejusmodi provisiones et bona obtinenda, alioquin ad privandos eos, accepta super praemissis informatione sufficienti, per Ordinarios sub poena quingentorum ducatorum, Rmo Dno Archiepiscopo et ejus Ecclesiae Gnesnensi irremissibiliter persolvenda, a publicatione praesentium Constitutionum in duobus mensibus procedenda, vel eo non obstante, quod in tales concessiones Capitula, aut si sint monastica bona, fratres in monasteriis consenserint, sigillaque sua literis apposuerint; bona autem hujusmodi post privationem ad Dominos suos ecclesiasticos redire debent.

Ad abrogandam simoniac pravitatem et pactiones iniquas. Si quas spirituales personae cum satrapis aliisque hominibus tam spiritualibus quam secularibus pactiones quo ad Praelaturas, dignitates et quaecunque alia sacerdotia assequenda facerent, promittentes eis seu offerentes villas, decimas, pecunias aut quae-

---

1 = inhabiles.

cunque alia donaria: admonet et decrevit S. Synodus, a talibus debere abstineri. Utque Praelati, etiamsi illi sint Archiepiscopi vel Episcopi, vel quicunque clerici etiam regulares ante receptionem sui in tales praelaturas sint obstrincti et obligati ad repetenda hujusmodi donata, villas, decimas et alia bona, praesertim immobilia, alioqui ipsa Capitula, Universitates vel communitates possessionem dictarum dignitatum, et si regulares sunt, benedictionis munus Ordinarii talibus Praelatis denegare auctoritate hujusmodi Synodi tenebuntur, donec prius ea omnia, quae hoc pacto ad tempus vel perpetuo per illos cuipiam donata fuerint, ad proprietatem et dominium ac usumfructum Ecclesiae reducerentur, restituerentur et reincorporarentur.

Officium Ordinariorum in haereticos. Quoniam Dominis Ordinariis ante receptam Regiam omniumque suorum Privilegiorum confirmationem contra eos, qui in religione novatores se publice declarare jamjam licentiosius audent, agere et jure cum illis experiri non videbatur integrum, nuncque haereses in provinciam hanc invectae sunt, non sine magna vigilantia exterminandae: decrevit itaque S. Synodus, ut RR. Ordinarii pro debito vocationis suae ad tuendam gloriam Christi contra omnes et singulos cujuscunque dignitatis, status, praeeminentiae et ordinis fuerint haeresi infectos et suspectos, jurisdictionem suam exerceant, processusque legitimos instituant, resipiscentes vero et redeuntes ad gremium S. Matris Ecclesiae suscipiant, infirmos ac vacillantes confirment ac pristino sensui restituant, pertinaces vero et resipiscere nolentes censura ecclesiastica feriant, haereticos pronuncient et ad poenas legitimas juxta decreta constitutionesque Canonum et Statuta provincialia et Regni deputent, quod ipsum Vicarii quoque et Officiales eorum praestare sint astricti sub poena anathematis.

De Inquisitoribus haereticae pravitatis instituendis. Ut autem RR. Dni Ordinarii et eorum Vicarii ad praemissa exequenda magis sint expediti: decrevit S. Synodus, quatenus juxta Statuta provincialia priora quisque illorum Inquisitores haereticae pravitatis habeat in sua diocesi, eisque stipendium competens et honestum singulis annis vel annorum quartalibus solvat, et quoties fuerit necessarium visa insecuritate locorum famulos adhibeat sub poena centum marcarum per Synodum exigendum ita facturus. In Ecclesia etiam quotiens porriguntur eis ad osculandum Evangelia aut Sanctorum reliquiae et alia, quae fiunt illic caerimoniae, non ut somnolenti et oscitantes, sed erecti demumque acclinati cum exhibitione honoris erga osculanda et erga porrigenda ejusmodi Evangelia et reliquias sese gerant, Statuta provincialia de corrigendis clericorum moribus negligentia Praelatorum intermissa reassumantur et exequantur tam per Ordinarios et Capitula, quam etiam per Archidiaconos et Vicarios, et qui deflexerint ab officio, corrigantur et incorrigibiles puniantur, negligentes vero poena quingentorum aureorum in auro per Synodum percellantur.

De alendis studiosis. Decrescente numero doctorum virorum praesertim theologorum et jurisperitorum, qui Regno huic et Ecclesiae bono et honorifico usui esse possent: decrevit Synodus, ut RR. Dni Archiepiscopi et Episcopi singuli aliquot ingeniosos Minervaeque et indolis bonae juvenes in Studiis generalibus obedientiam S. Romanae Ecclesiae recognoscentes foveant, promoverique curent sumptibus et liberalitate suis, quae post Ecclesiae et pauperum necessaria in eum usum recte et sancte collocari debet.

De clericis vagis. Statutis prioribus inhaerentibus, decrevit S. Synodus, ut nullus Presbyterorum in aliqua Ecclesia sine licentia Praelati ejusdem Ecclesiae audeat praedicare verbum Dei sub poena synodali.

De habendis et providendis Suffraganeis. Nonnulli moderni Dni Episcopi vel jam non tenent Suffraganeos in suis diocesibus, vel si tenent, bona et decimas, quibus sustentari deberent, eis abstulerunt, id quod videri est in Cracoviensi, Wladislaviensi et Posnaniensi Ecclesiis; interea vero in muneribus episcopalibus obeundis maximus fit neglectus et error, non sine scandalo et murmurationibus hominum secularium, tenacitatis crimine non modo Dnos Episcopos, verum etiam Capitula et clerum universum propterea incusantium. Consulere itaque et obviare volens huic incommodo haec S. Synodus injunxit serio RR. Dnis Episcopis, ut Suffraganeos teneant in suis diocesibus et provideant competenter bonaque et decimas, quae dudum pro eis destinata sunt, quaeque receperunt, infra hinc et unius mensis spatium a die publicationis restituant sub poena quingentorum florenorum, cui sese exnunc submittere debent, per Synodum exigentes.

De victu et vestitu clericorum. Statuit S. Synodus, ut in victu et vestitu spiritualium omnium vetera Statuta et Canones observentur et per loci Ordinarios exequantur, quum esse inutile consideret, membranas Statutis implere et aliorum salubriter institutorum nullum usum et observationem in Dei Ecclesia esse.

Rokietis Ordinarii utantur, Suffraganei ex religiosis promoti non utantur. Praepostero quodam modo irrepsit in ordinem nostrum ecclesiasticum, quod Episcopi, qui de jure et consuetudine rokietas deferre debent, non semper tamen deferunt, religiosi vero in Episcopos promoti, quibus jura prohibent deferre, rokietas deferunt ipsoque facto excommunicati sunt. Quare decrevit Synodus, ut Dni seculares juxta Sacrorum Canonum constitutiones et laudabilem consuetudinem rokietati incedant, religiosi vero Episcopi, utpote Suffraganei et alii, rokietas non deferant, sed neque vestes sericas, variegatas seu figuratas, sub poena centum marcarum per Synodum exigenda, in usu habeant.

De Praefectis opprimentibus subditos Ecclesiarum. Solent nonnulli Dni Episcopi et ceteri beneficiati eorumque Capitanei et episcopalium bonorum Praefecti abuti potestate in subditos Ecclesiae, quos gravant operis gravibus, insuetis et indebitis rapinis et spoliationibus afficiunt, et dum miseri illi questum hujusmodi injurias gravaminaque sua veniunt ad Capitula, eos propterea afflictis afflictionem addentes incarcerant, verberant poenasque novas ipsis infligunt, non paternum animum suum in hoc declarando. Proinde admonet S. Synodus Dnos Episcopos, ut desistant et suos factores et Capitaneos contineant a talibus, meminerintque, se esse non tyrannos sed patres pios et in Apostolorum locis constitutos; non permittant etiam gravari et injuriis affici in decimisque damnificari pauperes Plebanos a Procuratoribus bonorum episcopalium, contra quos frequenter querellae ad Capitula perferuntur, quin potius tueri eos mandent, pacem eorum turbari a quoque, quoad possunt, non sinant.

Et quia Respublica ecclesiastica provinciae Gnesnensis Decretis in Comiciis Regni importune extortis in juribus ac Privilegiis libertatibusque suis est gravata et labefactata non alia de causa, quam quod creduntur RR. Dni Archiepiscopi et Episcopi, illic in Senatu praesentes et loca sua tenentes, non ut debent

attenti esse in tuendis suis et Ecclesiarum juribus, ut videlicet ipsa jura ac libertates per Mtatem Regiam et praedecessores suos confirmata et juramento etiam sancita, in suo robore conserventur ac manuteneantur. Licet autem ipsi RR. Dni asserebant, se in omni Conventu summis conatibus et omni diligentia, ne talia decreta promulgarentur, licet ne quicquam impedire ac se opponere consuevisse: admonendas attamen corum Dominationes censet et admonet haec Synodus, ut jura Privilegiaque sua ac Ecclesiarum et monasteriorum attentius et magis cordate ac strenue de cetero custodiant, non patianturque, fieri Decreta sive Statuta, juribus suis et Ecclesiarum ac monasteriorum noxia et adversa. Ubi vero intentum suum tenere aliter non possunt, dilationem ad consultandum desuper cum Capitulis suis favore et gratia Regiae Mtatis obtinere curent obtineantque.

De manutenendis Privilegiis monasteriorum. Ille quoque gravis et antea inauditus videtur esse injuriae ictus, monasteriis inflictus, quod quum deberent jura ac Privilegia ipsorum manuteneri et illibata custodiri, ea ipsa Privilegia et jura irritantur et infringuntur, dum ponuntur in Abbatias, vel etiam in Abbatum coadjutorias seculares personae regulam nunquam professi, revera non monasteriorum neque etiam talium personarum salutis causa, sed duntaxat, ut cupidini et ambitioni illorum satisfiat. Quare decrevit S. Synodus, ut RR. Dni locorum Ordinarii offici sui, quod tuendis rebus monasticis debent, sint memores, ut ipsi ab intrudendis in illa secularibus personis abstineant, per aliosque quoscunque id fieri non patiantur, quin juxta Statuta provincialia super intendant, uti veros ac bonos Pastores decet, et occurrente cujuscumque Abbatiae vacatione viros maturos de gremio sui Capituli pro die constituta electionis ad monasteria sic vacantia mittant, qui hujusmodi electioni intersint diligenterque Conventus monasteriorum admoneant, quo in monasteriis eligantur et promoveantur Abbates viri graves, regulae periti, vitae sanctimonia conspicui et rebus gerendis non inutiles. Si vero tales Conventus mere, libere ac simpliciter secularem in Sacris constitutum eligere mutuo consensu voluerint, talis nec prius benedicatur nec ejus electio approbetur, quoad professionem omnium substantialium regulae in manibus Ordinarii, habitu prius regulari suscepto, solemniter fecerit.

Attendens S. Synodus, religiosos, qui speciali voto alicui regulae atque ordini se obstringunt, ab activa vita et curis mundi hujus solutos esse et orationi atque contemplationi vacare debere, solique illi coelesti vitae mancipatos esse: proinde decrevit, ut monasteriorum et Conventuum Abbates et ceteri Priores praecipuam curam de instituendis fratribus in monasteriis eorum existentibus habeant, et cum binos et binos singulis bienniis in Celebri Universitate Cracoviensi, ut bonis imbuantur literis, ex praescripto Statutorum vetustorum provincialium fovere teneantur, diligenter curent, ut ex Studio revocati et qui diligentiarum suarum fructum per se ferunt, in monasteriis aliis fratribus in Sacris literis autores probatos praelegant, ipsique monachi et religiosi ceteris horis, quae illis ab officiis Divinis supersunt, lectioni et recitationi Divinarum Scripturarum intendant et in illis se exerceant ita, ut urgente necessitate ad regendas plebes et illas administratione sacramentorum ac verbo Divino pabulandas, de licentia Superioris per loci Ordinarios juxta dispositionem juris communis assumi et in partem solicitudinis curae animarum vocari valeant. Sed quum in nonnullis monasteriis Privilegia et dotationes reperiri dicuntur, per quae illa monasteria ex ordinationibus fundatorum

ad servandum certum numerum puerorum Nobilium arbitrio Ordinariorum deputandorum obligantur: ob id decrevit S. Synodus, ut singuli Ordinarii in suis diocesibus omnium monasteriorum Privilegia certo ad id electo competenti termino per se aut aliquos, de medio Capituli sui ad id deputatos, revideant, et ubi vel in spiritualibus vel in temporalibus illorum Privilegiorum usus intermissus esset, ad hoc diligenter superintendant, communicatoque consilio et assensu, in monasteriis praesertim Cisterciensis ordinis, exemplis illorum Comissarii sedulo curent, ut Privilegia monasteriorium in eorum dispositione conservarentur. Si autem aliqui Abbates suorum Privilegiorum usum amisisse per negligentiam reperti fuerint, super ea re Ordinarii sufficiens examen et informationem recipiant, ac ne detrimentum inde ordo vel bona monasteriorum incurrant, cum Capitulis suis provideant.

Quemadmodum ad diocesim Wladislaviensem pertinebant semper et pertinent terrae Cujaviae et Pomeraniae, Dnus vero Episcopus Wladislawiensis in suis Processibus ac literis scribit se Episcopum Cujaviensem: admonet Synodus, ut Dtio Sua scribat se Episcopum non Cujaviensem sed Wladislaviensem et Pomeraniae, sub quo nomine intelligi potest Cujavia et Pomerania, ne Pomerania processu temporis se alienet a districtu Wladislaviensi.

Breviariorum, quae Romana vulgo vocantur, frequens nimium usus, propter quod in Ecclesiis, ubi juxta veterem et dudum coeptum usum Missae, horae aliaque Divina officia decantantur, qui eisdem officiis intersunt, plane rudes et eorum, quae audiunt, ignari sunt, tantum abest, ut Vicarios ibi suos, si quando erraverint, corrigere et errorem illorum rectificare sciant vel possint: admonentur itaque RR. Dni Ordinarii per Synodum, ut provideant, quo usus Breviariorum solitorum seu alias eorum, juxta quae cantantur in Ecclesia officia Divina, frequentior habeatur, Breviaria vero illa, quae Romana vocantur, cum rariore usu nempe pro itinerantibus vel ad illos duntaxat, qui indultum orandi juxta illa Breviaria a Sede Apostolica obtinuerunt, restinguantur.

Librorum Missalium et Breviariorum penuria et defectu laboratur: quare rogantur RR. Dni Ordinarii, ut ad imprimenda Missalia ipsa ac Breviaria et Agendas curam auctoritatemque suam adhibeant, et committant aliquibus viris, qui imprimi ea faciant Venetiis, pecuniamque qui expenderent suam, cum lucro rehabituri, ea vero Missalia, quae Rmi Dni Archiepiscopi Gnesnensis opera Lugduni imprimentur, S. Synodus declaravit, esse in universa provincia observanda, atque decrevit, illa per omnes status ecclesiastici viros pro illorum Ecclesiis et personis comparanda et habenda sub poena synodali, irremissibiliter per locorum Ordinarios ex visitatione Archidiaconorum exigenda.

Clerus Regni Poloniae universus queritur de magno gravamine, quo afficitur a Capitaneis Regni et eorum Vicecapitaneis, qui non exequuntur Statutum contra excommunicatos editum, sed ut volunt se ponant judices super censurarum validitate praetextu illius particulae „Juste excommunicati“ etc., vel jubent coram se controversiam fieri. Et quoniam Capitanei locorum habent suos articulos quatuor, Statuto Regni praescriptos, quos judicant, neque a jure ecclesiastico fit ad eos appellatio, atque constituere se judices causarum ecclesiasticarum non possunt: rogat clerus universus, ut ab hac difficultate iniqua sit solutus, Capitaneique obmissis his, quae ad eos non pertinent, executionem Statuti, cujus solius causa ad eos

cum literis significatorialibus Ordinariorum et censuris venitur, faciant, et si noluerint, RR. Dni loci Ordinarii censura ecclesiastica monitione praemissa eos afficiant; rogandaque est Regia Mtas, ut juxta contenta istius articuli literas suas ad Capitaneos dari faciat severeque eis mandet, ut nulla disputatione seu cognitione praemissa de censurarum validitate, neque etiam facto aliquo processu judiciario sed mox visis literis significatorialibus Ordinariorum praedictis, ad executionem Statuti contra excommunicatos procedant, idque exequantur, Rmique Dni Ordinarii literas mandati a S. R. Mtate ad instar illarum, quas R. Dnus Archiepiscopus modernus Gnesnensis expedire curavit, similiter expediant, quae praesentibus Statutis inserantur.

Ad obviandum novo gravamini, quo clerus affici incipit a quibusdam Ordinariis, contributionem extra Synodum provinciae instituentibus in diocesibus: inhaerendo decretis in Synodis prioribus factis, decernendum statuit et decrevit haec S. Synodus, ut nullus Ordinariorum extra Synodum provinciae generalem quamcunque et quocunque nomine contributionem appellatam in sua diocesi sub poena arbitraria, per Synodum provincialem imponenda, statuat neque decernat, nisi Capitulum et clerus diocesis, visa necessitate Ecclesiae vel Pastoris sui, ad eam constituendam expresse consenserint; in Synodo vero provinciali vel etiam in diocesiana aliqua urgente necessitate evidenti quotienscunque contributio aliqua decernetur, illam quisque Ordinariorum imprimis solvat in manus collectorum, per loci Ordinarios cum Capitulis eligendorum, alioqui ad solvendam eandem contributionem nullus de clero cogi debebit. Collectores vero per Episcopos et Capitula delegendi debent esse jurati, et hujusmodi contributionem nemini praeter scientiam vel assensum Episcopi ac Capituli extradere audebunt.

Licet Sacrorum Canonum sanctionibus et Statutis provincialibus de dispensandis per Ordinarios pecuniis et rebus ab intestatis derelictis sit constitutum, quia tamen nonnulli Ordinarii abutebantur in hoc praerogativa a jure ipsis concessa, pecuniasque et res praedictas ab intestato remanentes in usus suos sevocabant aut servitoribus suis vel aliis personis, quibus non deberent, conferebant et donabant: statuit S. Synodus, ut de cetero de rebus hujusmodi non ni juxta Statuta provincialia disponant, sub poena arbitraria Synodi in secus facientes constituenda.

Quoniam bona pars fertonum missalium et aliorum proventuum Ecclesiae jam periit et quotidie magis ac magis diminuitur ex eo, quod plerique Dominorum spiritualium et secularium pulsis inde colonis et ad hunc modum desertatis in praediaque seu piscinas aut prata redactis villis suis, agris, sine mansis cmethonalibus non pendunt ex eisdem illos proventus Ecclesiis, qui a colonis illic residentibus pendebantur: Statuto providendum est, ut de talibus villis, agris et mansis desertatis idem illi proventus, missalia et fertones solvantur personis ecclesiasticis, ad quos pertinent, quemadmodum ante desertationem et in praedia sive in piscinas redactionem solvebantur, quo Ecclesiae suis non fraudentur dotibus.

Onera fabricae Ecclesiarum cathedralium juxta dispositionem Statutorum provincialium principaliter incunbunt RR. Dnis Ordinariis, utpote qui duas illius partes ferre obligantur, ex consequenti vero Capitulis partem tertiam dare debentibus. Nihilominus tamen pravitate et vitio temporum jam inolevit, quod nonnulli Dni Ordinarii solutionem fabricae non praestant, atque ita neque a Ca-

pitulis expenditur, interea vero Ecclesiae stillicidiis perviae corrumpuntur, deformantur et nisi mature consultum foret, pleraeque brevi collaberentur. In quibusdam quoque Ecclesiis, ut in Posnaniensi et aliis sunt quaedam majora onera, utpote vestes et vasa S., organa, campanae, vinum, cera, oleum et alia, quae Dni Episcopi curare et ferre tenentur, non tamen quantum debent, aliquid ferre volunt, quin in Capitula rejiciunt: quare decrevit Synodus, ut deinceps Dni Episcopi in ferendis tam fabrica quam oneribus non sint remissi et negligentes, quin ea, quae debent, ferrant, aut si ab istis oneribus liberi et absoluti in futurum esse velint, assignent decimarum suarum episcopalium partem Capitulis, unde talia onera subportent, quemadmodum in aliquibus Ecclesiis est factum.

Castra episcopalia comitti solent contra Statuta capitularia per Dnos Episcopos in receptione adjurari solita hominibus, qui et emungunt subditos et ad dimittenda ejusmodi castra sunt difficillimi. Decrevit itaque Synodus, ut de cetero Statuta praedicta non sine gravibus causis edita in observationem et executionem reponantur et serventur, castraque episcopalia fratribus de medio Capituli comittantur.

De bannitionibus. Frequentibus ex Cancellaria S. Mtatis Regiae citationum contra personas ecclesiasticas in causis mere spiritualibus emanationibus jurisdictio ecclesiastica et praesertim Sedis Apostolicae enervari coepit: quare per Nuncios ex Synodo deputandos apud S. Mtatem R. diligenter agendum S. Synodus decrevit, ut hujusmodi citationes nunquam in causis mere spiritualibus decernerentur neque extraderentur.

Catechismus ab haereticis confectus circumfertur passim inter christicolas et catholicos non absque periculo eorum: operae pretiumque est, ut ad excludendum eundem Catechismum haereticum conficiatur catholicus.

Libros Lutheranos, quos aliqui Dni Episcopi in hac S. Synodo habere confessi sunt [1], decrevit Synodus ipsa, conformans se Constitutionibus de mandato et Decretis Sanctissimi Dni nostri Papae Julii tertii moderni factis, ut ejusmodi libros haereticos ad unum omnes ad R. Dnum Archiepiscopum Gnesnensem cremandos tradant, deinceps vero eos non teneant nec legant, legique et haberi in suis curiis prohibeant, sub poena quingentorum aureorum, Synodo irremissionabiliter solvendorum, et aliis poenis in Constitutione et Decretis SS. Dni N. expressis.

Subditi ex bonis episcopalibus fugiunt et clandestine se transportant ad secularium bona, antehac vero secularium subditi fugiebant ad ecclesiasticorum bona, unde colligi facile possunt, eos ab ecclesiasticis injuriose admodum tractari: quare admonentur RR. Dni Episcopi et ceteri beneficiati, ut Procuratores bonorum suorum sic instituant ac dirigant, quod subditos eorum ultra eą, quae debita solitaque sunt, non gravent et neque mulctis emungant.

Commissarii et Visitatores monasteriorum sic visitationes obeant, quod monasteria ipsa non gravent sumptibus, veniantque illuc non magno commitatu sed mediocri, et visitatione citra omnem moram absoluta non amplius illic immorando discedant, et vacantia Abbatia sine praesentia duorum de Capitulo

---

1 Cf. 847.

ejus diocesis, in qua est sita, deputatorum, ad electionem futuri Abbatis non procedant.

Expedit valde rationibus ecclesiasticis, ut in aula Regiae Mtatis aliqui RR. Dni Episcopi saltem per vices inter se constitutas immorentur: quare injungitur per Synodum Dominationibus illorum Rmis ejus rei ratio recte ex usu constituenda.

Petrus [1] Abbas Bliedzoviensis [2] perhibetur non vanis indiciis, Abbatiam non legitime neque canonice ingressus, nimirum qui Nobili Nicolao Przethoczki ex pactione quadam iniqua et illicita villas duas ejusdem Abbatiae concessisse dicitur, dictumque Przethoczki, hominem alioqui de haeresi suspectum ferunt, qui quotiens ad se venit, non solum eum tolerat, verum etiam oeconomiae et rerum monasticarum gubernia illi permittere accusatur: proinde injungit Synodus Commissario ordinis Cisterciensis, ad quem pertinet illud monasterium, ut si ei dictam electionem canonicam esse non constat, per se vel vice sui Abbate viciniore Vicecommissario deputato, re hac explorata debite et comperta partione, in qua praedicta, Abbatem praefatum deponat ex Abbatia, aliumque in ipsius locum legitime constituat, qui et administrationem monasterii ac bonorum plenam ac totalem habeat, et villas duas monasticas a Nicolao Przethoczki repetat omnino et recuperet, si vero canonica electio comperta est vel fuerit, et Ordinarius illum benedicere denegaverit, licebit ei electo benedictionem a Metropolitano juxta Cisterciensia Privilegia petere.

Rutheni aliique Scismatici, quicumque ad gremium et unionem Sanctae matris Ecclesiae venire et S. baptisma suscipere voluerint, baptisentur juxta formam in Pontificali contentam.

In Majori Polonia Slesiam versus multae Ecclesiae ab annis jam compluribus sunt absque Rectoribus, Nobiles vero patroni illarum dotibus et fundis earum occupatis, Plebanos praesentare non curant neque volunt, non sine periculo Christi fidelium, quos sacerdotes apostatae illic vagabundi prava doctrina imbuunt in suamque perducunt perfidiam. Supplicandum est a Synodo Regiae Mtati, quatenus dignaretur dari jubere mandata seu literas patentes suas ad universos Nobiles praefatos, eisque praecipere severe, ut ad Ecclesias praedictas Rectoribus suis vacuas citra tergiversationem et dilationem longiorem Dnis loci Ordinariis praesentent, et nisi id fecerint, fiat Ordinariis ipsis talibus Ecclesiis de Rectoribus juxta jura canonica facultas providendi.

Expositum est, quod in diocesi Posnaniensi et quibusdam aliis praetextu piarum donationum alienare fundos et decimas Ecclesiarum suarum nonnulli Episcopi consueverant, accepta occulte pecuniae summa ab his, quibus donationes ejusmodi facere se simulant et fingunt, quo quidem nomine magna pars proventuum, qui ad cathedrales Ecclesias pertinuerunt, similiterque fundorum interiit: quod ut ne fiat de cetero, injungit S. Synodus praedicto moderno Posnaniensi et aliis omnibus Dnis Ordinariis, quo a talibus iniquis alienationibus abstineant, alioqui secus facientes poenis synodalibus deputentur.

---

[1] Mitręga ze Lwowka. Archiwum teologiczne, I 492.

[2] Bledzewo niem. Blesen w wojew. poznańskiém, opactwo Cystersów; w rkp. przez pomyłkę „Bliechoviensis".

Statuto Regni est cautum, ut excommunicati non habeant loca in judiciis secularibus, neque ad dicenda testimonia sunt abiles, id quod judicibus quoque spiritualibus per hanc Synodum proponitur et injungitur, diligenter esse observandum.

Vicarii omnium Ecclesiarum cathedralium praeter Wladislaviensem immunes et exempti a contributionibus quoties decernuntur: quare decrevit Synodus, ut Vicarii quoque Wladislavienses praedicti aliis aequiparentur, a contributioneque instar aliorum immunes habeantur.

Postremo quoniam frustra est jura condere, nisi legitimae executioni mandarentur, multaeque exstant Synodorum praeteritarum Constitutiones, quae hactenus suis caruerunt executionibus et effectu: decrevit Synodus, ut Rmus Dnus Archiepiscopus Gneznensis colligi faciat quam primum omnes et singulas Constitutiones synodales provinciae antiquas et novas, easque formis excudi et excussas in unum volumen redigi curet, et tam Dominatio Sua Rma, quam etiam alii Dni Episcopi in suis diocesibus in executionem ponant, miserique et afflicti cleri commiserationem tandem capiant et eam tueantur pro sua virili, sumptibus facultatibusque suis nihil parcendo, quod postquam fecerint, Dominus Deus eis vitam producet in hoc seculo, in futuro vero proemia dabit aeterna.

Haec Sacra provincialis Synodus propter honestandas primicias Regni Regiae Mtatis et declarare volens cleri universi erga Suam Mtatem propensionem ac affectum, decrevit unanimiter contributionem duplam cum dimidia, hoc est a qualibet marca argenti florenos decem in moneta aestimata per grossos duodecim semel, et iterum per alios duodecim semel, tertio vero per grossos sex, ut sint in tota ratione contributionis duplae et semi decretae grossi triginta, per beneficiatos solvendi pro hac vice tantum, infra hinc et diem festum S. Lucae Evangelistae [1] proxime futurum.

Sed quoniam haec ipsa Sacra Synodus provincialis decreta Synodorum praeteritarum revolvens, comperit protestationem in Synodo, de Anno Domini 1539 in eodem loco pro festo Ascensionis Domini celebrata [2], nomine omnium Capitulorum et Abbatum factam fuisse, si et in quantum contributio aliqua laudanda foret, se illam juxta antiquam taxam non soluturos sed secundum novam taxam, quia tamen molendina mensarum RR. Dnorum Archiepiscopi et Posnaniensis ac Plocensis Episcoporum, ac Praelaturae et canonicatus Gnesnensis et Plocensis, metropolitanae et cathedralis, ac Abbatiae Gnesnensis dioceseos, Collegiataque Lanciciensis minus juste taxatae fuerunt: decrevit haec ipsa Synodus, ut primo quoque tempore mediis juramentis per exactores dictorum RR. Dnorum Archiepiscopi et Episcoporum fideliter taxa coram Dnis de Capitulo per eosdem Dnos Ordinarios et Capitula deputandos et proventuum supputatio fieret, hoc idemque Praelati ac Canonici et Abbates supradicti similiter facere sint obligati, alioqui nisi hujusmodi taxa praemissa fuerit, ceteri omnes ad solvendam talem contributionem non erunt obligati. Ea tamen desuper ratione adhibita, quod ubi juxta novam taxam proventus beneficiorum ad marcam argenti non sunt reducti, pro marca argenti decem floreni pecuniae supputentur, et ab aliis solvatur, manuales vero Vicarii gratialistae et Presbyteri non beneficiati per tres grossos,

---

[1] 18 Octobris 1551. [2] 15 Maji 1539, Petricoviae.

ministri ac Ecclesiarum campanatores, organistae, cantores et sacristae, quilibet duos grossos solvere sit obstrictus.

Ad exigendam vero hujusmodi contributionem RR. Dni in metropolitanis unum et Capitulum alterum de gremio Capituli collectores deputabunt, qui ambo ratione laboris decem marcas pecuniae ex eadem contributione inter se partientur; succolectores quoque, quos ipsi RR. Dni in Ecclesiis collegiatis deputabunt quatuor, singuli trium marcarum solario contenti esse debebunt.

Decrevit insuper S. Synodus, ut succolectores eo modo deputati pecunias contributionis ad metropolitanas et cathedrales Ecclesias deferant, et in manus generalium collectorum consignent, ac rationem eisdem collectoribus sufficientem faciant, generales vero collectores pecuniam omnem ex contributione totius diocesis collectam in Capitulis deponant, ac rationem sufficientem coram Capitulis praesentibus specialibus Ordinariorium nunciis ad id deputatis faciant, in Synodo vero provinciali proxime futura singula Capitula per Nuncios suos eidem Synodo de contributione percepta rationem reddere erunt obstricta.

Ad quam quidem contributionem persolvendam S. Synodus Rmum Dnum Archiepiscopum Leopoliensem et ejus Suffraganeos ac universum clerum, similiter RR. Dnos Episcopos Magni Ducatus Lithuaniae et eorum clerum decrevit esse obligatos.

Omnes autem pecuniarum summas ex ea contributione collectas ad primam requisitionem R. Dni Archiepiscopi Gneznensis, Capitula dictarum Ecclesiarum Suae Dtioni R. mittere tenebuntur; Rmus autem Dnus Archiepiscopus eandem totam contributionem in Thesaurum Sacrae Mtatis Regiae consignari curabit.

Datum Piotrcoviae in Synodo provinciali ibidem celebrata, sedecima mensis Junii Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo primo [1].

---

[1] Obecnych na synodzie biskupów, opatów i delegatów kapituł katedralnych rękopis 2716 nie wymienia. Delegatami kapituły krakowskiéj na ten synod byli Gątkowski i Kijewski, cf. 842 et sqq., delegatami zaś kapituły płockiéj, według Wypisów C. Walewskiego z Akt kapitulnych płockich, str. 100, kanonicy płoccy Jan Ostrowidzki i dr. obojga prawa Wojciech Starorzempski; delegaci innych kapituł nie są znani. Z opatów był widocznie obecny Jan Wysocki, cf. 689, o innych nic niewiadomo. Co się tyczy biskupów samych, z przysięgi wykonanéj przez nich d. 14 czerwca r. 1551, cf. 847, wypływa, że na synodzie byli tylko obecni: Dzierzgowski, Zebrzydowski, Drohojowski, Noskowski, Słończewski, jako téż nie należący do prowincyi gnieźnieńskiéj St. Hozyjusz. Izdbieński z Poznania i Algimunt z Wilna z pewnością na synodzie nie byli, cf. 659 et 662, ale dlaczego także inni w Piotrkowie się nie jawili: Starzechowski ze Lwowa, Dziaduski z Przemyśla, Andruszewicz z Kijowa, Wierzbicki z Miednik, jako téż biskup łucki, Jerzy Chwalczewski lub Walery Protaszewicz, gdyż niewiadomo, który z nich w r. 1551 tę godność piastował, nie da się na razie dla braku źródeł współczesnych rozsądzić. Starzechowski nie przybył prawdopodobnie dla starości, liczył już bowiem 77 rok życia, Dziaduski zaś widocznie z obawy przed Orzechowskim; współczesny mu zresztą St. Górski widział w nim tylko „mnicha odludnego, dzikiego i niestworzonego do dzisiejszego wieku". Zbiór Pamiętników J. U Niemcewicza, IV 41. — Andruszewicza niebytność nie daje się niczém wyjaśnić, o tych zaś innych przeszła do potomności także nie bardzo pochlebna opinia współczesnych. Wierzbicki, biskup żmudzki, był jakby wykapany Noskowski, żył cały widocznie tylko w mamonie i dla mamony. Niesiecki w wyd. Bobrowicza, IX 313, i Baliński w Pamiętnikach o królowéj Barbarze, II 78. — Chwalczewski zaś był za życia tylko „mercator i raptor", a o Protaszewiczu również niesie podanie, że jako biskup łucki „patrzył obojętnie na

849. Forma juramenti [1].

Petricoviae, 16 Junii 1551.

Forma juramenti juxta Statuta provincialia, noviter et postremo Piotrcoviae synodaliter edita, propter tollendam omnem suspicionem haereticae pravitatis, ut quilibet Episcopus in sua diocesi id diligenter observet, neminemque investire ad officium parochiatus praesumat, nisi prius juramentum fecerit in hunc, qui sequitur, modum:

Ego N. praesentatus ad Ecclesiam parochialem in N., juro Deo Omnipotenti et Sanctis ejus, in omnibus sui Rmi Dni loci Ordinarii, mei Episcopi . . . . . [2] omnes et singulos articulos fidei Ecclesiae Romanae, in quibus a Sua R. Dtiene generaliter et specifice interrogatus et examinatus sum, ita me firmiter credere et tenere, nunc et in futurum semper crediturum et observaturum, prout SS. nunc Ecclesia Romana, cujus caput et Vicarius Christi in terris est Summus Pontifex Romanus, nec non Concilia SS. patrum et S. Synodus provincialis Regni Poloniae Piotrcoviensis, proxime transacta, docuerunt, instituerunt, praescripserunt, confirmaverunt et observare praeceperunt. Ita me Deus adjuvet et hoc S. Evangelium.

Tenor articulorum, super quibus interrogati Plebani jurare tenentur flexis genibus positisque in S. Evangelio duobus digitis, ad quemvis articulum promittendum:

Credo et juro.
Credo duodecem articulos fidei catholicae.
Credo Ecclesiam S. regi Spiritu S., quae non potest errare.
Credo hujus Ecclesiae caput in terris Papam seu Romanum Pontificem.
Credo Conciliis et Decretis SS. patrum, usu publico approbatis.
Credo, unumquemque Papae et Praelatis suis propter conscientiam, hoc est de necessitate salutis obedire in omnibus et per omnia oportere.
Credo de dispensatione clavium et indulgentiis.
Credo, quod excommunicatio obliget excommunicatos a Praelatis.
Credo, sacramenta numero cum Ecclesia Romana esse septem.
Credo, in sacramento Eucharistiae veritatem corporis et sanguinis Christi esse.
Credo, sub altera specie tantum contineri, quantum sub utraque.
Credo, extremam sumptionem [3] esse verum corpus Christi.
Credo, utramque speciem extra Missam non esse necessariam.
Credo poenitentiam cum ejus partibus.
Credo, Missam esse sacrificium verum, et in ea Christum a corpore suo, quod est Ecclesia, per ministerium sacerdotis offerri.
Credo, Canonem totum in Missa pronunciare opus esse.
Credo, Sanctorum commemorationem in Canone non intermittendam.

---

rozwijającą się reformacyją religijną". Łukaszewicz, Dzieje kościołów wyznania helweckiego w Małéj Polsce, str. 46. — Uchański wreszcie? Papież nie potwierdził go na biskupstwie jako podejrzanego o herezyją, i jako biskup z pewnością na synodzie nie zasiadał, ale czy nie przybył był do Piotrkowa jako delegat kapituły chełmskiéj, trudno orzéc stanowczo.

[1] Rękopis 2716, str. 127—120. [2] Miejsce zatarte na jeden wyraz.

[3] Pierwotnie „unctionem", poprawione na „sumptionem".

Credo Sanctorum venerationem, invocationem et commemorationem.
Credo post hanc vitam purgatorium, in quo animae fidelium purgantur in vitam aeternam.
Credo, orationes, sacrificia, elemosynas et alia pia opera, quae fiunt pro mortuis, eis prodesse.
Credo, nos in fide Christi bonis operibus mereri a Deo temporalia beneficia, etiam et vitam aeternam.
Credo, sacerdotes a solis Episcopis consecratis ordinari.
Credo, matrimonium, confirmationem, extremam unctionem esse sacramenta.
Credo, caeremonias Ecclesiae, utpote processiones, thurrificationes, benedictiones aquae, salis, cineris, herbarum, candelarum, thurris, myrrhae et aliorum, pias esse et efficaciam habere.
Credo, vota monastica pia et religiosa esse.
Credo, servanda esse jejunia, ab Ecclesia instituta, et delectum ciborum servandum.
Credo, me non habere libros Luteranos et sequacium ejus, nec eos me legisse, et si quos habeo, eos promitto suo Episcopo tradere ad comburendum.
Credo, matrimonium sacerdotum non esse licitum imo haereticum.
Credo, imagines, campanas esse benedicendas, honorandas et in Ecclesia retinendas.
Juro, me non fovere nec promovere homines suspectos de haeresi, nec patrocinari impiis dogmatibus, quae pugnant cum doctrina Ecclesiae orthodoxae Romanae.

850. A. Zebrzydowski contra Conradum Krupek [1].

Cracoviae, 22 Octobris 1551.

Actum in castro Cracoviensi, feria 5 festi S. Cordulae virginis 1551. Reverendissimi Episcopi Cracoviensis contra Conradum Krupek. Ministerialis terrestris Martinus Brzvmyenski cum Generosis ac Nobilibus Zegota Marczinowski, Jacobo Marczinowski, Andrea Thegoborski, Joanne Othwinowski, Adamo Klobukowski, Joanne Invalski, Hieronymo Konarski, Petro Lapka, Nicodemo Łąkinski, Nicolao Beski, Stanislao Beski, Thoma Gruszeczki, Stanislao Moraviczki et Petro Moraviczki, Stanislao Dzyebakowski, Stanislao Vazinski, Stanislao Dąbrowski, Valentino Piskorzowski, Nicolao Boczkowski, Stanislao Lyvbochowski, Casparo Wyeruski, Joanne Przipkowski, Christophero Gyeraltowski et Valentino Gyebultowski, coram officio castrensi capitaneali Cracoviensi et Actis praesentibus libere recognoverunt: Quia ipsis die hesterna, hoc est feria 4 festi SS. Undecim millia Virginum proxime praeterita est protestatum ex parte Rmi Dni Andreae Zebrzidowski, Dei gratia Episcopi Cracoviensis, in curia Suae R. Ptatis Cracoviae, quam Sua R. Ptas paratam se offerebat in eorum praesentia quemlibet mittere in suum conspectum

---

[1] Liber iuscriptionum castri Crac., LXIII 762 — 763. Nie ze wszystkiém zgodnie z aktami 850—854 opowiada całe to zajście w Dziejach w koronie polskiéj, wyd. Turowskiego str. 31 i nn., Łukasz Górnicki, w r. 1551 dworzanin Andrzeja Zebrzydowskiego i naoczny świadek całego wydarzenia. Że zresztą sprawę z Krupką wywołał biskup nie dla gorliwości religijnéj, lecz żeby wymóc na papieżu dla siebie „menses Apostolicos" jako „fructum suorum laborum", nie może wobec zbioru jego listów, cf. 722 et sqq., ulegać żadnéj wątpliwości; niedziw téż, że współcześni nie uważali za legalne postępowania biskupa z Krupką, które nawet gniewy króla na Zebrzydowskiego ściągnęło. Cf 739.

et ad tribunal judicii sui spiritualis, quod fundavit ad judicationem causae Famati Conradi Krupek de Przeczlavicze, ad Suae Ptatis praesentiam citati, eratque aperta janua minor et patebat cuilibet intranti et exeunti tota die et alia hostia ad habitationes ejusdem curiae, sed Conradus Crupek, ita ut cum amicis ac servitoribus armati Cracoviam venerunt, requirebant illis aperire valvam magnam curiae ejusdem, et quum illis responsum esset, quod per minorem januam poterant intrare, noluerunt. Recognoverunt etiam, multos se vidisse armatos, qui cum tumultu ad judicium venire volebant cum praefato Conrado Krupek ejusque amicis. Item ipse Petrus Lapka et Mathias Comirowski recognoverunt, quia ipsos idem R. Dnus Andreas, Episcopus Cracoviensis, misit circiter horam decimam octavam aut decimam nonam diei ejusdem ad praefatum Conradum Krupek citatum, requirens eum nomine Suae R. Ptatis narransque ei, Suam R. Ptatem resedisse pro tribunali, jamque tempus esse, ut ille ad judicium compareret, sed non comparuit. Et ita contra ipsum Conradum Crupek ex officio Suae R. Ptatis processum est juridice, sicut contra hominem aperta haeresi maculatum atque haereticum.

851. Idem contra Martinum Zborowski [1].

Cracoviae, 23 Octobris 1551.

Actum in castro Cracoviensi, feria 6 post festum SS. Undecem millium virginum Anno Domini 1551. Reverendissimi Dni Episcopi Cracoviensis contra Magnificum Palatinum Kalissiensem. Ministerialis terrestris Petrus Mnijszek de Stradomija cum Nobilibus, Andrea Pawlowski et Stanislao Zarski, coram officio castrensi capitaneali Cracoviensi et Actis praesentibus libere recognoverunt: Quia ipsis die hesterna, hoc est feria 5 festi S. Cordulae virginis [2] proxime praeterita ex parte R. Dni Andreae Zebrzidowski, Dei gratia Episcopi Cracoviensis, in curia Suae R. Ptatis Cracoviae est protestatum, quod quamvis Magnificus Martinus Zborowski, Palatinus Kalissiensis, Szidloviensis ac Odolanoviensis Capitaneus, feria 4 festi SS. Undecem millia virginum proxime praeterita, curiam ipsius R. Dni Episcopi Cracoviensis ad judicium Suae R. Ptatis ingredi noluerat per januam sive portam minorem, quam appellavit lyssyą ijamą [3], die tamen hesterna, hoc est feria 5 festi S. Cordulae per eandem januam est ingressus in eandem curiam Suae R. Ptatis, quem ipsi in eadem curia praestiterunt sive invenerunt, de qua quidem curia per eandem januam ipsis praesentibus idem Magnificus Palatinus Kalissiensis egressus est. Item eis est protestatum, quod viderunt valvam seu portam magnam ejusdem curiae seraculo occlusam, duntaxat januam apertam, per quam ipse Magnificus Palatinus Kalissiensis egressus est ita, ut per eandem prius fuerat ingressus.

852. Conradus Krupek contra A. Zebrzydowski [4].

Cracoviae, 23 Octobris 1551.

Actum in castro Cracoviensi, feria 6 post festum SS. Undecem millia virginum Anno Domini 1551. Conradi Krupek contra Reverendissimum Dnum Epi-

---

[1] L. c., LXIII 764. [2] 22 Octobris. [3] = lisią jamą.
[4] Liber inscriptionum castri Crac., LXIII 765—766.

scopum Cracoviensem. Vozni zyemski Stanislaw Smach s Proszovicz y szlyachti wyelye, yako Vrodzeni Jarosch Osolinski, Mykolay Olyessniczki, Stanislaw, Andrzey y Krzisztow Miszkowsczi, Pawel Sączignyewski, Kszisztow Gnoyenski, stanawsze oblicznije przed vrządem nynyeyszim, iawnye y dobrowolnye zesnali, ysz Slyachetny Conrad Krupek Przeczlawski swyathczil imi [1] y ynszemij wyelye dobremi lyudzmi vyari godnemij, ve ssrode przeszlą [2] przeczyw ządzv biskupovy Crakowskyemv y Capitulye iego, ijsz ten tho xąndz biskup Crakowskij pozwawszi thego to Conrada Krupke Przeczlawskyego przed sye y przed sąd swoij in causa haeresis, y rok yemu na srodę przeslą limitowal, prziczim czi wsiszczi y inszich wyelye belo. Thedi hora judicii jam adveniente zebral multos satellites do dworu swego, nathocziwszi tamze dzyal, pixides, bombardas, tormenta et alios apparatus bellicos nagotowawszi, a tam zamknąwszi dwor swoy wssithkyemij wroty, osadzil forte yedne, ktorą slowye, ku veszczyv zostawil. I thę tesz osadziwszi draby dobrze zbroynemij, ognye tesz nanyecziwszi v dzyal dlya prethkyego strzelyanya, yesliby Conrad Krupek w dwor wszedl, aby nany bilo strzelyano. A gdi iusz przyblyzalo sye ku godzynye oney, którey myal becz sąd, tedi kyedy iusz przerzeczoni Conrad chczyal przistepicz z Yego Msczą panem voyevodą Caliskim tilko, a przitim z malim pocztem inschich przijaczyol, ktore myal ku radzye swey, yako w tak vazney rzeczi y wyelkyey, tedi tam iego od tey forti, ktora bila kv vessczyv zostawyona, xąndz biskup Cracowski per satellites suos odbyel, odepchnal, odrazil a tam iego sluzebniczi volali, grozili, ysz iestliby przesdzyąky [3] chczyal wnyscz, ze bedą zbiczij, postrzelyanij. A tam potim xandz biskup zapomnyawszi obyetnicze swyey, którą obyeczal przes posli swoie, videlicet per Generosos Nicolaum Czikowski, Subdapiferum Cracoviensem, et Zegotam Morski, przes ktore obyeczal puszczicz Conrata Krupke bramą do sądu swego s panem voyevodą Kaliskim y pospolv s pszyaczyoly, tu wyencz nye pusczil, alie go sądzil s kapitulą swą, w til yego zaparwssi sije w dworze swoym, odraczywszi go nyeslussnye y nyesprawyedliwye przecziwko prawu Boskyemu y koronnemu y wszithkim pravom krzesczyanskim.

853. Martinus Zborowski contra A. Zebrzydowski [4].

Cracoviae, 23 Octobris 1551.

Actum in castro Cracoviensi, feria 6 post festum SS. Undecem millia virginum Anno Domini 1551. Dni Martini Zborowski, Palatini Calissiensis, contra Reverendissimum Dnum Episcopum Cracoviensem. Ministerialis terrestris Stanislaus Smach de Prossovicze cum Nobilibus Hieronimo Osolinski, Nicolao Olyessniczki, Stanislao, Christophero et Andrea Miszkowsczi, Paulo Sanczignyewski, Christophero Gnojenski, Hieronimo Philipowski, Sigismundo Szaczowski recognoverunt: Quia illis Magnificus Dnus Martinus Zborowski, Palatinus Calisiensis, Szidloviensis, Odolanoviensis etc. Capitaneus, protestatus est solenniter feria 4 festi SS. Undecem millia virginum proxime praeterita, quod quum ante septimanam unam certas literas in negotio et causa Generosi Conradi Krupek de Przeczlavicze ad R. Dnum Episcopum Cracoviensem dedisset, petens, quo terminum ulterius prorogaret, in

---

[1] = nimi. [2] 21 Octobris 1551. [3] = gwałtem.
[4] Liber inscriptionum castri Crac., LXIII 766—768.

quo ipse cum Conrado Crupek comparere vellet. Ad cujus petitionem R. Dnus Dnus Episcopus nil prorsus fecit, sed ad preces Generosi Laurentii Lazinski terminum ipsi Conrado Crupek pro die praefata assignavit. Quum itaque sciret Magnificus Dnus Palatinus Calisiensis, quod R. Dnus Episcopus in termino praeterito ad negotium hoc judicii rogasset et adhibuisset quam plures Magnates, Consiliarios et dignitarios Regni Poloniae, videlicet Ill. et Magnificum Dnum Palatinum Cracoviensem [1], ac Sądecensem [2], Byeczensem [3], Czechoviensem [4], Osswyączimiensem [5] etc. Castellanos, existimavit, se non minoris aestimationis nec minus gratum apud Suam R. Dtionem futurum. Quum itaque in termino comparere vellet cum Conrado Crupek, servitore suo, R. Dnus Episcopus Cracoviensis congregatis ad se omnibus aulicis et servitoribus suis, armatis in caracenis et loricis, tum etiam scultetis suis cum gladiis, lanceis et bombardis, insuper ad portas curiae suae tormenta bellica locavit. Et quamvis per Generosos Nicolaum Czikowski, Zegotam Morski et Venerabilem Dnum Raphaëlem Vargawski, Canonicum Cracoviensem, ipse Dnus Episcopus Dno Palatino Kalisiensi indicaverat et promiserat, quod tormenta bellica et milites istos armatos a porta amovere et porta aperta Dnum Palatinum cum Conrado Krupek libere mittere vellet; sed quum Dnus Palatinus cum Dno Castellano Czechoviensi ad valvas portae venisset, eam clausam reperit et circa illam magnam catervam hominum armatorum cum lanceis et bombardis. Magnificus itaque Dnus Palatinus intelligens, judicia quaelibet merito debere fieri palam et aperte, et ejusmodi actionibus, ubi non rationibus sed armis judicia fulciuntur, aliquid inesse periculi, scivit enim certo, R. Dnum Episcopum Cracoviensem in palatio suo inter servitores suos armatos obambulavisse, animasse et adhortatum esse, ne rixam ullam inciperent, si vero aliqua excitaretur, quod verberarent et pugnarent fortiter nemini parcendo; quumque non esset admissus, vi ingredi noluit praecavendo, ne tam in curia quam etiam tota urbe Cracoviensi tumultus excitaretur, propter quod majus periculum comparere nec ipse nec Conradus Crupek potuit. Haec omnia suprascripta ministerialis et Nobiles se vidisse, audivisse, sic acta et illis protestata esse, recognoverunt.

854. A. Zebrzydowski contra Conradum Crupek [6].

Cracoviae, 28 Octobris 1551.

Actum in castro Cracoviensi, feria 4 festi SS. Simonis et Judae Apostolorum Anno Domini 1551. Reverendissimus Dnus Episcopus Cracoviensis contra Conradum Crupek. Ministerialis terrestris Martinus Brzumyenski cum Nobilibus Casparo Wyeruski et Mathia Radlicza coram officio castrensi capitaneali Cracoviensi et Actis praesentibus libere recognoverunt: Quia ipsis feria 4 festi SS. Undecem millia virginum proxime praeterita est protestatum in curia R. Dni Andreae Zebrzidowski, Dei gratia Episcopi Cracoviensis, hic idem Cracoviae sita, ex parte Suae R. Ptatis, quod die eadem, pro qua Famatus Conradus Crupek de Przeczlavicze erat citatus ad judicium Suae R. Ptatis in causa haeresis, idem Conradus Crupek mittebat tribus vicibus nuncios suos ad Suam R. Ptatem, inprimis Generosum Joan-

---

[1] Petrum Kmita. [2] Laurentium Spitkonem Jordan. [3] Valentinum Dębiński.
[4] Nicolaum Lutomirski? [5] ? [6] Liber inscriptionum castri Crac., LXIII 773.

nem Palczowski, secundo Generosos Hieronimum Osolinski, Christopherum Myszkowski, Dapiferum Regiae Majestatis, ac filium Magnifici Dni Martini Zborowski, Palatini Calissiensis, et tertio vero Generosos Stanislaum Stadniczki, Stanislaum Myszkowski ac Hieronimum Philipowski, qui per januam sive minorem portam curiae ejusdem R. Dni Episcopi Cracoviensis libere veniebant ac redibant sive recedebant, et alii quilibet, quicunque volebant; per quam januam sive minorem portam praefatus Conradus Crupek illuc ingredi noluit. Quos nuncios Conradi Krupek ejusdem R. Dni Episcopi Cracoviensis praefati duo servitores hic idem cum ministeriali recognoscentes ex mandato Suae R. Ptatis ad judicium illud deducebant atque reducebant. Quae praemissa ita acta fuisse ipsisque protestata esse, recognoverunt.

855. Capitulum Cracoviense A. Zebrzidovio [1].

Cracoviae, 27 Maji 1552.

Accidit hic heri dolendus nobis omnibus casus, qualis nunquam fortasse alias in Ecclesia hac nostra accidisse memoratur, nempe quod in tanta Ascensionis Dominicae festivitate [2] Divina Sacra et cantus soliti non fuerint celebrati. Fuit in causa Hieronimus Ossolinski, qui trino fortassis interdicto ob raptum decimarum diversis personis commissum innodatus existens, ingressus est chorum Ecclesiae ab initio Summi Sacri atque tandem avisatus a Dno Suffraganeo [3] et Dno Boratinski Vicecapitaneo, ut locum daret Sacrificiis abiretque ex Ecclesia, respondit, se non modo non discessurum, sed sessurum ibi usque ad vesperam, aut usque quando omnes ad unum homines et praesertim Presbyteri priores e templo abierint, tum demum se quoque discessurum esse. Itaque tantam hominis importunam temeritatem et obstinentiam secuta est a Divinis cessatio; Dno Suffraganeo ab altari recedente discessimus nos quoque omnes simul et coetus Christi fidelium, non sine maximo motu, murmure, scandalo et maledicentia improbitati hominis. Hic R. Dtio V. apud se expendat fructus novae istius religionis, et quae sit istorum pietas, quae in Deum et proximos charitas, ut is malignam istam suam impiamque temeritatem hominum praetulerit pietati, victorque in male nequam evaserit. Revera ea res, quae cum Dei Maximi Optimi injuria et cum indignitate etiam hominum conjuncta est, non potest nobis non molestissima esse. Quare rogamus Dtionem V., dignetur tantam hominis istius improbitatem S. R. Mtati et ceteris Regni proceribus denunciare, simulque aliquod remedium contra ejusmodi mala, ne in posterum fiant, adhibere, vel ad minus mandata Regia ad locorum Capitaneos impetrare, ut ex officio aliqua in tales animadversione procedatur, nam alioquin serpet hoc malum et ad frequentiores et ad potentiores et nequiores, nisi iis initiis tempestive occursum fuerit. Interea cupimus Dtionem V. R. quam felicissime et diutissime valere incolumem, cujus nos gratiae iterum atque iterum commendamus. Cracoviae, postridie Ascensionis Domini A. ejusdem 1552.

---

[1] Liber Archivi Capituli Eccl. cath. Crac., IV 132. Na list ten niema odpowiedzi w korespondencyi Zebrzydowskiego, cf. 763 et sqq.
[2] 26 Maji 1552. [3] Andrea Spot.

856. Idem eidem [1].

Cracoviae, 28 Aprilis 1553.

Commonefecit nos jam secundo Mtas Regia per nonnullos confratres nostros, quo propter hunc praesertim solemnem Conventum et futuram hospitum frequentiam eas templi nostri cathedralis ruinas, stillicidia et defectus, quo plurimi illius Mtatis et aliorum omnium oculis sese offerunt, reficienda curaremus, ac eruere etiam illas et earum saxa, quae in fastigiis ejusdem templi impetu ventorum reflexae casum minantur, obfirmari faceremus, atque ut prospiceremus, ne quae ruina communis cum dedecore omnium nostrorum ac periculo etiam eorum, qui in templo et circa illud versantur, aliquando, quod absit, eveniat, detrimentumque grande adferat. Mirarique se vehementer illius Mtas dicitur, tam nos officii nostri immemores et negligentes esse, ejusque loci et domus Sacrae, unde et nomen et dignitatem ac commoda nonnulla sustinemus, nullam curam gerere. De horologio item, quod etiam cum maxima nostra ignominia cum ob sui vetustatem tum nostram negligentiam horas eronnee pronunciat, illius Mtas admonendos nos quoque voluit, indigne ferens, nullam illius rei nos curam habere velle, et propterea invidiae et obtrectationi hominum secularium merito quoque nostro objectos expositosque esse. Sed revera, quod ad nos attinet, ipsa R. Dtio V. non ignorare potest, nos nullam ei rei occasionem vel negligentiam praestitisse, multoque plus, quam officii nostri erat, confecisse, nempe quod per hos aliquot annos ultra mille florenos in fabricam templi de proprio expenderimus, quodque toties Dtionem V. R. de contributione fabricae sollicitaverimus, toties illam de defectibus et ruinis illius compellavimus, tamen hactenus nihil aliud quam verba et promissa ab ea retulimus. Nunc didicit ipsa R. Dtio V., cujus culpa, si quid adversi (quod Dii avertant) acciderit, accidisse putandum erit, quum nos multa plura, quam debuimus, in usus templi contulimus et collaturi sumus adhuc ex privato non gravatim, quam primum Dtionem V. R. priorem contulisse perspectum habuerimus. Id quod ab illa iterum atque iterum postulamus, ut jam tandem promissis satisfacere ac quam primum et sine ulla procrastinatione fabricam praedictam juxta regestra contributionis duplae, nuper per nos decretae, summa scilicet nonaginta octo cum media marcarum, solvenda et numeranda mandare dignetur. Nos etiam e vestigio illam solvendam et praegnantiores aedis S. defectus reformandos curabimus, siquidem res nullam patitur moram et dilationem ulteriorem, alioquin ni id jam Dtio V. R. fecerit, quid aliud nobis faciendum restabit, quam ut coram S. illius Mtate omnique Senatu Regni testemur, id quod inviti minusque volentes facturi fuimus, nos in culpa non esse neque quidpiam invidiae aut maledicentiae eo nomine mereri, quum id, quod debuimus, et multa plura praestitimus et praestare adhuc juxta Statuti capitularis, per Dtionem V. R. juramento firmati, dispositionem parati fuimus. Praeterea ultra illas infinitas subditorum hujus Ecclesiae Cracoviensis querellas, quae ad nos prius saepenumero perferebantur, et de quibus crebo Dtionem V. R. interpellavimus, fuerunt apud nos nuper miseri orphani et succes-

[1] Liber Archivi Capituli Eccl. cath. Crac., IV 299—300. I na ten list niema odpowiedzi w korespondencyi Zebrzydowskiego, cf. 810 et sqq.

sores cujusdam coloni de Biscupicze clavis Radloviensis, Wnęk dicti, nuper vita functi, optime de antecessoribus Dtionis V. R. meriti, qui se paterno suo solo privari et aedibus suis immerito alienari, agros et facultates etiam mobiles sibi per factores et Praefectos Dtionis V. R. adimi queruntur. Queritur et Zelazo de iisdem bonis Radloviensibus, molendinum sibi etiam de facto ademptum. Nos quia videmus, fletus et implorationes illorum ad sidera usque pertingere, Dtionem V. R. obnixe rogamus, velit et professionis suae christianae, velit pastoralis officii, velit conscientiae et animae suae memor esse, ac ipsos subditos humaniter, benigne et paterne tractare, ac quemquam illorum in suo jure, libertatibus et antiqua consuetudine fovere et conservare dignetur. Male etiam nos habet, quod Dtio V. R. et hinc absens est, et nullam curam habeat religionis, nullamque animadversionem in haereticos facit, qui non modo verbis, sed scriptis etiam et codicibus editis errores abominandos in vulgus spargunt. Fama est, quod illi ipsi, qui Statuta execranda illa condiderunt, quod adhuc perniciosiora cudunt et imprimunt in quadam villa Makowiecz Dni Luthomirski Thesaurarii. Revera! esset officii Dtionis V. R. communicato cum R. Dno Archipraesule Gnesnensi aliisque his Episcopis consilio, talibus obviare, et rebus hujusmodi omnibus conatibus suis intendere ac prohibere, ut ne, quae fieri parantur, fiant, et quae facta sunt, infecta et nulla reddantur. Commendamus nos tandem gratiae V. Dtionis R., quam diu et felicissime valere cupimus. Cracoviae, XXVIII mensis Aprilis ex loco capitulari A. 1553.

857. Jacobus Puteus Cardinalis A. Zebrzidovio [1].

Romae, 5 Decembris 1553.

Quia soleo libenter nationis vostrae homines mea sponte diligere, praesertim eos, qui hic apud nos aliquo virtutis testimonio commendati sunt, non erit tibi mirandum, si Adamum Conarski, in quo summam in peragendis Regis Serenissimi negotiis diligentiam dexteritatemque cognovi, nunc tibi per literas meas commendo, cujus ille et studiosissimus semper fuit, atque ita cupidus, ut te unum plurimi faciat in teque spes suas omnes sitas esse velit. Quare et mea causa, et quod is certe sua virtute multum meretur, velim animum libenter inducas, ut primo quoque tempore beneficio aliquo hominem tibi arctius devincias. Erit id cum mihi gratissimum, tum spero etiam fore, ut te in eum collocatae libertatis tuae nunquam poeniteat. Vale et me ama. Roma, Nonis Decembris 1553.

858. Idem eidem [2].

Romae, 21 Aprilis 1554.

Binas literas tuas accepi, alteras Nonis, alteras septimo Idus Februarii scriptas, quae ad me diversis temporibus allatae sunt, quum enim primas XIII Kalen. Aprilis accepissem, secundae pridie Idus sunt mihi redditae, ex quibus illud imprimis magna cum mea molestia cognovi, literas scilicet meas, quibus ego ad tuas accuratissime responderam, intercidisse. Nam ut Georgius ipse narravit, quum Cracoviam perlatae essent, aliquorum secordia, quibus id negotii datum erat, ut

---

[1] Latini Latinii Epistolae. Romae, 1659, I 4. [2] L. c., I 19—21.

tibi, qui non procul a civitate aberas, reddendas curarent, plane quod dicitur, in portu naufragium fecerunt. Ego, qui tuarum rerum causa magnopere semper laborassem, eam jacturam iniquo animo tuli, hominumque negligentiam in literis perferendis pene plus odi, quam in reliquis rebus agendis, quae tamen ad humanas nostras rationes et commoda referantur. Quare proximis literis perlectis, quum tibi magnae curae esse viderem, ut Benedicto Cosminio, viro Sacrarum literarum peritia, ut affirmas, morumque integritate ornato, quacunque ratione fieri posset, opem ferrem, atque ego justane an injusta illius causa esset, nondum scirem, curavi statim per Georgium Ticinium, qui te inprimis colit atque observat, ut de toto negotio certior fierem. Is igitur mihi rem omnem ordine, ut gesta esset, ut nunc se haberet, quoque jure Nicolaus Lassotta, quo Passek Archidiaconatum Sendomiriensem sibi vindicent, et narravit fideliter et descripta etiam specie formaque negotii, quae animi sui sententia esset, aperuit. In quam sententiam non pedibus, ut ajunt, sed tota animi mei judiciique approbatione libenter a me discessum est; quae enim reservata et affecta sacerdotia beneficiaque vocantur, ea nullam facultatem Episcopus habet conferendi, nisi id expressis luculenter verbis Pontificio diplomate ab eo impetratum fuerit. Habes igitur, quid tibi de jure respondeam, si ita res habeat, ut se mihi habere Georgius confirmat. Sed quia plerumque accidit inter eos, qui lites sequuntur, ut in re non admodum clara malint sumptibus parcere, et certa aliqua re percepta invictos, quam tota re acquisita victores, aut amissa victos discedere: erit, opinor, suadendum Benedicto, ut non cum Lassotta, sed cum Passek aequa aliqua conditione proposita de Archidiaconatu transigat. Quod negotium si erit hic alicui ipsius mandato creditum, omni diligentia operaque mea prosequar atque juvabo. Idem faciendum censeo de altari S. Thomae, in quo Stanislaus Cziolek praeferri debet omnibus, quum tam suo proprio, quam etiam collitigantis mortui jure, in quod surrogatus fuit, Benedicto potior sit. Quod vero ad extremum tuarum literarum caput attinet de Episcopo Cujaviensi [1], dabo operam, quum de ea re Procurator me convenerit, ut intelligas, me nihil praetermisisse, quod tibi usui aut honori futurum esse intelligerem. Coenobiorum autem curam, quam tibi a Summo Pontifice demandari tantopere postulas, propterea quod Abbatum et monachorum relaxationes amplius ferri nequeant, multo facilius obtinebimus, si prius exemplar illud literarum a Leone [2] Pontifice ad Cracoviensem Episcopum [3] olim missarum, nacti erimus. Erit enim illud ad movendum Pontificis [4] animum magnum pondus allaturum, si superioribus etiam annis monachorum facultatibus, quae liberam peccandi licentiam praebuerunt, derogatum fuisse confectis obsignatisque tabulis in eadem ista provincia ostenderimus. Quare primum curabo, ut exemplar illud literarum habeamus, deinde si in eo perquirendo et reperiendo non admodum faverit nobis fortuna, nihilo tamen minus a Pontifice contendam, ut et ruenti religioni et dissolutis monachorum moribus, novo exemplo missis ad te in eamdem sententiam literis consulat, in quo ego Sanctissimi Principis voluntatem nihil morae nobis allaturam arbitror. Tu quod sedulo antehac semper fecisti, omnes tuas cogitationes transfer ad curandum laborantem gregem, qui nisi tua aliorumque paucorum industria et vigilantia custodiatur, revoceturque a noxiis venenatisque ad salubria pascua, verendum est, ne aliquae morbosae pecudes contagione reliquas inficiant; ita passim audio

---

[1] J. Drohojowski. [2] X. [3] Joannem Konarski, † 1525 a. [4] Julii III.

haereticorum artes in ista provincia libere, ne dicam licenter turpiterque grassari. Peto igitur abs te etiam atque etiam vehementer, ut auctoritate tua aliquid tandem effectum praestes, in quo et Regni istius Florentissimi religio juxta patrum nostrorum veteres receptosque ritus, et instituta Sacrosancta instaurata, et impiorum haereticorum licentia ita fracta castigataque appareat, ut nihil ultra ausuros illos sperare plane possimus. Vale, meque Serenissimo Regi plurimum commendato. Roma, XI Kalen. Maji 1554.

859. Idem eidem [1].

Romae, 8 Junii 1554.

Ad XVI Calendas Junias literas tuas accepi, in quibus a me petis, ut quaecunque Lucas Podoski, Secretarius Regius, mihi tuo nomine nunciabit, ita credam omnia itaque curem, ut si tu ea a me praesente praesens postulares. Ego vero tibi polliceor, quum is advenerit, me bona fide praestaturum, ut cum in negotiorum tuorum procuratione Lucas intelligat, te a me mirifice diligi fierique merito plurimi, tum vero se tua causa ita mihi carum esse atque jucundum, ut si jam pridem mihi summa aliqua conjunctione atque officiis conjunctus fuisset. Quod cupis de monasteriorum cura, ut tibi demandetur, jam dudum, quid fieri posset, quidve me in ea re consecuturum sperarem, diligenter ad te perscripseram; nunc vero quid actum sit, malo te ex ipso Pontificis diplomate, quod Ticinius tuus ad te misit, quam ex meis literis cognoscere. Non enim mihi in re tam anxie a te propter publicam utilitatem cupita quiescendum duxi, nisi prius ex sententia nostra commode confectum negotium esset. Illud me vehementer angit, quod nihil a me literarum jam ex eo tempore te accepisse scribis; quo confectis Regiis nuptiis [2] Archiepiscopus Theatinus [3] ad nos rediit, qui mihi abs te egregium pellium munus attulit. Ego vero statim ad te rescripseram, et tibi de munere gratias egeram, quarum literarum exemplum itemque earum, quas postea diversis temporibus ad te dedi, curavi ad te per Ticinium perferendum, ut plane intelligeres, me in scribendo impigrum esse, praesertim ad eos, quorum mihi benevolentiam summo studio omnique officio jure optimo retinendam conservandamque esse statui. De Archidiaconatu Ecclesiae tuae, si quid hic apud nos Philippi adversarius tentabit, dabo operam, ut praeter jus et aequum nihil con equatur; quod enim tibi aliud in ea re pollicear, non habeo, tibi certe me satifacturum esse spero, si ita Philippum tuear atque defendam, ut jus suum quam minimo fieri potest sumptu, brevique tempore obtinere possit. Quia ad nos quotidie afferuntur multa de haereticorum istinc crescente audacia atque licentia, et praesertim in Ecclesia tua Cracoviensi, ubi impune jam omnibus haereticorum more vivere, eorumque insanias in vulgus spargere, libros etiam publice legere, et quod caput est, in parochiis illorum dogmata de suggestu defendere et docere licet, te interim ruri agente, atque in tanta fidei religionisque perturbatione connivente: visum est ad te scribere, non esse id amici verique Pastoris munus, dum oves intereunt, dum maxime indigent ope, eas quasi pro derelictis habere. Quare oro te, Cracoviam redi, praesertim dum Rex abest, ne sero postea oves requiras, quum nullae erunt. Vale. Roma, VI Idus Junii 1554.

---

[1] Latini Latinii Epistolae, I 23—24.

[2] Sigismundi Augusti cum Catharina Austriaca a. 1553. [3] Marc. Ant. Maphaeus, cf. 815.

860. Idem eidem [1].

Romae, 6 Octobris 1554.

Ex tuis proximis literis, quae mihi ad XVI Calendas Octobris redditae sunt, et secessionis tuae ab urbe Cracovia causam consiliumque cognovi, et te longe semper abfuisse ab ea culpa, cujus te malevolorum fortassis opera, rumoribusque sparsis insimulatum hic apud nos fuisse, ex meis aliorumque literis intelligere facile potuisti. Quare est, quod tua causa gaudeam, quum ea vana esse comperi, quae si vera fuissent, nequeo videre, quo pacto desertoris notam infamiamque declinare potuisses. Quamquam autem invidorum tuorum conatus irriti omnes adhuc fuerunt, quatenus in te ejusmodi crimen haereret, illis tamen aliquid debendum est, quod tibi, viro alioqui tua sponte vigilantissimo, ne quid unquam vel levissimi somni in tam necessaria tantique momenti re obrepere posset, iniqua atque improba sedulitate fecerunt. Ego vero, qui non modo Regni istius Florentissimi, sed etiam singulorum privata commoda magnopere cupio, praesertim vero quando cum tua dignitate ita conjuncta sunt, ut ea sine insigni existimationis tuae jactura omitti nequeant: illud a te vehementer etiam atque etiam peto, ut quando in haec calamitosa tempora incidimus, nihil intentatum relinquas, ut tandem Regem Serenissimum veris rationibus adhorteris permoneasque, ne diutius ruenti in Regno suo religioni opem ferre supersedeat. Qua in re nolim eum immensa multiplicique curarum mole obrui, tantum nobile aliquod exemplum edat, quo perterriti reliqui omnes novis rebus studere desinant, id autem vel minimo negotio ea maxime via consecuturum illum confido, si in primi ordinis summique nominis aliquem animadverterit, qui tamen haereticis opinionibus male imbutus ducem se ceteris praebeat, suaque auctoritate et opibus multitudinem tueatur et foveat. Id si sibi uni difficile factu videbitur, nolim te propterea spem prosperi successus abjicere; aderit praesenti Numine suo Jesus Christus, causamque ipse suam sustinens adjuvabit conatus tuos. Praeterea aliquot tui ordinis pios viros, atque inprimis Regi gratos ad eam rem perficiendam socios tibi asciscere operae pretium esse arbitror, quorum conjuncta voluntas atque auctoritas a Serenissimo Rege plurimi jure optimo fiat necesse est. Quare enitere, quantum potes, ut omnes intelligamus, abs te nihil esse praetermissum neque privatae diligentiae studiique tui, neque etiam operae ad movendum Regem adhibitae, ut ex ista provincia haereticorum semina primo quoque tempore evellantur atque exstirpentur. De indulti confirmatione scribet ad te pluribus Georgius Ticinius, quem ego hominem cupio tibi esse commendatissimum; is enim tanta diligentia res tuas curat, ut nihil fieri possit aut optari diligentius. Feceris igitur mihi gratissimum, si tua causa hominem omnia volentem atque praestantem, summo aliquo beneficio prosequeris. Vale. Roma, pridie Non. Octobris 1554.

861. Idem eidem [2].

Romae, 16 Novembris 1554.

Quum e superioribus literis tuis profectionis tuae consilium cognovissem, quae mea esset de ea re sententia, jam ad te diligentissime perscripsi, laudavique pro

[1] Latini Latinii Epistolae, I 30—31. [2] L. c. I 33.

eo ac debui prudentiam, qua usum te ad mature opprimenda consilia res novas molientium confirmasti. Quare non est, quod iterum ad eam particulam proximae epistolae tuae respondeam, quae mihi pridie reddita est. Quod vero ad Vilnenensis Suffraganei [1] haereditatem attinet, cuperem ego quidem vehementer, tibi in eo negotio benevolentiam meam ita probare, ut post hac nihil esse tibi persuadere plane posses, quod tua causa libentissime non facerem. Sed de tota re jam pridem cum Summo Pontifice transactum est; is enim Rmi Cardinalis S. Jacobi precibus motus integram haereditatem fratribus S. Dominici, qui in ista provincia sunt, liberaliter benigneque, ut solet, omnia donavit. Quum itaque res non sit integra, aequum esse duxi, ne quid tuo nomine postularetur a Pontifice, quod impetrari non posset. Quomodo autem cum ejus sodalitatis Praefectis tibi agendum sit, certo scio, te pro tua summa prudentia consideraturum. Ego hic Jacobi et Erasmi causam ita tuebor, ut omnes intelligant, mihi non modo quae ad tuam dignitatem, sed quaecunque etiam ad clientum tuorum mediocria commoda pertinent, summae curae esse. Vale. Roma, XVI Calendas Decembris 1554.

862. Idem eidem [2].

Romae, 27 Aprilis 1555.

Quarto decimo Calendas Maji binas literas tuas accepi, quae mihi a Ticinio una cum epistola ad Julium III Pontificem scripta, redditae sunt. Is vero Pontifex, ut jam dudum ad vos allatum esse arbitror, decimo Calendas Aprilis, quum amplius mensem morbo podagraque laborasset, mortuus est, atque in ejus locum septimo [3] Idus Marcellus II, antea Cardinalis S. Crucis, omnibus amplissimi ordinis sententiis mirificoque consensu Pontifex creatus est. Quem hominem Deus Optimus Maximus his miseris temporibus Ecclesiae suae praeesse voluit, ut ego quidem sentio, ne tot malis afflicta, tot hostibus vexata oppugnataque catholica fides atque religio, corruptissimorum hominum impriorumque haereticorum injuriae, calumniis impudentiaeque diutius esset exposita. Quare quum Deo gratias agere omnes debemus, tum christianae Reipublicae magnopere gratulari, cui sub Optimo sapientissimoque Principe plane sperandum esse judico, non modo improborum conatus ut propediem comprimantur vindicenturque, verum etiam ut in pristinam ipsam dignitatem atque splendorem, id est ad vere christianam pietatem traditumque a patribus cum Sacrorum omnium rituum, tum Dei Divorumque cultum consentaneum necessariumque revocetur atque restituatur. Ad quam rem perficiendam et si scio Summum Pontificem Marcellum omnem voluntatem, cogitationem, industriam, operam, mentem denique omnem esse collocaturum; nostrum tamen officium esse mihi jure existimare videor, ut assiduis precibus a Deo postulemus, ut Pontificis nostri pios conatus ad felicem exitum maximo cum totius Reipublicae commodo pro sua benignitate perducat. Sed venio jam ad literas tuas, in quibus quod de labefactata passim religione ab equestris ordinis viris ad me Summumque Pontificem scribis, scito, me bonosque omnes, atque imprimis Pontificem ipsum magna molestia affectos esse, atque in eam curam incumbere, ut quacunque fieri possit ratione, huic teterrimae pesti medeamur, ad quam conpescendam atque profligan-

---

[1] Georgii Albini? [2] Latini Latinii Epistolae, I 41—43. [3] Sic! zamiast „sexto".

dam, quamquam Sedis Apostolicae Legatus [1] jam pridem designatus, quem ego mature profecturum spero, magnum pondus est allaturus, tamen in manu voluntateque primum Serenissimi Regis, deinde virorum tui ordinis positum plane video esse, quantum Pontificis Sedisque Apostolicae studia conatusque amplissimo isto Regno sint profutura. Quare egregia fortique bonorum conspiratione, magnoque animo ad eam rem opus est, ut tandem aliquando confutatis erroribus, monstrisque sublatis catholica religio et pietas in ista provincia passim, libereque ab omnibus cum dignitate ac fructu coli possit. Quod autem a me petis, ut nepotis tui Jacobi causam a Sampsonis oppugnatione defendam, velim tibi persuadeas, ita mihi eam rem curae fore, ut cum Summo Pontifice diligenter acturus sim, ne quid eo nomine tibi molestiae posthac exhiberi ab illo possit, modo a me id in ea causa curari liceat, in reliquis omnibus operam meam Ticinio sum pollicitus, quam sedulo bonaque fide praestabo. Neque enim ullum laborem refugere unquam debeo, dum tibi, quem unum mirifice diligo ac plurimi facio, prodesse atque gratificari possim. Laodicensis Episcopi [2] studium erga me vehementer amavi semper et nunc maxime amo atque diligo, quare velim meo nomine illi plurimum salutem dicas recipiasque, me libenter ipsius causa omnia esse facturum, ipse modo benevolentiam erga me egregiamque voluntatem, quam praesens praesenti praestitit, eam absens etiam integram ut bona fide praestet, diligentissime curabis. Quod si feceris, erit mihi maxime gratum. Vale. Roma, quinto Calendas Majas 1555.

863. Idem eidem [3].

Romae, 10 Julii 1555.

Quum primum per alias necessarias occupationes licuit Paulo IV, Pontifici Maximo [4], ad Regni istius curam, cogitationem animumque referre, non est passus, ut in summum discrimen religionis causa in ista provincia haereticorum corruptissimorum fraudibus adduceretur, sed collaudato cum Julii III tum etiam Marcelli II paterno in vos studio, nihil prius aut antiquius habuit, quam ut Nuncii [5] profectio maturaretur, eaque omnia expedirentur, quibus illi ad hoc vere arduum gravissimumque negotium ex sententia peragendum opus esse videri posset. Quare proficiscenti Nuncio ad vos meum esse judicavi, ut aliquid ad te literarum darem, non quo te ad ejus conatus adjuvandos accenderem magis, aut hortarer, ut catholicae fidei causam constantissime tuearis (haec enim omnia te bona fide praestaturum esse certo scio), sed ut plane intelligeres, me nunc tandem aliquid in istius Regni commodum fecisse existimare, quum de qua re maxime unus omnium laboravi, eam post hujus Apostolicae Sedis crebras summasque perturbationes confectam tenerem. Nuncius eo animo eaque tui opinione praeditus proficiscitur, ut magnam partem ejus spei, quam de revocando in pristinam veramque pietatem Amplissimo isto Regno concepit, in te uno repositam collatamque habeat. Dabis ergo operam, ut ejus atque omnium exspectationi cumulatissime cum pulcherrima summaque tua laude et dignitate respondeas, et nos, ut soles, ames. Vale, et me Regi Serenissimo plurimum commendato. Roma, sexto Idus Quintilis 1555.

---

[1] Ludovicus Al. Lippomani. [2] Andreae Spot. [3] Latini Latinii Epistolae, I 53.
[4] Następcy Marcelego II, który † 30 kwietnia r. 1555. [5] Lippomani.

864. Legatio A. Zebridovii et Martini Zborowski ad Reginam Bonam [1].

— — *a. 1555.*

Instructio a Senatoribus Regni Rmo Dno Andreae Zebrzidowski, Episcopo Cracoviensi, et Martino Zborowski, Palatino Calissiensi, ad Serenissimam Dominam Bonam, Reginam Poloniae, data.

Quam ex hoc Regno migrationis facultatem S. Mtas V. a S. Rege nostro, filio suo Charissimo, per Dnum Palatinum Sandomiriensem [2] petiit, eam quoniam non ex suo arbitrio atque voluntate (quam in omnibus rebus S. Mtati V. libenter deferret), sed ex rationibus commodisque ejus Regni pendere existimavit, totam ejus faciendae migrationis potestatem ad Senatum suum, ut solet, S. Mtas Regia retulit. Qui Senatus quamquam cum animo suo diligenter reputaret, quid S. Mtati V. (vel pro illius in se Illustri voluntate, vel pro beneficiis olim ab illius piae memoriae marito, Rege suo Clarissimo, in se collatis) debeat, tamen quum idem Senatus dignitate commodisque et Regni et Regiae Vestraeque Mtatis nihil prius apud se habeat, praesente S. Mtate Regia de ea re sententias contulit, ponensque ante oculos Illmas Virgines, sobolem sanguinemque Regium veneratione dignissimum, existimavit, nihil minus decere, quam ut eaedem Virgines optimo ac Sanctissimo patre e vivis sublato sine Clementissima ac superstite Matre orbae ac desertae viverent, eumque aetatis florem ac morum candorem, qui prudentissimae Matris instituto ac exemplo alitur, maerore primum, deinde sui negligentia extinguerent. Vidit S. Domina Senatus Regni, quae incommoda Ill. Virginibus hac migratione eventura essent, ad quae tanquam jam facta essent, cogitatione consumitur ac dolore tabescit. Quibus rebus si S. Mtas V. animum intendit, ut certe intendit, non committet, ut minori dolori incommoda filiarum matri esse debeant, quam sunt iis, qui procurationem tantum earum suscipiunt, non etiam eas sanguine attingunt, qui certe sanguis solius naturae ductu eo parentes impellit, ut citius vitam effundant, quam eos, quos procrearunt, in orbitate deserant ac relinquant. Nam ut eas S. Reginali Mtati Ungariae [3] adesse debere censeat, ea cogitatio frustra suscepta videri possit: primum, quia tantis difficultatibus permissu Divino, culpa autem perfidorum hominum S. Reginalis Mtas Ungariae est implicata, ut facilius aliunde sibi postulare quam suis opem ferre posse videatur; deinde, neque convenientius usquam neque honestius educari filiae possunt, quam in oculis et conspectu materno. Quod vero ad S. Mtatis V. privatas rationes attinet, existimare pro sua prudentia potest ea, quae summa inter homines cogitari possunt, cujus generis sunt honos, autoritas, imperium, commodorum affluxus, haec omnia V. Mtati in hoc Regno cumulate sunt tributa, status honorificentissimus, Regalis dignitas, possessiones amplissimae, isque filius in demortui mariti locum suffectus, qui S. Mtatem V. non ut subditam habet, sed ut Dominam colit, ut Matrem honorat, honorareque modis omnibus, quoad vixerit, ex animo pollicetur, ubi autem illic [4] S. Mtas V. consisteret, subditam se videret, quod quam Mtatem V. deceat, quamque ejus amplissimae dignitati conveniat, facile pro sua prudentia existimare poterit. Praeesse enim quam subesse multo

---

[1] Rękopis bibl. Jag. Ner 175, I 265—269. [2] Stanislaum Tarnowski.
[3] Isabellae. [4] = in Italia.

est praestantius, miserum vero, quum praeesse possis, aliorum nutus et imperia observare. Hic Mtas V. et praeest et nullius nutus observat et omnia summa habet, ut jam ad tantas Dei benedictiones, quibus hic Mtas V. et fruitur et fruitura absque dubio est, nihil aliud illi desit, nisi animus, qui haec moderate ferat. Velimus hoc loco S. Mtas V. praeterita recolat, inveniet, Regni Poloniae Reginas propemodum omnes in pace ac pristino statu dignitateque hic vitam finivisse, praeter quasdam Germanici ortus, quae quum sua culpa se exosas reddidissent et odia hominum sustinere non possent, hinc ad natale solum migraverunt, ubi qualem dignitatem ac famam sustinuerint, quia conspicua sunt, nihil nos attinet dicere. Ad haec Regina Ungariae Beatrix, conjunx Mathiae Regis, quamdiu fuit in Ungaria, celsissimo statu ac amplissimis fortunis conspicua erat, qui eam posthac Neapoli vidit (exstant autem, qui viderunt), is animadvertit, quam fuerit mutata tota vitae suae ratio, quamque ingenti admirationi omnibus esse coeperit. Et Regina Galliae [1], Regis Francisci [2] uxor, tametsi illic Rege mortuo propemodum nullius honor Reginae sit, fertur tamen, eam sedem ac statum, qui ei erat a Rege destinatus, retinere maluisse, quam inde proficisci, si per inveterata odia, quae sunt Caesari [3] cum Rege Galliae, ei manere illic licuisset. Alia pleraque ad hanc rem omittimus, nobis dixisse hoc satis est: sapientem eum hominem esse, qui ex alienis malis discit posse carere suo. Quod si valetudinis causa hoc se facere S. Mtas V. ait, esset equidem ejus consilii causa non exigua, nisi et hic varii essent tuendae conservandaeque valetudinis modi multosque tum Reges tum Reginas variaeque sortis homines gravissimis morborum casibus liberatos esse. Rex certe et Senatus a Deo precatur, ut illa firma valetudine sit, veretur autem, ne quod S. Mtas V. hic cavet, in itinere inveniat. Jam enim aliquantum illa aetate processit, nec facile itineris molestias ac jactationem perferre posset, cui itineri quae et quanta pericula inesse possent, Mtas V. ipsa intelligit. Si vero Mtas V. temperiem aëris illic existimat valetudini suae esse commodiorem, certe omnes, qui utramque norunt, asserunt, nostram hanc esse salubriorem, et cui Mtas V. exacto hic majori jam propemodum vitae suae curriculo, magis quam illi assuevisse videtur. His periculis Rex, Senatus ac tota Respublica S. Mtatem V. objectam esse non vult, existimat enim, illius pericula atque incommoda sua esse propria, quae facile illa evitabit, si hinc pedem non extulerit et ne efferre velit, hoc S. Mtas Regia, filius omni benevolentia devictissimus, hoc Senatus V. Mtatis studiosissimus, hoc Respublica universa optat ac precatur. Denique, hoc ipsum S. Mtatis V. mater [4] si viveret optaret, quae aequum censeret, ut quod in elocandis filiabus, in maximis Regum ac Principum familiis precari mos est, ut fausto felicique omine in maritorum ditiones atque consortium Regni transeant, idem S. Mtas V. filiabus suis Charissimis hic manens precaretur. Nolit, quaesumus, Mtas V. committere, ut emigrationem hanc aliter homines existiment, quam a S. Mtate V. suscepta videri possit; variae essent opiniones hominum, ut quisque vellet, sic arbitraretur. Alii neglectam, alii odiosam, alii, quod Deus avertat, expulsam dicerent, qua in re honestatis quam utilitatis prior habenda est ratio. Honestius vero est, in Regno semel suscepto inter suos vitam cum dignitate transigere, quam relictis sedibus cum dedecore peregrinari, ne dicam exulari, cum alio, qui et proverbium omnem peregrinationem dicit esse sordidam, iis praesertim, quorum industria et dignitas domi potest esse illustris. Postremo, S. Mtati V.

---

[1] Eleonora. [2] I, † 1547 a. [3] Carolo V. [4] Isabella.

veniat in mentem illius diei, quo se hinc illa commovere voluerit, qui luctus, qui languor, qui maeror, qui squallor filias subsequeretur? quum se a conspectu atque ab amplexu Matris dulcissimae avelli viderent, quam sua vita potiorem ac chariorem habent: efferri ad tumulum, non relinqui se existimarent. Quod ne fiat, erit id et amoris in filium ac filias, et indicii in suos S. Mtatis V., quae vereri debet, ne dum Regem, filium, filias innuptas sedemque Regni, in qua Deus illam primo ac honestissimo honoris ac fortunarum loco esse voluit, contempserit, Deum non homines contemnere videatur.

865. Responsum Bonae.

Varsaviae, — — a. 1555.

Responsum a S. Dna Bona Regina ad eandem legationem [1]. Intelleximus Mtatis R., filii nostri Charissimi, et Dnorum hujus Regni Consiliariorum legationem per Sinceritates VV. ad nos habitam, in qua quoniam prolixe recensentur causae, cur propositum nostrum de profectione in Italiam mutare debeamus, ad eas prius breviter respondebimus; tandem ad postulationem Mtatis Suae et Senatus ea de re factam responsum dabimus. Inprimis quod Mtas Sua et Domini sentiunt, non esse conveniens, quod Illmas filias nostras orbas et innuptas relinquere curamque earum remittere debeamus: nos equidem fatemur, id sine magno dolore nostro fieri non posse, quum nobis a Charissima prole nostra discedendum esset, non solum Serenissimo parente suo orbata, verum etiam praesentia nostra matris suae, curaque materna destituenda. Sed quum videremus per tot annos a morte S. patris illarum Mtatem Regiam, filium nostrum, non eam, quam debet, hucusque erga sorores suas gratiam fraternumque amorem et affectum ac liberalitatem declarasse, neque eam, quam convenit, de statu Illustritatum Suarum curam et sollicitudinem habuisse, tametsi non alia causa primaria discessus nostri fuit, nisi cura valetudinis nostrae, tamen existimabamus, etiam hunc discessum nostrum Ill. filiabus nostris nihil incommodaturum esse, quibus cum nobis hic praesentibus de matrimoniis, de mansione et aliis rebus, pro dignitate et statu illarum necessariis, non satis prospere cessit, fortassis in absentia nostra, quum essent in provisione et cura Serenissimi fratris sui, felicius succederet, melioremque Illtates Suae fortunam haberent. Quod autem Mtas Sua et Dtiones VV. enumerant commoditates et honores, quibus in hoc Regno fruimur, et hunc statum nostrum conferunt cum illo statu, in quo essemus, si in Italia moraremur, de hac re etiamsi nihil responderemus, tamen hae molestiae, fastidia, despectus et leves existimationes, quae nobis persaepe contingunt, satis ostendunt, quo in honore hic sumus et quae ratio dignitatis nostrae

[1] Rękopis 175, I 269—273. Przy sposobności téj legacyi zawołała téż prawdopodobnie, jak Górnicki opowiada, obrażona Bona na Zebrzydowskiego: „Ty, ty! któryś biskupstwo kupił", na co jéj biskup odparł: „iż przedajne było". Inne jednakowoż szczegóły, które Górnicki w Dziejach w koronie polskiéj, wyd. Turowskiego str. 87 i nn., o dwukrotném poselstwie Zebrzydowskiego w téj sprawie do Bony, jako téż o jéj odpowiedzi przytacza, nie zasługują na wiarę, i polegają raczéj na bajeczkach spółczesnych, a mowy, jakie Górnicki przy téj sposobności w usta Zebrzydowskiemu wkłada, nie są nawet wolne od przekręceń w nazwiskach osób i rzeczy. Z dokumentów znajdujących się w rkp. 175, I 269 i nn., pod napisem: „De discessu infausto S. Dnae Bonae Reginae ex Polonia in Italiam", o wiele inaczéj w szczegółach przedstawia się cały przebieg sprawy wyjazdu Bony do Włoch.

habetur. Nec etiam in illis partibus Regni Neapolitani subdita sumus, quemadmodum Mtas Sua et Dtiones VV. dicunt. Nam quo in honore et in qua dignitate fuit Ill. mater nostra, quale nomen non solum in Regno Neapolitano, non tantum in Italia, verum etiam in toto orbe habuit, quemadmodum omnes Illtatem Suam venerabantur, omnique studio et officiis observabant et colebant, multis bene notum est. Quam etiam grata memoria hucusque prosequuntur, cujus rei praeter alios testis nobis esse potest Dnus Palatinus Calissiensis, qui quum Romae fuisset, bene cognoscere potuit, quantum illic matris nostrae nomen, quanta memoria est. Quo fit, ut qui nobis in Italia gratificari student, non solum nostra causa id faciant, verum etiam recordatione matris nostrae, cujus praeclara dignitas et existimatio semper habita fuit, id quod sollicitatores negotiorum Dni Uchanski, Episcopi Chelmensis, experti sunt et nobis retulerunt, cui Dno Episcopo quantum intercessio [1] nostra profuit et quantum nos quoque existimatione illic valeamus, non tantum nostra verum etiam matris nostrae causa, ipsi bene testari possunt. Si igitur mater nostra eo honore et ea autoritate illic fuit, nobis profecto, quae dignitate Reginali sumus et eo honoris gradu matrem nostram superamus, nihil dubitandum est, quin etiam eundem hominum affectum, eadem studia, eosdem favores erga nos experiri possimus. Quod attinet exempla, inprimis Beatricis, Ungariae Reginae, tametsi multi sunt, qui hanc Reginam etiam post discessum ex Ungaria ita vixisse narrant, prout status et dignitas ejus postulabant; tamen etiamsi aliter fuisset, hoc exemplum tanquam dissimile contra nos adduci non posset. Nam Beatrix nulla bona sua propria illic habuit, sed auxiliis et subsidiis amicorum et consanguineorum suorum stetit, nos autem gratia Dei habemus bona nostra post mortem matris nostrae aucta et tam ampla, quam hic sunt hisque aequalia, in quibus pro dignitate et exigentia status nostri stare possumus. Regina Galliae, uxor Regis Francisci, tametsi erat honorifice in Regno illo provisa, tamen propter odia ad fratrem suum, Mtatem Caesaream, in patriam discedere maluit, ubi nunc in honore manet in bonis suis, quae ex gratia Mtatis Caesarae habet, ac honorifice, sicut Reginam decet, tractatur. Commemorat Mtas Sua et Dtiones VV. Reginas, quae nos antecesserunt et hic in Polonia vitam finierunt. Omnibus notum est, in quo honore fuit Regina Elizabeth [2], mater Domini nostri [3], quae reverentia Mtati Suae et a filiis et ab aliis omnibus exhibeatur; simili in statu honoris et reverentiae fuit Regina Zophia [4], et Ludovici Regis [5] mater [6] ac aliae multae. Bene sciunt multi et nobis constat, quid Joannes Albertus Rex pro honore matris suae [2] contra magni hujus Regni Consiliarium Pijorun [7] fecit, quomodo ille de Regno proscriptus sepulturaque ei in castro Cracoviensi [8] negata est, quemadmodum haec latius in Chronicis leguntur. Itaque si nos talia erga nos Mtatis Regiae, filii nostri Charissimi, ac aliorum studia experiremur, qualia illae Reginae expertae sunt, non haberemus causam conqueri. Quod Mtas Regia et Dtiones VV. dicunt, facile hic invenire posse Medicos, quorum opera et consilio in curanda valetudine nostra uti possemus, id quidem concedimus, verum nos non Medicorum sed termarum causa, quae hic inveniri non possunt, iter nostrum instituimus. De aëre multis repugnare

---

[1] Cf. 811. [2] Austriaca. [3] Sigismundi I. [4] Vladislai Jagellonis uxor.
[5] Poloniae et Ungariae, † a. 1382. [6] Elisabeth. [7] Petrum Poraj Kurozwęcki.
[8] W kaplicy Zawiszów czyli Poraitów, dzisiaj hr. Potockich.

nolumus, potest hic bonus esse, sed in Italia deterior non est, huic assuetae, in illo autem natae sumus, et quae naturalia sunt, ea et meliora sunt et salubriora, estque commune proverbium: Dulcis locus patriae. Quod autem verentur, ne quod hic cavemus, in itinere inveniamus, nescimus, majusne est periculum vivere in molestiis, fastidiis et despectibus, an in itinere esse et his omnibus vacare. Proponunt etiam varias hominum opiniones de discessu nostro, sed quoniam redeundi animum habemus, recuperata sanitate et quum melior affulserit fortuna, ea de causa istae hominum de nobis opiniones stare non possent. Nam quum S. maritus noster in vita dilexit nos et nos vicissim Mtatem Suam amavimus, ideo proposuimus, in uno sepulchro cum Mtate Sua condi; tametsi autem nobis castrum Cracoviense vivae negatum est, tamen non dubitamus, quod vita functae sepulchrum non negabitur. Satisfacientes autem voluntati Mtatis Regiae, filii nostri Charissimi, et petitioni Charissimarum filiarum nostrarum ac Dnorum Consiliariorum Regni, propositum hoc nostrum de discessu deferrimus. Interim videbimus, in quo erit statu valetudo nostra, et si etiam promissa de observantia et amore filii erga nos affectum suum sortientur.

866. Puteus Cardinalis A. Zebridovio [1].

Romae, 21 Novembris 1556.

Quod mihi proximis literis tuis tam diligenter gratias egeris propterea, quod de te non modo bene atque honorifice sentiam, sed etiam quod de tua virtute et pietate apud Summum Pontificem multa praedicarim, fecisti tu quidem amoris tui erga me magis magnitudine incensus, quam quod vel id a te amicitia nostra postulare videretur, vel ego is certe sim, qui in vera amicissimi hominis laude celebranda aliquam mihi gratiam aucupari unquam studuerim. Sed tamen in eo, quin amoris erga me tui mirificam quamdam vim diligerem, facere non potui, animique tui gratitudinem cum libenter agnovi, tum etiam sum amplexatus cupidissime. Quod vero scribis, te in aliquorum offensionem incurrisse ob conjectos in carcerem duos sacerdotes, qui haereticorum dogmatibus imbuti plebem corrumperent, quodque item alium curasses observari, qui edito pessimo libello populum inficere conaretur [2], fuit id mihi permolestum non ea de causa, quod te verear nonnullorum metu deterritum officium optimi Episcopi esse deserturum (id enim in fortitudinem tuam atque constantiam nullo modo cadere posse mihi plane persuadeo), sed quod ceterorum hominum praesertim Nobilium studia minime vellem

---

[1] Latini Latinii Epistolae I 99 – 100.

[2] Prawdopodobnie ks. Kurowskiego, którego potém także wtrącił do więzienia, i jak zapewnia Lubieniecki w Historyi reformacyi polskiéj, str. 54, głodem tam umorzył, przymusiwszy go wprzódy, żeby zjadł swoję książkę heretycką; inni pisarze przeczą, jakoby się czegoś podobnego Zebrzydowski dopuścić miał. Bądź jak bądź jednak, urządzone przez naszego biskupa w r. 1556 wtrącanie podejrzanych o herezyją księży do więzienia i morzenie ich tam głodem, nie płynęło bynajmniéj z pobudek gorliwości religijnéj. W całém tém postępowaniu chodziło raczéj Zebrzydowskiemu znowu o zamydlenie oczu papieżowi Pawłowi IV, który go nie bez przyczyny podejrzywał, że „non recte de religione sentiat", a zarazem w liście z d. 23 grudnia r. 1555 polecał nuncyjuszowi Lippomaniemu, „ut occulte inquirat et investiget", ile na tém prawdy. Theiner, Monumenta Poloniae, II 588.

cum impiorum consiliis esse conjuncta, ne (quod Deus avertat) tandem aliquando haereticorum opes auctae exitium Florentissimo isti Regno afferre possint, quod certe timendum magnopere esset, si ad novarum rerum cupidorum hominum occultos conatus Nobilium praesidia opesque accesserint, quibus religionis species, ut in Germania vidimus, pro summo artificio adhiberi solita est ad ea occulte perpetranda, quae nunquam aperta ratione conati fuissent. Sed spero, Serenissimi Regis autoritate proximique Conventus Varsoviensis [1] decretis ita huic grassanti malo provisum iri, ut cum omnes haereticorum insidiae fraudesque irritae evadant, tum tua tuique similium virtus in tanto catholicae religionis periculo, illustrique loco fortiter declarata, meritissima laude atque mercede ne careat. Ejus ego nunc Conventus exitum non sine magna sollicitudine exspecto. Quare feceris mihi gratissimum, si quid in eo actum sit, quod ad catholicae religionis causam defendendam duntaxat pertineat, primo quoque tempore ad me scribendum curaveris. Libellum tuum, quum is perlatus erit ad me, dabo operam, ut Ticinio nostro interprete legere possim [2], id quod tibi polliceor me avidissime facturum, simulque tuo nomine Summo Pontifici oblaturum, apud quem ut ante diligentissime ad te scripsi, non video, qua ratione in Dominicanorum negotio tibi satisfacere possim; id enim est ejusmodi, ut lege agi oporteat, si quid impetratum ab illis velis. De Joannis Dembnicii maledictis jubeo te esse aequiore animo, nunquam enim patiar dignitatem tuam existimationemque laedi, praesertim malevolorum aut hominum levissimorum voculis. Quod autem ad causas tuas Procuratoresque attinet, quos mihi diligentissime commendasti, sic habeto, me ita tua omnia curaturum, ut majore fide et benevolentia erga te curari omnino non possint. Vale, et me tui ornandi apud Summum Pontificem nullam occasionem amissurum esse confidito. Roma, XI Calendas Decembris 1556.

---

[1] Zwołanego „ad diem primum Dominicum Adventus" t. j. na 29 listopada r. t. W Aktach kapituły krakowskiéj znajduje się drukowany na rozłożonym arkuszu list pasterski Zebrzydowskiego z pieczęcią biskupią, dd. Calendas Novembris A. D. 1556, Bodisencino, w którym zarządza po kościołach dyjecezyi krakowskiéj „supplicationes pro Ecclesiae et Reipublicae salute". Na sejmie zaś samym miał Zebrzydowski d. 5 stycznia 1557 r. mowę, którą niezwłocznie drukiem ogłosił Andrzéj Patrycy Nidecki p. t. „Andreae Zebridovii, Episcopi Cracoviensis, Pro sua et collegarum religione ac jurisdictione Oratio postrema, ad Regem et Senatum in Comitiis Varsoviensibus habita, adjecta est Epistola ejusdem ad suae dioecesis homines sub initium Comitiorum scripta", w maleńkiéj 16ce, razem 28 karteczek nl. sygn. A2 — A3, a — fiij. W dedykacyi Janowi Tarnowskiego, dd. Varsoviae 11 Januarii 1557, oświadcza Nidecki, że nie wprzód mowę tę napisał, aż po jéj powiedzeniu przez biskupa. Również i dodany list pasterski na końcu, dd. Bodzentini Calendas Novembris 1556, przedrukowany dosłownie z powyższego wydania w Aktach kapitulnych, jest pióra Nideckiego, który jest pod nim podpisany „Andr. Patricius". Cf. 868 i Jochera Ner 8733, III 623.

[2] Mowa tu o polskiém Zebrzydowskiego (?) dziele: „Krótka odpowiedź na Artykuły obłędliwe Marcina Krowickiego", wydaném r. 1556 u Łazarza w Krakowie, cf. Jochera, III 211, którego biblijoteka książąt Czartoryskich w Krakowie posiada aż dwa piękne tytułowe wydania. Prawdopodobnie autorem téj publikacyi był także Andrzéj Patrycy Nidecki, Zebrzydowski zaś spowodował tylko jéj napisanie i przyczynił się do jéj wydania, a to wszystko celem zatarcia przed Stolicą apostolską podejrzenia, jakoby nie był sam dosyć gorliwy w wierze katolickiéj, i wyjednania sobie potém znowu u papieża jakiego „fructum suorum laborum". Cf. 871.

867. Capitulum Cracoviense A. Zebridovio [1].

Cracoviae, 19 Februarii 1557.

Quanta studia, curas et conatus in religionis negotio fecerit Dtio V. R. in proximis Varssevieusibus Comitiis [2], nos nedum ex literis ipsius Dtionis V. R., quas proximis diebus ad nos dedit, verum etiam ex relatione fratrum nostrorum, Dni Archidiaconi et Praepositi Cracoviensis, probe intelleximus. Recitarunt enim nobis iidem fratres nostri non brevi sermone, quod non vulgari diligentia, intrepido animo ac summa industria sua, qua ceteris omnibus praestat Dtio V. R., religionem Sanctam fidemque orthodoxam atque adeo universum ipsum ordinem ecclesiasticum tutata fuerit, de qua re Deus sit benedictus in secula. Est igitur revera, cur nos universi ac singuli etiam, ac totus denique ordo Ecclesiae R. Dtioni V., Praelato et patrono nostro, plurimum debeamus, eique summas gratias agamus ita, ut revera agimus et habemus, idque omni studio et observantia nostra erga Dtionem V. R. declarare semper curabimus. Atque et nunc ut in ea praesenti Dtionis V. R. postulatione, quam ad nos nuper de castro Muschina fecit, declarassemus id non illibenter, nisi legibus et Constitutionibus Ecclesiae nostrae, sacramento etiam cujuslibet nostrum firmatis et roboratis, fuissemus impediti. Huc etiam accedit solius Dtionis V. R. cadere admonitio seu verius objurgatio, qua erga nos usa est, dum post mortem Dni olim Samuelis [3] de certis villis confratribus nostris, videlicet Podliodowski [4] et Liezenski [5] inscriptis, nobiscum expostularet, atque etiam nobis serio interdiceret, ut ne omnino, si quando contigerit illam bona aliqua Ecclesiae suorum alicui conferre velle, ullum unquam assensum praestaremus. Unde cum ex causis supradictis tum certe, quod sit res pessimi exempli, vergatque in omnium Ecclesiarum ingens detrimentum, eo enim exemplo non solum successores Dtionis V. R., sed etiam et alii hujus provinciae Episcopi bona Ecclesiarum alienandi et distrahendi sumpturi essent praetextum et occasionem: quare petimus a Dtione V. R. majorem in modum, dignetur in ea re majorem dignitatis et existimationis suae habere rationem, neque hoc factum pro innata clementia sua in meliorem interpretari partem. De Synodo diocesana celebranda allatae sunt nuper ad nos literae R. Dni Archiepiscopi Gnesnensis, quarum exemplar Dtioni V. R. praesentibus adjunctum mittimus, quamvis alias similes quoque literas Dtionem V. R. habuisse non dubitamus. Oramus autem prece qua possumus majore Dtionem V. R., id quod et alii quoque catholici Senatores hic commorantes summis desideriis efflagitant, ut Dtio V. R. huc ad nos quam primum veniat nobiscumque una cum de Synodo praedicta, quo loco scilicet et tempore sit celebranda, tum de ceteris quoque religionis et Ecclesiae rebus consultura; clerus enim miser non solum injuriis et proventuum ademptione, ut olim, sed modo etiam majoribus afficitur verberibus ac vulneribus. Contigit siquidem hic certo die, quod dum quidam duo Presbyteri castrenses, alter Vicarius, homo jam plane decrepitus, alter Psalterista, castrum ascenderent solis adhuc ante occasum, quidam Hieronymus Mischkowski obvios eos ante portam castrensem habens, facto in eos impetu utrique clava ferrea, quam tunc suis gestabat manibus, ora simul

---

[1] Liber Archivi Capituli Eccl. cath. Crac., IV 174—175.
[2] Cf. 866. [3] Maciejowski. [4] Georgii. [5] Nicolai.

et dentes excussit et confregit, addens et maledicta ac convitia quaedam famosa et ignobilia. Caesi etiam hic in castro Cracoviensi sunt nonnulli Presbyteri alapis et crinibus tracti, non ita pridem occisus insuper quidam ordinis Chebdoviensis [1] Presbyter, tanta hic licentia et insolentia sumit vires et audaciam, ut cuique id, quod libet, facere fas est, omnia vero impune. Confluxerunt nunc huc ad nos omnes passim novatores et haeretici, habentes secum quosdam Vergerios [2], Joannem Laski et alios ejus farinae homines, qui in domo Dni Biecensis [3] conciliabula sua peragunt, neminem reverentur, neminem advertunt. Meminimus, nos eosdem ipsos opera et praesentia Dtionis V. R. aestate praeterita ex curia Lasocii dilapsos et perculsos, a Sacris et conventibus suis hactenus abstinuisse. Idem putamus et nunc quoque futurum adjutore Deo, si Dtio V. R. ad cathedram suam et sedem episcopalem venerit, nobiscumque, veluti libet et officium ejus postulat, manserit, quod ut faciat, illam iterum atque iterum rogitamus. Quam Christus Jesus diutissime nobis et Ecclesiae servet felicem et incolumem, ex animo optamus, cuique gratiae et clementiae nos nostraque obsequia commendamus. Datum Cracoviae, die Veneris XIX mensis Februarii A. Christi 1557.

868. Puteus Cardinalis Andreae Patricio, Canonico Cracoviensi [4].

Romae, 23 Aprilis 1557.

Gratissimae fuerunt mihi literae tuae, ex quibus illud inprimis summa cum voluptate cognovi, Episcopi tui pietatem in tuenda religionis causa ita cum summa fortitudine fuisse conjunctam, ut si ejus ordinis reliqui tantumdem praestent, sperandum plane sit, haereticorum fraudes propediem omnes in irritum casuras. Legi Orationem illius, vel si mavis tuam [5], cur enim non appelem tuam, quam tu sic luculenter ornasti et illustrasti, ut utri ea plus debeat, prudentissimus quisque merito ambigere possit. Et ille fortiter, et tu mi Patrici peramanter fecisti, qui patroni tui nomen et gloriam in Sarmatiae tantum angulo claram curasti propagandam, neque id vulgari aliqua, sed praecipua quadam, atque ut ego sentio, vera solidaque ratione curasti. Sed nolo abire longius: gratulor illi tam fortem atque his temporibus tam necessariam animi pietatem, gratulor tibi tam egregiam ornandi patroni tui occasionem esse datam, ut eadem etiam opera, quantum eloquentia posses in tam honesta re, tam illustri documento ostenderis. Quare amore cum Episcopi tui causa, quem ego unice diligo, tum eruditionis tuae atque eloquentiae testimonio adductus, jubeoque te sperare a me eam voluntatem et benevolentiam, quae inter non mediocri necessitudine conjunctos praestari debet. Vale. Roma, IX Calendas Maji 1557.

869. Idem A. Zebridovio [6].

Romae, 15 Maji 1557.

Ad octavum Idus accepi abs te literas, quarum altera pars stomachi plena erat, in altera Illustrem Comitem in Tenczin [7] mihi diligentissime commendasti.

---

[1] Hebdów nad Wisłą w wojew. krakowskiém, opactwo Norbertanów.
[2] Petrum Paulum Vergerium. [3] Joannis Bonar?
[4] Latini Latinii Epistolae, I 106. [5] Cf. 866.
[6] Latini Latinii Epistolae, I 109—110. [7] Stanislaum, Palatinum Cracoviensem.

Huic ego parti in praesentia tantum respondebo, nam ad alteram quid tibi ego rescribam, qui longissime semper ab ejusmodi scribendi genere abfui? Palatini igitur Cracoviensis causa quo facilius commodiusque ac minori etiam sumptu expediretur, consului curavique, ut istic apud vos ex Pontificis rescripto jure consultis aliquot delegaretur; eam ego putavi breviorem ac commodiorem viam omnibus fore. Quare quod tua commendatione ad ejus viri causam adjuvandam non mediocriter sum inflammatus, existimavi, me id ad te scribere oportere, ut scires, me libenter tua causa solere honestis viris commodare, et eorum mihi amicitias quibuscunque possim officiis adjungere, mihi gratissimum semper fore. Vale et quum ad me tabellarius, de quo tua manu in codicillis admonuisti, pervenerit, aliquid ad eam particulam exspectato. Roma, Idibus Maji 1557.

870. A. Zebrzidowski Sigismundo Augusto [1].

Bodzętini, 26 Decembris 1557.

Potuerat sane Mtas V. S. hoc ipsum negotium Thurcicum, sicut alia multa ardua Reipublicae negotia, cum his Senatoribus, qui cum Mtate V. S. habitant, commode sine me exequi et explicare. Sed quia in his quoque rebus sententiam meam requirit, pergrato perquam libenti animo hanc Mtatis V. S. accumulatissimam gratiam amplector, sententiam autem meam breviter de singulis rebus pro fide mea exponam. Quum nota omnibus fuerit istius barbari [2] in conservandis foederibus pietas et constantia, qui et cum Divo adhuc Mtatis V. S. parente, immortalis memoriae Rege, et cum V. Mtate S. omnia pacis, foederis amicitiaeque jura diligentissime semper custodivit sanctissimeque observavit, in his hominibus, qui ab eo ad has communes injurias componendas designati sunt, non video aliquid doli periculique aliquid subesse posse, ubi autem periculum nullum est, non intelligo, cur opus habeant Mtatis V. S. Commissarii stipendiario aut aliquo copioso milite, praesertim quum ea res antea semper non tam ad componendas, quam ad inficiendas omnes controversias plurimum valuerit. Quare censeo, ut cum aulis suis bene institutis eo proficiscantur, ut totum illud negotium paccate honesteque conficiatur. De loco quoniam mihi illarum provinciarum natura perspecta non est, consilium dare non possum, melius hi dabunt, qui eorum locorum bene omnem rationem cognitam habent; locus certe eligendus est, qui tam nostris, quam Turcicis hominibus tutus et accommodus esse videatur. Quibus autem id negotii dari censeam, referre nolo, nam ipsa Mtas V. S. optime novit, quorum studia et operae tam ex nobis, qui pace, quam ex illis, qui armis quoque valent, magis utiles Reipublicae esse possunt. Tales vero eligendos suaderem, qui prudentia, gravitate constantiaque et Mtatis V. S. personam et hujus Reipublicae digni tatem pulchre tuerentur. Extremum est, unde eis pecunia suppeditari debeat, quae res non tanta certe Mtatem V. S. cura et sollicitudine conficeret, si hae ipsae possessiones, quibus majores nostri Regio Thesauro prospectum esse voluerunt, nunc in potestate Mtatis V. S. integrae essent. De qua re esset quidem nunc latissimus campus pluribus verbis disserendi, sed totum hoc alterae occasioni alioque loco reservetur. Pecunia certe, quae Varszoviae [3] dari decreta erat, quum in omni-

[1] Rękopis bibl. Jag. Ner 175, l 333—335. [2] Solimani. [3] Na sejmie 1556/57 r.

bus locis nihil Respublica periculi haberet, potuerat Mtati V. S. integra conservari, praesertim quum hoc tempore res Lithuanicae, quae nostrae communes sunt, infinito prope modo sumptu Mtatem V. S. exhauserint. Ejus pecuniae reliquias audio apud nonnullos Mtati V. S. servari, quare ex ea Commissariis providendum esse censerem, reliquam vero Mtati V. S. conservari velim. Aliud nihil habeo, quod de his rebus, in quibus sententiam Mtas V. S. meam rogat, scribere debeam. Utinam autem nobis cito coram et non per literas agere et consulere cum V. Mtate S. liceat, quam Christus in longissima tempora tueatur superstitem nobisque bene salvam et florentem reducat. Datae Bodzecinio, XXVI mensis Decembris 1557.

871. Puteus Cardinalis A. Zebridovio [1].

Romae, 15 Februarii 1558.

Etsi nihil erat, quod ad te scriberem, quum praesertim Regius Orator [2] ad vos revertatur, ex quo te scio coram, quaecunque hic gesta sunt, pluribus cogniturum; tamen quod tu mihi per literas diligentissime eum virum commendasti, quodque is mirificam tuam erga me voluntatem benevolentiamque longissima oratione frequenter declaravit, nolui committere, ut sine meis literis testimonioque ad vos proficisceretur. Quare primum velim existimes, te mihi gratissimum esse facturum, si hominem tui amantissimum maximeque observantem mea etiam causa vehementius amaris; deinde si tibi persuaseris, negotia tua omnia tuorumque nepotum atque clientum, quae mihi Orator magnopere saepe commendavit, ita mihi curae fore, ut si mea ipsius plane essent. Postremo, quod attinet ad Oratoris munus, scito, illum Summo Pontifici carissimum fuisse, singularique erga Regem fide summaque prudentia omnia tractasse, ita ut cum maxima Regis dignitate et sua non mediocri laude legatione functus sit. Haec ad te scribenda esse paucis duxi, partim ut intelligeres, tuam commendationem maximum apud me pondus habuisse, partim etiam ut Oratorem ipsum testimonio meo ornatum ad vos redeuntem pro tua quoque parte apud Regem commendandum adjuvandumque tua opera libentius susciperes. Facultas conferendi sacerdotia, quae vacant in mensibus Papae [3], quia omnibus ex aequo a Summo Pontifice negata est, si tibi quoque nunc negatur, patienter ferre debes, quum tibi nihil praecipuum contingat. Vale. Roma, XV Calendas Martias 1558.

872. A. Zebrzidowski Sigismundo Augusto [4].

Miechovi, 7 Martii 1558.

Post gravem et molestam actionem, quam pro injuria Dei, pro vera ejus religione, pro Mtatis V. S. dignitatis contemptione, proque mea pontificia jurisdictione, cum Joanne Bonero, Castellano Biecensi, tertio die habui, quatuor certe integras horas ad otium respirandumque habere non potui, nam statim me propter alias multas et difficiles religionis causas Volboriam discedere oportuit. In haec tempora, in hos homines incidimus, ut assidue aut dolere aut conqueri, aut flere necesse habeamus! Flemus nunc et dolemus eorum hominum miserias et calamitates, qui hoc tempore in potestatem hostis venerunt; sed non leviores profecto

---

[1] Latini Latinii Epistolae, I 124. [2] Joannes Wysocki. [3] Cf. 866. [4] Rkp. 175, I 379—382.

nostrae etiam sunt miseriae, in quibus quotidie versamur, propter quorundam immoderatam licentiam, qui quanquam se catholicos profiteantur, nihil tamen minus sunt quam catholici, nam ipsos barbaros et Scythas malicia et crudelitate jam dudum superarunt, qui haereditatem Christi invaserunt, qui omnem cultum ejus perverterunt, qui Mtatis V. S. bonitate abusi sunt, qua uti non abuti debebant. Sed haec omnia melius est tacendo concoquere, quam commemorando dolorem renovare. Mihi Mtatis V. literae Miechoviae [1] hodie ante lucem Volboriam properanti redditae sunt, ad quas et propter breve tempus et propter eas, quas nondum exhausi molestias, ut volebam, respondere non potui, ita tamen respondeo, ut requirit et mea fides et praesentis temporis necessitas. Suaderem ego Serenissime Rex, ut propter ea, quae jam propemodum in foribus sunt pericula, Comitia hoc tempore edicerentur, in quibus celeriter deliberatio defensionis necessaria susciperetur, si viderem ea mente voluntateque omnes esse, qua nos sumus, qui Mtatis V. S. nutus observamus. Sed quum quidam magis ad motum quam ad otium compositi esse videantur, vereor, ne ex aliqua levi re occasionem arripiant, qua et Comitia inficiant et nostros labores irritos faciant. Quare censeo, ut de singulis rebus simul secundum literas Varschovienses edicantur, ne isti nimium fideles libertatis suae custodes habeant, quo has tam necessarias deliberationes infirment, quod cum quadam Mtatis V. S. dignitatis imminutione fieret, necesseque haberet Mtas V. S. alia Comitia ex eorum arbitrio indicere. Erunt vero haec Deo volente utilia et necessaria Comitia, modo ea Mtatis V. S. autoritate fiant, quae hominum libidinem resecaret, licentiam comprimeret, motus omnes sedaret, pacem et otium stabiliret; nam qui virtute retineri in officio non possunt, retinendi sunt legum Principisque autoritate. Si autem Comitia tantummodo propter ineundas defensionis rationes indici debeant, censeo, ut Cracoviae indicerentur, propter loci propinquitatem et commodiorem celerioremque in hostes, si necesse fuerit, expeditionem. Sin autem unionis, religionis executionisque causa fieri debeant, ad eas omnes deliberationes non video commodiorem locum, quam Parczoviam [2] aut Lublinium, adderem Leopolim, sed vereor, ne Senatoribus et Nobilibus Majoris Poloniae nimis longum et sumptuosum hoc iter esse videatur. Melius tamen haec omnia et commodius minorique contentione et cum majori Mtatis V. S. gravitate Cracoviae, quam alibi agerentur, quod ita esse cognoscet Mtas V. S., si pressius in hominum mores inspexerit. Tempus Mtati V. S. non praescribo, cuperem tamen, ut Mtas V. S. compositis constitutisque rebus Lithuanicis, primo quoque tempore ad nos veniat, nam haec omnia, quae in hoc Regno male fiunt, onn possunt nisi Mtatis V. S. praesentia corrigi et emendari. Christus Jesus autem Mtatem V. S. in longissima tempora servet incolumem. Datum Miechoviae, die VII mensis Martii 1558.

873. Idem eidem [3].

Kielcis, 1 Maji 1558.

Quum non aliud his literis Mtas V. S. a me requirat, quam ut perscriberem, quid in eo fieri oportere censerem, quod Summus Pontifex Rmo Dno Jacobo

[1] Miechów w wojew. krakowskiém. [2] Parczów w wojew. lubelskiém, o 9 mil od Lublina.
[3] Rkp. 175, I 414—416.

Uchanski [1] omnem plane jam spem consequendi Episcopatum Cujaviensem ademerit, brevissimis verbis sententiam meam explicarem. Sed quum et pro V. Mtatis S. dignitate et pro Reipublicae tranquillitate mihi consulendum est, in graviorem difficilioremque paulo cogitationis curam haec mea deliberatio cadere videtur. Nam nobis, qui omnium Mtatis V. S. consiliorum quasi quidam socii et administri sumus, nihil secundum Deum prius aut sanctius esse debet, quam Mtatis V. S. dignitas, nihil autem charius et jucundius, quam Reipublicae pax et otium. Quare quod recta ratio praescribit, quodque V. Mtatis S. dignitas et Reipublicae tranquillitas suadet, hoc ipsum ego etiam suadeo, ut scilicet Mtas V. S. ita se in hac re gerat, sicut se omnes semper christiani Reges et Principes gesserunt, imprimis autem Divus Mtatis V. S. parens, optimus sapientissimusque Rex, qui Petri Apostoli cathedram ad ultimum usque spiritum summo studio et cultu prosecutus est. In quam cogitationem Mtatem V. S. facile hoc unum impellere potest, quod Summus Pontifex non ob id Rmo Dno Episcopo Chelmensi diploma dari recusarit, ut nobis Italum aut aliquem externum hominem obtrudat, sed quod quaedam graves de religione suspitiones in animo ejus jam pridem insederint, quas quum vanas et falsas esse ostenderit, nihil, ut quidem ego judico, in consequendo Cujaviensi Episcopatu curae aut negotii amplius habebit. Hoc igitur est, quod ego inprimis factu necessarium esse censeo, ut primo quoque tempore R. Dnus Episcopus Chelmensis fidelem religionis suae confessionem faciat, qua omnes istas suspitiones dilueret, et ex animo Pontificis penitus evelleret. Hoc enim modo et ipse Episcopatum sine molestia consequetur, et Mtas V. S. sine invidia dignitatem suam retinebit et Reipublicae tranquillitatem cum laude conservabit. Sin autem diversum aliquis Mtati V. S. suaserit, provideat etiam atque etiam Mtas V. S., ne tali consilio aliqua et illius dignitati lutulenta macula aspergatur et Reipublicae tranquillitas gravius, quam ut nos sperare possumus, perturbetur. Quod ad me attinet, sicut adhuc R. Dno Episcopo Cujaviensi designato ejusque virtuti, probitati et verae pietati apud Summum Pontificem vero meo testimonio non defui, ita et nunc, si modo opus fuerit, non sum defuturus. Nos, qui propter diuturnam Mtatis V. absentiam vix jam non contabueramus, flentes Immortali Deo gratias agimus, quod tandem Mtatem V. S. nobis restituat, nihil enim est, quod magis hoc tempore desideremus, quam Sacram Serenissimae Mtatis V. praesentiam, sine qua esse nobis omnia acerba et tristia sentimus. Christus Jesus Mtatem V. S. in longissima tempora servet incolumem atque florentem. Datae Kielcii, prima Maji 1558.

874. Puteus Cardinalis A. Zebridovio [2].

Romae, 8 Aprilis 1559.

Andreas Patricius [3], qui nuper Patavii juris scientiam adeptus ad te revertitur, magno usui speravit sibi fore, si benevolentiam se meam literis consignatam tibi probare posset. Quare quum ex multorum sermone testimonioque accepissem, illum sua omnia studia ad virtutem parandasque eas disciplinas, quibus humana societas maxime continetur, jam pridem cum summa laude contulisse, pro egregia

[1] Episcopo Chelmensi et nominato Vladislaviensi.
[2] Latini Latinii Epistolae, I 137—138.
[3] Nidecki.

mea in probos atque eruditos viros, praesertim vero Polonos voluntate, facere non potui, quin tibi hominem tui cupidum meique studiosum commendarem. Feceris igitur mihi gratissimum, si Patricium ita in tuam fidem clientelamquè receperis, ut is intelligat, meam commendationem non vulgarem fuisse, atque apud te pro nostra benevolentia magnum pondus habuisse. Vale. Roma, VI Idus Aprilis 1559.

875. Paulus Manutius Zebridovio, Episcopo Cracoviensi [1].

Venetiis, — — 1559.

Vide, quae sit vis etiam apud alienos ignotosque homines verae solidaeque virtutis. Aliquot ab hinc annis quum egregios viros, qui te non de facie solum, verum etiam e sermone assiduaque consuetudine optime noverant, omnia de te summa praedicantes audirem, studio tui sum incensus incredibili, nec meam deinde observantiam dies exstinxit aut imminuit, sed auxit potius ad summumque perduxit. Atque equidem nihil habui antiquius, nihil exspectavi magis aut observavi diligentius, quam ut haec ad te amandum colendumque animi mei propensio aliquo tibi non vulgari pateret officio; sed meam exspectationem fefellit eventus, nec ulla umquam satis opportuna voluntati respondit occasio. Nunc igitur quod mihi a fortuna denegatur, statui a me ipso impetrare. Praeclarum aliquid praestare, dignum videlicet ea, quam tu sustines, persona, dignum tua virtute, cupiebam; non licuit, at quod licet, demus operam, ut id consequamur, licet enim certe studii erga te mei significationem quandam, non expressam omnino, sed quasi leviter adumbratam, ostendere, et e quercu etiam quandoque exculptum placet, non modo ex ebore, simulacrum. Effigiem domi habeo parentis mei [2], quem tibi unum, cum familiari olim tuo et in ore et in amore esse, homo insigni eruditione moribusque Sanctissimis, Andreas Patricius non semel affirmavit. Ejus exemplar venienti ad te Patricio dedi; putabis igitur, quum patrem meum quasi praesentem adspicies, agere tecum, ut aditus mihi et quasi fores aperiantur ad amicitiam tuam, quod si assequor, additum ad fortunas meas ornamenti commodique plurimum existimabo. Quid enim speciosius, quid ad laudem praestantius omninove utilius, quam Principum, hoc est tui similium virorum, frui benevolentia? atque hoc video totum esse positum in humanitate tua, quam Patricius ferebat in coelum, nam ego quidem nullis plane meritis, animo tamen adhuc te colui, sed ut spero, merita quoque accedent. Conferam enim ingenium ad tuam laudem, et apparebit in tuo nomine, approbante Deo, quo nihil abnuente perficitur, opus aliquod industriae nostrae, ejusmodi fortasse (certe hoc enitemur), quod posteritas haud omnino contemnat. Vale. Venetiis.

876. Capitulum Cracoviense A. Zebrzidovio [4].

Cracoviae, 10 Februarii 1560.

Quibus malis in hac diocesi Dtionis V. R. Cracoviensis quatiuntur ubique rationes religionis ac fidei S. catholicae, nemo bonus non videt cum dolore. Enim-

---

[1] P. Manutii Epistolarum libri. Lipsiae, 1707, str. 203 — 204.
[2] Aldi Manutii † a. 1515, jednego z najznakomitszych i najsławniejszych drukarzy włoskich.
[3] Nidecki. [4] Liber Archivi Capituli Eccl. cath. Crac., IV 395 — 396, 600 — 601.

vero et si quidem ab annis jam compluribus multae insolentiae Ecclesiarumque spoliationes et cleri oppressiones impune fieri visae sunt, nemine prohibente seque murum pro domo Israël ponente, nunc tamen sub absentia a diocesi sua Dtionis V. R., quam reverebantur utique aliqui, eadem illa mala pejoribus malis cumulantur. Nempe haeretici homines insolentissimi sumptis animis ac spiritibus majoribus sub absentia Dtionis V. R. Ecclesias, quarum ipsa debet esse tutor et patronus, prophanant, spoliant, legitimis earum Pastoribus et plebanis ceterisque catholicis sacerdotibus inde pulsis, in suas synagogas constituunt, res Ecclesiarum distrahunt, SS. Christi corpus ex ciboriis correptum una cum chrismate in terram abjiciunt, conculcant et canibus devorandum mittunt, quemadmodum id recens factum est per Jacobum Gieraltowski in Kozi [1], per Stanislaum Czikowski in Gorzkow [2] et Szczepanowski in Sczekoczini [3]. Plebanus etiam in Usew [4] per factores pellitur ab Ecclesia et plebanatu suo, subditi Radlovienses inauditis gravationibus et multis se gravari et premi non sine lacrimis queruntur, easdem et alii innumeri clavium et bonorum Episcopatus V. R. Dtionis subditi voces frequentantur et ingeminant. Praeposito Miechoviensi [5] Kilianus Lukowski villam omnium potiorem invasit, occupat et omne frumentum triburavit; Abbates duo Wąchocenses alter per Regiam Mtatem, alter per V. R. Dtionem ut ille asserit datus, Abbatem tertium per monachos electum nefarie trucidasse dicuntur, villas monasterii invaserunt et occupant, suppellectilem S. Ecclesiae diripuerunt, monachos alios occiderunt alios consantiarunt, reliquos ex monasterio pepulerunt, monasterium est prophanatum et Divina officia silent; pugnant hi Abbates pro villis. Missae ac cultus Divinus non modo passim ubique in aliis Ecclesiis, sed et in nostra cathedrali Cracoviensi intermissus est, ac decrescit in dies, idque cum aliis plurimis de causis, tum vero quod possessores altarium ac sacerdotiorum aulici sunt et laici, et curias sequuntur, prophanis servitiis impliciti. Hi circa sacerdotia sua non resident, sed neque substitutos ad explenda pro se onera tenent, neque mercedem eis solvunt, et laxam conscientiam habentes, peccare se in hoc non putant, nec forsan Deum esse credunt; qui si scribi hic omnes deberent, librum non epistolam efficerent. Qui vel ex eo scandalizati, exemplum sibi ad imitandum ex R. Dtione V. desumpserunt, quae possessorem altaris S. Margarethae in vestibulo sacristiae siti opulenterque dotati, ad explenda ejusdem onera, quae jam a quinque plus minus annis negliguntur, cogere minime curat; sed neque census hospitali S. Valentini a compluribus annis solutus est ab eodem. Psalteristae, nossalistae, mansionarii et alii innumeri praebendarii non resident, praesertim qui per Regem et Episcopos sunt provisi. Ceterorum sacerdotum est exilis admodum numerus, ut jam nec lectores haberi possunt, eo quod R. Dtio V. per tantum tempus consecrationem Presbyterum fieri non procuravit. Tanta est hic sacerdotum paucitas, vix ut unam missam ad omnia altaristarum altaria legi invenias; adeo disordinata est ac deformata facies Ecclesiae nostrae, ut totius jam plane priscus ejus ille decor ab ea periisse videatur. Quin etiam ipsa Ecclesia in suis aedificiis et structuris magna et celeri indiget reparatione; culmina enim ejus seu tecta partim stillicidio partim vetustate corrupta sunt, tectum praeterea super Thesaurum adeo computruit, ut vento etiam minimo flante laminae a tecto putrido tollantur ac decidant, et ob id testudines ipsi Thesauri ac

---

[1] Kozy, wieś pod Kętami. [2] Gorzków. [3] Szczekociny w wojew. krakowskiém.
[4] Uszew, wieś pod Brzeskiem. [5] Joanni a Lwowek.

templi etiam totius, cum ad omnem pluviam ac nivem in aquis innatent ac perfluant, disolvi ac ruere illas unacum tectis, in quae primum restaurentur, necesse est. Quod nos prospicientes oravimus semper, supplicavimus semper R. Dtioni V., ut ad Ecclesiae suae fabricam sese jam tandem convertat, ut in eam misericordia moveatur, ex qua nominem, dignitatem, honorem, locum eminentem, cum Principibus Regni equalem, divitiasque et opes accepit et retinet. Promittit quidem semper R. Dtio V., at his promissis Ecclesia non tegitur, non ornatur, sed ad ruinam tendit in dies majorem. Nos pro nostra parte parati sumus conferre id, quod ad nos pertinet, quamobrem rogamus et obsecramus, ut R. Dtio V. jam tandem promissa illa sua in effectum ponat et pro fabrica ipsa a tot annis retenta florenos mille quingentos tribuat et a factoribus hic suis sine cunctatione dari jubeat, quo omni materia ad structuram necessaria, plumbum, stanum, ferrum, trabes, asseres, funes, tempori coëmi, et opus ipsum mox primo vere inchoari possit. Scripsimus prioribus literis nostris ad R. Dtionem V., mortuum esse Doctorem Benedictum Cosminum, Concionatorem Ecclesiae nostrae, hoc ipsum hisce literis scribimus, rogantes illam, ut de alio Praedicatore in locum defuncti sufficiendo rationem inire dignetur, quum id ad officium illius proprie pertineat. Praedicatorum vero idoneorum magna raritas hic est, alii ex Collegio Doctorum licet docti sint, animosi tamen non sunt neque eloquentes, alii laborem hunc defugiunt, alii tam parvo solatio contenti esse nolunt Sunt tamen hic duo ex Collegiatis Magistri, alter de Vrzendow, singulari sermonis gratia praeditus, alter de Tarcin plenus Scriptura, promptus et expeditus. Sed tamen hunc R. Dnus Archiepiscopus noster [1] ad se traducere conatur, jamque ei sese addixisse fertur. Est et Lucas [2], Clarus ille Praedicator Dominicanus a S. Trinitate, sed et hunc Nobilissimus ac R. iste Archipraesul penes se habere velle dicitur, qui instructissimam ac copiosissimam bibliothecam habens, hos viros doctos ad se contrahit, cum quibus una Sacris literis incumbit et ex eis studet in dies et doctior et melior fieri, id quod per hoc omne tempus, donec in legationem ad Caesarem [3] exiret, Lovicii fecit. Et quoniam sub absentia et post mortem Doctoris Benedicti circumforanei et conductitii Praedicatores hic praedicant, adeo pauci audire eos dignantur, ut ingens sit in Ecclesia nostra solitudo. Oportet aliquem ex his sumere, qui et grati sint populo et docti, ac in vita sua probati. Itaque R. Dtio V., cuinam hoc munus praedicandi verbi Dei commissum iri velit, nos de voluntate sua faciat certiores. Ceterum meminisse oportet Dtionem V. R., tempora nunc esse periculosa et seculares imminere bonis Ecclesiae, quibus eam spoliare nituntur, proinde quum nusquam sit tuta fides, oramus, ut V. R. Dtio omnes Capitaneos omnium arcium et praefecturarum suarum episcopalium juramentum facere in manibus Capituli jubeat de castris ipsis in eventu mortis suae aut ascensus altioris non nisi in manus Capituli restituendis. Calicem etiam aureum, munus Ecclesiae sponsae suae debitum ac juratum, R. Dtio V. adhuc non dedit, sed neque centum aureos Regiae Mtati, tempore postulationis [4] Dtionis V. R. donatos, nobis hactenus exoluit. Ad quae quidem omnia suprascripta, quum ex officio, ex debito, ex jurejurando suo teneatur, rogamus atque oramus R. Dtionem, ut fidem, ut conscientiam suam apud Deum in hoc eliberet, nomenque et opinionem de se sinistram apud probos catholicosque viros exuat et in

---

[1] Joannes Przerębski, Gnesnensis. [2] Leopolita seu Zawieszko.
[3] Ferdinandum I, a. 1560. [4] Cf. 829.

Deum, a quo omnia habet, liberalis esse dignetur. Rogamus insuper omni studio atque amore, ut sepositis omnibus remoris ex patria ista sua [1] ad hanc alteram patriam suam redeat, et nobiscum una maneat, mores cleri emendet, disciplinam collapsam restituat, religionis jacturam sarciat, vulneribus Ecclesiae medeatur, lupos ab ovili suo arceat, Praedicatorem in Ecclesia sua constituat, absentes altaristas et ceteros sacerdotes ad residentiam cogat et congreget, missas et Sacra intermissa in pristinum statum restituat, Ecclesiae labenti aedificia, structuras et suum splendorem reddet, sacerdotes augeat et consecret, plebanos expulsos reducat, monasteria in ordinem restituat, et in ceteris honestis et necessariis rebus officium boni Pontificis et vigilantis Pastoris praestet. In quo Deus Optimus Maximus illam fortunare atque adjuvare dignabitur et omnes probi ac catholici viri et Senatores Regni nonnulli hic degentes, prout id palam fatentur, non defuturos se in hoc Dtioni V. R. offerunt atque promittunt. Id quidem nos fideles a consiliis servitores ex animo et precamur et optamus, secus ut ne faciat R. Dtio V., obsecramusque illam, ut ea omnia, quae et reverenter et amanter illi scribimus, benigne a nobis suscipere et se exorari dignetur. Quod si vero R. Dtio V. facere haec noluerit, et vel verbis nos vel mora aliqua rem Ecclesiae, prout hactenus factum est, traxerit, nobis pro officio nostro et pro debito aliud facere non licebit, quam huic malo medicinam quaerere, et quod hactenus non fecimus, rem hanc totam ad Superiorem deferre. Cupimus, R. Dtionem V. diu recte vivere, cujus gratiae nos iterum commendamus, oramusque, ut ad has preces et postulata nostra literis suis rescribat, gratumque nobis et Ecclesiae Dei utile responsum dare dignetur. Datum Cracoviae ex generali Capitulo Purificationis S. Mariae, die X Februarii A. Christi 1560.

877. A. Zebrzydowski Capitulo Cracoviensi [2].

Venciborci, 5 Martii 1560.

Ad eas literas, quas ad me non tam admonendi quam iflammandi causa scripsistis, breviter, tamen vere et amanter vobis respondebo. Nisi certo scirem, esse quosdam in ordine vestro fratres et proximos meos tam inplacabili odio erga me, ut vitae, famae, existimationi meae, facilius ac libentius obtrectent, quam ut aliquid in me aut veri agnoscant, aut recti unquam collaudent, adversus quos nisi satis in omni vitae meae ratione praesidii haberem, istum eorum exulceratum animum gravius ferrem, ac nisi etiam in his criminibus, quibus graviter a vobis et acerbe accusor, omni prorsus culpa vacarem, istis tam fortibus epistolae vestrae aculeis paulo vehementius commoverer. At quia nullum mihi Dei gratia nefarium aut neglegentis Episcopi, aut remissi Pastoris aut dissoluti sacerdotis crimen haerere potest, tanta verborum et accusationis vestrae libertate non commoveor. Absens sum, Ecclesiam deserui, templi tecta refici non curavi, mille quingenta florenos non persolvi, calicem aureum non dedi, altaria Ministris negligentia mea destituuntur, Presbyteri Sacris non initiantur. Agnoscimus criminationis vestrae capita,

---

[1] Cujavia, cf. 877.

[2] Liber Archivi Capituli Eccl. cath. Crac., IV 397—399, 526—529. Jest to odpowiedź ze strony biskupa na list poprzedzający; w dziesięć tygodni później, 23 maja r. 1560, wracając z Kujaw † Zebrzydowski we Wrześni.

quibus ut potuerimus, brevissime nos expediemus. Primum igitur, quid in dioecesi mea malorum fiat, quousque hominum audacia progrediatur, quem ad finem se jactet atque efferat eorum improbitas, qui omnia Divina et humana jura nefario scelere poluerunt, videmus ac jam pridem horum malorum incommoda efflevimus. Non recens fratres hoc malum natum est, jam dudum in visceribus Ecclesiae haeret, quod tametsi grave, miserum acerbumque sit, tamen ut propter impunitatem plus virium et roboris, ita propter consuetudinem minus jam videtur habere acerbitatis atque doloris. Neque hoc mirum, etenim si non dico omnibus diebus, sed omnibus horis aliquid atrociter fieri videmus aut audimus, assiduitate molestiarum et querimoniarum sensum omnem doloris ex animis mittimus. Si vero unius dioecesis meae, non autem universae provinciae haec mala putatis esse, videte, ne in omnibus Ecclesiae incommodis circumspiciendis parum acuti et prudentes esse videamini: non manet tam gravis pestis uno loco, ita serpit et progreditur, ut omnes prope jam Ecclesias occuparit atque etiam labefactarit. Circumspicite omnes Ecclesiarum partes. Ecquam non aegram? ecquam non male hac peste affectam? ecquam non vulsam ac pene eversam reperietis? Oculos vestros in Gnesnensem et Posnaniensem, ut Vladislaviensem interim mittamus, dioecesim inferte. Profecto non Cikovios, non Scepanovios, non Lukovios, tantum homines miseros et fratres nostros deplorandos, sed multos etiam videbitis Heliodoras, multos Alchimos, multos Nicaronos, qui projecta quadam impietate et singulari audacia omnia Sacra vexarunt, violarunt, everterunt, sacerdotes catholicos servilem in modum expulerunt et ejecerunt, bona eorum ademerunt, possiderunt, diripuerunt, quidquid ornamenti, auri, argenti, vestis S. stragula in templis fuit, omnia ad se transtulerunt. Adeo hoc malum dilatatum est, ut in utraque illa dioecesi nullum oppidum, nulla fere Nobilium villa sit, in qua veteris religionis aliqua vestigia appareant. Si igitur Rmus et Ill. Dnus Archiepiscopus, vir provinciae nostrae primarius et in omni officio diligentissimus, istum tam effrenatum furorem comprimere, si inflammatas hominum voluntates restinguere et eorum scelere incitatum cursum, cura, studio ac summa sua diligentia retardare atque cohibere adhuc non potuit, quid mihi jam dixeritis, si haec quoque in mea dioecesi fieri mala videritis? aliosne omnes laudabitis, me vero solum damnabitis? Verae quidem laudis, pietatis, religionis praemia viris piis tribuenda sunt, sed non ita, ut propter eorum laudationem alterius studium, cura, diligentia, aestimatio in vituperationem venire debeat, a quo si idem, quod ab eo, quem laudas, fieri videas, cur non eum pari quoque laude dignum esse existimas? Nihil mihi assumo, parcius et modestius ipse de me loquar, sed ut aliquid tamen dicam, in his malis omnibus sanandis quis obsecro unquam fuit me diligentior aut officiosior? Vos ipsi, si verum sine invidia fateri volueritis, diligentiorem, constantiorem, severiorem me reperietis nenimem fuisse. Revocate in memoriam superiora tempora cum Conrado illo Crupek, ad quem e judicio meo quasi ex aliqua flamma eripiendum multi viri Nobiles convolarant, cognoscetis non obscure, quid fecerim. Quid cum Joanne Bonero [1], quid cum Justo Decio [2] egerim, quid laboris, quid modestiae ac quotidianae curae omni illo tempore subierim, quantum invidiae ac gravioris odii sustinuerim, quae minae mihi proponebantur, quae pericula intendebantur, quae formidines opponebantur, quo impetu me in domo privata cum

[1] Cf. 872.
[2] Justo Ludovico Decio; w Woli pod Krakowem, jego majętności, był od r. 1552 zbór Kalwinów.

Legato pontificio [1] colloquentem invaserint, quam impura Comitia fuerint, quo item ego animo eorum audaciae restiterim, qua ratione eorum impetum a jugulis nostris repulerim, quanta denique non dico industria sed cura et pietate pastoritia pro grege Dominico in omnibus Comitiis egerim, quotiens jus mihi dari in eos, qui templa spoliarunt, flens postulaverim, quotiens Lassocium [2] sacrilegii publice accussaverim, vestes Sacras quotiens in Senatum deferri curaverim. Pro qua mea cura et sollicitudine pastoritia non solum a domesticis, verum etiam ab externis hominibus fiebant mihi publicae laudationes, quibus veluti quaedam expressa grati animi significatio mihi ostendebatur. Videte autem fratres nunc, quam versa et mutata in pejorem partem sint haec omnia. Etenim in quibus rebus antea laudis et gloriae primae partes mihi deferebantur, in eis nunc quasi nullius curae, nullius sollicitudinis, nullius studii, nullius laboris, nullius pietatis, nullius religionis et pene nullius frugi Episcopus sim, praeter modum et pudorem accusor. Absentiam meam accusatis, sed non est, cur tantopere accusetis. Non est haec, credite mihi, absentiae meae, quam in me confertis, culpa: alterius id vitium est, cujus autem sit, non dico, ipsi per se cogitare potestis. Nolim certe existimari, me ab omni ingenio tam esse inopem, ut non intelligam, quid Ecclesiae meae debeam: scio, me propter Ecclesiam constitutum esse, non Ecclesiam propter me. Cui si debitor sum, quam diu ei non inservirem, quamdiu eam ut sponsam non exornarem, non excollerem, reum me procul dubio apud Deum constituerem. Discessi igitur, non ut sponsam meam desererem, sed ut pestem effugerem. Neque vero hoc negavi, nam apud Regem, quum ei valediceremus, clarissima voce contestatus sum, me, nisi huic hominum furori atque licentiae aliquis modus statuatur, Cracovia primo quoque tempore discessurum. Quare si in omnibus rebus, quae Ecclesiae meae debeo, nunquam negligens aut dissolutus fui, si in tuenda vera religione non levi neque perfunctoria opera sed maximo studio summaque sollicitudine semper usus sim, si omnia denique praestiti, quae praestare debuit verus et fidelis Pastor, quid est, cur quisque absentiam meam aut gravius ferre aut acerbius accusare debeat? An haec fortasse mala praesenti me non fierent, quae nunc absente me fieri scribitis? Si hoc putatis, rem non bene tenetis. Etenim audacia et licentia istorum major jam est, quam ut aut praesentia aut diligentia nostra reprimi posse videatur. Quid enim? an non omnes Comitiis omnibus interfuimus? an non una omnes consilia inivimus, quibus jactatam et agitatam religionis causam aliquo modo retinere possemus? quum horrendas sacramenti prophanationes, detestanda Sacra, sacrilegas conciones publice pene in ore Regio fieri videremus incredibilemque dolorem ex eo scelere haberemus? An non simul omnes id impietatis Regi detulimus? Quid vero profecerimus? Quid otii, quid pacis Ecclesiis sacerdotibusque nostris conciliaverimus? Quid de adversariorum maxima perfidia ac summa audacia detractum aut imminutum sit, nemini ignotum est. Nos majorem acerbitatem sensimus et graviorem dolorem retulimus, illi majores audaciae vires sumpserunt et ampliorem licentiae occasionem nacti sunt. Quam igitur licentiam Regia potestas et senatoria auctoritas cohibere aut noluit aut non potuit, nostra imminuta ac pene erepta jurisditio pontificia cohibere quid magis poterit? Non video certe ego, quid praesentia, quid vigiliis, quid excubiis et immensis nostris laboribus proficere potuerimus, si nos magistratus strenue non

---

[1] Lippomani. [2] Christophorum Lasocki.

adjuverit, si gladium suum non explicarit, si autoritatis suae aciem hebescere patietur. Quare si hoc, quod in hac re imprimis necessarium est, prius effeceritis, ut nobis erepta jurisdictio restituatur, magistratus sententias nostras ut exequatur nosque autoritate sua adjuvet, ut quod nos doctrina, studio ac labore nostro efficere non possumus, ipse legum et disciplinae terrore efficiat, hoc inquam quum effeceritis, tum demum si manere vobiscum noluerim, absentiam meam jure et merito accusaveritis. Sed ante hoc tempus nihil causae erat, cur in hisce rebus, in quibus ego maximam curam summamque diligentiam Ecclesiis meis praestiti, grave aliquod accusationis crimen non necessario quaereretis. Verum absentiae et officii mei rationem satis jam vobis esse arbitror, venio nunc ad eam pecuniam, quae a me fabricae nomine exigitur, atque dico, in hujusce modi pecunia repetenda non mediocrem mihi a vobis injuriam fieri. Nam si Gamratus [1] et Maciejovius [2], religiosissimus Episcopus, ne ter uncium quidem unum in usum fabricae contulerint, me, qui tantum jam per triennium contulerim, quantum debuerim, ad hoc tot arces et curias elegantes magna jactura pecunaria exstruxerim, quid in hoc crimen vocari oportuit? Utut autem est, quum de ea pecunia, quam a me accepistis, rationem Dno Vicario et vladario nostro feceritis, cognita omni ratione non tantum, quantum vos imperaveritis, sed quantum aequum justumque fuerit, pecuniae vobis numerari curabo. De sacerdotum negligentiis immerito sane a vobis accusor. Est Vicarius, est Officialis noster, isti cur judicium suum in sacerdotes neglegentes non expromunt? cur dissolutos in officio non retinent? cur jure ac potestate sua hac in re non utuntur? Nos multo certe majoribus et Ecclesiae et Reipublicae curis distinemur, quam ut Ministros altaris per orbem quaerere et colligere debeamus, quorum si mira paucitas est, non meum hoc, sed temporum vitium est. At non est, qui Sacros ordines conferat? Ne hoc quidem mea culpa accidit, sed eorum, qui pontificiam electionem in tam longum tempus extraxerunt, ob quam Suffraganeus novus [3] diploma adhuc habere non potuit. Concionator etiam dicitis, non est. At estis vos dati in opus ministerii, in aedificationem Ecclesiae? Cur igitur opus ministerii non suscipitis? cur Evangelii praedicatione Ecclesiam Christi non aedificatis? An quia Canonici estis, facere id forte non debetis? Longe vero fallimini. Non video ego, quem Canonicum, quem Praepositum, quem Decanum ab hac praedicandi lege Christus exceperit, quum Evangelium suum per universum orbem praedicari et annunciari jusserit. Legatione hic omnes pro Christo fungimur, at quod aliud legationis nostrae mandatum, nisi Evangelii praedicatio? Ve mihi, inquit Paulus, si non evangelizavero! Nos igitur, qui in Pauli Apostolorumque locum successimus, nisi Evangelium Christi similiter annunciaverimus, quo ingenio, qua facundia, qua oratione, quave exceptione istud Ve deprecari potuerimus? Non pudeat vos igitur, fratres, Evangelii, quos non pudet beneficii, jucundum et utile est de grege Domini lanam capere, non sit quoque ignominiosum eam Evangelii verbo pascere. Qua in re ego, quum veniam, voce mea pastoritia vobis praeibo, interea autem vestrae voluntati permitto, ut utrum velitis Concionatorem elegatis. Aureos vero centum nummos quo jure aut qua ratione a me repetatis, non intelligo, nisi ut mihi majorem molestiam exhibeatis. Certe si postulandi optio quorundam voluntati permissa fuisset, prius illi me procul dubio repudiassent, et quemvis alium potius quam me poposcissent. Calicem adhuc

[1] Petrus. [2] Samuel. [3] Po śmierci Andrzeja Szpota, † 26 sierpnia 1559 r.

aureum non curavi, igitur tam acerbam epistolam commerui. Videte, quantum non caritatis fraternae, sed gravioris odii ex omni parte se ostendat, quum ne minimis quidem rebus parcere mihi volueritis. Subditorum querimoniae non sunt novae apud vos, quas si veras nunquam fuisse cognovistis, non tam subito male de Praefectis meis existimare debuistis, quos non tyrannos, sed christianos homines esse cogitare potuistis. His igitur tot criminibus quum me non satis adhuc oneratum esse existimaretis, in extremo literarum minas quasdam et conscientiae terrorem adjecistis. Conscientiae meae si vobis rationem reddere deberem, frustra agerem; quaero tamen, quid est, in quo conscientiam meam liberiorem, quam est nunc, esse velitis? Nominandum erat grave aliquod crimen, quo conscientia mea manifeste constricta teneretur. Certe ubi multa avare, multa nefarie, multa improbe fiunt, inter tot flagitia scelus et crimen latere non potest, horum igitur si nihil vos protulistis, quid est, in quo conscientiam meam liberam esse voluistis? Videte etiam atque etiam, ne ita alienam conscientiam accusetis, nullam ut suae rationem habere videamini. Minas porro vestras quod attinet, hoc unum bis habetote, me nullis minis vestris commoveri, qui omnem vitae meae rationem ita semper instituebam, ut obtrectatores non metueret, accusatores non formidaret. Quare et vobis suadeo, ita a me vitae rationem reposcatis, reddere ut possitis suae; in me certe nullum crimen tantum conferri potest, quod non statim mea integritas et innocentia frangat atque debilitet. Respondi jam criminationibus vestris, non ut vos lacesserem, sed ut me in eo, in quo accusor, ab omni culpa alienum esse ostenderem; vos igitur in Christo Jesu bene valete et nostrum adventum aequioribus animis exspectate. Datae ex arce nostra paterna Wieczbork, die quinta Martii A. D. 1560. RR. Dtionum VV. frater junior, Andreas, Dei gratia Episcopus Cracoviensis manu sua.

INDEX

personarum, locorum et rerum memorabilium.

Numeri pertinent ad Epistolas.

CORRIGENDA:

Pag.	77	v.	27	pro	1546	legendum	1547.
"	100	nota	1	"	Catharina	"	Elisabeth.
"	269	v.	27	"	Milobandensi	"	Milobandesi.
"	331	nota	1	"	Barbaram a Tęczyn	"	Sophiam Szydłowiecka.

Reliquos errores typographicos benevolus lector ipse corrigat.

WYDAWNICTWO KOMISYI HISTORYCZNÉJ AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI
w Krakowie.

a) Rzeczy wydane:

1. *Scriptores rerum polonicarum.* Tomus I. Dyaryusze sejmów koronnych 1548, 1553 i 1570 r. Wydał J. Szujski (XVI i 311) 1872.

2. *Scriptores rerum polonicarum.* Tomus II. Chronicorum Bernardi Vapovii, pars posterior 1480—1535 ed. J. Szujski (XXX, 363) 1874.

3. *Scriptores rerum polonicarum.* Tomus III. Księga pamiętnicza Stefana z Proszcza Modekszy (1654—1668) wydał Dr. Wł. Seredyński (XX, 526) 1875.

4. *Scriptores rerum polonicarum.* Tomus IV. Archiwum Komisyi historycznéj. Tom I. 1878.

5. *Monumenta medii aevi historica,* res gestas Poloniae illustrantia. T. I. Cathedralis ad S. Venceslaum ecclesiae Cracoviensis diplomatici Codicis pars I. (1166—1366), ed. Dr. Fr. Piekosiński (XLI, 375) 1874.

6. *Monumenta medii aevi historica* etc. T. II. Codex epistolaris saeculi decimi quinti (1384—1492), ed. Dr. A. Sokołowski et Dr. J. Szujski (LXX, pars I. 158, pars II. 368) 1876.

7. *Monumenta medii aevi historica* etc. T. III. Codex diplomaticus Poloniae Minoris (1178—1386), ed. Dr. Fr. Piekosiński (LIV, 552) 1876.

8. *Monumenta medii aevi historica* etc. T. IV. Libri antiquissimi civitatis Cracoviensis (1300—1400), ed. Dr. Fr. Piekosiński et Dr. J. Szujski. (Przedmowa LXXXIII), pars I. 247, pars II. 354) 1878.

9. *Starodawne prawa polskiego pomniki* (jako daszy ciąg wydawnictwa ś. p. Z. A. Helcla). T. III. Correctura statutorum et consuetudinum Regni Poloniae anno MDXXXII confecta. Ed. Dr. Michael Bobrzyński (XXVI, 280) 1874.

10. *Starodawne prawa polskiego pomniki.* T. IV. Statuta synodalia episcoporum Cracoviensium XIV et XV saeculi. Ed. Dr. Udalricus Heyzman (XVI, 288) 1875.

11. *Acta Poloniae historica* (w zakresie od 1492—1795). T. I. Epistolarum libri Andreae Zebrzydowski, epi. Vlad. et Crac., ed. Dr. W. Wisłocki. (XXXII, 579) 1878.

12. *Monumenta Poloniae historica.* T. III. Dalszy ciąg wydawnictwa ś. p. Augusta Bielowskiego, prowadzony przez grono lwowskie członków komisyi historycznéj, pod przewodnictwem Dr. A. Małeckiego a redakcyą Drów W. Kętrzyńskiego i X. Liskego.

NB. Wydawnictwo Starodawnych prawa polskiego pomników przeszło od r. 1877 w ręce komisyi prawniczéj Akademii.

b) Rzeczy pod prasą:

1. *Acta historica Poloniae.* T. III. Acta regis Johannis III. Relacye posłów francuskich od 1674—1679, wyd. Dr. K. Waliszewski.

2. *Scriptores rerum polonicarum.* T. V. Archiwum komisyi historycznéj. Tom II.

3. *Acta historica.* Epistolae Stanislai Hosii.

c) Rzeczy przygotowane do druku:

1. *Monumenta medii aevi historica.* T. V. Kodex dyplomatyczny miasta Krakowa. T. I. staraniem Dra Fr. Piekosińskiego.

2. *Scriptores rerum polonicarum.* T. VI. Historia domus professae S. I. ad S. Barbaram Johannis Wielewicki. Część pierwsza (do r. 1607).

d) Rzeczy przygotowujące się do druku:

1. *Acta historica Poloniae.* T. II. Acta regis Johannis III. Tom wstępny do r. 1674, ed. Fr. Kluczycki.

2. *Acta historica.* Acta Johannis Alberti et Alexandri, regum.

